

Antig

Aust. Gr. Vet. 137. p. 582.

IVSTI LIPSI
Monasterij DE *Waller Hough*
MILITIA ROMANA
LIBRI QVINQVE,
COMMENTARIVS AD POLTBIVM.

Editio noua, aucta variè & castigata.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.

M. D. XCVIII.

Cum Privilegijs Cæsareo & Regio.

Bayrische
Staatsbibliothek
München

PHILIPPO III.³ HISPANIARVM ET INDIARVM PRINCIPI.

V AE de MILITIA scripsi, magne Princeps, etiam tunc cum scripsi, animo tibi destinaui & inscripsi, & suspendi, ut sic dicam, ad tuam aram. Multa me incitabant. sed præcipua: quod tuus essem, in solo & vetustissimo patrimonio tuo natus: quod res militaris, & ideò magnitudine & fortunâ tuâ non indigna. Enimuerò quem magis tractare aut scire hæc deceat, quàm Principem? & verissimè prudens ille noster Cornelius: *Cetera utcumque dissimulari, sed ducis boni Imperatoriam esse virtutem.* Quid verò talem Principem? Nihil blandimur tibi, nec publicè locus sit, aut gratia: sed ab orbe condito non fuit, qui maior in re aut spe fuerit, quàm te fata videntur destinasse. Præest iamdiu maximus Regum pater tuus. tot regnis; in utroque orbe iura reddit, veteri & nouo; atque

ecce nouam ad potentiam viam fortuna nuper aperuit, adiectâ Lusitaniâ: quæ sola adhuc lacinia deerat pulcherrimæ & solidæ Hispaniarum vesti. Adfuta est, & vnâ cum eâ Africæ & Asiæ portus aut insulæ: id est, claustra atque aditus, quibus ipsas illas inuadatis, & totas subiiciatis in leges & iura vestra. Pietas iamdiu huc vocat & religio: sed recenter etiam iniuria, quam immanis ille hostis Austriacis tuis infert, factus & solens violare, rapere, & regna regnis adicere, nullo nisi armorum iure. O expergiscere tu aliquando, adolescens & vegete, & magno PHILIPPO tuo esto magnus ALEXANDER. Omnes isti Asiatici Darij se contrahent, & ad motum tuum timebunt quantum nunc timentur. Exempla tibi adsunt fortiter & feliciter capiendi imperij à maioribus illis tuis, quos immensâ serie è Cæsaribus & Regibus necitis. Sed eminent inter istos FERDINANDVS & ISABELLA proavi (fæminam nihil me pudet addere; non fæminam, sed vero verbo heroinam) eminent, inquam, primi auctores magnitudinis & claritudinis Hispanæ. Ij in Italiam arma intulerunt, ij in Galliam: ij nouum orbem tibi aperuerunt, arcanum depositum, & quid nisi limitem ad nouum imperium à Prouidentiâ diuinâ? Sed & CAROLVS inter istos luce suâ fulget, auus tuus, vir bello ma-

ximus, & idem moderati bonique exemplar
imperij. Quid PHILIPPVS pater? cuius vt
ceteræ virtutes fideantur (viuit enim, & po-
steritas magis hæc dicet,) at certè LENITAS
& CONSTANTIA non omittentur, illustra
sidera in illo virtutum choro. Non fuit à na-
tis regibus (te Fides & Veritas appello) qui
magis propriè hæc sibi vindicauerit: & addo
ab illis fontibus scaturiginem, Sedatum re-
gimen & quietum. Vt gubernator in magnâ
naui, flectit & regit omnia, paruo motu. quid
ad minuta eo? vt summus ille mundi rector
Deus, machinam hanc quatit & mouet, ipse
inconcussus: talis tuus ille genitor, vetus re-
gnandi & securus. Tu succede, sed serò (pie-
tas tua hoc postulat:) & illum atque illos no-
bis redde, quorum sanguinem & partem
præfers. Rapitur ad similitudinem suorum
excellens quæque natura, & simulacrum cæ-
lestium animorum refert decerpta ab iis au-
ra. En orbem Christianum turbatum bellis
aut diffidiis: in te oculos coniicit, & aliorum
aperta inclinatio est, aliorum occultus me-
tus. Quid hæc nisi maxima, iam magno tibi,
præfagiunt? tu vtere aduocante fortunâ; sed
ita vt nihil ei debeas, & fecisse eam virtus
tua videatur. Absque hac, Princeps, magnam
famam habere potes, non potes bonam: sed
nec firmam aut diuturnam potes, nisi nixa sit

co fulcro. Nam viuos & superstites premere in rectè factis etiam Liuor aut Inuidia potest, & plebeij sermones: at mortuos, & cùm tractu Veritas inualefcit, splendor ille Famæ & Virtutis irradiat, & seria scripta ad memoriam tradunt posterorum. Hæc ad te: de me & meo munere, exiguum hoc vtrumque fateor, etsi in re magnâ. Quid enim maius Militiâ? quæ sola orbem temperat, nec regna solum dat aut adimit, sed ipsam vitam. Nulla respublica aut status sine eâ floruit, nulla perennauit: & vt quæque melioribus legibus aut moribus fuit, ita hanc habuit meliorem. Talem ROMANAM apud te audacter profitemur: quâ nihil cultius, sanctius, amplius, moribus, disciplinâ, imperio fuit. Igitur nec Militiâ. & hæc est illud telum, quo, Virtute comite, terras sibi sub vtroque Sole subiecerunt, & subiectas in sæcula aliquot tenuerunt. O si mens tibi sit Princeps (facultas adest, & probæ institutioni hoc debes, vt intellegas) si mens, dico, sit vagandi per eorum Annales & gesta: quos flores virtutum colligas? quæ præcepta paci & bello? Sed huic maximè, in quo excelluisse eos super omnes gentes, dicere possumus cum gentium consensu. Tuam illam consule, & ipsos Hispanos. qui etsi robore & bello semper validi, tamen ab arte destituti sunt: & ea fecit vt caderent,

quamuis agrè & ferò, sub Romanas leges.⁷
In laudem eorum hoc dixerim. nulla natio
vetustiore hanc gloriam sibi vindicat, nul-
la diuturniorem: non ipsi illi, quos laudatum
imus, Romani. Ecce ab antiquo, & prius-
quàm Romana virtus se exfereret, bello Pe-
loponnesiaco fama eorum ad Græcos ipsos
venerat: & Alcibiades in oratione quapiam
apud Thucydidem, *fortissimos testatur & pu-*
gnacissimos omnium barbarorum. Quid Liuius? *gen-*
tem natam instaurandis reparandisque bellis: & alibi,
qui nullam vitam rentur sine armis esse. Annæus Flo-
rus, ipsam Hispaniam indigetat *bellatricem, & viris*
armisque nobilem, Annibalis crudetricem. Velleius
Paterculus, ita fortem, ut duce Sertorio, *per*
quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis Ro-
mani, ne in armis plus esset roboris, & uter populus al-
teri imperaturus esset. Quid plus dici potest, id-
que à Romanis: id est, & hostibus & super-
bis? Nec verba sunt: res docuit bello Anni-
balico, qui præcipuas suas victorias Hispano
militi non inuitus referet acceptas. Sed &
Romani, cum primam prouinciarum Hispa-
niam inierint, postremam domuerunt: du-
centos per annos in eâ, & de eâ, pugnantes,
variè victi aut victores. Sed victores tamen
ad extremum, idque ab hac militari arte quam
adferimus: quam vel nunc si adsumitis, quis
ambiget quin cum æternâ laude fructuque
vestro?

* Sic Græ-
ci appel-
lant om-
nes non
Græcos.

vestro? In parte tamen adsumitis: nam vt
 vniuersam, non suadeo aut probo. Multa di-
 uersa à moribus armisque nostris, quædam
 & aduersa: iudicio opus est, quod tu & tui
 Duces facilè interponent. Mihi quidem ani-
 mus fuit, in tui gratiam è tenebris hæc erue-
 re, & res mortuas sepultasque protrahere: fa-
 xit Deus vt haud in vanum, & sedandis hæc
 in Europa turbis sint, & extra eam imperio
 tuo propagando. Vires si pro animo non fue-
 runt, ignosci postulo: & hunc laborem stu-
 dio potiùs mei cultus, quàm sui pretio æsti-
 mari. Ego quidem in te, ô Principum maxi-
 me, vel veterum Gallorum more adficio, &
 lege illâ priscâ me tibi sacro DEVOTIONIS.

LE-

V M opus aliquodiamdiu meditarer & sollicitè qua-
 rerem, quod compendio esset tot scriptiōibus, & lu-
 cem praeferret ad historias: repperi cuius specimen &
 primitias nunc praebeo, quod FACEM HISTO-
 RICAM non ex superbiā, sed ex proposito, appet-
 laui. Id est, ut mores Romanos publicos priuatosque
 proferam (alibi & Gracos:) atque eos ita illustrem, ut simul loca scri-
 ptorum veterum, qui alludunt vel tangunt. Hoc cum diffusum, imò &
 confusum sis (negare non possum:) placuit excerpere primum ex omni
 cumulo quidquid ad MILITIAM facit, & id iunctim proponere,
 & serie aliquā ac cohaesione rerum. Ideo quae ad Militiam: quia ea non
 creberrimè, sed adsiuè, in historiā occurrit, & omnem in ea paginam,
 ut sic dicam, facit. Ut enim vita nostra publica est, sic scriptio: illa ab
 aeo in aeuum, turba & bella: ergo & Annales, qui aeuum represen-
 tant. Atque ego sciens & gnarus dico, nihil esse quod magis sistat aut
 remoretur iuuentutem, quam militia prisca ignorantia: cui malo ante
 omnia medemur, & hanc caliginem nostrā FACE (pro copiā quidem
 ingenij) imus depulsum. In tres partes totum hoc DE MILITIA di-
 uisi: prima est, quam vides, AD POLYBIVM: in quā generalis eius
 notificatio, & siquid ad ordinem, arma, leges facit, aperimus & reue-
 lamus. Int libri quinque, quos habes. Altera, POLIORCETI-
 CON, siue De machinis, tormentis, telis, libri totidem: qui para-
 ti, & subsequenter. Tertia, DE TRIUMPHO, letissima pars, &
 clausula felicitis belli. Tum ad reliqua FACIS ordine ibimus, si auctor
 ille vita nostra dabit vitam, sed & vires. Nam voluntas quidem &
 materies adest: sed valetudo saepe intercedit, plures hos annos hostilis &
 aduersa. Ah, quā in hoc ipso scripto saepe me ligauit, & ad scamma de-
 ductum retinuit? Scio, & apud me magis quam publicitūs queror. Ta-
 men & publicitūs tango, ut venia & misratio aliqua sit, si tibi quod
 volumus non fecimus, & euēnit nobis in isto cursu quod dicitur, Ca-
 ballus in Cliuo. Tamen ut Flauiorum ille primus dicere solitus, Im-
 peratorem stantem mori oportere: sic nobis sensus, Hominem in
 opere deficere: nec desinere potiūs, quod suadebat olim priscus aliquis
 Censor. Certè vel in istis alibi languidis, fructus & vsus suus erit iu-
 uentuti, & nostro labore quesitum aliquid aut erutum, in quo nonne-

mo inueniendo sudasset. Totum enim hoc Polybii scriptum perplexum
 & caligine oblitum: nec industria solum, sed acritate ingenii opus ad per-
 uadendum. Speramus, imò profiteamur, in parte fecisse: idque non adiu-
 tos à prioribus, nisi fortè à Franc. Patricio Italo, quem solum vestigia
 pressisse in hac semitâ equidem scio. Quid nos præter eum, lector vide-
 rit: quid alius præter nos, sequens item ætas. Nec enim nescio, ubi semel
 opus ceptum est, & velut fragmina aut sentes amotæ, concursum fieri,
 & postremos quosque priorum etiam laudem in se deriuare. Aliquid
 nempe reperient, & vnus sæpe locus aut remotior lectio est quæ rem
 conficit: quod non tam doctrinâ dixeris, quàm fortunâ. Ego verò &
 hoc excuso, quod antè publica iudicia subire nobis opus, quàm priuata
 experiri: nec illa recitationes aut inter amicos lectiones sunt, sapientis-
 simo consilio vsurpata antiquis. Typographia ista nos statim protrahit,
 & irremediabiliter protrahit: nec fas, etiam cùm respueris, respuisse.
 Alia tamen editio relinquitur, & mederi potest: sub eam vos æqui &
 iniqui aduoco, iuuat. Siue laudi nostra fauetis, suggerite: siue carpere
 gaudetis, corrigite. ego utroque affectu utar in vnum finem, emendandi
 & discendi. Erunt ex verbo veteri, *δωτῆρας περὶ τῆς*. Iam, quod ad
 Polybii ipsum hoc opusculum spectat, re non mole magnum, haud ambi-
 gendum arbitror quin Polybii sit, & ipse agnoscit, ut alibi notamus.
 Sed tamen ab alienâ manu contractum aut recisum aliquid videri, non
 nego: & est cetera Polybiana scriptio vber magis & diffusa. Titulus
 etiam qui librum Sextum Historiarum præfert, mihi est falsus:
 cùm nec ista sic continua, vllò modo aut veniâ historia sint, & ipse fa-
 teatur è libro an libris De rebus publicis esse. Fuit videlicet introdu-
 ctio in Historias, & grande adiumentum, nosse quid Romani, Cartha-
 ginenses, Spartani, pace aut bello vsitarint: & tum, cùm breuiter inter
 narrandum tangitur, habere vnde doctior sis, & petas. Satis de meo &
 Polybii instituto: vtile vtrumque sit voueo; & hoc quoque, ut istis
 absolutis pedem mihi porrigere & promouere fas ad serium illum Sa-
 pientia callem, quò adspiro. Daboc Deus, & in omni vitâ non mihi
 solum vixisse.

• Cura se-
 cundæ.

• Lib. v.
 Dialog. xv.

IUSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER I.

DIALOGISMVS I.

Praefatiuncula & occasio dicendi, cum laus aliqua militia Romana.

MERIDIE, vt ferè mos meus est, inambulabam, cupidus honestarum artium me præbens, & velut domesticas quasdam scholas habens, respondendo aut disserendo. Venit ad me honestæ frontis & mentis adolescens, **AUDITOR** meus (nec aliter nunc appellem) qui salute dictâ, Illud de Militiâ promissum Lipsi, inquit, quando expungis? Tardum nomen es, ne dicam malum. Ego, Cum otium erit, inquam. Longa res est,

Initium sermonis.

nec paucarum aliquot horarum. Ille iterum, De otio ne obtende, feriæ sunt, & tam vacui nos nunc, quàm ipsa Vacuina. Quando etiam aptius? Feruent omnia bellis, nec alij magis in mensis aut in circulis sermones. Quàm volupe sit, inter ista veterem illam seriò intellegere, & decerpere ex eâ aliquid quod sit in hodiernum vsum? Ego risi, & Quid ais, inquam, decerpere? sæculum hoc ignoras, aut dissimulas. Nam cõtemnunt nostri Martes hæc talia, & nœnias & ludos ea habent puerorum. Fortassis, inquit ille, vel idedò quòd parùm norunt. Nam plerisque horum iure illud occinas: *Πεὶν γὰρ φερεῖν δὲ, καὶ φερεῖν ἐπίσταται.

Opportunitas.

** Priusquàm sapere, didicisti: obtemperas. Chæremō.*

Et quid de illis mires? pauci nostrum, qui libelliones habemur, scitè hæc scimus, & in nos quoque conuenit senis Cōi dictum:

* Πολλοὶ θαυμάζουσι, ὀλίγοι γινώσκουσι.

Ne inter eos diutius ego sim, tu effice & adiuta. Nam pleraq. video, non video, & vt in confinio lucis ac noctis positus, parùm certo oculo discerno. Iam facis? Volo, inquam: sed, nisi vt tibi gratificer, quâ spe fructus? Imò verò duplicis, inquit illè, Certi & Incerti. Certi quidē, quòd vera eâ fax ad historias: quarum quæ alia ferè materies, quàm bella & pugnæ? Incerti autem, quòd & hodierni Duces aliquid ex iis fortasse haurient, ad suum & præsentem vsum. Mōi caput, & De hoc quidem diffido, inquam, illud prius spero. Subiecit, Non ego: & meo animo ac vaticinio, aut iam est aut erit Princeps aliquis magnus, qui prauam & laxam hanc militiam corrigat, & ad veterem illam ordinet atque adstringat. O si ille dies! quas laureas & victorias videam? quàm longè læcquæ sparsa Christiana signa? Inice hanc mentem Deus, & ad priscam illam ac Romanam

** Multi admirantur, pauci intellegunt.*

Vtilitas.

Ad historiam. Ad vsum.

nam maximè militiam flecte: cum cuius Dilectu, Disciplinâ, Ordine, si nostra hæc nouitia arma iungantur, quæ vis aut acies resistat? Ego hic manum, sustuli, Euge, inquam, me quoque hæc commemoratione incendis. Et ve scintilla in aridam materiem incidens facile comprehendit: sic ego inflammor in nomine & virtute Romanâ. Et bonâ fide, quæ gens in militiâ fortior aut felicior? Dilectum vide; nihil accuratius. Ordinem; nihil aptius. Disciplinam; nihil seuerius sanctiusque. Itaque per annos septingentos, tot triumphos pænè quor annos numerant, & imperio suo subiecerunt quidquid validum aut bonum in orbe terrarum. Nam alios quosdam latius imperasse fortasse dixeris, aut nunc imperare (certè magnum nostrum Regin:) sed in tam selectis gentibus aut terris, non dices. Pœnos, Macedonas, Assyrios vicerunt, & imperium in eos vsurparunt qui antè imperarant. Quid Hispanos, aut Gallos? quos vincere non gloriæ fortassis maioris, sed operâ fuit. Ita paulatim molem illam *maximi secundum deorum opes imperij* (Liuij verba agnoscis) constituerunt, idque in optimâ Europæ, Asiæ, Africæ patre. Quæ autem aliâ re, nisi militiâ hac, quam laudamus? Nam ingenia, numerum, robora hominum si vides; singulis, aut omnibus, sæpè vincebantur: superabat Ordo & Disciplina Ergo haud vanè olim vaticinatus apud Liuium Romulus: *Nullas opes humanas armis Romanis posse resistere.* Quid Romulum loquor? ipse Romanorum hostis Taxiles, ille à sinu & latere Mithridatis, libero ore apud Tigranem fassus: *Ἀμαρὸν πολεῖν μα, τὰ ρωμαίων ὄπλα.* Rem inuictam, Romana arma. Atque hæc ita olim fuerunt, quamdiu disciplina & sanctitas quædam, vt ita dicam, armorum viguit: postquam sanguine ciuili infecta ea & corrupta sunt, postquam rapere & lancinare, atque etiam lasciuire, in morem vertit; refedit illa virtus, & quod sequitur, fortuna, nec aliud quam vmbra & nomen fuit militiæ Romanæ. Idco si vis me illustrare hanc & explicare; de Veteri modo promitto, nec inferiorem istam, nisi parçè, tangam. Ille alacer, Ergo promittis? ô me beatum! Et sedeo, an porro ambulo? Imò tu sede, inquam: ego vtrumuis fecero, vt animus hic aut valetudo suadebût. Atque vtinam ista sit quæ solet; & cum eâ vigor & alacritas etiam, quæ solent! Nunc vereor vt ipsa & ætas, sed ipsa maximè, libauerint in me lætum illud aut lepidum etiam siquid olim fuit. Quid tamen est? vt in Verè anni flores scilicet plures gignuntur, Autumnus tamen est qui dat fructus: sic in priori illâ ætate amœniora fortasse quædam dedimus, nunc vt illiora, si Deus & Tempora volent. De istis quidem non frustra ambigo. quæ apud nos malarum ferè aut turbidarum artium, nostras istas honestas & pacis oppressum eunt aut expulsam. Sed Deus videbit: quem, priusquam ordiar, veneror atque inuoco. & tu Lux æterna, Sol sine ortu aut occasu, per has antiqui æui tenebras cunctem dirigo,

— clara mea præpendens lumina menti,
Res quibus occultas penitus conuifere possim,

Romana
militia
laus.

Lib. 1.

Lib. 1.

Plot. in Lucul.

Depravatio ciuili.

Accessio ad explicandū.

Cum excussione.

Cum inuocatione.

Lucret.

DIALOG. II.

Modus & Ordo dicendorum, tum de Dilectu, de Tribunis, de Stipendiis.

AT tu iam sedisti. **A V D.** Animo & corpore compositus ad audiendum. **L I P S.** Audi igitur, sed Modum atque Ordinem prius, quem tenebo in differendo. *Modus hic erit, vt Polybij verba eligam & insistam, qui vnus superest eorum qui de veteri militiâ scripserunt. Nam Vegetius quidem nihil habet meti, ac sui & superioris aui instituta aut mores miscet ac confundit. Polybium adharebimus igitur. & vt ij qui iter ignotum suscipiunt, limitem aut aggerem aliquem comprehendunt, quem insistant: sic nos illum, tuti ab errore aut lapsu. Sed Ordo tamen eius quia haud aptus vbique ad docendum, aut etiam plenus: suggeram alium, atque cum quem definitio hæc nostra dabit. Ab eâ enim appositè Militiam exorsuri videmur: quæ est, M V L T I T V D O A P T A ET COMPOSITA IN ARMIS; AD VIM FACIENDAM AVT ARCENDAM, SVB CERTA LEGE. Quinque in definitionem istam partes inclusi, D I L E C T V M, O R D I N E M, A R M A, A C I E M, D I S C I P L I N A M: quas singulas ordine, & totidem Sermonibus, educam: Polybij ipsa verba secundum hæc partes aptabo, vbi ea quidem erunt: quæ deficient, velut laciniam huic, vesti à me aut ab aliis adtexam. Omnia deinde explanabo & illustrabo, sed breuiter: quia iamdiu nobis illud fedit, *Ὅτι τὸ μέγα δὲ, ἀλλὰ τὸ δὲ μέγα.* Ita olim Demosthenes, valdè pro meo sensu. Sed Polybium ipsum iam audiamus, qui sic de Dilectu. Vin' tu legere? cape. **A V D.** Et vtrâque manu quidem: sed Græcis adscripta quæ hæc versio? **L I P S.** Nostra est: nam etsi Ianus Lascaris, homo Græcus, aptè & doctè pleraque iam verterat: ramen reuera ahibi aliter, & quod caput est, non semper præse & adstrictè. Id autem adprimè mihi placet in scriptoribus qui stilo tales, maxime cùm de re agitur: in quâ verbum additum, aut omissum, aut laxius etiam redditum, magnas facit vel mutationes vel errationes. At tu lege.*

Modus irascendi, Polybianus.

Ordo noster.

Definitio Militiæ.

Partes eius.

**Non quod magnū, bene: sed quod bene, magnū.*

Caussa versionis nostra.

Et qualis ea.

Επει δ' αὖ ἀποδείξωσι δὴ ἑσάτες, μὲν τὰς τεσσαρὰς χιλιάδας, καὶ δέκα μὴρ, ἐκ τῶν πέριε ἐστῶσι: σὺς ἐξ ὀνίων ἢ δὴ στρατείας, δέκα δ' ἄλλοις σὺν ταῖς ἐκ τῶν δέκα τῶν λοιπῶν, δὴ μὴ ἰππεὺς δέκα, δὴ ὅ πεζοὺς ἐξ ὧν δὴ στρατείας τελεῖν καὶ ἀνα- **Cum verò Consules designauerint, tum Tribunos militum constituunt, quattuordecim quidem ex iis qui iam quina stipendia annua conferint; decem alios præterea ex iis qui dena. At reliquorum, equites quidem dena, pedites vicena stipendia explere oportet.** **POLYB.**

γκην, ἐν τοῖς τετραράκοις & ἑξ ἑτέσιν ὅποτε νεαῖς, πλὴν τῶν
 ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχ-
 μὰς τεπημένων. τῆς δὲ
 παρίασι πάντας, εἰς τῶν ναυ-
 κηλῶν χρεῖαν. ἐὰν δὲ ποτε κα-
 τεπείγῃ τὰ τῆς περὶ αἰτίας,
 ὁφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρατῶν
 εἰκοσι στρατίας ἐνιαυσίους.
 πολίτην δὲ λαβεῖν ἀρχὴν
 ἀκ' ἑξῆς ἐὼς ἐνὶ περὶ αἰτίας, ἐὰν
 μὴ δέκα στρατίας ἐνιαυσίους
 ἢ τετελεώς.

et necessario in annis quadra-
 ginta sex à natiuitate. Excipio
 eos qui infra drachmas qua-
 dringenas cēsi sunt, quos omit-
 tunt, & reseruant omnes ad
 nauticum usum. Quod si
 quando res & circumstantis ne-
 cessitas eò adigunt, debent pe-
 dites facere annua vicena sti-
 pendia. Urbanum verò magi-
 stratum non antè capere cui-
 quam fas, quàm decem stipen-
 dia militie adimplerit.

Satis: insiste. Orditur Polybius à Dilectu, quem in Definitionis mee
 verbis primis incluseram, ΜΥΛΤΙΤΥΔΟ ΑΡΤΑ. Quomodo enim
 talis sine isto? quin nisi eligis & excerpis, non militem sed turbam ha-
 bes. De eo tria dicit: *Qui elegerint, Quos, Quomodo.* Duo prima sunt in
 verbis, quæ legisti: & quia Tribuni sunt qui eligunt, de ipsis, & numero
 eorum nunc præmittit.

„ *Cum Consules designauerint, tum Tribunos militum constituunt.*]
 Quod fit scilicet principio cuiusque anni. Et merito Consules prius de-
 signantur, quia ij sunt qui in parte Tribunos faciunt, in aliâ parte ipse
 populus,* postea dicendum.

„ *Quattuordecim quidem ex iis.*] Diuisio hæc est & numerus Tribu-
 norum, qui scripti in quattuor legiones. Nam ad tot istas accommodat
 sua Polybius: quia quotannis ferè ita scriptæ, singulis nempe Consuli-
 bus binæ. Ergo ait quattuordecim Tribunos factos ex iis

„ *Qui iam quina stipendia annua confecerint.*] Qui sunt isti? Tribuni
 equestres, id est ex equitum corpore lecti. Nam semel mihi hoc nota.
 Duo genera Tribunorum Polybius facit, *Iuniores & Seniores*: quos à
 stipendiorum numero sic appellat. Iuniores sunt, Equites quibus hoc
 datum, ut prius citiusque Tribuni fiant, quàm plebeij. Quid ita? tum
 quia reip. interesse videretur, ut isti ex optimis statim ad eam accedant:
 tum etiam, quia stipendiorum ratio & æqualitas sic poposcit. Moris
 enim erat, post dimidiata stipendia confecta, Tribunum capi, nec antè:
 ecce Equites dena conficiebant, Pedites vicena: ergo proportionem illi
 post quina stipendia lecti, hi post dena. Hæc vera Polybij mens & senten-
 tia, & causa diuisionis. Sunt autem quattuordecim iuniores siue ex
 equire,

In Dilectu
 tria sti-
 pendia.

Lib. 11.
 Dialog. ix.
 Diuisio
 Tribunorum.

Iuniores
 Tribuni.

equite, decem tantum è plebe: quia plures nimirum habere voluerunt honestiores.

„ *Decem alios præterea ex iis qui dena.*] Ego ita reddidi, pro sententiâ iam dictâ: at vulgò legunt & vertunt implicare. Lascaris quidem sic: *Decem autem alios, præter hos, ex iis qui decem reliqua fecerint.* Quæ ergo hæc decem reliqua? an quinque illis prioribus addenda, ut fiant quindecim annorum stipendia? nugatoria, aut falsâ. Quin Græca leuiter corrigenda sunt. *δὴνα δὲ ἀλλήσιν τοῖς ἐν τῷ δέκα. τῶν λοιπῶν τῶς μὲν ἰσχυροῖς δέκα:* Seniores Tribuni. sententiâ à me versâ. Nam hoc ait, Tribuni quidem fieri possunt ex equite, qui quina stipendia fecerint; ex plebe, qui dena: at reliqui iam milites in vniuersum stipendia conficiunt, equites dena, pedites vicena. Non etiam displiceat: *τῶ λοιπῶν, τῶς μὲν ἰσχυροῖς:* quod esset, *Ceterum, equites quidem.* formulâ & modo sermonis desectendi. Correctio Textus.

„ *Pedites vicena stipendia explere oportet.*] Iterum à meâ correctione, vulgatam non est ut expeditas: certè qui adnisi, hætenus non fecerunt. Lascaris ita reddidit: *pedites verò ex iis qui sextum & quadragesimum ætatis attigerunt annum.* Quam lectionem secutus sit, nescio: vulgatam non expressit. atque amplius, sententiam bonæ mentis nullam expressit. Sigonius & Grucchi, viri talium curiosi & docti, ita hæc citant: *Quatuordecim ex iis qui quinque stipendia annua habeant, decem verò ad hos ex iis qui decem: equites quidem qui decem, pedites verò qui sex.* Et explicant, *Neminem qui equo meruisset (sunt ipsa Grucchi) Tribunum fieri potuisse nisi decem stipendia haberet, cum interim satis esset peditibus vel sex annos meruisse.* Nego quidquam magis aut à Polybio, aut à ratione abire. Istud quidem de sex annis ubi lectum aut scriptum? quin disertè de quinque & decem in Polybio est. Quæ etiam ratio, ut equites tardiùs ad honores quàm plebeij perueniant? idque tot annis? Omnia contrà sunt, ut dixi: & profectò Græcanica hæc emendanda: *τῶς δὲ πεζοῖς εἴκοσι δὲ ἑξαετίας πλῶν:* Istæ scripturæ præterea. *pedites viginti oportet stipendia implere.* Nihil verius. Quòd equites dena, ecce Liuius docuerit: *Addiderunt acerbitati & tempus, ne præterita stipendia procederent iis qui equo publico meruerant, sed dena stipendia equi priuatis facerent.* Loquitur de iis qui ad Cannas fugerant, & hac ignominia affectos à Censoribus, ut ne in numerum veniret stipendia præterita, utque iterum à nouo stipendia sua dena facerent, & quidem equis suis ac priuatis. Idem ex Plutarcho clarius. apud quem Gracchus in Oratione quâdam iactat, *Ἐξ ἐπὶ δέκα ἑτάδων δέκα ἔτη, τῶν ἄλλων δὲ ἑξαετούσιον ἐν ἀνὰ γὰρ:* Lib. XXVII. *Militasse se annos duodecim, cum alij non nisi decem necessario militent.* Equitum quot stipendia. Quis ambigit quin Gracchus hic inter equites? & in gloriâ suâ ponit & studio in patriam, quòd duodecim stipendia confecerit, præter morem & legem dena exigentem. Iam verò pedites vicena dicimus meruisse. Qui auctores? Ipse Polybius palàm, qui mox subiungit: *ὁ πεζὸν οἱ πεζοὶ ἑκατὲν εἴκοσι ἑξαετίας ἐνιαυσίαις:* Quot peditum. *Pedites debent conficere annua stipendia viginti.* Idem ex Liuius est colligere. apud quem Sp. Ligustinus quidam detractat militiam Macedonicam, & sic se excusat: Liuii explicatio.

Lib. XLII. excusat: *Viginti duo stipendia in exercitu emerita habeo, & maior sum annis quinquaginta.* Duplex causa. quod & stipendia largiter confecerit (duo supra numerum; uti & Gracchus;) & quod ætatis iam beneficio debeat vacare. Rescribere & mutare eum numerum alibi volui: malè, & Ad 1. Seruius mihi dux in errorem. Nam apud eum legas, *eos qui sacramento* Ann. Tac. *rogantur & plenam militiam habent, viginti quinque annis teneri.* Quod nec veteri nec sequenti ævo vniuersè verum fuit, & corrigere humanius Seruium sit quam corripere: *viginti quoque annis teneri.* Res quidem ita fuit, atque apud Tacitum, cùm milites per feditionem expressissent, ut 1. Anna. *sexusdecimus stipendij annus finem adferret;* displicuit Patribus & Principi, & eo abrogato, mos priscus repositus, decretumque *ut vicesimo* Ibid. *militia anno veterani dimitterentur.* Atque ita deinceps factum. Suidas: *Βετερανὸς ὁ δὲ πρῶτος οὐδὲν πολεμικὸν ἔργον ἐπετελεῖται. ὁ δὲ εἰκοστὸν δὲ ἰδὲ λαόν.* *Veteranus Romanus dicitur militiâ dimissus, in viginti autem annos merebatur.* In Codice Iustiniano cōsimiliter Veterani definiuntur, qui 1. 17. Quidam do prouoc. non est nec. *post vicesima stipendia honestam, vel caussariam missionem sunt consecuti:* quod ita interpositâ distinctione legendum est: quia certè caussaria missio post expleta stipendia non datur. Idem numerus in Codice Theodosij aliquoties, etsi in eodem etiam de *viginti quinque aut quattuor* stipendiis leges: sed in certo genere militum, & conditionis deterioris. Hæc mihi ira videtur, quid eruditō viro, qui in Polybio hic corrigi voluit: *τοὺς δὲ αὐτὰς ἐξ ἡ δὲ ἑξήκοντα ἔτη;* non equidem scio, nec scintillam lucis in iis verbis video.

Anni militia viles. „ *In annis quadraginta sex.*] Est hæc Seruii regis definitio, qui annos cos viles militiae fecit. Nam distinxit Classes in Centurias Iuniorum & Seniorum: illos qui militarent, hos qui vacarent, nisi in magnâ necessitate. Iuniores, ad annum quadragesimum sextum (ita Tabero apud Agellium) *supràque eum Seniores appellauit.* Censotinus anno vno minus numerare videtur: *Vsq̃ue quinque & quadraginta annos Iuuenes appellatos, quod temp. in re militari possent iuuare.* Hoc ergo Polybius hunc dicit, vicensima illa stipendia complenda fuisse in orbe tot annorum. Sed cur non principium etiam militiae ponit, cùm dixerit finem? Licet ex eodem Taberone apud Agellium addas: *Seruius ab anno decimo septimo, quâdā idē neos iam esse reip. arbitrabatur, milites scripsit.* Atque istud mansit. & in Punico secundo bello, cùm necessitas violasset, tum decretum *ut Tribuni plebis* (Liuij verba) *ad populum ferrent, ut qui minores annis septem & decem sacramento dixissent, iis proinde stipendia procederent, ac si septem & decem annorum, aut maiores, milites facti essent.* Ecce, in iuuentutis inopiâ, quidam tunc etiam prætextati milires capti: id ne fraudi iis esset, & quia præter Seruij ac vetus institutum, lege subuentum fuit, & anni illi in stipendia venerunt, haud secus quàm si à decimo septimo cœpissent. Atqui ambitio etiam interuenisse videtur, & quidam, ut citò ad honores & Tribunatus venirent, ante id tempus militiae ascripti, quod Gracchi lex postea cauit, & interdixit *νότος ἐν τῇ καὶ δὲ ἐκείνῃ τῇ κατὰ*

ἡλικία ἑξατάμια: iuniorē annis septem & decem militem non legi. Plutarchus id ita in Gracchis. Vegetium ergo miror scribere: Si antiqua consuetudo seruanda sit, incipientem pubertatem ad dilectum vocari. Quod districtè verum non est, nec decimumseptimus certè annus incipiens puberis. At Silius magis etiam intendit:

Pubescit miles castris, galeaque seruntur

Nondum signata flauâ lanugine male:

quasi impuberes ad ea venirent. Habes carceres, habes metam militiæ. Sed an non igitur plura vicenis stipendiis? imò triginta erunt, si totum id tempus militarunt, ab anno xvi. ad xlv. Caue erres. Continua olim militia non fuit (sicuti cum legiones perpetuæ institutæ:) sed per annos ferè, aut certè singula bella, inibant militiam, & desinebant. Lex igitur volebat, vt in annis illis triginta vtilibus, quisque necessariò impleteret stipendia sua viginti. Potest at quidem prius: & exempli causâ, qui continuo militabat, implebat ea trigesimo septimo anno: sed poterat, non debebat. Hi sunt anni triginta illi, de quibus lex Tullia capiendâ,

cum *Iuniorum aetatem annis triginta definiuit.* Item Sallustius ad Caesarem, cum monet illum vt videat ne militia iniussa sit, cum alij triginta, pars nullum stipendium faciat. Itemque in Tacito, veterani queruntur *tricena aut supra stipendia se numerare.* Nec virum doctum audiemus hinc colligentem (Carolus Sigonius is est) legitima stipendia fuisse triginta annorum. Sed iterum hic aliqua hæsitatio ad annum *quadragessimum sextum:* quem finem militiæ dicti scriptores faciunt: at alij disertè *quingagesimum.* Seneca De breu. vit. cap. vlt. *Lex à quingagesimo anno militem non cogit.* Fabius: *Vt militiâ vacaret ex lege, quòd quingagenarius esset.* Legem vterque nominat: an posterioribus temporibus latam? an potius iam olim illa lex, siue mos? Nam & in Liuiò, bello Macedonico decretum, *nulli qui non maior annis quinquaginta esset, vacationem militiae esse.* Qui igitur conciliamus ista cum instituto Seruii? bellè. Nam existimo mansisse quidem illud de annis quadraginta sex communiter: sed pone aliquem, casu aut morbo, stipendia sua intra id tempus non implexisse, dico cogi potuisse vsque ad annum quingagesimum. Iste igitur quingagesimus plenè liberabat, siue facta stipendia siue infecta. Ex verbis Ligustini supra colligas, qui in clausulâ, velut decretorium, id ponit, *Et maior sum annis quinquaginta.* Hi anni in militiâ Romanâ: nec dissimiles admodum in Græcâ. In Demosthene lego, *inssos omnes consendere triremes, vsque ad eos qui quadragintaquinque annorum essent.* In quem tamen locum Vlpianus Scholiastes notat, *Novum hoc fuisse, quia Lex apud Athenienses ad annum quadragessimum duntaxat iubet militare, exorsos à decimo octauo. Idq. huius gradibus, vt ad vigesimum circa urbem militent & castella custodiant, tutiori scilicet militiâ: à vigesimo autem ad longinqua bella & extra limites etiam eant.* Ita ferè Vlpianus. & dixeris Macrobius, Atticus hoc institutum adspicere, cum de vi Septenarij numeri scribit: *Nonnullarum rerum publicarum ius mens est, vt post sextam*

Lib. i. cap.

1111.

Lib. 11.

Nodi solutio.

Interpellata olim militum.

Quo sensu triginta annis militares Orat. de rep. const. 1. Annual.

Nodus alter in metâ militiâ.

Lib. ix Instit.

Lib. xlii.

Is solutus.

Gracorum par ratio. 111. Olymth.

Lib. i. in Són. Scip.

sextam hebdomadem ad militiam nemo cogatur, in pluribus detur remissio post septimam. Sexta hebdomas, quadragesimussecundus annus est, & tangere Athenienses videtur: septima quadragesimusnonus, & ad Romanos pertinet. cum dicat post septimam: qui est quinquagesimus annus. Plato in sua republica, paullo serius quam alij, & admittit & dimittit. Nam legem fert, statuitque ἀνδρὶ μὲν εἴκοσι μὲν τῶν ἐχόντων ἐτῶν γυναικὶ δὲ τριάκοντα πέντε τῶν γυνήων μὲν τῶν πενήκοντα: viro quidem annos viginti, usque ad sexaginta; femina vero cum pepererit, usque ad quinquaginta. Quæ ille de Militiâ, in quam & feminas scilicet adscribit.

„ *Excipio eos, qui infra drachmas quadringenâs censu.]* Prima nota legendorum, fuit *Aetas*: altera nunc *Census*. Tangit eam magis, quam explicat, quia tunc nota. Nam Ser. Tullius rex cum censum instituisset, in classes populum diuisit, idque pro opibus: ex quibus dilectus atque alia reip. munia administrarentur. Non enim profecto viliores quosdam in militiam legebant, nec erat hoc inopix asyllum, sed diuites, honestos, & quos res priuata rei quoque publicæ alligaret. Nabis tyrannus apud

Lib. xxxvii Liuium, cum diuersa ostendit Spartana instituta à Romanis: *Vos*, inquit, *à censu equitem, à censu pedestem legitis*. Et exstant ipsa discrimina & modus opum in classibus Seruiâs, quas Liuius & Dionysius describere.

Sed enim hic nodus in Polybij verbis. Ait, *qui infra drachmas quadringentas: quæ sunt Romano more & eloquio, quaterna millia aris*. An ergo talis aliqua finitio census in classibus? nusquam. Vide & examina. Imò illa infima *Quinta classis undecim millia* habuit, vt Liuius; siue *duodecim quingenta*, vt verius à Dionysio scriptum. Infra hanc autem qui es-

Et depulsa. sent, *immanes fuere militiâ*, vt Liuius ait. Quid dicendum igitur? quid, nisi mutationem aliquam, vt solet, interuenisse? Nam cum olim tota *Sexta classis vacua feriatâque esset*, Polybij & suprà auo, aliter: nec placuit tantam multitudinem munerum omnium esse expertem. Itaque instituta noua aliqua diuisio (quando, nescio: crediderim sub bella Punica) & *Sexta illa numerosa classis distributa quasi in tres iterum classicas, pro ratione census*. Prima fuit, de qua hîc Polybius, eorum qui à *mille ducentis drachmis* (siue *duodecim millibus aris*) pertingerent ad *quadringentas*. Altera, qui ab istis ad *centum quinquaginta*. Tertia denique, qui ad tri-

Ex Agellio. adstruâ. Lib. xvi. cap. ix. *gintatres*, paullo suprà. Hæc non à coniecturâ merâ ponimus, sed Iulij Paulli verbis apud Agellium firmamus. Quærebatur qui essent *Proletarij* in versu Ennij: atque ille sic explicat: *Qui in plebe Romanâ tenuissimè pauperimique erant, neque amplius quam mille quingentum aris in censum deferebant, Proletarij appellabantur: qui verò nullo aut perquam exiguo are censuebantur, Capitecensi vocabantur*. Extremus autem *Capitecensorum census aris fuit trecenta sexagintaquinque*. Hæc si attentè cum Polybianis istis confers, necessariò inferes & elicis diuisionem à me dictam. Sunt enim: certè aliqui supra istum Proletariorum censum *mille quingentum aris*: qui autem nisi illi *Quatermillenarij* à Polybio dicti? Atque est etiam proportio aliqua in his gradibus, quòd primus ille à duodenis millibus

sic descendit, vt sit eius quasi triens; alter, trientis huius iterum triens cum leui excessu; tertius, non iam triens, sed iustus quadrans, si tamen legas in Agellio *trecenta septuagintaquinque*. quod faciundum arbitror, & video libros quoque variare.

„ *Quos omittunt.*] Clarè habes, tenuiores istos ad militiam non vocari Nunquam igitur: imò verò, sed in necessitate aut tumultu. Idem locodidit Iulius Paullus: *Quoniam res pecuniâque familiaris obsidis vicem pignorisque apud temp. esse videbatur, amorisque in patriam fides quadam in eâ & firmentum, neque Proletarij, neque Capitecensi, milites, nisi in tumultu maximo, scribebantur.* Itaque Ennii versus huc ducit, & explicat:

*Proletarius publicitus sentisque seroque
Ornatur ferro, muros, urbemque, forumque
Excubis curant.*

Duo ibi notes, & quòd arma iis data è publico Ennius dicit; & quòd muros dumtaxat custodierint & urbem. Nam etiam cum necessitas adigeret, non tamen in aciem hoc genus educebant, aut legionibus miscabant, sed in vrbe habebant sub oculis & curâ seniorum: qui & ipsi in armis solent adungi Paullatim tamen & cò ventum (sed post Polybij) vt Proletarij atque etiam Capitecensi in militiam vulgo scribebantur. Salustius de Mario: *Ipse milites scribere non more maiorum, neque ex classibus, sed ut libido cuiusque erat, Capitecenses plerosque.* Ecce, humiles eos ipse iam Consul legit, per eos ex humili talis factus Plutarchus de eadem re: *Αναγορεύεις δὲ λαμπρῶς, διότι ἐστρατολόγει ὡς τὰ πρὸ νόμον καὶ τὴν συνήθειαν, πολλὰ τὸν ἀπορρὴν καὶ δῆλον καταγράφαν, τὸν περὶ τὸν ἡγεμόνα ὡς τὸν διοχμῶν τὰς τοιαύτας, ἀλλ' ἀπορρὴν ἄλλοι πρὸ τῶν καλῶν, τὰ ὅπλα μεταμῆς τοῖς ἀξίοις νεμόντων, ἐπέχουσιν τὴν ὑστέραν ἐκείνης πρὸς τὴν δεκνόντος: Consul declarat us splendide, statim Dilectum habuit prater legem & morem, plurimos è pauperibus & seruili genere conscribens: cum antea Duces hos tales non susceperent, sed arma quoque, vt aliud aliquid honestorum, non nisi honestis dignisque darent, cum quisque velut pignus rem familiarem opponere videretur.* In cuius verbis seruile genus verti, quod alij seruos fecerunt: parum verè. neque vnquam ipsos seruos Marius legit, sed libertinos & tales qui nati è seruis. Quo sensu tamen clariùs scribatur, *πολὺ τὸ ἀπορρὴν καὶ δολιχόν* siue vt Ios. Scaligero placet, *καὶ ἀδελόν*. Sed à Mario, vt dixi, principium; mox progressus. Nam bello Sociali cœpère iam in militiam scribi, & mansère. Eâ mente Liuij epitomen exaudio: *Libertinos tunc primum militare cepisse.* Quid? non etiam antea? non sub Mario? I. a, sed pauci, nec ita vulgò. Nam quod in Liuiò est iam olim, *Nec ingenui modo aut iuniores sacramento adacti sunt, sed seniorum etiam cohortes factæ, libertinique centuriati:* id scilicet excuses, quòd in tumultu, nec nisi ad tutelam urbis. Sed propriè etiam Liuius *Libertinos* intellegit, *τύς* Et liberti. *ἐξ ἐλευθέρων*, id est qui nati ex libertis: at Epitoma fortasse capienda de *libertis* ipsis. Ego suspicor, n. e. vocem eam notione prisca ibi vsurpata. vti nec in Macrobio, cāpsâ ic: *Bello sociali cohortium duodecim è libertis.*

Pauperes non nisi in necessitate scripti.

In Iug. Capitecensi scripti.

In Mario.

Incausa verso in Plutarcho.

Lib. lxxviii Libertini in militiâ. Lib. x.

1. Saturn. c. x. i.

*vi illa 2-
sui passim.* **us conscriptarum opera memorabilis virtutis apparuit.** Puto*libertos intellegi: & Appianus 1. Ciuil. in hac historiâ ἀπαλδοθήριος nominat, qui sunt profectio isti. Ita vides paulatim, quod dixi, tenuiores etiam ciues admissos: tamen ciues. quid ni? cū etiam socij paulo post ciuitate donati, & ex iis milites in legiones scripti.

*Naualis
militia vi-
lu.*

„ *Reseruant ad nauticum vsum.*] Quæ militia scilicet vilior, & talis habita semper. An quia periculorum ibi plus, & metus etiam ignauæ mortis? an quia parū loci virtuti & robori militari? ars & nautæ pleraque administrant. An quia paulatim animos quoque dehonestat & corrumpit? Tale aliquid Plato indicat, & optat ciues suos Athenienses (et si militiā eā solā claros) res maritimas numquam attingisse. Sed Romanis

*IIII. de
Legib.*

Lib. XXXII.

I. Hist.

Lib. XLII.

*E libertini
seruē lecti.*

quidem perpetuum hoc iudicium: & pro eo Liuius: *Nauales socij*, inquit, *relictis nuper classibus ad spem honoratioris militiae transgressi*: id est, terrestris. Sic Tacitus: *Facta & reliquis (classicis) spes in posterum honoratioris militiae*. Ergo isti Sextani & viles, ait Polybius, ad mare sepulsi & asseruati. Exempli in Liuiio: *Magna vis hominum conscripta Romæ, libertini etiam, quibus liberi essent & ætas militari, in verba iurauerant. Ex hoc urbano exercitu, qui minores quinque & triginta annu essent, in naues impositi, alij ut urbi præsiderent relictis*. Vbi silentio non transeo, quod addit, *quibus liberi essent*: ut scilicet quos opes recip. non alstringent, caritas ista liberorum & alterum pignus vinciret. Et an non isti, quos *Proletarios* Ennius dixit? Sed nefas fortasse à Paulo & Grammaticis dissen-

Lib. XLVII.

tire. Exemplum aliud in eodem Liuiio: *M. Iunio Pratori datum negotium, ut in classem socios nauales libertinos legeret*. Et alibi: *Naves ciuibus Romanis qui seruitutem seruissent completa, ingenui tantum præfecti*.

„ *Urbanum magistratum non ante capere cuiquam fas.*] Mira & ad militiam bona lex, nescio an alibi legenda. Obseruetur. Ab honoribus exclusi, qui tot stipendia non fecissent: & miramur frequentem & volentem militiam illam fuisse? Sed ait, *urbanum magistratum*: non ergo *militarem*: & certè Equites, Tribuni in legionibus facti, post stipendia quina Definuit etiam decem stipendia. cur illa? quia hic modus & finis militiæ equestis, è quo genere plerique ad magistratus. An rigidè autem seruata hæc lex, non lubet nunc inquirere, & vereor ut perturbæ cius (quid non ausit & possit Ambitio?) sint exempla.

DIALOG. III.

Ratio & modus legendi. Signa proposita, dies edictus. Tribuni per legiones distributi. Sortitio tribunum, & alia.

QVI legerint, & Quos, è Polybio vidimus: nunc ex eodem, *Quomodo*. An aliquid habes, aut interpellas? A v d Ego verò nihil, & ut ij qui valdè sciunt, silentio adhuc bibo. Sed didici etiam à viro *Termaximo*: Συνοῦν δὲ τὸν ἀκούοντα τῆς λέγοντος καὶ συμφωνίαν, καὶ ὁ ὑπὲρ ἀνίχεν τὸν ἀκούον τῆς τῷ λέγοντος φωνῆς: *Consentire dicenti discentem & conspirare debere*.

debere, ac celeriore acutiorémque auditum habere eius lingua. LIPS. Hoc verè, & in philosophicis maximè, ubi instructio aut cura est animorum: hìc, ubi delectatio aut doctrina exterior, cur obnoxium te praebeas aut silentem? Nolo, veto, & interloqui te cupio atque etiam obloqui, siquid visum. Fræna tibi laxo, & do plenum ius. A V D. In tempore igitur vtar, nunc perge. LIPS. Imò tu perge, & Polybiana hæc consequenter lege. Interèa quicucro.

Εἰ μὲν δὲ μέλλωσι ποιεῖσθαι τὴν κατὰ γραφὴν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι τὰς ὑπάτους ἔχοντες ἀρχὰς, πρὸς ἑκάστην ἐν τῇ δῆμῳ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει πρὸς ἡμέραν εἶναι ἐν ταῖς ἡλικίαις ῥωμαῖς ἀπαντας. ποιοῦσι δὲ ἕκαστον ἐν αὐτῇ. ὅτι ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ τῶν στρατιωτῶν πρὸς ἡμέρας εἰς τὴν ῥώμην, ὅτι μὲν ταῦτα συναθροισθέντων εἰς τὸ καπετώλιον, διὰ τὸν σφῶς αὐτοῦ ὅτι νεώτεροι τῶν χιλιάρχων, κατὰ μέρος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου κατασχεθῶσιν, ἢ τῶν στρατηγῶν εἰς τέσσαρα μέρη, διὰ τὸ τέσσαρα παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα τὴν ὁλοχρεῖν ὅτι πρῶτον διαίξουσιν τῶν διωμέων ποιεῖσθαι. καὶ εἶτα μὲν πρῶτος κατασχεθῆντας τέταρτος, εἰς τὸ πρῶτον καλούμενον στρατόπεδον οὐρανίου εἶναι δὲ ἐξῆς τρεῖς, εἰς τὸ δεύτερον εἶναι δὲ ἐπομένους τοῖς τέσσαρας, εἰς τὸ τρίτον τρεῖς δὲ εἶναι τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον τῶν δὲ πρεσβυτέρων, δύο μὲν εἶναι πρῶτος, εἰς τὸ πρῶτον.

Cum verò Dilectum POLYB. *habiturus sunt, Cōsules publicè diem prodicunt, quā die Romanos omnes adesse oporteat, quibus atas sit militaris. Faciunt hoc penè quotannis. Cum igitur dies adest, & militaris omnis inuentus in urbe, & mox in Capitolio congregata; tum diuidunt se Juniores Tribuni eo ordine quo à populo siue ab Imperatoribus sunt facti, in quattuor partes. Quia nimirum quattuor apud eos legiones totam esse præcipuam copiarum diuisionē faciūt. Et primos quidē designatos quattuor Prima legionis dicta adtribuunt; tres proximos Secunda; quattuor alios Tertia, denique tres ultimos Quarta. Seniorum verò Tribunorum, duos quidem primos Pri-*

τρεῖς ὃ οὖν δαυτέρως, εἰς τὸ δάτε-
ρον πθίασι στρατόπεδον· δύο ὃ οὖν
ἐξῆς, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς ὃ οὖν τελευ-
ταίως, εἰς τὸ τέταρτον, τῶν ὃ πρεσβυ-
τέρων. ἡγομένης ὃ τ' διαίρεσως ἔ-
καταστάσεως τῶν χιλιάρχων τι-
αύτης, ὥς τε πρῶτα τὰ στρατόπεδα
οὖν ἰσὺς ἔχον ἀρχοντας, μὲν αὖτα
καθίσταντες χωρὶς ἀλλήλων καὶ
στρατόπεδον, κληροῖσι τὰς φυλάς
καὶ μίαν, ἔπειτα καλεῖται τὴν αἰ-
λαχῆσαν. ἐν ὃ ταύτης ἐκλέγουσι
τῶν νεωίστων ἑκατὰ εἰκοσιπέντε
πρῶτα πηλοῖς καὶ ἡλικίαις ἔτι
ἔξουσιν. προαχθέντων ὃ τέτων, λαμ-
βάνουσι πρῶτοι τὴν ἐκλογὴν οἱ ἔ-
πρωτου στρατοπέδου, δαυτέρου δ'
οἱ ἔδουτέρου, τρίτου δ' οἱ ἔτρίτου,
τελευταῖοι δ' οἱ ἔτελευτάρτου. πάλιν
δ' ἄλλων τεττάρων προαχθέντων,
λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν αἵρεσιν οἱ
ἔδουτέρου στρατοπέδου, ἔξῆς,
ἔτιως. τελευταῖοι δ' οἱ ἔπρωτου. μὲν
ὃ ταῦτα πάλιν ἄλλων τεττάρων
προαχθέντων, πρῶτοι λαμβάνου-
σιν οἱ ἔτρίτου στρατοπέδου, τελευ-
ταῖοι δ' οἱ ἔδουτέρου. ἔπειτα καὶ
λέγον ἔτιως ἐν περιόδου τῆς ἐκλο-
γῆς ἡγομένης, πρῶτα πηλοῖς συμ-
βαίνει λαμβάνειν οὖν ἄνδρας
εἰς ἕκαστον τῶν στρατοπέδων.

*ma, tres alios Secunda, duos
sequentes Tertia; denique
tres ultimos Quarta. Fa-
ctâ autem diuisione Tribu-
norum eiusmodi, ut omnes
legiones iam pari numero
habeât duces, tum sedentes
seiuñcti & seorsim Tribuni
cuiusque legionis, tribus ser-
tiuntur singillatim, & euo-
cant ut in quamq. fors ceci-
dit. Ex ea eligunt quattuor
iuuenes atate & habitudine
propemodum aequales. Qui-
bus productis, primi electio-
nem faciunt Prime legionis
Tribuni; secundi Secun-
da; ter:ij Tertia; ultimi
Quarta. Iterumq. quat-
tuor productis, primi ele-
ctionem habent Secundale-
gionis Tribuni; & sic de-
inceps; ultimi verò Prima.
Post hac denuò quattuor
productis, primi capiunt
Tertia legionis Tribuni,
ultimi verò Secunda. At-
que ita semper electione al-
ternante & in orbem eun-
te, fit ut pares admodum ca-
piantur in quamq. legionem.*

Iam sustine, & audi. Tribunos creauit, numerauit, de ætate & censu adiunxit: nunc denique Modum & formam exponit Dilectus.

„ *Consules diem publicè prodicunt.*] Etsi enim Tribuni electi, tamen præcipua dilectuum Consules ipsi obeunt, & summæ rei præsidet, Tribuni administrant & exsequuntur per partes. Polybius de rep. Romanâ, inter munia consularia hoc recenset, κατατάξαι στρατιώτας καὶ τὰς ὀπλισίας καταλέγειν: *Conscribere milites, & idoneos diligere.* Linius non semel narrat, vt: *Consules positis sellis dilectum habebant.* Vbi & aliquid de formâ, nam in curulibus suis sedebant, specie magistratus. Dionysius lib. viii: *Consules in subiecto campo curules sellas (τὰς στρατικὰς διτρυαί) posuerunt, ubi & dilectum habuerunt.* Vt nouum notat, quod in campo. nam solent in Capitolio, vt iam dicemus: sed cò factum, quò Tribunitiæ intercessionibus vitarentur, quibus non ibi locus.

*Consules
Dilectum
præsent,
Tribuni
eligunt.*

*Lib. iiii.
Sedent in
curulibus.*

„ *Diem prodicunt.*] Voce præconis, an scripto, an utroque? De scripto credo, cùm ordinaria res fuit: de voce etiam, cùm aliquid subitum, & scriptum videbatur tardum. Scriptum Dionysius ingerit: *προέγραψαν ἡμίεον: diem proscripterunt,* in hac re. & Lilius, qui *Edictum* nominat: *Iuniores Romam ad edictum sine detractiōe conuenerunt.* Sic etiam alibi: *Silentio patrum edicitur dilectus.* Nunquid & aliud huic rei signum? ita, sed non nisi sub ipsum conuentus diem, aut dies. Nam signum tunc ex arce tollebant, seruabantque donec is solutus. Arnobius inter ca, quæ olim usitata, postea aboluerant: *Cùm paratus bella, signum monstratus ex arce?* Virgilius allusit:

Diei prodicio.

*Lib. viii.
Aut proscriptio.*

Lib. vi.

*Item signi
sublatio.*

Lib. viii.

*Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit:*

nec est vt aliud capias. Dionysius apertissimè: *προδίδται τὰ τῷ πολέμῳ σημαία, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως κατέγραψαν: Proposuerunt belli signa (Consules) & copias urbanas conscripserunt.* Ex quo suspicere, hæc signa sola aliquando proposita, & fortasse præcones circummissos, cùm res non ferret moram. Sanè Seruius in Virgilianum illum locum vult non nisi in Tumultu id factum: & agnoscit non signum, sed signa (quo numero & Dionysius) *duplex scilicet vexillum, rufum & caruleum, illud ad pedites, hoc ad equites conuocandos.* Non ausim subsignare, cùm Lilius vnus tantum meminerit: *Cum, inquit, vexillo in arce posito, comitiorum causâ, exercitus indictus esset.* Festus in voce Iusti: *Iusti dies dicebantur triginta, cùm exercitus imperatur, & vexillum in arce positum esset.* Dio Cassius diffusè satis super hoc ritu scribit, idemque notat in comitiis centuriatis solere seruari, etiam Tulliano æuo: at centuriata quædam comitia fuere hæc nostra ad Dilectum. Quod autem idem *arcem Ianiculi* definiat, ambigo: cùm sic *Arx* sine definitione posita Capitolinam magis designet, ἐξόχως: & Seruius disertè de eâ adfirmet. Quid quod ipse Dilectus in Capitolio? id enim iam sequitur.

Lib. viii.

Lib. xxxix.

Lib. xxxvii.

„ *In Capitolio.*] Siue in eius arcâ, vt i opinor. Sed in loco tamen augu-

*In Capito-
lio dilectus.*

sto, scilicet

isto, facto: & quare: nisi vt ante oculos religio & Iupiter opt. max. obnoxios magis omnes fractioresque redderet ad parendum. Nam sæpe hic controuersia & turbæ. Pertinet ad hunc ritum, quod Liuius de Marcello Consule: *Ipse dimissis Siculis, in Capitolium ad dilectum discessit.* Nec Dilectus solum, sed alia quæ ad bellum, illic agitata, si credis Appiano: ἡ δὲ βουλὴ ἐπὶ τῷ καπιτώλιον, ἐπερὶ ἰώουσι περὶ πόλεως σκοπεῖν, συνηλθον: *Senatus in Capitolium, ubi super bello deliberare solent, conuenit.*

„ *Iuniores Tribuni.*] id est, equites: ab ætate tales, aut stipendiis.

Primi Tribuni honoratissimi. „ *Eo ordine quo à populo aut Imp. sunt facti.*] Ne æmulatio scilicet existat aut ambitus de locis. Nam in primis, aliquis honos. Ita in Liuiio: *L. Atius Tribunus primus legionis secunda*, quasi per laudem dicitur. Hoc igitur cauerunt, inquit, & locarunt eos vti designati. Atqui miscella ista designatio: * pars à populo, pars à Consulibus: ergo & plures loci primi, aut secundi. Quæ hic decisio? Ego pro meo sensu dabo. Primum vnus generis omnes vno loco sunt, id est Equestres aut Plebei. Iam in Equestribus si duo primi (vnus videlicet à populo, alius à Consule:) me arbitro præeat ille Popularis. Nam publica illa suffragia semper honestissima habita, & viri clari ferè à populo hunc ipsum Tribunatum petierunt. Historiæ docebunt, cum obseruabis. Idem in Plebeiis censeo, præisse inquam Populares vbi idem gradus.

„ *Quattuor apud eos legiones.*] Ita plerunque sub id æui factum: & cuique Consuli adtributæ duæ legiones. Polybius ita ferè numerat, & metationem castrorum, aliæque, ad hunc modum aprat. Sed & Liuius: *Volumnius in Etruriam cum iusto consulari exercitu profectus.* Et alibi: *Duo Consulares exercitus scripti.* Vtrobique hos intellegit duarum legionum. At postea crescente imperio, & Prætoribus creatis qui in prouincias mitterentur, & sæpe ad bella: notum testatumque est plures legiones scriptas. Quid postea? imò iam ante Polybij æuum, quoties magnum aliquod aut dignum discrimen esset. Ita sub initium statim liberatæ urbis M. Valerio Dictatore, *quantus numquam exercitus (sunt verba Liuij,) decem legiones effectæ.* Quin idem generatim prodidit Lib. 1. x. *in omni sociorum defectione, urbano prope dilectu, decem scriptas legiones.* Sunt profectò magnæ copiæ, & præsertim caput sic electorum: idque ex vnâ Romanâ vrbe. Quid tamen admirationem hic defigam? cum bellis Punicis, atque adeò post cladem Cannensem, ciuibus tam multis illis & alibi amissis, fociis passim deficientibus, legam *duodeniginti legionibus rem gestam.* Et statim post, *Summam trium & viginti legionum effectam.* Hæc ita suis locis Liuius. At illud iam pænè supra fidem, cum in expectatione & metu bellum Gallicum esset, Romanos & socios armasse numerum quem Plinij verbis magis est vt dicam. Ille sic: *Italia L. Aemilio Paulo (Papo legendum) C. Atilio Regulo Consulibus, nuntiato Gallico tumultu, sola sine externis ullis auxilio, atque etiam tunc sine Transpadanis, equitum octoginta millia, peditum septingenta millia armauit. Quid adstus-*

pefcis? Oroſius auget etiam hunc numerum, & quidem Fabio auctore. *In utriusque Conſul's exercitu oſtingenta millia armatarum fuere, ſicut Fabius Hiſtoricus, qui eidem bello interfuit, ſcripſit. Ex quibus Romanorum & Campanorum fuerunt peditum trecenta quadraginta octo millia ducenti, equitum vero vigintifex millia ſexcenti. Cetera multitudo ſociorum fuit.* Lib. 1111. cap. 111.
 Sed Polybius (fideliffimus in talibus ſcriptor) ad Plinianum calculum accedit, ſummâ etiam per ſingulas gentes conceptâ. Si voles, vide. Iam verò per bella ciuilia Romana, quæ copiæ? Vnus Cornelius Cinna, vt Velleius ait, *ex nouorum ciuium dilectu trecentas amplius cohortes ſcripſit, & triginta legionum inſtar effecit.* Lib. 11.
 Pompeij & Cæſaris bello, ſparſas in variis locis pluſquam quadraginta legiones memini adnotare. Quid in Mutinenſi & Philippenſi? (bonâ fide numero) ſupra quinquaginta, Imò malâ fide numero, & deminuo. Appianus enim auctor, ſoli Octauiano Cæſari fuiſſe *quadraginta legiones, cum bellum parares in Antonium, Domitium Aenobarbum, & Sextum.* Lib. 11.
 Et quid cenſes de tribus illis aliis, copias pares aut maiores non habuiſſe? Verè ſtupenda iſta: ſicut & hoc eiufdem Appiani, in vnâ Siciliâ, vno tempore, *legiones fuiſſe quadragintaquinque, equitum vigintiquinque millia, leuis armatura tantundem & plus dimidio, naues longas & militares ſexcentas, onerarias ſine numero.* v. Ciuil.
 Hæc ſcriptor ille narrat & adfirmat, cum Sextus Siciliâ pulſus fuit, & Lepidus ab Octauiano exarmatus. Et quid ais de potentiâ Romanâ? nōne hoc ſpecimen? & nōne ille verè, qui ſcripſit, *Romanus viros & ſobolem militarem, tanquam è perenni fonte, domi affluxiſſe?* *Quadragesima.*
 Nōne & Pyrrhus haud iniuriâ queſtus, *videri ſibi pugnam cum Lernaâ quadam hydrâ ſuſceptam, cui capite vno reſectò, aliud aliudq; duplicetur & acereſcat?* Plut. in Pyrrho.
 Atqui hæc à pulcherrimo iſto Dilectu fuerunt, in quo pergamus. Ibid.

„ *Primos designatos quattuor. prima legioni attribuunt.*] Ingenioſa diuiſio, vt omnia in hac militiâ, nec prudentiæ tantum, ſed acuminis plena. Miſcuerunt plebeios cum equeſtribus: ſed ita vt hi, alternante numero, aut pares eſſent aut ſuperiores. Ita primorum ciuium par aut maius ſemper imperium. Quid autem ſi plures legiones? eadem ratio. Pone ſex: erunt Tribuni Iuniores viginti & vnus: Seniores quindecim. Mixtio eadem. Quid ſi vna legio tantum? credo Iuniores numero præſtitifſe, & quaternos fuiſſe. *Mixtio Tribunorum.*

„ *Seniorum verò Tribunorum.*] Cauſſam nominis intellegis, quia annis aut certè ſtipendiis maiores. Vir benè doctus Grucchiuſ cenſet hos eoſdem *Veteres* à Cicerone appellatos: *Hi tres homines, veteres Tribuni militares ſunt designati.* *Seniores Tribuni.*
 At Aſconiuſ aliter, qui explicat, *Veteres, granes & ſeueri.* Diſtinctiunculâ igitur mutandâ, ſcribendumq; *Homines veteres.* Cicero aliter interpretat.

„ *Sedentes ſeiuncti.* Hoc vult, ſenos & ſenos diſcretos fuiſſe & interuallis diuiſos: eo fine, vt quique ad ſe vocarent & ſeponerent ſuos.

„ *Tribus ſortiuntur.*] Itane Tribus? at ego claſſes & centurias exſpectabam.

Quomodo è
tribubus
lectio.

Et è classi-
bus.

Lib. III.

etabam, quia secundum eas, imò ex eis milites lecti. Verum est: sed & hoc quoque, in omnibus comitiis centuriatis populum diuisum fuisse per Tribus: at in ipsis deinde tribubus, centuriæ & discrimen classis. Crede hoc (ne longius à re abeam) facile & prolixè aliter docturo. Sed ecce in ipsa nostrà re quòd iam olim tribus, Liuius satis auctor: *Dilectum haberi non ex toto populo placuit, decem tribus sorte ductæ, ex his scriptos Iuniores duo Tribuni ad bellum duxere*. Hoc ille non longè post Decemuiros exactos. Et nota inibi, non omnes semper tribus vocatas ad Dilectum, si exigua aliqua manus scribenda. Quid opus, cum tam multæ (xxv. erant) & tam frequentes? quod ex centibus posterioris æui satis liquet. At quæras, Cur hic fors adhibita? cur non hanc illamue vocabant, arbitrio Consulum? Causa duplici, vel vt æmulatio tolleretur, ne hæc posthabita illi videretur: aut querela, ne ista aut alia onerari, si forte dilectus non iret per omnes.

„ *Singulatim.*] Ita capio, vt non solum alia post aliam sorte ducta sit, sed etiam Capitolium ingressa. Nam iunctim plures aut omnes non ceperit locus. Et opus laxitate aliqua, vt Consules præsiderent, Tribuni sederent, milites seiungerentur componerenturque.

Ratio &
modus eli-
gendi.

Sorte ali-
quādo capti
in Iberic.

„ *Ex ea verò eligunt.*] En iam electio, nec sortis vltra mentio. Tribus sic vocata in centurias suas iuit. omissis tamen senioribus: quos aduocari in superuacuum, nihil opus. Ex singulis tum centuriis, & pro censu ac classe, milites citati nominatim. Dico *nominatim*: & aliquoties in hac re leges. Itaque Tabulas ad manum fuisse opus est, in quibus nomina, ætates, & opes. Ista igitur electio: nec aliter potuit, aut debuit. Appianus tamen immutatum id ostendit bello Hispanico L. Lucullo Consule, qui fuit annus vrbis DCI. Ait: καὶ στρατὸν αὐτοῦ ἐκλήρην ἐς Ἰβηρίαν, τότε πρῶτον ἀντὶ καταλέξεως: Et exercitum sorte scripserunt in Hispaniam, tunc primum loco dilectus. Obserua, atque etiam quam edit causam. Cum enim multi, inquit, accusarent Consules quod iniuste & inique dilectus haberent, & quosdam ad leuiiores aut minus periculosas expeditiones caperent, visum tunc Senatui sorte milites scribere. Causa speciosa, nec ambigo quin sæpe vera. Sicut enim factum vellent Consules, non in longinquam eum aut asperam militiam scribebant, sed reseruabant in mitiorem, vt per opida militiam expleret (vtat Taciti verbis in re simili) nitidus & questuosus. Cum id sæpicule fieret, animaduersum, & publicè culpatum. Sed enim duo hic quæro. Prius, an tunc primum milites sorte capti? Negat Valerius, qui adhibet in dilectu M. Curij, ætatisque aliquot antè. M. Curius, inquit, Consul cum dilectum subito edicere coactus esset, & Iuniorum nemo respondisset, coniecit is in sortem omnibus tribubus, Pollia quæ proxima exierat, primum nomen urna extractum citari iussit. Vides sortitionem tribuum fieri, nec id tantum, sed ipsum nomen extrahi urna. Respondeo, id hic præter morem paullò, atque ex occasione factum. Res enim subita fuit, & scripti velut in tumultu, non curioso dilectu, sed sorte. Itaque vocauit, & sortitus est tribus, ex tribu quæ prima, hunc aut il-

Valerij locus
excessus.

Lib. VI.
cap. III.

lum iuuenem. Siluerunt & detraxerunt. Quid ipse? exemplo & seueritate esse opus vidit. Ergo iterum (ne in primam illam tribum aut citatos videretur destinatus scire: siue etiam ut locus poenitentiae esset) iterum inquam tribus coniecit in sortem. Tum proxima (nota *proxima*, id est secunda: alioqui certe haec *prima* esset, atque ita scribenda) exiit Pollia. Ex hac ipsa, ut omnia sorti permetteret, & nequis diceret se in plurium culpa eximie electum ad poenam, iterum militem sortitus est: & quem fors dedit, vocauit. Renuentem, vendidit. Ergo rarum hoc exemplum, nec nisi in re tumultus. Alterum, super quo ambigo, An postea sortitio ista semel vsurpata manserit? Minimè. ipse Appianus admonet, quinquennio circiter post rediisse eos ad morem solitum: & *Fabio Aemiliano permixtum, uti militum dilectus iterum haberet*: verè dico dilectus. Sub hoc tempus Polybius vixit: ideoque nec sortem iam agnoscit.

Sors statim desita.

„ *Quattuor iuuenes, etate & habitudine propemodum aequales.*] An id ex aspectu, an è tabulis? Imò verò è tabulis. Nam ut aetatem ex aspectu diiudicare potuerint; non certè censum, cuius habita maximè ratio. Et ait, *iuuenes*: significans, quòd ab infimo genere militum orsi, id est, Velitari. In hac autem citatione seruatum per religionem, ut primus miles boni nominis esset. Captabant enim ex eo omen. Cicero: *In dilectu Consules obseruant, ut primus miles fiat bono nomine*. Festus: *Lacus Lucrinus in vestigalibus publicis primus locatur eruendus* (puto, fruendus. nec terram aut rudera quorannis, sed pisces ex eo fructumque capiebant) *omnis boni gratia, ut in dilectu censuè primi nominantur Valerius, Saluius, Statorius*.

E tabulis lecti.

*Miles bono nomine.
1. de Diuinationat.*

„ *Primi electionem faciunt Prima legionis Tribuni.*] Negari non potest, quin haec commoda & ingeniosa electio, & ut viri ac vires aequaliter in legiones distribuantur, sine querelâ.

DIALOG. IIII.

Quadam Polybio non dicta. Subitarij milites. Pœna & coercitio non parentium. Item de Vacationibus.

ABSOLVI Polybiana hæc & illustraui: estne quod requiras? A V D. O te benignum! utar hac comitate, & subiiciam quod animo voluo. Vtrum semper curiosus hic Dilectus? & in omni bello? L I P S. Minimè. Pone in vicino hostem: pone repens alibi periculum, & auxilium subito ferendum: omittēbant tribus, centurias, sortes, & militem confusè ac raptim capiebant, educebant. Id genus *Subitarios* vocabant. Liuius: *Senatum Consules vocant, iubentur subitarium scribere exercitum, atque in Algidum ducere*. Idem: *Hernici & Colonia Antium dare Quintio subitarios milites* (ita tum repentina auxilia vocabant) iussi. Ac solent istos scribere in tumultu, Liuius: *Senatum censere subitarios milites tumultus causâ conscriptos primo quoque tempore diuitti*. Atque ita scribere, ut sine discrimine aut excusatione sæpe cogereatur, iuuenes senesque

Neglectus: interdum dilectus.

*Et subito scripti.
Lib. III.
Ibid.*

Lib. XI.

- Lib. x. que. *Liuius: Iustitiam indicì, Dilectum omnis generis hominum haberi Senatus iussit. Iterum: Nec Iuniores modò conscripti, sed Seniores etiam coacti nominadare, ut urbis custodiam agerent. Et alibi: Dictator omnes Iuniores nullo detractante militiam, sacramento adegit. Tale fuisse dico in Mⁱ. Curij dilectu, de quo suprà: & ideò sortem adhibitam, non electionem, quia res festina. Satis tibi factum? A v. d. Hic satis: posco aliud. Dixisti citatos nominatim singulos: quid si non prodirent? & quæ coactio?*
- Lib. v. *L i p s. Iure hoc quæris, & miror Polybio omissum: sed ego reponam. Interdum Inuenio igitur pronos interdum & spontaneos valdè in militiam fuisse, volentes. interdum contrà. Pronos, cum aut dux graciosus, ut de Q Fabio Liuius: Lib. x. Concursum inde ad Consulem factus omnium fermè Iuniorum, & pro se quisque nomina dabant. Tanta cupido erat sub eo duce stipendia faciendi. Lib. xlii. Aut bellum aliquod in spe lucri. ut de bello Persico idem Liuius: Licinius veteres quosque scribebat milites, & multi voluntate nomina dabant, quia locupletes eos videbant qui priore bello Macedonico, aut aduersus Antiochum in Asia, stipendia fecerant. In his talibus igitur vix citatione opus. At contrà in aliis, & sæpe citati ad nomen nec respondebant. Propria ea hîc locutio. Liuius: Iuniores cum sine prouocatione imperium esset, Lib. lxi. ad nomina responderunt. Et sæpe in eodem. Dionysius alibi vertit, οὐκ οἰκιστὴν καὶ ἀγροφῆν, accedere ad dilectum: quia non voce solum & responso, sed corpore & prog. essu se sistebant Tribunis. Sicut contrà, non responderebant, qui silebant & se subtrahebant. Sed nunquid poena his talibus? fuit. Polybius nec id dixit: ego breuiter, siquid lègi alibi aut collègi. Ac video esse qui de Multâ hîc suspicentur, quia Varro ita apud Agellium: M. Terentius Varro, quando citatus neque respondit, neque excusatus est, ego ei unum ouem multam dico. Sed profectò pro reliquâ seueritate in militiâ, leue istud & lene sit: ac potiùs Varroniana ceperim de citatione iudiciariâ & ad magistratuum tribunal. In Dilectu quidem reperio coëctionem magis arctam, & poenam non multam. Primum Potius vincula, ut in Dionysio: Πολλὰς τῶν πολιτῶν ἐνέδουσαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγειν: Multos ciuium iusserunt (ipsi Consules) in vincula & carcerem duci. Itaque prehendi eos iubebant, & sic in Liuiio: Quemcunque liëtor iussu Consulis prehendisset, Tribunus mitti iubebat. Nam Tribuni etiam, prauo certamine, sæpe interueniebant, & vim Consularem frangebant. Lib. lxi. Legas & collum iis tortum, ut scilicet dacerentur. In eodem Liuiio: Hoc decreto Consul armatus, cum paucis appellantis Tribunum collum torfisset, metu ceteri sacramento dixere. Sed & interdum Virga adhibita: in contumaces. Liuius: Acerbitas in dilectu, non damno modò ciuium, sed laceratione corporum, partim virgâ casis qui ad nomina non respondissent, partim in vincula ductis, inuisa erat. Sed interdum, nec nisi à Consulibus immodicè seueris. Magis illud, quod ibidem tangitur, Damno affectos ciues: id est, direpta aut vendita eorum bona. Dionysius hoc diducit, & copiosè narrat de Valerio & Fabio Consulibus, qui dilectum extra urbem habebant (nouo more) ne potestas eorum à Tribunis interpellaretur.*
- De citatiis, qui.
- Interdum volentes.
- Lib. x.
- Lib. xlii.
- Interdum refractarij.
- Respondere ad nomen.
- Lib. lxi.
- Lib. viii.
- Pœna de tractantiis.
- An Multa fuerit?
- Lib. xi. c. i.
- Potius vincula.
- Lib. x.
- Lib. lxi.
- Lib. lxi.
- Et verba.
- Lib. vii.
- Bonorum ablatio.

tur. Atque illi, inquit, *eos qui non parebant, si ipsos ducere non poterant* Lib. vii. 1.
 (absentes scilicet) *in bonis damno afficiebant. Qui pradia agrósque habe-*
bant, excidebant, deiciebant; qui in conducto habitabant, eorum agebant fe-
rebantque suppellectilem, boues, pecora, iumenta, & instrumentum omne ru-
sticum. Imò verò interdum *extremâ pœnâ affecti, & morteciui, id est ven-*
nundati in seruitutem. Valerius: *Tunc M'. Curius, præfatus non esse opus* Lib. vi.
reip. eo ciue qui parere nesciret, & bona eius & ipsum vendidit. Varro in
 hoc ipso factò: *Curius Consul, in Capitolio cùm dilectum haberet, nec cita-*
tus in tribu ciuís respondisset, vendidit tenebrionem. Vterque, vt vides,
 clarè de venditione eius. Eò miror in Liuij epitomâ scriptum: *Curius* Lib. xlii.
Dentatus cùm dilectum haberet, eius qui citatus non respondebat, bona ven-
didit. Bona tantum? mutilum arbitror, & iuuat lectio scripta: *bona pri-* Expleta Li-
mus vendidit. Imò verò, *bona primum, mox eum vendidit.* Sic aut fuit, aut niy Epitome.
 esse debuit: & adfirmat hunc ordinem Valerius, qui multa sua è Liuiò
 hausit. Sed hæc quidem pœna acris, & rara: ab Augusto tamen etiam
 vsurpata in eo, qui *duobus filiis adolescentibus, causâ detrectandi sacra-* In August.
menti, pollices amputasset, ipsum (ait Suetonius) & bona subiecit hastæ. cap. xlii.
 Sed idem Augustus detractantes militiam, & bonis & famâ multauit,
 apud Dionem, fortitione tamen factâ. Καὶ ὁμοί, inquit, μηδεὶς τῶν τὴν στρα- Ignominio-
 τὰς ἰσμον ἡλικίαι ἐχόντων καταλεχθῆναι ἡθέλησεν, ἐκλήρωσεν αὐτοὺς, καὶ τὸν si facti re-
 μὴν μηδέπω ὄντων καὶ βίαι κοῖτα ἐπὶ γεροντότων τὸν πέμπτον, τὸν δὲ πρεσβύτερον fractarij.
 τὸν δὲ χεῖρον αἰεὶ λαχόντα, τὴν τε εἰς αἰεὶ ἀφείλετο καὶ ἡττήθησε. Lib. lvi.
Et quoniam Iunio-
tum nemo in militiam allegi vellet, sortitus est eos: & eorum qui nondum
quinque & triginta annos expleissent, quintum quemque; eorum qui maio-
res, decimum sorte ductos, & bonis priuauit, & infamiam notauit. Vbi di-
 crimen pœnæ factum in iis qui minores trigintaquinque annis, quia hæc
 ætas pauciorum stipendiorum, & vegera maximè, & gestire ad militiam
 debebant. Ista olim. & agnoscit Menander I. C^{us}. illam seruitutis pœ-
 nam, et si suo suo mutata. *Qui ad dilectum olim, inquit, non responde-* Lib. lxxi.
bant, ut proditores libertatis, in seruitutem redigebantur: sed mutato statu Decemil.
militia, recessum à capitis pœnâ est, quia plerumque voluntario milite nu-
meri supplentur. Habes pœnas, quas tamen sæpe Tribuni tardabant, aut
 tollebant. Illi enim intercedebant, & de causis etiam cognoscebant.
 Itaque hac arte dilectus sæpe impediabant, cùm aliquid à Patribus vel-
 lent expressum. Liuius: *Tribuni, suo more, impedire dilectus.* Dionysius: Lib. lxxi.
Et cùm nomina, inquit, non darent, impotentes erant Consules eos iuxta le- Lib. vii. 1.
ges punire. Περεῖς ἦναι οἱ τὸ πᾶν οἱ δὲ ἡμάρχοι, καὶ καλῶς ἐν ἡμῶν εἰς
 ἐπιχειρήσειεν ἢ τὰ σώματα τῶν ἐκλιπόντων τὴν στρατὸν ἄγειν, ἢ τὰ χεῖμα
 εἶπεν: *Stabant enim pro plebe Tribuni, & impediuri erant si quis sentasset*
aut corpora eorum ducere qui militiam detrectabant, aut bona auferre. At-
 que obiter istic nota duplicem illam pœnam. Sed & cognitio ipsa sæpe
 ad Tribunos tracta. vt in Liuiò: *Cùm milites Tribunos plebeios adissent,* Cognitio
uti causâ cognoscerent eorum quibus aut emerita stipendia, aut moribus Lib. xlii.
causæ essent, quo minùs militarent. Et si prima & propria hæc cognitio
 Con- Lib. lxxi.

- Lib. XLII. Consularis. Ipse Liuius: *Centuriones citati Tribunis plebis appellarunt. dñō ex collegio ad Consules reijciebant, eorum cognitionem esse debere quibus dilectus quibúsque bellum mandatum esset. Ceteri cognituros se de quo appellati essent, aiebant. & si iniuria fieret, auxilium ciuibus laturos.* Et statim addit: *Ad subsellia Tribunorum res agebatur.* Coercita tamen interdum
- Lib. XXXIV. hæc Tribunorum licentia, præcunte decreto Patrum. In Liuius: *Tribunis plebis non placere causas militares cognoscere, quò minus ad edictum Cause de- conueniretur.* At enim haud iniuriâ quæres, Quæ causæ igitur iustæ ad derectandum? Triplices. nam & hoc huic notitiæ addam. Primâ, *Vacatio.* atque ea triplex, ab *Ætate*, ab *Honore*, à *Beneficio*. Ab ætate, vt cū aliquis supra quinquagesimum annum, siue impleuit stipendia sua seu non impleuit (puta non scriptum semper, aut aliàs ægrotasse) is talis vacat. Suprà dictum. Ab honore, vt si quis in magistratu, aut sacerdos. Nec enim aut illi à rep aut isti abducti à sacris. De illis ratio & exempla dicant; de istis & auctoritas: Nam Plutarchus clarè, *ἡ δὲ τοῖς νόμοις ἀρξίσται τὰς ἱερῆς τῆς στρατῆς, καὶ οὐκ ἐν τῇ πολιτικῇ ἢ πόλει:* *legem positam, quâ soluebantur militiâ sacerdotes, nisi si Gallicum bellum esset.* Iam à Beneficio, vt sicui Senatus populúsve dedisset. Factum id sæpe pro meritis, aliàs in annos, aliàs in æuum. In annos, vt apud Liuium, *Prænestinis militibus Senatus duplex stipendium, & quinquennij militiâ vacationem decreuit.* In quinque ecce annos decreuit, qui de legitimo stipendiorum numero deducerentur. Aliàs tamen largiùs, & in æuum: vt apud Cicero- nem indefinitè, *P. Vatinius & agro à Senatu, & vacatione donatus est.* Apud eundem: *Militibus veteranis, qui libertatem populi R. defendissent, his liberisque eorum vacationem militiâ esse.* Ista Senatus, sed dedit & populus. vt apud Liuium: *Consulcum Tribunis plebis ageret, vt P. Aebutio emerita stipendia essent, neu inuitus militaret.* Atque hæc de primâ causâ, quæ est Vacatio. Altera, *Emeritum.* Qui enim stipendia sua viginti finisset, tutò non dabat nomen. Suprà dictum. Causâ tertia, *Morbis aut Vitium*, quæ latè patet. Nam & manci aut debiles, non habiles ad militiam iudicati. & nominatim ij, quibus pollices aut digiti non essent. Ex Suetonio suprà adduxi de patre miti & immiti: & simile in Valerio, *C. Vettienum sinistra manus digitos, ne bello Italico militares sibi abscedis- se.* Nota, *sinistra* etiam. quid ita? quia ea manus incepta tunc ad scutum tenendum, sicut dextra ad gladium. Ammianus de Gallorum moribus: *Nec illorum quisquam, vt in Italiâ, munus Martium extimescens pollicem sibi præcidit, quos ioculariter Murcos appellant.* Sed & Menander I. Ctus. *Eum qui filium debilitauit, dilectu per bellum indicto, vt inhabilis militiâ sit, preceptum D. Traiani deportauit.* Dixi hoc genus latè patuisse: addo & fraudes interuenisse. Ideò non statim accepta quæcunque causa, sed discussa. sæpe & plurimùm ante bellum, interdum post illud. Liuius: *Cognitio vacantium militiâ munere post bellum differtur. ita dubij quoque inclinant ad nomina danda.* Idem alibi: *Consules in concione pronunciant, tempus non esse causas cognoscendi. omnes Iuniores postera die, primâ luce,*

in Campo Martio adessent. cognoscendis causis eorum qui nomina non dedissent, bello perfecto, se duros tempus. pro desertore futurum, cuius causam non probassent. His talibus volentes reddebant etiam non volentes. Nec verò dilata solùm causâ, sed & sublata. Hoc in magno tumultu, & cùm publicum discrimen. Liuius: Cùm, quod per magnos tumultus fieri solitum erat, iustitio indicto, dilectus sine vacationibus habitus esset. Eidem rei Cicero: Grauius esse Tumultum quàm Bellum vel hinc intellegi potest, quòd bellq vacationes valent, tumultu non valent. Quidam ibi libri bello Gallico edunt, non rectè. Nam id profectò olim eximium, & habitum ferè pro tumultu. Liuius: Mamercinus Consul, cui bellum Gallicum enuensis, scribere exercitum sine ullâ vacationis veniâ iussus. Ipse Cicero, iam suo æuo: Consules duas Gallias sortirentur, dilectus haberetur, vacationes ne valerent. Atque etiam aliàs in metu id factum, & causâ pro non causâ. Liuius: Exercitus ex Cassariis Senioribusque à L. Quintio scribitur, qui urbi manibusque presidio sit. Cassarios istic dicit, quibus morbus aut talis causâ, & à Senioribus distinguit. Seneca in hanc mentem scripsit, In animo nostro esse cassarias partes, quibus adhibenda curatio sit. nempe morbidas & vitiosas. Nec aliter Sex. Empiricus Cassarium dentem, Cassarium oculum, qui afficitur & dolet. Ipsa Cassaria missio nomen habet istinc.

*Sublata
causâ in
tumultu.
Lib. vii.*

Lib. viii.

*Lib. i. ad
Attic.*

*Lib. vi.
Cassarij
pro morbi-
dis.*

Epist. lxx.

DIALOG. V.

Equitum dilectus. genera & discrimen. De equo publico accuratè dissertum, & transfectione.

HÆc de Dilectu peditum Polybius: Equitum adiungit.

Μετά ταύτα τῶν ἰππέων, ὅτι ὀλίγοι παλαιὸν ἔσθ' ἔργον εἰσέθεσαν δοκίμαζεν ἢ τῆς τετρακισχίλις διακοσίους. νῦν δὲ πρῶτοι ἔσθ' ἔργον, πλουτύνω αὐτὰν γεγενημένης ὑπὸ τῆς πρῆς τῆς ἐκλογῆς, καὶ ποιοῦσι τετρακοσίους εἰς ἕκασον στρατόεδον. *Olim quidem equites solent legere post pedites quatermillenos ducenos, nunc verò priores capiunt, iuxta opes secretionem eorum à Censore factâ. Et constituunt in quamque legionem trecentos.* **POLYB.**

Pauca verba, sed nobis ad lucem totius rei diffundenda. Primum de tempore lectionis notat, id variasse. &

„ *Olim, inquit, solent legere post pedites.*] Credo ideo, quòd facilis ista lectionis, nec ita vt peditum operosa. Seruabant igitur in finem. Mutatum tamen sub Polybij æuum, vt indicat: quâ causâ? an non ambitione? & quia vt dignitate præbant, sic ipsâ lectione voluerunt.

*Tempus huius
dilectui.*

„ *Iuxta opes secretionem eorum à Censore factâ.*] Ostendit quomodo lecti, & facile id fuisse, quippe è corpore vno. Nam Censores iamantè, equites à reliquis separarant, & in tabulis habebant hoc genus. Separarant, inquit, ab opibus: id est, quicunque *quadringenta* habebant, & vita non improbatur, in equites referebant. Sed tamen hîc sciendum, ipsum equitum duplex etiam corpus fuisse: alios Equo publico, alios sine eo. Illi vetustissimi, & propriè ac soli equites olim dicti. Plinius: *Anulî planè medium ordinem tertiumque plebi & patribus inseruere, & quod antè militares equi nomen dederant, hoc nunc pecunia iudices tribuunt.* Significat, solos equites dictos olim ab ipsâ re, & quibus militares siue publici equi: sed postea ac suo ævo, omnes quibus anuli aurei, pecuniæ indices ac testes. *Indices*, inquam: & hoc legi quàm *iudices* malim. Pro eadem sententiâ idem Plinius: *Equisum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum.* Et Festus: *Equitare antiqui dicebant, equo publico merere.* Certum igitur hoc genus, & mansit ad inferiora tempora distinctum.

Duplices equites.
Prioris equo publico.
Lib. xxi. cap. 1.

Lex emendatio in.
Plinio.
Ibid.

Philipp. v. 1.

Militares equi.

Lib. v.
Quando equis censum
vero capere
vult.

Summa ad equum publicum.
Lib. 1.

ut de LL.
Varro
locus ad
meritum.

Cicero in Antonium: *Altera statua est equitum Romanorum equo publico.* Et in lapidibus Principum ævo, sæpe occurrit inter dignitates. Aconius eos *Militares* dixit: *His decem annis, victore Sullâ, spoliatus est populus Romanus, indicandi iure quod habuit per equites Romanos militares.* Non quia soli tunc isti, sed quia necessariò & plurimùm militabant: & quibus equus publicus non esset, poterant etiam inter pedites merere. Sed olim isti soli videntur in equis militasse: quod tamen mutatum, & bello. Vcienti etiam alij in eam militiam admissi. Liuius originem rei sic aperit: *Cum repente quibus census equestris erat, equi publici nondum erant assignati, Senatui advenit, factâ dicendi potestate, equis se suis stipendia facituros promittunt.* Atque addit, gratum id Senatui fuisse, & equum certum numerum aris assignatum: tunc primùm equis merere equites cepisse. Quid vult in eâ clausulâ, nisi tunc primùm institutum ut etiam alij quibus census equestris esset, etiam si equos publicos non haberent, tamen militarent & æra mererent? Sed æra, non ut illi Equo publico, sed, ad exemplum peditum, annua stipendia, nec nisi cum militarent. Hanc equidem mentem puto, & conditionem priorum illorum meliorem, aut certe digniorem. Nam accipiebant è publico pecuniam & ad emendum equum, & ad alendum: illam semel, hanc annuam. estque vtraque summa à Liuius in censu Scruiano. (tanta vetus res est) sic expressa: *Ad equas emendos dena millia aris ex publico data; & quibus equos alerent vidua attributa, quæ bina millia aris in annos singulos penderent.* Habes dena millia ad emendum, id est Philippicos nostros circiter centum: bina millia ad alendum, id est Philippicos vigintri. Satis grandis, pro illo ævo & opibus, vtraque summa: sed cogitandum, quod prior illa non nisi semel data, & onera etiam huic militiæ plura adiuncta, calones, alij equi aut muli ad onera, tentoria, & cibatum ferendum. Sed in summâ prior abire à nobis Varro videtur, qui clarè definit, *Equum publicum mille assarium esse.* Atqui decem millium è Liuius verum esset, & puto notâ numerali im-

missâ sic legendum: *Equum publicum x. mille.* At in alterâ summâ concors testimonium Catonis reperio apud Charisium, ex Oratione quâ suasisi vsi plura æra equeſtria fierent. Ex câ adfert: *Nunc ego arbitror oportere reſtitui, quo minus duobus millibus ducentis ſit ærum equeſtrium.* Credo & hîc immiſſâ negatione ſcribendum: *oportere inſtitui ne quo minus.* Augeri enim vult & ſuadet (titulus indicat) æra equeſtria, atque ita ducenta illa addit. Ipſa autem vetus ſumma in eodem Catone, ibidem: *De aribus equeſtribus, de duobus millibus actum eſt.* Atque hæc de præmio: niſi quis malit Catoniana illa ad numerum ipſum reſerſi equitum, & vt ſuaſerit tot æra inſtitui, toridemque capita quæ haberent. Non abſurdum ſit: nec longè ab hoc numero fuiſſe arbitror illo æro. Seruius quidem rex *octodecim centurias* inſtituit, ex Liuius: & quanquam intrâ numerum illum manſerint, tamen ipſæ Centuriæ largiter & valdè auctæ. Adeo vt Dionyſius ſuo æro (id eſt Auguſti, & circâ) ad *quinque millia* numeret eorum quibus equus publicus eſſet. Magnæ vires. nec fruſtrâ iis fili Romani, quod apud Liuium Perſes indicat, qui leui equeſtri prælio victor ſuos excitat: *Præiudicatum euentum belli habetis. meliorem partem hoſtium, equitatum Romanum, quo inuictos ſe eſſe gloriabantur, fudiſtis.* Nec tamen temerè aut omnes ad equum publicum reſcripti, ſed cum dilectu & examine etiam morum. In Excerptis Gloſſarij veteris lægi: *Dicente quodam eſſe ſibi ſubſtantiam equeſtris dignitatîs, ſed cum equum publicum peteret, prætermiſſum ſe eſſe, ſecurum crimine quod ipſi conſtituerunt: Hadrianus dixit, Qui equum publicum petit, emendatus eſſe debet, cetera autem viſta ſua ipſe probabit.* Itaque non Conſul aut Imperator, ſed Cenſor olim cum dabat: iudex ſcilicet morum. In Liuius, de Sex. Ebutio, cui præmij loco Vacatio data: *Ne inuitus militares, nèue Cenſor ei equum publicum aſſignaret.* Atque ille ipſe Cenſor, cum iam haberent, recognoſcebat, & ſiquid vitij in iis, adimebat. Liuius: *His ſuperioribusque illis equi adempti, qui publicum equum habebant:* quod de Cenſoriis notis narrat. Aſpexitque cò Perſius:

Cenſorème tuum vel quod trabeate ſalutas.

Obiter ad Tranſuectionem etiam alludens, quam trabeati ſolent obire. Sed ibi Commentator vetus: *Cognitio equitum Romanorum Cenſoribus erat ſubiecta, qua nunc Conſulum eſt officij.* Miror de Conſulibus, nec exemplum lægi: ſed Principes ipſos id uſurpaſſe inferioribus temporibus, ſatis clarum. Suetonius in Caligulâ: *Equites Romanos ſeuere curioſèque recognouiſſe palam ademptio equo quibus aut probri aut ignominia ali- quid ineſſet.* Et in eodem ſcriptore alibi exempla. Faciebat ad hoc examen ipſa Tranſuectio, propria equitum iſtorum pompa: de quâ operæ pretium audire Dionyſium loquentem: *Pugna, inquit, ad Regillum plura monumenta ſunt, ſed antè omnia inſigne, pompa & tranſuectio equitum Romanorum qui equum publicum habent. Ij per centurias & turmas diuiſi, ordine equis inſidentes vehuntur omnes quaſi è pugna venientes, ramis oleæ coronati, & purpureas palmatas togas induiti, quas Trabeas dicunt.* Inci-

E

piunt

Forſet corrigendum.

Quot fuerint equo publico.

Præſtantia Romanorum equitum.

Lib. XLII.

Viſta præſtantia iſta.

Cenſor aſſignabat.

Lib. XXXIX.

Idem recognoſcebat.

Lib. XLIIII.

Poſtea Princeps. Cap. XV.

Tranſuectio eorum. Lib. VI.

piunt autem ab ade quadam Martis extra urbem sitâ, transcurrentesque cum
alia loca urbis, sum forum, & eadem Castorum praeireunt, interdum ad
quingue virorum millia, gerentes pramia & dona militaria quaecumque à
Ducibus in bello acceperint. Egregium sanè dignumque magnitudine impe-
rii spectaculum. Clarè & liquidò omnia habes: quæ apud alios breuius.

Lib. II.

cap. II.

Lib. I. x.

vt apud Valerium: *Trabecatos equites, Idibus Iulius Q. Fabius transuehi
instituit.* Apud Liliam: *Ab eodem (Fabio) institutum dicitur, vt equites
Idibus Quintilibus transueherentur.* Sed & Plinium in viris illustribus:
*Fabius Rullianus primus instituit, vt equites Romani Idibus Quintili-
bus ab ade Honoris, albis equis insidentes in Capitolium transirent.* Qui ta-
men ab ade Honoris eos deducit; at Dionysius à Martis: concilies, quòd
Honoris ædes extra portam Collinam fuerit, nec longè ab eâ Martis.
Idem in albis equis omnes collocat; & quis credat tot vnus coloris fuisse?

Plinij à
Dionysio
dissensus.

Ne & cor-
rectum.

Olea cor-
nabantur.

Lib. xv.
cap. IIII.

Per Tur-
mas & ve-
xilla diuisi.

II. Annal.

Lib. II. c. II

se? quæ causâ? Rescripserim: *alii equis insidentes.* nec aliud vult quàm
sublimes & conspicuos fuisse in equis. Quòd etiam in Dionysio est de
oleaginis coronis, idem in Plinio: *Olea honorem Romana maiestas magnum
tribuit, equitum turmas Idibus Iulius ex eâ coronando.* Ait *Turmas.* inces-
sisse igitur apparet turmatim, idque sub vexillis. E Tacito est colligere,

qui inter honores mortuo Germanico decretos refert: *Vti turma Idibus
Iulius imaginem eius sequerentur.* De hac ipsâ Transuectione Valerius
capiendus: *Equestris verò ordinis iuuentus, omnibus annis bu urbem spe-
taculo sui sub magnis auctoribus celebrabat, die Lupercaleum, & Equitum
probatione.* Et qui hic magni auctores? puto vel ipsi qui præbant & duce-
bant, è primoribus ciuium: vel potiùs qui instituerunt, vt Romulus Lu-
percalia, Fabius Transuectionem. Quam nunc Probationem Valerius di-
xit, quia, vt tetigi, in eâ examen & discussio vitæ. Suetonius clarè: *Aug-
ustus equitum turmas frequenter recognouit, post longam intercapedinem
reducto more Transuectionis.* Sed neque detrahi quemquam in transuehen-
do ab accusatore passus est, & senio vel aliquâ corporis labe insignibus per-
misit, pramisso in ordine equo, ad respondendum, quoties citarentur, pedibus
venire. Vides in ipsâ Transuectione accusatos, citatos, imò & detractos
ignominiosè, quod tamen Augustus fieri vltra interdixit. Spectat eò
Ouidij carmen excusantis se apud Augustum:

Probatio
eandè Trâs-
uectioni.

cap. xxxvii

Ouidij ex-
plicatum.

Lib. II.

Trist. Eleg. I

*At memini, vitæque meam morisque probabas
Illo, quem dederas, pratercuntis equo.*
Et tu, inquit, sæpe in Transuectione tacitus me probasti, cum transirem
& praterueherer, nemine accusante: transirem illo ipso equo, quem tu
assignatas. Iterùm idem:

Ibid.

*Carminaque edideram, cum te delicta notantem
Praterij toties irrequietus eques.*
Eodem *Pratercundi* verbo utitur, & palàm indicat neminem se stitisse.
Hærebant enim & quiescebant accusati: quo sensu fortassè illud *irre-
quietus* adiunctum. Et si quidem malim, & verius arbitror, *ille quietus:*
nempe ingenio & vitâ talis, in otio, ac nemini molestus. Quòd si igitur
sine

Fortassè
correctum.

sine culpâ; abibat, & equum traducebani: si aliter, sistebant & iubeban-
 tur vendere equum. Spollenne in vtravis re vtrumque verbum. Valerius:
Traduc equum, inquit, *Sacerdos*, & *lucrifac censoriam notam*. Liuius:
Claudius Linium vendere equum iussit. Et plura exempla, & in re censo-
 riâ tibi prompta. Hæc igitur Transuectio, quæ ad ima etiam tempora
 mansit, etsi Neronis ævo aliquid in eâ mutatum. Dionis epitome ita
 narrat: καὶ δὲ ἐν ταῖς ἡδὴ παρανόμει, ὥς καὶ αἰζώσης χιτῶνας ἐν τῇ δημοσίᾳ
 ἐκδύσας. λεγεται δὲ ὅτι καὶ ἐν ἰπποεῖς οἱ ἐν τῷ τέλει, ὅτι αὐτῇ ὥρῳ ἐν ἰπποεῖς
 ἐν τῇ ἡμερίᾳ σφοδρὴ ἐξέρχεται ἐξηγαστο. Quæ verba, vt scriptio quidem ista
 est, sic reddidero: *Iam & in istu ita à moribus patrii abibat Nero, vt &*
discinctas tunicas indueres in publico. Feruntur & equites equo publico, sub
illo primùm equis insidentes in recognitione annuâ, ius esse vfi. Sic inquam
 reddo, in nouam inopinatamque sententiam: cùm hæcenus verterint:
Feruntur equites sub illo ephippii primùm vfi: quasi in Græco esset ἐφίπ-
 πιος. Atquin. de ephippiis quis id credet? cùm constet sæculis alioque
 tantè Romanos, & vulgò, iis vfos Nostra sententia magis pro hac re. &
 vult equites depositrâ sollenni trabecâ, tunicis solutis vfos, & Neronis ex-
 emplo in iis transuectos. Atque hæc de equo publico, quem confectis
 stipendiis restituebant, & reducebant ad Censorem. Eius mentis Varro-
 nianum hoc fragmentum arbitror: *In castris permansi, inde caballum re-*
duxi ad Censorem. Et optimè de eo ritu Plutarchus, in Pompeio: *Μο-*
σς, inquit, *Romanis equitibus, ubi legitima stipendia impleuerint, ducere in-*
form equum suum ad Duumvirs, quos Censores appellant, & commemo-
rantes Imperatores quosque sub quibus meruerint, militiâ solui. Quod ini-
 bi factum etiam à Pompeio narrat: & Nummi in
 hanc rem hodieque exstant. vt iste Claudij, in re-
 cognitione equitum: Satis de hoc equo, quem la-
 pides etiam memorant. VT. C. N. POMPEIO.
 POMPEIANO. EQVO. PVBLICO. TRIBV-
 NO. LEGIONIS. Iterùm: CVRATORI. REIP.
 MANT. EQVO. PVBL. PRÆF. FABR.

Lib. 1111.
cap. 1.
Lib. XLII.

In Nerone.
Xiphelini
locus & sen-
tentia an-
nota.

* Vide lib.
111. Dial.
VII.

Redditio.
equi.
Non. in.
Caball.

„ *In quamque legionem trecentos.*] De hoc numero commodius* infra dicam.

* Lib. 11.
Dialog. v. 2.

D I A L O G. VI:

*Sacramentum militiae. Qui exegerint: quomodo datum aut dictum:
quibus verbis.*

DILECTVUM giuium consequens est & adhæret Sacramentum. Itaque de eo Polybius sic adiungit: Tu verò lege.

Επιτελεθείσης δὲ τῆς κατὰ- *Finit à iam conscriptione* POLIB.
 γραφῆς τὴν ἀπορρημυδὸν τρύπον, *ad modum dictum, Tribu-*

E 2

nimi-

* Scal.

ἐπιλεγει-
μί. us.

αὐθροίσαντες οὖν * Ἀπλεγόμε-
νοις ④ προσηκόντες τῶν χιλιάρ-
χων καὶ ἕκασον στρατόπεδον, καὶ
λαβόντες ἐκ πάντων ἓνα τὴν Ἀπ-
ποδείξασθαι, ἐξορκίζουσιν ἢ μὴ
πειθαρχήσιν καὶ ποιήσιν τὸ προ-
σαπόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων
κατὰ θυάμιν. ④ δὲ λοιποὶ πάν-
τες, ὁμνύουσι καὶ ἓνα προπο-
ρευόμενοι, τῷ αὐτῷ δηλοῦντες,
ὅτι ποιήσουσι πάντα, καὶ ἁπὲρ ὁ
πρῶτος.

nimilitum sua cuiusque le-
gionis, eos congregantes &
unum ex omnibus maximè
idoneum eligentes, Sacra-
mento adigunt, Obtempe-
raturum se & facturum
quidquid mandabitur ab
Imperatoribus, iuxta vires.
Reliqui autem omnes ad-
iurāt singillatim prodeun-
tes, hoc ipsum affirmantes
se facturos ut ille primus.

Tribuni
exigebant.

„ *Sua cuiusque legionis.*] Obserua legiones singulas iurasse, & apud
suos quamque Tribunos. An non Consules ipsi exigebant? non appa-
ret. tamen in verba eorum iurasse ipsos certum est, & iis obtemperatu-
ros se, ad formulam mox dicendam. Sed Tribuni, ut alia vice Consu-
lum, sic hoc quoque administrarunt.

Vnus de
legione iura-
bat.

„ *Vnum ex omnibus maximè idoneum eligentes.*] Palàm & signanter
hoc dicit, vnum ex totà legione electum qui singula iuramenti verba
conceperit præiueritque: alios deinde secutos, hoc saltem dixisse, *Iurare*
se idem. Hoc est quod Festus notauerat: *Præiurationes facere dicuntur, qui*
ante alios conceptis verbis iurant, post quos in eadem verba iurantes tan-
tummodo dicant, Idem in me. Ita Polybius: sed in Liviò an non aliter?

Liviij locus
expensus.

Nam ille, post seditionem Hispanicensem ad Sucronem: *Citati*, inquit,
milites nominatim apud Tribunos militum in verba P. Scipionis iurant. De
Tribunis, idem est quod in Polybio: sed de militibus *nominatim citatos*
facit, & iurasse. Potest tamen flecti ad hanc sententiam, ut singuli citati
& progressi, iurauerint in ea quæ vnus aliquis præiisset. Si hic aliter, fa-
ctum nouiter esto, & maiori vinculo ob priorem fidem in seditione vio-

Et Appia-
ni.

Io. Mithrid.

latam. Tale aliquid in Appiano lego à Fimbrià tentatum, cuius milites
cùm ad Sullam spectarent, ipse, subornatis quibusdam, nouâ religione
sacramenti adstringere voluit: ἐκλοπῶν δὲ τῶν ἐν τῶν, ὅτι δέοι χαλεπὴν ὁρᾶν
τὴν ὁρῶν ἐξ ὁνόματος, ὁ μὲν ἐκέρυττε τὰς εὐπείρας παρόντας ὑπ' αὐτῶν: *clamantibus*
autem Venetiis, oportere nominatim citare ad Sacramentum, ipse quosdam
ex beneficiariis suis citabat. Ecce & hic nominatim vocandi erant, eodem
illo fine. Sed enim in Appiani verbis qui isti Veneti? falsi, nec in suo lo-
co: & rescribendum τῶν ὀντοδόν. quod est, *clamantibus corruptis illis &*
vanalibus. Rem & narratiunculam totam vide, agnosces: & pretio
quosdam iamantè huc induxerat Fimbria, ut id vellent. Ergo viritum iu-
rarent

Corruptus
Appianus.

rarunt plurimùm: nescio an semper. Dixeris quòd per centurias etiam, ex Cæsare: *Petreius princeps in hac verba iurat, ipse idem Sacramentum adigit Afranium, subsequuntur Tribunum militum Centurionésque: centuriatim producti milites idem iurant.* Sed potuit & in Centuriis præiuratio esse, & mox viritim coniuratio.

11. Civil.
Centuriatim iurare.

„ *Obtemperaturum se & facturum.*] Formulam tangit Sacramenti militaris, vellem vt religiosè verba. Nam ea, quidquid quæsiuerim, parùm mihi certa sunt. Dionysius aliquoties commemorat, sed verbis non iisdem. Alibi ad Polybij hoc scriptum ferè accedit: *Ο στρατιωτικός όρκος, δι' απάντων μάχιστα εμπειδώς ρωμαίοι, τοίς στρατηγούς ακολουθεῖν καλέυει όποι πρός αν όησιν: Sacramentum militie, quod omnium maximè Romani seruant, iubet sequi Duces quocunque duxerint.* Alibi discedit, aut certè plura adiungit: *Ακολουθήσων τοίς ύπαταίς, έφ' ός αν καλώνται πόλεμοις, και μήτε άπολήψωνται σημεία, μήτε άλλο πράξει μηδέν εναντίον τής δήμω: Secuturos se Consules ad quacumque bella vocauerint, neque signa deserturos, neque aliquid aduersum populum facturos.* Tria ibi complectitur. & postremum illud de Populo, nusquam temerè legas: de Signis alterum, sæpius. vt in eodem Dionysio: *των γδ ιερών η ταγματων κύριος η τις στρατιωτικός όρκος κατειργμένων, και ύδεις άπολείπεται των σημείων ήλιου: Sacramentum enim legionum dominus etiam erat, quæ sacramento militari adstricta, nec quisquam signa relinquere ausit.* Vbi sacras legiones nec intellego, nec retineo: transpono magis Græcam voce, & lego: *των ιερών σημείων: & Signis addo, quæ dicta & habita sacra.* Ad hoc ipsum autem, de Signis in Sacramento, Seneca aspexit: *Primum militie vinculum est religio, & signorum amor, & deserendi nefas.* Hæc ita in Dionysio: at in Liuiò diuersam etiam formulam reperio, & breuem istam: *Conuenturos se iussu Consulum, neque iniussu abiuros.* Hoc ille statim à regibus pulsus ira prodidit, vbi P. Valerius Capitolium recuperat. Iterat & reponit ipsa verba in bello Punico secundo: *Milites tum primum, quod numquam antè factum erat, inireturando adacti à Tribuni militum, iussu Consulum conuenturos, neque iniussu abiuros.* Quid ais Liui? numquam antè id factum? Tu aliter docuisti, & dedi iam totidem verba. Sed discriminat ipse, etsi non sine ambage & nodo. Nam subdit: *Ad eum diem nil præter Sacramentum fuerat, & vbi decuriatum aut centuriatum conuenissent, suâ voluntate ipsi inter se equites decuriati, pedites centuriati coniurabant, sese fuga atque formidinis ergò non abiuros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi aut petendi, aut hostis ferendi, aut ciuis seruandi causâ. Id ex voluntario inter ipsos fædere à Tribuni ad legitimam iurifurandi adactionem translatum.* Dicit hîc duo. nec vinculum æquè validum fuisse, nec eadem verba. Non vinculum, quia Sacramentum & velut fœdus spontaneum quoddam inter ipsos erat, nec Tribuni adigebant. Non verba, quia formula tota diuersa, nec quidquam ibi de sequelâ Ducum aut Signorum. Ita hîc quidem Liuius: sed quis cum Dionysio conciliet, qui palàm de ducibus & signis habet? Quin habet etiam ipse Liuius, vt dedi suprâ. At iniquies, non ramen

Incerta ipsa verba Sacramenti. Dionysius ut concipiat. Lib. xi.

Lib. x.

Lib. vi.

Corrèctus obiter. Epist. xcvi.

Vti Liuius concipiat. Lib. lxi.

Lib. xxii.

Implicita Liuij scriptio.

Lib. VI.

Lib. XVI.
cap. IIII.* In castro-
rum metatatione.

* Ad Anal., Taciti.

rarunt. Cur igitur idem Livius sic locutus? *Omnes qui in verba iurasti.* Item: *In verba sua iuratos centuriani.* Atque hæc olim, & diu ante Punica. Præfatus sum intricatè hæc scripta, nec ego plenè & ad meum votum extrico. Implicat & aliquid L. Cincius apud Agellium, qui iuramentum aliud suggerit: *Cùm dilectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos Tribunus militum adigebat hoc modo. In magistratu C. Lali C. F. Consulis L. Corneli P. F. Consulis, in exercitu decemq; milia prope furtum non facies: & alia quæ addit aliena à iam dictis. Sed monco, alterum hoc, & posterius priore iuramentum esse. Hoc enim præstabant iam milites, & educendi: imò, si *Polybium audimus, in ipsis iam castris: at illud prius, statim à conscriptione. Istud ad Disciplinam modò pertinet; illud ad militiam ipsam. Alia etiam verba sub Impg. ut *alibi scripsi.*

D I A L O G. V I I.

Sociorum electio. Discrimen inter Auxilia. Præfectus eorum, & Quæstor.

DE ciuibus finiuir, & iam ad socios se confert. Vide, & lege:

POLYB.

Κατὰ τὴν αὐτῶν καὶ οἱ
τὰς ὑπάρχουσας ἀρχὰς ἔχοντες,
ἀπαγγέλλουσι τοῖς ἀρχούσι τοῖς
ἀπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων
τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας. ἐξ ὧν δὲ βέλ-
λωνται συστρατεύειν τῶν συμ-
μάχων, διασαφῆντες τὸ πλῆθος
καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἑποίαν, εἰς
ὃν δεήσει παρῆναι τῶν κακερμέ-
νων. αἱ δὲ πόλεις ἀπαγγέλλουσιν
ποινοσάμεναι τῇ ἀποκρισάμενῃ
τῶν ἐκλογῶν καὶ τὸν ὄρκον, ἐν-
πέμπουσιν ἀρχόντας συστήσασαι,
καὶ μισθοδοτοῦν.

Sub hoc ipsum tempus:
Consules denunciant magi-
stratibus sociarum in sta-
liâ ciuitatum, è quibus au-
xilia & commilitium habe-
re volunt, significantque iis.
Es numerum, Es diem, Es
locum in quem conuenire de-
beant quos legent. At verò
ciuitates similem facientes
iam dicto dilectum, itemque
iuramentum adigentes, mit-
tunt eos, Præfectum consti-
tuentes & Quæstorem.

Pars altera Romanarum virium, socij, qui pari numero legionibus iunguntur, aut & maiori. De horum igitur Dilectu quoque tangit, sed breuiter, quia multa paria iam dictis.

„ *Sub hoc ipsum tempus.*] Nouorum Consulum.

„ *Denunciant magistratibus.*] Aut coram ipsis, aut eorum legatis, qui ferè

ferè tunc Romæ. Veniebant enim sponte aut aduocabantur, ob has tales causas. Liuius: *Consul sociis & Latini nominis magistratibus, legatisque eorum qui milites dare debebant, edixit ut in Capitolio se adirent.*

Latini in urbe, nouo anno, aut antiè.

„ *Sociarum ciuitatum in Italiâ.*] Tota Italiâ sub hoc Polybij tempus subiecta Romanis, sed ita vt in prouinciam nulla pars redigeretur: liberi manebant, suis legibus plerique & magistratibus (excipio paucas Præfecturas:) & *Socij* appellabantur, quasi confœderati, & consortes armorum. Dixerim autem inter *Socios & Auxilia*, apud eos qui signatè & cautè sunt locuti: quod *Socij*, semper Italici; Auxiliares, externi. Varro: *Auxilium ab auxilio, cum accesserant qui adiumento essent alienigena.* Dixerim addit, *alienigena.* Festus: *Auxiliares dicuntur, in bello socij Romanorum, exterarum nationum.* Etiam ipse ad externos refert. Et socij quidem semper gratis militarunt, id est sine impendio Romanorum (frumentum excipio:) Auxiliares aliter, & quanquam sæpe à regibus missi suo præsumptu, tamen & pecuniâ etiam scripti. Primi in Hispaniâ, si Liuius credimus: *Id in Hispaniâ ad memoriam insigne est, quod mercenarium militem in castris neminem, antequam tum Celsiberos, Romani habuerunt.* Ambiguè hoc refero, haud frustra: & cuertit sanè Zonaras, qui diu antiè initium huic rei facit. Nam illa Liuij incidunt in Annibalicum bellum, cum duo Scipiones in Hispaniâ: at iste in Siciliâ, bello Punico primo, originem assignat. Μεταξύ των δὲ, inquit, ἔπαυτο καὶ ἡ ἐκ τῶν γαλάτας καὶ ἄλλοις τοῦ σφῶν συμμάχων πᾶς, οἱ ῥωμαῖοι ὅτι μεθοφράτ περὶ τὰ λαόντων, μήτε αὐτοῖς ἐξ ἑσπορίας ἔλκεν: Deficientes à Carthaginienfibus Gallos, & alios quosdam sociorum, Romani stipendio conduxerunt; non antiè peregrinum militem soliti alere. Iuuat aliquid Liuium, quod isti per occasionem adsumpti, & reperi magis quàm quæsit: at primi consilio & ex destinato, illi Celtiberi. Notò etiam *Socios* propriè dictos, post Italian ciuitate donatam, defecisse: & eorum vicem Auxilia fuisse, quæ variis gentibus solent imperare.

Socij & Auxiliares differunt.

Isti mercenarij.

Qui primi Romani. Lib. xxxiii.

Dissensus Zonara.

Tom. ii.

Tentata conciliatio.

Disiuncti socij, post Sociale bellum.

„ *Significantque iis & numerum.*] Cum multæ Italorum gentes essent, non credo omni anno per omnes itum: maximè si paucæ legiones scribendæ: sed in orbem iuisse, & vicissitudine quâdam ex his illisque cepisse. In eâ tamen ipsâ re non graues erant aut iniurij, cum sic numerum præscribebant? Non, quia vires propemodum sciebant, & pro iis indicabant. Liuius: *Ex colonis quindecim millia peditum & quingentos equites, pro numero cuiusque luniorum, Consul scripsit.* Sed vnde sciuit numerum? è tabulis Censoriis, quas probabile est Romæ quoque fuisse. Imò verò tandem ipsi Romani Censores censum illic egerunt, eidem Liuius narratum, in Liuius & Claudio Nerone Censoribus: *Duodecim deinde coloniarum, quod nunquam antea factum erat, deferentibus Censoribus ipsarum coloniarum, censum receperunt, ut quantum numero militum, quantum pecuniâ valerent, in publicis tabulis monumenta exstarent.* Itaque pro imperio rem hic gerebant, & tot aut tot milites imperabant. Imperabant, inquam. & sic Liuius distinctè: *Præter eum numerum militum, quos L. Quin-*

Ratio indicendi.

Idem pro numero Scipionum.

Consul habebat.

Aut ipsi capiebant. Lib. xxxi.

Imperarij cii dicitur.

Lib. xxxv.

Et ius

*et in eam provinciam scripisset, imperassetne. Scripisset, ad ciues refer-
rur, imperasset, ad socios. Idem statim: Quos L. Quintilius milites con-
scripisset, & quos socius nominique Latino imperasset.*

„ *Diem & locum.*] Illa ipsa quæ ciuibus.

„ *Itemque iuramentum adigentes.*] Quale illud? in Romanos Consu-
les, an in præfectos suos tantum? puto in Consules & rem Romanam.
Opus enim fuit vinculo hoc & alio, ut cum pares viribus essent, nequid
nouarent aut mouerent in Romanos. Denique oportuit subiectos om-
nes pariter esse vni Duci: ergo & in eum probabile iurasse. Socij itaque

*Iurant in
duces & rē
Romanam.*

*Auxilia nō
iurant.*

Lib. I.

iurabant, non tamen Auxilia. & hac mente scriptum à Dione accipio in
bello Actiaco: Τοσαύτη γὰρ ποσὸν μὴ ἀμφοτέρω ὁμοίως ἐχρήσαντο, ὥς καὶ
ἐνὸρπος τὰς συμμαχίας σφῶν ἐκατέρω ποιῆσαι: Tanto autem studio &
promptitudine utrique agebant (Octavianus & Antonius) ut etiam au-
xiliares suas copias Sacramento adegerint. Narrat ut nouum, nec antè
receptum.

„ *Præfectum constituentes.*] Quem verò illum? an ex eo genere *Præfe-
ctos*, qui cum Tribunis comparantur? non opinor: & contrà Polybius:
mox dicit, à Consulibus eos non à sociis constitutos. In Græco est ἀρχο-
ντα. An *Pratorem* verti melius? quos interdum nominatos hîc reperio.
Ut in Liuiio, de obsessis Casilini: *Prænestini maxima pars fuere, ex quin-
gentis septuaginta minus dimidium ferrum famēque absumpsit: ceteri in-
columes cum Pratore suo Manisio (scriba u autē fuerat) redierunt.* Et alibi
Prætoris in hac militiâ mentio. An ergo singula opida sic Prætores suos
dabant, qui ius aliquod in suos haberent, eosque obseruarent: ex omni-
bus tamen iunctim sociis duodecim alij, Præfecti in quodque Cornu
creabantur? idque à Consulibus? dicendum videtur. Aut certè *Præfe-
ctus cohortis* intellegendus, non ille Tribunicio iure.

*Quæstor
foris.*

**Fortasse &
Scribam, ex
Liuiio.
Suo sumptu
militans.*

„ *Et Quæstorem.*] In Græco est, μισθοδοτὴν: Romano ego more verti,
quocunque nomine dixerint Latini. Res ita est, habuisse eos proprios
suos Tribunos ærarios, siue mercedis exhibitores. Itaque suâ pecuniâ &
omni sumptu Socij militarunt, frumentum excipio tantum, quod ha-
buere à Romanis. Magna hæc res, & grande imperij instrumentum, fidas
volentesque tot manus habere, nec suam aperire ad largiendum. Præda
dumtaxat participes fuere, & siquid donorum aut aduentitij lucelli. De
stipendiis igitur, queruntur ipsi Socij, graui illo bello Annibalis: *Deci-
mum annum dilectibus & stipendiis exhaustos esse. Iterumque: Nec mili-
tem qui legeretur, nec pecuniam que daretur in stipendium sibi esse.* Video
ad hanc rem pacta foederis cum Æquis initi, quod Dionysius sic recitat:
Αἰκαιὲς εἶναι Ῥωμαίων ὑπὸ κούρας, πόλεις τε καὶ χώρας τὰς ἑαυτῶν ἔχοντας, ὅπο-
ς ἄλλην δὲ Ῥωμαίοις κινδυνεύειν, ὅτι μὴ στρατιᾶς, ἀλλὰ αὐτῶν παρηγεῖσθαι, τέλεισι τοῖς
ἰδίοις ἐκπέμποντας αὐτάς: Aequos Romanis subditos esse, urbes agrōsque
suos retinentes, Romanis nihil dantes præter copias quoties imperabuntur,
atque eas ipsorum sumptu stipendiōque.

Lib. xxvii.

Ibid.

Lib. x.

DIALOG. VII.

Additum de Euocatis. Cur ita dicti, & quid, & quàm multi fuerint. Dignitas eorum, & paritas cum Centurionibus.

NE c plura de omni Dilectu Polybius: plurane etiam sunt? quædam, nec mihi omittenda Neglegit de *Euocatis* verbo admonere, qui sæpe tamen exercitum robur. Ij ex ciuibus, è focis; ex equite, ex pedite sumebantur; sed rogatione & precibus, atque ideo Euocati dicti. Veterani enim fuerunt, gnari prudentesque militiæ, qui expletis stipendiis sponte in gratiam Consulum aut Ducum militiam sumebant. Et quia sæpe litteris aut nunciis nominatim euocabantur, inde habuere nomen. *Vnde dicti.*
 Dio optimè: *Τὸν ἡκάτωρ σῆμα, ἔς ἀνακλήτους αὖ τις ἑλληνίσας, ὅτι πεπαι* *Euocati crebri in copiu.*
*μφοὶ τῆς στρατῆς ἐπ' αὐτῷ αὐδὲς ἀνακλήθηται, ὀνομάσσεν: Euocatorum manus, quos aliquis Anacletos Græcè, quasi Reuocatos, quòd defuncti militiâ iterum ad eam reuocentur, dixerit. Agrætijs nescio quid subtilius, & pro Grammatico: Aduocatus, daturus patrocinium: Inuocatus, præstaturus auxilium: Euocatus præbiturus obsequium. Parum ad nostros istos: magis hoc Donati in Terentium, ad verba: Similio, Donax, Syrisce sequimini.] *In Eunuch.*
*Huiusmodi militia, ait, per tumultum repente suscipitur, & dicitur Euocatio, ubi dux alloquitur ciues, Qui temp. saluam esse vultis, me sequimini. Vnde Virgilius ait,**

— *desuetæque bello*

Agmina in arma vocas subito, ferrumque retrahat.

Et similia Seruius ad hosce versus. Nec dubium est, quin Virgilius huc respexerit: etsi nescio an hoc apud vterque Grammaticus, quod id factum velint non nisi in tumultu. Non hoc dedero, imò ordinariò & vulgò in omni ferè bello. Quòd tamen origo prima à Tumultu, libens concedam: etsi defunt mihi exempla, sed ratio satis suadet. Notò autem vetus hoc genus, & Liviò indicatum bello in Volscos & Equos, ubi T. Quintium Consulem duxisse memorat *cohortes veteres voluntate sequentes.* *Lib. III.*
Voluntate, inquit, & veteres: quæ duæ Euocatorum notæ. De voluntate Polybius infra, ubi castra disponit, ponit apud Prætorium *τοὺς ἐθελοντῶν στρατεύοντας τῇ τῶν ὑπᾶτων χάριτι:* eos qui voluntate militant, in gratiam Consulum. Et cur non voluntate, cùm veteres, id est militiâ legitimâ defuncti? Vtramque notam signatè exprimit Dionysius de L. Siccio, iam veteri rep. & sub annum vrbs trecentesium. *Erat in istis, inquit, L. Siccius, qui cohortem ducebat virorum ostingentorum, qui iam supra ætatem militarem erant, nec in militia leges cadebant (vbi nec ipse Siccius) honorantes tamen virum, & beneficiû pluribus ab eo affecti, euntem ad bellum noluerunt deserere. Atque erat hac manus exercitus totius, siue præliorum peritiâ siue in periculû constantiâ, longè princeps. Omnia descripta habes; multos fuisse, voluntarios, veteres & bellorum peritos: denique in gratiam etiam vnus Ducis iuisse. Quid Sallustius? breuiter, sed plenè, vti eius mos est: Marius ex Latio fortissimum quemque, plerosque* *to lug.*

X Latinus
etiam sum-
ptis.

**Grandi nu-
mero inter-
dum.
In Quin-
ctio.**

**Lib. III.
Ciuil.**

**Plerique
beneficia
adstricti.**

**III. Ciuil.
Ordinatio
eorum.**

**Sub vexillo
habui.**

**Immunis
operum
munus.
I. Annal.**

**I. Ciuil.
Ordines
sape ducen-
bant.**

II. Ciuil.

*** Aut quia
ipse iam
non iis prae-
erat.**

militia, paucos famā cognitos, accire, & ambiendo cogere homines emeritis stipendiis secum proficisci. Et obserua, non è ciuibus solum, sed ex Latio etiam euocatos: siue & è coloniis aut prouinciis, vt de se ipse Cæsar: Multis præterea viris fortibus Tolosâ & Narbone nominatim euocatis. Vides nominatim euocari, id est nunciis aut litteris missis. Et fuit ea manus sæpe grandis. In Plutarcho de T. Quinctio ituro in Macedoniam lego, collegisse veteranos, Scipionis antè milites, ἀρχαῖον καὶ ὡς ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς ἑτοιμαμένους: validos adhuc, & voluntarios, velut mucronem aciei, ad ter mille. Cæsar Pompeio adiungit, Euocatorum circiter duo millia, quæ ex beneficiariis superiorum exercituum ad eum conuenerant. Id est, ex iis qui beneficia & promotiones ab ipso habebant. Nam tales scilicet magis obstricti, atque ita Cæsar Octavianus ex colonis Campanis, patris sui beneficiariis, collegit ad decem milia Euocatorum, vt in Appiano leges. Quid autem isti sic collecti, in legiones sparsi & descripti? non opinor: sed propria quædam & seorsim manus fuit per cohortes quidem aut centurias disposita: sed sub vno tamen aliquo vexillo. Iuuat Appianus, qui illos Octauiani decem mille ait, ὡς ἐς μόνην τὴν σὺν μαζὲς φυλάκην, ὅς ἐστιν ὁμηρία, tanquam ad solam corporis custodiam, sub vno vexillo, habitos fuisse. Dionysij etiam ostingenti illi, vna cohors dicuntur. Et ab hoc exemplo passim in Tacito, Vexillum veteranorum: vexillarij legionum, & talia leguntur, quia scilicet exauctorati tunc milites, & nondum tamen plenè missi (dum præmia & agros expectant) velut veterani & Euocati quidam, secreti à legionibus ad vexillum retinebantur (verba & hæc Taciti) ceterorum immunes, nisi propulsandi hostis. Vbi & hoc notes in rem nostram, Euocatos immunes ab excubiis, operibus valli & castrorum fuisse. Quidni, quasi quosdam Centuriones & Principales milites, vt mox dicam? Ergo sub Vexillo erant, & seorsim. Quanquam non negem, interdum etiam aliis militibus mixtos & insertos, sed sic vt præfessent. Indicare Cæsar videtur, de Pompeij bellico apparatu: Multis undique ex veteribus Pompeij exercitibus, spe præmiorum atque ordinum euocantur. Nam & ordinum spes iis proponitur, quos scilicet essent ducturi. An tamen & inter ipsos, Centuriones non habuerint, quæri potest. Cicero Præfectum modò attribueret videtur, ad Appium: Antonium Præfectum Euocatorum ad se misi. Cæsar Centuriones etiam: & de Crastino. Erat, inquit, in exercitu Crastinus Euocatus, qui superiore anno primum pilum in legione decimâ duxerat. Hic signo dato, Sequimini me, inquit, manipulares mei qui fuistis. Manipulo præfuisse videtur: sed tamen ait, qui fuistis, quasi iam non essent sic vocandi, non vltrâ scilicet gregarij, sed veterani & insignes. Tamen in Liuiο clarius lego de Scipione traiciēte in Africam: Voluntarios septem ferme milia, postquam in Siciliam venit, ordinauit centuriani que. Ita Liuius sine libri vigesimioctauī & initio sequentis: etsi ambigo an veri illi Euocati, an non extra ordinem sponte sequentes, sed ætate adhuc militari. Nam video & iuuenes florentes ætate inter eos poni. Sed siue reuera Centuriones etiam suos habuc-

habuerint, siue modò Præfectum: singuli tamen profectò velut Centuriones fuere, & hoc honore atque insignibus affecti. Glossæ illæ bonæ: *Euocatus, ἑταῖρος*, id est *Ordinum ductor*. Et Cæsar passim iungit & æquiparat utrosque istos. vt: *Pollicetur quaternam in singulos iugera, & pro rata parte Centurionibus Euocatisque*. Iterum: *Ex Pompeianis cecidisse reperiēbamus Centuriones & Euocatos complures*. Atque à Dione vites etiam iis (propriū Centurionum gestamen) tribuuntur. Vbi de Euocatis in satellitio Augusti: *καὶ εἰς καὶ τὸν σύστημα ἰδὼν, παῖδες φέροντες ἀσπερὶ ἡγετὸν ἑταῖρος*: Ac sunt etiam nunc manus propria & discretæ, vites ferentes uti Centuriones. Interpretes reddidit, *Legionem, & Fasces*, neutrum rectè. Quia igitur Centurionibus comparati, interdum & miscentur. vt qui Valerius Maximus *Titinius Centurio* est in parte Cassianâ, is Velleio Paterculo dicitur *C. Cassij Euocatus*. Inde Suetonij illa dubitatio, in origine gentis Flauiae: *T. Flavius Petro municeps Reatinus, bello ciuili Pompeianarum partium Centurio, incertum sponte an euocatus, profugit ex acie Pharsalicâ, domumque se contulit*. Quæ verò hæc dictio, *incertum sponte an euocatus*? & nonne omnes Euocati (in militiâ quidem) spontanei sunt? Habeo excerpta prisca libri, quo Turnebus olim vsus: in eo nulla hæc verba, *incertum sponte*. Et profectò ab imperito addita, qui nec Euocatos nouerat, nec breue hoc dicendi genus digerebat, *Centurio an Euocatus*. Quod Suetonius omnino scripsit: estque in dubitando phrasus, Cicero, Plinio, Tacito, aliisque frequentata. Quin & cum Legatis iunguntur, quasi honestissimi, in Hirtij De bello Africo: *Legati Euocatisque obsecrare Cæsarem, ne dubitaret signum dare*. Ibidem & opidis præfunt. *Cæsar ad opidum Sarsuram venit, & capis, fortiter repugnante P. Cornelio Scipione Euocato, qui ibi præerat*. Honestum igitur omnino genus. & iam vides, quid fuerint: pedites plerique haud dubiè; sed etiam Equites, quod Cæsar docet. *Germanorum aduentu, inquit, quod minùs idoneus equis utebantur, à Tribunis reliquisque equitibus Romanis, atque Euocatis equos sumis, Germanisque distribuis*. Galba etiam apud Suetonium: *dilegit equestri ordinis iuuenes, qui, manente aurearum anulorum usu, Euocati appellarentur, excubiisque vice militum circa cubiculum suum agerent*. Qui tamen non verè Euocati, sed honestiore hoc nomine affecti, & exemplo illo Augusti, in custodiam affecti.

Euocati, pro Centurionibus.

Ciuit. 1. Ciuit. 119.

Vitæ gestant.

Confunditur cū Centurionibus.

Lib. 12. cap. 12.

In Vesp. cap. 1.

Maculosus Suetonij locutus est emaculatus.

Equites etiam euocati. vii. Gallie.

cap. 1.

DIALOG. IX.

Conquistores ad Dilectum. Tirones possessoribus indicti. In cute puncti.

CIRCUMSPICIO siquid etiam in hanc rem non dictum. & occurrunt *Conquistores*, qui adhibiti ad dilectus. Hæ sunt, qui in agros & extra urbem missi ad indagandam & conquirendam iuuentutem: atque ab eâ re dicti. Multi enim sæpe aut suo metu, aut parentum timido amore, militiam fugiebant, latitabant, nec dabant nomen. Ad eruentes eos & conducendos, isti. Liuius ostendit Triumuiros interdum huic rei creatos, vt aspero illo bello Punico secundo: *Creati Triumuires*

Conquistores iuuentutem.

Triumuires ad conquirendum. Lib. xxi. 1.

*Exteri vñ. bini conquisitionem ingenuorum per agros habuerunt. Vfurparunt & exte-
 ri. atque idem Linius de Annibale: Magone fratre ad conquisitionem mi-
 litum misso Idem in ciuilem rebus: Duo populi dilectus acerbitate conste-
 nati, relictis conquisitoribus, cum metum defectionis fecissent. Sed iterum
 de Romanis Cicero: Si Italia dilectus, ut nonnulli conquisitores tui dicti-
 tant, contra Milonem parati sunt. Idem: Nec enim conquisitores quomodo
 audent, cum ille adsit. Quibus locis simpliciter ij sunt, qui militem
 cogunt & ad militiam porro adducunt. Crebrum munus inferiore æuo,
 & post bellum Sociale. Nam cum ij iam ciuibus æquari, & ex totâ Italiâ
 scriberentur legiones, valdè vereor vt mutata sit tota Dilectuum forma;
 nec Romæ iam habiti, sed in opidis coloniisque passim. Ratio suadet.
 quomodo enim omnes illi, & tam diffusi, vao tempore Romam veni-
 rent? Quin reuera legiones in regionibus, vt Piceno, Samnio, Etruriâ,
 scribebant: & exempla addicunt. Cæsar: Attius dilectum toto Piceno, cir-
 cummissis Senatoribus, habebat. Et vides honestiores quosdam, atque è
 Senatu conquisisse: imò ipsos Legatos. Cæsar idem: Cato hac magno stu-
 dio agebat, in Lucanis Brutisque per Legatos suos ciuium Rom. dilectus ha-
 bebat. Sed & extra bellum ciuile, idem de se: Cæsar maiorem Gallia mo-
 tum expectans, per M. Silanum, C. Antistium, T. Sextium Legatos, dile-
 ctum habere instituit. Ita paulatim alia atque alia in moribus mutant
 aut succedunt. sicut sub Principibus illud valdè diuersum, vt iam nec
 Dilectus esset, sed indictio militum pro opibus cuiusque & agris. Exem-
 pla huic rei permulta sunt, & in Codice Theodosiano solo tota res ex-
 plicata. Res improba, & ad perniciem militiæ germanæ inuenta. Partim
 enim ignauos aut ineptos tirones dabant, partim pro iis aurum infere-
 bant, & mille hic prædandi sinus & artes. Vegetius haud falsò queritur
 & declamat, causam hanc Romani exitij. & Hinc, inquit, tot ubique ab
 hostibus illata sunt clades, dum longa pax militem incuriosius legat, dum
 possessoribus indicti tirones per gratiam aut dissimulationem probantur, ta-
 lésque sociantur armis quales domini habere fastidiunt. Itaque eò ventum,
 vt etiam seruitia & vilia capita darentur: etsi leges reprimere conaren-
 tur, sed conarentur. Gratiani, Valentiniani, Theodosij lex fuit: Quoties-
 cunque se aliqui militia crediderit offerendum; statim de natalibus ipsius
 ac de omni vita condicione examen habeatur: & ad militiam nullus adspic-
 ret, nisi quem penitus liberum aut genere aut vita condicione inquisitio tam
 cauta deprehenderit. Eorumdem alia: Inter optimas lecti, Simorum militum
 turmas, neminem è numero seruorum dandum esse decernimus, nè ex cau-
 ponâ ductum, vel ex famosarum ministris tabernarum, aut ex cocorum aut
 pissorum numero, vel etiam eo quem obsequij deformitas militiâ secerat,
 nec tracta de ergastuli nomina. Hec rem iam hoc ipso non Romanam,
 quòd hæc veterent! Olim quis fraudibus istis locus? cum ex ingenuis
 milites scripti, atque iis non crimine, non infamiâ aspersis. Nam hi tales
 aut vrbe, aut tribu mouebantur: è tribubus autem, atque iis honestiori-
 bus, miles ferè lectus. Itaque Linius hoc vno probat, Atellanos censoriâ*

notâ

notā vacuos fuisse, quod neque tribu monerentur, neque à militibus stipendiū repellerentur. At sub Principibus etiam ergastula intrudere cœperunt: & quid mirer? ipsi eos habuere quasi seruos. Ecce enim tirones iam captos compungebant, & in cute signabant. Vegetius: *Victuris in cute punctis milites scripti & matriculis inserti inire solent.* Vera hæc stigmata fuere, & quidem manibus impressa. Aëtius medicus: *Στίγματα καλοῦσι τὰ ἐπὶ τῷ προσώπῳ ἢ ἄλλου πρὸς μέρος τῷ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα τῶν στρατιωτῶν ἐν ταῖς χερσὶ.* Stigmata vocant que in facie aut aliā parte corporis inscribuntur, qualia sunt militum in manibus. Quid autem ibi scriptum, solidè nescio, suspicor tamen nomen Imperatoris. Diuus Augustinus inducit: *Sic error corrigendus est ouis, ut non corrumpatur in eā signaculum redemptoris. Neque enim si quisquam regio charactere à signato desertore signetur, & accipiat indulgentiam: atque ille redeat ad militiam, ille autem esse in militiā in quā nondum erat incipiat; in aliquo corrupti character ille rescinditur, an non potius in ambobus agnoscitur, & honore debito, quoniam regius est, approbatur.* Appellat enim regium characterem, vti & Chrysostomus Homil. III. in II. ad Corinth. *σφραγίδα: Καθ' ἃ περ ὁ στρατιώτης σφραγίς, ἔτι καὶ τοῖς πνεύματι δίδεται. καὶ λοιπὸν κτήσης, κατὰ δὲ ὅλον γίνῃ πᾶσιν.* Sicut militibus signaculum, ita fidelibus spiritus imponitur. & si ordinem deserueris, notus omnibus fias. Enimvero & in Codice De Aquæductu, Impp. sic edicunt: *Aquarios singulis manibus nomine Pietatis nostræ impresso signari decernimus, ut huiusmodi annotatione manifesti sint omnibus.* Quid, quod & olim nomen Imperatoris in scutis, hastis, vexillis solent inscribere, atque eo exemplo nunc in cute? An & à sacris hoc potest dici possit. Nam quos deo alicui consecrabant & initiabant, hos stigmatibus inurebant. Prudentius apertè:

Tirones
stigmata.
Lib. II.
cap. v.

Nomine
Principis
inscripti.
Epist. I.

Augustinus
expli-
catum.

Initiandi
stigmata
puncti.

περὶ σφ.
Hym. x.

Quid, cum sacrandus accipit sphragitidus?

Acus minus ingerunt fornacibus,

His membra pergunt urere, utq. igniuerint,

Quamcumque partem corporis feruens nota

Stigmati, hanc sic consecratam pradicant.

Potuit igitur exemplo quodam prauæ religionis primò hoc induci, ut talis quasi consecratus militiæ ostenderetur: tum etiam ab hac causâ, ut agnosci posset, nec latitaret. Eam Imperatores Arcadius & Honorius præferunt: *Stigmata, hoc est nota publica, fabricensium brachii, ad imitationem tironum insignantur, ut hoc saltem modo possint latitantes agnosci.* Adfatim hæc puto ad clarandum Dilectum totum: non quin aliquid desit, sed tenue, obuium, & per te videndum ac capiendum. Subtexo Tabulam memoriæ tuæ & intelligentiæ iuuantæ.

C. de Fa-
brici.

TABVLA seu BREVIARIUM
LIBRI PRIMI.

DILECTVS est duplex.	CIVIVM	PEDITVM qui lecti	E tribubus honestissimū: & per classes: Fit in Capitolio: Præsident Consules, Administrent Tribuni.	
			Cogunt nolentes	
			Excusantur quibus	
		EQUITVM qui duplices		Vacatio
		Actatis, vt quinquagenarij. Honorij, vt magistratus & sacerdotes. Beneficij, quibus præmij Senatui aut populo dedit.		
SOCIORVM qui sunt,		Proprij socij, qui capiti	Ex Italiâ, per gentes imperati: Militant suo sumptu.	
		Auxiliares qui sunt	Exteri: Militant serè mercede.	

{ Vincit
Direptione aut venditione bonorum,
Venditione ipsorum.

{ Aetatis, vt quinquagenarij.
Honori, vt magistratus & sacerdotes.
Beneficij, quibus primum Senatus aut populus dedit.

*Hi omnes sacramento dicunt in Consulū verba, post Dilectum.
Sunt & Euocati, veterani qui sponte militiam sumunt.
Vulgò & olim ista: postea Conquistores saepe adhibiti, qui in agris aut coloniis indagarent iuniores, cogerentque.
Imò sub Principibus inferioribus tirones indicti possessionibus: saepe viles, & non pro robore aut splendore prisca. Idem in cute signati, seruilem in modum.*

IVSTI LIPSI

DE MILITIA ROMANA

LIBER II.

DIALOGISMVS I.

De Ordine, & us quoduplex. tum de quattuor generibus militum, Velitibus, Hastatis, Principibus, Triariis.

DIES altererat, & is iam medius atque ad umbilicum mortuus, ut iocatur pater lepōrum Plautus: venit ad me Auditor, & vultu alacri, Quid velim scis, inquit, & quid etiam debeas. L I P S. Scio. sed heus tu, an hodie tam bona nomina? Leges & Prætor ius suum vix obtinent: tu vnâ admonitiunculâ censere habere te rem factam? A V D. Nam fidem tuam noui. L I P S. Blandiris. sed tamen mei, non aui huius, memor, reddam. Nolo reliquator esse tibi, qui alia probus, hic ore ferreo sis ad petendum. A V D. Scis quomodo? nisi totum & ad assem mihi reddis, nec mortuus per me quiesces. L I P S. Heu negotium! & quàm non semel benignitas mea mihi noxæ! sed sum eo fato. Tu sede, atque audi. Hesternò de *Dilectis* fatis diximus: *Ordo* excipit, qui in his definitionis nostræ verbis inclusus, *M V L T I T V D O C O M P O S I T A*. Nam ut *apta* ea sit per *Dilectum*; sic *composita* per *Ordinem*, qui digerit, & facit vnus corporis velut habilia quædam membra. Is *Ordo* varius est, & in *Militibus*, atque in *Ducibus* ipsis. In *Militibus* dupliciter considerandus; secundum *Genera*, & per *partes*. *Genera* appello, *discrimina ipsa militum*, diffusa per plerasque *partes*. At *Partes*, ipsas diuisiones, & sub certis signis ac ducibus distributiones. Intelleges ex sermone sequenti. *Genera* igitur sunt quattuor, *Velites, Hastati, Principes, Triarii*: quod tamen de *Peditibus* accipio tantum, & *Polybius* noster sic reuelat. Lege:

Ordo dupliciter consideratus. Iterum dupliciter. Genera militum.

Οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ χιλίαι- *Tribuni verò Romæ cū* POLYB.
 χοι, μετὰ τὸν ἐξορκισμόν, πα- *Sacramento milites dixe-*
 ραγγέλαντες ἡμέραν ἐκάσθω *rint, diem & locum cui-*
 ραθπέδω, καὶ τόπον, εἰς *que legioni denunciantes in*
 ὃν δεήσει παρῆναι χωρὶς τὰν *quem conueniant, idque*
 ὅπλων, ἵτε μὴ ἀφῆκαν. *sine armis, tunc quidem di-*
 mit-

παραγενομένων δ' εἰς τὴν ταχθεῖ-
σαι ἡμέραν, διαλέγεται τῶν ἀν-
δρῶν οὗ μὲν νεωτάτους ἐπεπι-
χρωτάτους εἰς τὰς γροσφομάχας·
οὗ δ' ἐξῆς τοῦτοις, εἰς οὗ ἀσά-
τους καλεμένους· οὗ δ' ἀκμαιο-
τάτους ταῖς ἡλικίαις, εἰς οὗ πρί-
κιπας· οὗ ᾧ πρεσβυτάτους εἰς τὰς
τριαείας. αὐταὶ γάρ εἰσι ἐπὶ σαυ-
ταὶ διαφοραὶ ὡς ῥωμαίοις, καὶ
ταῖς ὀνομασίαις, ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν, ἐπὶ
ᾧ τῶν καθ' ὀπλισμῶν, ἐν ἐκάστῳ
σεβαστέῳ. διαιρᾶσι δ' αὖ οὗ τὴν
τρόπον ἔχον ὥς εἶναι τὰς μὲν πρε-
σβυτάτους, ἐπὶ τριαείας περσαστο-
ρῶσι μὲν ἐξ ἑκακοσίους, οὗ ᾧ πρί-
κιπας χιλίους ἐπὶ διακοσίους, ἱούς
ᾧ τὰς οὗ ἀσάτους. τοὺς ᾧ λοι-
πὺς, ἐπὶ νεωτάτους, γροσφοφόρους.
ἐπὶ δὲ πλείους τῶν τετρακιχι-
λίων ὥσι, κατὰ λόγον ποιεῖν τῶν
τῶν διαιρέσεων, πλεὺς τῶν τρια-
είων τέτρες αἰεὶ τοὺς ἱούς.

*mittunt. At ſi cū ad-
fuerint die dicta, horum
iuvenes & pauperes ma-
ximè Tribuni ſeligunt in
Velites; iſtis proximos, in
Haſtatos; atate florentiſſi-
mos, in Principes; atate
maximos, in Triarios. Tot
enim & talia discrimina
apud eos ſunt & appella-
tionum, & atatum, & ar-
morum, in quaque legione.
Diuidunt autem in hunc
modum, ut maximi atate,
quos Triarios dicunt, ſint
ſexcenti; Principes mille
ducenti; totidem Haſtati;
reliqui & atate minimi
Velites. Quòd ſi plures
quattuor millibus ſint, pro
rata diuidunt, exceptis
Triariis, quos habent ſem-
per numero eodem.*

Post Dilectum ſtatim Ordo: ſed quā ſerie atque ordine ipſe dicit.

„ *Cū Sacramento milites dixerint.*] Ergo omnes iam milites & con-
iurati (ſic quoque appellabant) ſed nondum gnari in quo genere aut lo-
co, niſi quod ex ætate & cenſu de ſe quiſque opinabatur. Tum igitur,
addit,

„ *Diem & locum cuique legioni denunciant.*] E Polybio colliges tri-
plicem in hac totā re diem fuiſſe. Primum, ad dilectum: ſecundum, ad
Ordinationem: tertium ad iter & expeditionem. Vno quidem tempore
non potuerunt hæc omnia commodè peragi. Dicit etiam *locum*, quem
illum: extra urbem, opinor, & in aliquo campo. Nam pluribus opus fuit,
cū quæque legio euocata ſit ſeorſum, ne miſcerentur aut ſe impedirent.

*Triplex di-
ei diſtinctio.*

*Locum ordi-
nationis.*

„ *Idque sine armis.*] Merito. nam hæc pro assignatione ordinum & genere militum capienda.

„ *Horum iuvenes & pauperes maximè Tribuni eligunt.*] A Velitibus incipiunt, & attende. A duplici eos notâ excernunt, Ætatis & Opum. Qui vtraque ea parua habuit, in minimo isto genere militauit. Quid, qui alterum tantum? Da pauperem, sed æuo & vsu veterem: credo in Triarios translatum. Da diuitem, sed annis modicum: credo in Hastatos transcriptum. Sanè illud dignum notâ est, hîc vtriusque rei mentionem fieri: mox in quoque aliorum generum, Aetatis tantum. Quod argumentum est, nisi valdè pauperes & infimarum classium inter Velites non militassè. Hoc idcò, quia non solum parum honorata hæc militia (quippe leues, & eminus ferè pugnant) sed etiam quia parum tuta, & in fronte plurimum exponuntur hosti & in ore, vt sic dicam, belli: idque panè inermes.

*Velites à quibus le-
di.*

*Velissimi
Velites.*

„ *In Velites.*] Ita vertendum fuit, quod in Polybio est *γενομαζοις*. At Lascaris *Pilanos* fecerat; quàm diuersos ab istis, & ipse à vero! Nam *Pilani*, Triarii sunt, vt mox videbis. Polybius autem, pro sui æui moribus, solos Velites agnoscit in leui armaturâ, & Accensi ac Rorarii, quos Liuius, iam desierant, * militiâ in hac parte leuiter mutatâ.

*Lascaris
error.*

* Vide in-
frâ Dialog.
111.

„ *In Hastatos.*] Quos Varro vult dictos, quod *primi pugnabant hastis*. Nec malè si *primò* legas. Olim enim ita factum adsignificat, postea mutatum, etsi nomine manente. Nam Polybij æuo, atque etiam antè, Hastati pilis & gladiis pugnabant: hastæ iaculatoriæ apud Velites remanserant solos. Olim tamen, vt Varro, aliter, & cum eo Ennius:

*Hastati * spargunt hastas, sit ferreus imber.*

Quinetiam Liuius, bello in Larinos, cuique Hastatorum manipulo admilcet *vicenos leues, qui hastam tantum gesaque gererent*: reliquias, vt appâret, veterum Hastatorum. Sunt & alij nouitij in Ammiano ac Vegetio, sed qui stabilibus hastis pugnant siue contis. Itaque in Glossis, *Hastati olim hastis vsi*.

* Quod
verbum ad
emissionem.

Lib. viii.

*Hastati a-
lio sensu.*

Hastatus explicatur Κοτοφόρος.

„ *Ætate florentissimos.*] In Liuiio est, *Robustior inde ætas, quibus Principibus est nomen*. Sicut in eodem de Hastatis, *Flos iuuenum pubescentium*. Ex quo facilè colligas, Hastatos adolescentes aut iuvenes fuisse; Principes, viros aut viris proximos, Triarios grandes & maturos.

Lib. viii.

*Principes
maturâ*

„ *In Principes.*] Varro deriuat, *qui à principio gladius pugnabant, & post commutatâ re militari minùs illustres sumuntur*. Verba obscuriuscula, sed credo sensum: Olim Principes à principio pugnabant, vnde & nomen: postea alij minùs illustres sumpti in eum locum. qui? nempe Hastati. Tale aliquid fuisse sub Scriuo, & in acie sterisse ordine classium, * alibi edisseretur.

vnde dicti.

*Varronis
mens quasi-
ta.*

* Lib. 1111
Dialog. 11.

„ *Ætate maximos.*] In Liuiio, *Veteranum militem & spectata virtutis*.

„ *In Triarios.*] Sic dictos, ait idem Varro, *quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponuntur*. Ergo ab ordine dicti, quia tertij. Est & in

Triarj vn-
de.

Tertiarij

Glossis, *Tertiarius*, ἑρπιδος: quasi dicas subsefforem, & in vicem locum-
que paratum. Ipsi etiam Triarii subsidebant, presso altero genu. Sed ve-
rultam magis vocem credo Pilanos fuisse: idè, inquit, Varro, quod pu-
gnabant pilu. Et ipse totus ille ordo *Pilus* dictus. An & *Armites*? Glossæ
suggerunt: *Armites*, ὀπλῖται οἱ ἐκ ἑκάστη τάξεσ.

Pilani.

Armites.

„ *Diuidunt autem in hunc modum, ut maximi atate sint sexcenti.*] Ad-
dit numerum cuiusque generis, & primùm Triarios facit sexcentos: id-
que semper, & legionibus etiam auctis non augent ipsi. Quæ ratio ista
est? & cur tam dispar ab aliis partibus ista pars? Plures dari possunt. Pri-
ma, quod robora hæc & flos ipse virorum: atque idè, si non numero,
tamen virtute æquarent. Altera, quod rarò aut nunquam hæc pars pu-
gnabat sola, sed in extremo demum integrabat aciem aliis admixta.
Tertia, quod ob adiunctas etiam copias fuit acies iusta. Nam cogita
Imperatorem in hac parte (postea docendum) cum eo Selectos & sapè
Extraordinarios, item plerosque Euocatorum: hi iuncti numero priores
superent, nedum æquent. Quarta, à nobis recenter excogitata, quod
olim ita fuit in Pilanis: nec id mutatum, etsi in totâ, e. institutione no-
uâ Velitum, mutatum. Ad Liuium * mox diducam: tu memento.

* Dial. III.

Quot Prin-
cipes.

„ *Principes mille ducenti.*] Quo ipso numero reliquæ duæ partes, Veli-
rum dico & Hastatorum. Collige & consumma, reperies legionem Po-
lybianam *quater mille virorum & ducentorum*. Ad numerum autem
hunc ipsum vnus partis haud dubiè Liuij locus facit de Petilio Consu-
le: qui auxilium laturus, *ad cornu suum tendit cum mille ducentis viris*. Est
ipsa vna pars siue Principum, siue Hastatorum. Vnde enim aliter tam
iustus numerus? nec diuisio alia in exercitu ad hanc summam.

Lib. VII.

Partes cum
legione an-
gentur.

„ *Quod si plures quattuor millibus sint, pro ratâ diuidunt.*] Genera tali
illo numero definiuit: sed quid si legio igitur maior, & quinque aut cir-
citer millium? nam & id fiebat. Tunc, inquit, aug-
bant partes propor-
tione, Triariis modò exceptis. Facile est. Pone legionem *quinque millium
ducentorum*: habebunt genera milites *mille quingentos trigintaquattuor*:
Triariis tamen exceptis. Sic in sexmillenariâ, aut tali.

D I A L O G. I I.

De Manipulâ militum. Eorum numerus, & Græca nomina.

HA B E S Genera militum: eo ad Partes. Parùm enim sit sic distin-
ctos, nisi & diuisio fiat utilis ad imperia, & ad pugnâs. Erant igitur
in quattuor his generibus *Manipuli*, ex iis *Cohortes*, ex his *Legio* tota.
De Manipulis, doctorem nostrorum audiamus: & fac quod soles.

POLYB.

Εξῆς ὃ τούτοις μετὰ τῶν *Post hæc, vnâ cum Ordinum*
ταξιαρχῶν διείλον τὰς ἡλι- *duktoribus diuidunt atates*
singul-

κίας, ἐκάστῳ εἰς δέκα μέρη, *singulas siue Genera, quam-*
 πλὴν τῶν γροσφομάχων. καὶ *que in decem partes, exceptis*
 προσέειμαν ἐκάστῳ μέρει τῶν *Velitibus. Et adtribuunt cui-*
 ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν, δύο ἡγεμό- *que parti duos Duces, & duos*
 νας, ἔ δύο ἔραγας. τῶν δ' γρο- *Vragos. Ipsos Velites, uti mul-*
 σφομάχων τὰς ἐπιβάλλοντας *tudo est, equaliter distri-*
 καὶ τὸ πλῆθος, ἵδρις ἑπὶ πάντα *bunt in omnes partes. Atque*
 τὰ μέρη διένειμαν, καὶ τὸ μὲν *unamquamque harum par-*
 μέρος ἑκάστον ἐκάλεισαν καὶ *tium appellant Ordinem, &*
 τάγμα, ἔσπεραν, ἔσημάτην. *Manipulum, & Signum.*

Pauca verba, sed grauida & plena sunt, dilatemus & referemus. Ait:

„ *Vnà cum Ordinum ductoribus diuidunt.]* Qui diuidunt? Tribuni, de *Tribuni &*
 quibus anterior sermo. Sed id, inquit, cum *Ordinum ductoribus*, id est *Centurionibus*, quos in consilium & auxilium hinc assumunt. Nam etsi *Centuriones*
 de his postea dicam, ut confusio vitetur; tamen scito creatos iam esse, at-
 que id statim post Genera diuisa.

„ *Ætates (singulas siue Genera, quamque in decem partes.)* Ætates ap-
 pellat, quia pro ætate diuisi, ut dictum. Leue est: hoc in magno, quod *Quos ma-*
 tam disertè ait *quamque ætatem diuisam in decem partes*, Velitibus tamen *nipuli in le-*
 exceptis. Ergo triginta istæ fuerunt, & tot Manipuli in legione: quos *gione.*
 hic dicit Partes. Consentit L. Cincius apud Agellium: *In legione sunt*
centuria sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem. Et est vetustissima *Lib. xvi.*
 hæc diuisio, imò à Romulo ipso, si Ouidio accredo. Is cum de anno dec- *cap. 111.*
 cem mensium differeret, & quæreret huic rei argumenta, hæc quoque *Manipulo-*
 protulit: *rum res & diuisio.*

Inde Patres centum denos secreuit in orbes

111. Fast.

Romulus, Hastatos instituitque decem.

Et totidem Princeps, totidem Pilius habebat

Corpora, legitimo quique merebat equo.

Et de *Patribus* ambigo an rectè scriptum, etsi probè scio centum eos à
 Romulo institutos. Sed quis me docet in decem partes, siue orbes, ut lo-
 quitur, diuisos vnquam fuisse? Quàm etiam non aptè, copulâ insertâ, cu-
 riæ milites statim miscet? Ego verò censco litterulâ detractâ referiben-
 dum: *Inde pares centum.* Pares ætate & habitudine, ut ferè in quoque ge-
 nere seruabant. Mens igitur poetæ, Inde factum ut Romulus decies cen-
 tum pares eligeret, faceretque decem Hastatos: idem in Principibus,
 idem in Piliis. Hastatos dico decem, ipsos Manipulos siue *corpora*, ut
 benè poetæ appellat. Quàm verè etiam *centum*? Nam eo numero primi
 illi Manipuli fuerunt. Plutarchus aliique asserunt: & consensu traditur

Dubitatū
de lectione
in Ouidio.

Coniectura
mea.

Hastatus
ipse ordo.

primam legionem Romuli non nisi *trium millium* fuisse. Ergo quodque dictorum generum mille habuit : etiam Pilani , nec accurata alia diuisio adhuc reperta. A v d. Pulchra & vera (aut fallor) correctio, & in litterulâ quod momentum? L i p s. Sæpe in nostrâ Criticâ , vtilissimâ & saluberrimâ, si modicè adhibetur & modestè.

„ *Ipsos Velites, uti multitudo est, equabiliter distribuunt in omnes partes.*] Valdè hoc notandum, Velitum nec Manipulos vltos fuisse proprios, & quod sequitur, nec Signa. Itaque *Subsignanus miles* diuiditur & secernitur ab isto leui. Tacitus i. Hist. *Penino subsignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit.* Idemque iii. Hist. *Monuit subsignano milite media firmare, auxilia passim circumfusa sunt.* Opponit Auxiliis, quæ in locum Velitum venêre. Sed ipsi igitur Velites, si propria nulla corpora, quos Duces habuêre? Credo Centuriones aliorum manipulorum, quo fine in eos sparsi. Nam hoc est quod hic Polybius dicit, *equabiliter distributos in omnes partes*: id est, vt quodque genus *quadringentos* habuerit, quisque manipulus *quadraginta*. Et si raro tamen in agmine aut acie sic incessêre, & seorsim ferè positi, aut intermixti. Imperia tamen, & siquid opus, à Centurionibus illis quisque habebant, & ad hos se applicabant.

Ordo, quid. „ *Appellans Ordinem.*] Et si propriè, ex Liuiio, Ordo manipuli pars est dimidiata. Nam cùm duo Centuriones sint in Manipulo, cuique suam partem assignarunt quam duceret, vocaruntque *Centuriam* aut *Ordinem*. Ea fuit *sexaginta militum* in legione veteri & Polybianâ : atque ita Liuius *Ordinem* definiit. Mox plura. nam hæc connexa inter se sunt, & alibi repetenda.

Spira quid. „ *Et Manipulum.*] Dixit Græcè *ἀσπὴρ*: sed aliter hic reddi non potest, non debet. Scio equidem *Cohortem* eâ voce Græcis vulgò notari: hic res abnuat, & Polybius ipse non semel eâ voce pro Manipulo palàm est vsus. Idem Dionysius. cuius locum operæ est recitèr atque illustrem. Gloria-

Lib. x. tur apud eum L. Siccius (Sicinium alij vocant) vir Romanus, & à robore notus, *triginta se annis in militiâ & in imperiis fuisse*, τὸτὲ μὲν ἀσπὴρ ἡγέρμενος, τότε δὲ ὅλου τὰ γένητος: aliàs manipuli ducẽtorem, aliàs legionis totius. Ita verterèdum aio, & mecum, quibus notæ res Romanæ. Nam quod faciunt *Cohortis Præfectum*, non potest pro istâ re militari. Inter ciues enim & in legionibus nemo fuit; sociorum Præfecti tantùm, inter quos constat hunc Siccium non meruisse. Ergo ait, aliàs se Centurionem fuisse & manipuli ducem, aliàs Primipilum & caput legionis totius. Atque hæc prima igitur diuisio est in Manipulos, quæ diutissimè in militiâ mansit. Nam & Principum æuo, Tacitus: *Concionem, quia permixta videbatur, discedere in manipulos inbet.* Idem de Prætoriis quoque cohortibus: *Manipulatim allocuti sunt Licinius Plotius & Proculus Firmus.* Et si paullò post (an sub Hadriano aut Antoninis?) mutauit, & Centurias pro Manipulis habere cœperunt, istos pro Contuberniis aut Decuriis ipsis.

Manipuli
diu in mili-
tiâ.
1. Annal.

1. Hist.
Aliâ signi-
ficatione la-
bèti imperio
Lib. 11.
7p. xlii.

Vegetius: *Centubernium Manipulus vocabatur, ab eo quòd iunctus manibus*

pariter dimicabant. Appellat iunctas manus, cūni ad manus ventum esset. Ait etiam *vocabatur*, quasi de æuo prisco: ne te hic aut alibi fallat, paullò superius æuum; vt Traiani aut talium, ille habet pro prisco. Iam in Ammiano Manipulus non alio sensu. *Conuocatū*, inquit, *cohortibus*, Lib. xvii. & *centuriis*, & *manipulis*. Postponit enim Centuriis, & vsurpat vt illud æuum. Quid, quod vnus miles alibi *Manipulus*? In Glossis est: *πλῆθος*, *manipulus*, de leui & vilior. Nec longè ab eā mente Statius:

— *arma manipuli*

Ponè ferunt.

de armigeris Adraisti aut ministris. At in iisdem Glossis est, *Manipularius*, *ἀρχηγὸς ὄχλου*: putarem λόχου, & *Ductorem manipuli* notari, etsi profectò in eum sensum apud veteres quidem non legas. Imò Manipularius, est gregalis.

DIALOG. III.

Inuoluta quadam Linij super Ordine euoluta, partim emendata.

HÆc ita edisserui, & clara, firma videntur: nisi quod ventus à Liuiò, qui turbat. Ille vbi bellum inter Romanos & Latinos narrat, & digressiunculā ordines (qui in vtroque populo eidem) recenset: Deus bone, quàm à nobis abit? Dixeris de aliā prius militiā, quàm Romanā, aut ceriè Polybianā, cum loqui. Operæ tibi videtur vt verbatim legamus, & euoluamus? A v d. Vnicè auco. nam in memoriā loci, te monente, redeo: quem quoties lego & insisto, apud Cimmericos agere me censeo & in nigrā nocte. L i p s. Vide igitur, &, seposito paullum Polybio, hæc lege:

Fuit ciuili maximè bello pugna similis, adeò nihil apud Lib. viii. Latinos dissonum ab Romanā republicā, præter animos, erat. Clypeis antea Romani vsi sunt, deinde postquam stipendiarij facti sunt, scuta pro clypeis fecere. Et quod antea Phalanges similes Macedonicis, hoc postea Manipulatim, structa acies cœpit esse: postremò in plures Ordines instruebantur. Ordo sexagenos milites, duos Centuriones, vexillarium vnum habebat. Prima acies Hastati erant, Manipuli quindecim, distantes inter se modicum spatium. Manipulus leues videnos milites, aliam turbam scutatorum habebat. Leues autem, qui hastam tantum gesaque gererent, vocabantur. Hac prima frons in acie Florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior inde atas toti-

„ *dem Manipulorum, quibus Principibus nomen est, hos se-*
 „ *quebantur, scutati omnes, insignibus maximè armis. Hoc*
 „ *triginta Manipulorum agmen Antepilanos appellabant,*
 „ *quia sub signis iam alij quindecim Ordines locabantur, ex*
 „ *quibus Ordo unusquisque tres partes habebat: earum*
 „ *unamquamque Primumpilum vocabant: tribus ex vexillis*
 „ *constabat: vexillum centum octoginta sex homines erant.*
 „ *Primum vexillum Triarios ducebat, veteranum militem,*
 „ *Et spectata virtutis: secundum Rorarios, minus roboris*
 „ *etate facti, que: tertium Accensos, minima fiducia manum,*
 „ *eò Et in postremam aciem reijciebantur.*

Ne vltà. affatim turbarum aut tricarum in his verbis. Ait primò:

„ *Ad eò nihil apud Latinos dissonum ab Romanà republicà, prater ani-*
 „ *mos, eras.] Communiter dicit, arma, ordines, manipulos, omnia eadem*
 „ *fuisse Latinis. Sed quod est, ab Romanà republicà: in scripto optimo libro*
 „ *saltem erat: ab Romanà re. & malim.*

Causa in
Lui.

Lib. III.
Dialog. 12.

Phalanges
olim Ro-
mania.
Quo sensu?

Lib. VI.
Atheniensium
explicatus.

„ *Clypeis antea Romanis vsi.] Ab capite petit & ab alto. Sed quod ta-*
 „ *men ait de clypeis, non sic capiendum quasi solis iis antea vsi: imò verò*
 „ *& scutis (ipse in censu docuit:) sed quòd post stipendia instituta solùm*
 „ *vsu sint scutis, antea etiam clypeis. * Postea docebo.*

„ *Quod antea phalanges similes Macedonicis.] Quando antea? Nam*
 „ *sub Romulo iam Legio, atq; etiam Manipuli, vt videbo. Quid ergo vis?*
 „ *credo hoc. Manipulos quidem fuisse, sed non in acie diuisi & distinctè*
 „ *stetisse: concurrisse per totas legiones, siue, vt ipse appellat, phalanges.*
 „ *Nam & in ipsà illà Macedonum phalange discrimina sua & sectiones*
 „ *erant vsque ad Centurias, Decurias: sed in acie iuncta omnia & deuin-*
 „ *cta. Tale igitur fuisse vult olim. In Athenæo lego: Ελαβον δὲ καὶ πρὸς θυρ-*
 „ *ρηῶν τὴν μάχην φάλαγγιν ἐπὶ νότον: Acceperunt & à Tyrrenis pugnam*
 „ *per phalanges incedentibus. Agit de iis, quæ Romani à variis gentibus ad*
 „ *se traxerint. Sed hoc per phalanges ingredi, siue φάλαγγιν, aliter equi-*
 „ *dem acceperim quàm primò sonat. Nec enim vult, credo, legiones ipsas*
 „ *ab Etruscis sumptas: sed magis, manipulos aut sectionem potius diui-*
 „ *sionemque per manipulos in pugna. Nec aliter ego interpretor τὴν φά-*
 „ *λαγγιν, quàm manipulatim. De eà re sequitur:*

„ *Hoc postea manipulatim structa acies capis esse.] Iterùm rogo, Quan-*
 „ *do postea? incuria tua est (audeo dicere) Liui, quòd non explicasti. Quin*
 „ *tu natate mihi in totà istà re videris, nec vel cum aliis scriptoribus, vel*
 „ *tecum, satis consentire. Age, de Manipulis hoc quale est? Enimverò Ma-*
 „ *nipuli*

Manipuli statim ab vrbe conditâ fuerunt, imò ante ipsam. Romuli primum Manipulorum bellum *Manipulorum bellum* col-
legit; Manipulos habuit, vt fatentur prisca omnes qui hæc exsecuti. Illi-
ipsum Manipuli, centenùm hominum fuerunt. In Collectaneis de origine
Romanâ: *Romulus coactâ pastorum manu, eaque in centenos homines dis-*
tributâ, perticas manipulis feni variè vinctas dedit. Vnde institutum, vt
postea milites qui eiusdem signi essent, Manipulares vocarentur. Plutar-
chus eadem; & differre illam totam manum facit *οὐδὲλοχόμην εἰς ἐξα-*
ῶστας: diuisam ordinatâque in centurias. Ouidius:

*Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Vnde manipulos nominat miles habet.*

III. Fast.

At enim desierunt postea fortasse Manipuli. Imò tu ipse Lini renouas, *Ex ipso Li-*
& iam sub rege Tarquinio agnoscis: *miscuit manipulos ex Latinis Ro-*
manisque. Quæ tamen mixtio non diuturna fuit, etsi habuit suas caus-
sas. Quin & sub primis statim consulibus ponis, atque etiam numerosè,
& discretos: *Consulum aliter T. Lucretius portâ Nauiâ cum aliquot mani-*
pulis militem est egressus. Atque ad eò vniuersè alibi, nec falso, affirmas:
Disciplinam militarem, iam inde ab initis urbis, in artis perpetuis prae-
ceptis ordinata modum venisse. Ita sanè, ab ipsis initiis, & Romulus decem
Manipulos in classe quaque instituit; & Tullus Hostilius fortasse diges-
sit magis & perpoliuit, de quo Florus: *Hic omnem militarem disciplinam*
artemque bellandi condidit. Sed quid tamen hic pro te? quod antè di-
ctum, non negare te de Manipulis, sed de eorum secretionem in pugnâ,
dequæ interuallis inter singulos, quæ postea (Etruscorum fortasse exem-
plo, ex Athenæo) sunt instituta.

Lib. r.

Lib. II.

Lib. I x.

Lib. I.
cap. III.
Excursus
Linus.

„ *Postremò in plures ordines instruebantur.*] Ergo Ordo aliud Liuius *Ordo à Ma-*
quàm Manipulus est, quod nexus sermonis poscit, aut potius cogit. Pri-
mò in phalanges, inquit, diuisa acies, postea in manipulos, postremò &
in plures ordines. Quis gradationem hanc non videt, & cum temporib-
us res distinctas? Nec enim vult sectionem ibi stetit: sed ipsius Ma-
nipuli factas duas partes, quos Ordines appellarunt. Itaque adiungit
quid sit Ordo:

Ordo à Ma-
nipulo di-
uersus.

„ *Ordo sexagenos milites.*] Si ordo hic ipse Manipulus, quod vulgò
volunt: cedò, quis Manipulum tam exiguum (nisi fortè in Triarius, de
quibus non hic sermo) legit? Imò iam à Romulo centenarii illi, vt di-
ctum, postea etiam auctiores. Nec tamen nego Ordinem interdum pro
Manipulo sumi: quod in hac ipsâ narratione alibi Liuius: sed non hic,
vbi palàm distinguit. Quid ergo hic? idem, quod *Centuriam* idem Li-
uius appellat, Polybius *partem*. Ille *Priorem* & *Posteriorem* in Manipulo
agnoscit; iste *Dextram* & *Lauam*. Nec alio sensu *Ordines petere*, &
Impetrare: item *Ordinis ductor*, pro Centurione ipso. Sequitur nodus,

Quid ordo.

„ *Duos Centuriones.*] Itanè? hoc conuenit & æquum est, vt in vno or-
dine duo sint Centuriones? vt Sexageni milites bis diuisi, quæque pars
suum habeat? nunquam factum, nec nisi hic lectum. Age, pergamus.

Ab absurdo
libro.

Addit quindecim Manipulos Hastatorum fuisse: ergo triginta Ordines. Totidem Principum: quid consequitur? In solis duabus classibus *centum viginti* Centuriones fuisse. Hæc talia sunt, ut color iis allini nullus possit ad fallendum. Equidem lectionem & distinctionem muto leuiter: *Ordo sexagenos milites & duos, Centurionem & vexillarium vnum habebat.* Ipsa hæc res fuit. Primum, vetus ille & Liuij hic Ordo non *Sexagenos* milites habuit, ut Polybij; sed duobus plures, *sexagenos* inquam *duos*. Palam id euincit Liuij numerus infra, qui in tribus vexillis (siue Ordinibus. tot enim Vexilla, quot ordines) *centum octoginta sex* milites ponit. Vnde illi sex super rotundum numerum, nisi à duobus istis qui redundant? Attende, clarum & firmum est. Secundò, feci *Centurionem & Vexillarium vnum*. Nec hic aliquid ambigui. vbi dux cumque, ibi Vexillum: & Polybius disertè, *In quemque Manipulum duos signiferos* capit, scilicet in Ordine vnum.

Correctio.

Confirmatio.

De numeris manipulatorum.

Correctio.

Iterum correctio.

„ *Hastati erant Manipuli quindecim.*] Turbidus hic Auster, qui inuoluit, & euertit dicta omnia in militiâ, aut dicenda. Ergone x v. manipuli Hastatorum? totidem Principum? totidem Pilanorû? Sûnt igitur in legione non *triginta*, ut prisca cõsensu volunt, sed manipuli *quadraginta quinque*. Si sequimur; ecce & Centurionum numerus atque ordo mutandus, & erunt in vniuersum *nonaginta*. Id quoque contra scripta veteribus. At enim Liuius apertè, & iteratò. nam & mox sequitur, *Hoc triginta manipulorum agmen*, de duabus classibus: & deinde *quindecim* iterum adduntur. Quid dicam, aut expediam? A des Critica; tu illa proba cum necessaria: & hic puto esse. Legam: *Manipuli decem*: aut copulâ insertâ, quæ errorem genuerit, *Manipulique decem*. Etsi quid de causâ erroris quæro? nusquam magis aut crebrius, quàm in numeris, peccatum.

„ *Hoc triginta Manipulorum agmen.*] Meâ voluntate *viginti*.

„ *Ansepilanos appellabant, quia sub signis iam alij quindecim ordines locabantur.*] Mirè hæc postrema inuoluta aut foedata. Si sana sunt; aliâ mente & ingenio opus (ego cedo) ad eliciendum aliquid sani. Transilic ecce à Manipulis ad Ordines: & *alij*, inquit, *quindecim ordines*. Quid alij? quasi & Manipuli Ordines. Vide seriem, hoc euincit. Quid refutem, aut te teneam? sine fraude sententiæ dictio mihi esto. Corrigo: quia *sub signis iam alij decem ordine locabantur*. Qui alij *decem*? nempe manipuli. Quomodo locabantur? *ordine* (ita lego) & *sub signis*. Cur hoc monet? nonne & alij sub signis? Ita. sed quia hoc postea immutatum, & Rorarij & Accensi (id est leuis armatura) sub nullis signis: ideo expressè addit *ordine* fuisse (non sparsim in fronte, ad latera, aut per interualla) idque sub signis. Qui veteris militiæ firmiter sciens est, hæc non refutabit. Quod si quis totam vocem *Ordines* eiecit, per me licebit.

Glossa subiunctum.

„ *Ex quibus Ordo unusquisque tres partes habebat.*] Nec id admitto. tollo *Ordinem*, ex repetitione prauè insertum, & lego: *Ex quibus unusquisque*.

quisque Quis vnusquisque? manipulus, de quo præiuit. Sententiam totam clarè mox videbis: sunt enim nexa.

„ *Earum vnamquamque Primumpilum vocabant.*] Falsò, falsò. quid stultius, quàm singulas partes *Primus* dicere? Vbi ordo & positio est, etiam numerus variat pro situ. Lego: *Earum vnamquamque primam, Pilum vocabant.* Tres, inquit, sunt Manipuli cuiusque partes, non duæ, vt in prioribus. Primam quamque harum partium (sunt enim decem ita primæ) appellant *Pilum*. Nónne id clarum est? Tres fuère classès, *Hastati, Principes, Pilani*. Sunt isti vltimi, quibus subiuncti & adiuncti *Rorarij & Accensi*. Ergo in vno Manipulo tres partes, singulæ nominibus suis distinctæ. Ecce iam complexione sententiam totius loci: *Hoc viginti Manipulorum agmen Antepilanos vocabant. quare? quia iam sub signu & ordine alij decem Manipuli sequebantur; qui tres partes singuli habebant; & earum vnaquaque prima, Pilus dicebatur. Quia igitur ante Pilum positi illi, Antepilani dicti.*

Cur Antepilani dicti.

„ *Tribus ex vexillis constabat.*] Ipse Manipulus (ἄνθ' κοινῆ) constabat tribus vexillis. Quid mirum? ratio exigit, & antè dicta. Nam quisque ordo suum vexillum habuit: tres hic ordines siue partes: ergo tria vexilla.

„ *Vexillum centum octoginta sex homines erant.*] Iterùm hîc vro & secò: Diodore vbi es? Nam age. decem manipuli in extremâ acie: cuiusque tres partes, & totidem vexilla: sunt igitur hæc triginta. Si autem in quoque vexillo homines *centum octoginta sex*; erunt in solâ hac acie *quinque millia quingenti octoginta*. Adde reliquas duas, quæ & quanta ista legio? Atque hæc ex nostrâ primâ correctione: si *quindecim ordines* retines, partes & vexilla magis etiam auges. Ergo iterùm necessariò secò, & vocem reicio *Vexilli*. Lego: *Tribus ex vexillis constabat, centum octoginta sex homines erant.* Id iustissimè & verissimè. Quisque ordo, vt antè dictum, sexaginta duo homines erant: tres sunt in Manipulo: ergo in totum homines *centum octoginta sex*. Atque est hæc ipsa Polybiana militia & ordo, cum vnico saltem discrimine, quod est à Leui armaturâ. Nam Polybij, vt dixi, seorsim est, & extra ordines: hic in Ordinibus & Pilanis cõiuncta: Sed numerum si vides, nihil discriminis prorsus. Nam sunt *Rorarij sexcenti viginti*, totidem *Accensi*: ergo simul *mille ducenti quadraginta*. Nónne totidem *Velites* in Polybio? excipio, quòd quadraginta isti redundant, ex supernumerariis illis duobus. Idem est in *Triariis* siue *Pilanis*. ibi sunt *sexcenti*, hic *sexcenti quadraginta*: & nunc vides ac discis caussam (suprà tetigi) cur & vnde illi tam pauci respectu priorum. Ab antiquo scilicet instituto est, & cum in vno Manipulo *Leues* habuerunt: ij postea diuulsi sunt & dirempti: manserunt igitur illi eodem numero, nec aucti. Dic sodes, quæ diuinatio hæc sic attigerit, & vndique pariauerit, nisi quia res fuit? Vt igitur consummem, habes triginta manipulos in *Liui*: priores viginti, faciunt homines *du mille quadringentos octoginta*: posteriores decem, *mille octingentos sexaginta*. Ergo est hæc legio *quattuor millium trecentorum quadraginta*. Superat Polybia-

*Ameni le-
tio.*

Vex sicla.

*Paria hæc
cum Poly-
bio
Situs leuis
armatura
alima.*

*Consum-
mato tota
& digesta.*

παραγενομένων δ' εἰς τὴν ταχθεῖ-
 σαι ἡμέραν, διαλέγει πάντων ἀν-
 δρῶν οὗ μὲν νεωτάτους ἐπι-
 χειρώτατες εἰς τοὺς γροσφομάχας·
 οὗ δ' ἐξῆς τοῦτοις, εἰς οὗ ἀσά-
 τοις καλεσμένους· οὗ δ' ἀκμαιο-
 τάτοις ταῖς ἡλικίαις, εἰς οὗ πρί-
 κτας· οὗ ὃ πρεσβυτάτοις εἰς τοὺς
 τριαρίους. αὐταὶ γάρ εἰσι ἐπὶ ταῦ-
 ται διαφοραὶ ὡς ῥωμαίοις, καὶ
 ταῖς ὀνομασίαις, ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν, ἐπὶ
 ὃ τῶν καθοπλισμῶν, ἐν ἑκάστῳ
 στρατοπέδῳ. διαιροῦσι δ' αὖ οὗ τὴν
 τρέπον ἔργον ὥς εἶναι τοὺς μὲν πρε-
 σβυτάτους, ἐπὶ τριαρίους περὶ σαβα-
 ρδομένους ἐξακοσίους, οὗ ὃ πρί-
 κτας χιλίους ἐπὶ διακοσίους, τοὺς
 ὃ τε τοῖς οὗ ἀσάτοις. τοὺς ὃ λοι-
 πούς, ἐπὶ νεωτάτοις, γροσφοφόροις.
 ἐὰν δὲ πλείους τῶν τετρακιχι-
 λίων ὦσιν, κατὰ λόγον ποιοῦνται
 πλεονάζειν, πλεονάζει τῶν τρια-
 ρίων τέτταρες αἰεὶ τοὺς τοῖς.

mittunt. At ū cū ad-
fuerint die dictā, horum
iuvenes & pauperes ma-
ximè Tribuni seligunt in
Velites; istis proximos, in
Hastatos; atate florentissi-
mos, in Principes; atate
maximos, in Triarios. Tot
enim & talia discrimina
apud eos sunt & appella-
tionum, & atatum, & ar-
morum, in quaque legione.
Diuidunt autem in hunc
modum, ut maximi atate,
quos Triarios dicunt, sint
sexcenti; Principes mille
ducenti; totidem Hastatis;
reliqui & atate minimi
Velites. Quod si plures
quattuor millibus sint, pro
ratā diuidunt, exceptis
Triariis, quos habent sem-
per numero eodem.

Post Dilectum statim Ordo: sed quā serie atque ordine ipse dicit.

„ *Cū Sacramento milites dixerint.*] Ergo omnes iam milites & con-
 iurati (sic quoque appellabant) sed nondum gnari in quo genere aut lo-
 co, nisi quod ex ætate & censu de se quisque opinabatur. Tum igitur,
 addit,

„ *Diem & locum cuique legioni denunciant.*] E Polybio colliges tri-
 plicem in hac totā re diem fuisse. Primum, ad dilectum: secundum, ad
 Ordinationem: tertium ad iter & expeditionem. Vno quidem tempore
 non potuerunt hæc omnia commodè peragi. Dicit etiam *locum*, quem
 illum? extra urbem, opinor, & in aliquo campo. Nam pluribus opus fuit,
 cū quæque legio euocata sit seorsim, ne miscerentur aut se impedirent.

Triplex di-
ei editio.

Locus ordi-
nationis.

„ *Idque sine armis.*] Meritò. nam hæc pro assignatione ordinum & genere militum capienda.

„ *Horum iuvenes & pauperes maximè Tribuni sèligunt.*] A Velitibus incipiunt, & attende. A duplici eos notà excernunt, Ætatis & Opum. Qui vtraque ea parua habuit, in minimo isto genere militauit. Quid, qui alterum tantum? Da pauperem, sed æuo & vsu veterem: credo in Triarios translatum. Da diuitem, sed annis modicum: credo in Hastatos transscriptum. Sanè illud dignum notà est, hîc vtriusque rei mentionem fieri: mox in quoque aliorum generum, Ætatis tantum. Quod argumentum est, nisi valdè pauperes & infimarum classium inter Velites non militasse. Hoc ideo, quia non solum parum honorata hæc militia (quippe leues, & eminus ferè pugnant) sed etiam quia parum tuta, & in fronte plurimum exponuntur hosti & in ore, vt sic dicam, belli: idque panè incrimet.

*Velites à quibus le-
gitur.*

*Velissime
Velites.*

„ *In Velites.*] Ita vertendum fuit, quod in Polybio est *πρωτομάχους*. At Lascaris *Pilanos* fecerat; quàm diuersos ab istis, & ipse à vero! Nam *Pilani*, Triarii sunt, vt mox videbis. Polybius autem, pro sui æui moribus, solos Velites agnoscit in leui armaturâ, & Accenti ac Rorarii, quos Liuius, iam desierant, * militiâ in hac parte leuiter mutatâ.

*Lascaris
error.*

* Vide in-
frâ Dialog.
111.

„ *In Hastatos.*] Quos Varro vult dictos, quòd *primi pugnabant hastis*. Nec malè si *primò* legas. Olim enim ita factum adsignificat, postea mutatum, et si nomine inanente. Nam Polybij æuo, atque etiam antè, Hastati pilis & gladiis pugnabant: hastæ iaculatoriæ apud Velites remanserant solos. Olim tamen, vt Varro, aliter, & cum eo Ennius:

*Hastati * spargunt hastas, sit ferreus imber.*

* Quod
verbum ad
emissionē.

Quinetiam Liuius, bello in Latinos, cuique Hastatorum manipulo admiscet *vicanos leues, qui hastam tantum ge&que gererent*: reliquias, vt apparet, veterum Hastatorum. Sunt & alij nouitij in Ammiano ac Vegetio, sed qui stabilibus hastis pugnant siue contis. Itaque in Glossis, *Hastatus* explicatur *κοντοφόρος*.

*Hastati a-
lio sensu.*

„ *Ætate florentissimos.*] In Liuiò est, *Robustior inde ætas, quibus Principibus est nomen*. Sicur in eodem de Hastatis, *Flos iuuenum pubescentium*. Ex quo facilè colligas, Hastatos adolescentes aut iuvenes fuisse; Principes, viros aut vitis proximos, Triarios grandes & maturos.

Lib. viii.
Principes
maturâ

„ *In Principes.*] Varro deriuat, qui à principio gladius pugnabant, & post commutatâ re militari minùs illustres sumuntur. Verba obscuriuscula, sed credo sensum: Olim Principes à principio pugnabant, vnde & nomen: postea alij minùs illustres sumpti in eum locum, qui? nempe Hastati. Tale aliquid fuisse sub Seruio, & in acie steterisse ordine classium, * alibi edisseretur.

Vnde dicti.
Varronis
mens quasi-
ta.

* Lib. 1111
Dialog. 11.

„ *Ætate maximos.*] In Liuiò, *Veteranum militem & spectata virtutis*.

„ *In Triarios.*] Sic dictos, ait idem Varro, quòd in acie tertio ordine extremis subsidio deponuntur. Ergo ab ordine dicti, quia tertij. Est & in

Triarii vn-
de.

Tertiarij

Glossis, *Tertiarius*, ἐπίδορος: quasi dicas subsefforem, & in vicem locum-
 que paratum. Ipsi etiam Triarii subsidebant, presso altero genu. Sed ve-
 tultam magis vocem credo Pilanos fuisse: ideo, inquit, Varro, *quod pu-
 gnabant pilis*. Et ipse totus ille ordo *Pilus* dictus. An & *Armites*? Glossæ
 suggerunt: *Armites*, ὀπλῖται οἱ ἐν ἐχάτρῃ τάξει.

Pilani.

Armites.

„ *Diuidunt autem in hunc modum, ut maximi ætate sint sexcenti.*] Ad-
 dit numerum cuiusque generis, & primùm Triarios facit sexcentos: id-
 que semper, & legionibus etiam auctis non augent ipsi. Quæ ratio ista
 est? & cur tam dispar ab aliis partibus ista pars? Plures dari possunt. Pri-
 ma, quod robora hæc & flos ipse virorum: atque ideo, si non numero,
 tamen virtute æquarent. Altera, quod rarò aut nunquam hæc pars pu-
 gnabat sola, sed in extremo demum integrabat aciem aliis admixta.
 Tertia, quod ob adiunctas etiam copias fuit acies iusta. Nam cogita
 Imperatorem in hac parte (postea docendum) cum eo Selectos & sæpè
 Extraordinarios, item plerosque Euocatorum: hi iuncti numero priores
 superent, nedum æquent. Quarta, à nobis recentè excogitata, quod
 olim ita fuit in Pilanis: nec id mutatum, et si in tota re, institutione no-
 uâ Velitum, mutatum. Ad Liuium * mox diducam: tu memento.

Quot Tri-
 arij.
 Cur pau-
 ciores alii.

* Dial. III.

Quot Prin-
 cipes.

„ *Principes mille ducenti.*] Quo ipso numero reliquæ duæ partes, Veli-
 tum dico & Hastatorum. Collige & consumma, reperies legionem Po-
 lybianam *quater mille virorum & ducentorum*. Ad numerum autem
 hunc ipsum vnius partis haud dubiè Liuij locus facit de Petilio Consu-
 le: qui auxilium laturus, *ad cornu suum tendit cum mille ducentis viris*. Est
 ipsa vna pars siue Principum, siue Hastatorum. Vnde enim aliter tam
 iustus numerus? nec diuisio alia in exercitu ad hanc summam.

Lib. VII.

Partes cum
 legione, au-
 gentur.

„ *Quod si plures quattuor millibus sint, pro rata diuidunt.*] Genera tali
 illo numero definiuit: sed quid si legio igitur maior, & quinque aut cir-
 citer millium? nam & id fiebat. Tunc, inquit, augebant partes propor-
 tione, Triariis modò exceptis. Facile est. Pone legionem *quinque millium
 ducentorum*: habebunt genera milites *mille quingentos trigintaquattuor*:
 Triariis tamen exceptis. Sic in sexmillenariâ, aut tali.

DIALOG. II.

De Manipulis militum. Eorum numerus, & Græca nomina.

HABES Genera militum: co ad Partes. Parùm enim sit sic distin-
 ctos, nisi & diuisio fiat utilis ad imperia, & ad pugnas. Erant igitur
 in quattuor his generibus *Manipuli*, ex iis *Cohortes*, ex his *Legio* tota.
 De Manipulis, doctorem nostrorum audiamus: & fac quod soles.

POLYB.

Εξῆς δ' ὅτις μετὰ τῶν *Post hæc, una cum Ordinibus*
ταξιαρχῶν διείλον τὰς ἡλι- *ductoris diuidunt ætates*
singu-

κίας, ἐκάστῳ εἰς δέκα μέρη, *singulas siue Genera, quam-*
 πλὴν τῶν γροσφομάχων. καὶ *que in decem partes, exceptis*
 προσένειμαν ἐκάστῳ μέρει τῶν *Velitibus. Et adtribuunt cui-*
 ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν, δύο ἡγεμό- *que parti duos Duces, & duos*
 νας, ἔ δύο ἔραγας. τῶν δ' γρο- *Vragos. Ipsos Velites, uti mul-*
 σφομάχων τὲς ἐπιβάλλοντας *tudo est, æquabiliter distri-*
 καὶ τὸ πλῆθος, ἵδεις ἵτι πάντα *bunt in omnes partes. Atque*
 τὰ μέρη διένειμαν, καὶ τὸ μὲν *unamquamque harum par-*
 μέρος ἑκάστον ἐκάλεσαν καὶ *tium appellant Ordinem, &*
 τὰμα, ἔσπεῖραν, ἔσημαίην. *Manipulum, & Signum.*

Pauca verba, sed grauida & plena sunt, dilatemus & referemus. Air:

„ *Vñ cum Ordinum ductoribus diuidunt.]* Qui diuidunt? Tribuni, de Tribuni &
Centuriones
diuidunt.
 quibus anterior sermo. Sed id, inquit, cum *Ordinum ductoribus*, id est
 Centurionibus, quos in consilium & auxilium hic assumunt. Nam etsi
 de his postea dicam, vt confusio vitetur; tamen scito creatos iam esse, at-
 que id statim post Genera diuisa.

„ *Ætates (singulas siue Genera, quamque in decem partes.)* Ætates ap-
 pellat, quia pro ætate diuisi, vt dictum. Leue est: hoc in magno, quod Quos ma-
nipuli in le-
gione.
 tam disertè ait *quamque atatem diuisam in decem partes*, Velitibus tamen
 exceptis. Ergo triginta istæ fuerunt, & tot Manipuli in legione: quos
 hic dicit Partes. Consentit L. Cincius apud Agellium: *In legione sunt*
centuria sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem. Et est vetustissima Lib. xvi.
cap. lxxx.
Manipulo-
rum centum res
& diuisio.
 hæc diuisio, imò à Romulo ipso, si Ouidio accredo. Is cum de anno decem
 mensium differeret, & quæreret huic rei argumenta, hæc quoque
 protulit:

Inde Patres centum denos secreuit in orbes

111. Fast.

Romulus, Hastatos instituitque decem.

Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat

Corpora, legitimo quique merebat equo.

Et de *Patribus* ambigo an rectè scriptum, etsi probè scio centum eos à
 Romulo institutos. Sed quis me docet in decem partes, siue orbes, vt lo-
 quitur, diuisos vnquam fuisse? Quàm etiam non aptè, copulâ insertâ, cu-
 riæ milites statim miscet? Ego verò censco litterulâ detractâ referend-
 dum: *Inde pares centum.* Pares ætate & habitudine, vt ferè in quoque ge-
 nere seruabant. Mens igitur poetæ, Inde factum vt Romulus decies cen-
 tum pares eligeret, faceretque decem Hastatos: idem in Principibus,
 idem in Pilanis. Hastatos dico decem, ipsos Manipulos siue *corpora*, vt Dubitatio
de lectione
in Ouidio.
 benè poetâ appellat. Quàm verè etiam *centum*? Nam eo numero primi
 illi Manipuli fuerunt. Plutarchus aliiq̃ue asserunt: & consensu traditur Coniectura
in eo.
 primam Hastatus
ipse ordo.

primam legionem Romuli non nisi *trium millium* fuisse. Ergo quodque dictorum generum mille habuit : etiam Pilani , nec accurata alia diuisio adhuc reperta. A v d. Pulchra & vera (aut fallor) correctio, & in litterulâ quod momentum? L i p s. Sæpe in nostrâ Criticâ , vtilissimâ & saluberrimâ , si modicè adhibetur & modestè.

„ *Ipsos Velites, vti multitudo est, equabiliter distribuunt in omnes partes.*] Valdè hoc notandum, Velitum nec Manipulos vllos fuisse proprios, & quod sequitur, nec Signa. Itaque *Subsignantur* miles diuiditur & secernitur ab isto leui. Tacitus i. Hist. *Penino subsignatum militem tenere & graue legionum agmen traduxit.* Idemque iii. Hist. *Monuit subsignato milite media firmare, auxilia passim circumfusa sunt.* Opponit Auxiliis, quæ in locum Velitum veniunt. Sed ipsi igitur Velites, si propria nulla corpora, quos Duces habuere? Credo Centuriones aliorum manipulorum, quo fine in eos sparsi. Nam hoc est quod hîc Polybius dicit, *equabiliter distributos in omnes partes*: id est, vt quodque genus *quadringentos* habuerit, quisque manipulus *quadraginta*. Et si raro tamen in agmine aut acie sic incessere, & seorsim ferè positi, aut intermixti. Imperia tamen, & siquid opus, à Centurionibus illis quisque habebant, & ad hos se applicabant.

Ordo, quid. „ *Appellans Ordinem.*] Et si propriè, ex Liuius, Ordo manipuli pars est dimidiata. Nam cum duo Centuriones sint in Manipulo, cuique suam partem assignarunt quam duceret, vocaruntque *Centuriam* aut *Ordinem*. Ea fuit *sexaginta militum* in legione veteri & Polybianâ : atque ita Liuius *Ordinem* definit. Mox plura. nam hæc connexa inter se sunt, & alibi reperenda.

Spira quid. „ *Et Manipulum.*] Dixit Græcè *ἀσπὴρ*: sed aliter hîc reddi non potest, non debet. Scio equidem *Cohortem* eâ voce Græcis vulgò notari: hîc res abnuat, & Polybius ipse non semel eâ voce pro Manipulo palam est vsus. Idem Dionysius. cuius locum operæ est recitè atque illustrem. Gloria-

Lib. x. tur apud eum L. Siccius (Sicinium alij vocant) vir Romanus, & a robore notus, *triginta se annis in militiâ & in imperiis fuisse*, totè *πῶν ἀσπεράς ἡγέμενον*, τοτὲ δὲ ὅλου τὰ γέματα: aliàs manipuli ductorem, aliàs legionis totius. Ita vertèdum aio, & mecum, quibus notæ res Romanæ. Nam quod faciunt *Cohortis Præfectum*, non potest pro istâ re militari. Inter ciues enim & in legionibus nemo fuit; sociorum Præfecti tantum, inter quos constat hunc Siccium non meruisse. Ergo ait, aliàs se Centurionem fuisse & manipuli ducem, aliàs Primipilum & caput legionis totius. Atque hæc prima igitur diuisio est in Manipulos, quæ diutissimè in militiâ mansit. Nam & Principum æuo, Tacitus: *Concionem, quia permixta videbatur, discedere in manipulos iubet.* Idem de Prætoriis quoque cohortibus: *Manipulatim allocuti sunt Licinius Plosius & Proculus Firmus.* Et si paullò post (an sub Hadriano aut Antoninis?) mutauit, & Centurias pro Manipulis habere cœperunt, istos pro Contuberniis aut Decuriis ipsis.

Manipuli diu in militiâ. „ *Lib. ii. cap. xiii.* „ *Aliâ significatione laudat imperio.* „ *Lib. ii. cap. xiii.* „ *Vegetius: Contubernium Manipulus vocabatur, ab eo quod iunctus manibus*

pariter dimicabant. Appellat iunctas manus, cū ad manus ventum esset. Ait etiam *vocabatur*, quasi de æuo prisco: ne te hīc aut alibi fallat, paullo superius æuum; vt Traiani aut talium, ille habet pro prisco. Iam in Ammiano Manipulus non alio sensu. *Conuocatū*, inquit, *cohortibus*, Lib. xvii. & *centuriū*, & *manipulus*. Postponit enim Centuriis, & vsurpat vt illud æuum. Quid, quod vnus miles alibi *Manipulus*: In Glossis est: *πλῆθος*, *manipulus*, de leui & viliore. Nec longē ab eā mente Statius:

— *arma manipuli*

Ponē ferunt.

de armigeris Adraſti aut ministris. At in iisdem Glossis est, *Manipularius*, *ἀρχηγὸς ὄχλου*: putarem λόχου, & *Ductorem manipuli* notari, etsi profectō in eum sensum apud veteres quidem non legas. Imō Manipularius, est gregalis.

DIALOG. III.

Inuoluta quadam Linij super Ordine euoluta, partim emendata.

HÆc ita edisserui, & clara, firma videntur: nisi quod ventus à Liuiō, qui turbat. Ille vbi bellum inter Romanos & Latinos narrat, & digressiunculā ordines (qui in vtroque populo eidem) recenset: Deus bone, quā à nobis abit? Dixeris de aliā prorsus militiā, quā Romanā, aut ceriē Polybianā, eum loqui. Operæ tibi videtur vt verbatim legamus, & euoluamus? A v d. Vnicē auco. nam in memoriā loci, te monente, redeo: quem quoties lego & insisto, apud Cimmericos agere me censeo & in nigrā nocte. L i p s. Vide igitur, &, seposito paulūm Polybio, hæc lege:

Fuit ciuili maximè bello pugna similis, adeò nihil apud Lib. viii. Latinos dissonum ab Romanā republicā, præter animos, erat. Clypeis antea Romani vsi sunt, deinde postquam stipendiarij facti sunt, scuta pro clypeis fecere. Et quod antea Phalanges similes Macedonicis, hoc postea Manipulatim, structa acies cæpit esse: postremò in plures Ordines instruebantur. Ordo sexagenos milites, duos Centuriones, vexillarium unum habebat. Prima acies Hastati erant, Manipuli quindecim, distantes inter se modicum spatium. Manipulus leues vicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat. Leues autem, qui hastam tantum gesaque gererent, vocabantur. Hac prima frons in acie Florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior inde atas toti-

„dem Manipulorum, quibus Principibus nomen est, hos se-
 „quebantur, scutati omnes, insignibus maxime armis. Hoc
 „triginta Manipulorum agmen Antepilanos appellabant,
 „quia sub signis iam alij quindecim Ordines locabantur, ex
 „quibus Ordo unusquisque tres partes habebat: earum,
 „unamquamque Primumpilum vocabant: tribus ex vexillis
 „constabat: vexillum centum octoginta sex homines erant.
 „Primum vexillum Triarios ducebat, veteranum militem,
 „Et spectata virtutis: secundum Rorarios, minus roboris
 „etate facti, que: tertium Accensos, minima fiducia manum,
 „eò Et in postremam aciem reiciebantur.

Ne vltra. affatim turbarum aut tricarum in his verbis. Ait primò:

„Adcò nihil apud Latinos dissonum ab Romanâ republicâ, prater ani-
 „mos, erat.] Communiter dicit, arma, ordines, manipulos, omnia eadem
 fuisse Latinis. Sed quod est, ab Romanâ republicâ: in scripto optimo libro
 saltem erat: ab Romanâ re. & malim.

„Clypeis antea Romani vsi.] Ab capite petit & ab alto. Sed quod ta-
 men ait de clypeis, non sic capiendum quasi solis iis antea vsi: imò verò
 & scutis (ipse in censu docuit:) sed quòd post stipendia instituta solùm
 vsi sint scutis, antea etiam clypeis. * Postea docebo.

Cautio in
Lutio.

Lib. III.
Dialog. 11.

Phalanges
olim Ro-
mania.
Quo sensu?

Lib. VI.
Atheniensium
explicatum.

„Quod antea phalanges similes Macedonicis.] Quando antea? Nam
 sub Romulo iam Legio, atq; etiam Manipuli, vt videbo. Quid ergo vis?
 credo hoc. Manipulos quidem fuisse, sed non in acie diuissim & distinctè
 stetitisse: concurrisse per totas legiones, siue, vt ipse appellat, phalanges.
 Nam & in ipsâ illâ Macedonum phalange discrimina sua & sectiones
 erant vsque ad Centurias, Decurias: sed in acie iuncta omnia & diuin-
 sta. Tale igitur fuisse vult olim. In Athenæo lego: Ελαβον δὲ καὶ πάλιν θυρ-
 ῖνων τὴν μάχην φάλαγγιν ἐπὶ τὸν ποταμὸν: Acceperunt & à Tyrrhenis pugnam
 per phalanges incedentibus. Agit de iis, quæ Romani à variis gentibus ad
 se traxerint. Sed hoc per phalanges ingredi, siue φάλαγγιν, aliter equi-
 dem acceperim quàm primò sonat. Nec enim vult, credo, legiones ipsas
 ab Etruscis sumptas: sed magis, manipulos aut sectionem potius diui-
 sionemque per manipulos in pugna. Nec aliter ego interpretor τὴν φα-
 λάγγιν, quàm manipulatim. De eâ re sequitur:

„Hoc postea manipulatim structa acies capis esse.] Iterum rogo, Quan-
 do postea? incuria tua est (audeo dicere) Liui, quòd non explicasti. Quin
 tu narrare mihi in totâ istâ re videris, nec vel cum aliis scriptoribus, vel
 tecum, satis consentire. Age, de Manipulis hoc quale est? Enimuerò Ma-

nipuli

Manipuli statim ab vrbe conditâ fuerunt, imò ante ipsam. Romuli primum *Manipulo- rum usu- rum.* tirocinium belli, & cum eripiendo fratri Remulo pastorum manum col- legit. Manipulos habuit, vt fatentur prisca omnes qui hæc exsecuti. Illi ipsi Manipuli, centenùm hominum fuerunt. In Collectaneis de origine Romanâ: *Romulus coactâ pastorum manu, eaque in centenos homines distributâ, periticas manipulis fani variè vinetas dedit. Vnde institutum, vt postea milites qui eiusdem signi essent, Manipulares vocarentur.* Plutarchus eadem; & discretè illam totam manum facit *συλλελοχούμενη εἰς ἑκα- τὸς εἰς: diuisam ordinatâque in centurias.* Ouidius:

*Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Vnde manipularis nomina miles habet.*

III. Fast.

At enim desierunt postea fortasse Manipuli. Imò tu ipse Lini renouas, & iam sub rege Tarquinio agnoscis: *Miscuit manipulos ex Latinis Romanisque.* Quæ tamen mixtio non diuturna fuit, etsi habuit suas causas. Quin & sub primis statim consulibus ponis, atque etiam numerosè, & discretos: *Consulum aliter T. Lucretius portâ Nauiâ cum aliquot manipulis missum est egressus.* Atque adeò vniuersè alibi, nec falso, affirmas: *Disciplinam militarem, iam inde ab initio urbis, in artis perpetuis praeceptis ordinata modum venisse.* Ita sanè, ab ipsis initiis, & Romulus decem Manipulos in classe quaque instituit; & Tullus Hostilius fortasse digessit magis & perpoliuit. de quo Florus: *Hic omnem militarem disciplinam artemque bellandi condidit.* Sed quid tamen hic pro te? quod antè dictum. non negare te de Manipulis, sed de eorum secretionem in pugna, de quæ interuallis inter singulos, quæ postea (Etruscorum fortasse exemplo, ex Athenæo) sunt instituta.

Ex ipso Lini assensu. Lib. I.

Lib. II.

Lib. I. x.

Lib. I. cap. III. Excusatus Linus.

„ *Postremo in plures ordines instruebantur.*] Ergo Ordo aliud Liuium quàm Manipulus est, quod nexus sermonis poscit, aut potius cogit. Primò in phalanges, inquit, diuisa acies, postea in manipulos, postremo & in plures ordines. Quis gradationem hanc non videt, & cum temporibus res distinctas? Nec enim vult sectionem ibi stetit: sed ipsius Manipuli factas duas partes, quos Ordines appellarunt. Itaque adiungit quid sit Ordo:

Ordo à Manipulo diuersus.

„ *Ordo sexagenos milites.*] Si ordo hic ipse Manipulus, quod vulgò volunt: cedò, quis Manipulum tam exiguum (nisi fortè in Triariis, de quibus non hic sermo) legit? Imò iam à Romulo centenarij illi, vt dictum, postea etiam auctiores. Nec ramen nego Ordinem interdum pro Manipulo sumi: quod in hac ipsâ narratione alibi Liuius: sed non hic, vbi palàm distinguit. Quid ergo hic? idem, quod *Centuriam* idem Liuius appellat, Polybius *partem*. Ille *Priorem* & *Posteriorem* in Manipulo agnoscit; iste *Dextram* & *Lauam*. Nec alio sensu *Ordines petere*, & *Impetrare*: item *Ordinis ductor*, pro Centurione ipso. Sequitur nodus,

Quid ordo.

„ *Duos Centuriones.*] Itanè? hoc conuenit & æquum est, vt in vno ordine duo sint Centuriones? vt Sexageni milites bis diuisi, quæque pars suam habeat? nunquam factum, nec nisi hic lectum. Age, pergamus.

Ab absurdo lib. II.

Addit quindecim Manipulos Hastatorum fuisse: ergo triginta Ordines. Totidem Principum: quid consequitur? In solis duabus classibus *centum viginti* Centuriones fuisse. Hæc talia sunt, vt color iis allini nullus possit ad fallendum. Equidem lectionem & distinctionem muto leuiter: *Ordo sexagenos milites & duos, Centurionem & vexillarium vnum habebat.* Ipsa hæc res fuit. Primum, vetus ille & Liuij hic Ordo non *Sexagenos* milites habuit, vt Polybij; sed duobus plures, *sexagenos* inquam *duos*. Palàm id euincit Liuij numerus infra, qui in tribus vexillis (sue Ordinibus. tot enim Vexilla, quot ordines) *centum octoginta sex* milites ponit. Vnde illi sex super rotundum numerum, nisi à duobus istis qui redundant? Attende, clarum & firmum est. Secundò, feci *Centurionem & Vexillarium vnum*. Nec hic aliquid ambigui. vbi dux cumque, ibi Vexillum: & Polybius disertè, *In quemque Manipulum duos signiferos* capit, scilicet in Ordine vnum.

Correctio.

Confirmatio.

De numeris manipularum.

Correctio.

Interim correctio.

„ *Hastati erant Manipuli quindecim.*] Turbidus hic Auster, qui inuoluit, & euertit dicta omnia in militiâ, aut dicenda. Ergone x v. manipuli Hastatorum? totidem Principum? totidem Pilanorū? Sūt igitur in legione non *triginta*, vt prisca cōsensu volunt, sed manipuli *quadraginta quinque*. Si sequimur; ecce & Centurionum numerus atque ordo mutandus, & erunt in vniuersum *nonaginta*. Id quoque contra scripta veteribus. At enim Liuius apertè, & iteratò. nam & mox sequitur, *Hoc triginta manipulorum agmen*, de duabus classibus: & deinde *quindecim* iterum adduntur. Quid dicam, aut expediam? A des Critica; tu illa proba cū necessaria: & hic puto esse. Legam: *Manipuli decem*: aut copulâ insertâ, quæ errorem genuerit, *Manipulique decem*. Etsi quid de causâ erroris quæro? nusquam magis aut crebrius, quàm in numeris, peccatum.

„ *Hoc triginta Manipulorum agmen.*] Meâ voluntate *viginti*.

„ *Antepilanos appellabant, quia sub signis iam alij quindecim ordines locabantur.*] Mirè hæc postrema inuoluta aut foedata. Si sana sunt; aliâ mente & ingenio opus (ego cedo) ad eliciendum aliquid sani. Transilite ecce à Manipulis ad Ordines: & *alij*, inquit, *quindecim ordines*. Quid alij? quasi & Manipuli Ordines. Vide seriem, hoc euincit. Quid refutem, aut te teneam? sine fraude sententiæ dictio mihi esto. Corrigo: quia sub *signis iam alij decem ordine* locabantur. Qui alij *decem*? nempe manipuli. Quomodo locabantur? *ordine* (ita lego) & *sub signis*. Cur hoc monet? nōne & alij sub signis? Ita. sed quia hoc postea immutatum, & Rorarij & Accensi (id est leuis armatura) sub nullis signis: ideò expressè addit *ordine* stetit (non sparsim in fronte, ad latera, aut per interualla) idque sub signis. Qui veteris militiæ firmiter sciens est, hæc non refutabit. Quòd si quis totam vocem *Ordines* elicit, per me licebit.

Glossa subiectum.

„ *Ex quibus Ordo vnusquisque tres partes habebat.*] Nec id admitto. tollo *Ordinem*, ex repetitione prauè insertum, & lego: *Ex quibus vnusquisque*.

quisque Quis vnusquisque? manipulus, de quo præiuit. Sententiam totam clarè mox videbis: sunt enim nexa.

„ *Earum vnamquamque Primumpilum vocabant.*] Falsò, falsò. quid stultius, quàm singulas partes *Primus* dicere? Vbi ordo & positio est, etiam numerus variat pro situ. Lego: *Earum vnamquamque primam, Pilum vocabant.* Tres, inquit, sunt Manipuli cuiusque partes, non duæ, vt in prioribus. Primam quamque harum partium (sunt enim decem ita primæ) appellant *Pilum*. Nónne id clarum est? Tres fuère classès, *Hastati, Principes, Pilani*. Sunt isti vltimi, quibus subiuncti & adiuncti *Rorarij & Accensi*. Ergo in vno Manipulo tres partes, singulæ nominibus suis distinctæ. Ecce iam complexione sententiam totius loci: *Hoc viginti Manipulorum agmen Antepilanos vocabant. quare? quia iam sub signu & ordine alijs decem Manipuli sequebantur; qui tres partes singuli habebant; & earum vnaquaque prima, Pilus dicebatur. Quia igitur ante Pilum positi illi, Antepilani dicti.*

Cur Antepilani dicti.

„ *Tribus ex vexillis constabat.*] Ipse Manipulus (ὁ τὸ κοινὸν) constabat tribus vexillis. Quid mirum? ratio exigit, & antè dicta. Nam quisque ordo suum vexillum habuit: tres híc ordines siue partes: ergo tria vexilla.

„ *Vexillum centum octoginta sex homines erant.*] Iterùm híc vro & secò: Diodore vbi es? Nam age. decem manipuli in extremâ acie: cuiusque tres partes, & totidem vexilla: sunt igitur hæc triginta. Si autem in quoque vexillo homines *centum octoginta sex*; erunt in solâ hac acie *quinque millia quingenti octoginta*. Adde reliquas duas, quæ & quanta ista legio? Atque hæc ex nostrâ primâ correctione: si *quindecim ordines* retines, partes & vexilla magis etiam auges. Ergo iterùm necessariò secò, & vocem reicio *Vexilli*. Lego: *Tribus ex vexillis constabat, centum octoginta sex homines erant.* Id iustissimè & verissimè. Quisque ordo, vt antè dictum, sexaginta duo homines erant: tres sunt in Manipulo: ergo in totum homines *centum octoginta sex*. Atque est hæc ipsâ Polybiana militiâ & ordo, cum vnico saltem discrimine, quod est à Leui armaturâ. Nam Polybij, vt dixi, scòrsim est, & extra ordines: híc in Ordinibus & Pilanis còiuncta: Sed numerum si vides, nihil discriminis prorsus. Nam sunt Rorarij *sexcenti viginti*, totidem Accensi: ergo simul *mille ducenti quadraginta*. Nónne totidem Velites in Polybio? excipio, quòd quadraginta isti redundant, ex supernumerariis illis duobus. Idem est in Triariis siue Pilanis. ibi sunt *sexcenti*, híc *sexcenti quadraginta*: & nunc vides ac discis caussam (suprà terigi) cur & vnde illi tam pauci respectu priorum. Ab antiquo scilicet instituto est, & cum in vno Manipulo Leues habuerunt: ij postea diuulsi sunt & dirempti: manserunt igitur illi eodem numero, nec aucti. Dic fodes, quæ diuinatio hæc sic attigerit, & vndique pariauerit, nisi quia res fuit? Vt igitur consummem, habes triginta manipulos in Liuiò: priores viginti, faciunt homines *bus mille quadringentos octoginta*: posteriores decem, *mille octingentos sexaginta*. Ergo est hæc legio *quattuor millium trecentorum quadraginta*. Superat Polybianam

Amenis le. Dio.

Vox cicta.

*Paria hæc cum Polybio
Simo leuis armatura
alino.*

*Consummatio tota
& digestio.*

Obiectio.

Correctio.

• Dialog. v.
infra.

nam *centum quadraginta* : qui nati sunt ex *duobus* supra sexaginta toties dictis. At in Liuiio mox sequitur, *Legiones tunc scriptas ferè quinu millibus peditum*: non ergo ad nostrum numerum. Aio id quoque falsò, & in Liuiio rescribendum, *quaternus*. Bonâ fide, inuius toties rescribo: sed quæ mea culpa, si res, si Liuius ipse poscit? *postea docebo. Turbinem hunc vitauit, & quanquam colligere paullum vela nos iussit & inhibere, non tamen ea scidit, nec eiecit de recto cursu. A v d. Per fidem, multa acurè, & me mirante. Vnum tamen quæro, de ultimo agmine. si tria illic vexilla, an etiam totidem Centuriones? nam id appâret. Si ita est, non ergo sexaginta Centuriones, pro tuo & Polybij sensu. L i p s. Benè inferis. Sed hac de re mihi non liquet, nisi quod suspicor iam tunc Pianos solos habuisse suos Centuriones, iisquæ leuem illam manum paruisse. Itaque nec diuisa postea, habuit vltos duces. Quod autem de Vexillo ais, id hîc sefellerit, nec semper dux vbi illud. Hîc autem fuit, ad discrimen, non ad imperium: & quia armis ordines isti inter se distincti. Habes ad Liuianum locum quæ nobis visa: ad quem si viros primores in doctrinâ adhæsisse dicam, quid faciam magnum? ego ad plures alios. & in isto ipso interdum Aristophanæum illud occurrit,

• An à viâ
non pter sum
exortantur
viam?

ἢ τῆς ὁδοῦ τὸ ὠφέλιον ἡμαρτήκαμεν;

Vix tamen opinor, nisi si diuersissima illa Militia ab eâ quæ secuta, imò quæ præcessit. Tamen habe summam & id quod colligitur ex lectione vulgarâ. Hastati Manipuli quindecim, totidem Principes: singuli *sexagenum* militum, idemquæ quod Ordines. Sunt in quaque classè homines *nongenti*. Adde Pianos, Rotarios, Accensos, in quaque istarum classium *nongentos triginta*: erit tota legio *quattuor millium quingentorum nonaginta*. Sic tamen, vt postrema à nobis emendes, quæ nimis alioquî exorbitant.

DIALOG. IIII.

Cohors, Numeri, Spira. Cohors prima, Cohors Prætoria.

SEd in viam redeamus, Liuiio iam dimisso. A v d. Non hercules cum bonâ gratiâ. L i p s. Quid ita? A v d. Nimis secuisti & vsisti, nec iniuriâ timebas alium Diodorum. Nam tuus ille fuit, & ad plures abiit: homicida, occidisti. L i p s. Rides me? sed seriò. Lusi siue pugnaui semel in Diodorum; sed semel, sed in reseriâ. In his minutis & litterariis, impugnet qui volet, non repugno. Nosti ingenium meum? pacis est: & cum Theognide,

— τὸν γ' ἐχθρὸν ἀλῦμαι
ὥστ' ἐκβροχῆς χροιάδας ἐνάλιας:
— hostem ego viro,

Nanta velus scopulos vel vada nauifraga.

Sed ad rem nostram. Dictum de Manipulis, è quibus conficitur deinde *Cohors*. Ea vox origine Græcicâ est, & χόρτος illis, περιεχόμενος καὶ περιχωρημένος: siue vt Hesychius; περιβόλος τῆς αὐλῆς: Vno verbo, quod clausum & septum in anteriore domo vel villâ, χόρτον illi dixerunt, & Latini

Cohors
GRÆCUM.

Cohor-

Cohortem, vel *Chortem*. Nam & sic scribebant, & vetusta marmora decent. Sic in Martiali, *Rauca chortis aues*. Varro: *In plano cohors, in qua pasciebantur gallinae*. Vopiscus in Aureliano: *Rosus in eiusdem mulieris cohorte exisse purpureas*. Hodie quoque Galli, Hispani, Itali retinent, & superioris paullò æui scripta appellant *Curtes*. Græca vox igitur, etsi Varro tamen deriuat etiam à coercendo: *quòd circa eum locum pecus coerceretur*. Nostram ille idem ab hac rusticà deducit. *quòd ut in villà ex pluribus testis coniungitur & quiddam sit vnum, sic hæc ex manipulis copulatur cohors*. E quot autem manipulis? tribus. Nam certum est, & prædocui, decem modò cohortes in legione fuisse. Sed quomodo è manipulis? an tribus eiusdem generis? exempli causâ Hastatorum, aut Principum? Minimè. nec commodè id potuit: superasset enim manipulus vnus in quoque genere post tres cohortes. Verius est mixtam è triplici genere fuisse, sic quasi paruam aliquam legionem. Habuit Hastatos, Principes, Triarios, è singulis manipulum vnum: & adde Velites, qui manipulos solent comitari. Ita fuit iusta plenaque legionaria cohors, homines *quadringenti & viginti*. Quòd si pleniores manipuli aut legiones, plenior scilicet etiam ipsa: atque ita *Quingenarias & Sexcenarias* etiam leges. Græci Historici eas vulgò vocant & reddunt *Σπεῖεργς*: quod & Ennius vsurpauit Græcissans *spiras legionibus nexunt*: puto de Socialibus, quæ legionibus adnexæ. Nazarius etiam vsus in Panegyrico: *Cum spiris tenebrisque congressum*. Suidas interpretatur *Spiras*, etiam *Numeros*. *Σπεῖεργς*, inquit, *πλῆθος στρατιωμάτων, φάλαγγες, τάμας*. Et scis *Numeros* inferiore æuo crebrò legi, siue de cohortibus siue de Legionibus ipsis. Cohortes autem istæ omnes in legionibus numero æquales, quia & manipuli erant. Hoc miraris? fortasse quia dignitas aliqua *Prima* tribuitur. vt apud Ciceronem: qui vt magnum refert, *Bibulum amisisse totam cohortem primam*. Cæsar pariter attollit: *Duabus missis subsidio cohortibus, atque his primis legionum duarum*. Sed monco, non à numero hoc, sed à splendore & primatu fuisse. Eminēbat ceteris idcò, quòd primi in eâ Centuriones generis cuiusque: fortasse & flos aliquis & electio virorum. Vegetius non te abducet. A v. d. iam rem tangis: is mihi in mente, & commouebat. L. 1. 7. s. Non inquam te abducet dum scribit, in Primâ cohorte *mille centum quinque pedites* fuisse, in aliis non nisi *quingentos quinquaginta quinque*. Hæc nouitæ militiæ sunt, procul à nostrâ priscâ. Illud modò obseruo, *Pratorias* fuisse quasdam, velut extra ordinem, edecumatas & grandes. Earum origo à P. Scipione, vt adfirmat Festus: *Pratoria cohors, quòd à Pratore non discederet*. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque dilegit, qui ab eo in bello non discederent, & cetero militia munere vacarent, & sesquiplez stipendium acciperent. Non ergo antcà: inquires. Non ordinaria, nec in istas stipendij aut vacationis leges. Alioqui & olim tale aliquid. vt in Liuiò, de A. Posthumio Dictatore: *Cohortem suam dilectâ manu, presidij causâ, circa se habuisse*. & appellat statim, *Cohortem Dictatoris*. Sed & rarò factum leges, & fuit è voluntariis fortas-

111. de R. R.

1111. de L. L.

Tres manipuli in cohorte.

Atque ij à diuerso Genere.

Spiras.

Numeri pro Cohortibus.

Prima cohors dignissima.

Ad Att. lib. v. epist. 22. Gallic. v.

Vegetius ait à primis. Lib. 11. cap. vi.

Pratoria Cohors. A quo instituta.

Lib. 11.

Vter Scipio
instituerit.

Videri po-
teriorum.
In Iberic.

Turma
Prætoriana.
In Iug.

Arma Præ-
torianorum

Plures Co-
hortes fa-
cta.

In Caill.

Lib. xix.
Cohors pro
equite.
Lib. xxiii

sis, aut in vnus pugnae euentum captis, illa manus. Imò nec Scipionem priorem Africanum puto instituisse. Quo argumento? quia Polybius super eâ silet, non facturus si in vsu iam tunc fuisset. Atque adeò eius loco *selecti* è sociis videntur fuisse, vt ex eodem discas. Igitur ipso Polybij suo institutam verius est, ab Scipione Numantino. Indicat Appianus, qui de isto Numantiam ituro: Εθελοντάς πιναι ἰππῶν χάρις καὶ πλάτας ἐκ πρώτης καὶ φίλους πανταχοῦς, ἕς εἰς ἵλην καὶ Ἀλῆζας ἐκάλει φίλων ἱλην: *Voluntarios quosdam & clientes amicisque suos Româ eduxit ad quingentos, quos in cohortem conscribens appellauit Cohortem amicorum.* Nec mirare si ἵλην Cohortem verro (scio Alam aut Turmam plurimum esse:) sed res hîc suadet, & Appianus ipse atque alij Græci, qui vsi pro peditum etiam manu. Neque nescio Prætorianos etiam equites fuisse: sed cùm *quincentorum* hîc numerus sit qui cohorti responderet, itemque Festus originem rei ad Scipionem referat: bellius visum sic interpretari. De Turmâ sanè Prætoriâ, in Sallustio est, de Mario: *Cum turmâ suâ quam ex fortissimis magis quàm familiarissimis parauerat.* Vides in hoc genus adoptatos ferè & transcriptos amicos: et si alij fortibus potius viris implebat. Plutarchus de Octauîâ, quæ ad Antonium venît, adduxitque secum à fratre ἑπὶ λέκτραις τετραπῶς διχιλοῖς, εἰς τετραπῶς αὐτέας, κακοσημίτους εὐνοηπέσι πανοπλίαις: *Dilectos milites ad bis mille, in cohortes Prætorias digerendos, ornatos insignibus maximè armis.* Arma hæc fuere, thoraces squamei, & scuta imbricata. Dio ingerit in Macrinò, quem scribit *Prætorianus suis abstulisse τοὺς θώρακας τὰς λεπιδωτὰς, καὶ τὰς ἀσπίδας τὰς σκληνοειδεῖς, quò leniores in prælio essent.* Ac per bella ciuilia cohortes istæ auctæ, & vnus aliquis plures habebat: quo exemplo Augustus denique Romæ circa se habuit nouem Prætorias cohortes, firmamentum imperij, & postea pestem. Veteres vt dixi non nisi vnâ, nec scio an omnes. In Casare quidem, tot præliis, nusquam mentio (pro meâ nunc memoriâ) Prætorix suæ cohortis: nisi quod libro primo Gallicorum obiter scribit, *cum solâ decimâ legione se iturum, sibi que eam Prætoriam cohortem futuram.* Sallustius Petreio tribuit: *Petreius cohortem Prætoriam in medios hostes inducit.* Nec dissimile, quòd Macedonibus fuit *Cohors regia*, de quâ in Liuiò atque alijs legas. In Ammiano etiam Sapor Persarum rex *portus obequitat cum cohorte regali.* Vbi tamen Cohors de equitibus est, præter vsu antiquum. sicut alibi iterùm: *Reliquos ex eâ cohorte ad pedestrem compegit militiam.* Adeò non res solùm, sed verba in militiâ iam confusa: sicut & *Turmam* in eodem de Peditibus obseruans.

DIALOG. V.

Legio, & paulatim eius augmenta.

Vnde dicta.

EX Cohortibus *Legio* fit, atque iis denis. Dicta, ait Varro, quòd leguntur milites in dilectu. Simile Plutarchus: Εκλήθη λεγεὼν τῆς λογάδας εἶναι τὲς μαχίμους ἐκ πάντων: *Vocata est Legio, quòd lecti ex omnibus essent milita-*

militares. Inuénit fecitque eam Romulus, sed quantam? *trium millium*, Quanta
Primo.
 ut Varro, Dionysius, Plutarchus tradiderunt: cum sumeret è singulis tribubus singula millia, atque ex tres erant. Auxit idem Romulus, si Plutarchi verba sic capienda, post Tatium & Sabinos in ciuitatem acceptos. Nam tunc, ut inquit, αἱ λεγεῶνες ἐγένοντο αὐτῶν ἑξ ἑκαχιδίων, ἑπταπύκτων δὲ ἑξακκοσίων: *legiones facta pedum sex millium, equitum sexcentorum.* Et vulgò erroris lati Plutarchum damnant, cum certum sit diu post legiones tantas numquam fuisse. At non ego. & optimi scriptoris bonam hanc mentem malo, Romulum duplicasse legiones populo iam duplici, & binas fecisse tot millium. Sanè de sexcentis equitibus in vnam legionem, nullo æuo factum. Tamen aucta haud longè post, an à Romulo, an à Tullo Hostilio? de quo Flori hoc exstat: *Hic omnem militarem disciplinam, artémque bellandi condidit:* ut appareat cum aliquid in militia & legionum numero aut ordine innouasse. Sed coniectura est: ista veritas, iam statim à regibus cictis fuisse *quatermillenas*. Ita Dionysius à P. Valerio Poplicola scripta memorat δικά τὰ γμῶα ἐξ ἀνδρῶν περ ἑκαχιδίων ἑκάστω: *decem legiones, è quater mille viris singulis.* Sed & Liuius haud longè posteriùs, bello Volscò *quattuor legiones quaternum millium* scribit. Auget & adiicit *ducentos*, post triginta circiter annos: *Decem legiones scripta quaternum millium & ducentorum pedum.* Hic vulgatus modus fuit, & diu mansit. Eò minùs trepidè cortexi in Liuiò suprà *quaternum millibus*: quia hæc ille bello in Latinos scripsit, id est decennio post iam dicta. Atqui si *quinque millia* scribebant vulgò: quid ita non antè, non post commemorauit? imò cur aliter commemorauit? Excute libros omnes sub hæc tempora, *quattuor millia* reperiēs, non *quinque*. Ecce de legione quæ Rhegium occuparat, bello Pyrrhi: *Tota legio, millia hominum quattuor, in foro securi percussusunt.* Sed & diu infrà initio belli Annibalicì: *Sempronio data legiones due, ea quaterna millia pedites erant, & trecenti equites.* Imò expressè tempus idem Liuius adnotat, quo modus hic adauctus. Fuit eodem isto Annibalis bello. & alij, inquit, *quattuor legiones nouas scriptas tradunt, numero quoque pedum equitumque legiones auctas, millibus pedum & centenis equitibus in singulas adiectis.* En, tunc demum ad *quina* millia ventum, nec satis firmiter: cum pro re aut tempore ad *quaterna* sua redirent. Quod Polybius plus semel suggerit, & variatum in occasionibus ostendit. Denique facta etiam *sex millium*, idque à Scipione in Africam traiecturo, qui *suppleuit ita legiones* (ait Liuius) *ut singula sena millia & ducentos pedites, trecentos haberent equites.* Iterarunt paullo post bello Macedonico. & idem Liuius: *Id precipui prouincia Macedonia datum, quòd cum alterius Consulis legionibus quina millia & ducenti equites ex vetere instituto darentur in legiones singulas, in Macedonia sena millia pedum scribi iussa, equites trecenti aqualiter in singulas.* Vbi obserua *vetus institutum* appellari *quina* illa millia: quia nouitium istud Scipionis, nondum habebat firmitatem. At enim ibidem (monendus omnino es) *equites ducenti* adtribuuntur, quasi ex more.

Plutarchus
excusatus.Lib. i.
cap. iiii.Quattuor
millium
facta.
Lib. vi.Lib. vii.
Lib. vii.Firmata
Liuiana
correctio.Lib.
xxxviii.Lib. xxi.
Lib. xxi.
Quinque
millium
facta.Sex millia.
Lib. xxx.

Lib. xlii.

Correctum
Linius.

Festus in-
causâ scri-
psit.

Item Eu-
trophius.

Cæsar le-
giones in-
dica.

Lib. 7.

1. Annal.

Falsò, vt pòst docebo : & iam nunc rescribe *pedites*. quod spondeo esse certum. Nam plerumque *ducenti* isti supra quattuor, quinque, sex millia addi solent : & malè exscriptor, qui in *equites* mutauit. Nam illi ecce sequuntur, *treceni aequaliter in singulas*. Variatum, inquit, in *pedites* fuit, nihil in equite, & *treceni aequaliter* (tàm in quina millia, quàm in sena) adscripti. Ex his vides Festum culpæ vix liberari, qui sic scripsit : *Sex millium & ducentorum hominum primus C. Marius conscripsit legionem, cum antea quattuor millium fuisset. unde etiam Quadrata appellabatur*. Bis aut ter falsus. primò quòd C. Marius *primum* scripsisse ita tradit : secundò, quòd antea non nisi *quattuor millium* : tertio, quòd ideò *Quadratam* dictam. Ego magis arbitror à formâ & ordine, quem in acie tenebat. Sed peccat in hac re aliter Eutrophius, qui iam sub annum Urbis cccxcxi. legiones sex millium facit : *Ex Romanis tantum tirones lecti sunt, factæq; legiones decem, qui modus sexaginta vel amplius armatorum millia efficiebat*. Erras ô bone Eutropi, aut quod mitius est, tuus exscriptor, & *quadragenta* verum esset. Cæsaris autem & circâ xuo quid fucit, quæro. an Marianus ille modus ? non persuadeor : imò ex Commentariis Iulianis legiones haud reperio (sedulo inquisiui) supra Polybianum longè modum. Quinimò veteranas infra. Ipse bello Gallico, *in duabus legionibus suis vix hominum millia septem* fuisse disertè scripsit. Item Hirtius bello Alexandrino, *Legionem sextam veteranam adèò diminutam, ut minus mille hominum in eâ esset*. Nec est error in numeris. proelia scilicet attriuerant alijsq; casus, & tarda sæpe supplementa. Augusti etiam xuo ad Polybij modulum fuisse, euincit Taciti locus iste, in seditione & sœuitiâ legionum Germanicarum. Cùm enim Centuriones suos verberarent & occiderent, sumpsêre sibi, inquit, *sexageni singulos, ut numerum Centurionum adequarent*. Sunt ipsi Ordines, siue dimidiati manipuli veteres, militum *sexaginta*.

DIALOG. VI.

Equitum diuisio, Turma, & eorum in legione numerus.

PEREGI de Ordine peditum qui in legione, vis vt Equites adiungam? ratio poscit. In iis *Genera* nulla quærenda, vniusmodi sunt: tantum *partes*. Eas ipsas paucis verbis promit Magister:

POLYB. Παρεπλησious δὲ καὶ τὰς ἑπ- *Consimiliter & equites in*
πῆς εἰς ἑλὰς δέκα διέλων. *decem turmas diuidebant.*

Cùm dixisset *Genera* singula diuisa in decem partes, infert pari diuisione in equite vfos, & secuerunt, inquit,

Id est pro
Turma.

„ *In decem turmas.*] Ita vertimus ἑλὰς, etsi primitus ea vox *Alas* insonat, & Lascaris ita scripsit. At quid id potest? vni legioni vna *Ala* est, in *Alâ* Turmæ deinde decem. Imò Legio propriè *Alas* non habuit: & est ea vox sociorum, quod curiosus Lector obseruet. Sunt igitur Turmæ &

fatis

fatis auctor sic vertendi (ne ad alios eam) ipse Liuius. qui in pugna Hispaniensi Scipionis cum Hasdrubale, & Polybio, vt solet, transcribens, cum ille *subductas ex acie* *ῥεῖς ἰλας ἰπῶων* dixisset: iste vertit, *ternas equitum turmas*. Sed & Polybius in ipso hoc scripto sapius sic vsurpat. Quid est igitur Turma? ter deni equites ex Varrone, qui & nomen à ternario illo numero petit. *Turma*, inquit, *Terma est. E in V abiit, quod ter deni equites ex tribus tribubus Tatiensium, Ramnium, Lucerum fiebant*. Eadem, paribus verbis & sententiâ, Festus. Quid Isidorus? *Turma triginta equites sunt*. Hoc verius est, quàm quod idem alibi: *Legio habes sexaginta centurias, manipulos triginta, cohortes duodecim, turmas ducentas*. Itane *turmas ducentas*? imò *denas*, quod verum est; aut, *turmales ducentos*, quod haud longè à vero, & interdum sic fuit. Corrige ibidem, *cohortes decem*. Vegetius Turmam paullo grandiore facit: *Habet, inquit, una Turma equites trigintaduos*. Virgilius longè minorem:

*Tres equitum numero turma, ternisque vagantur
Ductores, pueri bissesti quemque secuti.*

Duodenos enim in quaque turmulâ ponit: sed hoc in ludicro: in militiâ fuerunt dicto iam numero, idque ex veteri instituto. Nam iam olim sub ipso Romulo *trecenti* equites in legionem scripti, id est decem *tricenaria* turmæ, ex Liuiio, Dionysio, Plutarcho. Mansit post reges exactos. & clarè idem Liuius: *Equites duarum legionum, sexcenti ferè, ex equis desiliunt*. ponit sexcentos in duabus, ergo dimidiatos in singulis. Idem haud longè post: *Decem legiones quaternum millium & ducentorum peditum, equitum trecentorum*. Iterum in bello Latino: *Scribebantur autem quatuor ferè legiones quaternis millibus peditum, equitibus in singulas tricenis*. Hæc liquida & clara sunt, nubem inducit vnus Liuii locus in bello Punico secundo: *Alij quattuor nouas legiones scriptas tradunt. numero quoque peditum equitumque legiones auctas, millibus peditum & centenis equitibus in singulas adiectis: vt quina millia peditum, trecenti equites essent*. Nebula hæc est, aut fabula: & malo alios, quàm Liuium sic sensisse. Au verò tunc demum *trecenti* facti? nego aliter antea legi, & à sæculis multis. Vereor vt tota scriptio interpolata sit (quoties in Liuiio, & præsertim his libris Punico belli?) & tantum de peditibus fuerit. Si non placet, tum placeat *quadringeni* equites rescribi. Id quoque enim factum reperio, et si rare, vt centenos adderent præter morem. Ipse Liuius: *Quam legionem quinque millium & ducentorum peditum, equitibus quadringenis Consules scribere iussi*. A v d. Vt a iure quod dedisti, & interrumpam. Tu negas de *ducentis*? audi Polybium palam adfirmantem. *Ῥωμαῖοι, καὶ θάπρη καὶ ὁ ὅτι ἐπεὶ εἰρήνην, αἰεὶ ποτὶ τίτταρα στρατιώτα πολεμικοῖσι. τὸ δὲ στρατιώτα δοῦναι, ὡς λαμβάνει, οὐκ ἐπαρκίη, ἰπῶν δὲ διακοσίαι. Ἐπὶ δὲ πρὸς ὀλοχρίτας πολεμικοῖσι χεῖρα, τῆς μὲν πεζῆς ἐν ἑκάστῳ στρατιώτῳ ποικίλῃ, οὐκ ἐν πεντακίχλῳ, τῆς δὲ ἰπῶνς τετρακοσίαι: Romani, sicut antea diximus, semper ferè quattuor legiones efficiunt. Accipit autem legio pedites quidem circiter quater mille, equites verò ducentos. Quod si quando maior necessitas*

Lib. xi.

Lib. xviii.

Quanta

Turma.

L. L.

L. L.

Corrigens

Isidorus.

Lib. ii.

cap. xii. ix.

Lib. v.

Equites in
legione tra-
centi.

Lib. iiii.

Lib. vii.

Lib. xxi.

Liuii ambi-

guus locus.

Agg. &

ambigua

expeditus.

Lib. xi.

Polybii sal.

sa lectio.

Lib. iiii.

appears,

appareat, pedites faciunt in quamque legionem quinque millia, equites trecentos. En, definit quando ducenti, quando trecenti; & illos magis vulgò. L I P S. Si improuisum mihi telum, percelleret: vidi antè, & animo remouui. Nam clarum Polybij locum fateor, nego rectum. Ne mihi hoc credas, volo Polybio ipsi. Nónne remittit nos ad ea quæ super hac re antè dixit? *sicut, inquit, & antè diximus.* Vbi igitur tale mi Polybi? Ecce verba libro primo: *Εστὶ δὲ ὡς ῥωμαίοις τὰ πάντα τρίτατα στρατόπεδα ῥωμαίων, ἡμιχίλιους πέντε, ἢ καὶ ἐνιαυτὸν ὀροχρεῖσονται, τῶν ἑκάστων ἀνὰ τετρακισχίλιους πέντε, ἡπταεὶς δὲ τετρακοσίαις: Sunt apud Romanos in uniuersum quattuor legiones, præter Socios, quas in annos singulos parant. Harum quæque habet ad quater mille pedites, equites trecentos. Quid tu iam mi Auditor? nónne hic locus ex diametro pugnat in alterum, atque etiam vincit? me iudice. & immutetur ille, ἡπταεὶς τετρακοσίαις, equites trecentos: quos certum est semper & vulgò fuisse. Vniuersè Polybius in hoc nostro libello, vbi de Dilectu: ἡπταεὶς ποιεῖσι τετρακοσίαις, εἰς ἑκάστην στρατόπεδον: equites faciunt trecentos in singulas legiones. At qui legiones hæc eius nō nisi quaternum millium sunt. Virgilius ad follennem hunc numerum respexit:*

*Correſtum
Polybius.*

Lib. IX.

— equites ex urbe Latinâ
Tercentum, scutati omnes, Volſcente magistro.

*Iustus e-
quitatus.
Lib. XXI.*

Et *iustus* hunc Liuius appellauit: *Decretæ duæ legiones cum suo iusto equitatu:* A libi simpliciter: *Bina legiones cum suo equitatu:* quia de numero constabat, & nullâ in re minùs variatum. In Cæsaris tamen Commentariis, bis, ter, lego de *equitibus ducentis*: an quia parùm plenus numerus, an sic tunc moris. Absolui, nisi quòd Ouidij versum addo, qui facit diuisioni dictæ:

*Ouidius ex-
plicatus.*

*Et totidem Princeps, totidem Pīlanus habebat
Corpora, legitimo quique merebat equo.*

Non solùm, inquit, peditum genera in decem quæque partes tributa, sed & eques Nam & ille habuit decem Turmas. Hæc mens: & sunt igitur Turmæ in Alâ, quod Cohortes in legione: & Decuriæ, quod Manipuli. Ternæ enim in Turmâ. Quod autem scripsit *legitimo equo*, aspectare equum publicum videtur & legibus datum: et si is profectò nondum sub Romulo.

DIALOG. VII.

Sociorum diuisio, & numerus. Extraordinarij, Ablecti, Alares, & Ale.

ABSOLVI Ciues, Socios admitto: nisi quid tu metenes. A V D. Ego te? tu me verò, vt suos à linguâ deuinctos Hercules ille Gallicanus. Quin perge, & tu Sol (si imperium mihi, quod olim Ioui, sit) siste. L I P S. Polybiana hæc igitur lege:

POLYB. Οἱ πρῶτον μὲν τοῖς ἰσῶταις Πραφετὶ πρῶτον ex omnibus sociis aptissimos eligunt ad proprium usum.

Con-

ἡγεγονότων συμμάχων ἱπ-
 πεις ἔς ἑζους ἐκλέγουσι, τὰς
 καλεσμένους ἐκτραπολίταρις.
 ὁ μετρημένος δὲ ἵππων, ἡπλὲς
 τοῖς δηλοῖ. τὸ δὲ πλῆθος γίνεσθαι τὸ
 πᾶν τῶν συμμάχων, τὸ μὲν τῶν
 πεζῶν, πάροισι τοῖς ῥωμαικοῖς
 στραπέδοις, ὡς τὸ πολὺ τὸ δὲ τῶν
 ἱππέων, διπλάσιον. ἐκ δὲ τούτων
 λαμβάνουσιν τῶν μὲν ἱππέων εἰς
 οὗτο ἡπλὲς ἡπικῶς τὸ τρί-
 τὸν μέρος. τῶν δὲ πεζῶν τὸ πέμ-
 πτον. οὗτο δὲ λοιποὺς διείλον εἰς
 δύο μέρη, ἑκατέρω τὸ μὲν δεξιόν,
 τὸ δὲ ἄνωιμον κέρας.

*Consulum, tā equites quān
 pedites, quos vocant Extra-
 ordinarios. Id valet inter-
 pretatum, Electi. Multitu-
 do autem omnis sociorum
 est, peditum quidem par Ro-
 manis legionibus, ut pluri-
 mum; equitum dupla. Ex
 his accipiunt equitū quidem
 in Extraordinarios partem
 admodum tertiam; pedi-
 tum, quintam. Reliquos di-
 uidunt in duas partes, appel-
 lantque alterum Dextrum,
 alterum Sinistrum cornu.*

Hæc ille de Sociorum diuisione, numero, & ordine breuiter, & miscet equites peditesque. Sed res intellegitur, & ego explicatius dicam. Ait:

„ *Præfetti.*] Ita ij dicti qui socijs præerant, vice Tribunorum, de qui-
 bus postea. Ij ergo nunc diuidunt & ordinant, sicut in legionibus
 Tribuni.

„ *Tam equites quān pedites, quos vocant Extraordinarios.*] Obserua-
 bis, pedites equitesque sociorum in duo velut corpora diuisos, nec ha-
 bitos omnes vnā. Id ordinis causā factum vt non nego; ita suspicor
 etiam securitatis. Nam cū equites dupli essent ad legionarios, pedites
 numero pari: viri prudentes Romani (profecto ita fuerint) non pro bo-
 no suo censuerunt eoire omnes in vnum; vbi visu & æstimatione sui fi-
 duciam caperent, & animos fortasse nouandi. Occultum, sed verum do-
 gma est, ad continendam militarem fidem, saluberrimum viribus non
 misceri. Itaque abiunxerunt, muneribus & noninibus, etiam distinctos.
 Pars *Alares* fuerunt; pars *Extraordinarij*, de quibus primò agit. Ea vox,
 inquit, notat electos & excerptos: quod verum est, & Ordinarij, qui
 sunt in vulgo. Suidas hunc Polybij locum adspexit: *Ἐκτραπολίταις, ῥω-
 μαϊκῇ λέξει. δηλοῖ δὲ ἡπλῆτους: Extraordinarios, Romanus sermo. significat
 autem electos.* Quanti isti fuerint, partitè dicit: Equites, inquit, *tertia*
pars: id est, de sexcentis *ducenti*. Tot enim in cornu vno sociorum fue-
 runt. Horum equitum mentio certa in Liuiο: *C. Scribonium Præfektum*
sociū ad vallum hostium cum equitibus Extraordinarijs sinistra ala mit-

*Diuisi
 distracti
 socij.*

*Extraordi-
 narij.*

*Equites in-
 ter eos.
 Numerus.
 Lib. x l.*

Lib. xvi. *Etiam ambigua alibi: Cedere inde ab Romanis dextra ala & Extraordinarij capere. Iterumque: Sinistra sociorum ala & Extraordinarij in primâ acie pugnabant.* Dico ambigua, quia etsi suspicetur quispiam ob *Ala* nomen adiunctum de equitibus capiendum; fortasse falletur, & magis est utrosque pedites hîc capi. Mox dicam. Cerrè & *Extraordinarij* pedites, ut Polybius palam nunc asserit, & numerum etiam pandit. Fuere, inquit, *pars quinta.* Nempe totius cornu. id autem legionem plurimum æquabat: ergo *æquæ mille ducentis* erant in *Extraordinarios octingenti quadraginta.* Quid si maior numerus sociorum, ut sæpè: crescebant & isti, sed ad modum dictum. Horum mentio item in Liuiο: *Cohors Extraordinaria missa à Consule ad tuendum Quæstorium.* Et statim: *Quarta legio cum duabus Extraordinariis cohortibus portâ erupit.* Imò videtur & numerum alibi præire: *Quattuor Extraordinariis cohortibus duas adiunxit præposito M. Valerio.* Quattuor ecce facit, & duas adiungit siue Legionarias siue Alares. Sanè ille numerus *octingentorum quadraginta* aptissimè diuidatur in duas cohortes plenas, singulas *quadringentorum viginti.* Adde totidem è cornu altero, habes quattuor Liuianas. Sed tamen, ne te fallam, tam plenas eas fuisse non est censendum. Nam Polybius, etsi hîc nihil, tamen in castrorum positu suggerit, quod aliò nos vocer. Nam illic diserte ex utroque isto genere capit & detrahit *τὸν ἑνὸς ἑκάστην* (ita loquitur) *ὑποἀγχοῦς: Extraordinariorum ablectos.* Atque ait certam manum secerni ex istis solitam, qui semper iuxta Consulem, in viâ, in castris, in pugnâ, velut satellites quidam aut custodes. Nunc nota, in loco magis videbimus. Quot ergo opinamur istos fuisse? Opinamur, nam ipse numerum expressit nusquam. Si è *ducentis* equitibus (tot dixi Extraordinarios fuisse) *quadraginta* detrahas in vnâ Turmam *Ablectorum*, meo animo sit satis. Ita in Consulari exercitu duas habebit Consul. Reliquæ erunt Turmæ Extraordinariorum quattuor, & iterum quattuor, ex utrâque Alâ. Quid in peditibus: censeo cohortes quattuor vtriusque cornu fuisse, ex Liuiο: sed quales reliquæ sociorum, minùs grandes, & hominum *trecentorum triginta sex.* Ita vna cohors iusta superfit in *Ablectos.* In quoque enim cornu diximus octingentos quadraginta fuisse; deduc *sexcentos septuaginta duos* in cohortes binas, dimidiata vna superest, homines *centum sexaginta octo.* Nestenda deinde & explenda alterius cornu dimidiatâ alterâ. Frontem ad ista contrahis? tristiora aut minutiora sunt: sed semel intellegenda ad seriam & plenam militiæ cognitionem. A v d. Non hercules mihi tristia. & si à se talia; tamen ut lupini affusâ aquâ macerantur & mitescunt: sic ista, disertione tuâ & linguâ. L i p s. Mi auditor omitte. nam eloquentiæ quis hîc locus? quin verè hæc talia sunt, quæ *ornari negant, contenta doceri*, ut olim poëta. Sed habes Extraordinarios: pergo.

Numerus
sociorum.

Par sed
istam.

„ *Multitudo peditum quidem par Romanis legionibus, equitum dupla.*]
Vniuersè nunc definit de totis peditibus, totis equitibus sociorum. Et illi, inquit, ut plurimum, æquant legiones; isti excedunt. Liuius in eadem

senten-

sententiâ: *Scribebantur quatuor ferè legiones, alterum tantum ex Latinò* Lib. viii.
dilectû adiciebatur. Et alibi: *Socij duplicem numerum equitum darent, pe-* Lib. xxi.
dites aquarent. Denique & posteriori ævo plurimum hoc seruatum. vt
 in Suetonij Tiberio: *Bellam per quindecim legiones, parèmq; auxiliorum* Cap. xvi.
copiam gessit. Et testimonia plura, quæ tute notabis. At enim in hac re
 variatum sæpe, idq; iam olim: vt non frustrâ adiectione sibi cauerit
 Polybius, *ut plurimum.* significans vulgò id fieri, & nisi temporì aut Pa- Interdum
 tribus aliter visum fuisset. Nam hæc duo temperabant; & sæpe necessi- aliter, imò
 ritas aliqua maiorem numerum imperabat, sæpe arbitrium Patrum. Equi- sæpe.
 dem reperio post bellum Punicum secundum plures Sociorum ferè le-
 ctos: quidni? forâ Italiâ iam domitâ, & in societatem armorum adscitâ.
 Liuij libros si vides (non onero te exemplis:) ferè inuenies teritiâ aut al- Parte ter-
 terâ parte socios excessisse, sed teritiâ creberrimè. Imò Liuius hoc quali- tiâ superât.
 gerum & legitimum (aliter ac Polybius) refert: *Novus totus exercitus* Lib. x l.
Consulibus decretus, bina legiones cum suo equitatu, & socium Latini no-
minis, quantus semper numerus, quindecim millia peditum, & octingenti
equites. Sed verba aut scriptio mihi incerta. Itanc semper is numerus? Tu Innotuit
 nie longè aliter doces (vt Polybium hîc omittam) libros tuos singilla- Liuij locus.
 tim euoluentem. Iam addis etiam de *octingentis* modò equitibus: &
 hoc credam semper fuisse? Imò profectò *milie ducenti* esse debebant, ex
 more. Quid faciam huic loco? corrigam, quia sententiam non dirigo,
 faciamq; *quantus tum semper*, vculâ istâ inferrâ, quæ adstringit & al-
 ligat ad tempora illa & annos. Credo verum esse. & cùm percurro eos
 libros & res sub bella Macedonum aut Antiochi gestas, sæpe reperio ta-
 lem illum numerum, etiam in equitibus ipsis. Credes tu hoc nobis, aut
 quæres. Ita tum igitur: at paulò post, Polybij iterum ævo reditum ad
 priscum morem, & pedites vulgò alteri tanti, equites dupli scripti. Lu-
 bet quærere, cur equites magis dupli? Quia, opinor, latè socij per opida
 & agros sparsi: coque facilius habere iis equos & tolerare. At Romani
 nec censu multi nimis equites tunc erant: & in vnâ vrbe haud tam
 commodè habebant.

„ Appellant alterum *Dextrum*, alterum *Sinistrum cornu*.] Numerum
 dedit, nunc diuidit. & est, inquit, distributio simplex, qualis legionum:
 faciuntque duas partes, etsi non legiones, sed *Cornua* appellant. Ita vox Cornua.
 Græca sonat: an pro mente tamen Polybij reddita? an pro re & more? *focurum.*
 Dubito, imò non dubito. Cedò exemplum vnum, vbi *Cornu* hæc signi-
 ficatione, & peculiariter Socios noter, ego cedo. Scio & nimis meminî,
 passim *Cornu dextrum* aut *sinistrum* legi in acie: sed tam de legionibus
 quàm de Sociis, nec de istis seorsim. Quid ergo ego? aliam vocem Lati-
 nam suggero, quæ sit in hunc sensum. Ea est, *Ala*. Dico *Alam dextram* &
sinistram vocatas partes illas duas sociorum. A v d. Ne calor te Lipsi
 auferat. & scin' de peditibus non de equitibus sermonem hunc esse?
 L i p s. O tuam prouidentiam! abripiebar, nisi reuocasses. Quin sile ho-
 mo, ego de peditibus probè me scio loqui, & *Alas* iis adsigno, præter

Lib. xxi.

vulgi ac tuam, vt video, mentem. At qui res firma est: & Liuiana hæc audi. Primùm: *Dextera ala (in alas diuisum socialem exercitum habebat) in primâ acie locata est, in subsidium duæ Romanae legiones.* Totam narrationem vide, consenties statim de peditibus hæc palam & altero illo cornu scripta. At qui vt nouum refert, *diuisum in alas exercitum habuisse:* fallor ergo qui apto hoc ad morem. Imò litterula elapsa nos fallit, & omnino scribendum: *habebant*, numero multitudinis. Studiosè enim Liuius hoc ipsum, quod nunc ego, norat: & tunc, inquit, moris diuidi socios in duas Alas. Norat ideò, quia eius æuo & diu antè non iam socij: nec omnibus fortassè hoc gnarum. Iterum: *Egregiè legiones, nec segnius duæ ala pugnabant.* Instructionem hic pugnae & ipsam totam vide, certum est pedites intellegi sociales. Tertiùm: *Prima legio & dextra ala prælium inibant* Et ibidem: *Prima legioni tertia, & dextra ala sinistra subiit.* Vtrobique cum legionibus iungit & pariat, & nihil in iis pugnis videbit qui hoc non videt. Sed & suprà in Extraordinariis exempla quæ adduxi, faciunt istuc. Iam clarissimè & ἀνασπῆτος hoc cuincunt, *Alares cohortes.* Quæ enim istæ sunt? non aliæ quàm sociales, & quæ in duabus istis alis. Ecce ista Liuij: *Sp. Nautius dux alaribus cohortibus erat.* Et ne de pauculis suspicere aut cauillare, numerum ipsum expressit qui in utroque cornu. Nam mox ait: *D. Brutum Scauam legatum cum legione primâ & viginti alaribus cohortibus ire aduersum hostem iubet.* Erant ibi duæ legiones, & duæ Sociorum alæ: ergo tot cohortes. Quin ibidem etiam clarè à Legionarijs se iungit. Sed & in Cæsare *Alarj* hoc sensu. De pugna cum Ariouisto: *Omnes alarios in conspectu hostium pro castris minoribus relinquit, quod minus multitudine legionariorum militum pro hostium numero valebat, ut ad speciem alarius vteretur.* Mens ibi & consilium Cæsaris, non disiungere legionarios, sed vnâ habere ad pugnam: alarios autem, id est auxiliares & socios, pro castris alteris *in speciem*, vt loquitur, relinquere, terrendo hosti aut distinendo. Reuera enim huic manui (è Gallis plerique erant) non nimis fidebat. Iterum in Cæsare hæc vox: *Legionibus completis duabus Varro, cohortes circiter triginta alarias addidit, nempe auxiliares ex Hispanis.* Idem alibi: *Crebras stationes disponunt equitum, & cohortium alariarum.* Ita in Capitolino: *Albino ex familiâ Ceioniorum duas cohortes alares dedi regendum.* Et iamne de pedestribus alis tibi persuasi? A v d. Non, sed extorsisti: cedo, credo, & cum meo bono. Nam hæc talia legebam magis antea quàm capiebam.

Leuiter
rectio, sed
cum mome
to rei.

Lib. x l.

Lib. xxv l.

Alares co
hortes.

Lib. x.

Cæsar ex
plicatus.
s. Gallic.

11. Ciuil.

In Clo.
Alb.

Decem co
hortes so
ciorum.
Lib. vi l. 12.

L i p s. Ergo pergamus. quò? porrò diuidere pedites, quod Polybius omittit. Quare? quia ne similia omnia Romanis, exceptâ tamen cohortium frequentia? Nam cum detracti sint *offingenti quadraginta* in Extraordinarios, palam est remanere in Alam non nisi *ser mille trecentos sexaginta*. Diuide in cohortes decem: id quoque liquet, singulas *trecentorum triginta sex* esse. Cetera igitur similia. & hoc est quod Liuius asserit in bello cum Latinis: *Eodem ordine Latini instruxerant aciem, nec vexilla cum vexillis tantum, Hastati cum Hastatis, Principes cum Principibus,*

bns, sed Centurio quoque cum Centurione, si ordines turbati non essent, concurrendum sibi esse sciebat. Necessum enim est & Manipulos, & Centurias siue Ordines, eadem cum Romanis habuisse. Nos tamen ambigimus leuiter, an Polybij xuo sic factum. Primùm, quia ipse tale nusquam: sed nec Liuius temerè (excipio libro primo, vbi *manipulos Latinorum* nominat) nisi *cohortes* ingerit sociorum. Secundò, quia in castris metandis Polybius ciues quidem per manipulos distinguit, in sociis nihil tale, sed locat saltem per decem corpora, velut cohortes. Tertiò, quia posteriore etiam xuo cohortes auxiliorum legis, nò manipulos, aut Hastatorum, Principum, Triariorumque distinctiones. Denique ex istis Polybij argumentum, quòd Extraordinarios tot decerpit. Si ita, flos ipse & robora abierunt; qui sunt reliqui in Triarios? Tamen haud temerè hoc decido, imò etiam in æquabili lance, & medià quod dicitur aginà, adhuc nuto A v d. Quiescere te video: res de sociis facta? L i p s. Facta. A v d. Atqui Ala pedum, ab illis equitum te abduxerunt, & de iis nec verbum. L i p s. Iure suggeris, redeo & iam dico. Equites, cum duplos ita ponimus, fuere in quamque pedestrem alam *sexcenti*: detractis autem Extraordinariis, non nisi *quadringenti*. Hic quoque numerus *Ala* dictus, & ipsi illi equites *Alares*. An non confusio in hac re? non, quia ferè equites addebant, aut *cohortes*: aut certè narratio indicium faciebat. De his in Sallustio: *ipse Marius cum equitibus sinistra ala esse*. Non nisi socias intellege, sicut & Vegetius distinguit. *Ala dicuntur, inquit, equitum, quòd ad similitudinem alarum ab utraque parte protegunt acies, quæ nunc vexillationes vocantur. Est & aliud genus equitum, qui Legionarij vocantur, propterea quòd connexi sint legioni.* Facit idem postea: etsi haud negem *Alam* commune nomen esse, & interdum de Romanis etiam dici, sed (apud veteres quidem) perrarò. Liuius, de Scipione qui *trecentos iuuenes florescentes aetate ad Siculorum equos transcripserat: Egregiam hanc alam equitum euasisse ferunt*. Ipsi viri & numerus sunt Romani. Sed exempla hæc, vt dixi, perrara. *Alarij* de sociis in Liuiò: *Alarij equites, postquam tam memorabile facinus equitum Romanorum vidère*. Distinguit planissimè, atque iterùm alibi: *C. Liuium Salinatorem, qui præerat alarij equitibus, quàm concitatissimos equos immittere iubet, & legionarios equites in subsidij esse*. Hoc ille in pugna quapiam L. Cornelij Consulis cum Gallis Boiis, in cuius principio errorem non recelo, aut veriùs culpam. Nam scribitur: *Sinistra sociorum equitum ala & Extraordinarij, in primâ acie pugnabant*. At ego assero equites ibi nullos fuisse, & temerè per inscitiam insertos. Scripserat Liuius: *Sinistra sociorum ala*: & pedestrem intellexerat illam partem. Sciò quid spiam, qui *Alas* non nisi in equitibus noiat, eos iniunxit. Malè. ni ita sit (totam narrationem vide) nunquam mihi apud te ster fides. Sed nec olim solum *Alares* socij, sed etiam postea *Auxiliares* dicti. Tacitus: *Alares Pannonij, robur equitatus*. Iterùm: *Alarios equites & leues cohortium mittit*. Sed satis hæc firmauimus, porrò inus. A v d. Reprehendo, & leuiter etiam sisto. Quanta hæc ala

An & Manipuli & Ordines.

Ala eques-
stris.

Quanta
fuerint.

In Iug.
Ala propriè
de Sociis.
Lib. i i.
cap. i. &
seq. vide.

Lib. xxi.

Lib. xc.

Lib. xxxv.

Glossæ
electum à
Lamio.

III. Hist.
Annal. i. c.

Numerus
in Ala.

fuerit, dictum à te non doctum. LIPS. Ergo semper testes? ad morem me vocas, video, qui obtinuit: non inutilis herelè, vt omnia exemplis firmentur, sed tamen cum ambitione coniunctus sæpe, & interim cum tædio lectoris. Audi. *Quadringenariam hanc socialem fuisse verè dixi, & Polybius euincit. Postea quoque tanta, ex Hirtio in elegantissimo libello (ita enim est) belli Africani: Postquam equites quadringenti Iuliani vim hostium sustinere non poterant, Cæsar alteram alam mittit, quæ satagentibus celeriter accederet. Vides Alam dici quadringentos. Sed & grandiores tamen quædam fuere. vt in Liniu: Campanorum ala, quingenti ferè*

Lib. x.

equites. In eodem alibi: Numidarum ala equites quingenti. Nam milliarias quoque in Iulio Hygino lego: & in lapide præfco: PRAEF. AL. BRITANNICÆ. MILIAR. Sed quanquam paulò grandiores, mansit tamen diuisio illa in decem Turmas, ipsas quoque scilicet paulò pleniores Hoc in Sociis fuisse Polybij castrensis meratio liquidò ostendit. An postea, & semper? negat Hyginus, & in manuscripto eius codice ita legi:

Quot Tur-
ma in ea.

Ala habet turmas sedecim, decuriones & reliqua prout numerum turma- rum. Non de nostris & communibus cum credo loqui, & fuerint tunc maiores. Dar & Tacitus suspicari: *Quattuor equitum turmas, vniuersam Trentorum alam cum Iulio Clæsico misit, ex quibus pars in coloniâ For- iulien- si resenta, duodecim equitum turmae aduersus hostem ire.* Si pro præfca diuisione scriptum, duæ solæ turmae remanserint: si pro Hygini, octo- nae. Sed & Turmas prægrandes Ammianus facit, numeratque, *Duarum turmarum equites circiter septingentos.* Sed aut *septuagenos* corrigendum est, aut voce eâ latè abusus, non nouum illi æuo.

11. Hist.

Lib. xviii

DIALOG. VIII.

De Centurionum numero, ordine, prerogatiua, de Optionibus, Primopilis, omnia accuratè.

Diuisio du-
cum.

IAM denique bonâ fide pergimus, nec te moror si moraris. Absolui de *Ordine in militibus*: alter in *Ductibus* superest, utilis atque etiam iu- cundus. Duces sunt duorum generum, *Proprii* & *Communes*. Illi qui cer- te alicui & uni parti præsunt: isti, qui communiter omnibus. In illo genere *Centuriones* sunt & *Tribuni*: in isto, *Legati* & *Imperator*. Videamus singulos, & *Centuriones* primùm: de quibus sic Polybius:

POLYB.

Ἐξ ἐκάστου τῶν πολεμικῶν ἡρώων, πλεὺς τῶν γενερῶν, exceptis natu mi- nimis, eligunt Ordinum du- ctiores, secundum virtutem, τὰ δὲ τοῖς, ἐτέρων ἐκλογὴν alterὰ ele- gὴν ἄλλων δέκα ποιῶνται. καὶ Et tione iterum decem: atque

hos.

τούτους μὲν ἅπαντας περὶ-
 ηγέευσαν. Ταξιάρχους. ὧν ὁ
 πρῶτος αἰρεθείς, καὶ συνε-
 δρίου κοινωνῶν. περὶ σκλέγον-
 ται δ' αὖτε πάλιν αὐτοὶ τοὺς
 ἴσους οὐραγούς. ἐξῆς δὲ τού-
 τας μετὰ τῶν ταξιάρχων διεί-
 λον τὰς ἡλικίας ἐκάστῳ εἰς
 δέκα μέρη, πλὴν τῶν γερο-
 φομάχων. Ἐπεστέφισαν ἐκά-
 στῳ μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀν-
 δρῶν, δύο ἡγεμόνας, ἔτι δύο ὑρα-
 γούς. τῶν δὲ γεροφομάχων
 οὐκ ἐπιβάλλοντας καὶ τὸ πῆ-
 ρος, ἴσους ἐπὶ πάντεσσι τὰ μέρη
 διένειμαν, καὶ τὸ μὲν μέρος ἑκα-
 στον ἐκάλεισαν καὶ τάγμα, καὶ
 ἀπείραν, ἔτι σημαίαν. οὐκ ὅτι ἡγε-
 μόνους χρυσυμένους, ἔτι ταξιάρ-
 χους. ἔτι ὅτι καθεκάστην ἀπείραν
 ἐκ τῶν καταλεπομένων ἐξέλε-
 ξαν αὐτοὶ δύο, οὐκ ἀκραιολό-
 γους καὶ ἡμαιοτάτους ἀνδρας
 σημαιοφόρους. δύο δὲ καθε-
 κάστον τάγμα ποιῶσιν ἡγεμό-
 νους, εἰκότως. ἀδύνατον γὰρ οὐκ
 καὶ τὸ ποιῆσαι, καὶ τὸ παθεῖν
 πρὸς τὸν ἡγεμόνα, τῆς πολεμι-
 κῆς χρείας ἐκ ἐπιδεχομένης
 πέρας φασιν, ὅδε ποτε βέλονται
 τῷ ἀπείραν χωρὶς ἡγεμό-

hos omnes appellat Ordinum
 ductores. quorum is qui pri-
 mus electus est, etiam consilij
 particeps sit. Isti autem rur-
 sus eligunt totidem Uragos
 quos dicunt, siue Terigi duces.
 Post hac deinde unacum Or-
 dinum ductoribus diuidunt
 aetates singulas siue Genera,
 quamque in decem partes,
 exceptis Velitibus: Et adtri-
 buunt cuique parti ex viris
 iam electis duos duces, Et
 duos Uragos. Reliquos au-
 tem Velites, uti multitudo
 est, diuidunt aquabiliter in
 omnes partes. Atque harum
 quamque appellant Ordinem,
 Et Manipulum, Et Si-
 gnum: ipsos autem duces,
 Centuriones Et Ordinum
 ductores. Qui etiā in quem-
 que Manipulum, ex reliquis
 eligunt duos, vigore corporis
 Et animi praestantes, Signife-
 ros. Duos autem in quemque
 manipulum duces faciunt, me-
 ritō. quia cum incertum sit
 quid quisque facere aut pati
 possit, nec res bellica excusatio-
 nem capiat, nunquam volūt

vos εἶναι ἑπὶ προσάγε. παρόντων *manipulum sine duce esse.*
 μὲν δ' ἀμφοτέρων, ὁ μὲν πρῶτος *Utroque igitur presente, qui*
 αἰρεθεὶς ἡγήται δ' δευτέρος *prior electus est, praest De-*
 τ' ἀπειράς, ὁ δ' δεύτερος τῶν δώ- *xtra parti manipuli; qui se-*
 νύμων ἀνδρῶν τ' σημαίας ἔχει *cundus, Sinistra. Cum autem*
 τὸν ἡγεμόναιον. μὴ παρόντων δ' ὁ *alter non adest, is qui relin-*
 καλαλφόμενος ἡγήται πάντων. *quitur praest omnibus.*

Hæc sunt quæ noster doctor de numero & ordine inter se Centurionum, paucis benè intellecta etiam eruditiorum. Equidem in claram lucem dare enitar, tu animum & aures mihi. Ait:

Centurio-
res primi,
suo quisque
genere.

„ *Ex quoque dictorum generum.*] Verba si examinas, efficiunt, non solum in quoque genere creatos Centuriones, sed ex quoque genere. Sic vt Hastati ex Hastatis, & deinceps. Quod in primâ istâ ordinatione seruatum fortasse, aliàs sæpe neglectum aut calcatum: cùm è genere in genus ad honestiores ordines, virtutis alicuius causâ, transferrent.

„ *Exceptis natu minimis.*] Ij sunt Velites, qui nec signa propria habent nec duces.

Tribuni of-
fignant or-
dines.

Lib. x1.

„ *Eligunt.*] Ipsi Tribuni, ex sermonis contextu: sed sic vt Consul iussu aut permissu. Nam isti profectò ordines dabant, attollebant, pro arbitratu. Apud Liuium: *Consul deprecatus est Tribunos plebis, ne prohibeant se quem cuique ordinem assignari è republicâ sit, eum assignare.* Attamen vsi sub initium, & vbi tam multi assignandi, operâ Tribunorum.

Lib. x1.

Itaque & de iis apud Liuium Sp. Ligustinus: *Ordinem, quo me dignum iudicans Tribunum militum, assignare ipsorum potestatis est.* Ibidem: *Tribunum militum in legione primâ primum pilum ei virtutis causâ assignarunt.* Nota, quòd ait sollemniter *virtutis causâ*: in formulâ id fuit, & iam sequitur in nostro:

Ob virtutem dati.

„ *Secundum virtutem.*] Quæ vtraque intellegenda, animi & corporis: sed maximè ista militaris. Lucanus de Scæuâ:

Lib. vi.

— ibi sanguine multo

Promotus, Latiam longo gerit ordine vitem.

Promoti &
Promotio-
nis.

Significat ob strenua facta multasque cædes promotum. *Promotum* dico, quæ frequens & velut propria in hac re vox est: eoque sensu Suidas: *προμώτης, προκόπιω ὡς τὰ ρωμαίους*: *Promotus, qui prouehitur & ascendit apud Romanos.* Exempla tibi vltro obuia. A fortibus factis igitur promotio: & hoc milites reddebat fortes. In Tacito plufcula & ordine expressa, quæ hic spectabant; dabo verba. *Centurionatum*, inquit, *Germanicus inde egis. Citatus ab Imperatore, nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quæ strenuè in præliis fecisset, & cui erant donaria militaria, edebat.* Priora ad notitiam viri aut honestatem spectant, posteriora ad hanc

Requisita
in centurio-
ne.
a. Annal.

hanc rem propriè, & à strenuè factis aut donariis maximè promotio. De his Lucanus significat :

— *summi tum munera pili*
Lalium, emeritisque gerens insignia doni,
Servati civis referentem premia quercum.

Significat, inquam, hunc Lalium civicâ insignem fuisse, & ob id quoque Primopilatu donatum. Non est dubium, quin ista res inter firmamenta fuerit militiæ Romanæ: & infractam eam, cum hæc neglecta. Vegetius de suo xuo queritur, *Legionum robur infractum, cum premia virtutis occuparet ambitio, & per gratiam promouerentur milites, qui consueverant per virtutem.* Benè Vegetius, & ita post Augustum paullatim factum. Nam & ipsi Principes inter beneficia cœperunt dare, & ab iis petebantur. Plinius de amico quodam: *Huic ego ordines impetraueram.* Capitolinus: *Per Lollianum Autum consularem virum ordinis ducendi dignitatem petiit.* Nec aliâ mente Iuuenalis:

— *perlege rubras*
Maiorum leges, aut vitem posce libello.

Quin & census rationem habitam video, & quosdam ditiores statim ab initio Centuriones factos, sine militiæ aliis rudimentis. Mihi hoc Dio Cassius dicit, apud quem Mæcenæ suadet Augusto, *recipi in Senatum quosdam Centurionum, modò non eos qui aliquando inter gregarios meruissent, & corbes ac storeas portassent. id enim indignum & turpe.* *ἐκ δὲ δὴ τῶν ἀπὸ ἀρχῆς ἐκγονταρχησαντων ἰδὼν καλῶς τοὺς ἄλλοις μισθότοις αὐτῶν μεταλαμβάνειν:* ex iis vero qui ab initio & semper Centuriones fuissent, nihil impedire prudentissimos eorum assumere. Facit huc forè illud Portij Latronis apud Senecam: *Census in castris ordinem promouet, census in foro iudices legit.* Quid, quòd etiam aliter facti per opes? emebant. Sed hoc apud turpes, & cuiusmodi Pisonem Cicero carpit: quem ait, *Centurionatus palàm vendidisse, ordinéque per seruulum assignasse.* Seruulum, non Tribunum, & interpretem nempe nundinationis.

„ *Decem.*] Hæc est prior electio, & ita sunt triginta.

„ *Aliera electione iterum decem.*] Adnota. duplex electio: & quo fine? cur non vno labore atque operâ defuncti, & statim initio legerunt *sexaginta*? Noluêrunt, & est hæc causa. Triginta manipuli sunt in legione, vt diximus: in quoque Centuriones duo. Vt igitur constaret vter ex iis prior & quodam genere dignior esset, duplex hæc electio facta, & in quoque suo manipulo prælati electi illi primi. Mox magis aperiemus. Nota & amplius, clarissimè ex his verbis elici & asseri *sexaginta* Centuriones: quos etiam Tacitus, in verbis quæ suprà de numero legionum dedi: *Sexageni singulos, vt numerum Centurionum adequarent.* Sed & Dionysius vbi de Primpilo, verbis infra reddendis. Liquidum hoc est, & omnis ordo sic poscit: vbi mentem viri docti & harum quoque rerum curiosi habent, cum *triginta* modò statuunt ex Polybij mente? valde errant. Quid tamen insulcem?

Lib. 11.
cap. 111.
Per gratiâ
datis ordi-
nes.

Lib. vi.
(a), xxv.

Sat. x1111

Centurio-
nes à con-
su.

Lib. 111.

Lib. 11.
Conti. 1.

Orst. in
Pison.

Causa ite-
rata a cle-
ctione.

Sexaginta
Centuriones.

1. Annal.

Ἀμαρτάνει τι καὶ σοφοῦ σοφώτερος.

Et labitur sapiente vel sapientior.

ait quispiam. Illi hîc, ego alibi: maximè ille, qui minimè se putat.

„ *Qui primus electus est.*] Primopilum intellegit. Ergo clarum, electionem istam factam primum in Triariis, tum Principibus, tum Hastatis: ordine scilicet dignitatum.

„ *Etiam consilij particeps fit.*] Pluribus eminuit iste Primus; etiam eo, quod more & iure ad Consilium venit. Militare accipi liquet. in quod primò omnium Legati veniendi ius habebant & Tribuni. Equabatur igitur quadam parte istis. Livi^{us} de prioribus lib. 1x: *Ad Consules ma-*

Consilium
militare.
E quibus

Legatis ac
Tribunis,
vi. Gallie,
v. Gallic.

Et Primo-
pilus:

Interdum
& alii Cen-
turionibus,
i. Gallic.

Et equiti-
bus.
Lib.
xxxiii.

Dubitatio
in Livi
verbis.

Lib. 1x.

stos, nec aduocantes quidem in consilium, sua sponte Legati ac Tribuni veniunt. De isto Cæsar: *Eabienus noctu Tribunus militum primisque ordinibus conuocatis.* Iterum: *Ad Consilium rem deferunt. L. Cotta compluresque Tribuni militum & primorum ordinum Centuriones nihil semerè agendum censebant.* Istos Primopilos utrobique intellegi probabile est, ac cum iis, primos Principes & Hastatos. Etsi interdum plerosque omnes Centuriones aduocatos legam: sed pro tempore, & arbitrio Ducis magis, quàm more. Cæsar instante pugna in Ariouistum: *Conuocato consilio, omniumque ordinum ad id consilium adhibitis Centurionibus.* Interdum & Equites admixti, digniores scilicet militum, & Centurionibus æquandi. Cato Priscus apud Livi^{um}, bello Hispaniensi, *Conuocari Tribunos Præfectosque, & equites omnes, & Centuriones iussit.* Et Præfectos inibi accipiam Sociorum, qui Tribunis pares. Miror tamen de *omnibus equitibus*: nam duas legiones Cato habuit, ergo equites sexcentos. Adde centum viginti Centuriones, duodecim Tribunos, totidem Præfectos sociales, concio ista non consilium. Dubitavi legere: *Præfectosque equitum omnes.* Atque ij sint Decuriones, meritò sanè vocati ubi omnes Centuriones. De equitibus aliquid indicasse Virgilius videtur:

*Ductores Teucrum primi, & dilecta iuuentus,
Consilium summis regni de rebus habebant.*

Vt quid enim *iuuenes* consilio tam arduo miscet, nisi consideratione Romani moris (ita poëta hic amat) quo equites admissi? qui ferè è iuuentute.

„ *Isti autem rursus eligunt totidem quos Pragos dicunt.*] Qui autem isti? Centuriones, ut videtur, iam lecti: illi inquam *Pragos* sibi legunt. Sed quos? & quo Latino nomine dictos? iam diu equidem ambigo & quæro. Si Græcanicam vocem intueor, dixerim esse *Agminis coactores*. Horum cum alibi, tum in Suetonio, mentio: *Renunciantes coactum agmen, sicut erant, loriscatos ad disscumbendum adhortatus est.* Atque hi profectò à fine & à tergo curant. Si tamen hos intellegit, & si ordinarium hoc munus, mirum non ab historiæ aut militiæ scriptore dictum aut tactum. An magis est *Options* hic accipi? quos ipse cum Græco verbo reddere non posset, similis notificauit? Credo hos esse. eò magis quod à Centurionibus lectos dicat: & sunt sanè isti subsidia & velut vicarii Centurionum. In

Qui Pragi
Polybio.

Anagminis
coactores:
Cap. xlv.

An Optiones?

Qui sint
gæti.

Ecto:

Festus: *Optio qui nunc dicitur, antea dicebatur Accensus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum: qui ex eo tempore, quem velint, Centurionibus permissum est optare, & nomen ex facto sortitus est.* Clarius scribatur: *qui ex quo tempore.* Nam hoc sentit dicitque Festus, antea Accensum dictum, cum Tribunus eum daret: sed postquam Centurioni optandi eligendique ius fuit, factum *Optionem*. Nonius similiter: *Optiones in cohortibus, qui sunt honesti gradus, ut optatos, quod est electos.* Et Vegetius: *Optiones ab optando appellati, quod antecedentibus agritudine impeditis, hi tanquam adoptati eorum atque vicarij solent curare.* Quod aliquid etiam pro Polybij, verbo. nam significat ipsos Centuriones antecessisse, istos à tergo fuisse. Et an fortasse in acie sic positi? opinor, etsi testibus haud firmem. Horum & Vatroni mentio: *Optiones in turmis, Decurionum, & cohortibus, Centurionum appellati.* Item prisco lapide: BENEFICIARIUS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. In Procopio Latino factum: *Gezon erat quidam inter pedites eius ordinis quos Optios Romani appellant.* Sed & Tacitus inter officia militaria nominat, *Proculum tesserariorum speculatorum, & Veturium Optionem eorumdem:* paullo alio tamen, ut videtur, sensu. Sed in id ævum nunc non inquiri, & aliquid ad Tacitum dixi. An isti nostri sunt, quos *Succenturiones* Livius? Ita enim bello Latino: *Centurioni primi pili permissum erat ab Consulibus, ut Succenturionem quem velles legeres.* Cædam; & hinc esse originem rei, à bello inquam Latino, occurrere ab eo tactam. Nam antea, inquit Festus, Tribuni dabant: nunc permissum, *legeres quem vellet.* Video & in Dione Cassio *ἡγεμόνων καὶ ὑπομεινῶν* iungi: id est ad verbum, *Centuriones & Sub-minores:* quasi dicas *Vicarios aut Procenturiones.* Ita acceperim: & notar, eos à Cæsare in Senatum etiam lectos. Simile in Tribunis & Ducibus fuit imò ævo, quorum *Vicarios* in Cæsareis scriptoribus sæpe leges.

„ *Adtribuunt cuique parti ex viris iam electis duos duces.*] Pars hic manipulus est: tales in legione triginta: & in quaque duo duces siue Centuriones: quid ergo clarius quam sexaginta eos esse? Mentem aut oculos alibi habuerunt, qui non viderunt. Sed & ij verbis his resutantur, qui vnum *Primopilum* fuisse volunt tantum: unde enim sexaginta erunt? unde *cuique parti duo?* quod hic dicitur. Livij locus qui eos inducit, est: *Duo Primipili ex utraque acie inter Triarios erant, Romanus corpore hand satis validus, Latinus viribus ingens, bellatorque primus.* Sed non ea sententia, duos tantum fuisse, id est vnum in quaque acie (id verò non potest. nam quattuor ibi legiones Romanæ erant) sed duos tales, cum notis valetudinis & roboris adscriptis.

„ *Appellans Ordinem & Manipulum & Signum.*] Ita verti, & videtur manifestò. Polybius de Manipulo tantum loqui. Alij tamen malunt, *Appellans Legionem, Cohortem, & Manipulum:* nempe, inquirunt, pro varia inter se partium illarum compositione & iuncturâ.

„ *Centuriones & Ordinum ductores.*] Ipsa Latina vox in Græco est,

Lib. I.

peruolunt: sed adspiratè sic scripta. Credo quia sic solet illa etas. Fabius: Chorona, Cheturiones, Prachones adhuc quibusdam inscriptionibus manet.

Quot signa
in manipu-
lo.

De videri.
Lib. VIII.
Lib. II.
cap. XIII.

„ *Eligunt duos vigore animi & corporis prestantes Signiferos.*] Ex hac
scriptione clarum videatur, duo signa in quoque manipulo fuisse. Nec
aliter è Liuiò, qui in Ordine locat, id est dimidio manipulo, *Centurionem*
& *Vexillarium vnum*. Videtur & Vegetius facere: *Antiqui cohortes in*
centurias diuiserunt, & singulis centuriis singula vexilla constituerunt.
Dat ecce singula singulis Centuriis: atqui in manipulo centuriarum dua.

An fortè
& vnicum.

III. de
L. L.

III. Ciuil.

Ipse *Vexilla* dicit, sicut & Liuius *Vexillarium*: non quia reuera vela aut
panni fuerint (nummi certè aut lapides non ostendunt) sed quia con-
fundunt, & cum *Signi* voce miscent. Nam *Vexilla* propriè olim non nisi
equitum. Hæc ita dixerim, sed non sine retractatione & dubio assensu.
Nam profectò nimia videtur Signorum illa pluralitas, vt fuerint in le-
gione solà, peditum sexaginta; equitum dena. Sociorum totidem in pe-
ditibus, in equitibus duplum. Nam singulis turmis signa sua fuisse, non
videtur ambigendum. Hæc, inquam, tot signa an non confusione fue-
rint? Accedit Varronis auctoritas, qui aliò ducit: *Manipulus, minima ex-*
ercitus manus, quæ vnum sequitur signum. De vno ait, non duobus. Ipse
Polybius, Manipulum passim *Σνεγας*, id est *Signum* vertit & appellat:
sed *Signum*, non *Signa*. Quid quòd vna modò legionis Aquila, & ea
Primopilo commissa? cur non hoc exemplo in ceteris? Denique Cæsar
etiam fortasse nos huc inclinet, qui prælio Pharsalico *relata ad se* scribit,
centum octoginta signa militaria, aquilas nouem. Atqui legiones Pompe-
ianæ illæ undecim steterant: ergo signa manipulorum circiter *sexcenta*
sexaginta, ex priore illà sententià: quod minimè conuenit in numerum
Iulianum. Si enim nouem aquilæ captæ: quæ ratio aut proportio, vt tan-
tùm *centum octoginta* è reliquis? Magis autem ea, si vnum modò signum
manipulis demus, & tot capta faciamus è trecentis triginta. Minutè
hæc deduco: quid refert? non alij inquisiuerunt, & semel hæc scire cupi-

* argutari.

do est, non quia delectet * *τελελογειν*. Quid ergo assero? nihil firmiter,
sed propendeo vnicum vni manipulo fuisse. Ad Polybij & Liuij dico,
duos quidem Vexillarios dari: sed non consequi necessariò de duobus
Vexillis. Possunt enim ita dari, vt alter alterius vicem obeat in defatiga-
tione (grauia enim hæc signa) aut etiam in morbo. Quæ ipsa causa in
Centurionibus duobus à Polybio expressa. Ad Vegetium, parùm is mo-
uet. Nam eius æuo manipuli veri & veteres desierant, eorumque vicem
Centuriarum iam erant. Sisit tamen iterum Liuius, qui disserere tria Vexilla
in tribus Ordinibus ponit, libro octauo, verbis suprà, vbi de Triariis, Ro-
rariis, & Accensis. Itaque hæc me fateor, nec iurgium hoc discingere.
Quidquid sit, illud arbitror, in postremo Genere, id est Triariis, non nisi
singula signa stersse. Argumento ab vnâ aquilâ; tum etiam quia exiguus
ille manipulus, & numero non nisi vnus ordo: atque ita Liuius olim,
cum Rorarij & Accensi adiuncti, non nisi vnum Vexillum donat. Cre-
do igitur mansisse.

„ *Qui prior electus est præstet dextrae parti.*] Alio sensu hic *partes*, & significat *Centuriam* siue *Ordinem*, id est Manipulum dimidiatum. Valde autem notanda hæc Polybij, sine quibus quomodo de ordine & dignitate Centurionum expediamus? numquam satis cerò. At nunc mihi omnia clara, & efficiam ut etiam tibi, si lubet attendere. A v d. Lubet? Ardeo, nunquam magis hæreo, quàm cum ista in Historiis lego, de promotionibus ad altiores ordines, de primo Principe, octauo Hastato, & talia. Plenè hæc semel tu & planè. L i p s. Faciam, sed vereor ut tenuia intercurrent, ad quæ non erigitur vulgus. Sed hoc sponam, tibi canam & paucis. Ordo Centurionum triplex, *A Numero à Genere, à Situ. A Numero* est, qui in ipsis Manipulis aut cohortibus, & ut illi atque istæ non nisi Decimæ, sic Centuriones. A primo ad hunc numerum descenditur, nec itur infra. Honestissimi autem semper, quod liquet, primi, & sic deinceps. *A Genere*, qui in ipsâ cohorte vnâ spectatur, & honestior Centurionum ille qui in eo honestiore. Exempli causâ, Sex sunt Decimi in cohorte Decimâ: duo in Hastatorum manipulo, duo in Principum, totidem in Triariorum: qui honestissimi? Triariorum haud dubiè, tum Principum, vltimi Hastatorum. *A Situ* denique, quod eos qui eiusdem Numeri, Generis, imò manipuli sunt, spectat. Quod discrimen aut præitio inter duos *Primos pilos*, duos *Octauos Hastatos*? istud quod Polybius in verbis ad quæ commentatur promittit, ut dignior sit qui *præstet parti sine ordini dextro*. Quis ille? certus, inquit, & sine controuersia semper qui primus electus est in electione priore. Ut totum me aperiam, & diffundam vel ex superuacuo, vide. Sunt duæ electiones (antè dictum:) & priore eligebant Centuriones triginta: nempe in quoque Genere & Manipulo decem: tum iterùm triginta, diuisione eadem. Ergo omnes qui primi, secundi, tertij, in tali Genere, in tali manipulo, priore electione dicti; ij præerant dextrae centuriæ, & hoc aspectu in eodem Numero, Genere, Manipulo digniores. Hæc intellegi à recensco: firmanda aut illustranda sunt exemplis, eò promptius quod quædam ex iis in tenebris sunt aut lite: obscura dico, aut incerta. Ad Numeros & Genera spectant (iungi enim ferè solent) ista. Liuius de Sp. Ligustino, in concione ad populum, quæ tota sine hac notitiâ obtenebrat: *Virius causâ mihi T. Quinctius Decimum ordinem Hastatum adsignauit*. Fuerunt rudimenta eius militiæ, & idèd pro magno narrat, ordinem sibi adsignatum, etsi ille vilis & imus Cicero: *Nasennius Cretensi bello, Metello Imperatore, octauum Principem duxit*. Atque obiter, in his talibus, *Princeps* aut *Hastatus* est ipse ordo. Quo etiam modo Ouidius: — *Hastatos instituitque decem:* & dictionis talis plurifariam exempla. Nescio an hoc in Cæsare: *Q. Fulginius ex primo Hastato legionis duodecima*. Quid enim aliud vult, quàm Centurionem fuisse (è sequentibus appâret) in primo ordine seu manipulo Hastati? Tamen nouitia & suspecta locutio, non nego, ut multa in hodierno Cæsare: & an non fuit, *Q. Fulginius Centurio primi Hastati*? malim, & puto: causamque corruptioni dederit nota, quâ sculpi & scri-

Diuisio & discrimen Centurionum.

A Numero.

A Genere.

A Situ.

Duplicis electionis effectus.

Exempla prioris discriminum.
Lib. xlii.

Epistol. ad Brut.
Hastatus pro Ordine.
ii. Ciuil.

Diminutio in Cæsare.

Nota Cen-
turionum.

bi Centuriones solent vulgo. Millies in lapidibus est, & curuatur in modum vitæ flagelli. Nam vitis scilicet insigne Centurionum: eoquæ hac formâ illum notabant. Id in x. litteram aut ex præpositiunculam transisse, non nouum. Phrasîs sanè vulgata noua, nec nunc mihi transmittenda. Video etiam nominari sine notâ Numeri, cum illâ Generis tantum. vt in Floro: *C. Minucius quarta legionis Hastatus*. Sed quis intellegitur ergo? κατ' ἑξοχὴν ipse primus. Orosius docet, qui de eadem re & homine: *Minucius quarta legionis primus Hastatus*. Simile in Liuiο: *T. Pedanius Princeps tertie legionis*: accipe primum, & ipse antè sic dixit. An eo sensu Suidas: Πρῶτος, ὁ ἑξαρχος τῆς τάξεως ὧς ῥωμαίοις: *Princeps, dux agminis apud Romanos*? an præstat simpliciter interpretari

Exempla de
Sine.

de quocumque Centurione Principe? & certè eò facit. Exempla aliquot vtriusque prioris discriminis habes: etiam vltimi ista. Liuius in eadem oratione Ligustini: *Hic me Imperator dignum iudicant, cui primum Hastatum prioris centuria assignaret*. Iterum ibidem: *Mihi primus Princeps prioris centurie est assignatus*. Cur vtroque hic de priorè centuriâ tam disertim, nisi quia honestior, & est hæc ipsa quæ Polybio *dextra*? In ean-

II. Ciuil.

Cæsar ex-
plicatus.

Lib. xiv.

Liuius am-
biguè cor-
rectum.

dem mentem Cæsar: *Omnibus prima cohortis Centurionibus interfectis, præter Principem priorem*. Breuius dictum, sed æquiparat: *Princeps prior, & Centuria prioris*. Vercor vt in Liuiο hic corruptiuncula: *T. Pedanius Princeps primus Centurio*. Vtro modo vis distingui? *Princeps primus*: bene est, sed tum *Centurionis* vox nōne vacat? An *Princeps, primus Centurio*: non potes, & falsum sit: quia Primopilo hoc conuenit, esse *Centurionem primum*. In notâ fidei libro repperi: *prima Centuria*: parum est, sed tamen vacillatio dat suspicari ne fuerit, *prima* aut *prioris centurie*. Nam & *prima* non malè, aspectu ad omnes inferiores viginti. En exempla huius discriminis quoque habes. Sed iam ad promotiones camus, quas tangit Cæsar sed non explicat, in his verbis: *Erant in eâ legione fortissimi viri, qui iam primis ordinibus appropinquabant, T. Pulso & L. Varenus*. Ij perpetuas controuersias inter se habebant, omnibusque annis de loco summis simulatibus certabant. Obseruare potes diuturnas, & vt ipse ait, perpetuas has cōtentiones de loco fuisse, omnibusq; annis repetitas. Quid ita? quia non saltu, sed gradu promouebantur, & ab infimis ordinibus perueniebant lento pede ad primos. Id quî factū, quæro. An per Genera ascendebant? exempli causâ, vt à *Decimo Hastato* ad *Nonum*, & sic cōsequenter ad *Primum*: tum retrogradî à *Decimo Principe* ad *Primum*? denique à *Decimo pilo* ad *Summū*? Hæc non opinor, nec admitto. Per cohortes & manipulos magis est promotionem istam factâ: hoc modo. Erant decem cohortes, infima *Decima*; & in eâ tres manipuli, in quoque horum duo Centuriones. Isti omnes Numero pares, Genere impares: ideoque prima promotio in eodem Numero & Cohorte, à manipulo ad manipulū, siue à Genere ad Genus fuit, puta, à *Decimo Hastato* ad *Decimum Principem*, ab isto ad *Decimū Pilum*. Tum expletâ eâ cohorte, Numero ascendebat, fiebantque *Noni*, mox *Oliani*, & denique *Primi*. Cum iam illic, à *Primo*

Promotio
Centurio-
num.
v. Gallie.

Quæ ordi-
ne.

Partiū ex-
plicatum.

Hastato ad Primum Principem; à Primo Principe ad Primum pilum ibant. Hæc cum ratio & analogia consideranti ita suadent, tum & firma auctoritas Vegetij, ista: *Vetus consuetudo tenuit, ut ex primo Principe legionis* Lib. II. cap. VIII. *promouetur Centurio primi Pili.* Si ita est, & non ex secundo Pilo; conuenienter profecto de toto illo ordine digesti. Cum igitur Cæsar ait, *primis* *illos ordinibus appropinquasse;* significat in secundo Principe aut Pilo fuisse, in cohorte inquam secundâ: & id certamen pluribus annis fuisse, quia pariter ascendebant, & in pari virtute adnixi præire, non præibant. Nam virtutis sæpe hæc aspectus, & ea eximia ad primos etiâ locos saltu traducebat. O bona contentio! o arcanum & vtile militiæ firmamentum! sic in Cæsare: *Centuriones, quorum nonnulli ex inferioribus ordinibus reliquarum legionum, causâ virtutis, in superiores erant ordines huius legionis traducti, ne antè partem laudem amitterent, fortissimè pugnantes conciderunt.* Quod & indicat, traduci aliquando de legione in legionem solere. At de saltu promotionibus: exemplum in Sp. Ligustino, apud Liuium: qui à Decimo Hastato ad Primum traductus; ab isto ad Primum Principem; iterum ab isto ad Primum Pilum. Hæc omnia virtutis causâ: et tunc militia nondum continua, nec ita ordinariæ promotiones. At Cæsaris æuo iamdiu erant: ideoque magis insigni exemplo Scæua ille apud eum; qui cum se facto probasset vix humanæ virtutis, & posteris quoque stupendo: statim hunc Imperator ab octauis ordinibus ad primum pilum traduxit. Ita ipse Cæsar scribit, nec distinguit quibus octauis, Hastatorum, Principum, an Pilanorum. Quid opus? inter imos ille ordo totus erat, & longè à primo: ideoque & longum ordinem Lucanus dixit. In eadem enim re, de eodem Scæuâ: — *Latiam longo gerit ordine vitem;* id est qui longinquus, & tardæ promotionis, procul à merâ. Hoc sensu & Frontinus, de Vespasiano Principe: *Cum adolescentem honestè natum, angustiarum rei familiaris causâ ad longiorem ordinem deductum rescisset; censu constituto exaustrauit.* Laudatur humanitas eius Principis, qui cum ordines tunc (suprà monui) à censu assignarentur, tenuem quendam, etsi stirpe honestum, ad infimos ordines detrusum videbat: è quibus cum lentè debuisset ascendere & emergere, liberalitate potius illum iuuat, & militiâ soluit. Sunt iidem, inferiores aut infimi ordines ut Cæsari: 2. *Fulginius ex primo Hastato legionis duodecima, qui ob eximiam virtutem ex inferioribus ordinibus ad eum locum peruenerat.* Eidem: *Fabius Pelignus ex infimo ordinibus de exercitu Curionis.* At contra, primi ordines sunt, illi in cohorte primâ: *Primus Hastatus vterque, Primus Princeps, Primus Pilus.* Non aliter acceperim, quoties primorum ordinum Centuriones lego. Ut in Liuiio: *Legati Tribuni que & primorum ordinum* Lib. x. *Centuriones approbavere.* In Cæsare: *Legatos primorum ordinum Centuriones ad Cæsarem mittunt.* In Tacito: *Urgebat maximè septima legio* 11. Gallie. *nupe?* à Galbâ scripta, occisi sex primorum ordinum Centuriones. Nota & numerum: sex, inquit, ergo omnes interfecisti in cohorte primâ. Idem est, cum primos ordines pro ipsis Centurionibus talium ordinum, compendiosè

Lib. II. cap. VIII.

Virtus vult
pebat ordi-
nem.

111. Ciuil.

Lucanus il-
lustratus.Et Fronti-
nus.
Lib. III.
cap. VI.Inferiores
ordines.

11. Ciuil.

Eodem li-
bro.
Primi ordi-
nes.

Lib. x.

11. Gallie.

111. Hist.

- v. Gallic. pendio quodam dicunt. Vti Cæsar: *Cum à Cottâ primisque ordinibus acriter resisteretur. Iterum: Labienus Tribunus militum primisque ordinibus conuocatis.* A pagere correctores. Hæc munda & bella sunt, & Liuius quoque scripta: *Ipse cum Tribunus primisque ordinibus vadit ad contemplan-
do quis.* Sed & Frontinus imitata: *Imperauit Tribunus, & primis ordinibus, & centurionibus.* Vbi ramen quasi sciungit à Centurionibus: sed hoc sensu, quod illi eximij super alios, non gregales: & valet, *ceterisque Centurionibus.* At enim primum etiam ordinem singularitè lego. In Tacito: *Iussus Catonius primi ordinis Centurio.* In Velleio: *Non inueni-
tur Centurionibus, qui etiam primi ordinis cecidere.* Et quia de vno ordine, magis est primorum primum capi, id est ipsos Primopilos: Qui verò *Principes ordinum?* nam & hos in Liuius obferuo: *Tribunos Principesque ordinum nominatim ad pugnam secum iterandam vocare.* De Imperatore qui suos excitat: & puto eum istos cohortis primæ maximè affatum. Idem paullo aliter, *Centurionum Principes.* Non iam sensim, ut antea, per *Centurionum Principes* postulant: Sunt isti quoque primorum ordinum, & postolata edita probabile est per cuiusque Generis primos. En peruenimus iam ad apicem, & de ipso Primopilo magnâ & inuidendâ militari dignitate, seorsim aliquid dicamus. Is appellabatur variè. *Centurio primi pili*, ut in Liuius: *Populus dedicationem adu dat M. Platorio Centurioni primi pili.* Quæ vetustissima eius mentio in Liuius, & statim à partâ libertate: ut appareat hunc ordinem, quod ad intricata illa Liuij monuimus, vel hoc testimonio perpetuum Romæ fuisse. Nominatur deinde crebrò, ut Velleio: *Primi pili Centurionem, nomine Vibullium, fuisse percussis.* Cæsar: *P. Sextius Baculus primi pili Centurio.* Dicebatur & simpliciter *Primipilus, Primopilus*, vocibus coalitis & iunctis. Cæsar: *Primipilo P. Sextio multis vulneribus confecto.* Liuius: *Duo Primipili in utraque acie erant.* In lapidibus: PRIMOPILO. LEG. III. & locis sexcentis. Dicebatur & absolute *Primus Centurio.* Liuius: *Primus Centurio, quem nunc Primipili appellant.* Nihil cum aliis muta: *Primipili*, nempe Centurionem, & repetenda in struendo ea vox est. Idem ἡγεμὼν τῆ τάγματος, *dux legionis*, aliquoties Dionysio: & στρατοπάρχης τῆ τάγματος, *Præfectus legionis*: itemque Primopilatus ipse στρατοπάρχης. Cur tam honestè? quia res ita fuit, & caput ipse omnium Centurionum, & ductor. Dionysius de Flauoleio Primopilo, Ἦν δὲ αὐτὸν δημοτικὸς, ἀλλὰ τὰ ἱπαινοῦντων δι' ἀρετὴν, καὶ τὰ πολέμια ἀλκιμος, καὶ δι' αὐτῶν ταῦτα ἕως τῶν ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κακοσημειώτος, ἢ τὰς ἐξήκοντα ἑκατομπαρχίας ἔπεισεν αὐτὸν καὶ τὸ καλεῖσθαι ὑπηρετεῖν καλεῖται ὁ νόμος. τῆς τε βραμναῖος τῆς ἡγεμίας τῇ παρὶν ὡς τῇ κομιστοπύλου καλεῖται. Erat vir plebeius genere, sed virtute nobilis, & bello bonus, atque ab ea utraque (duplicem virtutem nota in Promotione) splendidissimâ dignitate ornatus in unâ legionum, cui sexaginta centurias subsequi & quod iusserit exsequi, lex iubet. Hōs tales duces, Romani patrio suo sermone, Primopilos vocant. Ait sequi cum sexaginta centurias: id est, omnes. Tot enim in legione: & ergo etiam in col-
legant

legam suum, Sinistrum Primopilum, ius aliquod habet. Nam hæc de Dextro accipienda, & summo: nisi tamen imperium hoc inhibuere per vices. Ait & *iussa eius exsequi* debere. Ergone aliis imperat? non iure profecto aut more: suæ duntaxat centuriæ: sed quia Imperatoris sæpe mandata aut Tribunorum per illum edebantur in vulgus. Nec dubitare fas erat aut retractare, parebant. Etiam in acie, in agmine, illum ad spectabant, & ad eius nutum sistebant aut precedebant: ideo, quia Aquilam regebat, primum signum. Dionysius hoc docuerit lectorem intentum, de L. Siccio: *Ετίθην δὲ πάλιν ἀγωνοῦς ἐς αἴτιος, ἐν ᾧ τότε σεαυτοπιδάρχην τὴ τάγματις ἡμῶν συνίβη πρὸς εἶν, καὶ τὸν αἰτὸν ὑπὸ τῶς πολεμίους γενέσθαι, τὸν αὐτὴν τρόπον ἀγωνισάμενος, τὸν τε αἰτὸν ἀνεσώταμην, καὶ τὸν σεαυτοπιδάρχην ἴστωσα, ὅς ἐμῶι τῆς τότε βοηθείας χάριν ἀποδοιδὺς, τῆς ἡγεμονίας τὴ τάγματις ἀφίστατό μοι, καὶ τὸν αἰτὸν ἰδίδυ:* Alio iterum prælio, in quo Præfectum legionis nostra contigit cadere, & aquilam venire in hostium potestatem, ego pariter pugnans & aquilam seruavi, & Præfectum eripui. qui gratiam mihi auxilij eius referens, ducatum legionis cessit, & aquilam dedit. Hic verti *σεαυτοπιδάρχην τὴ τάγματις*, Tribunum qui castris & legioni præerat, video: sed Primopilum intellegi verissimum est, nec aliud, quàm Primopilatum, ipsam *σεαυτοπιδάρχην*, de quâ infra addit. Argumentum certum, quod nihil horum in Tribunum conuenit, omnia in Primopilum. quod *Dux legionis*, quod *Aquilam custodieris*. Nam cum alij Centuriones sua signa quisque adfuerent & tuerentur, hic totius legionis aquila: quod etiam in Vegetio clarè. *Centurio*, inquit, *Primipili non solum* Lib. 11. cap. viii.

aquila præerat, sed etiam quatuor centuriæ in primâ acie gubernabat. De aquilâ, benè & ad vetustum morem: de quatuor centuriis, ad nouitium. atque iste noster non nisi vni præfuit, & suæ. Ad eundem morem Valerius: *Aquilarum altera vix conuelli à Primipilo potuit.* Indicat ita præfuisse Lib. 1. cap. vi.

se, vt etiam sub iter ipse euelleret refixam, & Signifero suo in manum daret. Quin etiam in ipsâ acie adsiscebat, & tuebatur, Dionysiana illa supra hoc ostendunt, tum istud Taciti: *Ipsam aquilam Atilius Verus primipili Centurso, multâ cum cade hostium, & ad extremum moriens seruauit.* Hist.

Quia igitur aquila in Primopili tutelâ, & ei velut assignata; inde manauit, vt Aquila pro ipso illo munere & Primopilatu vsurparetur. A Plinio: *Centurionum in manu visus, & opimo premio tardos ordines ad lentas perducit aquilas.* Id verò est, viris in signe Centurionatus, & ea per tardas promotiones & adscensus tandem perducit ad Primopili aquilam. Et Plinius ex- Lib. 11. cap. 1.

velim inibi latere, quàm lentas aquilas: tum quia de lentis ordinibus iam dictum, tum etiam quia re læta ipsâ & lætificantes, ob premia, vt loquitur, *opima*. Non enim dignitas solum, sed opes adiunctæ: ideoque locupletem aquilam hoc sensu, mihi quidem, Iuuenalis dicit: Sat. xiii.

Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus Adferat. —

Ostendit, quod Plinius, tardum esse Primopilatum, & post gradatim ordines (si morem spectes, & nisi virtus perrumpat) decursos: sed tamen

præmiis insignem. Mihi, inquam, poeta & meis auribus hoc sonat: Scholiastæ veteri aliter, qui de Signifero hoc accepit. Atqui nec illa tanta dignitas, nec tam in quæstu. De istâ, etiam Martialis:

Lib. 1.

Grata Pudens meriti tuleris cum præmia pili.

Pecunia

Primopilus.

Lib. xxiiii

De adim.

legat.

Cap. xlii

Quæ præmia? in pecuniâ primum, quam certam iis definiuit Augustus; & quam Papinianus tetigit: *Pater filiam ex ratione commodorum primi pili trecentos aureos accipere voluit.* Ad quam & Suetonius adspexit, cum scribit Caligulam, per improbam avaritiam, plerisque Centurionum maturis iam, & intra paucissimos quàm consummaturi essent dies, primos pilos ademisse, causatam senium cuiusque & imbecillitatem. Scilicet præmia magna Primipilorum vel ex eo colligas, quod gregariis etiam militibus satis ingens summa definita: de quâ* alibi dictum. Pecunia igitur primum, fortasse pro censu equestri: certe adiunctus is honos, & pro equite erant, qui Primopilatu functi. Martialis:

Sospice me sospes Latias reueheris ad vrbes,

Et referes pili præmia clarus eques.

Ouidius de amulo suo in amore:

Ecce recens diues parto per vulnera censu,

Præfertur nobis sanguine factus eques.

Rem, ait, indignam, quod mea puella præponit mihi stirpe equiti hunc nouitium à militiâ factum. Iraque de eodem:

Leua manus, cui nunc serum malè conuenit aurum,

Scuta tulit.

Ostendit equitem ab insigni & anulo aureo. Denique clarissimè ad primum pilum hæc refert, cum indignatiunculâ:

Discite, qui sapite, non hac quæ scimus inertes,

Sed trepidas acies & fera bella sequi.

Pròque bono versu primum deducite pilum.

A v d. Interpello. & bonâ fide, an non hodie, cum poetâ, hoc liceat? quando nullus honos artibus, à quibus verus omnis honos. Nam sine iis quæ fama diuturna? L i p s. Omitte. — * Τὶ δ' ἀκρὺς ὄδον ἐχέεις; Tale æuum est, & memento Καὶρὸν λαβέσθαι, μὴτ' ἀντιπρὶν ἀνέμοισιν: Temporebus seruire, nec aduersarier Austrum. Deus est qui hæc dirigit, alibi alia excitat aut deprimat, bona, mala, ut ei visum. Quis legem dabit? tu querelæ tuæ, si sapis, & ego sermoni huic ne euagetur. Habes de Primopilatu, cuiusque honore aut commodis: ad quæ Suidas etiam adspexit: Πριμοπύλατος, τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχειν ὡς ἡ ῥωμαίοις: Primopilarius, maximam inter milites dignitatem habens apud Romanos. Cetera benè, sed non in ipsâ voce, confundit enim Primopilarem, cū Primopilo: id est qui habuit dignitatem, & qui habet. Nam certum est Romano vñ dici Primopilares qui fuerunt, ut Consulares, & tales. Tacitus circum-

* quid excitat lacrimâ dormientis? Phocyl.

Primopilaris quæ.

xlii. Ann. Alij Primopili posita.

scribit: P. Aeliuum primi pili honore perfunctum. Sunt & in utroque legum Codice (Iustiniani & Theodosij) Primopili: sed, ne erres, diuersi ab istis. Illo æuo (sic pleraque mutant) ministerium magis fuit, quàm hon-

nor: & sic dicti qui ad pascendo milites sollenniter ad limitem destinantur. Ita in Theodosiano leges, & ibidem *pastum primipili*. Facitne quod in lapide veteri: *LEGIONEM. PAVIT?* Sed quia olim quiddam eximium, petitur ambitiosè & repetitum. Atque adeò Tribuni ipsi, postquam defuncti, capiebant. Lilius: *Additum legi, nequis ubi Tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor esset. id propter P. Salonium, qui alterius propè annis & Tribunus militum & primus Centurio erat, quem nunc Primi pili appellant.* Lex igitur iterare vetuit, sed post Tribunatum: aliter, nihil obstitit. Ita in Lilius *Sp. Ligustinus, quater primum pilum duxisse* gloriatur: atque inibi quintum ducit. In Valerio: *Cornelius virtutis nomine quater honore primi pili ab Imperatoribus donatur.* Denique in Lilius: *Septimum primum pilum iam Tullius ducit.* Septimum, dico, ut iteratione tantum, non numerum designet: ut si alij aliter, & volunt *secundum Primum pilum, Tertium*, & deinceps dici: qui totum scilicet ordinem non *Pilum*, sed *Primum pilum* appellant. Alius viderit. ego me credo liquidum hoc satisè turbido de Centurionibus reddidisse: siquid minus tamen depuraui, posce. A v d. Tu verò non clarè solum omnia, sed præclarè. Quem te dicam? totum Memoriae holium exhaustisse mihi videris. L i p s. Eà bonâ fuisse me, ad audientium admirationem, non nego: sed anni & morbi hæc talia deprædantur. Tu de re, siquid voles, non de me. A v d. Approbè omnia, meo quidem sensu. Requisiui tamen inter exempla de Triarijs, *Secundum* aut *Tertium pilum*, aut tale: nec dedisti. L i p s. Ut rem tibi dicam, non repperi, & in cā enunciatione hæsito. Probabile tamen est fuisse, sic ut dicis, *Primum, Secundum pilum*, ab exemplo ordinum aliorum. Est quidem in Vegetio *Triarius prior*, & vidi: qui pariter vellet *Triarium secundum*, & *tertium*: ô quàm vanè! Nam Vegetius (ipsum vide) longè hoc in aliam mentem: & totus hic ordo tunc alius, ut aliàs docebo.

DIALOG. IX.

De Tribuni militum eorum electio, item discrimina, munia, insignia.

PROXIMOS à Centurionibus Tribunos pono, quia ut illi Manipulis, sic isti legioni toti præfuerunt. Toti dico: nec enim certæ eius parti. Ne moueat, quod Græci *χλιαρχας*, id est *Millenarios duces* passim vocant: à similitudine aliquâ est, non à veritate. Nam quia in Macedonum Græcorumque exercitu, supra Centuriones Millenarij isti erant: ideò traduxerunt ad Romanam militiam, etsi causâ nominis non responderet. Illi ipsi Chiliarchæ apud Macedonas quando cœperint, Q. Curtius exponit. Sub Alexandro id fuit. *Singulis millibus peditum*, ait, *præfutura erant, Chiliarchas vocabant.* tunc primum in hunc numerum copijs distributis. Namque antea quingenaria cohortes fuerant, neque fortitudinis præmia cefferant. Ita lego, *cefferant*, non *gesserant* ut vulgò: quoniam adsignificat Chiliarchias istas dari ex virtute cœptas, antea non factum.

Lib. viii.
Tit. iiii.
l. vi. & vii.
Qui militi
pascunt.
Olim itera-
tus hic bo-
nes.
Lib. viii.

Lib. xlii.
Lib. vi.
cap. i.

Lib. vii.

Tribunicus
Chiliarcha.

Isti in Ma-
cedonum
exercitu.
Lib. v.

Curtius
obiter cor-
rectus.

Distributio autem talis in legione Romanâ nulla fuit, siue Genera videas, siue Cohortes. Illa quattuor tantum, istæ decem : at Tribuni sex fuerunt: quomodo aptes? Sed enim legio postea sex millia habuit. Scimus: sed hoc manet, per millenarios numquam distributam. Tamen ecce & Latini Græcos imitantur, & Varro Atacinus in pulcherrimo carmine præfatur :

*At nos congeries obnubit turbida rerum,
Ferrataq; premunt milleno milite cura.*

Potuit aspectus tamen esse ad sex illa millia, non nego, cum & Tribuni sex essent. Sed imperium tamen commune. & bene Horatius:

Quod mihi paruerit legio Romana Tribuno.

Bene totam legionem sibi vindicat, quia bini & bini imperabant ei per vices. Apud Latinos nomen iis à tribu: quod, ut Varro ait, *terni è tribus tribubus Ramnium, Lucerum, Tatum olim ad exercitum mittebantur.*

Quod non valet (Turnebo visum) ternos è quaque tribu captos: non: sed è tribus. Nam initio hic numerus, qui vnâ cum legione postea auxit. Creauit autem eos primò Romulus: eiusque exemplo reges & consules, ut opinor, donec & populus in hunc honorem aus ac suffragium sibi sumpsit. Id factum ex Liuiο colligimus circa annum vrbis trecentessimum nonagesimum tertium. Cum placuisset, ait Liuius, *eo anno Tribunos militum ad legiones suffragio fieri (nam & antea, sicut nunc quos Ruffulos vocant, Imperatores ipsi faciebant) secundum in sex locum Manlius tenuit.*

Quibus verbis vltimis non ille sensus, quasi duodecim tantum Tribuni tunc creati in legiones quattuor, eorumque partem mediani populus creauerit: non assentior erudito Sigonio sic censi: sed quod è locis viginti quattuor sex tantum, exigua quædam pars populo decisa. Ipse Liuius hoc addocet, cum post annos paulò plus centum (hoc est, anno ccccxlvi) iterum mutatum narrat, atq; ait: *Duo imperia eo anno dari capta per populum, utraque ad rem militarem pertinentia, vnum, ut Tribuni senideni in quattuor legiones à populo crearentur, que antea perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum & Consulum ferè fuerant beneficia.* Scribit populum antea perquam paucos locos habuisse: non ergo dimidios, ut voluit ille. Et absurdum etiam sit. Legionem tunc quæ supra quattuor mille, non nisi tres Tribunos habuisse: aut si ita, Liuium de augmento potè non tradidisse. Nam quod idem ille hic indicari augmentum censet, clarè aliud est: nec auctum Tribunos eunt, sed populi loca. Itaque antea pars quarta relicta populo, id est seni: nunc pars tertia Consulibus, & senosidenos ipse sibi sumpsit. Multos annos ita mansit, donec minùs idonei paulatim creati à populo, per ambitum & gratiam, ut solet. Igitur bello Persei Macedonico, cum id in metu, Consules, ait Liuius, *ad populum ex SC. tulerunt, ne Tribuni militum eo anno suffragio crearentur, sed Consulum Prætorumque in iis faciendis ius arbitriumque esset.* Sed non id diuturnum; populus ius repetiit, & illo ipso bello (idem auctor) *Tribunos militum non permissum ut Consules facerent, populus creauit.*

Tribuni
unde.
lii. de
l. l.
In Varr.

A populo
quando
primùm.
Lib. vii.

Liuij sen-
deni.

Lib. ix.

Exclusio
populi.

Lib. xlii.

Mox ad-
missus.
Lib. xliii.

creauit. Itaque variabant & alternabant, donec *Senatus decreuit* (Liuij etiam verba) *vt in octo legiones parem numerum Tribunorum Consules & populus crearent.* Aequalis hæc partitio, & nunquid in posterum firma? crediderim. Certè vtrumque genus Polybius noster suprà agnouit, cum Tribunos in legiones diuidit *eo ordine quo à populo sine ab Imperatoribus suri facti.* Præmittit à populo: & monui illos quoque habitos digniores. Festus etiam de his vtrisque: *Rufuli appellabantur Tribunimilitum à Consule facti, non à populo: de quorum iure quòd Rutilius Rufus legem tulerat, Rufuli ac post Rutili sunt appellati.* Contrà videatur verius: *Rutili, ac post Rufuli.* Nam Aconij etiam æuo Rufuli vulgò dicti. Ille in Vertino Commentario: *Tribunorum militarium duo sunt genera. primum eorum qui Rufuli dicuntur: hi in exercitu creari solent. Alij sunt Comititati, qui Romæ comitibus designantur.* Itanc in exercitu? Atqui Romæ dilectum Consules habebant, & ante eum Tribunos oportuit fuisse designatos. Verè hoc ex Polybio: sed sciendum Aconij, imò Ciceronis æuo, aliter fuisse Perpetuæ iam legiones, nec annuo dilectu vltra opus, nisi fortè in supplementa: ita Prætores aut Consules, aut qui pro iis, creabant in provinciis sæpe. Nam & isti in annos mutabantur. Sic à Cicerone, cum in Ciliciâ Proconsul iam esset, *Scaptius Tribunatum accipit* Ipse ad Cæsarem in Galliam scribens, *Trebatio neque Tribunatum neque Præfecturam, sed benivolentiam petiit* Plura exempla: sicut & iisipis temporibus creationis à populo, quæ semper honesta. Cato per illum, vt Plutarchus in eius vitâ: *Marius à populo petiit, vt Sallustius: ipsi Cæsari primus hic Romanam reuerso per suffragia populi honor obigit,* vt Tranquillus scripsit. A quibus creati, vides: sed qui creati? Duplex genus, Equites & Plebeij. Plures ex Equitibus, vt in Polybio dictum. Atque ideò Cæsar, cum *Præfectos Tribunosque militum ad se missos,* maritimæ ciuitates in custodiâ habuissent: mox inter causas belli recenset, *iniurias retentorum equitum Romanorum* Equites clarè appellat. Idem alibi: *Centuriones ampliorisque ordinis equites Rom. in tribunatium restituit honorem:* de his qui ab Afranio ad se transissent. Vbi Torrentij Antistitis fides liber sine copulâ habet, *amplioris ordinis.* Credo verius fore: *Centuriones ampliori ordini, equites R. in Trib.* vt pro conditione & genere velit quosque promotos: Centuriones ad altiores ordines, Equites ad Tribunatum. Ita autem isti ex Equitibus, vt etiam Senatores non rarò sint electi: præsertim grauiore bello. Linius: *Duo Consulares Tribunimilitum cum eo missi.* Apud eundem Senatus decernit, *creari neminem Tribunum eo anno, nisi qui magistratum gessisset.* Scilicet vt experientiores bellorum essent, & æui iudicii que magis maturi. Sed id ratum: alioqui contrà, gradus hic ad Senatorium ordinem erat. Seneca hac mente: *Quàm multos splendidissimè natos, Senatorium per militiam auspicientes gradum, fortuna depressit?* de Tribunis captis aut cæsis in clade Varianâ. Sic Dionis epitome in Domitiano: *Ιούλιος Καίσαρ ἐξ καὶ λαρχικῶς ἐς βουλευτικὰ ἐλπίδα: Iulius Cæsar, qui Tribunus fuerat in spem Senatoria dignitatis.* Hoc sine Augu-

Lib. XLIIII

Duplex genus Tribunorum.

Lib. II.

Aconius illustratus.

Tribuni in promissu facti.
Ad Att. lib. VII.
Ad Famil.Cap. V.
Tribuni ex equite.
III. Gallic.

II. Ciuil.

Diuinitati-
cula in Cæ-
sare.Tribuni à
Senatoribus.
Lib. XLIII.

Epist. XLVIII

Suet. cap.
xxxviii.

us, *Senatorum liberis protinus à virili togà latum clauum induere permittit, militiamque auspicantibus non Tribunatum modò legionum, sed & Præfecturas alarum dedit.* Atque hinc illo æuo aliud discrimen Tribunorum subortum, vt quidam *Laticlauij*, quidam *Angusticlauij* essent: illi qui ex Senatu, isti qui ex equite nati. Vbiq; in libris & lapidibus occurrunt. TRIBUNI LATICLAUII: atque eos Sratius intellexit,

In Silio.

Quem deceat clari præstantior ordo Tribuni.

Cap. x.

Præstantior ordo, est ille. At de Angusticlauiio Suetonius Othone: *Interfuit huic bello Suetonius Lenus, tertiadecima legionis Tribunus Angusticlauius.* Vtrumque genus ambitiosè petitum & datum: & quò pluribus gratificari possent, factum Semestre. Plinius: *Hunc ego rogo Semestri Tribunatu splendidiorẽ & annunculo suo & sibi facias.* Iuuenalis:

Lib. iiii.

Epist.

Semestres.

Sat. vii.

*Ille & militia multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.*

Iuuenalis
lux.

De Paride sermo, qui gratiofus apud Domitianum tales hos Tribunatus impetrabat. Ipse explicat:

Præfectos Pelopeia facit, Philomela Tribunos.

Et appellat scitè *Semestre aurum*, quia anulo etiam aureo Tribuni utebantur, quod Appianus in Punicis notauit. Ita ego hunc locum interpretor. quid ego? Scholiastes verus in vità Iuuenalis scribit: *Satyram non absurdè composuit in Paridem Pantomimum poetamque Claudij Neronis, eius Semestribus militiis tumentem.* Sic appellat istas Præfecturas & Tribunatus, à temporis scilicet modo. Suetonij locus est, in quo ego nihil verear veibi hoc reponere: *Equestres militias ita ordinavit, vt post Cohortem, Alam, post Alam, Tribunatum legionis daret.* Quid? Præfecturà Cohortis, & Tribunatus, *equestres militiae* sunt? nemo dixerit. nisi fortè eo sensu, vt equitum tunc propria hæc promotio & militia, atque in curiam gradus. Quod haud reiecerim, & Cæsaris, Senecæ suprà, sed & Taciti loca sunt quæ eò ducant. Tamen coniecturæ etiam nostræ sua ratio est,

Claud.
cap. xxv.

Suetonij for
tè correctio.

& *Semestres militiae* approbæ in hanc mentem. Repetio & *Tribunos cohortium* dici, vt in Cæsare: *Consensisse Gaditanos cum Tribunis cohortium:* an quia sic in præsidia missis aut sparsis Tribuni præerant? an mutatum aliquid post Polybium in numero Tribunorum? quod haud absonum sit, & Sociis iam admissis in legiones, aucti fortasse pro numero cohortium Tribuni. Sanè Scholiastes vetus illud Iuuenalis — *curam sperare cohortis*, explicat *Tribunatum militum*: & in Plinij Epistolis est, *Tribunus cohortis sub Claſſico fuerat.* Et in sacrâ Domini historiâ, apud Iohannem: *Cohors ergo, & Tribunus, & ministri.* Et in Principum actis crebrò leges, *Tribunos Maurorum, Assyriorum, Vocohortium*, sociarumque gèrium: ceteri illi legionum semper honestiores. Ideò in epistolâ Valeriani, apud Volpiscum: *Hospitia eidem vt Tribunis legionum præbebis.* Velleius Paterculus *functum se Tribunatu castrorum* cum scribit, an non hunc Tribunatum militum intellegit? sed ideò sic agnominat, vt à Plebeio & Virbis distinguat. Nisi quis accipit de *Præfecturâ castrorum*, quod munus scimus

Tribunici
castrorum.

tunc

nunc fuisse. Sanè *Tribunatus* vox laxà notione vsurpari cœpta, & in variam administrationem aut præfecturam. vt *Tribunus stabuli, fabricæ, voluptatum*, & plura in tuo inferiore lecta tibi aut legenda. At tu Tribunos iam pernocti, si Munia breuiter addam & Ornamenta. Munia sunt Ius dicere. Liuius: *Tribunos & iura reddere in principiis sinebant, & signum ab eis petebant.* Isidorus: *Tribuni vocati, quòd militibus siue plebibus iura tribuunt.* Complectitur utrosque, & militum, & plebis. Terullianus alludit, dum quærit an militia Christiano conueniat *etiam caligata vel inferior, cui non sit necessitas immolationum, vel capitalium iudiciorum.* Ostendit Tribunos atque istos altiores gradus etiam de capite cognouisse: quod verum esse in Polybij de Castris cognosces. Secundo, Signum excubiis dant, Vigiliis curant, munitiones, exercitia: atque alia in tempore dicenda. Ornamenta sunt, Anulus aureus, quo ceteros milites non fas vti. Appianus: *χρυσοφορεῖσι τῶν στρατοῦμβύων οἱ χιλιάρχοι, τὰν ἑλαττόνων σιδεροφορεῖσιν: Aureus ferunt anulos inter militantes Tribuni, cum alijs inferiores ferreos gestent.* Quid ais Appiane? etiamne equites non gestant? Atqui notissima historia est de modis anulorum à Magone in curià Carthagenensium excussis, quos nisi equiti etiam detraxerint, vnde ea copia? Imò verò illi gestarunt: nec negat Appianus, cuius dictio non nisi ad pedites producenda. Equites autem pari panè loco & dignitate cum Tribunis. Hoc discrimen tamen sustulit diu post Seuerus Imp. qui inter alia militibus indulsit *καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι, etiam aureis anulis vti.* Herodianus in ipso. Fortasse & insigne alterum in veste, quam splendidiorem paullo gessisse vero assimile est. sicut & Centuriones ipsos. Liuius certè de Tribuno militum Decio: *Hæc omnia sagulo gregali amictus, Centurionibus item manipularium militum habitu ductis, ne duces circumire hostes notarent, perlustrauit.* In Appiano est, Octavianum Cæsarem *vestes prætextas, & Senatoriam dignitatem in patriâ suâ cuique, obtulisse Tribunis & Centurionibus,* præmiorum loco. Τοῖς, inquit, *λοχαγοῖς καὶ χιλιάρχοις πειπορφύρης ἰσθίαις καὶ βελδονῆν ἐν ταῖς παρτίαις ἀξίωσιν.* Sed hoc per bella ciuilia, cum omnia immodica, & pleraque iniusta De more, sub Augusto & deinceps, tunica laiclaui fuit Tribunis, iis qui Senatorij gradus aut stirpis essent. Nec aliud, nisi quod postea *Apparitores* etiam reperio, sed ab Alexandro Principe sublatos. De quo Lampridius: *Apparitores nullos esse passus est. Tribunus aut Ducibus, nisi milites antesse noluit: insitque ut ante Tribunal quattuor milites ambulant, ante Legatum decem.* Duces ibi Legati, quod ipse explicat: & ego iam nunc tangam. Ad hos enim eo.

Munia & officia Tribunorum.
Lib. xxviii

Lib. i x.

De Idolol.
cap. xix.

Insigne eorum.
In Punct.

Lib. vii.

v. Ciuil.

DIALOG. X.

Sociorum Duces & Præfecti.

DE DUCIBUS Proprios legioni duces, sed in Ciues, Peditesque tantum: Equites & Socij supersunt, quos vnâ opera nunc absoluam. Diuisi

per se, fateor: sed quia pauca de vtrisque dicenda, tractatione coniungam. De Equitibus, tu istac in Polybio lege:

POLYB. Παρεπλησίως δὲ καὶ οὗτοι Equites similiter in turmas
 ἰπῶεις εἰς ἵλας δέκα διείλον. diuiserunt decem. Ex vna-
 ὅξ ἑκάστης δὲ τρεῖς προερέων quaque tres sumunt futuros
 σιν ἱλαρχας. οὗτοι δ' αὐτοὶ duces. Isti ipsi tres adsumunt
 τρεῖς προερέλαβον οὐραγούς. Vragos, siue Tergiductores.
 ὁ μὲν οὖν πρῶτος αἰρεθείς Qui igitur primus electus est,
 ἱλαρχης ἡγεῖται τῆς ἵλης. imperat toti turma: reliqui
 δὲ δύο δεκαδάρχων ἔχουσι τά duo Decurionū locum tenent,
 ξιν. καλοῦνται δὲ πάντες δεκα- atque adeo omnes Decurio-
 εῖωνες. μὴ παρόντος δὲ τοῦ nes appellantur. Cum primus
 πρώτου, πάλιν ὁ δεύτερος ἱλαρ- autem non adest, secundus
 χου λαμβάνει τῶξιν. Praefecti turmae locū adsumit.

Pauca omnino hic dicenda, & tota res clara. Ait:

„ Tres sumunt duces.] Sunt igitur triginta in decem Turmis: & dignum obseruatu est, quod Turmas cum Cohortibus componunt & numero æquant: Decurias cum Manipulis. Duces igitur etiam totidem: nisi hoc discrimine, quod vna turma vnum, non geminos, ut Manipulus habet. Quid autem opus geminare inter tam paucos? praesertim, cum, ut addit,

„ Isti ipsi tres adsumant Vragos.] Vel hinc liquere potest, rectè nos de Optionibus supra in Centurionibus affirmasse. Nam quos eadem voce hic vocat Vragos, non est alios accipere quàm Optiones. Varro: *Primi singularum decuriarum Decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni. Quos hi primò ministros sibi adoptabant, Optiones vocari capiti, quos nunc propter ambitionem Tribuni faciunt.* Attende & examina. Terni, inquit, Decuriones in singulis Turmis: idem hic Polybius. Idem, addit, primò ministros sibi adoptabant, Optiones: sunt palàm isti Vragi. Nam & Polybius ait, quod ipsi sibi eos legebant. Sed Varro hoc amplius notat, immutatum postea esse, & Tribunorum militum Optionarius iam istos dedisse Idque propter ambitionem, inquit: quia honos scilicet in eo & præmium. quod M. Cato in ea quam habuit apud equites scripsit, apud Festum: *Maiores seorsum atque diuersum pressum parauere bonis atque strenuis, Decurionatus, Optionatus, Hastas donaticas, aliosque honores.* Titulus ipse Orationis ad equites est, & res tota.

„ Qui primus electus est, imperat toti turma.] An igitur alio & Praefecti nomine

nomine dictus? negat statim Polybius, & omnes Decuriones ait appellatos. Etiam Vegetius: *Turma qui praest, Decurio nominatur. Vt enim centum pedites ab uno Centurione, sic triginta duo equites ab uno Decurione sub uno vexillo reguntur.* Vbi tamen notandum, mutatum iam in numero, nec tres sed vnum fuisse, nomine tamen prisco. Nam vt illa aetas Manipulos in pedite sustulit, sic etiam Decurias in equite neglexit. Amplius ait *sub uno vexillo.* Ergo quæque Turma vnum signum: non etiam quæque Decuria aut dux, vt in pedite factum. Nota, quia Polybius non dixit.

„ *Cum primus autem non adest, secundus.* Idem est, quod in Centurionibus. Sed hoc quæro & velim scire, an in ipsis Turmis non etiam ordo? vt alia prima fuerit, alia secunda, sic deinceps? necessum hoc est. Et si fuit, an non inter Decuriones ipsos? vt dignissimus sit, qui primæ, & sic reliquis, vt in Centurionum serie? id quoque opinor: non dictum tamen, quia à se videbatur notum.

„ *Praefecti turmae.* Ne te vox fallat, non existimo Latinis sic dictum. Reddidi quod in Græco est, *ἡγεμῶν*: quâ voce aliquoties hic vtitur, & reliquos etiam duos sic appellat. At Romani in suis Turmis non agnouerunt nisi Decuriones. Quid Socij? liquidò nescio: neque adfirmem an habuerint diuisiones istas tam varias in vnâ Turmâ. Praefectos habuisse, hoc nunc memini legere. vt in Floro: *Frentana Turma Praefectus Obfidius.* Si tamen & Decuriones suos; quia Turmæ maiores, plures scilicet in vnâ Decuriâ. Hæc de Ciuibus. in Sociis nihil inuenio distinctè, præter hoc in Polybio. Tu lege:

Ordo in Turmae.

Et Decurionum.

Praefecti Turmae.

Lib. 1.

cap. xviii.

Ἀφ' ἑγριθέωντων δὲ καὶ τῶν συμμάχων ὁμοῦ τοῖς ῥωμαίοις, τῶ μὲν οἰκονομίᾳ καὶ τῇ χειρὶ οἰκονομίᾳ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ, τούτων αὐτῶν καθεσταμένων μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἀρχόντες, πρὸς αὐτοὺς δὲ πρᾶξι δέκας, δώδεκα τὴν ἀριθμὸν ὄντες. *Iunctis congregatisque sociis vnâ cum Romanis, horum quidem ordinationem & gubernationem habent à Consulibus constituti duces, qui Praefecti appellantur, duodecim numero.* POLYB.

„ *Iunctis congregatisque sociis vnâ cum Romanis.* Iis videlicet sociis, qui iungi duabus legionibus & vni Consuli debebant.

„ *Horum quidem ordinationem.* Spectat eò, vt velit dispositos per cohortes, centurias, discretosque esse nutu Praefectorum, sicut ciues Tribunorum. Sed & iidem minores duces, id est Centuriones & Turmarum Praefectos videntur designasse.

Praefecti ordinant socios.

„ *A Consulibus constituti.* Hoc valde ad rem Romanam & securitatem

AC Consulibus Praefectis.

*Lib. I.
Dial. VII.

tem pertinet, vt arbitrio Consulum facti præcipui duces. Ideò non placet quod Lascaris vertit, *Constituti à sociis Principes*: inductus verbis, opinor, quæ * suprà aliter explicauit. Ego verò malo ipsos Consules, & mecum Polybius: ad Græca appello. Hoc, vt dixi, è re, contra omnem morum aut rebellionem; vt sociis duces Romani dederint, non altos scilicet aut animorum plenos, suspectos, aut parum fideliter Romanos.

Varij Praefati.
fati.

Cap.
XXXVIII.

Qui Praefecti appellantur. Passim leges, atque etiam Praefectos Alarum aut cohortium, sed qui diuersi ab istis. Nam hi nostri, vt numero, sic iure & potestate Tribunis pares, & qui eadem omnia in Socios vsurpabant, quæ isti in ciues. Ipsos Praefectos Cohortium puto inferioris xui esse, cum sociis in ciues receptis Auxilia instituta. De Alis ambigo, an olim habuerint: sub Augusto quidem. de quo Suetonius: *Militiam auspicantibus non Tribunatum modò legionum, sed & Praefecturas Alarum dedit, ac nequius expers castrorum esset, binos plerumque Laticlauios praeposuit singulis Alis.*

DIALOG. XI.

De Legatis, qui Imperatoribus attribuit.

Legati vnde dicti.
Causa & institutio.

Lib. XI.

COMMVNES nunc duces profero, qui non huic aut illi parti, sed omnibus copiis praefecti. Talium duo genera, Legati & Imperatores. De Legatis, vetus est: etsi non tam ad imperandum primò instituti aut missi, quàm ad consulendum. Missi dico. quia hinc videtur ipsum nomen, quod Senatus quosdam è primoribus in castra & ad Duce legabat, militiæ gnaros, quorum operà & consilio vteretur. Dionysius largiter explicat de L. Siccio, quem Decemviri ex vrbe hoc prætextu & titulo miserunt in castra, fraude illic, vt putabant, tollendum. Dederunt autem ei, vt inquit, ἔξουσιαν ἀριστοκρατῆν, *potestatem Legati*, tum subiungit: Ἔστι δὲ πάντων τιμωτάτων τε καὶ ἱερωτάτων ὁ ἀριστοκράτης ὡς τὰ Ῥωμαίους, ἔξουσιαν μὲν ἀρχοντας ἔχον καὶ διώκων, ἀσπλιν δὲ καὶ σεβασμὸν ἱερῶς: *Est autem omnium res honoratissima & sacerrima apud Romanos, Legatus. vim quidem ac potestatem Imperatoris habens, sanctitudinem verò & venerationem sacerdotis.* Vides nomen explicari: quod etiam Græci veteres ita seruant. Dionysius hic ἀριστοκράτης: Polybius ante cum semper, & cum additione interdum ἀριστοκράτης καὶ συμβούλος, *Legatos & Consiliarios*, muneris scilicet eorum explicando. Iam olim in re Romanâ fuerunt, & quidem suprà Tribunos. Liuius: *Concurrunt ad eum* (Appium Consulem) *Legati Tribuni que monentes.* Idem: *Dictator Mamercus Aemilius Legatos se sequi iussit Quinctium Capitolinum & Fabium Vibulanum.* Vbi de ratione constituendi etiam notes, & videntur ipsi Duces elegisse. Hic de Dictatore, de Consulibus Sallustius: *Calpurnius Consul, parato exercitu, legat sibi homines nobiles.* Cicero ad Atticum: *Dolabella me sibi legauit.* & alibi exempla. Imò verò proprium hoc Consulum fuisse dixeris, & eos Praetoribus quoque Legatos nominasse. Polybij verba eò ducunt, in

Fragnen-

Fragmento belli Hispaniensis. vbi narrat tantum fuisse eius terrorem, ob
ferociam gentis & discrimina, ὥστε μήτε χλιαρῶς θεωποῦνθαι πρὸς τρεῖς.
τὴν ἀρχὴν τοὺς ἰκαίους, μήτε τοὺς εἰσφερομένους ὑπὸ τῶν ὑπαρχόντων πρεσβυ-
τας ὑπακούειν, ὥς ἴδειν πορεύεσθαι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ: Ὡς nec Tribuni sa-
tis multi prodirent ad magistratum capiendum, neque nominati à Consu-
libus Legati obedirent, quos oportebat cum Pratore ire. Quod tamen ita
verum censeo, vt consilium consensusque interuenerit Patrum. Li-
uius: Senatus Cn. Serulio Consuli negotium dedit, ut is in Macedoniam
quos L. Aemilio videretur, legaret. Et Cicero in Vatiniū, hoc maxime
ei obiicit, quod morem hunc violarit. Audire de te cupio, quo tandem S. C.
legatus sis. Ne hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo unquam ademit,
ut Legati ex eius ordinis auctoritate legarentur? Et si reuera alij quoque
neglexerunt, & idem Cicero in Sextianā: Quos Legatos non modò nullo
S. C. sed etiam repugnante Senatu, tute tibi legasti. Magna autem hæc di-
gnitas, vt Dionysius exposuit: & munus eorum consulere, administrare,
præfisse, & vno verbo, vicariam operam Imperatori dare. Varro: Legati
qui publicè lecti (nota publicè: ergo à Patribus.) quorum operâ consilioque
uterentur peregrè magistratus, quine nuncij Senatus ac populi essent. Eos-
dem Cicero appellauit, nuncios pacis ac belli, curatores, interpretes, bellici
consilij auctores, ministros muneris prouincialis. Larga ergo potestas, sed
tamen Imperatori deuincta, ei que obnoxia. Cæsar: Aliæ sunt Legati par-
tes atque Imperatoris. alter omnia agere ad præscriptum; alter liberè ad
summam rerum consulere debet. Atque eâ re idem alibi scripsit, Fidu-
ciariam operam obtinere Legatum: scilicet quod reuocetur, cum vult is
qui dedit; propriam, & à se non habet. Cum tamen habet, imperat, &
imperij insignia etiam sumit. Lilius de Pleminio Scipionis Legato:
Sine respectu non maiestatis modò, sed etiam humanitatis, in Legatum
impetum, licetioribus prius indignum in modum multatus, faciunt. Vides li-
ctores habuisse. Et Cicero de Verre Legato Dolabellæ Proconsulis: In
Achasam sumptu publico & legationis nomine, cum imperio & securibus
missus est. Quod tamen obtinuisse modò censeo, cum absens Consul aut
Proconsul, atque ipse sustineret eius vicem. De Numero eorum, parum
certum est. plures paucioresque fuerunt. vt Senatui visum, & vt bellum
aut res poscebat. Plerumque tamen pro numero legionum adtributi,
atque ita Polybius mox in re castrensi, duos eos agnoscit in legionibus
binis, & ferè sic obseruabis. Sub Principibus quidem duo genera Lega-
torum facta: Consulares, & Prætorij. Quorum ille toti exercitui præfesset;
isti legionibus singulis: adque Augusti inuento. Quasi enim vnus ille iam
Imperator esset, rem administrabat per Legatos: nec aliter dicebantur:
eoque nec triumphi ius habebant, cum omnia gererent auspiciis alie-
nis. In Tacito atque illis scriptoribus hoc perpetuum: in quibus crebrò
legas Legatos Consulares, aut compendio Consulares: itemque Legatos
prætorios, siue Legionum. A Dione tota res explicata oratione Marcena-
tis, & alibi. vocatque hos posteriores ὑποστράτηγους, & ὑπαρχους, Sub-præ-

*Sed scio
aut consen-
su Patrum.*
Lib. XLIV.

*Eorum
munia.*

*In Vatin.
Potestas re-
stricta.*
II. Civil.

II. Civil.

*Imperium
imperans.
Cum insig-
nibus.*
Lib. XLIX.

*Quos La-
gati.*

*Singuli se-
rò singulis
legionibus.*

*Duplices,
sub Impera-
toribus.*

Lib. XLV.
& XLVI.

Duces pro Legati. *tores aut Sub-præfectos* : qui ipsi postea *Duces* Latinis dicti. Apud Suidam aliquis scriptor: Εἰρήνην τὴν πόλιν ἔχον ἱερίαν ζώοντος φορτωτῶν ἄνδρες ἐκ-
 τριος τῶν ἐπὶ τῆς μυσίας, ἐς δ' αὖτως καλῶσι: *Liberavit urbem intus quæsitus*
Fortunio, Legatus copiarum Mysia, quos Duces appellant.

DIALOG. XII.

De Imperatore ipso: Ductu & Auspiciis. Lictores, Paludamenta, Equi eius.

Imperator. **A**T supremus & communissimus, ut sic dicam, ducum, ipse Imperator, à quo ciues, socij, equites, pedites; denique omnes & omnia pendent. Ille est qui non ductum solum, sed auspicia etiam habet. Distincta enim ista, & Suetonius bene de Augusto: *Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis.* Ductu, cum ipse interfuit: auspiciis, cum illo mandante alius, & fortunam ac deos suos (loquamur cum præcis) commodante. Horatius pulchrè ad Augustum, de priuignis:

Lib. xiiii. od. xiiii.

*Te copias, te consilium, & tuos
 Præbente duos.*

Significat ipsos duxisse, hunc direxisse & iussisse. Idem Ovidius clarè de Tiberio, ad eundem:

Lib. ii. Trist.

*Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas,
 Auspicium cui das grande deosque tuos.*

Lib. vi. Veterum hic religio. 1. De Diuinat.

Sed & Curtius hoc loquendi genus ad res Græcicas transtulit, & sic apud eum Alexander: *Quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui.* Sumptum autem à more veteri, quo omnia gesta auspiciò, & præsertim in bellis. Cicero: *Rem bellicam maiores nostri administrari, nisi auspiciò, noluerunt.* Et Liuius prælio Allieni, ut nouum, & triste prodigium habet: quod *nec auspiciò, nec litato instruunt aciem.* Denique sæpe apud eum aliosque mentio, *Consules auspicio operam dedisse.* Nec alià

Augurale. 11. De Nat. deor. Postea hac imaginaria.

fini in castris ipsum *Augurale*, & iuxta Prætorium situm. Hæc olim ita, & ferò seruata, postea non nisi imago & nomen mansit. Cicero: *Veritas auspiciorum præta est, species tantum retenta. itaque maxima reip. partes, in his bella, quibus reip. salus continetur, nullus auspiciis administrantur.* Quid verò mirum, cum pleraque iam à Proconsulibus aut Proprætoribus ad-

11. De diuinat.

Soli magistratus auspicia habent. Lib. xxi.

ministrantur, quibus ea nulla? Idem Orator: *Quam multi anni sunt, cum bella à Proprætoribus & Proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent:* Causa, quia soli magistratus auspicia habebant, atque ea domo, Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis ritè nuncupatis, secum ferebant, nec priuatum auspicia sequebantur. Hoc ita Liuius de Flaminio, qui ante initum Consulatum, malo nouoque exemplo, urbe abierat. Et si tamen res neglecta, nomen mansit: & P. Scipio quoque ea sibi vindicat, qui sine villo magistratu, Proconsule in Hispaniam missus. Ita enim ad seditiones milites: *Qui mihi nec hodie quidem scire videmini*

Lib. xvi.

Dilatatio vocat.

quò amentie progressi sitis: quid facinoros in me, quid in deos sacramenti resses, quid aduersus auspicia sub quibus militatis, nisi sitis. Atque adeò auspi-

cium

cium simpliciter pro imperio. vt apud Tacitum : *Drusus vrbe egressus, repetendus auspiciis, mox ouans introiit.* Resumpsisse imperium Proconsulare significat, quod ingressu amiserat : nec ipsa auspicia fas capere extra urbem. Summus igitur Dux, cui auspiciū siue imperium : eiusque insignia lictores cum fascibus, atque ij paludati. Ita enim ad bellum egredi solent. Silius de Varrone Consule :

*Isque ut Varronem procul inter praelia vidit,
Et iuxta sagulo circumuolitare rubenti
Licetorem, Nosco pompam atque insignia, nosco:
Flaminius modò talis, ait.*

Licetorem facit in rubenti sagulo ire, id est paludamento. Quin ipse Dux talis. Liuius iam olim de Fabio ad Cremeram ituro : *Consul paludatus egrediens, in vestibulo omnem gentem suam videt.* Varro : *Paludamenta sunt ornamenta & insignia militaria.* Idè ad bellum cum exit Imperator, & lictores mutant vestem, & signa incinuerunt, paludatus dicitur proficisci : quia propterea quòd conspiciuntur qui ea habent, ac fiunt palàm, paludamenta dicta. Obserua inibi ritum (nescio an alibi lectum) quòd etiam tubæ tunc incinuerunt, & ad eas facta processio. Nisi fortassis huc referendum eiusdem Varronis fragmentum in Nonio : *Toga tracta est, & abolla data est ad turbam, ubi serà militià in munera belli ut praestarem.* Legerem, *ad turbam*, pro hoc ritu, & mox *urbi serà* : eò pronior, quòd Nonius inibi explicat *Abollam, vestem militare.* Diceret igitur Varro, aut quicumque ille apud Varronem, togam sibi extractam, & paludamentum datum, incinente tuba. Tale in Sallustio : *Togam paludamento mutauit.* Et exempla plurima de hisce paludatis : cur obuia ingeram? nec temporis huius est, nec mei moris. Vnum Senecæ non transeo, què & viri docti creptum nobis iuere aut inuersum. Scripserat ille, in detestationem publicarum cædium : *Ex Senatusconsultis plebique scitis scelera exercensur, & publicè iubensur vetita priuatim.* Qua commissa capite luerens, eadem quia paludati fecere laudamus. Nihil clarius ad hunc ritum. At quidam immutarant, *palàm fecere.* quos secutum te M. Antoni nollem, qui Senecam iudicio tuo reformasti nuper : & (liberè dicam) sape tuo. Libris & membranarum fidei plus aliquid datum oportuit. Quid autem propriè *Paludamentum*? Varro dixit, *insignia & ornamenta militaria.* Militaria inquam, ne solorum Imperatorum censeas. Itaque & in Lucillij versu legas : *Pone paludatus stabat rorarius velox.*

Nempe sagulo militari amictus. & *Salix paludata* in Festo, sic ornata : Liuius de Curiatio è trigeminis cæso : *Cognito super humero fratris paludamento sponsi, quod ipsa confecerat.* Sagum est : & suprà Silius *Sagula* lictoribus dat, *paludatus.* Item Cicero : *Togula lictoribus ad portam praestio fuerunt, quibus illi acceptis sagula reiecerunt.* In ipso Imperatore *Sagum* aut *chlamydem* scriptores vtriusque linguae passim appellant. Scholiastes Iuuenalis, in illud : *Cumque paludatis ducibus* : *Euntibus ad militiam*, inquit, *chlamydatis scilicet.* Plinius Agrippinam Claudij, in emissionem lacus Fu-

111. Annal.
Insignia Imperatoris.
Lictores paludati.
Lib. IX.

Paludamentum ducis.
Lib. III.
Lib VI.
de L.L.

Ad turbam exibat.

In Abolla.

Seneca sua lectio offerat.
Epist. XCIV

Paludamentum sagum est.
Vulgarium etiam militum.
In Salice.
Lib. I.

In Pison.

Chlamys dicitur.
Sae. VI.

Lib. XII. cini præfidentem, paludamento auro textili induit: Tacitus in capſe re, *chlamyde auratâ*. Plutarchus & Dio *χλαμύδα σεσημαμένην* vel *σεσημαμένην* non ſemel vertunt: id eſt, *chlamydem Imperatoriam*, vel *militarem*. Quæ
 Forma paludamenti.
 Lib. I. cius forma? lapides dant, & mox effigiabo: ſed & Strabo indicat, cùm ſcribit *χλαμυδεις εἶναι χῆμα τῆς γῆς τῆς οὐρανῆς*: *Chlamydís figurâ terram habitatam eſſe*, id eſt, vt addit, extremis longitudinis vtrimque anguſtis, latioribus imis. Talis facies: at color in Imperatorio eximius, & quidem è cocco. Plinius: *Coccum imperatoris dicatũ paludamenti*. Et Silius:

At contrâ ardenti radiabat Scipio cocco.

Iſidorus: *Paludamentum pallium fuit Imperatorium, cocco, purpurâ, & auro diſtinctum*. Non credimus illi de auro, pro veteri quidem more: atque hoc reſeruatũ triumphis. Ab hoc colore *Puniceum* dixerũt, ſive *Punicum*, vt Horatius: *Terrâ marique victus hoſtis Punice*

In Epod.
 Horatius
 explicatus.

Lugubre mutauit ſagum.

De M. Antonio Imp. qui victus ab Auguſto ad priuatũ & tristem & habitũ dedit. Græci *φοινικίδα* crebrò. Plutarchus de Crallio pugnatũro in Parthos: *Λύγαροι δὲ ἡμέρας ἐκείνης ἐχ' ὡς περὶ ὅς τις Ῥωμαίων σεσημαγὼς, ἐν φοινικίδι ἐλθεῖν, ἀλλ' ἐν μικτῷ μίλθῳ*: *Dicitur autem eo die, non vt mos eſt Romanorum Imperatoribus, in puniceâ veſte progreſſus, ſed atrâ*. Idem de codem Valerius: *Ducturus erat à carris aduerſus Parthos, ei pallũ traditũ eſt paludamentum, cùm in præliũ exeuntibus album aut purpureũ dari ſoleat*. Atque habent hoc vterque inter triſtia omina. Sed quod de albo etiam eſt in Valerio, nouum eſt: ſed verum. Nam etſi puniceo creberrimè, tamen & illo interdum. Hirrius de Scipione Imp. in Africâ: *Cũ ſagulo purpureo ante aduentũ regis vti ſolitus eſſet, dicitur Iuba cũ eo egiſſe, non oportere illum eodem veſtitũ vti atque ipſe viſeretur*. Itaque factũ eſt illicò, vti Scipio ſeſe ad album veſtitũ transferret. At de altero colore teſtimonia magis firmant. In Silio:

Lib. I.
 cap. VI.

Albũ etiam
 paludamẽ-
 tum.
 Bello Afric.

— *humeròque refulgeò*

Sanguinei patriũ ſaguli decus.

De Sempronio Conſule. Dio Caſſius alibi de Cæſare, quem Alexandri-
 Lib. XLII. ni natantem ex paludamento nouerant, *ἀλουργὰ ἱμάτια, purpureas veſtes*
 Lib. XLVI. dixit. & alibi de Vibio Pansâ exitũro in Antonium, *hominem qui puniceam ei veſtem adferebat, prolapſũ in effuſo ſanguine cecidiſſe, & veſtem maculaſſe*. Id quoque inter triſtia omina. & quod de ſanguine ait, ſcito ſac-
 vota & ſa-
 cra Imp.
 eximius.
 Lib. XXXI. tificiorum fuiſſe, quia inter vota & immolationes exhibant, & tunc veſtem hanc ꝑeiebant. Cicero in Verrem: *Cũ paludatus exiſſes, vota que pro imperio ſuo, communique populi Romani nuncupaſſes*. Liuius: *P. Sulpi-
 cius ſecundũ vota in Capitolio nuncupata, paludatus, cũ liſtoribus ab vrbe profectus*. Quæ profectio etiam celebris eſſe ſolet frequentiâ deducen-
 Deductio
 eorum.
 Lib. XLII. tium proſequentiumque. Idem Liuius: *P. Licinius Conſul, votũ in Capito-
 lio nuncupatũ, paludatus ab vrbe eſt profectus*. Semper quidem ea res cũ magnâ dignitate ac maiestate geritur, præcipuè tamen conuertit oculos ani-
 mosque, cũ ad magnum nobilẽque aut virtute aut fortunâ hoſtem eun-

tem Consulem prosequuntur. Contrahit enim nō officij modō cura, sed etiam studium spectaculi, ut videant ducem suum, cuius imperio consilioque summam remp. tuendam permiserunt. Tangit hunc morem Cicero in Gabinius & Pisonem: An cū proficiscebamini in provincias paludati, Consules vos quisquam putavit? Itaque, credo; si minus frequentia suā vestrum egressum ornando atque celebrando, at omnibus saltem bonis, ut Consules, non tristissimis, ut hostes aut proditores, prosequerentur. Atque hæc paludamenta siue insignia lictorum & ipsius Imperatoris fuerunt: addo & in equis eius tale aliquid v'surpatum. Tacitus: Turbatus equus, qui consularia insignia gestabat, retrō eussit. Quod ille inter omnia aduersa refert Cæcennius Pæto facta, expedienti in Parthos. Nec alium sanè equum intellegit, quā Imperatorium, quem vnum pluresue insignibus istis orabant. Plutarchus de Crasso, item in Parthos: ἵππος δὲ τῶν στρατηγῶν ὀψιφαιδὶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπαώσας τὸν ἵπνον εἰς τὸ ῥέειδρον, ὑπεβρύχιος ἤρπασεν: Equus vnus ex Imperatorijs, splendide ornatus, per vim abstracto rectore in ipsum flumen, statim demersus disparuit. Nec scio an ad hunc ipsum hoc Cæsaris non referam: Pompeius iam cū intra vallum nostri versaretur, equum natus, detractus insignibus Imperatoris, decumanā portā se ex castris eiecit. Ambiguum enim est, vtrum sibi detraxerit insignia, an equo, an potius vtrique. Et quæ hæc insignia? phaleræ & aurum, fortasse & coccineum stratum. Priora de eodem Pompeio lego, bello in Sertorium, cū in manus penè hostium venissē Plutarchus narrat: nisi quod equum eius diripuerūt, χρυσὸν κεκοσμημένον, καὶ φάλαγγας ἀνάπλευσας: aurum ornatum & faleris plenum. Sed & Iulius Obsequens prodigium triste Vibio Pansæ factum scribit, quod equus faleratus in ipsius conspectu festinans concidit. Denique hunc talem inter imperij insignia Dionysius ponit, de L. Quintio Dictatore ad aratrum capto: ἵππος τε αὐτῷ φάλαγγας κεκοσμημένοις ἐν τοῖς ποσὶ περὶ τῶν ποδῶν, καὶ πάλιν αἰματὶς ῥάβδους, ἐστῆν ἅς τε ἀεργαὶς, καὶ τὰ ἄλλα ὀψιφαιδῶς τῆς ἀρχῆς: Equos ipsi phaleris decoris ornatos admoerunt, & secures cum fascibus, vestesque purpuratas; & alia imperij insignia. Ac vidi in columnā illā Traiani, cū in Italiā esset, hos tales exstare sculptos, & haud longè Principem à Stratoribus duci. An non apud Græcos simile? De Alexandro quidem Curtius scripsit, Taxili inter alia dona misisse triginta equos ex suis, cum iisdem insignibus, quos assueuerant cū ipsum veherent.

Oratio Pison.

Equi Imperatorij. Lib. xv.

III. Ciuil.

Phalera in eiu: Et coccum.

Lib. x.

In regibus tale aliquid. Lib. vii.

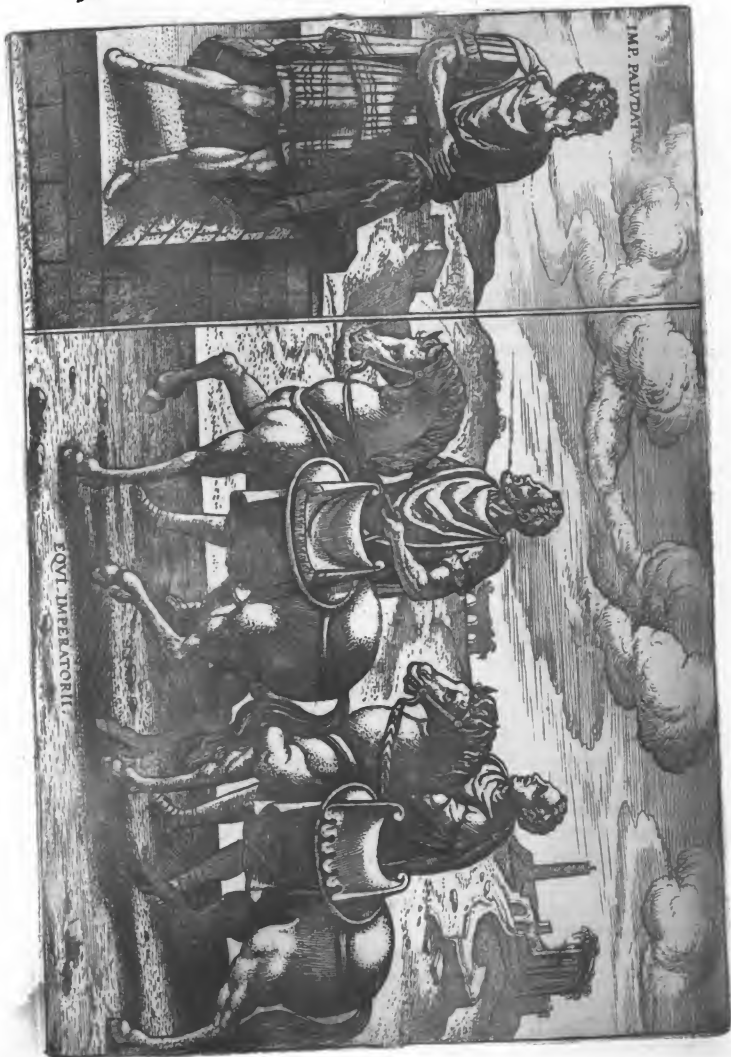
Et iam decurti secundum hoc volut spatium *Ordinis* in meo missu: fessus sum, & interiungam. A v d. Non licebit etiam de *Armis*? L i p s. Non nunc, frustra reuocas. Sol tua vota non audiit, inclinauit. & is cum Homero nos monet,

Ὡρῇ μὲν πολλῶν μύθων, ὥρῃ δὲ καὶ ὕπνῳ:

Tempus sermonis varij, tempus quoque somni.

Abi, cras redi. Quid etiam hæres? A v d. Saltem, quod in primo sermone, da summulam. L i p s. Benè mones, cape.

TABV.

EQVITES trecentos, vniu omnes gentijs: diuisos
 in turmas decem: & has hominum triginta.

CIVES,
 qua Legio
 dicitur: &
 habet

PEDITES quater mil-
 le ducentos. Atque bi
 sunt quatuor generum,

MILITES
DVPLICES
 sunt:

EQVITES numero du-
 plo, id est sexcentos.
 Diuiduntur in

SOCI,
 qua Ala
 dicitur,
 aut Cornu:
 & habet

PEDITES, quater
 mille ducentos, vt plu-
 rimum. Sunt duo
 genera.

VELITES, mille ducenti: diuisi aequaliter per
 reliqua genera & manipulos, in quoque ho-
 rum quadraginta.

HASTATI, totidem: diuisi in decem mani-
 pulos, singulos hominum CX X. Manipulus
 Ordines siue Centurias duas habet, homi-
 num LX.

PRINCIPES, numero & diuisione pari.

TRIARI, numero dimidiato, id est sex-
 centi. Diuisio eadem, Manipuli & Ordines
 dimidiati.

Isti omnes rursu iuncti diuiduntur in Cohortes
 decem, quaque habet tres manipulos: Ha-
 flutorum, Principum, Triariorum singulos:
 & Velites Manipulis suis adiunctos. Ergo
 sunt hominum quadringentorum viginti.

EXTRAORDINARIOS, qui sunt du-
 centi: ex his vna Turma, id est quadraginta
 ABLECTI.

ALARES, qui sunt quadringenti. Diuidun-
 tur in decem Turmas, singulas hominum XL.
 Nota, Sociales Turmas decuria excedere
 Ciuiles.

EXTRAORDINARI, numero octin-
 genti & quadraginta. Sunt Cohortes dua
 hominum trecentorum triginta sex: & vna
 dimidiata, hominum centum sexaginta octo
 in ABLECTOS.

ALARES, numero ter mille trecenti sexa-
 ginta. Diuiduntur vel in Manipulos for-
 tasse & Genera, ritu Ciuium; vel dumtaxat
 in Centurias & Cohortes.

Cohortes singulae erunt, trecentorum
 triginta sex; minores quam Ciuiles.

DE MILITIA ROM. LIB. SECVNDVS.
TABVLA ORDINIS
IN DVCEBVS.

Duces sunt
duplices:

PROPRII
VI. sunt

CENTVRIONES,
in Manipulis.
Ordo & diuisio eorum
per Genera, Velutibus
exceptis. Sunt

HASTATORVM, decem paria. duo primi,
duo secundi, vsque ad Decimum: & pro
numero, ordo est dignitatum. Honestior in
eodem pari, ille qui priori Centuria praestit,
sive Dextra.

PRINCIPVM, numero & ordine iisdem.

TRIARIORVM, numero & ordine iis-
dem, nisi quod hic Primopilus, caput & dux
Legionis. in Primus Centurio dicitur, &
Aquila praestit. Sunt ergo in vniuersum
Centuriones sexaginta, & totidem Succen-
turiones sive Optiones.

Quod ad EQVITES civium aut sociorum, per Turmas
singulas habent tres Decuriones: quorum primus, Prae-
fectus etiam dicitur. Sunt ergo Decuriones in Ala tri-
ginta, & totidem Optiones.

TRIBVNI, in vnâquâque Legionem, sunt numero
sepi, & totidem Praefecti in quâque Ala sociâ sive
Cohors.

COMMV-
NES, VI
sunt

LEGATI, consilij causa adiuventi, & auxilij ad imperan-
dum. Sunt ferè bini apud Polybium, aliâs plures, & mox
pro numero legionum.

IMPERATOR summus, cui ius in omnes.

IVSTI

29

IVSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER IIL

DIALOGISMVS I.

*Ad Arma ventum. De Velitibus prædictum, eorumque origine. sum
Hæstis eorum, Parma, Galea.*

DIe tertio conuermimus, & statim à eibo. Ego orsus sum, Benè maturè te sistis, nec es è faminea stirpe. A v d. Quid iam? L i p s. Nam casè morà naras, dixit Plautus: at tu vidèris potiùs è Metellis. A v d. Iterùm hæreo. L i p s. Quia enim *Celeris* cognomen tum scis adhæsisse istis. A v d. Velim tibi, & statim venias quò te voco? L i p s. Quò istuc? A v d. Rogas? ad. Circum nostrum, ad peragendos Martiales illos ludos. L i p s. Hodie adfatim talium, nec aliud crebrius in hoc mundi theatro. Galliam triplicem vide, ardet, imò exstinguitur per pessima bella, & verus illa gloria abijt in fauillas. Europam totam hostis barbarus imminet, & ille ab Asia tyrannus catenas minatur perpetuæ seruitutis. Itaque bella si vis, habes. A v d. Apage talia, nec vera & acris illa volo; sed hæc imaginaria, & quæ sensum ab iis abducant. L i p s. Non nego hunc quoque fructum esse in hisce studiis. & ut grauiora illa firmant in malis animum, sic hæc auocant & in se figunt. Ergo ad *Arma* imus? A v d. Imus. *Arma, arma.* L i p s. Tu quoque canis bellicum? Multæ hodie eiusmodi faces, ut inam vel aquis Stygiis restinguendæ! Sed *Arma* tercia pars facta nostri sermonis, & incluseram definitionis apertis verbis: *MVLTI TVDO IN ARMIS.* Frustrà enim Dilectus & Ordo, nisi & hæc ad sint, ac prompto iam pugnare militi, dent quo pugnet. Arma igitur duplicia: *Ad petendum, Ad tegendum.* Illa *Tela* propriè, & hæc *Arma.* Sed Polybius in exsequendo discrimen hoc non seruat: seiungit ipse & describit secundùm Genera militum, quæ dixi. Dat primò Velitibus arma sua, tum reliquis: & ytraque illa mixtim pandit. Videamus, lege.

Καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις πα- Et iunioribus quidem POLYB.
ρήγχιαν μάχαιραν φορεῖν, mandabāt gladium ferre, &
καὶ γρόφοις καὶ παρμυλῇ δὲ hastas, & parmam. Parma
πάρμη καὶ διώαμιν ἔχει τῇ. autem & firmitatem habet à
N. 2. *structu*

κατασκευῇ, καὶ μέγεθ' ἀε- *structurâ, & magnitudinem*
 κοῦ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν. *qua sit tegendo. Cum enim*
 ἀεὶ φέρῃς. γὰρ οὐσα τῷ χή- *formâ rotundâ sit, tripedalem*
 ματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διά- *habet dimensionem. Adorna-*
 μετρον. περὶ τοσοῦτο μῆτις δὲ *tur prater eâ & simplici teg-*
 ἔστι τῷ περικεφαλαίῳ, ποτὲ *mine capitis. atque est cum*
 λυκαίαν, ἢ πᾶν τοιούτων ἴπι- *lupinam aut tale aliquid im-*
 τίθεται, σκέπῃς ἅμα καὶ σι- *ponit, tutela simul & signi-*
 μένου χάριν, ἵνα τοῖς κατὰ μέ- *causâ, ut ductoribus ordinum*
 ρ' ἡγεμόσι περικινδυνεύον- *cum strenuè aut aliter pugna-*
 τες ἐπρωμένως καὶ μὴ διάδηλοι *uerint possint innotescere.*
 γίνωται. τὸ δὲ πᾶν πρόσφω- *Telum verò quod Grossphos*
 βέλ' ἔχει τὸ μὲν μήκει τὸ *vocamus habet in longitudi-*
 ξύλον, ὡς Ἰππικὸν δέπηχον, τὸ *ne quidem plerumque duo-*
 δὲ παχεὶ δακτυλίων. τὸ δὲ *rum cubitorum, in crassitie*
 κέντρον, σπῆραιμιῶν, κατὰ *verò unius digiti. Ferrum est*
 τοῦτο Ἰππικὸν Ἰξεληλασ- *unius spithame, atque adeò*
 μένον καὶ συωξυμένον, ὥς τε *extenuatum & in aciem pro-*
 κατ' ἀνάγκην θύει· ἀπὸ τῆς *ductum, ut necessario statim*
 πρῶτης ἐμβολῆς κάμπτεται, *à primo iactu inflectatur, nec*
 καὶ μὴ διώσθαι οὐ πολέ- *possint hostes retorquere. Ni-*
 μίς ἀνιβάλλει. εἰ δὲ μὴ κοι- *si id sit, commune fiat hoc*
 νὸν γίνεται τὸ βέλ'.

Ad verba ipsa priusquam venio, est quod prædicam. Velitibus arma hæc assignantur, sed quibus? propriè dictis. Nam ecce còmmune nomen est

Leuiù mili-
tum plura
genera.
Veteres,
Et Noui.

Leuiù armatura: sed eius plura genera siue partes, vt *Rorarij, Accensi,* & quos *Velites* nunc dico. Illi priores duo, in *Veteri* leui armaturâ fuerunt; isti postremi, in *Νοῦâ*. Hoc attende, & scito. nouum totum istud de *Velitibus* fuisse, & anteq̃ *Funditores, Iaculatores, Sagittarios* & id genus in vñ habuisse, quos duobus illis nominibus dicebant. Credo me alibi explicaturum: nunc hoc imbibere, mansisse illos ad bellum *Punicum* secundum, quo *Velites* instituti. Anteq̃ pererrat id nomen in *Romanâ* re aut historiâ leges: nec proprio isto nostro sensu. Sed tunc, inquam, instituti

Velites
quando
primum.

* *Anno ur-*
bi DCXIII.

* obsidione *Capuæ*, & rem notabilem *Liuius* aliq̃ue notant. Cum *Romani,*

mani, inquit ille, ab equitatu Campano (cui hodie quoque meritissima gloria) plerumque vincerentur, agrè generosis animis fuit, & quod viribus decrat, arte aquauerunt: Ex omnibus legionibus iuvenes electi sunt, maxime vigore & leuitate corporum veloces. Eus parma breuiore quàm equestres, & septena iacula quaternos longa pedes data, præfixa ferro quale hastis velitaribus inest. Eos singulos in equos suos accipientes equites affuefecerunt & vehi post sese, & desilire permiciter, ubi signum datum esset. Inde equitatu quoque superior Romana acies fuit: Institutum ut Velites in legionibus essent. Habes institutionem, causam, & armaturam. Nec scio an exemplum non sit à Germanis nostris aut Gallis, quibus iam olim & diu antè id factitatum. Ipse Liuius: Galli inter equites raros sagittarios expeditosque leuè armatura interiecerant. Idem postea: Veniebant decem millia Gallorum equitum, par numerus peditum, & ipsorum iungentium cursum equum, & in vicem prolapsorum equitum vacuos capientium ad pugnam equos. Cæsar quoque de Germanis, qui cum Ariouisto: Erant equitum millia sex, totidem numero pedites velocissimi ac fortissimi; quos ex omni copiâ singuli singulos salutis suæ causâ dilegerant. Cum his in præliis versabantur, ad eos se equites recipiebant. hi, siquid erat durius, concurrebant: siqui grauiore vulnere equo deciderant, circumfistebant: siquid erat longius prodeundum aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut in bis equorum subleuati cursum adequarent. Denique suo etiam æuo in eâ gente Tacitus hoc obseruat: Misti præliantur, apti & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum. Et quamquam istos equo vectos non legamus, quod de suis Velitibus Liuius: tamen certum est nec Velites postea vsurpassè, & tunc quoque cum fecerunt, celeriter ex equis delapsos. Video & Numidas hanc missionem sic vsurpassè. Hirtius in bello Africo: Impetum faciunt Numide, leuèsq; armatura mirabili velocitate prompti: qui inter equites pugnabant, & vnâ pariterque cum equitibus accurrere, & refugere consueuerunt. Sed ad nostros Velites, Valerius de hac ipsâ institutione primâ: Q. Nauius Centurio è peditibus lectos expediti corporis, breuib; & incuruis septenis armatos hastis, paruo tegmine munitos, veloci saltu iungere se equitibus, & rursus celeri motu delabi instituit. quò facilius equestri prælio subiecti pedites, viros pariter atque equos hostium telis incesserent. Hæc origo, & mansit res diu postea, & Iugurthæ bello Sallustius: Auxiliarios equites Tribunus legionum & Præfectus cohortium dispersiuerat, ut cum his permixti Velites, quacumque inuaderent, equitatus hostium propulsarent. An & Cæsaris atque illo æuo, nescio. certè in scriptis eius non est mentio: imò si fuissent, quid opus ex antesignanis legionum eligere quosdam in hunc vsum? Nam ita ipse bello in Pompeium: Adolescentes atque expeditos ex antesignanis electos milites ad pernecitatem, armis inter equites præliari iussit. Ac mihi suspicio est (suspicio tantum) post Socios receptos in ciues mixtosque legionibus, Velites desinisse, & eorum loco fuisse iuniores quosdam Antesignanos, atque ita reliquas classes auctas. Liuius tale indicare videtur,

Lib. XXV.

Etiam alij
populi sic
vsi.
Galli:
Lib. VII.

Lib. XLII.

Et Ger-
mani.
I. Gallie.De mor.
Germ.Lib. II.
cap. III.Quamdiu
Velites.

III. Ciuil.

Videri de-
fuisse cum
Sociis.

Lib. III.

cum scribit, pugnâ Africanâ Scipionis in Annibalem: *Velitibus* (ea tunc *lenis armatura erat*) *vias complevit*. Vt quid enim sollicitè monet, tunc *eam fuisse lenem armaturam*, si etiam nunc erat? Sed non opinor. & profectò postea *Sagittarios & Funditores* leges inter leues, qui longè à nostris. A v. d. Ego verò iamdiu post Cæsarem *Velitares*, & *Velitare auxilium*, reperio in Ammiano Marcellino. Ergo iterum rediuiui? L I P S.

Vnde dicti
Velites.

Non ipsi, sed vox in quorundam usu, qui tamen eo verbo non nisi leuem militem signant. Nec absurdè. Nam primos ipsos Velites Liuius indicat à *velocitate* dictos. & Festus asserit: *Velites dicuntur expediti milites, quasi volites, id est volantes*. Isidorus aliter, & *vel à volitatione vel à ciuitate Etruria qua Velites vocabatur*, deriuat. Quæ ista ciuitas, nescio: *Veliates* quidem in Italiâ, sed alibi lego. Heus tu, fugerat me pænè dicere, hos esse quos *Πελοποννήσιον* Polybius toto isto libro & alibi appellat: nec Lascari tibi audiendum, qui *Pilanos* constanter vertit. Quàm ille errat? quàm ij (nec è grege homines) qui secuti? Quibus iidem *Hasta velitaris* est *Pilum*, eodem illo Lascari præcunte. Quis autem nescit, rei Romanæ non planè expers, *Pilanos* ipsos Triarios esse? & *Pilum* commune legionariis telum? Statim docebimus, nunc ad prima Polybij dicentis:

Lascari
hic erron.

Velitaria
arma.
In Iug.

„ *Denunciare ferre gladium, & hastas, & parmam.*] Vniuersè primùm arma eorum nominat, mox partitè describit. Sunt hæc quæ Sallustius intellegit: *Itere sagittarj, & cohors Peligna cum Velitaribus armis, itinere properandi causa.*

Gladius
Hispaniæsis

Lib.
XXXVII.

„ *Gladium.*] Non aliter describit, nec opus erat, quia fuit Hispaniensis. Idem inquam ille, qui aliis quoque militibus, & postea ab eo exponendus. Liuius hoc mihi dicit, *Velitem* nostrum nominans: *Hic miles parmam tripedalem habet, & in dextrâ hastas quibus eminens vititur gladio Hispaniensis est cinctus. Quod si pede collato pugnandum est, translatus in laeuo bastis, stringit gladium.* Vides apertè quis gladius, & quo fine.

Hasta Ve-
litarum.

Lib. XXXI.
In Ibin.

„ *Hastas.*] Benè multitudinis numero, habuit nam *septem*, vt statim videbimus. Cur autem *ῥόσφοις* (ita in Græco) *Hastas* vertimus? cur non cum Lascari *Pila*? Quia istud quidem ratio & Polybius ipse verat, qui mox describit *Pila*: illud autem Liuius suggerit & exempla. *Hasta* inquam propriæ sunt Velitum, & sic appellant. Liuius: *Velites, emissus hastis, cominus rem gerebant.* Ouidius:

Ouidius
causa legem-
dum.
Iaculator
pro Velite.
Lib. I.
cap. xv.

*Vtique petis primò plenum flauentis arena
Nondum calfacti velitis hasta solum.*

Et si Velites nostros tempore poetæ eius fuisse non opinor, sed pro *Iaculatore* laxè sumit: vt contrâ, istum pro Velite Vegetius: *Claudius pluribus iaculatoribus institutus atque perdoctis, hostem cui prius impar fuerat, superauit.* Intellegit Appium Claudium Consulem, qui tunc ad Capuam imperabat, cum Velites inuenti. Et primùm sanè præcipuumque eorum munus fuit, iaculari. Istæ hastæ quia suâ quâdam formâ & minores; discretim ab aliis dictæ, *Hasta velitares*. Festus: *A duellatio, iactatio*
quædam

quædam verborum figurata ab habitu velitaribus. Liuius: *Consul ingentem vim pilorum, & velitarium hastarum, sagittarum, glandisque parauerat.* Plinius etiam scribit *Thyrrænum inuenisse hastas velitares, pilumque.* Ex quo aliquid in Isidori mentem, qui Velites ex Etruriâ deducit. Sed profectò Plinius vniuersè ibi pro hastâ missili: vt Liuius, cùm de ipsis nostris Velitibus: *Iacula, inquit, præfixa ferro quale hastis velitaribus inest.* At qui nōne de iis ipsis sermo? ineptum ergo videatur eadem per eadem illustrare. Sed quia propriè Velites tunc perierant, communiter loquitur, & habuere, inquit, hastas ferro quale nunc quoque in iaculatoriis hastis: quas illa ætas *Velitares* dicebat. Hæc ad Latinam vocem, de Græcâ, & in Plutarcho occurrit, sed semel atque iterum, apud alios rariùs: tamen proba est, & Polybius assiduè hac vsus. Γεσφορ ipsum telum, & ab eo Γεσφομάχου Velites dixit. Vulgata adhuc lexica aut *Pilum*, cum Lascari explicant, aut, si Deo placet, *glandem*. Ridiculè. audiat optumus Scholiastes poëtæ optimi, Eustathius, in istud — ἀργάνησιν ἰστούς, *hastis iacientes.* Οἱ, inquit, παλαιοὶ φασὶν καὶ ὅτι αἰγάνη γέσχος, μικρὸν ἀκόντιον καὶ ζητήσιον μήποτε ἴσφαλλαι τὸ γέσχος. γέσχος γὰρ μάλιστα ἔντυται διὰ τοῦ φ. εἶμιν ἀεὶ μηχαναὶ καὶ λῆξις ὁ γέσχος, ὁ δὲ γέσχος ἀκόντιον: *Antiqui dicunt Aiganeam esse Groschum, paruum iaculum. Et querendum an non error in isto, Groschus: crebrius enim reperitur Groschus per. ph. Nisi tamen mechanica diffio Groschus, at Groschus iaculum.* Vides (etsi de scripturâ ambigit) tamen planè explicatum pro Polybij & nostrâ mente.

Lib.
xxxviii.Lib. vii.
cap. lvi.Liuij verbo
exculso.Groschi
vox.Odys. p.
viii. 631.

„ *Parua & firmitatem habet. à structurâ.]* Atque ea firmitas etiam sit à materiâ. Vnde igitur? ex ære? nugæ: nec honestiores ipsi talia nunc scuta habuerunt, nedum vt isti minimi. E corio? video eruditos quosdam velle inductos à Suidâ: Παρμαι, δερματινοὶ θυροὶ ὡς καρχηδονίαις: *Parma, coriacea scuta apud Carthaginenses.* Sed temerè fortasse inductos. Si talia apud Romanos, cur ad Carthaginenses restringit Suidas? Cur Polybius verbo non tangit, & discriminat à legionariorum? Nam istorum è ligno fuerunt, corio saltem superducto. Censeo idem in istis. Ipse Polybius alibi indicat, qui stabilitatem & * δυνάμιν Romanæ parmae tribuit: non habuisset è corio mero. Quòd ad Suidæ, certum est Afrotum pleraque scuta sic fuisse: sed Afrotum, vt * aliàs deducam.

Parma quæ
materiâ.
An è corio?E ligno
positus.
* Vide mox
de Scutis,
Dial. seq.
* In Ana-
lectis.
Parma ro-
tunda.

„ *Formâ rotundâ.]* A quâ nomen petit Varro. Nam *Parma*, inquit, quod à medio in omnes partes par: iustus orbis sit, ex iis verbis. Idem & *rotundus* in Fragmento quopiam facit: *Quem sequuntur cum rotundis Velites leues parmis.*

In Non.

„ *Tripedalem habet dimensionem.]* Græcè διάμετρον: & scimus eo verbo venire normalem plerumque lineam, & rectam: Latini *dismetientem* dicunt. Nec caussa videtur vel hîc ambigendi, nisi quia res inspecta sistit aliquid & moratur. Age, tripedalis est Diametrus? ergo Perimetrus siue ambitus nouempedalis. Id enim sequitur ex certissimo scito mensuratum. Et tu talem parmam, paruam appelles, breuem, & denique *Parmu-*

Quanta
fuerit, ad-
dubitatum

lam?

lam: His enim adiectiunculis aut nominibus Latini efferunt. vt Nonius: *Parma, breue scutum*. Isidorus: *Parma, leuia arma, quasi paruum clypeum*. Frontinus de ipsis nostris Velitibus: *Parmulis non amplius ornati*. Valerius: *Paruo tegmine muniti*. Si, inquam, omnes consensu breuitatem & leuitatem attribuunt; qui potest in isto modo? qui adfarim amplius, & nec maior ferè in grauiore armaturâ. Nam scutum legionarii militis etfi *quattuor pedes* habet in longitudine, tamen *duos & semis* tantum in lato. Ergo eâ parte Parma vincat. Amplius. Liuius scribit, *Parmas ius fuisse breuiore, quam equestres*: id est minores. Ego non credo vllum equitem commodè tractare posse hanc vndique tripedalem. Tamen & Liuius ita: *Hic miles tripedalem parma habet*. Et Polybius: μέγας ἀρχὴν τοῦ ἀσπίδα adtribuit: id est, *magnitudinem qua sit tuendo*. Ergo satis magnæ: etfi inclinabam *tripedales* in longum facere, atque in eâ diametro tantum; non etiam in latum. Consideretur. Festus quidem ostendit pariter exiguas fuisse: *Parmulus*, inquit (nota diminuentem vocem) *pugnare milites soliti sunt, quarum vsum C. Marius sustulit, datis in vicem earum Bruttianis*. De his Bruttianis, idem: *Bruttiana parma, scuta quibus Bruttii sunt vti*. Nota scutorum vocem, & talia in equitum posteriorum armaturâ apparent: id est, oblonga.

*Galea à
Casside dif-
feri.*

*Galea sty-
mon.
E pellibus
olim.*

Lib. VII.

*Hiad. II.
vers. 23.*

Lib. VII.

*Signiferi
Romani
leoniam
induit.*

„ *Simplici tegmine capitis*.] Significat ex ære aut ferro nihil fuisse, dumtaxat è pelle aut lanâ aliquid, & *Galerum* aut *Galeam*. Nam sic discernit hanc à Casside Isidorus: quod *Cassus de laminâ est, Galea de corio*. Ille hoc verè, & pro eo Tacitus: *Vix uni alteriue cassis aut galea*, de Germanis sic scribens, & manifestò abiungens. Ipsa vox quoque præfert. quia *Galea* est propriè ὑπὸ τῆς γαλῆς, à *fele* aut *mustellâ*: etfi Varro maluit petere à *Galero*. Sanè prisca tegmina ferè petebant à feris. vnde in Homero aliis- que, ἰχθυὶν, κύνιν, ταυρεῖν, αἰγείν: *mustellina, canina, taurina, caprilla*. Lego & in Suidâ: Ἀλωπεκία, ἢ περικαρπία: *Vulpina, ipsa galea*. Sic igitur dictæ, quia à talibus animalibus captæ. Mos qui passim tangitur à poetis. vt Statio: *Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum*. Ipsas leoninas exuias sumebant, & sic aptabant vt caput capite velarent, ceteris humeros & dorsum. Homerus de Agamemnone:

Αὐτοῖ δ' ἐπειτὰ δαφνοῖδ' ἑσασσά δ' ἔρμα λείοντος.

Αἰθωνος, μέγαλοιο, ποδηνικέ.

Atque humeros circumiecit pellem inde leonis

Ardentis, magni, crurum tenuis.

Noster Virgilius de Auentino Italo:

Ipse pedes tegmen torquens immane leonis

Terribili impexum setâ, cum dentibus albis

Indutus capiti, sic regia testa subibat.

Nec de nihilo hoc poeta Romanus. quoniam & Romani in suâ militiâ vultu usurparunt, & adnoto in Columnâ Traiani signiferos omnes semper in hoc habitu. cum pelle dico leonis, quæ caput, humeros, dorsum regat, & caudâ pedes flagellet. Etiam in Tacito, Germanicus conte-

Elus humeros ferinâ pelle, adit castrorum vias. Non sic tamen in nostro Velite, cui galea tantum è tali aliquo regmine, & sæpe lupo, (Romanâ ferâ, & Romuli nutrice) quod apertè Polybius hic signat. Alludit Pro-

*Galea è im-
pinâ.*

Et galea hirsutâ compta lupina inbâ.

Lib. 1111.
eleg. 1.

Virgilius: — *spicula gestant*

Bina manu, fuluósque lupi de pelle galeros.

Aliâs ex vrsô, aut tali ferâ habuerunt. Statius:

Ille Lycaonia rictu caput asperat vrsæ.

Lib. 1111.

Quin Claudianus Afris dat è serpente:

Serpentum gestant patulos pro Casside rictus.

Lib. 1. de
Laud. Scil.

Hæc talia *Galeros* appellat Virgilius suprâ, & Frontinus Veliti nostrô *Galericos* adaptat. Silius *Cudones* dixit:

*Galeri.
Cudones.*

— *caput hu cudane ferino*

Stat cautum.

Iterum:

— *cudone comantes*

Disceit crines.

Sed & video Græcos iis vrsos, aut finitimos. Xenophon de Thracibus:

Lib. v.
*Paphlago-
nû galea.*

Ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ κερὴν σκύννα, οἷά περ τὰ πηλαγονικά: In capite galea è co-

rio, cuiusmodi *Paphlagonum*. Sed & Macedones habuère. Dio Cassius ait

In Cara-
calla.
Macedon. n.

M. Antonium Caracallam, *legionem Macedonum instituisse*, & *prisco ritu ornasse*. *Arma autem erant*, inquit, *Κεραυὸς ὡμοβόειον, θώραξ λινοῦς, galea*

è crudo bone, lorica lineæ; & quæ addit. Facit hoc poetæ in *Causiam* Ma-

Causia, qua Macetum genti fuit utile tegmen,

Pilleus in nimbis, inque acie galea.

A v d. Sed heus, Polybij verba cùm video: atque est, inquit, cùm *lupinam*

aut tale aliquid imponit, tutela simul & signi causâ: hære incipio, vtrum

nudo capiti, an galeæ alteri imponat? Eò magis, quòd in Vegetio memi-

Lib. 11.

ni legere: *galeas ipsas ad terrorem hirsutus (alij libri vrsinus) pellibus tectas.*

*Galea ve-
natoria.*
In Datami.

L i p s. Non ita hic factum. cùm præmiserit de *simplici tegmine*: nec ra-

tio est tam cautè & custoditè armare istos. Addo legere me *Galeam ve-*

natoriam, pro hoc sensu, in Æmilio Probo, de Datami: *Ipse agresti du-*

plici&que amiculo circumdatus, hirsut&que tunicâ, gerens in capite galeam ve-

natoriam, dextrâ manu clauam. Ita enim veriùs distingui, quàm vt ad *clau-*

nam referatur. Et quidni isti vfi, quibus è cæde ferarum copia? Sed pergo.

„ *Habet lignum in longitudine duorum cubitorum.*] Sunt igitur in hasti-

lites pedes. Nam quòd in Liuiò est: *Septena iacula quaternos longa pedes*

*Concordia
inter Poly-
biû & Alios.*

data. & in Frontinò: *Septenus singulos hastis quaternorum circiter pedum*

armatis: id ad telum totum referendum est, vnâ cum ferri modo, qui

fuit dodrantalis, id est haud longè à pede.

„ *Crasitie vnus digiti.*] Ergo tenue lignum, & vt hodiernæ sagittæ.

Quidni tale cùm *septem* ea tulerint? suprâ in Liuij & Frontinî verbis ha-

*Tenera ha-
stæ Velitum.*

Valerij lo-
cus citatur.
Lib. III.
cap. III.

bes. Septena igitur illa implebant manum. Huc facit Valerij locus, sed cum nostrâ correctione, qui scribit eos *breuibus & incuruis septenis armatos hastis*. Breuibus. pedum quattuor: sed quomodo *incuruis*? an à ferro? non dicit Polybius. & pone hamatum fuisse, non tamen aptè hoc *incuruum*. Libri scripti quos consului habebant, *inturmi*. Putarem *infirmitis* verum esse, & ad hanc tenuitatem referrem.

„ *Ferrum est unius spithame.*] Ita Græcis dicitur, qui Latinis est *Palmus maior*, siue & *Dodrans*.

„ *Statim à primo iactu inesseatur.*] Tale aliquid. in ipso Pilo machinatus C. Marius, vt pòst dicam. Sed & Liuius, etiam ante institutos hos Velites ad Capuam, libro xxi. *Sagittarij, funditoresque, & velites etiam, quorum inhabile telum ad remittendum imperitis est.* Qui tamen locus consideratione duplici eget. primum, quòd *Velites* nominat (nescio an alibi) veteres illos *Iaculatores*: deinde quòd ait *imperitis inhabile*. Atqui & *peritis*, si tale & tam flexile est, quale hic describitur: & Polybius aptè negat remitti. An redundat vox *imperitis*? an mutanda in *impeditis*: vt nisi quis otiosè mucronem refingat: & erigat, neget remitti. An idèd etiam *imperitis* inhabile, quia amento emittebatur, & certo motu? Sed quidquid est, hæc arma Velitum: à quibus moneo haud longè *Peltastas* siue *Cetra: os* abisse Græcorum. Vt alia loca omittam, Ælianus ita describit: *Οἱ πέλτας αὐτὴν μέσην πᾶς κέχρηται σκευή. ἡ γὰρ πέλη μικρὰ πᾶς ἐστὶν ἀπὸ δίσκου, καὶ καψῆ, καὶ τὰ δόρυτα πολὺ τῶν ὀπλιτῶν λειψόμειναι: Πελτᾶστα μετὰ τὴν ὕλην ἀρματὺν. ὅτι Πελτα παρὰ τοὺς κλυπεολοὺς ἐστὶν, & λευκὸς, & ἡστέρα τῶν ἐκείνων ὀπλῶν ἡστέρα.*

DIALOG. I.

De Souto accuratè. Discrimen. à Clypeo. Magnitudo eius, Circulus, Umbo, Origo, & exemplum.

VELITIVS arma sua dedit, dat nunc Hastatis; imò & aliis iun-
dim, quia armis isti leuiter inter se dissidebant: & siquid fuit, di-
cit. Lege:

POLYB. Τοῖς γε μὲν δὲυτέρῳις μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀσάτοις δὲ προσαγορευομένοις, παρήγειλαν φέρειν πανοπλίαν. ἐστὶ δ' ἡ ῥωμαϊκὴ πανοπλία, πρῶτον μὲν θυρεός, & τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἑπταφανείας πένθ' ἡμιποδίων. τὸ δὲ μήκος, ποδῶν τεττάρων. ὃ δὲ μεί-
Secundis verò atate, & quos Hastatos dicunt mandabant ferre omnia arma. Sunt ea more Romano Scutum primò. cuius latitudo est in gibbâ superficie duorum pedum & semis: longitudo pedum quattuor. Maius verò

ζων ἔπ καὶ παλαισιαῖθ, ἐκ *verò etiam palmo prater eà*
 διπλοῦ σφυιδώματθ, ταυρ- *excedit. Est ex duplici tabu-*
 κόλλη πεπηγώς ὀθονίω, μετὰ *latione, taurino glutino cum*
 δὲ ταῦτα μοχρίω δέρματι πε- *linteo compactum: dehinc vi-*
 ρεῖληπτιμ τλὼ ἐκτὸς ἑπιφά- *tuli bouisue corio tegitur ex-*
 ρειαν. ἔχει δὲ περὶ τλὼ ἴτιω *teriolem superficiem. Habet*
 ἐκ τὰν ἀνωθεν καὶ κάτωθεν *in curvaturâ circa superam.*
 μερῶν, σιδηροῦ σιάλωμα, *inferamque partem ferreum.*
 δι' ἧ τὰς τε καταφορῆς τὰν *munimentum, quo & con-*
 μαχαιρῶν ἀσφαλίζεσθαι, καὶ *tra ictus ensium defenditur,*
 τὰς πρὸς τλὼ γλὼ ἔξερέσεις. *Es contra inclinationes aut*
 πρὸς ἡρμους αὐτῶ καὶ σιδη- *depositiones interram. Apta-*
 ρθὸ κόγχθ, ἡ τὰς ὀλοχερεῖς *tur illi & ferreus umbo, qui*
 ὀποσέγει πληγὰς, λίθων καὶ *vehementiores ictus auerit*
 σαροσῶν, καὶ καθόλου βιαι- *lapidum Es sarissarum, Es*
 ὦν βελῶν. *uniuersè violenti cuiusq. tel.*

Assignat igitur primò

„ *Scutum.*] Cui nomen ὤρετο σκῦτος, id est à loro, è quo factum. Id *Scuti etymon.*
 verius, quàm aut à *secando, quasi secatum*, quod Varro comminiscitur; aut *1111. de.*
 ab excutiendo, quod Isidorus, *quia excutiat tela.* Moneo differre à *Clypeo,*
 & separant quicumque signatè ac propriè locuti. Liuius: *Scuta pro cly-*
 peis fecere. Et est discrimen à formâ. quæ enim rotunda & in orbem iu- *L.L. Discrimen.*
 stum relata, *Clypeos* dixere; quæ in longum exibant, *Scuta.* Virgilius: *Lib. VII.*
 — clypeique sub orbe teguntur. *11. Aen.*

Idem: *Argolici clypei aut Phæbae lampadis instar.*

Addit *Argolici*, quò magis orbem notet: quia talia illorum: Ammianus: *Lib. XXII.*
Iugum tereti ambitu, Argolici clypei specie. In Dionysio: ἀργολικῶ ἀσπίδος.
Argolici clypei: in Scruiano censu, qui simpliciter sunt *Clypei* Liuiò no-
 stro. At de Scutis, contrà leges *Scuta longa:* & mox audiemus sic fuisse.
 Simile discrimen apud Græcos. & Homerus ἀσπίδας ἀνέκλινες agno-
 mento dixit, *clypeos rotundos:* at θυρεὺς Polybius semper nostra *Scuta:*
 nec aliter Dionysius & Plutarchus. Dio & inferior illa ætas confundit.

„ *Cuius latitudo in gibbâ superficie.*] Metitur exteriorem ambitum, sed *Duplex*
 vbi? Scutorum enim vnum & commune genus, inæquali latitudine: ac *scutum.*
 patet magis produciturque circa umbilicum, extremis angustioribus. *Onium.*
 In tali, crediderim mensurati mediam partem. Alterum genus rarius,
 sed tamen in vsu etiam, quod vndique æquali latitudine, & ianux vult *Et Imbricatum.*
 formam.

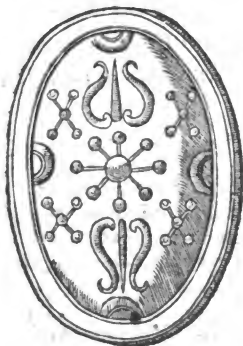
Lib. XLIX.

In Macri-
no.

Lib. IX.

Lib. XXI.

formam habet, sed incuruæ: & vt apertè dicam, sectum canalem aut imbricem refert. Dio Cassius vtrumque genus copulat, cùm Testudinem militarem struit, & in eius medio locat τὰς τὰς πλατείας ἀσπίδας (confundit vocē, debuisset θυρεός.) ἔχοντας: eos qui lata scuta habebant: in lateribus τὰς ἀσπίδας τὰς κοίλας εἰς σπληνοειδὲς σχωμένους: eos qui scutis canis in modū canalium factis utebantur. Vtrumque in monumentis videmus: et si cum discrimine vsurpatum, vt ostēdit idem Dio. Nam norat Macrinum Pratorianis militibus, pugnā in Antoninum, abstulisse τὰς σπληνοειδὲς ἀσπίδας, scuta imbricata: quo leuiiores, inquit, eos redderet ad pugnam. Ergo hæc grauiora & longiora etiam, quod Polybius indicare mox videtur, & palam magis Apulcius: Miles, inquit, è legione, habebat galeam nitore præmicantem, & scutum ceteris huius longius. Nostrium intellegit, quod vulgaria anteibat, & digniores militum gestabant. Nescio an & Ammianus, de militibus quibusdam Romanis: qui veriti ne remanerent post signum erectum, scutis quæ patula sunt & incurua, firmitus adherentes, eaque licet imperite regendo, per voraginosum amnem velocitatem cōmitati sunt nauium. Potest hæc signare, potest illa alia: quia omnia leuiter incurua. Forma & facies vtrorumque sic in sculpturis.

Scuta ob-
longa.

L. b. III.

Ecc.

I. Acmi-
lio.

Lib. XLIII.

„ Longitudo pedum quattuor.] Vides prominuiffe igitur scuta, & oblonga magis quàm lata fuisse. Iosephus idē appellat Romanorum istos θυρεὸς ἑννῆναις, scuta longa: & Plutarchus, ποδῆρες, ad pedes demissos. Nam reuera totum hominem tegebant, leuiter se inclinantem. Argumentum, quod Liuius scribit milites in vigiliis stantes, capite super marginem scuti posito, dormiisse. Si stantes, debuit fuisse productius. Reperio & inferiore ac corruptā iam militiā hunc modum. Nam in Nicetā-Choniate, vbi Eustratius quidam è legione Macedonicā ad singulare certamen in hostem producit: ἀσπίς, inquit, ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ σώματος διδόται: scutum illi ad hominis longitudinem datur.

„ Mainc

„ *Maius verò scutum etiam palmo præcedit.*] Hoc fortassis illud incertum est, de quo dictum. Sed quis id gestauerit? Triarii, opinor, aut digniores Principum: nec vulgatam Liuij scripturam audiemus: *Spoliare cupientem Triarii obiectus clypeis arcuere*. Illine clypeis? nusquam iam ij Romanis, & scutu reponere cum priscis libris.

Linus correctum.
Lib. xxi.

„ *Ex duplici tabulatione.*] Quod id sensu? an duas tabulas fuisse, incuruas sic aptatas? an duplicatum totum textum? Ego hoc opinor, & è pluribus minutisque tabellis corpus hoc iunctum. Varro subiicit, cum etymon scuti quærit: *A sectura*, inquit, *vs secutum, quòd minusè confectum sit tabellis*. Etiam Ammianus: *Cum apud Parisios adhuc Caesar Iulianus quatiens scutum variis motibus exerceret in campo, axiculis quis orbis erat compaginatus, in vanum excussis, ansa remanserat sola*. Ostendit pluribus lignis & axiculis constitisse. Atque hæc è certis arboribus, quas Plinius designat: *Frigidissima quacumque aquatica; lentissima autem, & idè scutu faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se protinus, clauditq; suum vulnus, & ob id contumacius transmittunt ferrum. In quo genere sunt ficus, salix, tilia, betulla, sambucus, populus utraque. Leuissima autem ex his ficus & salix, idèque utilissima*. Vides Salicem inter utilissimas censerì, atque etiam vulgarissimas, vt aliunde disco. Adèd vt Græci poetæ itæ seu Salicem dixerint pro ipso Scuto. Euripides:

Scuti ligna cuiusmodi.

De L. L.
Lib. xxi.

E quâ arbore.
Lib. xvi.
cap. xu.

E salice sap.

Κρίων γὰρ τ' ἐν δ' ἐν ἰταῖς λαβὼν χελί:

Salicem Creon deinde suscipiens manu.

Hesychius: *Ἰταῖαι, αἱ ἀσπίδες, ὅτι τὸ πρῶτον ἐκ ταύτης τῆς ὕλης κατασκευάζονται*: Salices, scuta, quia primitus ex hac materie sunt facta. In Theocrito etiam est:

Ἀχρόμυροι σακίους βραχίονας ἰνύουσιν:

Brachia vimineis scutus pressi atque grauati.

Eidyll. xvi

De Syracusis loquitur. & nescio an non aliud ibi scutorum etiam genus tangit, quod non è tabellis, sed è viminibus textum. Idè etiam ita verti. Nam Siculi & Siracusij talibus vulgò vsi. Festus: *Cerrones leues, & inepti, à cratibus dicti, quod Siculi aduersus Athenienses cratibus pro scutis sint vsi, quas Græci γέρρας appellant*. Benè Festus, & cum eo Eustathius: *Γέρρας, ἀσπίς, πεποίηται ἐκ λυγίων, καὶ ὀσπύριον*: *Gerra, scuta Persica, ex viminibus, & saligna*. Persis adtribuit, quia creberrimè & recentissimè ij habuerunt Glossæ item: *Γέρρας, εἰδος ἀσπίδος πεποιημένη*: *Gerrum* (hoc etiam genere vulgò extulerunt) *genus scuti Persici*. In Xenophonte aliquoties ea vox: & Ammianus de Persis etiam sui æui: *Obtecti*, inquit, *scutu vimine firmissimo textu, & crudorum tergorum densitate vestitis*. Idem postea: *Manipuli pedisum contecti scutis oblongis & curuis, quæ texta vimine & erudis coriis gestant*. Ipsa descripta habes, & item formam. A quâ tamen aliquid Strabo abit, qui de Persis: *ὀπίσσω ῥομβοειδῆς*: *Arman* tur scuto rhombi speciem. Hæc figura non planè quadrat in Ammiani oblongam & curuam. Sed potuerunt à Strabone mutasse. In Eunapio lego Parthis quoque (gens eadem, aut in eodem solo) scuta hæc talia, imò &

Scuta è vimine.

Gerra.
Persa sunt vsi.

Lib. xxxiii
Ibid.
Quæ formæ fuerint.

Lib. xv.

galcas fuisse. Οἱ δὲ τὰς ἀσπίδας ἔχοντες καὶ κερὰν οἰσύναν, πολλὰν πᾶσι παρὰ τοὺς ἑσθλὰς: *Quis Parthorum scuta habebant vimineas, & galcas vimineas, suo & patrio quodam modo intextas.* Nec verò Persæ tantum, sed Germani habuere. Ex Tacito: *Nec scuta quidem ferro nervo firmata, sed viminum textus, vel tennes & fucatas colore tabulas esse.* Galli quoque in Cæsare: *Scutis ex cortice factis, aut viminibus textis, quæ subito ut temporis exiguitas postulabat, induxerant pellibus.* De aliâ aliquâ gente Sallustius, in fragmento: *Soliti necesse ex viminibus vasa*

11. Annal.
Germanis
hæc scuta.
Et Galli
interdum.

Improbæ
hæc sententia

Macedones
olim vsi.

Lib. x.

Et Itali.

vii. Aen.

* Fortasse

plectunt.

agrestia, ibi tum quod inopia scutorum fuerat, ab eâ arte se quisque in formam parmae equestris armabat. Sed uterque ostendit non optima aut firmissima ea scuta fuisse, & adsumpta in egestate aliorum. Significat & Thucydides: *Ναύτας ἑξ ὥπλων ἀσπίσι φάυλαις καὶ οἰσύναις ταῖς πολλαῖς: Χαντας ἤρμασι scuta improba, & plerisque viminea.* Tamen Macedones etiam olim vsi, sed quæ in ærea aut argentea Alexander mutauit: & hoc iis apud Curtium obicit: *Lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta.* An non Itali & ipsi Romani? Dicas ex Virgilio, qui de Italis:

— * *plectuntque salignas*

Vimbonum crates alij.

Ex Lucano, de Romanis Arimini:

— *nudâ iam crate fluentes*

Innadunt clypeos.

Intelligit vetustos, & pelle scissâ & fluidâ iam destitutos. *Crates* uterque dicit: quæ vox tamen & in tabellarum textum convenire potest. Scuta tamen rotunda & equestris, cum * Sallustius, tum Dio, indicare videntur (leuitatis fortasse causâ) talia fuisse. Dio sic de Saluidieno, qui cymbas quasdam contra Sextum Pompeium ridiculè instruxit: *Δερμάτινα ποῖα, κατὰ τὰς ἐν ὠκείᾳ πλοῦντας, ἐκ ποίῃσι κατεχέρσων, ἐνδοθεν μὲν ἰαβ-δοῖς αὐτὰ κέφαλι διαλαμβάνων, ἔξωθεν δὲ βοδὸς δέρμα ὠμόν, ἐς ἀσπίδος κυκλο-τρῶς τὸ πόν, ὡς τεύχων: Coriacea nauigia, ut solent ij qui Oceanum nauigant, facere est aggressus, introrsus ea virgis leuibus intexens, extrorsus verò bonis crudum corium, in modum rotundioris clypei, circumponens.* Cum rotundo clypeo diserte comparat; qui equitum ferè fuit. Sed heus tu, cur non me reuocas euagentem? & nōne hæc extra Polybium? A v d. Non extra historiam aut militiam: & sint utriusque illustrandæ. Quin ad tales excursus liber esto, & iam nunc mappam tibi mitto. L i p s. Reduc & contrahere non enim lubet extra viam: ipsa lōga affatim, & fatigat. Pergo.

Glutinum
in scuto.

„ *Taurino glutino.*] Quod & linteum tabellis iunxit (de quo linteo hic in Polybio:) & tabellas ipsas inter sese. Denique & corium firmavit. Aufonius:

In Monof.

Tergora dic clypeis accomoda quid facias? glux.

Et Nerni.

Videntur & nervo aut ferro vinxisse, ex Tacito: *Ne scuta quidem ferro nervo firmata.* Sed ferrum referri ad orbem circumpositum potest, de quo Polybius tangit, vel ad Vimbonem: *nervi*, non nisi huic rei & tabulis vincendis fuisse videntur.

11. Annal.

„ *Vituli bouisque corio.*] Potius profectò bonis: & id robustius: tamen quia *μορχειω δρυμην* in Græco est, de *vitulo* quoque expressi. Corij huius *Corium in scutis.* inducti apud Græcos Latinosque mentio, & creberrimè poëtas: qui coria etiam multiplicat & adaugent. Exempla illa omitto. propriè ad Polybium & ad verum, Statius:

Nec pudor emerito clypeum vestisse iuueno.

Lib. III.

Idem: — *graues clypeos casis vestire iuuenis.*

Sed & Liuius testimonium, in re miserabili, suggerit, de obsessis Casilini ab Annibale: *Postremò ad id ventum inopia est, ut lora detracta & scutis Lib. XXIII pedes, ubi feruida molliissent aqua, mandere conarentur.* Accusarem cupidinem vitæ, nisi quòd à constantia non ab ignavia fuit. Silius idem de Saguntinis: — *resolutaque nudos*

Lib. II.

Linquentes clypeos armorum tegmina mandunt.

Hegesippus de Iudæis, qui in vrbe sacrâ à Vespasiano obsessi: *Et cum alia famus solatia non reperirent, detrahebant coria scutis, ut cibo essent sibi quæ præsidio non essent.*

„ *Ferreum munimentum.*] In Polybio, *σιδηρεὶ σιάλωμα*: quæ vox *labrum* Margo ferreus in scuto. & extremitatem talem notat: propriè tamen *Sputi* instar tenuem bracteam aut lamellam. Martialis: *Hoc linitur sputo Iani caryota Kalendis.* Suidas ipsum hunc Polybij locum, opinor, respiciens: *Σιάλωμα, σιδηρὴ σιδερέια τῶ ῥωμαϊκῷ θυρεῷ*: *Sialoma, ferreus ambitus Romani scuti.* Vult idem dictum Hefychius, sed obscurius: *Σιάλωμα, μέγιστὴ τῶ ὅπλου τῆ καλῶν θυρεῷ*: *Sialoma, pars aliqua armatura, quam Scutum dicunt.* Plutarchus *καπλῆα* dixit, & auctorem huiusce rei Camillum fecit. Ille in pugna contra Gallos, quorum immanes gladios timebar, cum alia machinatus est, tum istud. *Τοῖς θυρεοῖς, inquit, κύκλω περιέριμωσεν λεπίδα χαλκῆν, τῇ ξύλῳ κατ' αὐτὸ τὰς πλῆγὰς μὴ ἔχοντες*: *Scutis laminam ferream in orbem adaptauit, ligno solo ictus parum sustinente.* Ergo hæc caussa vna & prima rei, altera quam Polybius adiungit, ad scuti tutelam & seruamen. Inclina- bant enim sæpe in terram, & ferè sic ante tentoria aut in excubiis habebant, pilis etiam (quod marmora nos docent) acclinatis. Ne ergo putificeret lignum, munimen à ferro.

Camilli in-
uentum.

In Camill.

„ *Ferreus umbo.*] Ita plurimum & vulgò, è ferro. At poëta aurum etiam faciunt. ut Virgilius:

Umbo à u-
rio metallo.

— *uastos umbo vomit aureus ignes.*

x. Aeneid.

Sed & Sidonius posteriore æuo reipsâ sic fuisse ostendit. *Clypeorum lux Lib. IIIII, in orbibus niuea, fulua in umbonibus, ita censum prodebat ut studium.* Hoc Epist. XX. ille de Sigimere iuvene regio, eiusque comitatu selecto: & satis indicat ditiores argentum in ambitu, & aurum in umbone gestasse. Non is luxus oli. n. Umbonem autem certum est mediam illam partem scuti dictam, *Quid Um-
bo.* quæ proruberat & exseriunt cum rotundo tumore. Ideò Umbo, quod Græcis est *αὖβων*. Montes & eminentias hac voce Statius poëta sæpe appellat, quod iure suo doctus Scaliger nos docuit in Varronem. Sed & Latini vestis positum qui ad pectus exibat in tumorem, sic dixerunt.

Pro monte.

Pro vestis
parte.

Tertul.

De pall.
cap. v.
Ibid.
Sat. v.
Persio lxx.

Tertullianus: *Totum contracti umbonis figmentum.* Iterum: *Recognito rursus umbone, & siquid exorbitauit reformato.* Persius:

— totaque impune Saburrâ:

Permisisit sparsisse oculos iam candidus umbo.

Lib. xi.

De tirone loquitur, qui in viros transcriptus, & depositâ prætextâ candidam togam sumpsit: vnâ cum eâ etiam libertatem. Non aliter ego illa interpreteror. Apulcius huc etiam ducendus: *Palla sub dextrum latus ad humerum lauum recurrens, umbonis vice, deiectâ parte lacinia, multiplici contabulatione dependula.* Et Glossæ præfixæ: *Umbilicus, ὀμφαλὸς ἀπὸ τοῦ ὀμῆναι*: an non corrigendâ? *Umbo, ὀμφαλὸς*, & cetera. Nec enim *Umbilici* vocem profectò temerè in utrâvis eâ notione leges.

Umbo
trudebant
Iul. cap.
xxviii.
Lib. lxi.
Lib. ix.
Lib. xxx.

„ *Ictus auertis lapidum.*] Atque vsus alter, quòd auertat etiam hostes. Nam in conflictu & pugna cominus utebantur eo ad impulsum. Suetonius de Acilio animoso milite: qui *abscisâ dextrâ, transfiliuit in nauem, umbone obuio agens.* Curtius: *Totam aciem pauore suo fluitantem umbonibus posse propelli.* Liuius: *Umbonibus incussâque alâ sternuntur hostes.* Iterum: *Alâ deinde & umbonibus pulsantes.* Vbi Alam etiam dicit partem illam humeri brachijque adiutricem in hoc nisu. Quid, quòd ipsa incurua illa pars, Umbo? Fallor, aut sic Statius:

Umbo pro
humero.
Lib. ix.

— clypeum non sustinet umbo

Mutatum spoliū.

De Tydeo ait, defesso à pugna & vix arma sustinente. Ibi Lucatius: *Hic umbonem pro humero posuit, aut pro manu.* Martialis consumiliter, de valentis suo liberto:

In turbam incideris, cunctos umbone repelles.

Profectò ista pars brachij est, proiecta & incuruans. Satis de Scuto, pro Polybij quidem mente. A v d. Non etiam pro meâ. L i p s. Quid abest, aut aues igitur? A v d. Principium & inductionem scuti, ob Liuij verba (in mente habeo) quæ me torquent. Nam cum illa de*Ordine legebamus, hæc quoque erant: *Clypeus antea Romani vsi sunt, deinde postquam stipendiarij facti sunt, scuta pro clypeis fecere.* Ergone tunc demum scuta introducta, cum stipendia, id est obsidione Veienti? Atqui ipse Liuius aliter, & iam in armandis classibus Seruianis, dat primori dumtaxat *clypeos* (ἀσπίδας ἀργολικὰς Dionysius:) reliquis *scuta*, quos *Θυρεῖς* idem ibi Græcus. Sed & sæpius antea Scutorum mentio. L i p s. Me spectas? prope est vt negem respondere ad talia quæ abducunt extra Polybianum campum Sed tamen quia in margine hæres, fiat. Tetigi suprâ leuiter de sensu verborum Liuij, qui non est (vt verba aspecta præferunt) quasi antea clypeis tantum Romani vsi, postea scutis. Id verò falsum: sed quòd vtrumque genus in vsu antea, postinde sola scuta. Breuiter hæc sententia. Origo igitur Scutorum à regibus, imò à primo ipso rege, si fidem habes Plutarcho. Ille sic de Romulo: *Θυρεῖς τὰν Σαβιῶν ὁ ῥωμύλος ἐχρησάτο, καὶ μετέβαλε τὸν ὀπλισμὸν ἐαυτῷ τε καὶ ῥωμύλων περὶ τὸν ἀσπίδας ἀργολικὰς φορέωντων*: Scutis Sabinorū Romulus est vsus, & mutauit sua ac Romanorum.

*Lib. ii.
Dial. lxi.
Lib. vii.
Quando
Romanis
scuta.

Liuij inter
sententias.

Romulus
scuta induxit
in Romulo.

rum aliorum arma antea clypeos Argolicos ferentium. Id verò palam contra Liuium, & isto auctore diu permutatio hæc ante Veiens bellum; tunc scilicet cum accepti, vnà cum Tatio, in urbem Sabini. Sed potest vterque verum dicere. & fuit ira sub Romulo, mutatum à Scruio; iterumque mutatum, obsidione Veiorum. Tamen ex Græco illo dixeris ortum & noritiam scuti esse à Sabinis. At negat alius Græcus, Athenæus: qui inter ea quæ Romani à variis gentibus hausere: *ὡς δὲ σαυνικῶν*, inquit, *ἐμπαυρὸν θυρεῶν ἔχουσιν*: *A Samnitibus didicere scuti vsum.* Cæsar apud Sallustium hinc stare videatur: *Arma atque tela militaria à Samnitibus sumptimus.* Et Arma & Tela nominat: atque illa propriè scutum esse scimus, eaque quæ ab armo feruntur. Tamen ad Plutarchum magis ego eam, & à Samnitibus abiungam. Quid ira? causâ duplici. Priore, quod diu ante Samniras notos, aut certè bello notos, in vsu Romanis scuta. Plutarchus, Dionysius, Liuius testes sunt. Nam isti bello non tentati ante annum urbis ccccx: diu antè promiscua iam scuta, si illis fides. Alterâ, quod etiam forma scuti Samnitici discedit à Romani. Ira enim de illo Liuius: *Forma erat scuti (Samnitici) summum latius, quæpectus atque humeri teguntur, fastigio equali, ad imum cuneatior, mobilitatis causâ.* Facilis intellectu hæc descriptio, & videmus etiam in maiorum nostrorum insignibus aut monumentis hæc talia scuta. Sed enim Romanum diuersiforme fuit, & quæle dixi: Non ergo meâ sententiâ à Samnitibus. An non à Liguriis potius? ita enim Liuius præire videtur, & viri docti nuper ex eo firmant: *Stabilior aut parmâ aut scuto Ligustino Romanus erat.* En apertè distinguit, Romanisque tribuit & *Parmam* (nempe leuibus) & *Scutum*, (grauibus) sed *Ligustinum*. Nolo imponant tibi verba, aut viri cetera curiosi & docti. Hic glaucoma in eorum oculis, & remouebo. Liuius ibi de leui tantum milite agit, nihil de graui: Cur igitur scutum à parmâ diuidit? diuidit, sed Ligustinum. Scito igitur, totam illam à Liuiο memoratam ibi pugnam, solius leuis armaturæ vtriusque fuisse. Et a Perseo, inquam, & à Romanis, graues non concutrerunt. Liuius hic de scuto & mutilo, eoquæ minùs id ex eo statim liqueat; at purissimè à Plutarcho, qui pugnam eam describit. Is facit Romanos Velites pugnasse, & vnà cum iis *septingentos Ligures*: qui leuius scilicet armati, & ideo expressum hic Liuius *Parmam* nominat, quæ Velitum; *Scutum Ligustinum*, quod eius gentis. Quale id fuit? è Diodoro discas, & totam hanc litteram sopias: *Ὁπλιστὸν δὲ ἔχουσιν οἱ Λίγυες ἐλαφρότερον τῶν Ῥωμαίων τῇ καὶ ἱερωτέρῃ. σκεπάζει γὰρ αὐτοὺς ὠδυσσεύς θυρεὸς εἰς πέντε γαλτακτὸν ὅν τι μὲν διδύμου κρημνίστος, καὶ ἑστὸν σινοειδή μὲν ὡς ἔστι, καὶ πᾶσι δὲ σκεπταὶ θηλείων δοχεὺς καὶ ἔλφος σὺν μύσσοισιν: Armaturam habens Ligures leniorem Romanâ. Tegit enim eos scutum longum, ad Gallicum modulum factum, & tunica cingulo adstricta. Circumponunt etiam pelles ferarum & modicum gladium. Ecce habes Scutum Ligustinum, & simul leuiter armatos Ligures fuisse. Fragmentum in Suidâ reperio, quod huc facit, si corrigas: *Τῇ διδυμῇ τῆς παρμῆς καὶ τῶν λίσσων θυρεῶν ἀντιπῶν ἐπὶ Ῥωμαίων: Firmitate parmâ & Lybicum**

An à Sabinis exemplum.

An à Samnitibus. In Caud.

Potius à Sabinis.

Lib. ix.

Iterum à Liguriis. Lib. xlii v.

Fallax Liuii scriptum.

Id eodem viros doctos explicat.

Forma scuti Ligustini. Lib. vi.

Quod differt à Romano.

Correctus Suidæ ante Polybium.

cornu scutorum fortiter resistebant Romani. Itane Lybica scuta Romanis? nulla. Scribe λυσικῶν: & scito è Polybio fragmentum esse hanc ipsam velitatem cum Perseo pugnam denarrantem. Ex eo deinde vertit, ut solet, pænè verbatim Patavinus. Hæc ita vera me dixisse ipse Liuius etiam suggeret, qui paullo post adiungit, *Pugnatum utrimque leui armaturâ esse.* Facessite igitur scuta Ligustina à Romanis. A v d. Gaudeo quod abduxerim; tu me reduxisti, atque alios foras sis, errantes. L I P S. Vtinam me quoque alius, cum opus, sed clementer! Nam nostri plerique hodie Archilochi sunt, & gaudent ἰαμβίζεν.

D I A L O G. I I I.

Gladins Hispaniensis. Origo, Vsus, Bonitas.

S E D nos ad Polybium. Dat secundò grauiori militi Gladium, & cum sic depingit:

POLYB. Ἀμα ὃ τὰ θυρεῶ μάχαιραν, Ὑπὸ cum scuto gladium
ταύτην ὃ περὶ τὸν δεξιὸν φέρει *imperant, quem fert ad dex-*
μηρὸν. καλῶσι δὲ αὐτὴν ἰσθη- *xtrum femur. Appellant*
κὴν. ἔχει δὲ αὐτὴ κέντημα διὰ *Hispaniensem, habetque*
φορὸν, καὶ καταφορὸν ἔξ ἀμ- *mucronem eximium, &*
φοῖν τῶν μερῶν βίαιον, διὰ τὸ *ictum utrimque vehemen-*
τὸν ὀφελίσκον αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ *tem, quoniam lamina eius*
μόνιμον εἶναι. *firma est & stabilis.*

Vnum olim gladium. „ *Gladium imperant.*] Gladium, inquit. non ergo plures, etsi postea ita fuit. Nam sequenti xuo minorem etiam alium ferebant, quem *Pugionem* Latinâ voce Tacitus dixit; alij Græcicâ, *Paramerium* aut *Paraζονιον*, quia ad femur scilicet aut zonam pendere. De hoc quia nihil Polybius, omitto.

Gladius an ad dextrâ? „ *Fert ad dextrum femur.*] Nouum est nostris moribus, & videntur esse quæ resistant. Primum, quomodo facilis ea educatio? quomodo vagina inibi non impedimento ad pugnam? Sed & Iosephus contrâ, de ipsis Romanis: Οἱ μὲν πεζοὶ, inquit, μαχαιροτορεῖσιν ἀμφοτέρωθεν μακρότερον δὲ αὐτῶν τὸ λατὸν ζήφος πολλὰ. τὸ δὲ κατὰ δεξιὸν ἀνιδρυμῆς ἐπὶ πῶλον ἔχει μήκος: *Pedites utrimque gladium gestans. Longiorem quidem illum ad sinistrum latus: nam qui ad dextrum est, palmi siue duodecim digitorum mensum non excedit.* Nónne clarè longiorem, id est Hispaniensem istum ad laeuam ponit? Sed & cum eo Sidonius, vbi urbem Romam armat:

Panegyrd Anthem.

— *bullus hostilibus asper*
Applicat à laeuâ fulgentem baltus: ens sem.

Quis autem anbigit, quin Romam ornct pro Romano more? Amplius,
sub

sub ipsum Polybij æuum nummos reperio, in quibus gladij sunt sinistri. Hæc cum ita sint, olim dubitavi ecquid ista Polybij vera satis aut sana. Nunc minimè, & eò descendo vt mutasse hanc rem censeam, & aliter atque aliter gestasse. Certè quin Iosephi, id est Flauiorum, ævo ita fuerit vt scribit, gladij nempe sinistri, non est ambigendum: & fortasse id introductum, cum Gladioli aut Parameria introducta. Etsi parùm etiam firmiter, nam ecce in columnâ Traiani plerosque militum cinctos iterum pro prisco ritu dextros video, idemque in Antonini: etsi Imperator tamen ipse & Tribuni habent ferè sinistros. Omnino variavit ea res. & cur in Romanis ita miremur, quod non in Gallis? Nam ij quoque certò dextros gestarunt, quod Strabo & Diodorus clarè scribunt. At qui incommoda eductio. Non in Romanis quidem; qui nec longi nimis erant, & ab humero non à medio cingulo pendebant. Denique credo eos spectasse scuti vsum, præcipui inter arma. Id impediri videbatur eiusque frequens motio, si gladius aut vagina sub brachio sinistro. Non ergo, iniquies, in pugnâ idem, cum vagina ad dextrum? Reciprocatio enim brachij adictus impedita. Fateor, nec habeo quod dicam, nisi reiici solerè tunc ponè tergum, Vno verbo, arbitraria hæc res fuit, & vtrinq. causâ.

Varianum
in cæte.

„ Appellant Hispaniensem. Passim quidem & crebrò. sed quid ita ante Hispanos etiam notos? Vt Lilius in pugnâ Manlij illâ veteri cum Gallo: *Manlius Hispano cingitur gladio.* In eadem re Quadrigarius: *Scuto pedestri & gladio Hispanico cinctus contra Galliam constitit.* Vterque disertè nōtat de Hispanico, me mirante. Vnde is tunc? quæ commercia? cum Romani nec in Italiâ suâ domini etiam essent. At intellegunt formâ Hispanici fuisse. Nec id quidem dicet scriptor incertus apud Suidam (an non ipse Polybius?) qui hanc quoque refert ad tempora Annibalis & secundi Punici belli. Tunc scilicet, cum Romani vires & constantiam experti militiæ Hispanicæ, adsumpsere hunc enssem. Verba sunt: Οἱ δὲ καλτίστους τῇ κατὰ δουρὶ τῶν μαχηρῶν πολὺ διαφέρουσιν ἄλλων. καὶ ἡ κεντρία ἀρακτικὴ καὶ καταφρεσὶ ἔχουσι διωαρμὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ μαχρῶ. ἡ καὶ ῥωμαῖοι τὰς πατεῖρας ἀποθνήσκουσι μαχαίρας ἐκ τῆς κατ' ἀντίαν ματέρας τὰς τῆς ἰσθμῶν. καὶ τῶν αὐτῶν κατασκευῶν ματέρας, αὐτῶν δὲ τῶν χρεσθόντων τῶν δὲ ἑσθῶν καὶ τῶν ἀλλῶν ἐκπλέκειται ἑκάμωδες διώματα μμῆσαι: Celtiberi: παρὰ τὴν ἀ gladiorum longè aliis antecellunt, nam & mucronem validum habent, & ictum potentem ex vtrâque parte. Quare & Romani vñtatos & patrios gladios deponentes, à temporibus Annibalis istos Hispanorum assumpserunt. Et formam quidem assumpserunt, ipsam verò bonitatem ferri & aliam accuratationem nequâquam imitari potuerunt. Hæc si vera (puto esse:) quid pro Lilio aut Claudio? vnum. appellasse eos gladium Hispanicum, ipsum pedestrem: non quia re ipsâ talis esset, sed quoniam Manlius eques, depolitâ parmâ & longiore suo gladio (talis equitum, vt videbimus) sumpsit pedestre scutum, & gladium breuiorem, Hispanicum postea dictum. Si tibi color melior, alline.

Gladius
Hispani-
sis quàm
priore no-
m. Lib. vii.
Agell. lib.
ix. c. xlii.

Videtur in
Hannibale
illatum.

„ Habet mucronem eximium.] Quo Romani etiam maximè vsi, & Hi-

Punctum
gladio vsu-
spani

spani hodie, et si gladij eorum aliâ à priscis formâ. Polybius: Οἱ δὲ ῥωμαῖοι ἐκ ἐκ καταφορᾶς, ἀλλ' ἐκ διαλήψεως ὁρθαῖς χροαῖμοι ταῖς μαχαίραις, παραπλήν τῷ κατὰ ματρὸς οὐδὲ αὐτὰς ὑπαρχόντος, τύποντες ἐς τὰ εἴρη καὶ τὰ πολεμικὰ διέφθεραν τὴν πλείονα: At Romani non casim sed punctim rectū gladii utentes, mucrone ad hanc rem efficaci, ferientes in pectora & facies, plerisque interfecerunt. Scribit facies petiisse: ne primus Cæsar hoc iusserit Pharsalicâ illâ pugnâ, Miles faciem feri. De Hispanis, Liviū: Gallus prælongi gladij ac sine mucronibus, Hispano punctim magis quàm casim assueti petere hostem breuitate habiles, & cum mucronibus. Et utilitatem huius rei in Vegetio habes. Non casim, inquit, sed punctim sirones ferire discebant. Nam casim pugnantes non solum facile vicere, sed etiam derisere Romani. Casa enim quouis impetu veniat, non frequenter interficit, cum & armis vitalia defendantur & osibus: ac contrâ puncta duas uncias adacta mortali est. Deinde dum casa infertur, brachium dextrum latūque nudatur: puncta autem telto corpore infertur, & aduersarium sauciat antequam videat. Bonæ & veræ causæ, & quod ipse quoque notat, hac re facile vicere eos qui pugnant casim. Dio Cassius terigit pugnâ Iulianâ in Ariouistum: Τα πρὸ ξιφιδία αἰπὴν (ῥωμαίων) καὶ σμικρὴν καὶ γαλαπκῶν ὄντα, καὶ τὰς πολεμικὰς χαλκιδίαις ἔχοντα, χρησιμώτατα ὅφισιν ἐγένετο: Gladioli enim Romanorum & breuiiores Gallicii, & mucrones è chalybe habentes, utilissimi iis fuerunt. Appellat ξιφιδία, gladiolos, ad speciem ad Gallorum illos immanes: & re ipsâ fuerunt haud magni.

„ Ictum utrimque vehementem.] Nota, utrimque: & hinc facile formam faciemque Romani gladij colligas, qualis ferè hodie est noster equester. Apparet ita in monumentis priscis: et si in iisdem etiam acie simplici, & supernè leuiter pandus, ad Orientalem aut Turcicam formam. Sed iste rarior, & Polybiō nunc ignotus. Ad cæsiam igitur seruiit etiam hic gladius, & ut res erat, Romani vsi. Polybius, ubi Romanam militiam & arma cum Macedonum comparat: Τῇ μαχαίρᾳ ἐκ μεταφορᾶς καὶ διαρίσεως ποιεῖσι τὴν μάχην: quæ supinè interpres (vt pleraque alia) vertit. Ego sic: Gladio punctim & casim pugnant. Nam illud ἐκ μεταφορᾶς, è translatione; ad punctum refero: & huic ἐκ καταφορᾶς ex delatione aut demissione, oppono. quia gladius scilicet in pungendo reciprocatur & transfertur, in cædendo demittitur. Ex διαρίσεως autem, cæsa est: ad verbum, ex diuisione. quia ictus ille diuidit scilicet abiungitque. Tamen vide an non verius sit, ἐκ διαρῆως: è sublatione: quod Polybius alibi vsurpat in hunc sensum. Scribit de Gallis: ἴδιον τῆς γαλαπκῆς χρῆας, ἢ ἐκ διαρῆως μάχη: Proprium Gallicani vsus, pugnare casim. Fateor tamen in Suidâ alibi & fragmentum hoc legi: μαχομένων ἐκ διαρίσεως ταῖς μαχαίραις: sed hoc quoque fortasse malè. De vehementiâ autem ictus, exempla in Senecâ: Galeam macharâ Hispanâ diuisam: in Livio: Postquam gladio Hispaniensi detruncata corpora, brachii abscessis aut totâ cervice defectâ, & feritatem aliam vulnere viderunt. Auctoritas in Diodoro: Ὅτι θυρὸς, ἢ περὶ στήθος, ἢ ὅς ἂν ὑπομείναι τὴν πληγὴν: Neque sentum, neque galea, neque

Lib. xxi.

Puncta vti.

litas.

Lib. i.

cap. xii.

Lib.

xxxviii.

Forma gladij Hispanici.

Ictus casim quoque vtilis.

Lib. xvii.

Lib. i.

Vt gladij Hispanici.

Lib. v.

De benef.

Lib. xxxi.

Lib. vi.

offum sustinet istum. Plutarchus cum eo, pugnâ Æmilij in Persen: Μάχα- In Acmil.
 εσπεύειν τὸν βαρύνει καὶ καταφορεῖ διὰ τῶν τοῦ ὅπλου χειρῶν ἐπὶ τὰ σώμα-
 τα: *Gladij illorum (Romanorum) gravitate & istu per omnia arma ad cor-*
pora pervadentes. Ait, *gravitate.* ergὸν tam magni? minimè, sed crassius- *Brevius fut-*
re.
 culi potiùs & firmi. Sculpturæ veteres sic ostendunt, & erutos è terrâ
 ipsi vidimus, qui duos pedes in laminâ non explebant. Haud frustrâ ergo
 Livius dixit, *brevitate habiles*; idemq̃ue ad propiorem *habiles pugnam*:
 Dio ἑφίδια, *gladiolos*: & Lucanus *exiguos* isto versu:

Cantaber exiguis, & longis Teutonius armis.

Lib. vi.

Nec enim de Scutis acceperim, quæ Hispanis Gallisque pænè eiusdem
 formæ: magis de hisce gladiis, qui sic diuersi.

DIALOG. IIII.

Pilum totum descriptum. magnitudo, forma, violentia: & siquid mutatum.

TERTIVM inter arma *Pilum*: quod Polybium licet audias descri-
 bentem. Legc:

Πρὸς δὲ τῷ τοῖς ὕστεροι δύο, καὶ *Præter hæc pila duo, &* POLYB.
 περικεφαλαία χαλκῇ, & προ- *galea area, & ocrea. Pilo-*
 κνημῖς. τὰν δ' ὕστερον εἰσιν οἱ μὲν *rum autem alia sunt crassa,*
 παχέας, οἱ δὲ λεπτοί. τὰν δὲ τε- *alia tenuia. E crassius & fir-*
 ρεωτέρων, & μὲν τεργύλοι πα- *mioribus, iterum alia rotun-*
 λαισταῖαν ἔχουσι τὴν διάμετρον. *da, quæ palmarem habent*
 & τὴν τετραγώνον, τὴν πλυν- *diametrum; alia quadran-*
 γων. οἱ γὰρ μὲν λεπτοὶ σιδωρίοις *gula, quæ latus. Tenuia au-*
 εἰκάσαι συμμέτροις, οὓς φορεῖσι *tem sibynis modicis asimi-*
 μὲν τὰν προειρημένων. ἀπάντων *lantur, quæ ferunt unâ cum*
 ὅ τῶν δ' ἑξήλων τὸ μῆκος ἐστίν, *prædictis. Omnium verò isto-*
 ὡς τρεῖς πήχεις. περὶ σήμεροςαι *rum longitudo ligni, ferè tria*
 δ' ἑκάστοις βέλ' & σιδωρεῶν ἀγ- *cubita. Aptatur singulis te-*
 κιστρῶν, ἵνα ἔχον τὸ μῆκος & τοῖς *lum ferreum, hamatum, lon-*
 ἑξήλοις, & τὴν ἐνδεσιν καὶ τὴν *gitudine par ipsi ligno; cuius*
 χρεῖαν οὕτως ἀσφαλίζονται *nexum usionemque ita vali-*
 βεβαίως, ὥς μέσων τὰν ἑξήλων *dè firmant, ad mediū usque*
 ἐνδέοντες, καὶ πυκναῖς ταῖς λα- *ligni inserentes, & crebris fi-*
 εῖσι καταπεργινῶντες, ὥς μὴ *bulis adstringentes, ut non*

πρότερον τὸν δεσμὸν ἐν ταῖς prius deuinctio illa inter utē-
 χεῖαι ἀναχαλασθῆναι, ἢ τὸν dum soluat, quàm ipsum
 σίδηρον θραύεσθαι, καί περ ὄντω ferrum defringatur. et si id
 τὸ πᾶσι ἐν τῇ πυρρῇ, καὶ crassitiem habet in parte in-
 τῇ πρὸς τὸ ξύλον σωματικῇ τρι- feriore ἢ quàm ligno insigitur
 ὦν ἡμιδακτυλίων, ἢ τριῶν δ' ἑξῆς digiti & semis. Intantum
 ἔτι τῶν πρὸς τοὺς ποιοῦνται ἔτι tam providè curant hanc
 τῆς ἐνδέσεως. connexionem.

Sustine, & iam me audi. Ait:

De voce
 ὑπάρ.

„ Præter hæc pila duo.] Pila rectè verito, quod est in illo ὑπάρ. At Lasca-
 ris, & cum secuti alij, Veruta. Quis hoc dabit? quis non videt obnubilari
 aut eripi germanam Pili descriptionem, alienà hac voce immisissā? Imò
 ὑπάρ. Plutarcho, Dionysio, Appiano, nostro assidue, est Pilum. Res ipsa
 vociferatur: & nōne hic legionarium militem armat, cuius proprium
 missile est Pilum? Inde Silius sanè quàm commodè Latinos sic adornat:

Ea pilum
 in Latio.
 Peculiare
 Romanis.
 Lib. VII.

Non illis solum crissare hastilia campo,
 Nec mos pennigeris pharetram impluisse sagittis,
 Pila volunt, breuib'que habiles mucronibus enses,
 Acere caput cæli surgant super agmina cristæ.

Latini, inquit, non hastas spargunt, non sagittas; sed pila iis telum, &
 breues Hispanici gladij, tum galea & cristæ. Est ipse legionarius miles
 expressus. Sed & in Vegetio pilata legiones veterum: & in Festo, Pilum-
 nus populus explicatur ipse Romanus, velut pilis uti assuetus. Et quis po-
 pulus præter eos usus? Glossæ hunc faciūt: Pilum, ὑπάρ. ῥωμαϊκὸν δόρυ:
 canaculum, & Romanum telum. Duplex interpretamentum dant; postea-
 rius clarè verum, prius vitio exscriptoris obscurum aut falsum. Nam
 quid hoc noui aut monstrelli est, Pilum significare canaculum? Græca ta-
 men vox id sonat, sed leuiter mihi reformanda in ὑπάρ: quod valet pi-
 stilum. Ira sanè. Pilum, inquit Glossographus optimus, duo notat, & pi-
 stilum & telum. Nihil hic dubium, atque adeò Varro Pilum pro telo
 usurpari, ceptum vult ab illo. Pilum enim dictum, inquit, ab omine quod
 hostes feriret ut pilum Ea lectio mihi proba & sicut instrumento illo ru-
 stico aut cibario teri frangi que frumenta solent, sic isto hostes. Inde ca-
 ptum omen, & vox tralara in bellum. Alij tamen rescribunt, quod hostis
 periret, ut periculum: mihi quidem minùs probè.

Corrupta
 Glossa.

Emendata.

Varro illu-
 stratus.
 IIII. de
 L. L.

Quot Pila
 militi.
 I. Act.

II. Theb.
 Duoduri.

Lib. II.
 cap. XV.

„ Pila duo.] Quem numerum poëta, ut solent, tangunt. Virgilius:

Bina manu lato crissans hastilia ferro.

Et Statius: Quæ duo sola manu gestans, accliuia monti

Fixerat, intorquet iacula.

Sed & Vegetius apertè: Habebant bina missilia, unum maius quod Pilum
 vocabant.

vocabant, & aliud minus quod Verutum. Dissensu tamen aliquo cum Polybio, quod is videatur duo maiora pila dare. militi alterum rotundum, alterum quadrum. Si tamen is eius sensus. Cur non ambigam? pleraquē hic breuiter aut obscure dicta: sicut hoc ipsum quod ait, *tenuia tulisse eos unā cum predictis*. Quid? an præter duo maiora, etiam tenuia? An ex Vegetij mente, cum vno maiorum, alterum minus? Hoc magis credam, nemini manus iis impleam aut onerem. Quod tamen Vegetius de Veruto addit & distinguit; vix scio an ita veteres. Imò ex Polybio & Liuiο communiter hæc dicta Pila.

Discrimen Vegetij nomen.

„ *Rotunda, quæ palmarem habent diametrum; quadrangula quæ latus.*] Fateor adhæsisse me in his verbis, nunc expedio. Dicit, Rotunda quidem palmarem diametrum habuisse; at quadrata, totum ambitum siue omne latus. Ita enim id accipiendum, etsi aliter videatur dictum. nam si quodque latus in his palmare; profectò sedecim digitorum ambitus fiat, nullā manu commodè stringendus. Sed nec proportio vlla ferri tunc ad lignum: cum adiungat illud fuisse digiti & semis: qui modus quid ad sedecim? Esto igitur pro re interpretatio, & fiant Pila *χειρὸς πᾶν*, *manuum implemtia*, vt Dionysius dixit; non hercules exeuntia & aperientia. Palmus hic autem *πᾶν*, digitorum quattuor: qui *quadrans* pedis est, vt mirer *Triente* latus Lascari versum.

Pili crassities.

„ *Quadrangula.*] Quæ crebra magis fuisse rotundis videntur. Liuius certè vulgarem hanc Pili formam agnoscit, vbi de Falaricâ: *Hastili cetera tereti, præterquam ad extremum unde ferrum exstabat. id sicut in pilo, quadratum.* Nisi fortè rotunda etiam, eâ parte sic formabantur. Sed Appianus quadrata sola agnoscit, aut quidem describit, in pugnâ C Sulpicii cum Gallis: *Τὰ δὲ δοῦναι ἦν ἕκαστος ἀκοντίοις, ἃ ῥωμαῖοι νόσας καλεῖσι, ξύλου τετραγώνου τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ ἄλλο σιδῆρου τετραγώνου καὶ τοῦδε μαλακῆ χειρὸς ἡ τῆς αἰχμῆς: Erant hasta non similes iaculis, quas Romani Hufos* (imò Pila) *dicunt, è ligno quadrangulo parte mediâ, parte reliquâ è ferro quadrangulo, atque eo molli, excepto mucrone.* Breuis, sed bona descriptio. in quâ quod negat *similia iaculis fuisse*, ferri hoc sensu potest, non similia scilicet vulgaris leuibusque iaculis. Alioqui profectò similia sunt, imò ipsa iacula: & suspicetur aliquis rescribendum potius, * *ἦν ἕν ἑκάστῳ*, sententiâ aientre. Addit *mediam partem è ligno, aliam è ferro*: & consonat cum iis quæ Polybius hoc loco. Hoc dissonat, quod molle ferrum facit, credo ad inflexum, & vt in Velitum hastâ. At nihil tale noster, etsi postea opinamur sic fuisse.

Pila vulgè quadrangula Lib. xxi.

In Celticis.

Explicatus Appianus.

* Vel, ἦν ἕν ἑκάστῳ. Fortasse correctum.

„ *Sibunus modicis assimilantur.*] Variè vox scribitur, in primâ aut mediâ syllabâ, i. & y. alternantē. Parum hoc est. significatio quidem certa, venabulum fuisse, siue iaculum venatorum. Festus: *Sibunam appellant Illyrici telum venabuli simile.* Ennius: *Illyrici restant sicis sibunisque fodientes.* Qui vult vocem, vt vides, Illyricam fuisse: cur non magis Græcam, certè Græcis iam olim triam? Et ipsi Illurij finitimi tunc, opinor, Græcissabant; & extra controuersiam, ipse Ennius. Magistrum igitur Græci passim

Sibuna.

passim explicant & oggerunt hanc vocem. vt Hesychius: Σιβύνη, ὅπλον δο-
 ρατο ὡς ἀπὸ πλῆθους: *Sibuna, telum hasta consimile*. Idem iterum, sed pressius:
 Σιβύνη, καὶ ἀργυρέλιον: *Subina, telum figendis aprus*. Quo sensu Athenæus
 scribit, illatos in conuiuîi Carani συνήρους σιβύναι ἀργυρεῖς διαπτερογ-
 μῶδες, *apros fibunis argenteis transfixos*. Cur tali pompâ? vt gloriosus con-
 uiuator ostenderet verè feros esse, nec domi à coquo sed in siluis à vena-
 tore carfos. Legi & in Suidâ: Σιβύνη, ἀκόντιον ῥωμαίων: *Sibuna Romanum*
telum. Quod verum sit, pro Polybianâ hîc descriptione minoris Pili.

Athenæo
 lux.
 Lib. v.

Mucro vn-
 catus.

Idem satis
 latius.

Lib. II.
 cap. vii.

„ *Telum ferreum hamatum.*] Siue mauis, *uncinatum*. Sententia est, ha-
 mos retrò mucronem fuisse, ne facile esset euulso semel impactû telum.
 Ipse autem mucro quantus aut quâ latitudine, non dicit: suspicor gran-
 diusculum fuisse, tum pro ferri modo, tum ex Flori verbis. Ait de primâ
 Romanorum pugnâ cum Philippo Macedonum: *Nihil tamen terribi-
 lius fuit ipso vulnere aspectu, quæ non spiculis neque sagittis, neque Gra-
 culo ullo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis, ultra mo-
 rem* (sic lege, non mortem) *patebant*. Pila vocat *ingentia*, nec *minores* iis
 gladios. quæ si de longitudine capis, quomodo vera? Gladij certè breui-
 culi, & valdè intra Pili modum. Magis est de latitudine dici & compara-
 ri, & ita mucrones fuisse pænè pares.

Pilum pon-
 derosum,
 & lentum.
 Ad Meff.

„ *Longitudine par ipsi ligno.*] Pluſculum hîc igitur ferri, nec de nihilo
 Silius hoc iterauit, *pondera pili*. Sed & Tibullus *Lenti* epitheto affecit:
 cur nisi quia pondus & grauitas tale faciebant, præsertim nec adiutum
 vllis pennis? — *celeræmne sagittam*

Iecerit, aut lento perfrerit obuia pilo.

Et violentum.
 Lib. IX.

Lib. II.
 cap. xv.

Ostendit & idem vim telo fuisse, & obuia ab eo perfracta. Hoc quoque
 Liuius: *Pilum haud paullo quàm hasta vehementius iſſu missûque telum*.
 Cæsar: *Cum primi ordines hostium transfixi pilis concidissent*. Vegetius
 magis apertè: *Aræ & virtute directum scutum pedises & loricator equi-
 ses sæpe transuerberat*. Et exemplum in Suidâ ex incerto scriptore: Εξα-
 κοντίσας ἑαδὸν δὴ λυσεσθαι αὐτὸ τὸν τι θυρεὸν καὶ τὸν θώρακα: *Emissa pilo per-
 fregit scutum eius & loricam*. Sed ad Polybium: *ferrum, inquit, par ipsi li-
 gno*. Quod verum est: sed ita, vt seorsim non existerit & prominuerit to-
 rus ille modus, sed pars eius dimidia circiter infixâ fuerit vel adfixa li-
 gno. Hoc satis ostendit: cùm dicit *ad medium usque lignum insertum*
fuisse. Eminuit ergo in mucronem & mansit cubitus & semis, alter ille
 modus periit in ligno. Hoc notabis, vt iustam magnitudinem totius Pi-
 li noris: quæ ex hoc ratiocinio fuit quattuor cubitorum & sēmis, id est
 pedum septem paullo minus. Superauit igitur mensuram hominis:
 ideoque Silius niti in camilites facit:

Magnitudo
 pilis.

Lib. XII.

Stabant innixi pilis exercitus omnis.

Lib. v.

Non longè ab hoc modulo Dionysius abit, cùm Pilum de industriâ sic
 describit: Εστὶ δὲ ταῦτα (ὡσπερ πρᾶμιλλ) βέλῃ ῥωμαίων, ἀ σπυιόντες εἰς χεῖρας
 ἑξακοντίῃ μοι, ἑξὺ δὲ περὶ ἡκίμη τε καὶ χειρὸς πλῆθος, βίαν ἔκ ἡττον τοῦ ὅτων ὀβελί-
 σμοις ἔχοντα ἀπὸ χονταί, κατ' ὁδὸν ἐκείνην ἐκὰς τῆς ἀγορᾶς, ματερίοις ἀκοντίοις

ἵστα σὺν τῷ σιδηρῷ: Sunt hæc tela Romanorum, quæ cum in manum veniunt, iaculantur; hastilia longa & manum implentia, trium non minus pedum mucrones exstantes habentia rectâ lineâ ab utroque extremorum, paria mediocribus iaculis unâ cum ferro. Verba, quibus insistendum leuiter & examinandum est. Ait hastilia manum impluisse: suprâ monui & diduxi. Mucrones non minus tres pedes exstitisse: imò magis, si Polybium audis. Et sanè sesquipede toto minus in Dionysio est: an quia æuo eius iam decreuerat? an quia de ipso exstante mucrone modò sentit, nec ferrum metitur quod in ligno? Sed nec sic consensio vsquequaque cum Polibio: & credo reuera æuo hæc talia mutasse. Quidni credam? ecce Vegetij aut suprâ temporibus, ferrum trigonum non tetragonum fuit: idemque non nisi pedale. Sic enim scribit: *Missilia quibus utebatur pedestris exercitus Pila vocabantur, ferro subtili trigono præfixa, vnciarum nonem, siue pedali, quod in scutum fixum non posset abscindi.* Amplius in Dionysio: *rectâ lineâ ab utroque extremorum.* Dicit igitur obeliscos istos siue mucrones (alij verucula reddunt) vtrimque fuisse præfixos, vt verba quidem voluit, vel potius ij qui verterunt. Nam res & ratio dissentit. Cur duplex tam grandis ibi mucro? cui v sui, imò quomodo non impedimento sit? Exiguum sanè ferrum à pede, siue Græcorum *παγεστήρα* fuisse, omnino assentior, quo scilicet in terram posset defigi, quod communiter solet, sed non illud ad ictum & longum. Ergo in Dionysio clariùs legatur, *ἐν στήθεσσι*: etsi nihil opus est, & vulgata quoque dant hunc sensum.

Dionysius
explicitum.

Pila in
ferro de-
creuit.
Lib. I.
cap. XX.

„ *Crebræ fibulæ astringentes.* Quod non miror in longitudine illâ ferri. Puto autem, & Polybius subindicat, non tubum siue auliscum fuisse tam grandem, in quem lignum immitteretur, sed potius duas vtrimque alas ferreas, quas fibulæ istæ comprehenderent & affirmarent. Fibulæ inquam crebræ (palâm in Polybio *πυκνὰ λαβίδες*) etsi è Plutarcho dixeris duas modò fuisse. Sed, vt verum fatear, Plutarchi totum hoc mihi obscurum est, aut alia valdè ratio illigandi, & in breuiore ferro. Verba eius accipe, sed fideliter versâ, in Mario: *Dicitur, inquit, Marius in pugnâ illâ cum Teutonis primum innoasse hoc de Pili. Nam cum antea immisso ligni in ferrum duabus fibulâ (δοὺς μέγας) ferreâ comprehensâ & obstructâ esset, tunc quidam Marius alteram vtrâ erat reliquit, alteram tollens, clauum ligneum fragilem eius loco imposuit hoc commentus & spectans, vt pilum scuto aduersarij incidens rectum non maneret, sed fracto ligneo clauo flexus fieret circa ferrum, & telum ob incuruatatem mucronis sic inherens traheretur.* Clare assignat duas tantum fibulas, nec aliter potuit ad effectum quem denarrat. Fuerint igitur duæ alæ ferreæ, atque ex vtrimque fibulâ suâ comprehensæ. Harum alteram dicit è ligno suppositam, vt scilicet impetu & peruatione teli incidentis diffracta, solueretur ea alâ, & sic inflexâ alterâ telum pendulum & incuruum traheretur. Cui bono? vt impediret scilicet pugnantem, & scuto is commodè vti non posset. Quid ergo? inquires. nonne & ante hæc hærebat, & impediēbat? Ecce in Liuiο ante aliquot sæcula, pugna cum Gallis: *Oneratisque telis* (Pila præ-

Fibulatio
in Pila.

Diversa in
Plutarcho.

Duas modò
fibulæ.

Cum altera
ligna.

Lib. I.

misit) quibus aut corpora transfixa, aut pragnata inbarentibus gerebant scuta. Hoc ita fuit, ob vncos scilicet qui verabant extrahi pilum aut reuelli. Sed Marius putauit maius impedimentum hosti, si pilum inflexum, non ita rectum pendêret, & motum translationemque scuti veraret. Certè flexio hæc pili postea etiam mansit; siue à Mariano inuento, siue à mollitie & tenuitate ferri, quam Appianus agnoscit. In Cæsare quidem legis, pugna cum Heluctiis: *Gallus magno ad pugnam erat impedimento, quod pluribus eorum scutis vno ictu pilorum transfixis & colligatis, cum ferrum se inflexisset, neque euellere, neque sinistra impedire satis commode pugnare poterant.* Ita & Liuius, pugna cum Gallogracis. *Legionum antesignani pila coniecerunt. Ij verò non solum vulnerabantur, sed transuerberatis scutis, plerique inter se confersi hærebant.* Est illud Cæsarianum, & par colligatio confectioque scutorum. A dnoto autem amplius, Mariani huius facti memoriam exstare & in Scholiaste prisco Horatii, qui hæc poëtæ:

*Flexus in
Pilo.*

1. Gallie.

11. Serm. 1.

— *nec enim quiuū horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Partis:*

Hæc inquam poëtæ istuc refert. & Ex historiâ, inquit, de Mario hoc sumptum est. nam Marius aduersus Santonas (legendum Tentonas) talia tela commentus est ut fracta mitterentur, ne remissi ab hostibus passent. In re, eadem Plutarchodicit; in causâ discrepat, & vult fuisse ne remitterentur. Vtrumque potuit esse, & hæc quoque causâ in Velitani telo à Polybio tacta.

DIALOG. V.

De Galeâ, & multiplici cristâ.

Sed perge, & lege:

POLYB.

Ἐπὶ δὲ πᾶσι τοῖς πορσεπ-
κοσιμῶνται πτερόνω σεφάνω, καὶ
πτεροῖς φοινικοῖς ἢ μέλασιν, ὀρ-
θοῖς τελοῖν, ὡς πηχυνάοις τὸ μέγε-
θος. ὡν πορσεφέντων κτ' κορυ-
φῶν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὀπλοῖς, ὁ
μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσι
ἑαυτοῦ κτ' τὸ μέγεθος, ὃ δ' ὄψις κα-
λὴ δὲ καὶ ἀπληκτικὴ τῷ ἐναντίῳ.

*Super hac omnia adornan-
tur apice plumeo, pennis que
puniceis aut nigris, rectis tri-
bus, ad cubiti longitudinem.
quæ cum in summo vertice
aliis armis addiderint, vir
duplo maior apparet, & pul-
chra ea species sit, hostique
formidolosa.*

De Cristis agit, cum antea breuiter & verbo de Galeâ dixisset. Est iis, aie-
it, Galea area. Tales Liuius & Dionysius agnoscunt in Scruiano censu.

Sed

Sed veteres cum χαλκᾶ aut *area* dicunt, ex alio metallo non excludunt. Camillus militibus suis ἰχαλκῶσατο (verba Plutarchi) κατὰ τοὺς πλείους; *In Camill.*
 ὁλοσπιδεῖα καὶ λίνα ταῖς περιθρεῖαις, ὡς ἀπολησθῆναι ἢ κατὰ γυνεὺς τὰς μαχαί-
 ρας: *Fabricatus est galeas plerisque totas ferre, & laues in ambitu, ut gla-*
dij aut laberentur in iis, aut frangerentur. Hoc ille fecit contra Gallos &
 immanes eorum gladios. Dixeris ergo non omnibus tunc fuisse galeas
 ferro aut metallo solido, sed è corio aut tali materie, ferro aliquo per li-
 neas aut circulos inducto. Galearum autem forma, cuiusmodi passim in *Forma ga-*
 prisca xui monumentis apparet, hæc: Antrorsum apertæ, & ferri aliquā *lea.*
 eminentiâ, sed repandi. unde & Silæ dictæ Festo: *Silæ appellatur naso*
sursus versus repando. unde Galea quoque à similitudine Silæ dicebantur.
 Ad latus & malas utrasque, *Buccula*: sic dictæ, quòd buccas tegant. *Buccula.*
 Li-
 vius: *Alij galeas buculâsque tergere.* Iuvenalis:

— aut fractâ de casside buccula pendens.

Inde *Buccularij* in Paterno Iurisco consulto, qui has parant conficiuntque. *Lib. xlii.*
 Ab imis Bucculis lora, quibus stringerentur ad guttur & firmarentur.
 De his Sikus:

Cassidis à mento malefida vincula rupit.

Lib. xlii.

Item Sidonius: *Alij de concavo tibi Cassidis exituro, flexilium laminarum* *Lib. i.*
vincula diffibulant. Flexiles enim laminas Bucculas istas vocat, sic aptas *Epist. i.*
 ut pendèrent à casside & flecterentur: *Vincula*, hæc lora, quæ & Suidas
 intellegit, & ὀρεῖς vocat. Οὐχὺς, inquit, ὁ ἰμάς τῆς περιεσφαλαίας, ᾧ συνέχ- *Lora inga-*
 ται περὶ τὸν τετραχλόν τὸ πορπίτος: *Ochetus* lorum galeæ, quo adstringitur circa *lea.*
 collum ferentis. Hæc partes Galeæ: atque adnoto, veteres clausas & vultui
 appressas vndique (more nostrorum equitum) nec in istis habuisse. Inde
 illa vox Cæsaris, in acie Pharsalicâ, *Miles faciem feri*: quæ scilicet, nisi à
 scuti obiectu, nuda. Inde & in Persis, ut nouum miratur Ammianus:
quod humanorum vultuum simulacra ita capitibus diligenter aptata essent,
ut imbracæ eas corporibus salida, ibi saxum incidens a secula possent herere,
quæ per canernas minutas, & orbibus oculorum affixas, parcius visitur, vel
per supremities narium angusti spiritus emittuntur. Sunt planè hodie- *Crista.*
 nx equitum Galeæ: sed transco ad *Cristam*, de quâ parte vix parte Poly-
 bius solâ dicit, aliis omisissis. Quid ita? quia in hac mira & propria quæ-
 dam superbia an lasciuiâ Romanorum, & valde sibi in iis placebant.
 Itaque ad hanc camus. At:

„ *Apico plumeo.* } Sic reddidi, quod in Græco est, ἀπικὼν σφάραγος: quod *Apex gra-*
 ad verbum esset *corollâ plumeâ*. Sed quia non propriè hæc corollâ, malui *cristâ.*
Apicem, & habeo auctores. Virgilium: *Ardei apex capiti.* Statium: *Et co-*
no Ladæus apex. Ipsa vox Græca σφάραγος aut σφάραγος valet etiam in hunc
 sensum. Nec enim temerè mutauerim, etsi vir eximius ingeniosè (faten-
 dum est) fecerit, ἀπικὼν πφάλω. Sed retinet Suidas, qui ut vulgò hæc lê- *In voce*
 git: & Plutarchus, qui σφάραγος in hac re dicit. De Pyrrho rege: Τὼν σφά- *πυρρῶ.*
 ρων, ἢ διάσημον τὸ κεφάλον, ἀφελὼν ἰδωκέων. τῶν ἰταλέων: *In Pyrrho.*
Apicem quo insi-
 gnis & cognobilis galea eius erat, amicorum alicui auferens eam tradidit.

corum scutorum fortiter resistebant Romani. Itane Lybica scuta Romanis? nulla. Scribe λυσιπῶν: & scito è Polybio fragmentum esse hanc ipsam velitatem cum Persæ pugnam denarrant. Ex eo deinde vertit, ut solet, penè verbatim Parauinus. Hæc ita vera me dixisse ipse Liuius etiam suggeret, qui paullo post adiungit, *Pugnatum utrimque leui armaturâ esse*. Faceßite igitur scuta Ligustina à Romanis. A v d. Gaudeo quod abduxerim; tu me reduxisti, atque alios forrassis, errantes. L i p s. Utinam me quoque alius, cum opus, sed clementer! Nam nostri plerique hodie Archilochi sunt, & gaudent ἰαμβίῳ.

DIALOG. III.

Gladus Hispaniensis. Origo, Vfus, Bonitas.

SE.D nos ad Polybium. Dat secundò grauiori militi Gladium, & cum sic depingit:

POLYB. Ἀμα ὃ τῷ θυρεῷ μάχαιραν, ὃ περὶ τὸν δεξιὸν φέρει *Unà cum scuto gladium imperant, quem fert ad dextrum femur. Appellunt*
καλῶσι δὲ αὐτὴν ἰσπερὶ *Hispaniensem, habetque*
κλήν. ἔχει δὲ αὐτὴ κέντημα διὰ *micronem eximium, &*
φορὸν, καὶ κατὰφορὸν ἕξ ἀμ- *istum utrimque vehemen-*
φοῖν τῶν μερῶν βίαιον, διὰ τὸ *tem, quoniam lamina eius*
τὸν ὀβελίσκον αὐτῆς ἰχυρὸν καὶ *firma est & stabilis.*
μόνιμον εἶναι.

Vnum olim ad gladium. „ *Gladium imperant.*] Gladium, inquit. non ergo plures, et si postea ita fuit. Nam sequenti xuo minorem etiam alium ferebant, quem *Pugionem* Latinâ voce Tacitus dixit; alij Græcanicâ, *Paramerium*, aut *Paraζονιον*, quia ad femur scilicet aut zonam penderet. De hoc quia nihil Polybius, omitto.

Gladium an ad dextrâ? „ *Fert ad dextrum femur.*] Nouum est nostris moribus, & videntur esse quæ resistant. Primùm, quomodo facilis ea educitio? quomodo vagina inibi non impedimento ad pugnam? Sed & Iosephus contrâ, de ipsis Romanis: Οἱ μὲν πεζοὶ, inquit, *μαχαετορῶσιν ἀμφοτέρωθεν μακροτέρω δὲ αὐτῶν τὸ λαίδν ζήφος πολλὰ. τὸ γὰρ κατὰ δεξιὸν ἀνισταμένης ἐπὶ πλείον ἔχει μήκος*: *Pedites utrimque gladium gestant. Longiorem quidem illum ad sinistram lauius: nam qui ad dextrum est, palmi siue duodecim digitorum mensum non excedit.* Nónne clarè longiorem, id est Hispaniensem istum ad lauiam ponit? Sed & cum eo Sidonius, ubi urbem Romam armat:

Panegy. ad Anthem.

— *bullus hostilibus asper*

Applicat à lauiâ fulgentem balteus enses.

Quis autem ambigit, quin Romani ornet pro Romano more? Amplius,

sub

sub ipsum Polybii æuum nummos reperio, in quibus gladij sunt sinistri. Hæc cum ita sint, olim dubitavi ecquid ista Polybii vera satis aut sana. Nunc minimè, & eò descendendo ut mutasse hanc rem censeam, & aliter atque aliter gestasse. Ceterò quin Iosephi, id est Flauiorum, ævo ita fuerit ut scribit, gladij nempe sinistri, non est ambigendum: & fortasse id introductum, cum Gladioli aut Parameria introducta. Et si parùm etiam firmiter, nam ecce in columnâ Traiani plerosque militum cinctos iterum pro prisco ritu dextros video, idemque in Antonini: etsi Imperator tamen ipse & Tribuni habent ferè sinistros. Omnino variauit ea res. & cur in Romanis ita miremur, quod non in Gallis? Nam ij quoque certò dextros gestarunt, quod Strabo & Diodorus clarè scribunt. At qui incommoda eductio. Non in Romanis quidem; qui nec longi nimis erant, & ab humero non à medio cingulo pendebant. Denique erudo eos spectasse scuti vsum, præcipui inter arma. Id impediri videbatur eiusque frequens motio, si gladius aut vagina sub brachio sinistro. Non ergo, iniquies, in pugna idem, cum vagina ad dextrum? Reciprocatio enim brachij adiectus impedita. Fateor, nec habeo quod dicam, nisi reiici solere tunc ponè tergum, Vno verbo, arbitraria hæc res fuit, & utrimque causæ.

„ Appellant Hispaniensem. Passim quidem & crebrò: sed quid ita ante Hispanos etiam notos? Ut Liuius in pugna Manlij illà veteri cum Gallo: *Manlius Hispano cingitur gladio*. In eadem re Quadrigarius: *Scuto pedestri & gladio Hispanico cinctus contra Gallum constitit*. Vterque disertè notat de Hispanico, me mirante. Vnde is tunc? quæ commercia? cum Romani nec in Italiâ suâ domini etiam essent. At intellegunt formâ Hispanici fuisse. Nec id quidem dicit scriptor incertus apud Suidam (an non ipse Polybius?) qui hanc quoque refert ad tempora Annibalis & secundi Punici belli. Tunc scilicet, cùm Romani vires & constantiam experti militiæ Hispanicæ, adsumpsere hunc enssem. Verba sunt: Οἱ δὲ καλτίσθους τῇ κατὰ σκευὴ τῶν μαχητῶν πολὺ διαφέρουσιν ἄλλων. καὶ γὰρ κέντημα παραπικρὸν καὶ καταφορὰ ἰχθυοειδὴς διωαμένην ἐξ αὐτῶν τοῦ μεσθῆ. ἢ καὶ ῥωμαῖοι τὰς πατερίδας ἀποδεχόμενοι μαχαίρας ἐκ τῆς κατ' ἀντίκταν μαχίλαβον τὰς τῆς ἰσθμοῦ. καὶ τὴν μὲν κατασκεύην μαχίλαβον, αὐτὴν δὲ τὴν γένεσιν ὅτι τῆς σκευῆς καὶ τὴν ἄλλην ἐπημέλειαν ἰσάμειος διώσσεται μιμνήσται: *Celsiberi paraturâ gladiorum longè aliis antecellunt, nam & mucronem validum habent, & ictum potentem ex utràque parte. Quare & Romani vsuatos & patrios gladios deponentes, à temporibus Annibalis istos Hispanorum assumpserunt. Et formam quidem assumpserunt, ipsam verò bonitatem ferri & aliam accurationem nequâquam imitari potuerunt*. Hæc si vera (puto esse:) quid pro Lio aut Claudio? vnum, appellasse eos gladium Hispanicum, ipsum pedestrem: non quia re ipsâ talis esset, sed quoniam Manlius eques, depolita parmâ & longiore suo gladio (talis equitum, ut videbimus) sumpsit pedestre scutum, & gladium breuiorem, Hispanicum postea dictum. Si tibi color melior, alline.

„ *Habes mucronem eximium.*] Quo Romani etiam maximè vsi, & Hi-

Variatum in eare.

Gladium Hispanicum, si quàm prius notum. Lib. vii. Agell. lib. ix. c. xii.

Videtur cū Annibale illatum.

Punicum.

gladio vsu

spani hodie, et si gladij eorum aliâ à priscis formâ. Polybius: Οἱ δὲ ῥωμαῖοι
 ἢ κατὰ φορὰς, ἢ διὰ τὴν ὁρμαίναντων χρωμάτων τῶν μαχαίραις, ὡρακτικῶς
 τῷ κατὰ φύσιν ὡρμαίνοντι ὑπάρχοντες, τύπτοντες ἐστὶ τὰ εἴδη καὶ τὰ ὡρμαίνοντα
 διέρχονται τὴν πλείους: *At Romani non casim sed punctim rectū gladiis*
utentes, mucrone ad hanc rem efficaci, ferientes in pectora & facies, pleros-
que interfecerunt. Scribit facies petiisse: ne primus Cæsar hoc iusserit
 Pharsalicâ illâ pugnâ, *Miles faciem feri.* De Hispanis, *Liuius: Gallu pra-*
longi gladij ac sine mucronibus, Hispano punctim magis quàm casim assues-
petere hostem breuitate habiles, & cum mucronibus. Et utilitatem huius rei
 in Vegetio habes. *Non casim, inquit, sed punctim tirones ferire discebant.*
Nam casim pugnantes non solum faciliè vicere, sed etiam derisere Romani.
Casa enim quouis impetu veniat, non frequenter interficit, cum & armis
vitalia defendantur & osibus: at contra puncta duas uncias adacta mor-
talis est. Deinde dum casa infertur, brachium dextrum latiusque nudatur:
 puncta autem recto corpore infertur, & aduersarium sanciat antequam vi-
 deat. Bonæ & veræ causæ. & quod ipse quoque notat, hac re faciliè vicere
 eos qui pugnant casim. Dio Cassius terigit pugnâ Iulianâ in Ario-
 uistum: *Τὰ τε γὰρ ἐπίδια αὐτῶν (ῥωμαίων) καὶ συμπεριεχόμενα γαλακτικῶν ὄντα,*
καὶ τὰς ἀποστολαὶ χαλκοδυναὶ ἔχοντα, χρησιμώτατα σφίσι ἐγένετο: Gladioli
enim Romanorum & breuiiores Gallicis, & mucrones è chalybe habentes,
utilissimi iis fuerunt. Appellat ἐπίδια, gladiolos, ad specu ad Gallorum
 illos immanes: & re ipsâ fuerunt haud magni.

„ *Ictum utrimque vehementem.*] Nota, *utrimque:* & hinc faciliè for-
 mam faciemque Romani gladij colligas, qualis ferè hodie est noster
 equester. Apparet ita in monumentis priscis: et si in iisdem etiam acie
 simplici, & supernè leuiter pandus, ad Orientalem aut Turcicam for-
 mam. Sed iste rarior, & Polybio nunc ignotus. Ad casam igitur seruiit
 etiam hic gladius, & ut res erat, Romani vsi. Polybius, ubi Romanam
 militiam & arma cum Macedonum comparat: *Τῇ μαχαίρᾳ ἐκ μεταφορᾶς*
καὶ διαίρεσως ποιεῖσι τὸν μάχην: quæ supinè interpres (ut plerumque alia)
 vertit. Ego sic: *Gladio punctim & casim pugnant.* Nam illud ἐκ μεταφορᾶς,
 è translatione, ad punctam refero: & huic ἐκ καταφορᾶς, ex delatione aut
 demissione, oppono. quia gladius scilicet in pungendo reciprocatur &
 transfertur, in cædendo demittitur. Ex διαίρεσως autem, cæsa est: ad ver-
 bum, ex diuisione. quia ictus ille diuidit scilicet abiungitque. Tamen vi-
 de an non verius sit, ἐκ διαρῶς: è sublatione: quod Polybius alibi vsur-
 pat in hunc sensum. Scribit de Gallis: *ἴδον τῆς γαλακτικῆς χρῆσας, ἢ ἐκ δια-*
ρῶς μάχην: Proprium Gallicani vsus, pugnare casim. Fateor tamen in Sui-
 dâ alibi & fragmentum hoc legi: *μαχομένων ἐκ διαίρεσως τῶν μαχαίραις:*
 sed hoc quoque fortasse malè. De vehementiâ autem ictus, exempla in
 Senecâ: *Galeam macharâ Hispanâ diuisam:* in Liuiο: *Postquam gladio Hi-*
spaniensi detruncata corpora, brachijs absicis aut totâ cervicè defectâ, & fa-
ditatem aliam vulnerum viderunt. Auctoritas in Diodoro: *Ὅν τι θυρὸς,*
ἢ τε κείνος, ἢ τε ὅς ἐστιν ὑπομένει τὸν πᾶν τὸν: Neque sentum, neque galca, neque
 ossum

Lib. xxi.

Puncta uti-
litat.
Lib. i.
Cap. xii.Lib.
xxviii.Forma gla-
dij Hispani-
ci.Is ad casam
quoque uti-
lit.
Lib. xvii.

Lib. i.

Vt gladij
Hispanici.
Lib. v.
De benef.
Lib. xxi.
Lib. vi.

offum sustinet illum. Plutarchus cum eo, pugnâ Æmilij in Persen: *Μάχαι- In Acmil.*
*επέκεινεν τὸ βάρει, καὶ καταφορεῖς διὰ πάντας ὄπας χερεῖσαι ἐπὶ τὰ σώμα-
 τα: Gladij illorum (Romanorum) gravitate & ictu per omnia arma ad cor-*
pora pernuadentes. Ait, *gravitate.* ergo nec tam magni? minimè, sed crassius- *Brevi fut-*
ra. culi potius & firmi. Sculpturæ veteres sic ostendunt, & erutos è terrâ
 ipsi vidimus, qui duos pedes in laminâ non explebant. Haud frustrâ ergo
 Livius dixit, *brevitate habiles*; idemque ad propiorem *habiles pugnam:*
 Dio *ἑπίθια, gladiolos:* & Lucanus *exiguos* isto versû:

Cantaber exiguis, & longus Teutonius armis.

Lib. vi.

Nec enim de Scutis acceperim, quæ Hispanis Gallisque pænè eiusdem
 formæ: magis de hisce gladiis, qui sic diuersi.

DIALOG. IIII.

Pilum totum descriptum. magnitudo, forma, violentia: & siquid mutatum.

TERTIVM inter arma *Pilum*: quod Polybium licet audias descri-
 bentem. Legc:

Πρὸς δὲ τῷ τοῖς ὕσσοι δύο, καὶ *Præter hæc pila duo, & POLYB.*
 περικεφαλαία χαλκῇ, & προ- *galea area, & ocrea. Pilo-*
 κνημῖς. τῶν δ' ὕσσων εἰσιν οἱ μὲν *rum autem alia sunt crassa,*
 παχεῖς, οἱ δὲ λεπτοί. τῶν δὲ σε- *alia tenuia. E crassis & fir-*
 ρεωτέρων, & μὲν στρογγύλοι κα- *mioribus, iterum alia rotun-*
 λαισταῦν ἔχουσι τὴν διάμετρον. *da, quæ palmarem habent*
 & ἡ τετράγωνοι, τὴν πλυν- *diametrum; alia quadran-*
 ραῖ. οἱ γὰρ μὲν λεπτοὶ σιδωρίοις *gula, quæ latus. Tenuia au-*
 ἐοικασί συμμέτροις, οὓς φορεῖσι *tem sibynis modicis asimi-*
 μὲν τῶν προειρημένων. ἀπάντων *lantur, quæ ferunt unâ cum*
 ἡ τῶν ἑξυλου τὸ μῆκος ἐστίν, *predictis. Omnium verò isto-*
 ὡς τρεῖς πῆχεις. περὶ σήμεροςαι *rum longitudo ligni, ferè tria*
 δ' ἑκάστοις βέλ & σιδηρεῶν ἀγ- *cubita. Aptatur singulis te-*
 κισρωτῶν, ἵθι ἔχον τὸ μῆκος & τοῖς *lum ferreum, hamatum, lon-*
 ἑξυλοῖς, & τὴν ἑνδεσιν καὶ τὴν *gitudine par ipsi ligno; cuius*
 χρεῖσιν οὕτως ἀσφαλίζονται *nexum usque ita vali-*
 βεβαίως, ὥς μέσων τῶν ἑξυλων *dè firmant, ad mediū usque*
 ἐνδεόντες, καὶ πυκναῖς ταῖς λα- *ligni inserentes, & crebris fi-*
 εῖσι καταπεριώντες, ὥς μὴ *bulis adstringentes, ut non*

πρώτερον τὸν δεσμὸν ἐν ταῖς prius deuinctio illa inter utē-
 χεῖαις ἀναχαλασθῆναι, ἢ τὸν dum soluat, quàm ipsum
 σίδηρον θραύεσθαι, καὶ περ ὄντος ferrum defringatur. et si id
 τὸ πᾶχος ἐν τῇ πυρρῇ, καὶ crassitiem habet in parte in-
 τῇ πρὸς τὸ ξύλον σιναφῇ τει- feriore & quā ligno insigitur
 ὦν ἡμιδακτυλίων, ἥτοι ὅσον digiti & semis. Intantum
 ἔτσι πάντων πρὸνοιαν ποιούνται & tam providè curant hanc
 τῆς ἐνδέσεως. connexionem.

Sustine, & iam me audi. Ait:

De voce
 ὡς ἔ.

„ Præter hæc pila duo.] Pila rectè verito, quod est in illo ὡς ἔ. At Lasca-
 ris, & cum securi alij, Veruta. Quis hoc dabit? quis non videt obnubilari
 aut eripi germanam Pili descriptionem, alienā hac voce immixtā? Imò
 ὡς ἔ. Plutarcho, Dionysio, Appiano, nostro assidue, est Pilum. Res ipsa
 vociferatur: & nōne hic legionarium militem armat, cuius proprium
 missile est Pilum? Inde Silius sanè quàm commodè Latinos sic adornat:

Ea pilum
 in Latio.
 Peculiare
 Romanis.
 Lib. vii.

Non illis solitum crissare hastilia campo,
 Nec mos pennigeris pharetram impluisse sagittis,
 Pila volunt, breuib'que habiles mucronibus enses,
 Aerè caput celsi surgant super agmina cristis.

Latini, inquit, non hastas spargunt, non sagittas; sed pila iis telum, &
 breues Hispanici gladij, tum galea & cristæ. Est ipse legionarius miles
 expressus. Sed & in Vegetio pilata legiones veterum: & in Festo, Pilum-
 nus populus explicatur ipse Romanus, velut pilis uti assuetus. Et quis po-
 pulus præter eos usus? Glossæ hunc faciūt: Pilum, ὑπερφόν, ῥωμαϊκὸν δόρυ:
 cenaculum, & Romanum telum. Duplex interpretamentum dant; poste-
 rius clarè verum, prius vitio exscriptoris obscurum aut falsum. Nam
 quid hoc noui aut monstrelli est, Pilum significare cenaculum? Græca ta-
 men vox id sonat, sed leuiter mihi reformanda in ὑπερφο: quod valet pi-
 stillum. Ita sanè. Pilum, inquit Glossographus optimus, duo notat, & pi-
 stillum & telum. Nihil hic dubium. atque aded Varro Pilum pro telo
 usurpari, ceptum vult ab illo. Pilum enim dictum, inquit, ab omine quod
 hostes feriret ut pilum Ea lectio mihi proba & sicut instrumento illo ru-
 stico aut cibario teri frangi que frumenta solent, sic isto hostes. Inde ca-
 ptum omen, & vox tralata in bellum. Alij tamen rescribunt, quod hostis
 periret, ut periculum: mihi quidem minùs probè.

Corrupta
 Glossa.

Emendata.

Varro illu-
 stratus.
 iiii. de
 l. l.

Quos Pila
 militi.
 1. Aen.

11. Theb.
 Duovidari.

Lib. 11.
 cap. xv.

„ Pila duo.] Quem numerum poetæ, ut solent, tangunt. Virgilius:

Bina manu lato crissans hastilia ferro.

Et Statius: Quæ duo sola manu gestans, accliuia monti

Fixerat, intorquet iacula.

Sed & Vegetius apertè: Habebant bina missilia, unum maius quod Pilum
 vocabant.

vocabant, & aliud minus quod Verutum. Dissensu tamen aliquo cum Polybio, quod is videatur duo maiora pila dare militi alterum rotundum, alterum quadrum. Si tamen is eius sensus. Cur non ambigam? pleraque hic breuiter aut obscure dicta: sicut hoc ipsum quod ait, *tenuia tulisse eos unâ cum predictis*. Quid? an præter duo maiora, etiam tenuia? An ex Vegetij mente, cum vno maiorum, alterum minus? Hoc magis credam, ne nimis manum iis impleam aut onerem. Quod tamen Vegetius de Veruto addit & distinguit: vix scio an ita veteres. Imò ex Polybio & Liuiο communiter hæc dicta Pila.

Discrimen
Vegetij na-
num.

„ *Rotunda, quæ palmarem habent diametrum; quadrangula quæ latus.*] Fateor adhæsisse me in his verbis, nunc expedio. Dicit, Rotunda quidem palmarem diametrum habuisse; at quadrata, totum ambitum siue omne latus. Ita enim id accipiendum, etsi aliter videatur dictum. nam si quodque latus in his palmare; profectò sedecim digitorum ambitus fiat, nullâ manu commodè stringendus. Sed nec proportio vlla ferri tunc ad lignum: cum adiungat illud fuisse digiti & semis: qui modus quid ad sedecim? Esto igitur pro re interpretatio, & fiant Pila *χειρῶν πῆχυν*, *manuum implemtia*, vt Dionysius dixit; non hercules exeuntia & aperientia. Palmus hic autem *πάλαις*, digitorum quattuor: qui *quadrans* pedis est, vt mirer *Triensale latus* Lascari versum.

Pili crassities.

„ *Quadrangula.*] Quæ crebra magis fuisse rotundis videntur. Liuius certè vulgarem hanc Pili formam agnoscit, vbi de Falaricâ: *Hastili cetera tereti, præterquam ad extremum unde ferrum exstabat, id sicut in pilo, quadratum.* Nisi fortè rotunda etiam, eâ parte sic formabantur. Sed Appianus quadrata sola agnoscit, aut quidem describit, in pugna C Sulpicij cum Gallis: *Τὰ δὲ δοῦντα ἦν ἕκαστος ἀκοντίοις, ἃ Ῥωμαῖοι νοσῶς καλεῖσι, ἑὸν τοῦ περὶ αὐτῶν τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ ἄλλο σὺν ἑρῶν περὶ αὐτῶν καὶ τοῦδε μαλακῆ χειρὸς ἡ τῆς αἰχμῆς: Erant hasta non similes iaculis, quas Romani Hufos (imò Pila) dicunt, è ligno quadrangulo parte mediâ, parte reliquâ è ferro quadrangulo, atque eo molli, excepto mucrone.* Breuis, sed bona descriptio. in quâ quod negat *similia iaculis fuisse*, ferri hoc sensu potest, non similia scilicet vulgaris leuibusq̃ue iaculis. Alioqui profectò similia sunt, imò ipsa iacula: & suspicetur aliquis rescribendum potius, * *ἦν ἕν ἑκάστῳ*, sententiâ aiente. Addit *mediam partem è ligno, aliam è ferro*: & consonat cum iis quæ Polybius hoc loco. Hoc dissonat, quod molle ferrum facit, credo ad inflexum, & vt in Velitum hastâ. At nihil tale noster, etsi postea opinamur sic fuisse.

Pila vulgè
quadrangula
Lib. xxi.

In Celtic.

Explicitus
Appianus.

* Vel, ἦν ἕν
ἑκάστῳ.
Fortasse
correctum.

„ *Sibunus modicis assimilantur.*] Variè vox scribitur, in primâ aut mediâ syllabâ, i. & y. alternantè. Parùm hoc est. significatio quidem certa, venabulum fuisse, siue iaculum venatorum. Festus: *Sibunam appellant Illyrici telum venabuli simile.* Ennius: *Illyrici restant sicis sibunisq̃ue fodientes.* Qui vult vocem, vt vides, Illyricam fuisse: cur non magis Græcam, certè Græcis iam olim tritam? Et ipsi Illurij finitimi tunc, opinor, Græcissabant; & extra controuersiam, ipse Ennius. Magistrum igitur Græci

Sibuna.

passim

passim explicant & oggerunt hanc vocem. vt Hesychius: Σιβύνη, ὄπλον δο-
 εον ὡς ἀπλήσιον: *Sibuna, telum hasta confimile*. Idem iterum, sed pressius:
 Σιβήνη, κατὰ ἐξέλιον: *Subina, telum figendis apris*. Quo sensu Athenæus
 scribit, illatos in conuiuium Carani συνέχους σιβήνας ἀργυρεῖς διαπτερο-
 μένους, *apros fibunis argenteis transfixos*. Cur tali pompâ? vt gloriosus con-
 uiuator ostenderet verè feros esse, nec domi à coquo sed in siluis à vena-
 tore caesos. Legi & in Suidâ: Σιβύνη, ἀκόντιον Ῥωμαϊκόν: *Sibuna Romanum*
telum. Quod verum sit, pro Polybianâ hîc descriptione minoris Pili.

Athenæo
 lux.
 Lib. v.

Mucro un-
 catum.

Idem satis
 latum.

Lib. 11.
 cap. vii.

„ *Telum ferreum hamatum.*] Siue mauiis, *uncinatum*. Sententia est, ha-
 mos retrò mucronem fuisse, ne facile esset euulso semel impactū telum.
 Ipse autem mucro quantus aut quâ latitudine, non dicit: suspicor gran-
 diusculum fuisse, tum pro ferri modo, tum ex Flori verbis. Ait de primâ
 Romanorum pugnâ cum Philippo Macedonum: *Nihil tamen terribi-*
lius fuit ipso vulnere aspectu, quæ non spiculis neque sagittis, neque Gra-
culo ullo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adusta gladiis, ultra mo-
rem (sic lege, non *mortem*) *patebant*. Pila vocat *ingentia*, nec *minores* iis
 gladios. quæ si de longitudine capis, quomodo vera? Gladij certè breui-
 culi, & valdè intra Pili modum. Magis est de latitudine dici & compara-
 ri, & ita mucrones fuisse præne pares.

Pilum pon-
 d. resum,
 & lentum.
 Ad Meil.

„ *Longitudine par ipsi ligno.*] Plusculum hîc igitur ferri, nec de nihilo
 Silius hoc iteravit, *pondera pili*. Sed & Tibullus *Lenti* epitheto affecit:
 cur nisi quia pondus & grauitas tale faciebant, præsertim nec adiutum
 vllis pennis? — *celeremue sagittam*

Iecerit, aut lento perfreris obuia pilo.

Ex violent-
 sum.
 Lib. ix.

Ostendit & idem vim telo fuisse, & obuia ab eo perfracta. Hoc quoque
 Liuius: *Pilum hand paullo quàm hasta vehementius idem missusque telum*.
 Cæsar: *Cum primi ordines hostium transfixi pilis concidissent*. Vegetius
 magis aperte: *Arte & virute directum scutatis pedes & loricator equi-*
tes sæpe transuerberat. Et exemplum in Suidâ ex incerto scriptore: Εξα-
 κοντίσας ἑαδὸν δὴ λυσεσὶ αὐτὸν τὸν τε θυρεὸν καὶ τὸν θώρακα: *Emissa pilo per-*
fregit scutum eius & lorica. Sed ad Polybium: *ferrum, inquit, par ipsi li-*
gno. Quod verum est: sed ita, vt seorsim non existerit & prominuerit to-
 rus ille modus, sed pars eius dimidia circiter infixâ fuerit vel adfixa li-
 gno. Hoc satis ostendit, cum dicit *ad medium usque lignum insertum*
fuisse. Eminuit ergo in mucronem & mansit cubitus & semis, alter ille
 modus periit in ligno. Hoc notabis, vt iustam magnitudinem totius Pi-
 li noris: quæ ex hoc ratiocinio fuit quattuor cubitorum & semis, id est
 pedum septem paullo minus. Superavit igitur mensuram hominis:
 ideoque Silius niti in camilites facit:

Magnitudo
 pilis.

Lib. xii.

Stabant innixi pilis exercitus omnis.

Lib. v.

Non longè ab hoc modulo Dionysius abit, cum Pilum de industriâ sic
 describit: Εἰ δὲ ταῦτα (ὡς ἔς, præmiliit) βέλῃ Ῥωμαίων, ἃ σπυρίοντες εἰς χεῖρας
 ἑξακοντίσται, ἑλὼν προσηλκήν τε καὶ χεῖρες πληθύνῃ, βίαν ἐκ ἡττον ποδῶν ὀβελί-
 σκους ἐχόντες ἀπὸ χόντας, κατ' ὀφείλει ἐκατέρω τῇ ἀκροῖ, ματελοῖς ἀκοντίοις
 ἵστα

τοια οὕτως τὰς σιδήρων: Sunt hac tela Romanorum, quæ cum in manus veniunt, iaculantur; hastilia longa & manum implentia; trium non minus pedum mucrones exstantes habentia rectâ lineâ ab utroque extremorum; paria mediocribus iaculis unâ cum ferro. Verba, quibus insistendum leuiter & examinandum est. Ait hastilia manum impluisse: suprâ monui & diduxi. Mucrones non minus tres pedes existisse: imò magis, si Polybium audis. Et sanè sesquipede toto minus in Dionysio est: an quia æuo eius iam decreuerat? an quia de ipso existente mucrone modò sentit, nec ferrum metitur quod in ligno? Sed nec sic consensus vsquequaque cum Polybio: & credo reuera æuo hæc talia mutasse. Quidni credam? ecce Vegetij aut suprâ temporibus, ferrum trigonum non terragonum fuit: idemque non nisi pedale. Sic enim scribit: *Misilia quibus utebatur pedestris exercitus Pila vocabantur, ferro subili trigono præfixa, vnciarum novem, siue pedali, quod in scutum fixum non posset abscindi.* Amplius in Dionysio: *rectâ lineâ ab utroque extremorum.* Dicit igitur obeliscos istos siue mucrones (alii verucula reddunt) vtrisque fuisse præfixos, vt verba quidem volūt, vel potius ij qui verterunt. Nam res & ratio dissentit. Cur duplex tam grandis ibi mucro? cui vsui, imò quomodo non impedimento sit? Exiguum sanè ferrum à pede, siue Græcorum *παυεστῆρα* fuisse, omnino assentior, quo scilicet in terram posset defigi, quod communiter solet, sed non illud ad iectum & longum. Ergo in Dionysio clariùs legatur, ἐν Σωτήρι: etsi nihil opus est, & vulgata quoque dant hunc sensum.

Dionysius
explicitum.

Pila in
ferro de-
creuit.
Lib. I.
cap. xx.

„ Crebræ fibulæ astringentes. } Quod non miror in longitudine illâ ferri. Puto autem, & Polybius subindicat, non tubum siue auliscum fuisse tam grandem, in quem lignum immitteretur, sed potius duas vtrisque alas ferreas, quas fibulæ istæ comprehenderent & affirmarent. Fibulæ inquam crebræ (palâm in Polybio *πυκνὰι λαβίδες*) etsi è Plutarcho dixeris duas modò fuisse. Sed, vt verum fatear, Plutarchi totum hoc mihi obscurum est, aut alia valdè ratio illigandi, & in breuiore ferro. Verba eius accipe, sed fideliter versâ, in Mario: *Dicitur, inquit, Marius in pugnâ illâ cum Teutonû primû in nouasse hoc de Pila. Nam cum antea immisso ligno in ferrum duabus fibulâ (δὴν μέγισταις) ferreâ comprehensa & obstructa esset, tunc quidam Marius alteram vtrâ erat reliquit, alteram tollens, clauum lignum fragilem eius loco imposuit hoc commentus & spectans, vt pilum scuto aduersarij incidens rectum non maneret, sed fracto ligneo clauo flexus fieret circa ferrum, & telum ob incuruatatem mucronis sic inherens traheretur.* Clarè adsignat duas tantum fibulas, nec aliter potuit ad effectum quem denarrat. Fuerint igitur duæ alæ ferreæ, atque ex vtrisque fibulâ suâ comprehensæ. Harum alteram dicit è ligno suppositam, vt scilicet impetu & peruatione teli incidentis diffracta, solueretur ea ala, & sic inflexâ alterâ telum pendulum & incuruum traheretur. Cui bono? vt impediret scilicet pugnantem, & scuto is commodè vti non posset. Quid ergo? inquires. nonne & ante inhaerebat, & impediēbat? Ecce in Liuiο ante aliquot sæcula, pugna cum Gallis: *Onerasque telu (Pila præ-*

Fibulatio
in Pila.

Diversa in
Plutarcho.

Dua modò
fibula.

Cur altera
ligna.

Lib. x.

misit) quibus aut corpora transfixa, aut praevalida inhaerentibus gerebant scuta. Hoc ita fuit, ob viros scilicet qui verabant extrahi pilum aut reuelli. Sed Marius putauit maius impedimentum hosti, si pilum inflexum, non ita rectum pendere, & motum translationemque scuti veraret. Certè flexio hanc pili postea etiam mansit; siue à Mariano inuento, siue à mollitie & tenuitate ferri, quam Appianus agnoscit. In Cæsare quidem legis, pugna cum Heluctiis: *Gallus magno ad pugnam erat impedimento, quod pluribus eorum scutis uno ictu pilorum transfixis & colligatis, cum ferrum se inflexisset, neque euellere, neque sinistra impedita satis commode pugnare poterant.* Ita & Liuius, pugna cum Gallograecis. *Legionum antesignani pila coniecerunt. Ij verò non solum vulnerabantur, sed transuerberatis scutis, plerique inter se conferti haerebant.* Est illud Cæsarianum, & par colligatio confectioque scutorum. A noto autem amplius, Mariani huius facti memoriam exstare & in Scholiaste prisco Horatii, qui hanc poëta:

Flexus in
Pilo.

1. Gallie.

11. Serm. 1.

— nec enim quibus horrentia pilis
Agmina, nec fracta percuties cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi:

Hæc inquam poëta istuc refert. & Ex historia, inquit, de Mario hoc sumptum est. nam Marius aduersus Santonas (legendum Tentonas) talia tela commentus est ut fracta mitterentur, ne remitti ab hostibus possent. In eadem Plutarchodicit; in causâ discrepat, & vult fuisse ne remitterentur. Vtrumque potuit esse, & hæc quoque causâ in Velitari telo à Polybio tacta.

DIALOG. V.

De Galeâ, & multiplici crista.

SE D perge, & lege:

POLYB. Ἐπὶ δὲ πᾶσι τοῖς ἀρμα-
κοσμοῦνται πτερόω σεφάνω, καὶ
πτεροῖς φοινικοῖς ἢ μέλασι, ὀρ-
θοῖς τελευσίν, αἷς πεχυταῖς τὸ μέγε-
θος. ὧν ἀρμαστῶν τῶν κορυ-
φῶν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ
μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσι
ἐαυτοῦ τῶν μέγεθος, ἢ δ' ὄψις κα-
λὴ ἐκ κατακλιτική τῶν ἐκαστοῦ.

Super hac omnia adornan-
tur apice plumbeo, pennisque
puniceis aut nigris, rectis tri-
bus, ad cubiti longitudinem.
qua cum in summo vertice
aliis armis addiderint, vir
duplo maior apparet, & pul-
chra ea species fit, hostique
formidolosa.

Galea ex
art.

De Cristis agit, cum antea breuiter & verbo de Galeâ dixisset. Est iis, aiebat, Galea area. Tales Liuius & Dionysius agnoscunt in Scruiano censu.

Scd

Sed veteres cūm χαλκᾷ aut area dicunt, ex alio metallo non excludunt. Camillus militibus suis ἰχθυόσας (verba Plurarchi) κερή τοῖς πλείστοις; In Camill. ἰλοσιδηρὰ καὶ λίνα ταῖς περιθρήαις, ὡς ἀπολιθῶναι ἢ καταγινῶσι τὰς μαχαίρας: Fabricatus est galeas plerisque totius ferreas, & leues in ambitu, ut gladij aut laberentur in iis, aut frangerentur. Hoc ille fecit contra Gallos & immanes eorum gladios. Dixeris ergo non omnibus tunc fuisse galeas ferro aut metallo solido, sed è corio aut tali materie, ferro aliquo per lineas aut circulos inducto. Galearum autem forma, cuiusmodi passim in Form. galea. priscaui monumentis apparet, hæc: Antrorsum apertæ, & ferri aliquā eminentiā, sed repandi. vnde & Sila dictæ Festo: Silus appellatur naso sursum versus repando. vnde Galea quoque à similitudine Silæ dicebantur. Ad latus & malas utraque, Buccula: sic dictæ, quòd buccas tegant. Li. Buccula. vius: Alij galeas bucculāque vergere. Iuuenalis:

— aut fractā de casside buccula pendens.

Inde Buccularij in Paterno Iurifconsulto, qui has parant conficiuntque. Lib. 21. 111. Ab imis Bucculis lora, quibus stringerentur ad guttur & firmarentur. De his Silus:

Cassidū à mento malefida vincula rupit.

Lib. 21. 111.

Item Sidonius: Alij de concavo tibi Cassidis exituro, flexilium laminarum Lib. 111. vincula diffibulant. Flexiles enim laminas Bucculas istas vocat, sic aptas Epist. 111. ut pendērent à casside & flecterentur: Vincula; hæc lora. quæ & Suidas

intelligit, & ὀχῆες vocat. Οχῆες, inquit, ὁ ἰμαὶς τῆς περικαφαλίας, ὃ συνέχει τὰς περὶ τὸν τραχήλον τὰ φορέοντες: Ochæus, lorum galea, quo adstringitur circa collum ferentis. Hæ partes Galeæ: atque adnoto, veteres clausas & vultui appressas vndique (n. ore nostrorum equitum) nec in istis habuisse. Inde illa vox Cæsaris, in acie Pharsalicā, Miles faciem feri: quæ scilicet, nisi à

scuti obiectu, nuda. Inde & in Persis, ut nouum miratur Ammianus: quòd humanorum vultuum simulacra ita capitis diligenter aptata essent, ut imbracæ eas corporibus solidis, ibi tantum incidentia tela possent herere, quæ per canernas minutas, & orbibus oculorum affixas parcius visitur, vel per supremitates narium angustis spiritus emittuntur. Sunt planè hodiernæ equitum Galeæ: sed transco ad Cristam, de quâ parte vix parte Poly. Crista. bicus solâ dicit, aliis omisiss. Quid ita? quia in hac mirâ & propria quædam superbia an lasciuiâ Romanorum, & valde sibi in iis placebant. Itaque ad hanc eamus. Ait:

„ Apico plumeo.] Sic reddidi, quod in Græco est, ἀπικοῦ σφαιρώ: quod ad verbum esset corollâ plumæ. Sed quia non propriè hæc corolla, malui Apicem, & habeo auctores. Virgilium: Ardei apex capiti. Statium: Et cono Ladæus apex. Ipsa vox Græca σφαιρώ aut σφαῖραν valet etiam in hunc sensum. Nec enim temerè mutauerim, etsi vir eximius ingeniosè (fatendum est) fecerit, ἀπικοῦ πτερόω. Sed retinet Suidas, qui ut vulgò hæc legit: & Plutarchus, qui σφαῖραν in hac re dicit. De Pyrrho rege: Τῶν σφαιρών, ἢ δίασκημι τὸ κέντρον, ἀφελὼν ἰδωκέων. ὅς ἱταλέων: Apicem quo insignis & cognobilis galea eius erat, amicorum alicui auferens eam tradidit.

In voce
πτερόω.
In Pyrrho.

Αρεκ Pyr-
rhi.

Non enim de regiâ vel aurâ aliquâ coronâ sentit (etsi vertunt sic interpretes) sed de hoc insigni galeæ, quod proprium ipse habuit *Cornu hirci*. Idē in eodem Plutarchus: *Εγνώσθη πρὸ τοῦ λόφου διαφρίσσοντες τῆς τετρακτοῦς κλεσσι*: *Agnitus fuit ab eximia cristâ, & à cornibus hircinū*. Reges enim, itemque digniores militum, insignes maximè & superbas faciebant has partes. Contrâ plebeij, nec alio sensu Lucanus de M. Bruto, in acie Pharsalicâ:

Plebeia ga-
lea.
Lib. viii.

*Illic plebeia cunctum caside vulnus,
Ignosque hosti, quod ferrum Brute tenebas?*

Vult cum habitu gregarij militis fuisse, & galeâ aut cristâ minimè insigni. Sed & Centuriones Romano more transuersas cristas hoc sine gerebant; ut inquam internoscerentur. Vegetij quidem xuo sic fuit: olim non arbitror, sed ille sic: *Centuriones habebant galeas ferreas, sed transuersas & argentatis cristis, ut facilius agnoscerentur*. Argenti aliquid mixti in cristis agnoscit, fortasse & auri in nobiliorum. Non pello igitur τριπλῆν vocem & totum illud cristatum cum alio sæpe additamento nō sine cōtonæ etiam speciem refert? maximè quia in capite, & cum est triplex. Addo & φάλον propriè discretum esse ἀπὸ τοῦ λόφου Ille conus est; hic *crista*. Græci litteratores: *Φάλοι, τὰ ἐπὶ τῇ περικραταίῳ ἀνωδίσκῳ, λόφοι δὲ αἱ ἐπιχώσεις*: *Phali, clypeoli in galeis; lophi, iuba aut cristæ*. Eustathius: *Φάλοι κατὰ πρῶν τῶν παλαιῶν σκευῶν τὰ ἐπὶ τῇ ματωπῶν, εἰς ἃ καθίσταντο οἱ λόφοι*: *Phali, iuxta quosdam veterum, fistule aut tubuli super frontem, in quos cristæ immittebantur*. Ita isti, nec nego tamen aut nescio Hesychiū consi-
derare: *Φάλος, inquit, ὁ λόφος τῆς περικραταίας*: *Phalus, cristæ galeæ*. Fortassis & alij, quod alius querat. Sed quod Eustathio φάλος, hoc Latinis est Conus. Starius:

Φάλος &
λόφος δι-
uerſα.

— cristæ nitenti

Glossa re-
scripta.

Insurgens cono. Et Glossæ explicant *Conum*, κύμβαλον καὶ ἀκρον τῆς περικραταίας: *cymbalum, & supremam partem galeæ*. De cymbalo non credo: & rescribo, κύμβαλον, Homeri etiam voce. Nam κύμβαλος, Hesychie interprete, est τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς περικραταίας.

Puniceum
color in cri-
sta.

[*Pennisque puniceis aut nigris*.] Apparet olim, & cum Polybius scripsit, non nisi pennas ipsas rectas sic tulisse, sine alio paratu aut diffusione; qui nōs ferè hodie Turcatum. In monumentis tamen aliter consue-
tius, sō ferè ad exemplum hodiernum. Sed quidquid eius fuit, colores videamus, quos ponit duos. *Puniceum* primò quem credo honestiorem fuisse, & aptum sanè sanguineo huic Marti. Virgilius:

— cristæque tegit galea aurea rubrâ:

Iterum: — cristæque rubentes. Excipiam fortis.

Lib. vi.

Item nigr.

Et cælidus.

Et tertium: *Purpurei cristis iuuenes*. Diodorus Hispanos quoque ostendit amasse: *Περὶ δὲ τὰς κραταίεσιν ἑκάστη χαλκῇ ἐπὶ τῇ δερτῇ ποικίλοις ποικίλ-
εῖν τοῖς λόφοις*: *Circum capita galeas æreas ponunt, puniceum ornatum cristis*. Ponit secundo, *Nigrum*. Tristis ille & Diti sacer, ad quem multi in ferali hoc certamine ibant. Puto viliorum fuisse, nec legi exemplam. Bene de *candido*, ut in Virgilio:

Cuius olorina surgunt de vertice penna.

In Statio: ——— *capiti intremis arca casus,*

Ter niueâ scandente iubâ.

Is quoque color festus & dignior, datque Annibali Silius:

———— *vibrant cui vertice con-*

Lib. II.

Albentis niuea tremulo nutamine penna.

Lasciuia postea in hac re, & assumpsere etiam Pauonum. Sed fallor, aut regia & Iunonia hæc auis non nisi in Regum & Principum usu fuit. Indicat Claudianus, qui Honorio suo talẽm dar:

Quod picturatas galea Iunonia cristas

Ornet aui.

De v. r.
consul.

Et scriptor Panegyrici ad Maximianum: *Offert tibi etiam tum puero galeam auro gemmisque distinctam, & pennu pulchra alitis eminentem.* Cui lux à Claudiano esto. Sed et si de nigris aut fuscis negavi legere, non tamen ambigo quin tulerint: vt aquilæ, & talium auium, quæ pugnaces aut rapaces. vel omnis scilicet causâ.

„ *Rectis tribus.*] Triplex hæc crista est, siue *τριπλοία* Græcorum, item- *Triplex sa-*
que *τριπάλεια*: et si *βυσσάλεια*, tamen communius scribunt. Quis non eius *pè crista.*
meminit? poetæ certatim. vt ille:

Cui triplici cristata iubâ galea alta.

Virg. VII.

Alier: ——— *triplici pulsans fastigia cristâ.*

Valer. III.

Etiam alij vt Suidas: qui Geryonem autumat dictum *τριπάλειον*, siue *tri-* *Suida in-*
cipitem, ὅτι τρεῖς λόφοι ἔχον ἐν τῇ περικεφαλαίᾳ: quod tres cristas in galeâ *nentiuncula.*
haberes. Vide & lepidam narratiunculam apud Plutarchum in Arato,

de virgine, quam captam miles galeâ suâ tricristi insigniuerat, & in Dianæ templo deposuerat: vnde egressa subito aspectu terruit omnes, quasi ipsa ibi Diana, urbemque seruauit. Hactenus de cristis Polybius. A v d.

Quid de Iubis, eas omittis? L. I p. s. Vnà cum Polybio: nec enim, quod *Iuba in cri-*
miremur, tangit. nisi tibi nostra coniectura sedeat, cui leuiter visum le- *stus.*

gere: ἢ ὁρῶντες *δειξίν*: aut *rectis crinibus siue iubis.* Enimvero quis nescit *iubas* creberrimè galeis impositas? Nec Græcorum tantum (perpetuum pænè apud eos) sed & Latinorum, Virgilius de Mezentio:

———— *cristâque hirsutus equinâ.*

Lib. VII.

Silius de Curione Romano:

Horridus & squamis & equinâ Curio cristâ.

Lib. VII.

Idem de Flaminio Consule:

———— *cui vertice fulgens*

Triplex crista iubas effundit crine suo.

Cui Sueuum siue Germanicum etiam crinem adstringit, quia scilicet ille Flaminius triumphauerat de Gallis, quos cum Germanis confundi à poetis id æui, haud nouum. Aliter ego quidem Silium non intellego. Est & in eodem Silio, de Marcello:

Circumstant rapidi iuuenes, aptantque frementi
Sanguineas de more iubas.

Lib. XII.

Et cùm recogito, etiam in lapidibus vidi, etsi minùs sæpe.

„ *Pulcher is aspectus, hostique formidolosus.*] In retenui momentum ad pugnam & victoriam ostendit: & causâ duplici, inquit, bonæ cristæ, siue quòd vir maior, & animo quoque crescit: siue quòd hosti terrorem magis præbet. Vtrumque verum, & nescio quo naturæ dudu vbiq; terrarum ferè bellatores hoc adfectant. Orientales passim, atque etiam rudes isti in nouo orbe. Maiores nostri studiòse, etsi nos vulgò omnisimusi: studiòse: imò ambitiosè, & hinc insignia ista familiarum tam varia, quib; superbimus. Primi auctores rei Cares, quod scriptores adnotarunt. vt Herodotus: *Ἐπὶ τὰ κεφάλια λόφους ὀπίσθεντες καὶ εἰς οἱ καταδεῖξαιτες: Ἰν γαλέῃς cristas illigare Cares sunt qui ostenderunt.* Strabo: *Τὸ δὲ πλεῖστα τὰ σεγαπώμενα ζήλου τὰ τιθῆσθαι τιμῆς, καὶ τὰ ἐπίσημα καὶ τὰς λόφους: Study sui erga rem bellicam testimonia adferunt scutorum ansas, & insignia & cristas.* Idem Plinius prodidit vbi de inuentoribus rerum: idem Polyænus. Sed Galeas & Cristas aliquot è monumentis vide.

Vñs cristæ
fimo.

Inuentores
cristæ.
In Clio.

Lib. xliii.

Lib. vii.

DIALOG. VI.

De Loricâ, & variâ eius specie.

VLTIMVM inter arma, *Lorica*: quam duplicem fuisse ostendit in his verbis: Legiro.

Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πρὸς λαβόντες χάλκωμα πικρὰ μᾶλλον πλὴν πρῶτως, ὃ πρὸς τίθεται μὲν πρὸ τῶν σέρων, καλοῦσι δὲ καρδιόφυλακα, τελείαν ἔχουσι τὴν καθόπλιν. ὃ δὲ πρὸς τὰς μυρίας πικρὰ μὲν δὲραχμᾶς, αὐτὶ τὸν καρδιόφυλακα πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἄλυσιν δὲ πρὸς πρὸς τὴν δόρακα. ὃ δὲ αὐτὸς τὸν πρὸς τῆς καθόπλιν εἰς ἐπὶ καὶ περὶ τοῦ πρίγκιπος καὶ τεταρταίου πλὴν αὐτὶ τῶν ὑστέρων ὃ τεταρταίου δόρακα φορεῖσιν.

At plerique capientes aream laminam quæ sit palmi maioris siue duodecim digitorum undique, nec amplius, eam pectori apponunt, & vocant pectorale. ac sic plenam iustamque habent armaturam. Qui tamen super decem mille drachmas censi sunt, ij pro pectorali, super cetera arma loricas capiunt hamatas. Par ratio similisque armorum in Principibus est & Triariis, nisi quod pro pilis Triarij ferunt hastas.

„ Plerique capientes aream laminam.] Vult plerisque militum non habuisse loricas illas hamatas, de quibus mox dicit: sed eius loco partem æris aut ferri procusam, quæ regeret summum pectus. Nam ima ventris scutum satis muniebat. Fuit ad simile quiddam hodierno pectorali, sed minus longum, & æquabiliter quadrum. Id, inquit,

Armen-
tum ad pe-
ctus.

„ Vocant pectorale.] Diu hæsi quomodo verterem καρδιόφυλακα, & scdit tandem istud. Nam quod Lascaris *Coridiu* fecit, scitè vocem expressit, non tamen scriptoris mentem. Cedit enim quis Romanorum sic dixit? ubi vox ea lecta? Nec tamen dubium, quin obuiam vulgatamque vocem Polybius habuerit in mente. Eam censeo, *Pectorale*: & sic à re & usu dicebant: pectori tegendo. Varro: *De corio crudo pectoralia faciebant*. Plinius: *E pectoralibus eorum, ocreisq; & galeis*.

Pectorale.

Alludit & tetigit Silius:

Pectora pectus obit casti venatibus urfi:
pectoralia è corio vult fuisse, uti & Varro. Etiam è ferro, idem:

Lib. viii.

Ille viris pila, & ferro circumdare pectus

Ibid.

Addiderat.

rum, idque à censu, quibus necessitas ferendi non pectoralia, sed toras loricæ. Ij erant ditiores, & quod summa ista indicat, è primâ classe. Atque isti etiam olim, ex Seruij instituto, eximie & præter ceteros debebant armari: quod ex Livio & Dionysio discas. Mansit sub Polybio, atque etiam postea, ut videtur. Nam eâ causâ Hirtius in Bello Hispaniensi aliquoties *Loricatos* exprimit & nominat, quasi militum digniores aut certe ditiores. *Loricatus unus*, inquit, *ex legione vernaculâ ad nos transfugit*. Iterum: *Centuriones loricati octo ad Casarem transfugerunt*. Nisi tamen ita agnominat legionarios, & ad discrimen armaturæ levis. Ad Polybij mentem facit quod Panegyristes ad Constantinum: *Tibi vincendi erant milites, pro nefas! paulo ante Romani, & armis omnibus more primæ classis armati*. Hoc ille de Prætorianis Maxentij, quos loricæ eiusmodi gestasse mox docebo.

Prima classis arma meliora.

Prætoriani loricati.

„ *Loricæ capiunt hamatas*.] Græcè *θώρακας ἀλυσιδωτῆς*, quod ad verbum esset *Loricæ catenatas*: sed Latini, ut ego, dixerunt. credo, quia circuli & catenæ nexæ, hamuli speciem dimidiatæ referebant: an quia & hami catenulas iungebant? Dicere hoc Sidonius videatur:

Loricæ hamatæ.

— *nec futilis illi*

Paneg. ad Anthem.

Circulus impactus loricam tenuit hamus.

Et si potes etiam pro priore sensu interpretari. *Lorica* quidem *hamata* versâ à veteri Bibliorum interprete, ubi in Græco *θώραξ ἀλυσιδωτῆς*: & hamos siue catenas legis hic passim. In Virgilio:

Lib. I. Reg. cap. XII.

Loricam consertiam hamis aut quoque trislicem.

In Lucano: — *qua toria graues lorica catenas*

Lib. VII.

Opponit.

In Statio:

Multiplicem tenues iterant thoraca catena.

Lib. XII.

Et non aliud quidem fuit, quàm circuli siue anuli ferrei inter se nexi, more quem hodie Galli & Germani seruamus, etsi exolefcentem. Imò origo à Gallis. Varro: *Lorica à loris, quòd de corio crudo pectoralia faciébant*. Postea succederunt Galli è ferro sub id vocabulum ex anulis ferream tunicam. Verè de etymo, etsi Isidorus aliter: *Lorica, quòd loris careat*. *solum enim ferreum circulis contexta est*. Ridiculè, ut solet. Sed postea, inquit Varro, *Galli succederunt è ferro*. Quando postea? Quin ego loricæ æreas Romæ diu reperio ante Gallos notos. In ipso Seruij censu præscribitur primæ classi *lorica ex ære*. Sed credo eam fuisse, qualis Homeri & veterum,

Quid ea fuerit. Galli repeterunt. De L. L.

è laminâ non ex anulis: quod genus supra diximus, & *σάδιος* vel *σατῆς* appellabant: scilicet quia solidi, & stabant sine inflexione. Ergo hamatæ istæ à Gallis. quarum alterum etiam genus, quod non anulis solis sed & squamis constat. Græci *φολιδωτῆς* vocant, vel *λεπιδωτῆς*, à squamis piscium vel serpentum. Sic Lucillum Plutarchus scribit, ipso die quo pugnauit in Tigranem, indutui habuisse *θώρακα σιδηρεὺν φολιδωτὸν: lorica ferream squameam*. Et Dio Cassius, Macrinum Imperatorem abstulisse Prætorianis *τοὺς θώρακας τῆς λεπιδωτῆς, loricas squameas*: notesque ab his exemplis, honestiorum planè has fuisse. Has dico hamis & laminis

Verba Varroem conseruata.

Loricæ squameæ.

In Lucul.

In Maer.

Eius textus
& cōfessio.
Lib. v.

solidis simul constitiſſe. ex Silio qui Flaminium Conſulem armans:

Loricam induitur. tortos huic nexilū hamos

Ferro squama rūdi, permiſſoꝝque aſperat auro.

Tertullia-
nus illu-
ſtratus.
De Pall.
cap. 1111.
Lib. 11.

Et Iſidoro: *Squama eſt lorica. ex laminis æreis vel ferreis concatenata in-
modum squamarum piſcu. Ipſas ergo ſquamas catenæ iungebant. Tertul-
lianus hanc intellegit & Alexandro Magno tribuit: Pectus ſquamarum
ſignaculus diſculptum (malo diſcalptum) ſextu pellucido tegendo nudavit. Et
Virgilius:*

— rutilum thoraca induit, ænis

Horrebat ſquamis.

Lib. vii.

Silius: *Horridus & ſquamus & equinā Curio criſſā.*

Hanc aut priorem idem:

Lib. 1111.

At laterum textus ſpatioſæque pectora ſervat

Nexilis innumero chalybum ſubtemine thorax:

Pluma
quid?
Lib. xi.

Haſpiſas ſquamas etiam Plumas video dici, à ſpecie pari. In Statio:

— enſem germani in corpore preſſit,

Qua malè iam plumis imus tegit inguina venter.

Parthorum
cataphra-
ta.
Lib. xli.

Atque explicat ſibi Luſtatiſ, laminis. Parthorum aſſiduū hoc re-
gmen, etiam in equis. Iuſtinus: *Munimentum ipſiſe quiſque lorica pluma-
ta ſunt, qua utramque toto corpore tegunt.* Ammianus de iſdem: *Hoſtens*

Lib. xliii

undique laminis ferreis in modum tenuis pluma contectum. Salluſtius:

In Fragm.

*Equites. cataphracti, ferreâ omni ſpecie, equis paria operimenta erant, qua
linſea ferreis laminis in modum pluma adnexuerant.* Et ipſe quidem lin-
teo laminas ſuperneſcit, Virgilius pelli,

Spumantēque agitabat equum, quem pellis ænis

In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.

Quam etiam pellem auro conſertam facit: an quia aurum in ſquamis mi-
xtum, an quia ipſæ ſquamæ auro innexæ? id eſſet; catenulis aut filiſ ex
auro. Certè ſquamas ipſas ordine connexas & ratio vult, & Curtius:

Lib. 1111.

*Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis, ſerie inter ſe con-
nexis.* Atque eo ſenſu *Hamari laminas* Claudianus dixerit:

Lib. i i.
in Ruſſo.

— coniuncta per artem

Flexilis inductis hamatur lamina membris,

Horribilis viſu, credas ſimulacra moueri

Ferrea, cognatōque viros ſpirare metallo.

Lib. xvi.

Corpori to-
ſſi apta.

Niſi ſi ibi verius, animatur lamina: quodd quaſi viuere in corpore & ag-
genita videatur. Ammianus, qui ſæpe vidit: *Praxitelis manu poliſa cre-
deres ſimulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues apti corporibus,
flexibus ambiebant, per omnia membra diducti, ut quocumque artus neceſſi-
tatis commouiſſet, veſtiſtus congrueret, iuncturâ coherenter aptatâ.* Pleniffi-

mè ſcriptor Græcus apud Suidam: *Θωραξ δὲ ἰππέως πάρεστι τοῖς δὲ ἐστὶν τὸ
μὲν ἰδίᾳ αὐτῇ θώραξι, στήνα τε καὶ μηρούς, καὶ χεῖρας ἀγκρας, καὶ κνήμας καλύπτει.
τὸ δὲ ὁμοῦ ἐν ὧτά τῃ καὶ τὸν ἀνχίνα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἔκπασαι. περίοαι δὲ εἰσι,
θώρας ταῖς πλάξεσιν περιμυθῆναι, αἷς ἐκὰς τὸν ὕψος μερῶν συμπορηθὲν ὅλον σι-
δηρεὶ ποιεῖ φαίνεσθαι τὸν ἰππία. καλύει δὲ εἰδὲν ὁ σιδηρεὶς ἅτι ταῖς ἐκτάσεσιν ὅς
μυθῶν,*

μαλῶν, ἔτι τὰς συστολὰς. ἕτως ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἤβην μαλὰν φύσιν ἀποποιῖται. ἐπὶ ἡλικίᾳ δὲ καὶ τὸν ἵππον οὐκ ὁμοίως σιδηρῶς πάντα μέλει ἤβῃ ὄντων. διότι ἢ ἐν αὐτῇς ὀφελος ἀν εἶναι τῶν ἰδίων ὀπλῶν, εἰ ὁ ἵππος αὐτῆς πρὸς ἀπλοῖοιτο: *Lorica Parthi equitis est latus. Prior eius pars pectus & femora & manus extremas & curia tegit: posterior, tergum & ceruicem & caput totum. Fibula verò sunt ad latera, quibus utramque partem iungunt, atque ita totum equitem ferreum dant videri. Prohibet verò nihil aut impedit ferrum membrorum extensiones siue contractiones: adeò curiosè factum scētumque est ad naturam membrorum. Armant autem & equum similiter ferro, totum quidem & usque ad ungulas. hoc idè, quia nihil iis arma profint propria, si equus interficiatur. Isti igitur Parthorum, Cataphracti siue Clibanarii, de quibus & Propertij versus:*

Ferrens aurato neu cataphractus equo.

sed à Dousà filio nostro emendatus, *arato*. Nec soli illi, sed & Sarmatæ in hac armaturâ. Tacitus: *Cataphracta Principibus ac nobilissimo cuique tegmen, ferreâ laminis aut praduro corio confectum. Valerius Flaccus:*

Sarmaticæ coiere manus, fremitusque virorum.

Semiferi: riget his molli lorica catenâ,

Id quoque tegmen equis.

Et desculpti hi tales in columnâ Traiani, cum contis, atque etiam sagittis. Nec verò ferro solum nectebant has loricas, sed & cornu. Ammianus: *Sarmatæ & Quadi hastæ sunt longiores, & lorica ex cornibus rasæ & laugatis, plumarum specie, linteis indumentis innexa.* Idè iure in Taciti loco suprà ambigam, (non enim asseram. absit.) an nō reponendum *praduro cornu*. quoniam & Pausanias, ut proprium, Sarmatis hoc attribuit, atque adeò negat ferrum iis esse. Τὴν ἂν θώρακα, inquit, ποιεῖται τὸν ἵππον τῶν ἵππων παλαιὰς ἑκαστος ῥέζει. ταῦταί τε ἐκ ἐς πόλεμον χρεῖνται μόνον, ἀλλὰ καὶ θωαῖς δύσιν ἐπιχειροῖς. ἀλλεξάνδροι δὲ τὰς ὀπλὰς, ἐκκαθάραντες τι καὶ διελόντες, ποιεῖσιν ἀπ' αὐτῆς θωακόντων πολλοὶν ἡμερηῖ, οἷς δὲ ἐκ εἰδὲ ποιεῖσιν, αὐτοὺς γὰρ εἰδὲ καρπὸν χλωρὸν ἔπ. ταῖς ἂν ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς πῆχους φαινομένης. ἡ τομαῖς εἰσάγων τὸ ἔργον τὸ ἐκ τῆς ὀπλῆς, ἐκ αὐτῶν ἀμαρτάνοι. ταῦτα διαθήσαντες, καὶ ἰσχυροῖς ἵππων καὶ βοῶν συνράψαντες, χρεῖνται θώρακιν, ἔτι δὲ περιπερὶ αὐτῶν ἰαλμικὰν δοποῖσιν, ἔτι ἀδενεῖς ἔργκ. καὶ γὰρ σὺς ἀδην τυποῖσθαι καὶ βληθῶς ἀνίσχονται. *Thoraces verò ita faciunt. Multos equos quisque nutrit. iis non ad bellum modò utuntur, sed & diu patriis suis immolant. colligentes verò ungulas, eas purgantes & dissecantes conficiunt ex iis quidam draconum squamis simile. aut si quis draconem non viderit, vidit autem nucis pineæ fructum viridem, iis è nucis segmentis aut lacunatis torulis siopias assimilavit, baud erravit. Has igitur squamulas perforantes, & pernis equinis aut bubulis consuentes, loricas ad usum habent, neque decore Græcicis inferiores, neque infirmiores. Nam & cominus percussæ, & iactu petitæ, resistunt & sustinent. Graphicè ibi loricas istas descriptas habes: ad quarum exemplum Domitiani Principis illa fuit, Martiali laudata:*

Lib. III.

Clibanum
Sarmatarum
I. Hist.

Lib. VI.

Lorica cornu.
Lib. XVII.
Sufficiens
cula in Ta-
cito.

Lib. I.

Lib. vii.

*Quam vel ad Actola securam cuspidis iectum
Texuit innumeri lubricus unguis aprī.*

*Martialis
explicamus.*

Nec enim hīc optimo nostro Turnebo assentior, *squamas aeneas* explicanti, *qua aprinarum ungularum speciem referrent*. Imò ex ipsis unguis, & imitari hoc idè Domitianus ambitiosè voluit, quia expeditionem in Sarmatas ipse suscepisset (in Trāquillo leges) & lauream de iis Ioui consecrasset. Sed satis de loricis hamatis. ad quas referendi Statiani versus

Lib. iiii. isti:

—— *latus omne sub armis.*

Ferrea suta segunt.

Lib. iiii. Iterum:

—— *magnorūque area suta*

Thoracum.

Et tertium:

Lib. vii.

—— *ser infuso seruant ingentia ferro*

Pectora. nam tergo numquam metus.

*Trilicis lo-
rica.*

Vbi *suta* hāc appellat, siue catenas iunctas, siue laminas nexas, vtrum voles. At & in extremis versibus *ser infutum ferrum*: vt ostendat *trilicem* loricam eam fuisse. id est, catenas aut laminas sic geminatas. Sic in Virgilio. *Loricam consertam hamis aurōque trilicem.*

Lib. ii.

In Valerio: *Per clypei cedens opus, partēque trilicem.*

Lib. i.

In Silio: —— *textam nodis aurōque trilicem*

Loricam.

Et si hāc postrema ad lineam loricam fas sit & transferri. At de squamis etiam geminis Virgilius:

Lib. ix.

*Nec duplici squamā lorica fidelis & auro
Sustinuit.*

Atque hic talis textus an non *Crates* in Statio?

Lib. iiii.

Omnibus arata propugnant pectoracrates.

Lib. v.

Item Silio: —— *clypeo stetit aris in orā*

Cuspis, & oppositas vetita est transmittere crates.

*Suprà de
ais, Dial. ii.

An clypeorum crates intellegunt, quibus coria inducta, & umbo ex aere aut ferro? An potiùs, vt dixi, has loricas, in quibus anulorum ordines & textus velut crates referunt? An denique aliud genus, quod Statij & Siliij uo crebrum? cū segmenta ferrea, tamquam fasciæ aliæ aliis superpositæ, corpus ambiunt. Nusquam lēgi, fateor: sed in columnā Traiani assiduum & panē vnicum in Romano milite hoc genus. Sunt & linei thoraces: sed quid ad Polybium? omitto. A v n. Imò, te quæso, exsequere. si non ad Polybium, nonne ad historiam? L i s. Et Græcam quidem ac Romanam. In vtraque enim crebra mentio, ac varij populi vsi. Ipse Græci primū, & quidem vetustissimi, etiam apud Homerum: cui Ajax dicitur *λινω θώρακι*, *linco thorace indutus*, itemque Adrastus. Quos locos Plinius adspicit cū scribit: *Honos lino etiā Troiano bello. cur enim non & praliis inseris, ut naufragiis? Thoracibus lineis, paucos tamen, pugnasse testis est Homerus.* In Alæo etiam poetā apud Athenæum *θώρακες* *νέο λινος* recensentur, *thoraces è nouo lino*. Imò communiter Græci inducunt post Iphicratem ducem, de quo ita Æmilius Probus, an Cornelius

*Lorica seg-
mentata.*

*Linea lori-
ca.*

Iliad. β.

Lib. xix.
cap. i.

*Græci cre-
bra.*

Nepos?

Nepos? sed quicumque is auctor: *Genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque aeneis lineas dedit.* Gestarunt & Macedones. quorum arma olim erant, Dione auctore, *θώραξ λινῆς τεύχετος, ἀσπίς χαλκῇ: thorax lineæ trilix, clypeus æneus.* Sed & Alexander ipse apud Plutarchum induit *θώραξ λινῆς διπλῆς: thoracem linteum bilicem.* Iam etiam Thracibus Xenophon adscribit *χτωνίσκος ὑπὲρ γαστῆρος, παρὰ ὅς τις λίνου σρωμένοιο μου: tunica super genua, crassitie ut linum quo stragula vinciuntur.* Cuiusmodi Hispanorum credo fuisse, quos pugna Cannensi Polybius destituit *ἐν λινοῖς ἀποποφύεσι χτωνίσκοις: in lineis purpurâ pratextis tunicis.* Quod ipsum ex eo Liuius. Nam tunica illæ profecto vicem thoracum fuerunt. atque ita de iisdem Hispanis Strabo: *Ἀποθώρακες οἱ πλείους ἀσπίοι διὰ λινού σιδωτοῖς χρωῖται: In lineo thorace plerique, pauci hamatis utuntur.* Quinetiam Chalybes apud Xenophontem (atquin ferri ibi copia) in hoc thorace. *Εἶχον, inquit, θώρακας λινῆς μαχρὲ τῷ ὕψους: Habebant loricas lineas ad imum ventrem usque.* In Italiâ quoque usurparunt. & Liuius Augustum legisse asserit *in thorace linteo scriptum*, de Cossi opimis spoliis. Qui ventus fuerit oportet, & ab illo ævo. Silius etiam populariter Faliscos ita armat: *Indusô/que simul gentilia lina Faliscos.*

Meminit & alibi: *— Lanum quâ tegmine thorax*

Multiplicis lini claudis latus.

Sed & Suetonius de Imp. Galbâ: *Thoracem induit linteum.* In vfu ergo plurifariam: etsi Pausanias tamen deprimit, & venantibus magis, quàm pugnantibus commendat. *Οἱ θώρακας, inquit, οἱ λιποὶ μαχρὰ ὅσοις μὴ ἔχουσιν εἰς χηστῆρας διὰ τὸ γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηρον ἀπρέοντας δι' ὠφέλειαν. ἐναποκλίνονται γὰρ σφίσι καὶ λιόντων ὀδόντες καὶ παρδάλων: Lorica lintea pugnantibus non aequè vtilis. Transmittunt enim vel coacta & fracta ferunt: venantibus autem prosunt. Franguntur enim aut retunduntur in iis leonum dentes & pantherarum.* Ita Pausanias iudicat. haud vanè de priscâ quidem conficiendi ratione, quæ erat ut è filis pluribus funiculos struerent, eosque deinde nederent & inter se aptarent. A multitudine filorum, an funiculorum? bilices, trilices, dixere. Plinius auctor, Amasim Ægypti regem thoracem habuisse, cuius singula fila trecentis sexagintaquinque filis constabant. Idem de eodem Herodotus, nisi quod trecentis sexaginta modò scribit. Diuersum paullò genus videtur, de quo in Nicetâ Choniata lego: Is in Isaacij rebus Conradum quemdam Montisferratenfem mirifice laudat, & robur eius extollit. addit deinde: *Αὐτὸς μὲν τοι ἀπὸ θυρεῖ τιμικαῦτα δημιουργεῖς, ἐκ δὲ λίνου πεποιημένον ὕψασμα, ὃν ἡ ἀσπίς ἰκνωτῶς ἡλισσίων διαέσθρον, πολλάκις περὶ αὐτὸν, δὲ ἡμὶν θώρακος ἐρεδύετο. ἐς τὸ σπῆν δὲ ἦν ἀνπτύπης αἰσὶ καὶ ὄνῳ συμπεληθὲν, ὡς καὶ βέλους εἶναι παντὸς σαγαιώπειον: Ipse tunc quidem sine scuto pugnavat, sed ex lino factum textum quoddam, vino austero affatim salito madidatum, sapius replicatum, loco thoracis induerat. Ideo autem icibus resistebat vino & sale coactum & persufum, ut omni telo esset robustius.* Mirus ille thorax & conficiendi ratio: cur perii? requiri deberet, & fortasse posset ex iis quæ Nicetas scri-

bit. Dixit autem πολλάκις ἀειπαυθὴν, *sepius replicatum fuisse*: & paullo post, συμπληθὴν δινω καὶ ἄλλοι, *quali fulloniā arte confectum* indicans, vt coactilia solent. Et verò è lanà etiam eiusmodi coactiles thoraces reperio. vt in Suidà, è scriptore veteri: Φορῶσι δὲ ἐπὶ τοῖς κεφαλαῖς θώρακας πολυτῆς, ἀνὰ τὰ κῆτη παρὰ τοὺς ὄφεις τῶν χερσὶν ὅτι τῶν πλινθίων. *Ferunt in capitibus thoraces coactiles, quorum sinuatio firma & stabilis manet ob bonitatem coactilium.* Significat à calonibus aut ipsis militibus per viam gestatos, vt onera alia, in capite, sic tamen duos vt nihil inflecterentur, & seuarent cavitatem suam & habitum corpori aptum. Video & Caesaris xuo in vfu fuisse, etsi fortasse non tam probos. Scribit de suis in metu hostilium sagittarum: *Omnes ferè milites aut ex subcoactis, aut ex centonibus tunicas aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent.* Subcoacta dicit, quæ Vlpianus *Coactilia*, Plinius *lanas coactas*: & sunt nostra hodie *Feltra*. Plinij verba: *Lana per se coacta vestem faciunt, & si addatur acetum, etiam ferro resistent.* Aceto ipse vim tribuit, quam Nicetas vino auctero, nisi si & acetum ipse intellexit. Lancei igitur etiam Thoraces: & an non tale aliquid *Spongia Samnium* in Liviò? *Spongia*, inquit, *pectori tegumentum.* Ego opinor, & *Spongas* item *retiariorum* Tertulliano. Labente xuo video tunicas integras ex his coactis factas, quas vulgò milites gestabant, & *Thoracomachos* dicebant. Exstat* descriptio plena in libello qui *Notitiæ imperij* subiungitur, & ne quærere habeas, cape verba. *Inter omnia quæ aduersum bellum prouida posteritatis cogitauit antiquitas, Thoracomachum quoque ad leuamen corporis armorum ponderi & asperitati subiecit. Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram & tutelam humani corporis conficitur, de mollibus lanæ timoris sollicitudo solertitâ magistrâ composuit. vt hoc inducto primum lorica vel clibanus aut huiusmodi fragilitatem corporis ponderis asperitate non læderent: membra quoque vestientis inter armorum hiemisque discrimen tali solatio adiuta labori sufficerent. Sanè ne idem Thorocomachus pluuiis verberatus, ingrauescente pondere adficiat vestientem, de Lybicis benè confectis pellibus ad instar eiusdem Thoracomachi faciem conuenit superinducere. Plenè dicit omnia. Causam inuenti, quæ leuitas & mollities; Materiem, quæ lana coactilis; Vsum, qui ad muniendum & vestiendum. Dico ad vestiendum, & forma quoque talis fuit, demissa infra genua. Figura ostendit. & de istis Agathiam censeo loqui cùm in Narsetis acie instruendâ contra Francos, collocantur ἐπὶ τῇ μετώπῳ οἱ αἰχμησταὶ θώρακας ποδὶ ἡρεῖς ἐν μῦνοι: in fronte *Principes*, *loricas ad pedes vsque demissas induti.* In alias protectò hoc non conuenit. Itaque *Penula* speciem & vsum contra frigus habuit, & sic etiam dixerunt. Glossæ veteres: *Thoracomachus, penula militaris.* Suidam hinc explicabis: *Μαρδύας, εἶδος ἱματίου ὡς περ καλεῖται λωπίχιον: Penula, genus vestis quod lorica dicitur.* Hæc, hæc lorica: & in ipsâ descriptione vestimentum appellatur. Addit in fine rectam contra pluuias fuisse, & ne lana paullatim eas combiberet. Idem Isidorus voluit: *De ciliciis autem & poliuntur & teguntur lorica.* Suidas Zabarium hoc tegmen*

Lorica lanæ.

III. Ciuil. Subcoacta in Caesare.

Lib. VIII. cap. XLVIII

Spongia in Liviò.

* Etiam Fingit.

Thoracomachus.

Pro veste fuit.

Lib. II. Agathiam explicatus.

Id genus penula dicitur.

Tegmen Thoracomachi.

gmen dicit: Ζαβαρείον, ἐν ᾧ αἱ ζάβαι ὑπάρχουσι. Ζάβα γὰρ λωρικήον: *Zabarium, Zaba.*
in quo Zaba reponuntur. nam Zaba, lorica est. Ita illa ætas nominabat, &
 reperis in Leonis libello militari *Zabas cenducius tegi:* id est centunculis.
 In Iustiniani Nouellâ quapiam, τὰς λεγόμενας ζάβας ἢ τοὺς λωρικήια, *cas que*
Zaba siue lorica dicuntur. Hem quò ab eo? ad quàm diuerfam à tuo Poly-
 bii æuū? cū omnia lapsa, & militiæ Romanæ vix vmbra. Iuvat tamen
 & illa nosse ob scriptores infimos, quibus in occasione non inuidemus
 lucem. Absolui. A v d. Curiosè aliquid quæro. L i p s. Nego. A v d.
 Quid ita? L i p s. Hoc ipsum, quia curiosè. Non amo hoc genus, atque
 vti nam ad fructum & vsum magis referamus nostra! A v d. Imò tale
 erit. Rogo in veteribus illis lorice ecquæ grauitas? Nam scriptor ille de
 Thoracomacho, hoc nomine maximè cōmendat illam nouitiam, quòd
 pondus præ cā haberent veteres. L i p s. Quippe vt omnia metalla,
 Redeo tamen in memoriam loci in Plutarcho, qui non præit ad maxi-
 mum pondus. Scribit in Demetrio: Θάλακας αὐτῶν δύο ἐκομίσθησαν ἐκ κύ-
 πρου σιδήρεϊ, ὀλκῆς ἑκάστης πιασερόντα. διασάθειον δὲ αὐτῶν καὶ βρώμην
 ἐπιδεικνύμενος ὁ τεχνίτης ζώϊλος, ἐκέλευσε εἶξ καὶ εἴκοσι βηματίων ἀφῆναι κα-
 τὰ πελποδὸν βέλος, ἢ περὶ πέντε βήματα, ἀρραγῆς δέμεναι, ὃ σιδήρεος, ἀμυγλὴν δὲ μόλις
 εἶχει ἀμυγλεῖται, οἷον ὑπὲρ γεσφείας: *Lorica illi allata fuerunt ex Cypro ferrea,*
librarum utraque (an utralibet?) quadraginta. Earum impatientiam & ro-
bur cū ostendere artifex Zoilus vellet, iussit immittere à sex & viginti
passibus telum catapultarium. quod cū violenter incidisset, ferrum lorica
sine fracturâ mansit, stricturam verò vix leuem & cecum habuit quasi à
scriptorio sileo. Non negabis & pondus hoc exiguum fuisse, & robur exi-
 mium, quod tamen & nostri hodie amulantur. Sunt enim solidæ Lori-
 cæ, quæ respuunt aut subsistunt Sclopetorum glandes, valido haud du-
 biè & penetrabili ictu venientes. Sequitur in Polybio:

Nouell.
 LXXXV.
 cap. IIII.

Pondus lo-
 ricarum.

„ *Par ratio ac similis armorum in Principibus est.*] Tria igitur hæc ge-
 nera pariter armata, & discrimen modò aliquod à censu, vti dictum.
 Vnum excipit, quòd

„ *Propilij Triarj ferunt hastas.*] Pila enim isti non habent, causâ
 apertâ: quoniam in extremo depositi, longius ab hoste erant, quàm vt
 pila eorum pertingerent, aut vim perferrent missa. Altera etiam causâ,
 quòd fortassè contra equitum irruptionem & totam ordinum confusio-
 nem muniuerunt istos hastis: quibus acies, vt Liuius loquitur, *velut val-*
lo septa inhorrebat. Istas igitur hastas ad statariam & manuariam pu-
 gnam habebant, & vt idem Liuius, *ad ora fodienda.* Ipsi Polybio narra-
 tur, pugnâ cum Gallis, *Tribunos militum iussisse hastas Triariorum tradi*
privis manipulis, atque ita iis pugnari in ora Gallorum. Ne tamen erres,
 hastæ istæ non nimis longæ, nec vt Macedonum sarissæ. Qui potuissent?
 scutum maius sinistrâ Triarij gerebant, nec videntur nisi vnâ manu
 commodè tractasse istas hastas.

Triarj sine
 Pila.

Lib. VIII.

Hasta eorū.

Ibid.

Lib. II.

DIALOGUS VII.

De Ocreis obiter, tum ex professo & plenè de Equitum armis.

DE Armis, quod ad Pedites, plenè absolui. A v d. Interrumpo, & nego. Nam ubi Ocreæ? verbo tetigerat Polybius: expectabam ubi-
riorem à te explicationem. L i p s. Profecit iure me reuocas: nam exci-
derat: sed breuiter cape. *Ocream* singulari numero tribuit & nominat
Polybius: an ergo vnam tantum? Haud de nihilo hæc dubitatio est, & in
Vegetio palam scriptum: *Pedites scutati etiam ferreas ocreas in dextris*
cruribus cogeantur accipere. Dat vnus modò cruribus, & signanter de-
xtris. Cur istis? causam inibi ex eodem elicias, quòd in pugna cominus,
dextros pedes inante milites habere debeant: ac cum missilibus certatur, si-
nistros. Itaque iam olim legas quosdam populos contrà, sinistram modò
crus texisse, qui scilicet iaculis pugnabant: vt Liuius de Samnitibus: *Si-*
nistrum erms ocrea testum. Silius de Sabinis:

*Cunctis hasta decus, clypeusque refertur in orbem,
Vertice & implumes, & laus tegmine cruris
Ibant.*

Describit eos leues cum hastâ, cum parmâ, sine cristis, & quales Velires
Romani erant. Igitur & sinistrum modò crus armat ab hac, an ab aliâ
causâ, aut more? Hæc ita ex Vegetio: tamen de prisclis, magis est vt crus
vtrumque fuerint testi. Monumenta lapidea clamant & sic ingerunt;
Liuius etiam & Dionysius in censu Seruiano, quî *Scutum & Hastam* sin-
gularitè, at *Ocreas* plurium numero eloquuntur. Nisi quis de monumen-
tis dixerit, Ocreas quidem conspici, sed non inferri ferreas eas vtrasque
fuisse. Vt voles iudica, ego ad Equites transeo, an desino, & satias te ha-
bet eiu smodi sermonum? A v d. Scin quomodo? Vt arena cum mul-
tum bibit, tamen arer, sic ego sitiens assidue tuorum sermonum. Perge
& infunde. L i p s. Quin tu perge, & hæc lege:

Ο ὅ καὶ τοῖς πλοῖσι τὰν ἰππέων
νῦν μὲν ἐστὶ παλαιός τις τῶν
ἐλλήνων. τὸ δὲ παλαιὸν πρῶτον
μὲν θώρακας οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἐν
περικώμασι κινδυνύον. ἃς δὲ
πρὸς μὲν τὴν κατὰ βαίναν, ἔτι χέως
ἀναπηδῶν ἤτις ἐστὶν ἵπποις, ἐπί-
μως δὲ κινδυνεύοντες, πρὸς
τὰς συμπολάς ἤτοι φάλαγ-
γας, διατὸ γυμνοὶ κινδυνύοντες.

*Armatura equitum nunc
quidem cōsimilis est illi Gra-
corum. At antiquitus loricas
non habebant, sed in veste
succincti pugnabant. Ex quo
quidem ad descensum ascen-
sumq, facilem in equos ma-
gis expediti erant, sed ad con-
gressus minus tuis ἐστὶν securi,
cum inermes pugnarent.*

S

Haste

τὰ δ' ὄρεα κατὰ δύο τέτοις, ἀπρακταῖς αὐτοῖς· καθὰ μὲν γὰρ λεπία ἐκλαδαραί ποιῶντες, ὅτε ἔπειθεσθαι ἠδυνάτο σκοπεῖν σοχαίεσθαι, πρὸς δ' ἐγὼ τὴν Ἰπιδόρα ἰδὼν πρὸς προσερεῖσαι, κραδανόμενα δ' αὐτῆς τὰν ἱππικὴν κινήσεως, ἰὰ πλείστα συνελπίετο. ὡς δ' αὖτε τοῖς ἀνδραγαθήων κατὰσκαλίζοντες, μιᾷ τῇ πρῶτῃ διὰ τὴν Ἰπιδόρα τῆς ἐχρῶτο πληγῇ. μὲν δ' αὖτε κατὰ δένδρων, λοιπὸν δὲ ἀπρακταῖς αὐτοῖς καὶ μάταια. τὴν γὰρ μὲν θυρεὸν εἶχον ἐκ βοείας δέρματος, τοῖς ὀμφαλωτοῖς ποπλόοις ὡς ἀπλήσιον, τοῖς Ἰπιδόρας θυρίδας Ἰπιδόρας τοῖς οἷς οὐτε ὡς τὰς Ἰπιδόρας ἦν χερσὶν αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ σάσιν ἐχειν ὑποπτεῖν ὁ μὲν δὲ ἀποδερμασθέντες μὲν δὲ μὲν δὲ ἀποδερμασθέντες, δὲ ἀποδερμασθέντες καὶ ὡς ἄλλοι ἦσαν, ἐκ νῦν ἐπὶ γίνονται παντελῶς. διὸ περ ἀδοκίμους τὴν χερσὶν οὐσίας, ταχέως μετέλαβον τὴν ἡλιμνικὴν κατὰσκαλίζον τὴν ὀπλῶν. ἐν δ' αὖτε τὴν μὲν δὲ ἀποδερμασθέντων ἰνὴν πρῶτον δὲ βίως τὴν Ἰπιδόρα τῆς πληγῇ δὲ ἀποδερμασθέντων αὐτῶν ἐκ πρακτικῶν γίνονται συμβαίνει, διὰ τὴν κατὰσκαλίζον, ἀτρεμῆς ἐκ σάσιν αὐτῶν δὲ ὄρεα τὸν παρῶντος ὁμοίως

Hastæ etiam dupliciter inutilis iis erant. quod ἔσ' faciles faciebant ac tremulas, eoque nec collineare rectè poterant ἔσ' scopum tangere, ἔσ' priusquam cuspide in aliquo defigerent, concussa ipso motu equorum pleræque frangebantur. Addo quod sine imâ cuspide factæ solam plagam iustumque primore parre dabant: eaque defractæ reliquum inutile ἔσ' inefficax iis erat. At verò scutum habebant ex bouillo corio, umbilicatis placentis simillimum, quas in sacrificiis solent apponere. quibus neque in pugna commodè erat uti, quia firmitatem non haberent, ἔσ' ab imbre corio soluto aut vitiato, inutilia ἔσ' olim ἔσ' nunc fiant prorsus. Idcirco improba earum usus cum esset, statim assumpsere Græcam paraturam armorum, in quâ hastarum quidem prima cuspide plagam directam ἔσ' validam esse contingit, quoniam stabile ἔσ' immobile hastile est, itemque

ἢ καὶ τὸ ἐκ μεταλήψεως τοῦ ex transsumptione, imacu-
 σαυρωτῆρος χρεῖαν, μόνιμον ἐ σπidis usum firmum ac vio-
 βίαιον. ὁ δ' αὐτὸς ὁ λόγος καὶ πε- lentum. Eadem ratio in scu-
 εἰτάν θυρεῶν. καὶ γὰρ ὡς τὰς sis. Nam & in aggressione
 ἑπιβολαῖς, ὡς τὰς ἑπιθέ- & oppositione stabilia & fir-
 σεις, ἐσηκῆτο καὶ τεταγμένως miter tensa manent: quod
 ἔχουσι τὴν χρεῖαν, ἀσπιδόαντες cūm vidissent, imitati sunt,
 ἐμιμήσαντο ταχέως. ἀγαθοὶ statim. Boni enim promptē-
 γὰρ, εἰ καὶ πινες ἕτεροι, μετὰ λα- que sunt Romani, si quagens
 βεῖν ἔδω, καὶ ἡλώσων τὸ βέλ- alia, assumere mores & amu-
 λισί ρωμαῖοι. lari siquid alibi bonum.

Habes hic duplicem armaturam equitum, & quæ olim fuerat, & quæ tunc erat. De eâ quæ olim, ait:

„ Loricæ non habebant, sed in veste succincti pugnabant.] Ego sic verito & ex audio, quod in Græco est ἐπιζώνωσι. At Lascaris fecit in subli-
 gaculis pugnasse. Neque nego id quoque ἐπιζώνωσι Græcis esse: sed quis
 eredit nudos eos & campestri solo testos pugnasse? Indecorum & inu-
 tile fuerit, tum etiam (nisi fortè in Germanis aut barbaris) sine exemplis.
 Mea mens est, veste saltem fuisse testos, & quod magis expediti essent, su-
 per eam cinctos. Iuvat Festus: Endo procinctu, in procinctu. nam apud an-
 tiquos togis incincti pugnasse dicuntur. Item Plutarchus de testamentis in
 procinctu: μέλλουσιν τοὺς θυρεὺς ἀναλαμβάνειν καὶ ἐπιζώνων τὴν θέανον:
 iam scuta capturis & togam accincturis. Propriè autem ad equites, quod
 Dionysius in Transuersione scribit: eos in togis quas Trabeas dicunt tras-
 nectos, sive quæ à pugna venirent. E quo colligas pugnasse eo habitu, &
 super trabeas fuisse cinctos. quod nec Virgilius abnuat:

———— parvâque sedebat Succinctum trabeâ.

Aliquid etiam huc Scholiastes vetus Horatii conferat, in illud:

———— cinctus non exaudita Cethegū.

Cinctus, inquit, antiquè militarius viri, & ad militiam paratus.

„ Ad descensum ascensumque facilem in equos.] Quod vtrumque meri-
 to spectabant, cū auxilio nullo aut fulcro vterentur ad alleuandum.
 Lego interdum hastâ innixos fuisse, ut in Livio, de Cornelio Cossō:
 Quem cū equo iectum deieisset, confestim & ipse hastâ innixus se in pe-
 des excipit. Videntur & equos quidam insuevisse ad flectendâ crura, &
 sese demittendum, ut Silius de equo mûræ fidei & ingenij:

Inde inclinatus collum, submissus & armos,

De more inflexus præbebat scandere terga.

Cruribus.

Spreta vul-
gata versio.

Equites ve-
ste cincti.

Lib. vi.
Festus
trabeas.

Veteris
quomodo
in equum.
Lib. iiii.

Lib. x.

Nempe herum suum grauiter læsum in pugna Cannensi suscipere voluit in dorsum, vt solet. Aliis dignioribus aut mollioribus (nec enim vulgò) fuit qui manu tolleretur, & adiutaret. *Stratores* ij Latini dicti, quia & sternerent equum, & in eum subleuarent. Spartianus: *Cum illum in equum strator eius leuaret.* Ammianus de Iuliano: *Lapso milite, qui se infessurum equo dextra manu crexit.* Idem de Valentiniano: *Cum eum elatus non susciperes equum, anteriores pedes prater morem erigens in sublime, dextram stratoris militis iussit abscindi.* Sunt isti Græcis ἀναβολείς, ab attollendo. Plutarchus: *Ἀμα δὲ ἵππος τοῦ κρατοῦ παύσῃ χυσοχάλιος, καὶ οἱ ἀναβολαῖς αὐτὸν ἀεὶ αἰνῶσι παρβέβασαν, καὶ παρείποντο πάλῃ τὸν ἵππον ὅππῃα χεῖρας:* Simul Crasso admoctus est equus auratus frenis, & stratores eum sustolentes imposuerunt, & secuti sunt equum verberibus incitantes. Hoc sensu in Suidâ scriptor aliquis: *Ο δὲ βασιλεὺς τὸν ἀναβολέα παρακαλεσάμενος καὶ τὰ χεῖρας ἀναβάς ὅπῃ τὸν ἵππον, ἤμισε πίνειν:* Rex stratorem vocans, & statim equum conscendens, petiit bibere. Ac rectè ibi Suidas interpretatur *Αναβολέα*, τὸν ὅπῃ τὸν ἵππον ἀνάγοντα: eum qui in equum solis. Sed quod

Strator.

In Craslo.

Lib. xxiii.

Lib. xxx.

Anaboleum

pro Strato-

re.

In Craslo.

Etiā pro
scansili in-
strumento
sortasse.

Odyss. a.
vers. 155.

Pedanei
subiices an
veteribus.

In Grac-
chis.

idem addit: *Αναβολεύς, καὶ ἡ ὥρα ῥωμαίοις λεγούμην σκάλα:* *Anaboleum*, etiam ea quæ Romanis Scala dicitur: quasi velit esse scamforium ali quod instrumentum: id verò mihi dubium est, nec exemplum quod affert euincit. Nam subiicit in fidem: *Ο δὲ μασιάζας προέσας ἵππῳ χεῖρας ἀναβολέως ἐπίβας:* *Massias* cum senuisset, in equum sine scamforio instrumento conscendit. Non, inquam, euincit: Et moneo ex Appiani Lybici esse sumptum, atque ex eo corrigendum: *ὁ δὲ μασανίσας.* De Masanisa enim rege hoc narrat, eum inter cetera senectutis ætatis commoda hoc quoque habuisse, vt agilitas non defereret, & vltro ac sine stratoris operâ (cur non sic interpretetur?) iret in equum. Tamen pro Suidæ sententiâ etiam Eustathius, vber sed vtilis Scholiastes, in Homerum: *Αναβολεύς ἑ μόνον τὸ σιδῆρον ὅτις πρὸς αὐτὸν εἶναι ἐφίπποι γινονται πῆες, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπος δὲ εἰς τοῦτο ἔργον κεραιπυρρεῖ:* *Anaboleum* non solum ferrum illud minutum dicitur, cui pedes imponunt quidam vt inscendant commodius; sed etiam vir ipse qui ad tale opus adiutat. Ex quibus doctissimus Budæus efficit, veteribus notos etiam fuisse subiices illos pedancos ex ephippio vtriusque dependentes, quibus hodie vrimur ad scandendum & innitendum. Quod tamen verba Eustathij mihi clarè non dicunt: sed potuit instrumentum designare non pensile, sed portatile, quod apponerent iuxta equum, & eo velut gradu attollerentur. Fit hodie interdum in curr. bus, & essent verè ex Suidæ interpretatione *Scale*. Posset Plutarchus huc trahidum notat Gracchum vias reparasse, & lapides haud longè distantes in marginibus defixisse, ut esset facile eis qui equos haberent eps inscendere, ἀναβολέως μὴ διομφοῦς: vt esset facile eis qui equos haberent eps inscendere, instrumento scansili non egentibus. Etsi nihil video cur non hic quoque vertere fas sit *Stratorem*. Sed quidquid huius sit, illud tamen tene, Eustathium dicere quosdam vsurpasse, non ergo vulgò omnes: & eius duo si pedanci illi subiices fuerunt, non certè p. isco magis. quod stauæ & im-

gines

gines omnes euincunt. Nusquam enim in iis forma aut vestigium, & pedes semper penduli, sine alio fulcro. Atque adeo res noua, vt nec sit ei Latinum nomen: nisi quod patrum ætate Franc. Philadelphus, ne res cottidiana careret vocabulo, *stapedam* appellauit, quod pes in eo staret. Eudæus melius puriusque putauit circumscribi, & *Subycem pedaneum* dici. A v d. Vt video non omnia laudabilium veteres inuenere, quædam relictæ & nobis. Nam certe hoc ferrum vtile & firmiori sessioni est, vtile & scansioni. quæ meo animo difficilis fuit, vtrique armatis. L i p s. Nobis ita sit, nempe in exercitatis: at illi continuo vsu discabant, idque inter militiæ rudimenta. Quid tamen tantopere mirandum? nonne & rusticuli nostri cottidie vsurpant, & nullo nisu subiciunt se in equos? Ita veteres, atque id salu quodam factum Virgilius tangit:

Instituunt equum prisci.

— corpora salu

Subyiciunt in equos.

Et Claudianus: *Inq. frementu equi dorsum, cum pondere conti, Indutas chalybum salu transferre castenas.*

Sed de Romanis proprie; Vegetium audi. Non tantum à tironibus, sed etiam à stipendiosis militibus salutio equorum districtè semper est exacta. Quem vsu vsque ad hanc ætatem licet iam cum dissimulatione, peruenisse manifestum est. Equi lignei hieme sub tecto, æstate ponebantur in campo. super hos iuniores primo inermes, dum consuetudine proficerent, demum armati cogebantur ascendere. Tantæque cura erat, vt non solum à dextris, sed etiam à sinistris & inflire & desilire discerent, euaginato etiam gladios vel contos tenentes. Hoc enim assiduâ meditatione faciebant, scilicet vt in tumultu prælii sine morâ ascenderent, qui tam studiosè exercebantur in pace. Vides salutionem hanc inter assidua exercitia vel ad Vegetij tempora, cum bona pleraque iam periciant, retentam: haud æquè necessariam, si vel tunc equestria ista fulcra. A v d. At in Vegetij verbis non dissimulo mirari me de gladio euaginato quod ait, & sic quoque insiluisse. L i p s.

Lib. 1.
cap. xviii.

Nihil est. Vfus hæc & plura potuit: & nonne de Pompeio Plutarchus tradidit, iam senem exercuisse se inter milites, & in equo visum, siue (vt verba eius sunt) *ἵππῳ τῷ ἐξ ἑσπέρου ἀπαραμύχῳ* *ἵππῳ τῷ ἐπὶ τῷ κατὰ κλειόν* & *ἵππῳ τῷ ἐξ ἑσπέρου*: trahentem atque educentem gladium sine difficultate, equo incitato & currense, iterumque facillimè reposuisse? Quod factitatum, & quædam talia, Viennæ memini à Turcici generis equite, spectante D. MAXIMILIANO Imperatorum optimo, & magnâ nobilium ac popularium turbâ. Quid ille idem Plutarchus de Iulio Cæsare?

Pompeij de exercitiis.

In Pōpcio.

In Cæs.
Iulij Cæs.
vult equitanti
di perire.

Veteribus
non sella in
equum.

tas, non habebant. Quid ergo earum vicem? stragula quædam è panno, corio, pelle, quibus equos insternebant, eoque & *Strata* dicebant: ferè vt hodie nostri agafones. Seneca: *Stultus est, qui equum empturus, non ipsum*

Epil. lxxx. *inspicit, sed stratum eius & fraxos.* Iterum: *Equum empturus, solus iubet stratum.* Græci *σῶμα* pariter dixere, itemque *ἐφῆππος*: quâ voce vulgo & Latini vsi. Varro: *Mihi puero modica una fuit tunica & toga, sine*

Quidam & sine stratu. *fasciis calceamentum, equus sine ephippio.* Et ostendit quosdam durius aut fortius habitos, ephippiis etiam caruisse. Quod tamen non ita perpetuum fuisse arbitror, vt Neronis denique æuo Equites in transuehendo ea vsurparint: quod ex Dionis compendio supra monui, & aliorum traxi. Profecto iamdiu in promiscuo vsu ephippia, & omnis lectio docet. Quin Cæsar cum Germanos ostendit iis caruisse, hoc quoque addocet, Romanos habuisse, quos eo nomine vt molles illi contemnebant. *Nihil*, inquit, *eorum moribus surpius aut inertius habetur, quàm ephippiis uti.* Itaque ad quemvis numerum ephippiatorum equitum quamvis pauci adire audent. Ac vide quàm mutauerint. Tales Germani olim, & in dorsis equorum nudis: nunc sellæ istæ altiores & fabrè factæ, eorum quasi peculiariæ. Quâ in re, vt multis aliis, conuenit iis cum Persis, de quibus Xenophon:

iv. Gallie. *Νῦν δὲ σῶματα πλείον ἔχουσιν ἐκ τῆς ἰσπῆρας, ἢ ἐκ τῆς διῆρας. ὃ γὰρ τῆς ἰσπῆρας ἔσται ὡσπερ τῆς μελαγκῆς καὶ ἐπὶ δαί βασιμῖλονται.* Nunc autem stragula plura in equis habent, quàm in lectis. non enim tam equitationis curam habent, quàm mollioris sessionis. Notat & ipse duriores olim fuisse Persas, suo æuo degenerasse: & has ad delicias venisse. Sed Germani fortasse causâ alia eiusmodi sellarum, nimirum firmitas, & quia securius sic concurrunt & configunt. Certè in sola & passâ illa stragula vt facilius ascendere, ita & delicti aut delabi. Sed de Romanis igitur, dixi instrauisse corium aut pel-

Lib. viii. Paed. *λεῖον δὲ σῶματα πλείον ἔχουσιν ἐκ τῆς ἰσπῆρας, ἢ ἐκ τῆς διῆρας. ὃ γὰρ τῆς ἰσπῆρας ἔσται ὡσπερ τῆς μελαγκῆς καὶ ἐπὶ δαί βασιμῖλονται.* Nam & in aliis Glossis explicatum reperio: *Sordiscum* (an *Scardiscum*?) *corium crudum.* E corio igitur aut pelle animalis cuiuspiam: & poetæ huc aspiciunt, cum nobilibus viris rariores quasdam pelles substernunt. Vt Statius

Peres pro stratu. *Parthenopæo è lynce:*

*Cornipedem trepidos suctum prauertere cernos,
Velatum gemina deiecit lynceus.*

Silius Flaminio Consuli è tigride:

Lib. v. *Stat sonipes vexatque ferox humentia frana,
Caucasæam instratus virgato corpore tigrim.*

Silius forestis improbius scripto. Non tamen sine notâ, quod iam tunc Italiæ eam feram communicat, visam primum sub Augusto, vt Plinius tradit. Sed vel poeticum ius excuset; vel quod de pelle tantum, quæ aduehi potuit etiam ignorâ ferâ. Alij

Centunculi pro stratu. etiam centunculos insternebant aut viliores pannos. Ex Frontino, in stratagemate quopiam narrando: *Agafones lixasque armatos simul ire iussit, iumentorumque magnam partem instratorum centunculis, vt per hoc equitatus species obcyresur.* Ex Liuius, in re simili: *Mulus strata detrahi iubet, binisque tantum centunculis relictis, agafones armatos imponit.* Vbi

Lib. vii. *Strata*

Strata intelleges elitellas & talia, ad onera instruenda, aut & onera ipsa. Sed honestiores vestem scilicet pretiosam magis instrauisse, aut raptem. Et raptem.
Silius: *Illum Sidonio fulgentem ardore raptem:*

De equo dicit, qui sic instratus. Lego & apud Liuium: *Et cum tibi viro* Lib.
liceat purpurâ in veste stragulâ uti, matrem familias tuam purpureum ami- XXXI. 11.
culum habere non sines? & equus tuus pretiosius instratus eris, quàm uxor
uestita? In dissuasiōe legis Oppiæ hæc dicuntur, & temerè à quibusdā
reponi video, *lectus tuus*. De equo verum est, & ius fuit purpurâ aut coc-
co infernere magistratibus & qui cum imperio erant. Atque hi sunt,
quos suprà dixi, *Consulares aut Imperatorij equi*. A v d. Satis noua me
doces. sed amplius, Sellæ ergo istæ nostræ nuper natæ? L i p s. Nequa-
quam, nec dixi. Negauit peruereres, non tamen facio nouitias: & fortasse
Sidonij Apollinaris æuo iam in vñ. Inducunt hæc verba: *Alij sanguine* Lib. III.
ac spumâ pinguiâ lupata suscipiunt, alij sellarum equestrium madefactâ su- epul. 112.
doribus fulcra resupinant. Nam & *Sellas* nominat, & *resupinata fulcra*,
vtrumque pro hodiernis. Quid, quod in columnâ Traiani (sæpe mihi ad-
uocatâ aut aduocandâ, multa ibi imago rerum veterum.) forma quædam
nostræ huic consimilis? Imperatorios equos ex eâ suprà dedi, & respice.
Sed fortasse verius, structum factumq; aliquid è pannis ibi esse ad mol-
les infidendum, sine ligno tamen aut ferro. An & Dionis ea mens, vt
sub Nerone primum hæc talia ephippia equites receperint? vix opinor,
nec eò produxerim.

„ *Hastæ graciles faciebant ac remulas.*] Duplici ergo causâ inutiles,
cū nec figerent fortiter, nec collinearent rectè. Sed de fixatione tamen
aliter apparuit in concursu Aruntis & Bruti, cū *uterque* (Liuij verbis) Lib. 22.
contrario idu per parmam transfixus, duabus hærentes hastæ ex equo mori-
bundi lapsi sunt. Dixeris fortes robustasq; fuisse: aut potius illud pro
Polybio, *parmas tunc penetrabiles & infirmas.* Atque id sequitur:

„ *Scutum ex bouillo corio.*] Accipio, corio mero, & nullâ materie sub-
iectâ aut ligno. Si enim & ista, cur reiciat? cur non pedestre scutum bo-
nitate æquiparet? Sed credo è corio solo fuisse, arte leuiter durato, quod
tamen per pluuiam (vt addit) resolveret. Fuit igitur cuiusmodi A frorum
olim scuta, de quibus Suidas: Παρμαί, Ἀπὸ τοῦ μοῖ διπλοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ χρυσοῦ
Parma, coriacea scuta apud Carthaginienses. Sallustius & Numidus tri-
buit: *Super terga gladij & scuta, verum ea Numidica ex coriis, ponderis gra-* In Jug.
uiâ simul & offensa, quò leuius streperent. Item Afri Silius:

— *rudu bu tunc parma, breuique*

Lib. 12.

Bellabant ense.

Nec aliam quàm hanc rudem è corio intellegit, *Citram* vel *Cetram* pro-
priè itis dictam. Isidorus: *Cetra, scutum loreum sine ligno, quo vtuntur Afri* Cetra pro-
& Mauri. Scholiastes Ipuenalis: *Oryx animal minus quàm bubalus, quem* pri.
Mauri Vncem vocant. cuius pellis ad cituras (bene Pythæus citras) profi-
cit, scuta Maurorum minora. Citra quidem & in Glossis scribitur: Αἰὼς
Αἰὼς, citra. An quia latrocinantes utebantur? an rescribimus, Ἀνδρῶν

1. Civil.
Lib. XXI.

sed vix ausim. Addo, Hispanorum etiam Cerras fuisse, eorum maximè qui proximi Mauris & Afris : atque inde in Cæsare *Hispanorum cerrata cohortes*. & in Liuiio : *Hispani cetrum suppositis incubantes flumen transuersare*. Sed videndum an non paullo alia, atque alibi quæsiuero.

Saurotærin
hastâ.

Ilad. I.

„ *Sine imâ cuspide*.] Græci hoc vno verbo *σαυροτῆρες* dicunt, siue etiam *σύρανα & ἑλαχόν*. Sed priore voce Polybius hic vsus, itemq; Homerus:

ἑλχα δὲ σφιν

Ὅρ' ἐπὶ σαυροτῆρες ἐλήλατο.

Vbi sic Eustathius: *Σαυροτῆρες, σιδῆρον κοίλοι δὲ ἀκροὶ ὄν, ὅ ἐστιν ἰσχυροὶ τὸ ὀπίσσω ἀκροὶ τὸ δόρυ, ὅθεν αὐτοὶ ἐσθῆται περὶ πηγνύμενον κατὰ γῆς: Saurotæ ferrum paruum canum, in acutum desinens, cui inserta in finâ pars hastæ efficit ut recta statuaturs defixa terra. Ac vides inibi alterum etiam vsum cuius ferri, nempe ad hastam rectam defigendam, cum ea feriatâ. Sed ad vsum Polybianum, exemplum incerti scriptoris apud Suidam ecce istud: Καὶ τὰρ ὡς ῥένας τὸν ἵππον ἐκ πείοντα παῖει τὸ σαυροτῆρε δὲ τὸ ἑλαχόν. Et celeriter equo conuerso ad iam lapsus, percussit eum cuspide imâ in gulâ.*

Ρορانا.

„ *Vmbilicatis placentis simillimum*.] In Græco est vox *Ρορانا*, de quo genere Suidas: *Ρόρانا, πλακύντια πλατία καὶ λεπτά καὶ πνεύρα: Ρορانا, placentia lata, & tenues, & rotunde*. Ex iis & formam equestris scuti vides, siue potius. *Parma*. Ita enim olim vocabant. Liuius: *Desiliunt ex equis, & pro antesignanis parmas obiciunt*. Iterum: *Vexilla se suorum parmasque cernere equitum*. Et serè ita Liuius, sicut & Glossæ explicant: *Parma, ἑαυτῆς ἵππου*.

Equitum
omnia ar-
ma, ordi-
ne. Lib. III.
Eucid.

„ *Assumpsit Græcanicam armaturam*.] Quæ ea fuerit, nemo melius Iosepho dixerit: si tamen tam plena & instructa ea iam tunc Polybii æuò. Sed Iosephus audiatur. *Τοῖς ἵππῳ δὲ μὲν χαιρα μὲν ἐκ διξῆς μακρὰ καὶ κόνις ἐπιπλήκει ἐν χερεῖ. θυρεὸς δὲ ὡς πλάγιν ἵππου πλαγίος καὶ κατὰ γόφυρον περιτριπτὴ ὥς ἢ πλείους ἀκόντις, πλατὺς μὲν αἰχμῆς, ἐκ ὑποδίοτης δὲ διαγώνῳ μέγας, κατὰ δὲ καὶ θώρακος, ὁμοίως τοῖς πεζοῖς, ἅπαν: Equitibus gladius est ad dextrum oblongus, & contius item longius in manu. scutum ad latum equi transuersum, & in phancrâ portantur tria aut plura iacula, cuspide latâ, & hastis magnitudine non cedentia. Galeas & loricas omnes habent, uti pedites. Fida & multiplex hæc armatura, ac lubet per partes inspicere. Ait primò gladium fuisse ad dextrum. Nota igitur, more Polybiano & veteri, equites tunc gestasse dextros gladios, etsi pedites eos iam haberent sinistros. Sed addit, oblongum fuisse: aliter quàm in nostris equitibus, qui breuiorem pedestri gerunt. Olim contrâ, & valdè olim. Nam*

Gladius iu-
dixer.

1. oblon-
gus.

Lib. VII.

& in Dionysio est de equitibus Romanis, sub annum urbis cclxviii. *Ἐστῆται οἱ μὲν εἰσαχόντις οἱ τὰς λόγχας. οἱ δὲ πῶς ὁμοίως χειρὶ τὰς τοῖς ἵπποισι ἐξῆσι μακροτέραις ὥς πείοντι, πολλὰς ἐβρίπτανι μὲν θανάτους: Deinde alij eiaculari sunt lanceæ, alij eos qui propius accedebant, equestribus longioribus gladiis ferientes, multos prosternebant semineces: Ad duo notabilis locus. quod & lanceas eiaculari equites sint: & quod gladij eorum tales. Ac de*

illis,

istis, posteriore etiam ævo in Dione Chrysostomo testimonium obseruo, cum ille de Charidemo quodam viro nobili: *Παρεῖχοντο δὲ μαχαίρας μεγάλην ὥστε ἰπποδάμους*: *Accinctus erat longiorem gladium ex illis equestribus.* Pergit porro addere Iosephus, *contum in manu longum.* & intellegit grandiore concursoriam hastam, ad hostem cominus feriendum aut deiiciendum. Non est dubium quin & olim hastæ huic vsui, non tamen femore aut genu obnixæ, ob ferrum in imo quod dixi. Alij tamen sic ferebant, cum *συνεστῆτο* scilicet aberat: vt Afer ille, de quo Silius:

Sustentata genu per campum pondera conti

Sarmatici prona aduersos urgebat in hostes.

Vt Sarmata quispiam in Valerio:

— *campis hostilibus umbram*

Fert abies obnixa genu.

Sed Romani an sub brachium inclinauerint & ad latus applicauerint, haud assero: ratio illa & aspectus acutioris ferri sic poscit. At illud satis nouum, quod Iosephus subiungit, *in pharetrâ tria aut quattuor iacula.* Nihil tale in Polybio, aut vlllo veterum: nisi quod in Dionysij supra verbis vidimus, *ei aculatos fuisse hastas.* Sed licet, imò oportet fortasse, intellegere concursorias illas hastas, quæ tunc minores & tremulæ habere potuerunt duplicem hunc vsu. Aliter in Iosepho; & palam distinguit, & velitares istas hastas plures denat. *Ævo igitur hoc accessit, ac cominus atque eminus pugnare eques ille potuit.* Postrema sunt, *galea ac lorica iuxta ac pedibus.* Dat igitur omnia arma, & pari, vt apparet, modo.

Si ita est, quid igitur Appianum induxit scribere de Scipione, in pugna Africanâ cum Annibale: *Cum pedites proculcarentur ab elephantis in acie mediâ, qui ob grauitatem armorum parum agiles erant ad insequendum aut refugiendum, Scipio iussit Italicos equites ab equis desilire leuius armatos, & tela conicere in elephantos?* Ecce, res tota & verba dicunt clarè leuia arma equitum præ pedestribus fuisse. Atqui nonne omnia eadem pedibus habebant? Iosephus asserit, & ex Polybio idem dicas. Nisi fortè tunc & illis bellis, nondum mutauerant armaturam veterem, & in togis pugnabant. Sanè per bella Græcanica paullo post, armaturam Græcanicam, vt noster vult, assumpsisse haud dissidet à vero: atque ita factum Scipionis, & Appiani dictum probes. Nec mouet me, quod in Silio aut poetis iamantè loricae sunt equitum: quia poetis, nec in talibus veri curiosis. Si tamen aliter; tum dixerim, loricas & scuta equitum breuiora fuisse, eoquæ ipsos leuiiores. In rebus leuibus, mi Auditor, nonne interdum hæremus, & fortasse satagimus? ac vereor ne me dicas *τὰς χεῖρας ὑποπέμνειν*. A v d. Egone? cui fructuosa hæc cura, & iuuat atque opus in talibus recidere, ac stirpes tollere dubitationum.

In Borysth.

Contum vel
hasta.

An femori
obnixæ

Lib. xv.

Lib. vi.

Hasta etiâ
iaculatoria.

Galea &
lorica.

Super Ap-
piani loco.

* grana do-
ternata.

Numida equites descripti, & Tarentini.

SED enimvero Lipsi, cum Graues equites descripsisti, nullos etiam *Leues*: L I P S. Nullos. non enim fuerunt alij in Romanis. A V D. Sed in eos tamen, aut & cum iis postea pugnarunt, nisi fallor, & nominarim Numidæ: de quibus sæpe lego, & præsertim in Annibalis rebus. Luber scire quale hoc genus, cui & pretium fuisse video & virtutem. L I P S. Nihil minus in specie sed et tamen & efficaciam haud raro se probarunt. Describit Liuius graphicum in morem: *Nihil primo aspectu contemptius, equi hominesque paulluli & graciles: discinctus & inermis eques, præterquam quòd iacula secum portat: equi sine frænis: deformis ipse cursus, rigida ceruice & extento capite currentium.* Cui paria Claudianus, in bello Gildonico:

Non contra clypeus tectos, galesque micantes

Ibitis, in solis longè fiducia telis:

Exarmatus erit, cum missile torserit hostis.

Dextra mouet iaculum, prætentat palli lana,

Cetera nudus eques.

*Numida
descripti.
Lib. xxxv.*

*Nudi ab
armis.*

Lib. vii.

Sine fræno.

Vides ipsos nudos, inermes, præter iacula: & læuâ, pro clypeo, vestem prætendisse. Arrem autem iaculatoriam passim iis tribui videbis. vt Salustius de Iugurthâ: *Vti mos gentis illius est, equitare, iaculari.* Herodianus: *Οἱ δὲ νομάδες ἀνορθαὶ ὄσσοι:* Numida iaculatores certissimi. Addit Liuius, *equos sine frænis:* & sic in Virgilio: *Et Numida infrenes cingunt.* Claudianus: — *sonipes ignarus habena, Virga regit.* Vbi Virgam pro Fræno adnotes, alijs etiam expressum. vt Silius:

— Numida, gens infæcia fræni,

Quæis inter geminas, per ludum mobilis, aures

Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis.

In Strabone: *Μικροὶ ἵπποι, χαλκταί, ὄξισ δὲ καὶ ἀπειδίον, ὥς ἀπὸ παλῶν οἰαλίχθαι:* Paruis equis utuntur, sed velocibus itaque obsequentijs vt exigua virgula regantur. Herodianus: *Νομάδες, ἵπποις ἀετοί, ὥς καὶ χαλκὸν ἀνὰ ἀνδρὶ, παλῶ δὲ μὴν τὸν ἐξ ὅμων ἵππῶν καὶ ἐπὶ πᾶσι:* Numida, equites optimi, vt vel sine frænis, solâ virgâ cursum equorum moderentur. Aufonius, ad Gratianum: *Mirabamur potam, qui dixerat, infrenos Numidas: & alterum, qui ita collegerat, vt diceret, in equitando verbera, & præcepta esse fuga, & præcepta sistendi.* Obscurum hoc nobis legentibus erat, intelleximus te videntes. cum idem arcum intenderes, & habenas remitteres, aut equum se-gnitijs euntem verberare concitares, vel eodem verberare intemperantiam coërceres. Nec fræna tantum adimunt, sed & Strata. Lucanus:

Et gens qua nudo residens Atassyllia dorso,

Ora leni flectit frænorum nescia virgâ.

Sine fræno.

Dorso nudo imponit. vt & Appianus ipsum Masanissam: *γυμνὸν τὸν ἵππον ἀναβαίνων, ὥς ἔδρε ὅτι νομάς:* Nudum equum conscendens, vt mos Numidus. Satis ex horum collatione liquet qui Numidæ illi, viles aut ridiculi in

li in speciem: re sæpe validi & feroces. Sciuit Annibal & Romani: quorum ille victorias suas in parte, isti clades huic generi assignant. Et Romani postea, victa A fricâ, æstimarunt & sæpe inter auxilia habuerunt, vt Scipio minor, vt Marius, vt in Galliâ ipse Cæsar. A v d. Benè hæc & firmiter docuisti: tamen Liuij locus est, qui addit iis arma, contra tuum sensum. Scribit in pugnâ Cannensi, inter dolos Annibalis, *Quingentos ferme Numidas, præter consuetâ armâ, & gladios occultos sub loriciis habentes, specie transsfugarum adequitasse, parmâsque & iacula ante pedes hostium protiecisse.* Nonne palâm arma dat, imò distinctè loricas & parmas? L I P S. Vidi olim locum, & me tenuit: eò magis, quòd in Appiano non Numidas, sed Celtiberos in hac ipsâ re legebam. Et sanè magis conueniat, nisi hoc Liuium subleuat, quòd aliud etiam genus Numidarum equitum, qui grauiiores, & frænati: de quibus ipse libro xxiiii. *Nec omnes Numida in dextro cornu locati, sed quibus, desultorum in morem, binos trahentibus equos, inter acerrimam sæpe pugnam, in recentem ex fesso* ARMATIS transsulare moris erat. Palâm armatos eos facit: & de tali genere priores illos dicam fuisse: haud aliud reperio. Et sanè Desultores isti equites miri, & alibi tamen lecti. vt in Æliano: Αμφιῶποι, οἱ ἐπὶ δύο ἄσπιδων ἰστανται συναντιδιδύχον ὁ χεῖρ ἑκατέρωθεν οἱ καὶ μεταπηδῶσιν ἀπὸ ἀλλήλων, ὅταν ἡ χρεία καλῇ: Amphippos, qui duobus equis non stratus, & colligatus inter se, vehuntur, qui etiam de alio in alium transiliunt, cum vsus poscit. In ludum & Circum hi traducti, & ab ipsâ re dicti Desultores. Manilius:

Numida
athletici.

Desultores.

Nec non alterno desultor fidere dorso

Lib. v.

Quadrupedum, & stabiles poteris defigere plantas

Per quos vadit equos.

Hyginus: *Castor dicitur alternâ morte redemptus. Vnde etiam Romani seruauit institutum, cum Desultores mittunt, unus duos equos habet, pileum in capite, equo in equum transilit, quòd ille suâ & fratris vice fungatur.* Propertius:

Est etiam auriga species Vertumnus, & eius

Traicit alterno qui leue pondus equo.

Vult Vertumnus varias species inducere, modò aurigam videri, modò desultorem. Homerus istos agnouit, & fusè descripsit, sed in quattuor etiam equis alternantes.

— ὃ δ' ἑμπεδὸν ἀσφαλὲς αἰεὶ

Θρώσκων ἄλλοι ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέπνυται:

Iliad. 4
vert. 679.

— hic semper firmiter in stat

Ex alio insiliens alium, idque in perpece cursu.

Vbi Eustathius notat: Εὐ δὲ παλαιοῖς χολλίαις γήρασται, ὅτι δημήτειος φησὶ πεδωρηκῆναι τὰ ματαβαίνοντα, ὡς ὁ ποιητὴς λέγει, κατέχοντα τὰς χεῖρας, καὶ ἀνεμποδίστως τρέποντα τὸν δρόμον ὅς ἐστι πρῶτον. καὶ ὅτι καὶ νῦν ἡ ῥώμη τὸ το γήραται: In priscis Scholiis scriptum est, quòd Demetrius dicat se vidisse quemdam transilientem, vt poeta dicit, retinentem frena, & sine ullo impedimento regentem equorum cursum. Et quòd etiam nunc Roma id fiat. Nec mirum

* In Circum,
sibus.

tibi nimis aut fabulosum de quaternis Homeri equis videatur: ecce Flórus, de *senis* etiam in historiâ dicit, libro 111. cap. 111. *Rex ipse (Theutorum) Theutobocchus quaternos senosque equos transilire solitus, vix unum cum fugeret, ascendit.* Hi sunt igitur Numidæ. Tarentini, qui & ipsi in Liurio, & alibi Polybio nominantur, haud dissimiles, & duplex quoque eorum genus. Sunt illi leues, de quibus Ælianus: *ἢ ἰππέων οἱ μὲν μόνον ἀκοντίζουσιν, εἰς δὲ χεῖρας τοῖς πολεμίοις ἐκ ἔρχονται, καὶ καλῶνται ἰππαγωνισαὶ καὶ ταραντίνοι.* Equitum alij iaculantur tantum, ad manus hostibus non veniunt, & vocantur Hippagonista & Tarentini. Sunt alij, de quibus Liuius: *Cretenses auxiliares, & quos Tarentinos vocabant, equites binos secum trahentes equos.* Nec plura de istis lubet, aut opus, dicere: finis in Polybio: *Armorum.* A v d. Atqui multa restant: tela alia vbi sunt? L i p s. A libi promenda: frustra me respicis, haud aliter nunc hoc fiet. A v d. Quod vis igitur fiat. Nam

Ad loquendum atque ad tacendum tute habes portisculum.

vt illa in Plauto. Sed tamen Apophoretum in abitu ecquod das? L i p s. Quod illud? A v d. Hoc sollenne dico, de collectione & summulâ. L i p s. Vix hîc opus, tamen cape.

COLLE-

COLLECTIO ARMORVM.

ARMA
secun-
dum ge-
nera. Pri-
mò

VELITVM

Gladius Hispaniensis.
Hastula, trium pedum longitudine, digitali crassitie,
ferro molli duodecim digitorum.
Parma, tripedali.
Galea, è pelle aut corio.

HASTATORVM
&

PRINCIPVM

&

TRIARIORVM

Scutum, latum duos pedes & semis, longum quatuor,
& interdum palmum.

Gladius Hispaniensis, firmus mucrone & utrimque
içtu.

Galea aëra, cum crissis.

Ocrea.

Pila duo. Vnum maius { *Rotundum*
idque { *vel*
Minus, simile Venatorii bastis. { *Quadrangulum.*

Omnium istorum longitudo in ligno, tres cubiti; in fer-
ro, totidem. sed pars media fibulis nexa ligno. Mu-
cro barmatus. Triarii ferunt bastas.

Lorica duplex. vel è laminâ aëâ seu ferreâ, digitorum
undique duodecim, Pectorale dicta:

Vel ex catenis & squamulis confecta, qua Hamata.
Hec ditiorum.

EQUITVM

Scutum.
Hasta.
Gladius.
Lorica.
Galea.

T 3 IVSTI

tibi nimis aut fabulosum de quaternis Homeri equis videatur: ecce Flórus, de *senū* etiam in historiā dicit, libro III. cap. III. *Rex ipse (Theutonum) Theutobocchus quaternos senosque equos transilire solitus, vix unum cum fugeret, ascendit.* Hi sunt igitur Numidæ. Tarentini, qui & ipsi in Liurio, & alibi Polybio nominantur, haud dissimiles, & duplex quoque eorum genus. Sunt illi leues, de quibus Ælianus: *ἅπ' ἰππέων οἱ μὲν μόνον ἀκοντίζουσιν, εἰς δὲ χεῖρας τοῖς πολεμίοις ἐκέρχονται, καὶ καλεῖνται ἱππαγωνιστὰ καὶ ταραντίνοι:* Equitum alij iaculantur tantum, ad manus hostibus non veniunt, & vocantur Hippagonista & Tarentini. Sunt alij, de quibus Liuius: *Cretenses auxiliares, & quos Tarentinos vocabant, equites binos secum trahentes equos.* Nec plura de istis lubet, aut opus, dicere: finis in Polybio *Armorum.* A v d. Atqui multa restant: tela alia ubi sunt? L i p s. A libi promenda: frustra me respicis, haud aliter nunc hoc fiet. A v d. Quod vis igitur fiat. Nam

Ad loquendum atque ad tacendum tute habes portisculum.

vt illa in Plauto. Sed tamen Apophoretum in abitu ecquod das? L i p s. Quod illud? A v d. Hoc sollenne dico, de collectione & summulâ. L i p s. Vix hic opus, tamen cape.

COLLE.

COLLECTIO ARMORVM.

ARMA
secun-
dum ge-
nera. Pri-
mo

VELITVM

Gladus Hispaniensis.
Hastula, trium pedum longitudo, digitali crassitie,
ferro molli duodecim digitorum.
Parma, tripedali.
Galea, è pelle aut corio.

HASTATORVM
&

Scutum, latum duos pedes & semis, longum quattuor,
& interdum palmum.

PRINCIPVM
&

Gladus Hispaniensis, firmus mucrone & utrimque
istū.

TRIARIORVM

Galea area, cum crissis.
Ocrea.

Pila duo. Vnum maius { *Rotundum*
idque { *vel*
Minus, simile Venatorii bastis. { *Quadrangulum.*

Omnium istorum longitudo in ligno, tres cubiti, in fer-
ro, totidem. sed pars media fibulæ nexa ligno. Mu-
cro hamatus. Triarii ferunt bastis.

Lorica duplex. vel è laminâ area seu ferreâ, digitorum
undique duodecim, Pectorale dista:

Vel ex catenis & squamulis confecta, qua Hamata.
Hæc distiorum.

EQVITVM

Scutum.
Hasta.
Gladus.
Lorica.
Galea.

T 3 IVSTI

IVSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER IIII.

DIALOGISMVS I.

*Dispositio Aciei & communis ordo, tum via & interualla : perque
ista accessio & recessio.*

IE quarto venit meus ad constitutum, Ecce me, inquit, si vnquam audum nunc audiendi. Aciei enim & pugnae res erit. Subrissi, & cum hac spe, inquam, licet abeas. Vbi in Polybio verbulum? quare, vestigia, non reperies: atque ira cum dux noster & magister deficit, ego subsisto & sileo. A v d. Tunc? & sic me ludum facias? Dicat non dicat Polybius; si viuo ego, dices: L I P S. Flocci & pappi mihi tuae minae. — *ελδδνεγα αἰγας αἰεστω. A v d. Imò, tu hic mihi obnoxius, ex promisso. Diuisio & definitio tua volunt, & cum primis ipsa res: quae nulla est, si A C I E M omit- tis. Nōne eius causa omnia? nec priora tantum, *Dilectus, Ordo, Arma*: sed ipsa *Disciplina* huc respicit, & nihil ea opus nisi ad fortiter & feliciter pugnandum. Ergo vno verbo mi Doctor, doce: aut. L I P S. Quid facies? A v d. In vincla te dabo, sed haec brachiorum, nec dimittam, nisi impetrato. L I P S. Omitte, impetrasti: etsi reuera haec eo vnde ordiar: quā progrediar: quia orbita nulla pressa, quam insistam. Cum omnia circumspicio, nihil melius quam ad Liuium me vertam, qui Latinos & Romanos ordines, tum & Acie, instruxit. Haec tu mihi lege, & Polybium dimitte: non sine castigatiuncula, quod rem ipsam praecipuam libarit nec verbo. Causam tamen fortassis habuit, quod ex historiis eius & variis pugnis dispositio haec potuit esse nota. Sed legito:

LIVIVS
Lib. viii.

*Ubi his ordinibus exercitus instructus esset, Hastati
„ omnium primi pugnam inibant. Si Hastati profigare ho-
„ stem non possent, pede presso eos retrocedentes in interualla
„ ordinum Principes recipiebant. Tum Principum pugna
„ erat, Hastati sequebantur. Triarum sub vexillis conside-
„ bant sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas sub
„ erecta cuspide in terrā fixas, haud secus quam vallo septa in-
horre-*

horreret acies, tenentes. Si apud Principes quoque haud sa-
tis prosperè pugnatum esset, à primâ acie ad Triarios sen-
sim referrebantur. Inde rem ad Triarios redisse, cùm labo-
ratur, prouerbio increbuit. Triarij consurgentes, ubi in in-
teruallo ordinum suorum Principes & Hastatos recepisse-
sent, ex templo compressis ordinibus velut claudebant vias,
vnòque continenti agmine, iam nullâ spe post relicta, in ho-
stem incedebant. Id erat formidolosissimum hosti, cùm ve-
lut victos infecuti, nouam repentè aciem exsurgentem, au-
ctam numero cernebant.

Ecce tibi ACIES, quæ definitioni nostræ his verbis insita, AD IMPV-
GNANDVM AVT REPVGNANDVM. Nam duplici hac causâ
omnis acies instructa, idque victoriæ spe & fine. Pleraque autem ea om-
nis vno & simplici ordine disposita, quem hic habes; ordine dico per
Genera militum siue classes. Nam

„ Hastati omnium primi pugnam inibant.] Non planè aut vniuersè ve-
rum est, sed *primi omnium* dumtaxat ex statariâ & graui acie. Nam Veli-
tes certè antè eos, aut leues milites, pugnare soliti: & sic per gradus vi-
rium pugna procedebat. Ab infirmioribus, paullatim ad magis firmos
firmosque ventum. Perpetuus & inuiolabilis ferè hic ordo, veteri & bo-
nâ quidem re Romanâ. Aliter alibi in Liuius, sed suspectè aut falsò. Falsò
hic, in pugna Scipionis cum Syphace & Asdrubale: *Romanus post Prin-*
cipes Hastatorum prima signa, in subsidium Triarios constituit. Non est ita.
aliter Appianus & Polybius in capite pugna, & disertè statuunt (Polybij
verba) Προσπον μὲν τὰς ἡπὶ ἀσάτων σημαίας, ὅτι δὲ ταύτας ἡπὶ ἀρχαίων, τε-
λευταίας δὲ ἡπὶ τριάρων: Primum quidem Hastatorum signa, post ista Princi-
pum, extrema verò Triariorum: atque inserit, factum id à Scipione κατὰ
τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος: iuxta morem Romanorum. Simile Appianus, & nihil
certius. Corrigatur ergo Liuius: *Romanus Principes post Hastatorum pri-*
ma signa: à Carolo Sigonio quoque ante nos obseruatum. Suspectè au-
tem in loco Liuij altero: *Pugna exorta est, non illa ordinata per Principes,*
Hastatosque, & Triarios. Enimverò hæc pugna talis inordinata & præ-
ter mores, nec est vt Liuius ita scripserit. Vereor vt hos tales locos non
imperitia, sed improvida peritia conuerperit cuiuspiam, qui aut vocem
Principum attenderit, eoque primos fecerit; aut qui Vegetij scripta &
monita sic locantis: *In primâ acie,* inquit, *pugnantes Principes, in secundâ*
Hastati, in tertiâ Triarij vocabantur. Alibi iterat: *Prima acies Principum,*
secunda Hastatorum. Moneo te, nequid hæc turbent aut offuscant, alio
ritu scripta, & alio sensu. Ritu quidem, qui sub Hadriano aut Traiano

Ordo in pug-
nâ unus.

Lib. xxx.
Liuij corrupta
scriptio.

Correcta.

Lib. xxi.
Suspecta al-
tera.

Vegetius al-
iter ac pri-
us ordinat.

Lib. i.
cap. xx.
Lib. ii.
cap. xv.

cepit (habet hæc pro veteribus, vt observabis, Vegetius) qui in militia multa immutarunt. Sensus autem, vt *Principes* fuerint (ipse met sic definit) *in primo ordine exercitatus & veteres milites: Hastati in secundo, circumdatis cataphracti sagittarii, necnon optimi milites cum spiculis vel lanceis, quos prius Hastatos vocabant.* Vides diuersa omnia à priscis. & scribit etiam, *quos antea Principes vocabant.* Non ergo tunc & tuo æuo? non communiter, sed magis *Antepilanos*. Ex Ammiano: *Antepilani Hastati, & ordinum primi, velut insolubili muro, fundatis.* Alludit in Simplicio quodam, qui anteire decessorem suum omni prauitate studebat: *Hic in cruento certamine cum Maximino, velut antepilano suo contendens, superare eum in succidendo familiarum nobilium neruus studebat.* Is ergo tunc ordo. & firmat alius Ammiani locus, si emendetur, iste. *Imperator cateruis peditum firmis medium inter acies spatium, secundum Homericam dispositionem, præstituit.* Quid tu ais? *firmus*? & Homerum aduocas? planissime aduersus ille est, & infirmos in medio locat. Nota res est, eoque hic rescribendum, *in firmis*, ad hunc Vegetianum morem. In fronte enim veteres & exercitati illi Principes, in medio Sagittarii & Hastati, in tergo Triarii. Ergo inter firmissimos interiecti infirmi. Non aliter tunc fuit: olim aliter, vt dixi, & pluribus exemplis (quid opus in re notâ?) possum firmare.

• Vide infr.

Dial. v. 111.

Ammianus

correctus.

„ *Eos retrocedentes in interualla ordinum Principes recipiebant.*] Dispositio fuit, quam posuit: sed ratio pugnae, inquit, diuisa & per partes. Hastati quidem prius è graui armaturâ pugnabant: quid si pellerentur, aut non pellerent hostem? retrocedebant in interualla ordinum, & Principes excipiebant. In hac re ars omnis & arcanum, vt sic dicam, militiæ Romanæ: habere vias inter manipulos, claudere & aperire eas, prout visum. Huic inuento, non fallor, omnes eorum victorias liceat pænè adscribere. Appellat hic *interualla ordinum*: aliâs, *Vias*. Vt: *Vias patentes inter manipulos antesignanorum.* Iterum: *Panduntur inter ordines viæ.* Et in hoc ipso textu quem libamus, *Velut clauderant vias.* Nec aliud est, quod supra dixit: *Manipuli distantes inter se modicum spatium.* Quod item de Camillo: *Obuersus in aciem, ordines interequitans*: nempe per hæc spatia. Græci διαχώρες vocant. Suidas: Διαχώρες, τὰ διαστήματα τῶν λόγων. Quæ autem, & quor, & quanta illa? dabo pro viribus, nec rem tam vitibilem patiar hære in finibus Noctis. Duplicia primum hæc interualla, *inter Genera*, & *inter Manipulos*. Inter Genera, transuersa erant, post singulum quodque militum corpus. Vt post Hastatos, spatio relicto, Principes sequebantur; iterum spatio post istos, Triarii. Ergo transuersa illa interualla, dumtaxat binâ. Alia inter Manipulos, directâ spatia aut viæ, & quæ in vno ipso Genere Manipulum à Manipulo discernebant. Hæc in denis manipulis necessariò nouem erant, vt faciliè per te vides. Sed quanta singula? firmiter & solidè nescio, imò credo pro locis, pro copiis, pro ducis arbitrio variasse. Tamen illa transuersa grandiuscula fuisse dixeris, ex Polybio notante; Annibalem in pugna Africani

Recessus & receptio in interualla.

V. & ordinum

Lib. xxx.

Lib. x.

Lib. vii.

Lib. vi.

Distincta

hæc inter

ualla.

Prima: &

uersa, &

Generum.

Secunda

directa, &

Manipulo-

rum.

Modum eorum

Quantitas

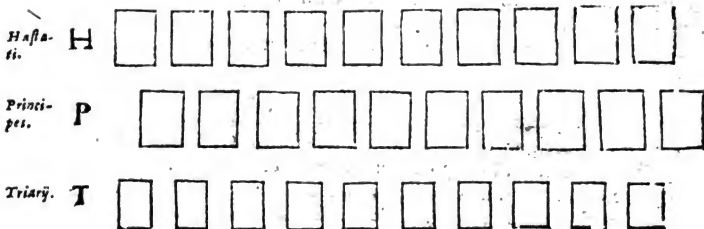
canâ *tertiam aciem* (ita diuiferat, Romano exemplo) *plus stadio à secundâ remouisse*. Et si de Romanis hoc non dixerim; sed probabiliter, quod in positione & sectione castrorum, id hîc fuisse. Quid enim aliud ea, quàm velut disposita acies? Ibi ergo prima via transuersa *Quintana*; *quinquaginta pedum* est: altera *Principalis* siue *Principiorum*, *pedum centum*. Vix ambigo quin tale in acie communiter. & Principes ab Hastatis *quinquaginta* circiter pedes remoti, Triarii ab illis *centum*. Nam hîc Prætor erat, & signa, & Principiorum ipsa forma. Opus etiâ profectò tali aliquo intervallo ad procedendum aut recedendum, & ne agmina miscerentur. Iam in directis Viis, aliter atque aliter fuit pro visu. Si Velites (vt sæpè) interiecti, latiusculas fuisse oportuit, *pedum x. x. aut x x x.* Si non, fuerint sanè *pedum x.* Id quoque pro numero legionum aliter: & vbi hæ multæ; ac quod sequitur, manipuli, spatia non potuere esse magna, infò fortasse Cæsaris & inferiorum æuo, cum iam non binæ, sed quaternæ, octonæ, de præ pugnarent legiones, diuisio & intervalla facta non per manipulos, sed per cohortes. Cogitetur. Sed vsus enim uerò istarum Viarum magnus, & quem Liuius hîc proponit. In pugna, etsi diuisi ordinibus, tamen vnum omnes corpus statim fiebant, cum opus: & per vias istas iungebant se, disjungebant. Hoc ita exempli causâ, factum. Hastati premuntur, volo Principes succedere, & istos recipere: statim id fiebat beneficio Viarum. Recedebant enim Manipuli Hastatorum singuli, & auersi leuiter vias Principum ingrediebantur, quas ij laxabant, & ipsi quoque leuiter procedebant. Tum aut retinebant apud se Hastatos, duplicato agmine; aut planè sessos retrò se locabant in grandiore intervallo, ordinibus semper (longus vsus id faciebat) seruatis. Idem in Triariis: si Principes improspere pugnantes receperat. Iamne hoc capis? A v d. Propemodum. in vnâ re hæsitò, quomodo manipuli manipulos non impulerint in hoc recessu? nisi si in latus flexi & obliqui retrocesserint. L i p s. Nihil horum. video te in vnâ & summâ re falli, quam mea culpa est quòd non prædixi: Censet Manipulos rectos oppositos fuisse, Vias item per tria genera iuisse rectas: est error. Singula Genera Vias suas dimensas habuere, sed non per alia Genera penetrantes. Manipuli Principum claudebant à tergo Viâ Hastatorum, & liberum per eam aspectum aut excursum habebant: idemque Triarij, per istorum. In quincuncem igitur dispositio ista manipulorum fuit, vt semel dicam. Vide formam:

Vsus & fructus Viarum.

Ratio recedendi, & fructus manipulorum.

V

Iam

Iam, aut tardâ manu & mente es, aut certè capis. A v d. Capiò, sed auctorem das qui firmet? L i p s. Non ego sufficio? A v d. Mihi, sed quid si apud alium ediffero, & refragerur? L i p s. Fundum auctoremque Polybium dabis, in pugna Africanâ. Attende, vnicus locus est, sed firmus. Ο ἄνδρ' πρόπλιος, inquit, ἔθηκε τὰς τάξεις τῶν ἰδίων δυνάμεων τρέπον τοῦτον. πρῶτον μὲν τὰς ἀσπίδας καὶ τὰς ὑψίων σημαίας ἐν διαστήμασιν. ὅππῃ δὲ τὰς τῶν ἀρχηγίας, πῶς τὰς ἀσπίδας ἐκτὰ τὸ τῶν πρῶτον σημαίων διάστημα, καθάπερ ἔθος ὅτι τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ κατ' ἄλλας ἐν ὅποις αἰτεῖ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐλεφάντων: *Publius ordines copiarum suarum sic instruxit. Primum Hastatos eorumque Manipulos per intervalla. post istos, Principes, statuens manipulos non ad priorum manipulorum intervallum (viri mos est Romanis) sed alios post alios recto abscessu, idque ob multitudinem hostilium elephantum.* Vide. Scipio, inquit, in hac pugna non seruauit communem receptumque Romanorum morem in manipulis collocandis. Neque enim manipulos ad intervalla & vias opposuit, sed ipsos sibi & à tergo adnexuit, vt viâ directâ per omnia Genera sine obstaculo penetrarent. Cur ita? quia elephantum hostium timebantur, visumque pro bono loco iis dari per medias acies, & sine confusione manipulorum agi ad extrema. Et res & causâ clara est. Si enim manipuli sollenni more dispositi, incurrisent necessariò in Principes obiectos. Appianus in hac narratione conuenit cum Polybio: *ἀρχαὶ δὲ ὁρδὴς ἐποίητο πάντας, ἵνα δὲ αὐτῶν αἱ ἰσχυρίαι ἀρχαὶ διαστέοντες: Ordines omnes rectos instituit, vt per eos equites facilius discurrerent.* In facto consentit, in causâ aliam dat, & ad equites transmittendos. Sed parum est Liuius mirificè obscurat: *Non confertas autem cohortes, ante sua quamque signa instruxit, sed manipulos aliquantum inter se distantes, vt esset spatium quò elephantum hostium accepti nihil ordines turbarent.* Si ausim dicere, non videtur animum habuisse in Polybij animo, aut parum intellexisse. Certè implicatè scribit. Tamen ea mens non instruxit confertas cohortes, sed quamque in recto ordine ante sua signa. Nam in vulgari dispositione cohortes non sunt rectæ, nec signa signis respondent: quod faciliè vides, si tres quosque manipulos

Scipionia
diuersa lo-
catis.

Obscuritas
in Liuii.
Lib. xxx.

Fortasse de
pulsis.

los iungis: ☐☐ : & ex iis cohortem efficis. Ita enim debes. At erant re-
 ctæ in hac Scipionis: ☐☐ . Vereor molestus aut putidus esse in istâ mi-
 nutatim deductione: sed quid faciam? volo intellegi. Virgilij versus *Virgilio*
 commodè succurrunt, qui sunt pro communi hac locatione. Vult arbo- *lux.*
 res aptè poni & feri, idque ad militiæ exemplum:

Vt sapè ingenti bello cum longa cohortes.

Explicuit legio, & campo stetit agmen aperto,

Omnia sunt paribus numeris dimensa viarum.

11. Georg.

Comparat cum manipulis aut cohortibus explicitis in legione. Quis er-
 go dubitat, quin certissimo rei rusticæ præcepto, arbores feri velit in
 quincuncem? Atqui is ordo & situs est alternans ille, quem dixi. Habes
 de interuallis, in quibus momentum bonæ militiæ Romanæ posui: ego?
 imò Polybius ipse, cum Flaminium culpat, qui imperitè aciem instruxe-
 rat in Gallos. *παρ' αὐτὴν γδ, inquit, τὴν ὀρθὴν τὴν ποταμὸν ποιοσάμενος τὴν ἵ- Lib. 11.*
ταξιν, διέφθερε τὸ τῆς ῥωμαϊκῆς μάχης ἴδιον, ἐκ ὑπολειπόμενος τὸ πᾶν πρὸς
τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἀπείρου ἀναχωρήσιν: Ad ipsam enim ripam & superci-
lium flumini aciem disponens, abstulit, quod proprium est Romanæ pugnae, lo-
cum manipulis ad lenem retrorsum recessum. Proprium hoc esse Romano-
 rum ait: & ita fuit. Quæ gens alia habuit, sic per minutas partes? Atque

hoc Liuius in eâ attollit, & Macedonicæ anteponit: *Romana acies distin-* *Lib. 11.*
ctior, ex pluribus partibus constans, facilis partienti quacumque opus es-
set, facilis ingenti. Nec aliam sententiam Polybianis istis tribuo: Οὐσὺν *Lib. xv.*
γδ διασπασθὲν τῆς ῥωμαίων τάξεως καὶ διωσάμενος, τὸν ἄνδρα συνέβη καὶ κατὰ
ἀνὰ κατὰ μέρος μάχεται. πρὸς πᾶσας τὰς ὀρθὰς ἐκείας, καὶ τῆς μιᾶς ἐπὶ τῆς
ἀλῆς ἑξ ἑκαστοῦ δύο σημαιῶν συνεισφέροντων πρὸς τὸ διδόμενον. Cum enim esset

diuidua & seiungi facili Romana acies, eueniebat singulos & vniuersos &
per partes pugnare in omnes aspectus & latera, idque vnus instructionis
beneficio, semper in propinquo duobus signis se obuertentibus quæ res voca-
ret. Nam primum *διασπασθὲν* scribit, *diuidi faciliem* Romanam aciem: &
 verissimum est, ex re & Liuij verbis. Quid enim facilius quàm manipu-
 los iungere, disiungere, abducere quò libéret? Non vidit vir eruditus, qui
 rescribi hîc censuit: *διωσάμενος*, quasi hoc magis in laudem, quòd *aggrè*
solaeretur & firma staret. Quod verum quoque, sed alio aspectu, nec hîc
 habet locum. Addit, *pugnasse quosque in quasque facies.* Id quoque verè,
 si irrupisset & insinuasset per interualla hostis, aut si ipsi seorsim abiun-
 cti. Denique exiguo illo manipuli corpusculo, omnes viles, cum ita
 vsus. In fine, *duobus signis se obuertentibus.* Ita feci & verti, quod etiam
 ante nos interpretes. Sed quæ hæc duo signa? vnus nempe manipuli, nec
 aliud dicit, quàm duos Ordines siue Centurias in vno Manipulo sub
 duobus signis iunctos. Sed hoc tamen ambiguum, & melius fortasse
 scribi: *ἐξ ὑπαταν δὲ σημαιῶν proximus quibusque signis.* Vulgò quidem
 vnâ voce editur *διωσάμενος*, corruptè.

33. *Haustati sequebantur.*] Dixeris igitur à tergo positos Hastatos, solis.

Principibus iam pugnantis. Nec abnuo: sed sæpe aliter factum, & iunctim quoque pugnasse sine fraude opinor.

Subfessio
Triariorum.

„ *Triarj sub vexillis confidebant.*] A quâ sessione Epidesi *Triarj* explicantur in Glossis: & Varro, quod *Triarj subsidant*, ab eo *subsidium* vult dictum. Plautus respicit: *Agite, subsidite omnes, quasi solent Triarj*. Causa huic subfessione in Vegetio: *Triarj*, inquit, *genibus positus solebant intra scuta subsidere, ne stantes venientibus telis vulnerarentur.*

Lib. I.
cap. xx.

„ *Scuta innixa humeris.*] In mentem aliquando venit legi posse, *innexa humeris*. quasi vellet Idris quibusdam (*τελαμώνας* Græci dicunt) ab humeris reuincta fuisse. Macedones ita solent, & commodius sic fuisset tractare utraque manu hastas. Sed nihil muto, & capiamus à situ ipso sic subsidentium scuta in humerum inclinasse. Porrigebant enim & attollebant leuiter sinistrum genu, eoquæ attollebatur & scutum,

Surrecti
vox.

„ *Sub erectâ cuspide.*] Vnicâ voce verius, *subrectâ cuspide*, à surrigendo. In Virgilio: — *tot surrigit aures*. In Lucillio: *Nunquid mutino subrectoque huic opus signo?* malè editur, *subiecto*. Intellegit turpiculas illas res & phallos erectos. In ipso Liuiο: *subrecto mucrone.*

Lib. VII.

III. Hist.

Triarj castra seruati.

Lib. VII.

Lib. v.

„ *Compressi ordinibus velut clauderant vias.*] Claudii ergo ordines solent in ipsâ pugna, ad vim atque impetum maiorem: iidem aperiri ad receptum suorum. Tacitus & suo æuo mansisse ostendit: *Sed ubi fortuna contra fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos.* Sed enim hic quæstiuncula. *Triarj*, de more veteri, in custodiâ ferè castrorum: quomodo nunc in acie? Dionysius illud firmat: *Οι τεταρταίοι, inquit, εἰσιν οἱ περιεῦθτοι τῆς στρατοπέδων, οἱ τὰ στρατόπεδα ἐπιβόσκον φυλάττειν, ὅταν ἔξωσιν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐφ' ἧς τολούτοις καταφύγουσι διὰ τὴν ἀνάγκην: Triarj sunt vetustissimi militum, quibus castra solent commendare custodienda cum in aciem exeunt, & ad quos postremos confugiunt urgente necessitate.* Iterum: *ἦσαν δὲ τὰ χείματος φύλακες οἱ τεταρταίοι λεγόμενοι, παλαιοὶ τε καὶ πολλῶν ἐμπειροὶ πόλεμων, οἱ ἐχάριστοι, ὅταν ἀποχωρῶν πᾶσι πάλιν, εἰς τὴν περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνας καταρχῶνται: Erant castrorum custodes Triarj, veteres milites & multorum bellorum usu docti, quos ultimos adhibere solent rebus desperatis, & cum nulla spes reliqua.* Custodiæ eius & in Liuiο notabis exempla. Quid ergo? non de more pugnabant? vix apparet, olim quidem. Nam quod aliquis suspicetur partem ad castra, partem in acie relictam; ægrè poruit. Exigua enim manus, & in duabus legionibus non nisi *mille auenti*. Nisi tamen dimidia illa pars relictæ, explera & adaucta fuit Sociorum Extraordinariorum adiectione, itemque Euocatorum aliquot: quod haud tenerrè opinèrè. Sed tamen ex Dionysio senseris, seruatos in castris ad res ultimas, nec nisi in magnâ necessitate ad aciem ductos.

DIALOG. II.

Velites ubi olim & postea Locati. item Equites, & Socij.

HA RES totam Aciem, & qualis vulgò, imò semper, in communi isto ordine fuit. A V D. Egone totam? imò manca & mutila est, & pleraque partes desunt. Vbi Velites? vbi Equites? vbi Socij? in Liuij aut tuis verbis nihil vidi. L I P S. De Sociis, ne mirare, nam pugna hæc in ipsos Socios fuit. Itaque oppositos, non appositos cogitabis: & Liuius dicere nihil potuit. De Velitibus, cum distinctione res explicanda. Fuit Vetus leuis armatura, vt monui, fuit Noua. Hic de Veteri cogitandum, quæ constitit Rorariis & Accensis. Eorum dispositio paullo alia, quàm postea fuit, nempe non in primâ acie aut viarum interuallis, sed post Triarios in extremâ acie ipsâ. Liuius clarè dicit in pugna istâ cum Latinis. *Qui ergo orsi pugnam? Hastati, qui deinde? Principes. Sed tum Rorarij procurrebant inter antepilanos* (ita Liuius) *addebantque vires Hastati & Principibus.* Procurrebant inquam, per vias illas & interualla. De Accensis, addit, defessis iam aliis, *ab nouissimâ acie procedere ante signa iussos.* Itaque hoc ritu, profectò non committebant pugnam Leues isti: quod postea factum, & ratio sic volebat. Pugnabant enim fundis, iaculis, & telis quæ eminus mitterentur. Quod autem aliquis dixerit, non semper ita factum, sed in eâ modò pugna, Consule ob causas sic disponente: non apparet id sanè è Liuiò. & Dionysium alibi cum examino, reperio ordinem hunc à Seruio sic fuisse. Nam ille duobus locis, vbi classes recenset & ordinat, ostendit in militiâ & acie quoque sic flectisse. Nam de *Primâ*, cum censum & armâ edidisset, subiunxit: *χωρὰ δὲ κατὰ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις τὴν ἀρχαίαν ὁρμήν τῆς φάλαγγος ὅλης: locum verò in bellis habuit primum, & ante reliquam totam copiam.* Iterum de *Secundâ*: *ἐκὸς μάλιστα ἐν τοῖς ἀγῶσι μετὰ τῆς ἀρχαίας: Ordinabatur in acie post primos pugnatores.* De *Tertiâ* pariter, *χωρὰ καὶ στάσις τέτων ἐν τοῖς μάχαις μετὰ τὴν ἰσχυρότατον τὴν ἀρχαίαν: locus horum & statio in pugnis iuxta eos qui post Principes.* De *Quartâ* denique: *στάσις τε καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι τὴν ὑστάτην: locum in certaminibus vltimum habet.* Quid ergo *Quinta* Dionysi? *τέτοις, inquit, ἔξω τάξιως ἔτεθες ἐκπύουσαι: hos extra ordinem iussit militare.* Eadem, & totidem ferè verbis, postea iterat in iudicio Coriolani. Quæ ego adduxi fusiùs, vt semel de origine & ordine militiæ priscæ constet, & quomodo is paulatim mutarit. Ergo Seruij instituto, ditissimi quique in primâ acie, & hoc est quod Varro *Principes* deducebat, & *olim à principio gladij pugnasse* adscuerabat. Sequebantur ordine opum alij, & in extremo denique ij yliorès & pauperes, & qui leuibz telis pugnant. Sed qui isti extrâ ordinem *Quintani*? Accensi, ex Liuiò, & qui iustus etiam miles non erat. Olim hæc ita. sed cum multa in eo ordine damanda vsus & ratio docuissent, tempore mutarunt. Quæ enim ratio, optimos ditissimòsque omnes exponere periculis, in primâ acie obiectos?

Discrimen leuis armaturæ Veteris etius dispositio.

Lib. I. I. I.

Lib. V. I. I.

Lib. I. I. I. I.
De LL.
• Vide supra lib. I. I.
Dial. I.

noluerunt, & Principes secundo loco statuerunt. Postea etiam ætatum discrimina magis spectarunt, & reduxerunt ad morem, quem in Liuiio vides. Sed nec ibi steterunt. res docuit Leues propugnare debere, atque eo exemplo Velites à Triariis remouerunt, & ad principia locarunt.

Varia locatio Velitū.

Antesigna.
Lib. xxx.
viii.
Ibid.

Lib. xxx.
Inter signa.

In Syriac.

Vbi? aut quomodo? distinctè hoc dicam, quia variavit. Triplex ferè eorum locatio. Interdum ante omnia signa, & in fronte. vt pugnâ Manlij in Gallogræcos, apud Liuium: *Antesigna modico intervallo Velites erant.* Iterumque: *Consul primâ in acie locatâ Leui armaturâ.* Interdum mixta primis manipulis, aut potiùs insita in iam dictis Viis. Liuius pugnâ Africanâ: *Vias patentes inter manipulos antesignanorum Velitisbus complex.* Sallustius pugnâ Metelli cum Iugurthâ: *Inter manipulos funditores & sagittarios dispersit.* Appianus pugnâ cum Antiocho: *Ανταμίχων τοις ἀπασιν φίλοις τε καὶ ἑξόχοι πολλοί: Intermixti erant omnibus Velites & sagittarij multi.* Denique interdum, non in Viis sparsi, sed in

In cornibus.

cornibus positi iunctim. Vt pugnâ Cannensî Appianus: *μέσος ἕκαστον αὐτῶν εἶχε τὸς πρῶτος ἐν μέσῳ, τὸς δὲ φίλους καὶ ἰππίας ἐκὰς ἑαυτοῦ: Quaque pars habebat pedites (grauiores) in medio, Leues & Equites vtrimque in cornibus.* Crebra ea dispositio, vt obseruabis; & Vegetius vt solemnem recipit: *Funditores, inquit, & Sagittarij præcipuè in cornibus locabantur, à quibus pugnandi sumebatur exordium.* Sed vbiicumque positi, prodire ante alios soliti & pugnam committere, cum datum signum. Polybius:

Lib. ii.

Ἀμα τῶν τὰς ἀκροτάτας ἀπελθόντων ἐν τῶν Ῥωμαίων χειρῶν, κατὰ τὸν ἰσχυρὸν, ἰσχυροτέρῳ: Vnâ cum eo, quod Iaculatores prodeuntes è Romanis legionibus, iuxta morem, eiaculabantur. Ostendit morem hunc fuisse, etiam priusquam Velites propriè dicti instituerentur. Itaque siue manipulis insiti, siue cornibus asiti, procurrebant, & vnâ cum Equite ferè pugnabant: Cedentes autem inter legiones recipi solent, & à tergo poni, aut iterum aliâ procurrere. Ipse Eques, quid? dupliciter ferè locatus.

Equitum locatio.
In cornibus.

A tergo.

Lib. i.

Lib. xxix.

Primò in cornibus, ita vt legiones sociosque medios haberet. Quæ ordinaria ferè posicio, & in superuacuum adduxerim exempla. Altera, vt à tergo interdum ponerent, spatiis relictis inter manipulos, aut & legiones, quâ possent cum impetu emitti. Id fiebat fallendo hosti, & vt improuisa res esset. Liuius: *Dictator reliquerat intervalla inter ordines perditum, quâ satis laxo spatio equi permitti possent.* Idem: *Hispani inter cetraria & mediam aciem intervalla patentia satis latè fecerunt, quâ equitum, vbi tempus esset, emitterent.* Et Romani more suo exercitum cum instruxissent, id modò hostium imitati sunt, vt inter legiones & ipsi patentes equiti relinquerent vias. Ad hanc dispositionem Velitum Equitumque, imò & legionum, Panegyricus scriptor facit, ad Theodosium: *Ecce lux tandem, & iam omnis campus horrebat. diuisi in cornua equites, leues ante signa Velites, disposita manipulatim cohortes, & gradu pleno ferentes agmina quadrata legiones.* Item Apuleius: *Cum tuba bellicum cecinit, proximus unusquisque competens capebat officium. Velites executione adornant ordines, principes curant, equites ordinibus præsunt.* Quæ in mendo, &

De mundo.

fortè

forte purganda: *Velites excusſionem adornant, ordines principes curant, equites ordinibus præeunt.* * Præire inquam equites ordinibus malo, quàm præſſe, quia res magis ſic fuit. Tentabam etiam: *Velites excutunt, adornant ordines.* Sed fortasſe in verbis iis altior aliqua plaga, mihi nunc non ſananda. Ad interrogata tua perēgi, niſi de Sociis: quod vno verbo poteſt. Stetere enim plerumque in Cornibus & ad latera legionum, ipſi diuiſi in cohortes, fortasſe & Manipulos, vt legiones. Liuius: *Romani mediam aciem, Latini cornua tenuerunt.* Atque hinc eſt, quod ipſas Alas ſiue agmina ſociorum *Cornua* appellata Polybius ſcripſit. Quid tamen, cum nulla media acies, & duo cornua tantum? Sæpè id, imò plurimum olim, cum duæ Romanæ tantum legiones. Tum ſcilicet, exteriores cuiuſque cornu partes Socij tenebant. Atque hæc, vt dixi, plurimum. nam & in fronte, aut aliter, ſocios poſitos leges, pro loco aut uſu. Liuius: *Dextera Ala in primâ acie locata eſt, in ſubſidiis duæ legiones.* Idem de Equitibus. Quid te moror? numquam mihi res facta, ſi diducere omnia proſequar. Contraho, & tuæ obſeruatiſſimæ aut induſtriæ, cum viam feci, quædam relinquo.

Lib.
XXXVIII.

Lib. XXXI.

DIALOG. III.

Signa quot, & ubi fuerint. Antesignani & Poſtſignani.

AVD. Magna mihi, fateor, lux affulſit per hos ſermones; nondum plena. Sed vt ſolem sæpè cum ſe explicuit, alia nubes excipit & intercipit: ſic ſit huic menti. Priora pertupi, & iam video: obnubilat de *Signis & Antesignanis.* Dic ſodes, ubi illa locata, & qui iſti? **L** P S. Adhuc & hanc operam, & per me nihil deerit (pro copiâ quidem) quò minus rem totam & ex aſſe cognoscas. De Signis ita habuit. Cuique Manipulo ſua fuiſſe, tum & Legioni communem Aquilam, non ignoras. Et Manipulorum ſigna in ſuo quæque Manipulo fuiſſe, ratio & exempla dicunt. Liuius: *Haſtatorum prima Signa, deinde Principum erant; Triarj poſtremos claudabant.* Idem alibi: *Principes poſt Haſtatorum prima ſigna, in ſubſidiis Triarios conſtituit.* Itaque vt ab timore proſectum Cæſar norat, quod *Collatis in vnum locum ſigna, conſerti, neque ordines neque ſigna ſeruarent.* Spæſa igitur & diſpoſita: ſed ubi in fronte manipuli, an eius medio? De fronte dicere videtur quod in Liuiſto eſt: *Dictator ſigna efferri, ac ſequi armatos iubet.* Si ſequuntur, præeunt ſigna. Cæſar in ipſâ acie: *Signa inferre, & manipulos laxare iuſſit.* Signa igitur prima illata in hoſtem. Et Liuius in pugnâ cum Latinis: *Omnis terror pauôrque cum illo laſus, ſigna primò Latinorum turbauit, deinde in totam penitus aciem peruaſi.* Sed & Tacitus alibi, de ardore militum: *Nolle requiem, non expectare ducem, anteire ſigna, urgere ſigniferos.* Quod ſcilicet feſtinatione factum, vt anteirent: ſicut & in Sratio:

Signa manipulorum.
Lib. XXXVIII.

Diſpoſita per manipulos.
Lib. X.

Lib. II.
Lib. VIII.

1. Hiſt.

— retro vexilla, tubæq;

Poſt tergum, & litui bellum inuenere ſecuti.

Vnde

Vnde & de Tubis lituisque elicias, solere inter primos esse. Atque hoc in agmine & vjâ sic fuisse, nihil ambigam: nonnihil in acie: & an non vallum aliquod virorum obiectum, ne sic nuda ostensa & oblata hosti?

Antesignani.

Atque ij sint, quos *Antesignanos* appellarunt. Quæ vox tamen communiter de toto primo agmine inualuit, & ipsi Hastati videntur sic dicti: non quia ante omnia signa (sua enim habebant) sed quia ante præcipua essent, Aquilam & Triariorum, quæ legionis & cohortium prima erant. Hos Græci *ἀντιστάντες τῶν σιγμάτων* vertunt, *Propugnatores signorum*: siue & *ἀντιστάντες*, *Præpositos*, à loco. Liuius de iis: *Pugna orta est, non illa ordinata per Hastatos, Principesque, & Triarios; nec ut pro signis Antesignanus, post signa alia pugnaret acies.* Iterum: *Cadunt Antesignani, & ne nudentur propugnatoribus signa, fit ex secundâ prima acies.*

Lib. xxi.

Lib. ix.

Lib. viii.

Ex quibus locis dixeris, signa præcipua & plurima in secundâ acie stetit: ac fuisse *Antesignanos*, *Subsignanos*, *Postsignanos*. Idem Liuius: *Cæsos Hastatos Principesque: stragem & ante signa, & post signa factam: Triarios postremò rem restituisse.* Sanè ostendit, quosdam Principum post signa fuisse: nam Triarii integri, nec cæsi. Simile in Ammiano, cui *Postsignani* in extremâ acie: *Cum ad alios Postsignanos in acie locatos extremâ venisset.* Hoc igitur sensu *Antesignani* sint ipsi Hastati. quod

Postsignani
Lib. xvi.

Lib. xix.

Liuius palàm firmat, pugna Scipionis cum Annibale: *Vias patentes, inter manipulos Antesignanorum, Velitibus complet.* Qui palàm sunt Hastati, ex Polybio, quem Liuius vertit. nam ille hoc sic dixerat: *τὰ διαστήματα τῶν ἀντιστάντων σιγμάτων ἀντιπαραστήσαντες τὰς τῶν γενομένων ἀνέσεις: Intervalla primorum Manipulorum complet Velitibus.* At primi Manipuli;

Lib. xxxvii.

sunt Hastati. Facit eodem Liuius: *Legionum Antesignani pila coniecerunt.* Cæsar: *Vnius legionis Antesignanos præcurrere, atque occupare eum locum iubet.* Idem iterum: *Adolescentes atque expeditos ex Antesignanis electos milites.* Ergo isti Hastati; & Principes succedebant, ac pleraque signa habuisse ij & custodisse videntur. Iterum ex Liuius, sic aciem diuidente: *Triplex stetit Romana acies. pedisum pars ante signa locata, pars post signa accepta, equites cornua cinxere.* Sed quid? inquires. ergo

Lib. xxiii.

De loco Signorum.

Triarii sine signis? ex Liuij octauo, vbi de Ordinibus, aliter videtur: atque ipsa ratio signa sua manipulis istis donat. Et sanè habuisse fateor, sed in acie an non in vnam Principum partem translata, ex dictis ambigendum. Non exsoluit nodum Tacitus, qui de pugna Othonis cum

ii. Hist.

Vitellio: *Primani, stratis Vnaetuiscesimanorum principis, Aquilam abstulere.* Nam & prima acies alibi *Principia* dicta; & sunt qui ipsos Principes, id est mediam, sic appellent. Ligat etiam non explicat Frontinus,

Lib. i. i.
cap. iiii.

in Sullæ quodam Stratagemate: *Sulla triplicem pedisum aciem ordinavit, relictis intervallis propter leuem armaturam & equitem. Tum Prosignanus, qui in secundâ acie erant, imperavit, ut densos numerososque palos in terram defigerent: intraque eos, appropinquantibus quadrigis, ante signa nostram aciem recepit.* Prosignanos ab Antesignanis discernit: & an totam secundam Aciem sic appellat, quia statim pro ipsis aut sub ipsis signis? an

cuius

eius primorem partem? Fateor me ambiguum nutantemque in totâ re, nec pudet: pro veteri tamen ordine, Manipulis triariorum quoque sua signa fuisse, ausim dicere: & Liuius in octauo videatur. Quod si est, dixeris & Aquilam penes illos fuisse: quoniam ei Præpositus certè Primopilus. An tamen mutata postea res, imò an olim in ipsâ pugnâ, trans-lata præcipua hæc signa in Aciem mediâ, haud affirmem: illud magis, Imperatorem & Tribunos circâ ea fuisse.

DIALOG. IIII.

Ducum, militumque locatio distinctè: & pæna qui ordinem li-quisset.

AVD. Ergone Imperator mediâ eâ parte? L I 2 s. Probabile est, & exempla ostendunt. Virgilius:

— medio dux agmine Turnus

Vertitur arma tenens.

Imp. mo-dius.

Ratio etiam vult, ut ibi sit unde prospiciat & mandet facillimè in om-nes partes. qui locus mediûs est, sed paullum tamen ad finem magis ad-motus. Nam inter Principes & Triarios, ante aquilas, stetisse censeo Imperatorem. Argumento, quòd is eius situs in castris, ante Principia dico & aquilas. Itaque & Sallustius de Catilinâ: *Ipse cum libertis pro-*

Iuxta aghi-las.

pter aquilam adstis. Cum libertis, quos fidos habebat & ad sui custo-diam: sicut Imperator Ablectos apud se & quosdam Eupcaros. Et si pro arbitrio tamen murasse & sumpsisse cum locum sæpe, non est ne-gandum: & exempla alia docebunt. Sed ubi Legati & Tribuni? item iuxta Imperatorem: nisi tamen Legati curarent & præpositi essent cer-tæ alicui legioni aut cornu, quod sæpe. Tunc enim in medio eius, loco

Legatorum locum.

Imperatoris agebant. Quod idem aliquando in Tribunis, ut huic aut illi parti præficerentur. Sed vulgò credo retrò Principes stetisse, quo ordi-ne in castris: & iuxta eos, sociorum Præfectos. Tacitus indicat: *Ante*

Tribunorû.

te aquilam Præfecti castrorum Tribuniq; & primi centurionum, ceteri iuxta suam quisque centuriam. De ingressu Vitellii eiusque exercitus in urbem scribit: qui compositus & sub signis. Notes inibi primopilos

III. Hist.

(ij sunt *primi centurionum*) ad aquilas suas stetisse: ceteros in manipulis & centuriis suis. Liuius quoque pro hac mente: *Duces legatiquè, & quod circa signa roboris de exercitu fuit, Tusculum petière.* Intellegit Tribunos, Primopilos, & Triariorum Centuriones, & fortasse Triarios ipsos, quorum custodia aquila erat & præcipua signa. At Centuriones ipsi ubi? Tacitus dixit, *iuxta suam quisque centuriam*: id est, opinor, in capite ipso. Nam credo à fronte Centuriones præiuisse & curasse, ut

Lib. XIII.

Centurio-num.

Opiones eorum à tergo. Argumentum à castris. ubi item in manipulis primum locum, & sedem habent. Et sanè si *ordinum ductores* propriè, antecunt & ducunt. Seneca allusit: *Quo quisque genere honestior, famâ, patrimonio est, hoc se fortius gerat, memor in primâ acie altos ordi-*

De Con-stant. sap. cap. VII.

De Tranq.
cap. 111.

Seneca ex-
plicatus.

In Epist.

Imperator
in equo.
Lib. vi.

Sæpe &
Tribuni.
vii. Gallie.
Lib. x.

Lib. i.

In Crasso.
Lib. xvi.

nes stare. Idem alibi: *Quid si militare nolis nisi Imperator aut Tribu-
nus? etiamsi alij primam aciem tenebunt, te fors inter gregarios posuit. Vbi
aliàs etiam scriptum, inter triarios: haud improbè. et si prior lectio ma-
gis pro mente Senecæ videtur. & Non es, inquit, inter primos in repu-
blicâ, nec vt Imp. Tribuni, aut Centuriones: tamen inter gregarios &
vulgus militas: milita igitur. Nec ea ibi sententia, tamquam Imp. aut
Tribuni sint in primâ totâ acie: non: sed primi in suo extremo ordine,
scilicet Triariorum. Et si fateor interdum honestissimos, gloriæ aut ex-
empli causâ, in primam ipsam aciem iuisse, ac pugnasse. Idem Seneca:
Prima acies Pompeianarum partium Senatus. Multi enim Senatorij in il-
lis castris, non legitimi milites sed voluntarij, & quasi Euocati: atque ij,
ait Seneca, inter primos Centuriones & fronte aciei steterunt. Fecit hoc
& Catilina, sed causâ aliâ: *Centuriones omnes lectos & Euocatos, prater-
eâ ex gregariis optimè quemque armatum in primam aciem subducit.* Ecce
Centuriones omnes lecti, & Euocati in fronte statuuntur, sed præter mo-
rem sânt. nisi esset, cur Sallustius signanter narraret? Sed fecit ipse, vt
robur omne illic haberet, & vi perumperet ac laceraret. Non ergo om-
nes ibi de more Centuriones, imò tantum Hastatorum: sed nec Euocati
omnes, dumtaxat qui aut sponte vellent, aut qui manipulo pro Centu-
rione essent. Talis Crastinus in exercitu Cæsaris, qui proclium commi-
sit, & *manipulares suos se sequi iussit.* Atqui ille euocatus: & pugnavit
tamen in legione Decimâ, in quâ primum pilum duxerat, inter primos.
Aliàs, ipse Cæsar Euocatos Pompeij *totâ acie dispergit.* A v d. Video
locatos iam Duces singillatim: sed hoc adde, in equis an pedibus pu-
gnarunt? nam videor legisse de equis. L i p s. Distinctè hoc dicendum
est. Imperator ipse plurimum in equo. & sic Livius de Camillo: *In
equum insilit, & ante signa obuersus in aciem ordines interequitat.* Hirtius
de Cæsare: *Equo circumuectus, legionēque cohortatus, signo dato, accessum
hostium aucupabatur.* Et hoc sine Imperatorij illi equi, de quibus dictum.
Ipsi Tribuni sæpe in equis. Cæsar: *A Tribuni militum reliquisque equi-
tibus Romanis atque Euocatis equos sumit.* Vides equos habuisse: imò
interdum inter equites pugnasse. Livius: *Equites ducibus Tribunis haud
multo plus hostibus quàm suis præbuerunt tumultus.* Quod an in omnibus
tribunis verum fuerit, nescio: fortasse in iis tantum, qui ordinis & loci
equestris: plebeij, steterint pedites inter suos. Sed de his Cæsar quoque
capiendus: *Cæsar primum suo, deinde omnium è conspectu remotis equis,
vt aequo periculo spei fuga tolleretur.* Intellegit de Ducibus alijs & Tri-
bunis. Fecit idem Catilina apud Sallustium: *Remotis omnium equis, quò
militibus, ex aequo periculo, animus amplior esset, ipse pedes exercitum in-
struxit.* Sed & Spartacus fugitiuorum Imp. apud Plutarchum, pugna
in Crassum, *admotum equum gladio confodit,* eadem causâ. Legi & in
Ammiano: *Alemanorum peditum fremitus indignationi mixtus, audi-
tus est, vaciferantium relictis equis secum debere versari regales, ne siquid
contigisses aduersum, deserta miserabili plebè, facilem discedendi copiam
reperi-**

reperirent. Avd. Tenco iam de Ducibus : ipsi gregarij milites quo ordine? & an quisque se locabat in suo manipulo vbi vellet? LIPS. Minime. nec dubito quin hoc quoque compositè, vt alia fuerunt. In Vegetio lego : *tirones secundum matriculam ordinem in aciem dirigi*. An secundum ordinem quo lecti & adscripti? an potiùs matricula hæc fuit ordinis à Centurione instituti? Nam ipsum credo suos iuxta vires, & pro iudicio, locasse, certis quemque locis, quos in acie & agmine tenerent. Ni hoc esset, quomodo Liuium illud verum? *Sed signa vndique cõbant, & notis ordinibus in veteri disciplinâ militia, iam sine præcepto vllius suâ sponte struebant aciem*. Nouisse quemque ordinem & locum dicit : nec potuit, nisi certum & vnum. Eo fine hoc exercitium, quod in eodem Liuius, cum crebrò decurrere milites cogebant, vt tirones assuescerent signa sequi, & in acie agnoscere ordines suos. Quos quidem ordines pertinaciter seruabant. eoque Cæsar, cum de Hispaniensi milite scripssisset : *Genus erat pugna militum illorum, vt magna impetu procurrerent, audacter locum caperent, ordines suos non magnopere seruarent* : tum denique de suis & Romanis subiunxit, perturbatos eos fuisse insuetos huius generis pugna. Circumueniri enim sese ab aperta latere procurretibus singulis arbitrabantur. ipsi autem suos ordines seruare, neque ab signis discedere, neque sine graui causâ eum locum quem ceperant, dimitti censuerant oportere. Itaque in simili genere pugna, idem Cæsar (apud Hirtium) edicit per ordines, ne quis miles à signis, quattuor pedes longius, procederet. Id est, ne quis vel passum vnum progrediretur extra lineam vbi signa. Tanta cautio erat. imò & mors poena, si qui reliquissent. Iosephus : *Οὐ νόμοι δὲ αὐτῶν καὶ τὰς ἐλαχίστης τάξεως παρακινήσαντες θανάτῳ κολάσσει* : *Leges Romana semper eum qui vel leuiter ordine excesseris, morte puniunt*. Hegesippus hoc vertit : *Legibus egredienti ordinem præscripta mors est*. Tacitus : *Qui signa reliquerat, statim capite pœnas luebat*. Quod idem in agmine seruabant. Tacitus de Corbulone : *Legiones veterem ad morem reduxit, nequis agmine decederet, nec pugnam nisi iussus iniret*. Idem : *Vexillum ad ripam vertit, pro desertore fore clamitans si quis agmine decessisset*. Et si non mors hic semper, sed minor poena. Liuius de Scipione Numantino : *Quem militem extra ordinem deprehendisset, si Romanus erat, vitibus, si extraneus, fustibus cecidit*. Quod intellegendum, vbi minor excessus & aberratio. quòd si maior, profectò desertionis poena morserat. Quis autem in eà, distinctè Appianus : *τὸ νόμον λειποσέειπον ἐν τοῖς πολέμοις ἡγεμῖνα τὸν ἀποχωρῶντα πορρωτέρω σάλπιγγος ἀκοῆς* : *Lege desertorem habente, qui longius quàm vnde tuba audiri posset, excessisset*. O prisci, ô nostri mores, quàm dissidetis? Hodie nihil tam impunè quàm vagari, prædari, rapere: olim mors leuiter abeunt. Nec Romani solùm hic seueri, sed etiam Græci, qui hos tales ignominiam notabant. Demosthenes : *Υμεῖς τὸν λείποντα τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τάξιν παραδίδοιεν, ἄμεινον ὅμως προσήκειν εἶναι καὶ μηδὲν τὸν τῶν κοινῶν μετέχειν* : *Vos eum qui adsignatum à duce ordinem deserueris, infamem*

Militiæ
eius ord.Lib. i.
cap. xxv.

Lib. ix.

Eum quis
nomen.

Lib. ix.

Sedulo
seruabat.

i. Ciuil.

Pœna de
fensibus.Lib. v.
Excid.xiii. Ann.
Pœna in
agmine.

ii. Annal.

i. Annal.

Epit. lvi.

In Punie.
Quatinus
aliquis de
serior.Græcis si-
mili.
Orat. de
Rhodior.
libet.

infamem iudicatis esse debere, nec ullam reip. partem attingere. Atque id, opinor, quia periuri. Atheniensibus enim solenne hoc iuramentum ante militiam: *μητι ιερα ὄπλα καταχυνέω, μήτι τι τὸ τάξι λείψω: nec sacra arma de decore affecturos, nec ordinem deserturos:* quod ita in Lycurgo Rhetore aduersus Leocratem scriptum. Sed & Lacedæmoniis legem Demaratus apud Herodotum recenset: *ὃ φέρει ἑὸν πλῆθος ἀνδρῶν ἐν μάχῃς, ἀλλὰ μὴ ὄντας ἐν τῇ τάξει ἐπιμαρτυρεῖν ἢ ὑπολλυδαί: non fugere ullam virorum multitudinem in acie, sed stantes in ordine vincere aut mori.* Duræ leges, inquires. duræ, sed vtilēs: & istæ sunt quæ viros, quæ milites pepererunt, gentium hominumque victores. Nec miror de prisco illo æuo. ecce & Iulianus Imp. suo iam prauo & laxo, *decem milites ex his qui fugerant, ex auctoratos capitali addixit supplicio, secutus veteres Leges.* Narrat in rebus eius Ammianus. A v d. Quam vellem talibus legibus nostri milites? L i p s. Quid ita? A v d. Vt aut alij essent, aut non essent.

D I A L O G. V.

In occasione de Signis dictum, de formâ eorum singillatim, de cultu & religione.

AT enim alia etiam hîc mihi cupiditas. L i p s. Non amo cupidos. A v d. Imò, vt Lucilius ait,
—— cupiditas

Ex homine, cupido ex stulto numquam tollitur.

Honestâ hæc nostra cupiditas, & discendi amor. De Signis deferendis agis, antè de locandis: dic semel & explica quæ ipsa Signa. Distulisti? sed res poscit, & ego. L i p s. Atqui ad Pugnam ego iam ibam. & vereor ne vt oculi, qui huc illuc flectuntur, parum intendunt: sic ego minus aliquid in præcipuâ re videam, tuâ auocatione. A v d. Culpa hæc mea fuerit, recipio: * τὸ δ' ἐν ποσὶ ἵστα ζέχον, vt ait Pindarus. L i p s. Tu quidem si me iubeas sidera exhibere, credo debeam: ita quod cœpisti virges. Obtempero igitur Eurystheo meo, & scito, Duplicia in militiâ nostrâ Signa esse, *Peditum Equitumque.* Peditum item duplicia, *Legionis* totius & *Manipulorum.* Signum legionis, Aquila, vt suprâ tetigi: nec nisi vnus vna. Imò nec sociorum quidem, & quia hæc præcipui imperij signum; subiungi sub eam socios voluerunt & auxilia, non scorsum habere. Huius origo variè petitur. A Ioue alij, qui hanc insigne militiæ habuerit; quidam à Troianis; ego fortasse nihil errem, si aut ipsos à se Romanos reperisse dixerim, aut vicinorum exemplo. Sane rapacium aliquot animalium effigies adsumi & præferri, bello conuenit: & video variè olim fecisse Romanos. Nec enim solam Aquilam prisca illi, sed plura eiusmodi animalia prætulerunt, nata in pugnas aut raptus. Plinius hoc docet; *Romanis Legionibus aquilam*

* Quod in peditibus esset, ait & cur. vas.

Aquila legionis.

Origini.

Alia quæque animalia olim. Lib. x. cap. l. i. i. i.

C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima, cum quattuor alius Lupi, Minotauri, Equi, Apri, quæ singulos ordines antebant. Paucis antè annis sola portari in aciem cæperat, reliqua in castris relinquebantur, Marius in totum ea abdicauit. Notanda nobis monitio hæc Plinij, & miranda. An non mirer rem tam nouam esse, & diu post Polybij æuum, de eximiâ & solitariâ hac dignitate aquilæ: & tamen non ipsum, non Lium aut Dionysium, aliorum illorum signorum excimisse? Atqui fortassis cohortium illa fuerunt. Non potest: cum quattuor ea tantum nominet Plinius, cohortes autem decem sint: sed & addat, *singulosea ordines anteisse.* An ergo manipulorum? id dicendum sit: aut fortasse ad veteres illos ordines & Genera militum Plinium respexisse, cum instruebantur (antea monui ex Dionysio) per quinque suas classes. Etsi postea etiam quinque ordines, in ipso Lio explicatis; nempe *Hastati, Principes, Triarij, Rorarij, Accensi.* An ergo fortasse singuli isti discretum tale signum habebant? sed Triarij ipsam Aquilam? qui volet, examinet: in Festo quidem lego: *Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat, quia confecto bello inter quos pax fieret cæsa porca sædus firmari solebat.* Ecce & ille quintum locum tribuit: ergo inter Accensos esto. Nam in manipulis aut cohortibus, ubi denarij sunt numeri, non habeo aptare hoc discrimen. Nominat & Festus *Porcum*, qui Plinio est *Aper.* Idem & de * Minotauro commemorat: *Minotaurus*, inquit, *inter militaria signa, quod non minùs occulta esse debeant consilia ducum, quàm fuit domicilium eius Labyrinthus.* Bellè hæc dicuntur. sed vnde rusticulis illis Romanis Minotaurus & fabella hæc innotuit? Vnde ne verè, non Minotaurus, sed taurus fuerit: vti alia animalia illa nota Italiæ, & capta ob causam quam dixi. Certè & Taurus robustum ac ferox animal, atque aptum pugnæ: nec aliter etiam Germani prisca *imagines ferarum* habuisse à Tacito scribuntur inter signa. Sed Aquilæ hæc dignitas etiam apud alias gentes fuit. Persis regale hoc signum: atque ita Xenophon de Cyro: *ἦν δὲ αὐτῶν τὸ σημεῖον αἰτὸς χρυσῆς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατιγμῆος. καὶ νῦν δὲ ἐπὶ τοῦτο τὸ σημεῖον τῶν περσῶν βασιλεῖ διαμῦναι:* *Erat ei signum aquila aurea in hastâ longâ extensâ. & nunc quoque ipsum hoc insigne Persarum regi manet.* Iterum Xenophon in rebus Cyri minoris: *καὶ τὸ βασιλείου σημεῖον ὁρᾶν ἔφασκεν, αἰτὸν πρὸς χρυσῆν ἐπὶ πέλτης ἐπὶ ξύλον ἀνατιγμῆος:* *Regium insigne videre se dicebant, aquilam auream in peltâ super hastam extensam.* Sed quomodo hæc in peltâ? depicta in eâ aut sculpta? an super peltam imposita, & velut pedibus ei insistent? quod voles, arbitrare. Meminit Curtius, de Dario: *Inter hac aquilam auream pinnas extendenti similem sacrauerunt.* Talis omnino Romana, vt ad eam redeam, quæ summæ hastæ insisteret ex auro vel argento, & fulmen sæpe vnguibus tenebat, quasi iaculaturâ.

Incertum; ubi ea.

* Etiam Vegetius Lib. III. cap. VI.

Aquila Persarum.

VII. Pzd.

I. Anabaf.

Lib. III.

Forma Romana Aquila.

In Nummis M. Antonij & Augusti sic appâret: sed & in Dione alibi lê-
gi inter prodigia tristiora, *aquilas fulmina è pedibus abiicisse & remisisse.*
Sed nec corpus ipsum aquilæ magnum, cùm Florus scribat, Clade Va-
rianâ, *signiferum aquilam intra balthei sui latebras gerentem in cruentâ*
palude delituisse: ne scilicet potirentur eâ hostes. Tale in Silio, pugnâ
ad Thrasymentum:

Lib. VI.

*Oculere interdum & terra mandare parabat,
Sed subisis victus telis labentia membra
Prostravit super, atque illatâ morte tegebat.*

Lib. XL.

Hæc forma Aquilæ: nisi quòd in Dione ramen intricatum aliquid de
facello vel ædiculâ, in quâ eam locat. Οὐδ' αὖτις, inquit, ὀνομασμέτος,
ἔστι δὲ νεὸς μικρὸς, καὶ ἐν αὐτῇ αἰετὶς χρυσοῦς ἐπίδρυται, κατὰς αἰατὰς τε ἐν πᾶσι
τοῖς ἐκ τῆς καταλόγου στρατοπέδους, καὶ ἐδ' αὐτὸς ἐκ τῶν χειμαδίων, πλὴν εἴποι
σύμπας ὁ στρατὸς ἔξοι, κινεῖται, καὶ αὐτὸν εἰς ἀνὴρ ὅτι δόρατος μικρὸς ἐστὶ
τὸν σύρακα ἀπηνέμεν, ὥστε καὶ ἐς τὸ δάπεδον καταπλήνυνται, εἴρει: *Aqui-*
la *qua* *dicitur, est facellum exiguum, & in eo aquila aurea locatur, statui-*
turque in omnibus ordinarijs legionibus, nec quoquam ex hibernis effer-
tur, nisi cùm omnis legio exit, quam vir unus in hastâ parvâ (malim
μακρῇ in Græco, id esset longâ) *cuius inferior cuspis in acutum desinit*

Obscurâ il-
la Dionis.

ut in terram desigi possit, portat. Dico intricatum hoc de facello. vbi
enim in Numis vsquam talis effigies? quin nudæ eæ conspiciuntur (&
centenæ aliquot extant) sine regmine vlllo facelli. Nónne etiam præ-
graue hoc pondus ferenti fuisset? In columnâ tantùm Traiani, nescio
quid in alis aquilarum imponitur, quod fateor me non explicare. Nisi
ergo Dionis infimo illo æuo mutata aquilæ forma, censeo mentem
eius esse, aquilam cùm in hibernis esset in facello repositam, atque in-
de motam cùm educenda. Id mihi Herodianus approbat, qui de Præ-
torianorum castris loquens, Antoninum venire facit eis τὸν νεὸν, ἐνθα τὰ
σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς στρατοπέδου θεωροῦνται: *in facellum, vbi si-*
gna & imagines exercitus adorantur. Sed & figulina opera nostrâ æra-
te ibi cruta, cum inscriptione. EX ÆDICVLA AVGVSTORVM:
quam hanc esse nihil absurdum. Enimverò & olim Romæ signa in tem-
plo. Dionysius: Ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ σημεῖα ἐκφέρειν: *Inxit è templis*
signa efferre. Et si templum verius esset, singulariter: quoniam reposita ea
in ærario, templo Saturni. Liuius: *Signa Quæstores ex arario deferre*
subt:

Signa in
ædiculâ.
Lib. II.

iubet. Et alibi : Signa arario prompta feruntur ad Dictatorem. Illic igitur, & religionis causâ ; & custodiâ, quia pecunia ibi publica & argentum. Nec aliter Galli olim τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτας λεγομένας ἐν τῇ τῆς ἀθηνᾶς ἱερῇ εἶχον : aurea signa, quæ Immota vocitabant, in Minerue templo habebant : quod Polybius scripsit. Est autem in Dionis etiam descriptione, defigi in terram solere : quod in exemplis multis legas. Claudianus : — nec vix rubris aquilas figamus arenis. Tacitus : Plarius circa aquilas labor, quæ neque figi limosâ humo, neque aduersum ferri ingruentia tela poterant. Figebantur igitur & in ipsâ pugna, cum ea in loco staret, nec impelleretur hostis. Sed & in castris defixæ stabant, ac legis inter prodigia cum in hostem eundem esset non potuissent euelli. Huius sententiæ puto quod in Thebaide Tragœdiâ, Senecæ inscriptâ, legitur :

*Fixa in
terram.*

1. Annal.

— era iam bellum ciens,

Aquilâque pugnam signifer motâ vocat.

Non enim ibi ventilatio aliqua aut in aëre motus aquilæ capiendus, sed quod refixa ac loco mota ab Signifero fuerit præeunte ad pugnam: Et si tota res vana, nec credimus Thebanos olim aut Græcos (de ijs sermo) aquilam vsurpassê. Sed Romanos scilicet ritus poëtæ trahunt ad alios. quod ipsum Statius in istâ re, cum de Adraсто loquitur, militare consilium habente:

Ventum ad consiliū penetrare, domūque verendam

Lib. x.

Signorum, magnus ubi dudum cladibus eger

Rerum extrema mouens frustra consulat Adraстus.

Nam facit signa adseruari in tabernaculo Adraсти, siue in Prætorio. quod ipsum indicare Tacitus videtur de seditioso milite, *Vexillum in domo Germanici situm flagitare decipiunt.* Et si aliud fortasse illud vexillum (in Tacito dixi) & certum ante Prætorium potius, quàm in ipso Signa fuisse. Videndum etiam in Statio, an non verius distingui *Signorum cladibus*: enallage quadam poëtica vt dicat, Adraстus agrum animi fuisse ob multa signa cladum quæ animo iam reuoluebat. Sed ego ab aquilâ nostrâ abeo: de quâ tamen Iosephi egregius locus: *Αιτὸς πάντος ἀρχεὶ ῥωμαίοις τῶν ματος, βασιλεὺς τῶν ὁικωμένων ἀπάντων καὶ ἀλκίμωτατος ὢν. ὁ δὲ καὶ τῆς ἡγεμονίας τεκμήλειον αὐτοῖς, καὶ κληδὼν ἐστὶν ἕως ἂν ἴωσι τὴν κρατήσιν δοκεῖν.* *Aquila omni legioni apud Romanos præest, rex ipsa omnium animi, & eadem valentissima. Unde etiam imperij signum ipsis est, & velut omen victoria in quoscumque eunt.* Vnica autem tantum hæc Aquila in legione vnâ: nec Socij, cum in alijs pares, eam habuerunt. Itaque per ipsas Aquilas, numerant legiones. vt Hirtius: *Erat Pompeij acies tredecim aquilis constituta.* Et improvidè omnino Lucanus, qui de Arimino à Cæsare capto:

1. Annal.

Lib. III.

Vt nota fulsere aquile, Romanâque signa:

Non enim nisi vna tunc apud Cæsarem legio (ipse & alij tradunt): ergo nec nisi vna Aquila. Sed poëta à calore excusetur, aut enallage &

schemate:

schemate: ego transeo ad manipulorum signa: quæ olim quid fuerint ipsa vox illa indicio est. Nam cum perticis fæni manipulos seu straminis suspensos ferrent, illa ipsa manus quæ ea sequeretur dici Manipuli. Poëta:

Manipuli
signum.

*Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Vnde manipularis nomina miles habet.*

Sed hæc rustica non mansere. posterior forma fuit, hasta in cuius summo transuersum ligneolum, modum crucis. Nummi & monumenta passim ingerunt, & sæpe cum manu supra eminente: nõne allusione ad Manipuli vocem? Sed & orbiculos quosdam vel clypeolos, qui infra crucem hastæ adnexi, iidem nummi & lapides ostendunt. Quid fuerunt? ex argento vel auro imagines deorum primò, deinde & Imperatorum. Tertullianus: *Omnes illi imaginum suggestus in signis* (ita legimus) *monilia crucium sunt*. Trahit ad nostræ & sanctæ crucis gloriam: & omnes illi adtextus & structura imaginum, inquit, in manipularibus signis, quid nisi ornamenta crucis? Dixi deorum primò fuisse, nec ambigo quin Martis, Romuli, & talium innexa olim: qui scilicet militares dij, & conspiciuntur in nummis, ante Principum ævum: sed ab hoc exemplo ipsorum deinde Imperatorum. Sic Drusi imago inter signa, apud Tacitum: *Tua Diue Auguste calorcepta mens, tua pater Druse imago*. Sed & Seiani per adulationem, in Suetonio: *Munera Syriacis legionibus dedit, quod sola nullam Seiani imaginem inter signa coluissent*. At de Cæsarum, scriptores vulgò. Suetonius: *Artabanus transgressus Eufратem aquilas & signa Romana, Cæsariumque imagines adoravit*. Etsi distinguere ibi à Signis videri possit, & seorsim quoque effigies illorum adoratas. Sed in Arriano certius, Dissertationibus Epicteti:

1. Annal.
Tib. cap.
XLVIII.

Cal. cap.
XLIII.

τὰ σημεῖα τῆς ἐπὶλέκτους στρατῶς, αἰτοὶ, εἰκόνες βασιλείων, ἑμίματα, πάντα χρυσᾷ, ἀνατεταμένα ἐπὶ ξυστῶν ἡργυρευμένων: *Signa selecti exercitus* (id est, legionum) *aquila, imagines Principum, vexilla, omnia aurea, extensa in*

Signa ex
auro vel
argento.
Lib. XXIII.

hastis argentatis. Nota, quod aurea ipsa fuisse dicit, etsi hastas argentatas. Olim tamen & signa ex argento, & causâ in Plinio: *color argento clarior est, magisque diei similis: & ideo militaribus signis familiarior, quoniam is longius fulget*. Non abdicat aurea, sed magis vulgò fuisse ait ex argento. De his imaginibus Tacitus: *Vexillarius direptam Galba imaginem solo adstixit*. Panegyristes ad Maximianum: *Demens qui nesciebat, quocumque fugeret, ubique numina vestra diuinitatis esse, ubi vultus vestri, ubi signa coluntur*. Nec sustulit ea prorsus Constantinus Imperator. etsi in Eusebio scriptum, quod *crucem signis inseri iusserit, καὶ τῶν χρυσῶν ἀγαλμάτων ὅποια δεσποῖεν αὐτοῖς ἱθὺς ἢ τὸ μέν: & aurearum imaginum, cuiusmodi antea solent, nullam*. Aut enim de mortuis tantum Imperatoribus hoc sentit; aut non diuturnum fuit. Ipsius certe Constantini & filiorum imagines sunt in Signis, quæ nummi ab illo ævo repræsentant. Sed & Vegetius diu post illum: *Prima cohors imagines Imperatorum, id est diuina & præsentia signa veneratur*. Apud

1. Hist.

Lib. IIII.
de Vit.
Const.

cumdem,

Lib. I.
cap. VI.

cumdem,

eumdem, *Imaginarj vel Imaginiferi, qui imagines Imperatoris portant.*
 Sed nota, *Imperatoris*, vnus numero: ergo non iam defunctorum. Hæc
 talia Tacitus intellexit, in aduentu Teridatis: *Agmina legionum stetit* xlii. An.
refulgentibus aquilis signisque & simulacris deum in modum templi. An
 & Iſidorus, cùm scribit: *Pilam in signa constituisse fertur Augustus,* Lib. xvii.
*propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, ut * magis figuram orbis*
ostenderet. Ego olim sic accepi, & ad clypeolos illos rettuli: valdè
 nunc resilio, & scio signa hæc imaginum, fuisse diu ante Augustum.
 Quid ergo Iſidorus vult? nouum imò verus, sed paucis notum, signum
 tangere: quod fuit pila vel globus in summâ hastâ. Turcæ hodie reti-
 nent, & equinos aliquot pilos ab eo globo pendulos demittunt. Fal-
 lor, aut hoc est quod Beda sic tangit de Eduino rege: *Nec non & in-* Lib. i. r.
cedente illo vbi libet per plateas illud genus vexilli quod Romani Tusam, Hist. c. xvi.
Angli appellant Tuuf, ante eum ferri solebat. De splendore & pompâ
 regis eius scribit, & vel pacis tempore semper incessit cum hoc vexil-
 lo. Gratia tibi esto Beda qui nominasti, & per te Vegetio iam suppe-
 tiamur perpetuùm aliâs laboranti. Scribit iste in signorum recensu:
Aquila, dracones, vexilla, flamule rufæ, pinna. Malè rufæ. quia etsi pu-
 nicæ fuisse fateor, non tamen solas. Libri scripti (Stevvechius testa-
 tur) *tuba*, imò duo ex ijs *tusæ*. Amplector, teneo, & in ordine isto si-
 gnorum deinceps colloco: *flamulas, tusas*. Ipsa vox an non Gallis ho-
 die *Pilam* sonat, qui E addito *Tusam*? Sed hanc tamen inter equestria
 magis fuisse arbitror, quia post Flamulas Vegetius recenset. Satis de
 Manipulorum signis: ad Equitum imus. Av d. Cohortium ergo omit-
 tis? L I P S. Non enim propria opinor fuisse, nec Polybius quidquam.
 Tacitus quidem ingerere videtur: *Concionem discedere in manipulos iu-*
bet, vexilla præferri ut id saltem discerneret cohortes. Et iterùm: *vexilla*
comitantis Galbam cohortis. Tertiùm: *Vnâ tres aquilas, & signa co-*
hortium locant. Imò & ipse Liuius: *Cohortibus, quæ signa amiserant, hor-*
deum dari iussit. Cæsar: *Quarta cohortis omnibus fere Centurionibus oc-*
cisis, signiferoque interfecto, signo amisso. Iterùm Liuius: *An si eosdem*
animos habuissetis, signa alicui manipulo aut cohorti hostis abstulisset? Dis-
 cernere etiam videtur. sed tamen sine calumniâ accipi hæc fortassè de
 Signis ipsis manipulorum possunt, qui faciunt scilicet Cohortem. Nisi
 placet Signum cohortis dici, ipsum illud Triariorum, quod dignissi-
 mum scilicet erat. Sanè diuersâ formâ fuisse (olim quidem) vix dixe-
 rim: & consule omnes nummos aut lapides, præter manipulorum & le-
 gionis non puto repertum iri. Rideo qui Lucanum eò traxit: — *per*
signa decem felicia castris. Signa decem, inquit, *totidem cohortium sunt.* O bo-
 ne, quàm facis quod ego sæpe, & erras! Illa verò castra decem sunt, non
 signa: & per castra totidem intellegit annos. Nusquam ergo expressè
 cohortium signa? imò, sed inferiore æuo, quo multa iam nouata: & è
 Vegetio colligas singulis cohortibus fuisse suos Dracones. Sed quid ad
 Polybium aut præcos? Magis appositè addubites, an Sociorum mani-
 puli

Lib. xvii.

* E scriptis
libris lego
malum, id est
pomis.Signum Pi-
la.Lib. i. r.
Hist. c. xvi.Lib. i. r.
cap. v.
Vegetius
correctum.An cohorti-
bus signa?

1. Annal.

1. Hist.

Sociorum
signa.
Lib. IXX.

Lib. XXV.

Equitum
vexilla.
Lib. VII.

Vexillatio.
Lib. II.
cap. I.

Cap. XX.

Flamula.

Vexilla &
purpurea.

Lib. XVIII.

Aurum
mixta.

Lib. XVI.

Nomen Prin-
cipis in Si-
gnis.

puli signa habuerint, an tantum cohortes. Equidem In Liuiio lego: *Quattuor millia militum amissa, & legionis secunda signa tria, undecim vexilla socium nominis Latini.* Videtur Signa tribuere ciuibus, vexilla focis: uti & hoc loco: *Proxima porta cohors Peligna erat, cuius praefectus Vibius ereptum vexillum trans vallum hostium iecit.* Tribuit Vexillum cohorti: sed an toti, an eius parti? Nam de voce, haud valde moueor, & scio Liuium ac Tacitum cum signo miscuisse. Equidem temere nihil hic adfirmem, qui nec de tota distributione cohortis Socialis firmiter scio: etsi inclino magis, centurias etiam fuisse, & in iis sua signa. Hoc olim, postea nihil abnegem, Vexilla cohortium proprie dici. Sic in Ausonio: *Clara cohortis vexilla regens:* id est, cohorti praefectus. In Capitolino de Pertinace: *Vexillum regendus adscitus est.* Omitto ista, & ad vetera ac propria Vexilla venio, quae Equitum fuerunt. De iis Liuius: *Vexilla se suorum paruasque cernere equitum:* de Romanis equitibus dicit. Idem de sociis: *Inferre vexillarios iussit signa.* Proprie vexillarios: & erant haec vela quadam quadra expansa ad hastam: sed vela modica, ut in monumentis comparent. Nostra aetas retinet in equitum bandis, etsi forma paulum diuersa. Propius accedunt templorum vexilla, quae in lustratione & processibus anteferuntur. Hinc Vexillatio, de ipsis equitibus aut eorum Ala, crebrius posteris verbum. Vegetius: *Equitum ale, quod protegant acies, quae nunc Vexillationes vocantur, quia velus, hoc est flamulus, videntur.* In Galba Suetonij, Germanicorum vexillatio: quae Tacitus ambiguo magis sensu dixit *Germanica vexilla.* Sed in Vegetij verbis, sunt qui Flamulis in Flameola mutant. o male! abstineant. Georgius Cedrenus: *Βιξιλῆες, οἱ ἐν μακρῶν ἵππων. καὶ βιξίλα, παραπλάσιμα ἐκ πορφύρας καὶ χρυσοῦ, εἰς τετραγώνου σχῆμα πεποιημένα. Ἄντα ἔχοντες ἐπὶ μακρὰν ὀδὴν, κυκλῶν τὸ ἀπορρόμβρον τῶν βασιλέων, κατακύπτουσιν αὐτοῦς. Εἰς δ' ἂν τὰ λεγόμενα φλάμελα: Vexillationes, Romanorum equites. Vexilla, passim panni seu vela de purpura & auro, in quadratam formam effecta. Haec adaptantes longis hastis, circum Principes in orbem euntes, eos segunt. Sint autem illa quae nunc Flamula dicuntur. Ille idem de Arabibus: τὴν τῆς εἰρήνης ἑγγυαφοῦ χάριν ἐπὶ φλαμελῶν κρεμάσαντες: Chartam conscriptam, pacis testem, super flamula suspendentes. Sic vertendum id fuit: & ducendus huc etiam Suidas: Σαυρίων, εἶδος σημαίας ἢ φλαμελῶν: Saurion, genus signi vel flamulae. Quid tamē Saurion, ignoro. Noto ultra in Cedreni verbis, de purpura fuisse. Potest aptari Capitolini illud in Gordianis: *Sublata de vexillis purpura Imperatores eos dicimus: etsi Dracones tamen tunc etiam purpurei.* Isidorus de coloribus Circi: *Rufos currere Marti sacrauerunt, a quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum coeco decorantur.* Ille idem Cedrenus aurum miscet, & circum Principem a locat. Hoc ipsum Ammianus de Constantio Caesare Romani venire gestiente: *ut pompam nimis extantem, rigenti auro vexilla, & pulchritudinem stipatorum ostenderet tranquillum agenti populo.* Atque his vexillis, sed & signis aliis, nomen Principis inscriptum. Dio de Verginio Rufo: *Ipsam Caesarem & Augustum appellabant.**

labant. cumque non acquiesceret, ἄλλος ἐκ ποταῖν πρὶν ἢ ἀμυσίαν ταῦτα ὄψαι. In Notione. ταχέως ἐπέγραψε: militum quispiam uni è signis celeriter hæc inscripsit. Suetonius in Vespasiano: Affensere cuncti, noménque eius vexillis omni- Cap. vii. bus sine morâ inscripserunt. Allusit auctor Thebaidos:

— aureâ clarum notâ

Nomen Ducum vexilla præscriptum ferunt.

Ostendit aureo textu fuisse istas litteras. Hoc quoque à ritu magis prisco videtur, cum vnum aliquod & Imperatorium vexillum grande præferretur, nomen eius habens, non tamen aureis sed puniceis litteris inscriptum. eoque vexilla ipsa tunc non punicea, sed candidi potius coloris. Dio de isto in rebus Crassi contra Parthos: *Σημεῖον δ' ἐπὶ τῶν μά- Lib. xi.*
χάλαν τοῖς ἰσίοις φοικῶν, καὶ ποινικὰ γράμματα ἐπ' αὐτοῖς ποδὸς δὴλώσαν τῆ

γάλλον τρισίσι τοις αὐτοῖς, καὶ φοινικὰ γράμματα ἐπ' αὐτοῖς, ὅπως δὴ λέγουσι τῷ
 περὶ τῆς στρατῆς καὶ τῆς στρατηγίας σφῶν τῶν αὐτοκρατορέων ἐχόντων, εἰς τὸν ποταμὸν διὰ
 τῆς γαλίας περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἐξουσίας: *Vexillum quoddam ex illis magnis, quae
 velorum sunt similia, & quae puniceis litteras inscriptas habent ad noti-
 tiam exercitus & summi eius Imperatoris, id tale in flumen à ponte in-
 ner sum decidit. Hoc ad equestres Flamulas commodè non referas, sed*

Signum Im-

fuit potiùs Imperatorium quoddam signum : quod posterior ætas *Imperatorium* *Labarum* dixit. De quo vberiùs non nunc dico, non item de Draconibus, quia hæc inferioris æui. A v b. De Labaro remitto, de Draconibus vrgeo: & Musarum fidem, dicito. L i p s. Non rogas, sed iubes, cùm sic rogas. accipe vbertim. Draconum origo vnde sit, inuenio magis, *Draconum origo.*

quàm credo. Isidorus ab alto petit & à nostro Phœbo : *Draconis signa*, Lib. xvii.
inquit, *ab ipso Apolline morte Draconis inchoata, dehinc à Græcis &*
Romanis in bello gestari cœperunt. De Apolline, haud illepidè; de Græ-

cis falsò. Nam quis ijs vnquam scriptor tribuit? Alijs aliquot gentibus magis reperio. vt Assyrijs, Ioannes Curopalates: *Cyrus*, inquit, *vsq; Medorum principatum adeptus est*, Assyrijs quoque bellum intulit, & ab ijs cepit τὸ καθεῶδος, καὶ τὸ δρακόντειον φλάμελον: *tunicæ genus, & draconum imago.* Indi quoque feruntur imperare apud Sines, &

Assyrii vsq;
De offic.
Cōstantin.
et Indi.

Draco vexillum Indis tribuit scriptor incertus apud Suidam, cuius
 ipsa verba dabo, quia graphicè depingit : Ἰνδοί, ἔθνος βάρβαρον· κατὰ δὲ In χιλιεύς
& τοὺς ἰνδοί.
 τὸν ἀδελφὸν ἦσαν αὐτοῖς σημαῖαι ἥν' ἰππῶν καὶ ἑκάστη χιλιούτω δέκοντα τῶν
 κάμψικος ἀναταγμένων. ἑ ἀργυρεῖ μὲν ἢ καφελὴ πεποίηται, σπερσάντων ὁδόντων,
 καὶ τῇ χασματωσ ἀπὸ πύλων ἑσπερως. τὴ δὲ ἄλλο σώμα σιελούφον ἦν, ἐς τε μήκος
 καὶ βάρους καὶ τοπικίον τῆς χεῖρας ἐς ἀλφειον δέκοντα· *Indi, gens barbara.*
quibus in bello erant signa, in quosque mille equites Draco, extensus in per-

Indi & Sindii idem uti populi.

ἐν τοῖς πολέμοις ὑφ' αὐμάτων εἰσι βαφῇ πεποικιλμένα, ἀ εἰς ἰδέαν μάλιστα ὁρίων
 εἵλεσται, καὶ ἀπὸ ῥώντων κόντων συμμίττον: *Signa Scythica, qua ferunt in bello,
 sunt vela vel textilia colore variegata, quæ in speciem maximè serpenti-
 um assimilata sunt, & suspensa è mediocribus hastis.* Vides ergo Scy-

Item Daci.

tharum esse, quorum pars aut confines cùm sint Daci; quid mirer eos
 quoque vulgò vsurpassè? Imò non alia signa habent in columnâ Traia-
 ni, bello illo Dacico, & sæpe ibi videas expressâ. Atque ego censeo ab

Romani ab
ijs.

his ipsis Romanos sumpsisse, vt sit, imitatione. Placuit enim ille terror
 quem moti in aëre faciunt, & visum bello aptius quàm Romana illa
 signa. Ab ijs, inquam, origo, vel hoc argumento, quòd ante Traiani

Aut à Per-
sis.

æuum non eos in rebus Romanis legas. Nisi quis tamen à Persis magis
 petat, cùm in Vopisci Aureliano legam, inter spolia à Zenobiâ capta
 & traducta, etiam *Persicos dracones*. Atque hoc faciat pro sententiâ

Lib. II.
cap. XII.

Curopalatæ suprâ dictâ. Deinceps quidem crebri in Romanâ historiâ:
 & Vegetius notat, *Dracones per singulas cohortes à Draconarijs ferri in
 prælium*. Si per singulas cohortes, sanè multi. Vt addam, proprios quos-
 dam & peculiare Principis fuisse, qui toti è purpurâ in eius comitatu.

Lib. XVI.

Significat, Ammianus de Iuliano veniente in prælium: *Quo agnito
 per purpureum signum Draconis summatasi hasta longioris aptatum*, Di-
 sertè *purpureum* ibi dicit, qui color imperij: & nisi fuisset, cùm tam mul-
 ti Dracones in acie, vnde ex vno illo Cæsar * agnitus? Sed color emi-
 nebat, vt dixi: & de ijs capiendus idem Ammianus, ingressu Constantij

* Nisi pla-
 cet longiorē
 hastā eam
 ceteris fuisse,
 ex Am-
 miano.

Augusti in vrbem: *Alternūque potestatis gressus multiplices alios pur-
 pureis subtegmibus texti circumdedit Dracones, hastarum aureis gem-
 matisque summatibus illigati, hiatu vasto perflantes, & idè velut irā*

Dracones
 circa Prin-
 cipem.

*perciti sibilantes, caudarūque volumina relinquentes in ventum. Quo-
 rum sententia est (nam vulgò malè distinguuntur:) alias varias poe-
 states siue Præsides & Duces circa Imperatorem incessisse, atque eos
 circumdeditisse deinde Dracones. Poëta Claudianus Honorij Principis
 ingressum Draconibus quoque ornat:*

v. Conful.
Honor.

— *quid fixa Draconum*

*Ora velint, fluitens ventis, an vera minentur
 Sibila, suspensum rapturi dentibus hostem.*

Vbi *fixa ora* licet accipere (aliter, *fissa*, legerem, id esset aperta.) in ipsâ
 hastâ per guttur sic infixâ, vt in columnâ Traiani alibi comparent. Nam

An in velo
Dracones?

vt te moneam, etsi ὑφ' αὐμάτων suprâ dicuntur; etsi *textu sericeo*; etsi *fla-
 mula*; denique *subtegmibus texti* Ammiano: tamen profectò ambi-
 gas, an in velo sic depicti fuerint aut acu-texti; an potius corpus totum

An solida
serpota?

solidum è pannis & subtegmine factum. Moueor ita censurè Traiani
 columnâ sæpe dictâ, in quâ palâm sic exstant: corpora dico, non ima-
 gines: moueor & à verbis suprâ Græcis, vbi *longitudo* & *profunditas* ijs
 datur. Quid, quòd sibilasse eos volunt, concepto ventro? Sed hoc ad so-
 nitum, quem velum motum facit, referri etiam possit: etsi Ammiani
 verba magis nos inclinent illuc. *Hiatu*, inquit, *vasto perflantes, & idè*

velut

velut irā perciti sibilantes. Vastum hiatum vult perflari, & illinc sibilum nasci. Scriptor quispiam in Suidā de hoc sibilo: καὶ πρὸς ἡχὴν ἀέρος τῆν οὐρανὸν καὶ τῆν πρὸς τὴν διὰρχομένην βιά. *Atque etiam sibilant & sonant aliquid ad motum, à vento aut spiritu per vim penetrante.* Videtur & cò Sardonius spectare, versibus hisce, pugná inter Vandalos & Romanos:

— iam textilis anguis

*Discurrit per utramque aciem, cui guttur adactis
Turgescit Zephyris, patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem; pannóque furorem
Aura facit, quoties crassatur vectile tergum
Flatibus, & nimium iam non capit alius inane.*

Panegy.
Maior.

Adhibe mentem tuam & sensus, vix aliud possis dicere quàm defingi ab eo rotundum & inanem Draconem, ita textum vt vento turgescat quem per guttur admittit. At in sententiam tamen aliam ducat Prudentius:

*Próque ventosis draconum, quos gerebant, palliis,
Præferunt insigne lignum quod draconem subdidit.*

mel. ap.
Hym. 1.

De Draconariis duobus loquitur, qui è militibus aggregati ad cœtum Christi. Et vocat ecce *Pallia draconum*, quod sit pro mente & ritu vulgi: cum & hodie in velis militariis varia sic pingamus. Habes quos voluisti Dracones: ego in gradu me compono vnde deieceras, imò ad lineam ipsam venio quam institi, de Signis non deserendis. Hæc enim illa Romana signa, quæ sacra habuerunt, per quæ iurarunt, & quos vnicos bellorum deos. Bono consilio, vt religionem animis ingignerent, & signorum non amore tantum sed venerationem. Ergo firmius asseruabant, fortius amissa recuperabant. Quoties legis, integras acies iam fluctuantes, iam recedentes, restitutas & impulsas signis in hostem iactis? Suadebat enim repetere non pœna tantum quæ manebat iis amissis, sed etiam pudor & religio, & quasi deos ac sacra sua prodidissent. Pœnæ exempla, in Dionysio. *Quidam, inquit, è ducibus signa sua crepta in hostes iecerunt, vt languidioribus aut timidioribus ex necessitate robur imprimerent, scientibus quòd iis qui signa non retulissent, cum ignominia esset moriendum.* In Livio: *Inermes milites, signo amisso signiferos, duplicariosque qui reliquerant ordines, virgis casos securi percussit.* Religionis exempla, in Tertulliano: *Religio tota castrensis signa veneratur, signa iurat, diis omnibus præponit.* In rebus ipsis, quòd perfugium illic vt in sacris. Tacitus: *Signa & aquilam amplexus religione sese tutabatur.* Ammianus: *Qui fraudum conscius & noxarum ad militaria signa confugit. Quòd ea ornabant, vngebant, colebant, vt ipsos deos.* Claudianus:

signa sacra

In hostem
iaci solent.

Moripœna;
si amissis sit.
Lib. 12.

Lib. 11.

Deorum iu-
cultus.
Apolog.,

1. Annal.

Lib. 12. v.

— Mauortia signa rubescunt

Floribus, & subitis animantur frondibus hæta.

Suetonius eo sensu: *Neque aquila ornari, neque signa conuelli potuerunt.* Nèc aliter in eodem, de laribus: *Kalendis Ianuariis exornati lares.* Etiam vngebant. Plinius: *Aquila cerè ac signa illa puluerulenta & custodis horrida,*

Claud. cap.
xiii.
Neon.
cap. xlv.
Lib. xiii.
cap. 1111.

rida, inunguntur etiam festis diebus, utinamque dicere possemus quis primus instituisse. Scilicet deos quoque solent ungere, & lauare, & cibos apponere, & omnia quæ in rebus lætis more humano. In marmore antiquo: CORONÆ. INLATÆ. SIGNAQVE. VNCTA. Seneca in hanc superstitionem: *Alius fector est, alius unctor, qui vano brachiorum motu imitatur ungentem.* Minutius Felix: *Lapides uncti & coronati.* Ab hoc ergo ritu Signa uncta, sed non scvero & Polybiano illo tuos ipse Plinius ostendit rem nouitiam esse. Habes religionē in Signis, & verē de iis

Lib. vi.

Dionysius: *τιμωτάτα πομπαίοις ταῦτα ὄντι σεπτάτα, καὶ ἀνεπίδριμτα διὰ τὴν νομιζομένην:* *Venerabilia maximē ea Romanis, & tanquam deorum statuas, sacra arbitrantur.* Item Tacitus: *Conuersus ad signa & bellorum deos.*

1. Annal.

Iterum: *Sequerentur Romanas aues, propria legionum numina:* de aquilis.

A v d. Cetera capio, Plinij locum ruminor de *custodiis signorum.* Appellat enim ea in verbis à te dictis, *custodiis horrida.* Quæ illæ: L i p s. Subito

Carcere ad signa.

rogas, subito respondeo, videri ad aquilas & signa carcerem militarem fuisse: quia is locus maximē conspicuus & nocte dieque custoditus. Carcerem quidem in castris Tacitus agnoscit, in seditione militum Pannonicā: *Blasus paucos adfici verberibus, claudi carcere iubet.* Et statim inibi,

1. Annal.

carcere effracto soluunt vincula, desertorēque & rerum capitalium damnatos sibi miscens. Iuuenalis: *Leuāque si longo castrorum in carcere mansit.* Finis esto, figuras è columnā Traiani vide, cuiusmodi & in Nummis atque aliis lapidibus conspiciuntur.

AVD. Auidè inspicio : sed dubium me magis quàm doctum figura hæc reddit. De aquilis solis dixisti: quid ista sibi vult ouis, an aries in perticarum vnâ ? quid sphynx in alterâ ? **L**IP. S. Mehercules mihi quoque Sphynge opus sit, quæ doceat soluere quidquid ponis aut ligas. De oue, es frustrâ, nam lupo est : & scis originem Romani parentis. Equidem in Appiano etiam lego, elephantem inter signa legionis cuiusdam fuisse, & adsignat caussam: ἡ δὲ στρατὸν τῷ καίσαρος ἐς τὸ σὺν ἀνιδάρρησεν, ὡς τὸ πεμπὸν σέλος, αἰτησάσθαι ἀντιπαρῆναι τῷ ἐλέφαι, κατῆσθαι πάντῃ καρτερῶς, καὶ νῦν ἀπ' ἐκείνου τῷδε τῷ τέλει ἐλέφαι τῷ ἐς τὰ σημεῖα ἐπίκεινται: *Exercitus Caesaris ita animo confirmatus est, ut Quinta legio poposcerit opponi elephantis, eosque egregie viceris, ac nunc etiam eâ de causâ elephantem in signa huic legioni constituuntur.* Quod tamen ita intellego, vt amotam aquilam non opiner, sed in clypeis signisque manipulorum elephantem fuisse. Tale in Hirtio videtur bello Africo: *Non sum, inquit, tiro Labiene, sed de legione decimâ veteranus. Tum Labienus, Non agnosco, inquit, signa Decumanorum.* Et fortasse discrimina quædam sua habuerunt, vt in Notitiâ imperij compârent.

DIALOG. VI.

Duplex, triplexque acies, & aliquot eius forma.

SED nobis euenire videtur, quod pueris qui ad aquas ludunt. ij cùm lapillum in stagnum iecerint, paullatim magis magisque maiores orbes faciunt: & tu scrupo vno injecto, varios circulos consequi facis rogationum, responsionum. Semel tibi dico, desine. multa huic rei annexa, aut adlita: & si maximè coner,

Ἀλλ' ἔπος ἅμα πάντα διυλήσομαι αὐτὸς ἐλέσθαι:

Homer.

At minimè potero complecti et omnia solus.

Redeamus, vnde abiuius, ad Ordinem aciei, qui tamen explicatus. Sequēbatur *Forma*, id est quâ positurâ & velut facie acies instructa. Hæc non varia admodum apud Romanos: & fuit ferè aut *Duplex*, aut *Triplex*. *Acies duplex.* Duplex, cùm tota acies in cornua duo secta, Dextrum ac Læuum.

Ea sepius obtinuit in exercitu Consulari: cùm duæ legiones, & singulis sua auxilia adiuncta. Hanc sectionem certum est veterem esse, & aliis quoque gentibus vsurpatam. Polixenus quidem eam refert ad Panauctorem. Διορύσει, inquit, στρατὸς ἦν ὁ πᾶν. ἔτος περὶ τὰς ἐν ὄρεσιν ὁμάσας φάλαγγας, κίεας ἔταξε διζήδον καὶ λαίον. ταύτῃ τοι ἀεὶ καεσφόρον τὸν πάντα δημογῶσι: Dionysy siue Bacchi Dux fuit in militiâ Pan. Is prius. *nam repperit ordinem, nominauit phalangem, cornu instituit dextrum & læuum.* Ex quo cornutum etiam Panavulgò designant. Exemplum aliquot eius locationis apud Romanos querere, & ponere, sit stillicidium de simulâ sumere: sexcenta sunt. Triplex est, cùm præter cornua, alia etiam media exsurgit. Id quoque crebrum: non solum vbi plures legiones, sed & cùm

Triplex acies.

Aliter duplex acies. & cùm duæ : istis scilicet in medio positis, sociis ad vtrumque cornu. Res per se clara, & obuia exempla. Sed est & alia ratio Duplicis Triplis-
 Lib. xxvii. *rem vide, pugnâ in Annibalem Marcelli : Pugnatum amplius duabus ho-*
rus est. cedere inde ab Romanis dextra Ala & Extraordinarij capere. quod
ubi Marcellus vidit, duodevicesimam legionem in primam aciem inducit.
Dum alij trepidè cedunt, alij segniter subeunt, turbata tota acies est. Iterùm
 Ibid. antè. alio prælio idem Marcellus: *Diu pugna neutrò inclinata stetit. prima le-*
gioni tertia, dextra Ala sinistra subiit. Sed & de legionibus ipsis sic dis-
 Lib. xxx. positis, exempla. In Liuius: *Prætoris legiones in primâ acie fuerunt, Cor-*
nelius suas in subsidys tenuit. Alibi: *In primam aciem suas legiones Sem-*
 Subsidia. *pronius induxit, in subsidys locata P. Licinij legiones.* Et plura. Has au-
 tem secundarias aut tertiarias legiones siue copias, subsidia aut subsidia-
 Lib. xxix. rias etiam vocabant. Idem Liuius: *Cedenti duodecima legioni qua in*
læuo cornuerat, tertiamdecimam legionem ex subsidys in primam aciem fir-
 In Iug. *mamentum ducit.* Sallustius: *Ibi commutatis ordinibus, in dextro latere,*
quod proximum hostibus erat, triplicibus subsidys aciem instruxit. Nec totæ
 Lib. ix. semper legiones, sed cohortes aliquot sic substitutæ. Liuius: *Subsidiarius*
cohortes, qua integra ad longioris pugna casus reservabantur, in primam
aciem exemplo emisit. Sallustius: *Octo cohortes in fronte constituit, reli-*
qua signa in subsidys locat. Ad has posituras Tibulli isti versus faciunt, ad
 Messallam :

*Seu sit opus quadratum acies consistat in agmen,
 Rectus ut aequatus decurrat frontibus ordo:
 Seu libeat duplicem, seu iunctum cernere Martem,
 Dextrâque ut læuum teneat, dextrumque sinistra
 Miles, sitq; duplex gemini victoria casus.*

Tibullus explicatus. Facit variam pugna faciem, ut ipse appellat. Primò, *Quadratam* simpli-
 cem, fronte recto: secundò, *Duplicem*, utroque cornu: tertio *Iunctam*,
 quam capiebam *Triplitem*, aliâ scilicet ad duas iunctâ. nam sic fiebat,
 quod hic dicitur, ut dexterâ suâ miles qui in læuo est sinistram mediij
 aspiciat; sinistram suâ, qui in dextero eiusdem mediij dextram. Inspice,
 intelleges. Sed remoratur aut potius reuocat, quod sequitur

— sitq; duplex gemini victoria casus.

Ira enim non duplex, sed triplex è triplici acie victoria sit & casus. An
Iunctam igitur intellegit, subiunctam & duplicatam, de quâ diximus: ut
 acies aciei sit supposita? Hoc opinor. & vtroque sanè dexterâ suâ si-
 nistram appositi cornus cornu aspicit, & contrâ. Nec mihi displiceat
 etiam scribi: — *duplicem seu iunctum cernere Martem.* ut duas modò
 posituras nominet, *Quadratam simplicem*, indiuisam: & hanc abiun-
 ctam,

atam, in duo cornua: facili ita sententiâ. Hæ præcipuæ sunt & receptæ Romanis instructiones: quas tamen leuiter variabant promouendo aut retrahendo. Quid velim, exempla docebunt. Plerumque enim æqualiter vtroque cornu & simul concurrebant: quod Cato apud Festum dixit, *Recto fronte*: Tibullus in citatis versibus, *æquatis frontibus*. Et de eâ re Vegetius: *Vna depugnatio est fronte longâ, quadrato exercitu, sicut etiam nunc & propè semper solet prælium fieri*. Altera depugnatio *Obliqua*, cum cornu ante cornu promouetur. Græci Τακτικὶ: λοξὴ φάλαγξ, ἢ πομπὴ κίεας ἐπὶ πρὸς, ὁποῦθεν ἀνὰ πρὸς ῥηται, πλησίον τοῦ πολέμου ἐχέουσα, καὶ ἐκ αὐτῆς τὸν ἀγῶνα ποιεῖν. τὸ δὲ ἐπὶ πρὸς ἐν ὑποσώλει δὲ ὑποσώλει ἐχέουσα: *Obliqua phalanx, qua alterum cornu, utrumcumque prædictum fueris iuxta hostes magis admovent & eo prælium facit, alterum autem abiungit*. Vegetius de hoc genere: *Secunda depugnatio est Obliqua, plurimum melior*. *Ibid*
Huius talis est modus. cum instructæ acies ad congressum veniunt, tunc tu sinistram alam tuam (Cornu intellegit, & mox ita vocat) à dexterâ aduersarij longius separabis, ne vel mistia ad eam vel sagitta perueniant: dextram autem alam tuam sinistra illius ale iunge, & ibi primum inchoa prælium. Sed ipse à Dextrâ modò committi vult prælium, non æquè à Sinistrâ. & damnat id: *quod tunc, inquit, quasi mancus est impetui, & aperticum difficultate aggrediuntur hostes*. Benè monet, pro armaturâ veteri. Nam si cornu sinistrum tuum promoues aduersus hostile dextrum, profectò latus nudum obijcis hosti, qui mistilibus aut sagittis à sinistro suo tutò petet. Hoc est quod ait, *apertos aggredi tunc hostem*: quia scura nempe in sinistris. Qui aliam causam quæsiuit, & ad infirmitatem sinistrarum partium retulit, nã ille Vegetium aut rem non cepit. Pro hac ratione Cæsar in Ariouistum pugnavit, & cum triplicem aciem instruxisset, tamen à *dextro cornu* (eius verba sunt) *quod eam partem hostium minimè firmam esse animaduertat, prælium commisit*. Tercium genus, cum in triplici acie, tertiam & mediam amoues ab hoste, & cornua modò immittis. Seneca tangit: *Quemadmodum idem exercitus modò latius panditur, modò in angustum coarctatur, & aut in cornua sinuat à mediâ parte curuatur, aut rectâ fronte explicatur*. Scipio vsurpauit in Hispaniâ. qui cum aliquot diebus obseruasset sic structam hostium aciem, ut oprimi in medio essent, infirmiores in alis: ipse contrâ instruxit, & auxilia in medio posuit; ciues & quod roboris erat, in alis. *Vbi igitur* (ait Liuius) *iara incipienda pugna tempus erat, Hispanos (ea mediâ acies erat) presso gradu incedere iubet. ipse è dextro cornu nuntium ad Silanum & Martium mittit ut cornu extenderent in sinistrâ parte, quemadmodum se tendentem à dextrâ vidissent, & cum expeditis peditum equisumque prius pugnam consererent, quàm coire inter se mediâ acies possent*. Ita diductis cornibus sinus in medio erat, quia segnius Hispanorum signa incedebant. Hæc, prouisio & instructio certam victoriam dedit, cum firmissimi cum infirmis concurrerent, & aliud suum hostem expectant in medio manent otiosi, denique alienâ fugâ & clade conseruari.

Frons re-
cta.

Lib. III.

cap. IX.

Ea vulga-
rissima.Frons obl-
qua.

Ibid

Vegetio cla-
vitas.

I. Gallic.

Sinuata

acies.

De vitâ

beat. cap.

LII.

Lib. XXVII

Gibbera
acies.

sternari. Quartum genus, huic aduersum. cū scilicet ipsa media acies prominet & incurrit prima in hostem. Græci ἐπιχωμπές, *flexum* dicunt, siue etiam κυρτὸν gibberum. Aelianus: Ἐπιχωμπές παρὰ ἄλλης, ἵππων τὰ μέγα τοῖς πελεμίοις παροπίσθη, τὰ δὲ κίερα ἐν τῶν ὁπίστω μερῶν ὀρθία ὑφ' αὐτὴν ἔχοντα γέμνα: *Flexa instructio dicitur, cū media hostibus incidunt, cornua autem retrò recta habet collocata.* Hac Annibal in pugna Cannensi scitissimè est vsus: sed cum eà quoque arte, vt cornua robustissima haberet & integra seruariet; & medijs denique pulsīs, sinu facto, immitteret ea vtriusque legionibus, victoriæ suæ certam causam. Quam vtiliter talia nostri Duces meditentur & vsurpent? & paulatim credo facturos, vt ingenia & institutionem quorundam video, qui succrescunt.

DIALOG. VII.

Aliæ quædam acierum formæ. Cuneus, Globus, Forfex, Turris, Serra.

AVD. Non aliæ igitur aut plures Aciei formæ? nam resistis & si-
les. LIPS. Cogito, si quid vtiliter etiam addam. Nam omnia con-
gerere, & figuras aliquot subtiliter ex Tacticis delineare aut explicare,
non est visum: quo sine? Romani rarò vsurpant, & sunt magis inuen-
tione scilicet & schematisini ingeniorum. Quædam tamen apud Romanos
etiam vsurpata interdum, quæ strictim & per indicem dat Cato. Festus
ex eo citat: *Siue foris opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus,
aut serrâ ut adoriare.* Cato senior est, quem scripsisse scimus De re mi-
litari. Hæc & pauca alia Agellius item prodit Capite proprio: *Vocabu-
la sunt militaria, quibus instructa certo modo acies solent appellari, Frons,
Subsidia, Cuneus, Orbis, Globus, Forfices, Serra, Ala, Turres.* Sed Ca-
tonis verba atque ordinem insistamus: quia quæ præterea Agellius,
iam per me aut ipsum te nota. Nominat *Cuneum* primò. qui est cū
angusta in fronte acies, trigoni formâ, paulatim se pandit. Igitur & *Tri-
gonum* vocant. Vegetius: *In Trigonum, quem Cuneum vocant, acies mu-
tanda est.* Item Ἐμβολον siue rostrum Græci. Illorum Scholia: Ἐμβολον
παρετάξις ὀνομα. ἔστι δὲ τὸ ἡμισὺ τῶ ρόμβου: *Rostrum instructionis nomen.
est autem dimidia pars rhombi.* Dixere & *Caput porcinum*, quia assimi-
latur, & quia velut fodit & ruit inuadendo. Ammianus: *Desinente in
angustum fronte, quem habitum Caput porcinum simplicitas militaris ap-
pellat.* Vegetius: *Cuneus multitudo peditum, quæ primò angustior, dein-
de latior procedit, & aduersariorum ordines rumpit. Quam rem (lego,
Quare) milites Caput porcinum appellant.* Sed vberimè & optimè hæc
omnia Agathias historicus, quem locum & Suidas exscripsit, cuius
verba fideliter verbatim. *Erat ijs forma aciei velut in rostrum. Littera
enim Δ. assimilabatur. Et anterior pars quæ in acutum desinebat, recta &*
densa.

Lib. x.
cap. ix.

Cuneum.

Lib. i.
cap. xvi.

Lib. xvii.

Lib. iii.
cap. xii.

Lib. ii.

densa erat, quia scutis undique muniebatur. Dixeris caput eos porci stru-
cturâ eâ efformasse. Crura autem virimque secundum ordines & cohorte-
tes in profundum composita, & pleraque parte in obliquum extensa, deibant
paullatim & disiungebantur, donec in maximam latitudinem progressa de-
finerent: ita ut medius locus vacuum relinqueretur, & terga militum nuda
per ordinem conspicerentur. Hoc ille de Francis, qui pugnâ in Narsetem
sic vsi. Sed & Hispani olim creberrimè, ac de ijs Liuius: *Celtiberi ubi* Hispani vsi
cuneos.
Lib. x. 1.
ordinatâ acie & signis collatis se non esse pares legionibus senserunt, cu-
neo impressionem fecerunt. quo tantum valent genere pugna, ut quacum-
que parte perculere, impetu suo sustineri nequeant. Romani etiam non
rarò. ut apud Liuium: *Cuneo quidem hoc laxum atque solutum agmen, ac* Lib. xxii.
si nihil obster, transibimus. Apud Cæsarem: *Milites castris exclusi, cuneo* vi. Gallie.
facto, & duce Tribonio equite Rom. per medios hostes perrumpunt. Et si
vox ea notione etiam aliâ, ne erres: significarq; historicis multitudine
confertam. Ita Liuius: *Cuneum Macedonum, phalangem ipsi vo-* Lib. xxxii.
cant. Idem de manipulis vel cohortibus Latinorum: *Tantâ cade per-*
rupere cuneos. Tacitus: *Cateruis & cuneis concurrebant.* Cæsar: *Hostes* Lib. viii.
in foro ac locis patentioribus cuneatim consisterunt. Sed secunda Forma vii. Gallie.
in Catone, *Globus.* quem Vegetius explicat, & dici ait, qui à suâ acie se-
paratus, vago superuentu incurfat inimicos. Sed credo & figurâ globosâ
& in rotundum fuisse. Tertia, *Forceps*: quæ in Agellio *Forfex*: sed in
figurâ idem est. Dicitur, cum contraria Cuneo acies instruitur, latiori-
bus primis & apertis, ac paullatim definentibus in angustum. Vegetius
de eâ: *Ex electissimis militibus confertus in V litteram hic ordo componitur,*
& illum Cuneum excipit, atque ex utraque parte concludit. Vbi & vsum
eius vides, ad cuneum soluendum & atterendum. Fecit Narfes apud
Agathiam contra Francos: τῶν, inquit, ὁ νότος ἐπικύμας ἦρμα καὶ ὑπο- Lib. ii.
μυκίας τὰ κέρατα, καὶ ἐπικύματον ἐμπεδίον (ὡς ἀν' οἱ τακτικοὶ οὐνοῦταις)
τὴν πελάγαν κατέσθας, ὡς ἀκελίεται, & alia: Tum Narfes incuruans
paullatim & cornua producens, & Inflexam anteriorem, ut suo verbo Ati-
lisares scriptores dixerint, aciem constituens, iussit, &c. Spectauit & huc
Ammianus: *Cogitatum est enim sollicitèque præstructum, ut scientes ul-*
tra solitum Alemanni vagantesque effusi, multisitudine geminatâ nostro-
rum, forcipis specie, trusi in angustias caderentur. Quartum in Catone, *Turris.*
Turres. Ea forma Græcis πύργος. & Hesychius explicat τὰ ἐν ὀπίσταις ἐν
πρυτανίῳ: ordinem militum in quadro. Eustathius in hoc Homeri:

Οἱ δὲ πύργῳδ' σφείας αὐτὸς ἀπύρταντες:

Iliad. x.

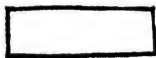
Ast hi turritim sese ipsos deinde locantes:

is, inquam notat: πύργος δὲ ὡς ἐπύρην διὰ τὰς τετραγωνοει-
δὲς, κατὰ πλυνδίων σινωπιταγῶν: Turris nunc à poeta dicta est instru-
ctio militaris, quadriformis, iuxta laterculum disposita. Vultne idem
cum laterculo esse? an constare è laterculis, & Turrim esse in altum pro-
fundum-

Turris.

Laterculum.

Serra.

Lib. II.
cap. III.

fundumque quadram instructionem? laterculum autem potius, iacentem, & in latum. Voces & imagines subindicant. Quintum Serra, de qua in Festo: Serra praeliari dicitur, cum assidue acceditur recediturque, neque ullo consistitur tempore. Id fiebat cum manipuli primæ aciei modò inuadebant, modò resiliebant, & reddebatur^o dentata quædam forma. Potuit & aliter, cum Velites ex intervallis manipulorum insiliebant & resiliebant. Ita Paulus Æmilius, pugnâ in Persem: *Triplacem aciem cuneis* (id est manipulis) *instruxit. inter quos subinde Velites emisit. Quo genere cum profligari nihil videret, cedere instituit, ut duceret hostes in confragosa.* Non alia equidem de figuris habeo digna aut vtilia dictu.

DIALOG. VIII.

Exempla aliquot pugarum: Crassi, Manlij, Casaris cum Afranio, Casaris cum Pompeio.

A V D. Commodum & comem te mihi exhibes, testari debeo, ita me Deus amet. Sed ecquid etiam magis? & per exempla te diffundis, atque illustras aut approbas præcipuas istas formas? Insignes multæ pugnæ pugnatæ sunt, velim quasi * *αὐτόπτης* paulisper esse, & lastrare te designante. L I P S. Possim cum Socrate dicere, * *σὺ δὲ ποιεῖς sermonὲς ὅλως λόγων πρὸς ἑνὴν θυλάκον.* Et vnde hæc mihi prompta? A V D. Nempe cottidie iis inuersaris, & Historiæ, ruum pabulum. Denique an vnuquam * *ἐρμῆς ἀμύθητος*? L I P S. Pertendis, & ideo sequor. Molli fronte sum ad negandum. atque ut aqua in ligno aut læui lapide faciliè ducens digitos sequitur, sic ego preces. Videbo an memoria fauebit: audi. *Quadrata* Est prima forma *Quadrata* simplex, sine vllâ diuisione. Haud sæpe repperi: est tamen in Plutarchi Crasso his à me redditis verbis. Nam ille ita struxit in Parthos.

PLVT. *At Crassus attonitus fuit prorsus, & præ trepidatione non planè consistens struxit aciem. Primum quidem, de Casij sententiâ, raram & tenuem per plurimum campi producens, ne circumueniretur: & equitatum ad cornua diffudit. Postea immutauit, ac contractis copiis ancipitem aciem fecit, & profundum laterculum, sic ut duodecim cohortes quodque latus teneret. Ad quamque cohortem*

terra.

tem equitum Turmam apposuit, ut nulla pars indiga auxilij equestris esset.

Mira hæc fuit dispositio, singillatim examinanda. Ait:

„ *Raram & tenuem*] Cassiana hæc sententia bona erat contra equitatum, quo hostis valebat. Alioqui contra grauem & statarium militem non item, quia facilis perruptu: quod sic in Liuius, x x v. *Porrecta in longitudinem acies, clamantibus Tribunis, nihil inrorsus roboris ac virium esse, & quacumque impetum fecissent hostes, perrupturos.*

„ *Profundum laterculum*] Vides ergo plurimum esse laterculum non profundum, id est, ut dixi suprà, expansum & iacentem. Sed iste Crassus æquilaterus fuit.

„ *Ut duodecim cohortes unumquodque latus teneret.*] Istæ sint cohortes non nisi quadragintaquattuor, simplici ordine sic dispositæ: si tamen repeti placet, & in numerum bis venire cohortes aut turmas angulares. Si non, age ponamus reipsâ vndique duodecim: atque erunt quadraginta octo. etsi neutrum sine scrupulo fiet. Nam Crassus legiones ibi habuit, ipso Plutarcho auctore, *septenas*. at ille cohortium numerus non explit omnino *quinus*. Defunt enim cohortes duæ. Cogitandum igitur & adsumendum, reliquis *viginti duas* cohortes in mediâ quadraturâ ad subsidium sitas. Idem de leui armaturâ supplendum. quam habuit ad *octo millia*, ex eodem Plutarcho. Vbi igitur hæc? vel inter equitatum & cohortes interiecta, ut solet, vel sparsa in fronte.

*Pensata
Plutarchi
verba.*

„ *Ad quamque cohortem equitum turmam.*] Nec hic res sine nodo. In Græco est *ἑπτάων ἵππων*. Alam igitur vertimus, ut alij? Oportet tum fuisse tot alas quot cohortes, & essent *septuaginta*: inmanis numerus, etiamsi minuas & reducas. An magis ergo *Turmam*, ut ego? omnino verius est. etsi nec sic numerus vndique iustus: quia Turmæ *septuaginta* efficiant non nisi equites largissimè *bus mille octingentos*. At enim uerò *quattuor millia* equitum noster iste tribuit Crasso. Tamen hic maneo & persenero: sed cum indicatione, aliquot turmas equitum præsidij causâ aut subsidij in medio stetisse, iuxta ipsos Duces. Paullò post quidem lego in Plutarcho, Crassum filium erupisse cum *mille trecentis equitibus*: atque ita facile ad numerum dictum, aut suprà, pertingas. Hæc scrutari interdum vtile: nec cum vulgo, scriptores tenui lectione & velut summis labijs libare. Esto forma altera. *Quadrata* duplex. Exempla centena: sed sume acrem illam pugnam pro imperio inter Latinos & Romanos, ad quam Liuij verba pertinent quæ suprà adduximus, & hæc quæ addit:

*Quadrata
gemma.*

LIVIVS
Lib. VIII.

*Instructis sicut antè dictum est ordinibus, processere in
aciem. Manlius dextro, Decius laevo cornu praerant. Pri-
mò utrimque aquis viribus res gerebatur, deinde ab laevo
cornu Hastati Romani non ferentes impressionem Lati-
norum se ad Principes recepère.*

Ordo tri-
plex.

Ecce quattuor hîc legiones fuère, in quoque cornu igitur duæ: Quo-
modo instructæ? *ordinibus*, inquit, *quibus antè dictum est*: id fuit, ut di-
uisio corporum esset in Hastatos, Principes, Triarios. Quæ diuisio in
quacumque dispositione olim firma: & in simplici formâ aperta. Fie-
bat enim tum retrorsum quasi triplex acies, porrecta & in laterculum
iacens. HomERICA illa vetus non longè absistit

Iliad. d.

*Ἰππῆας μὲν παρὰ σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχησιν,
πύλιν δ' ἐξόπιδεν ᾗσιν πολέας τε καὶ ἐσθλὰς
Ἔρκος ἔμιν πολέμοιο· κακὺς δ' ἐς μέσσω ἐλάσων·
Atque equites posuit cum curribus ordine primo,
A tergo pedites præstanti robore, belli
Munimen septimque, sed in medio agmine viles.*

Ecce, triplex in profundum est acies, cum vijs & intervallis: sed differt
à Romanâ, quòd in medio viles sint & imbecilli, quos ipsi in fronte
magis ponebant. Cetera vix abeunt, & fortissimi certè in tergo, ut Tri-
arij nostri. Eustathius in hunc locum: *Herodorus & Apion*, inquit, *di-
cunt ad laterculum aciem hanc structam: hoc est, ad ordines oblongos, pari
numero constantes, ut inter duos ordines via aliqua sit media, per quam
progredi ac regredi liceat: quas vias poeta appellat pontes.* Tales igitur
Ordines, siue Genera, ut ego appellaui: sed hæc ipsa deinde diuisa in
manipulos, cum suis intervallis. Sed ipsi manipuli quomodo, & quàm
densè ordinati? In quadrum fuisse hoc primum moneo: & ex cuneis
illis quadris quadratum deinde corpus totius legionis. Iccirco Ennio
Quadrata legio dicta, non à numero quater millium, ut vult Festus. Et
hoc sensu Panegyricus de acie iam dispositâ: *Gradu pleno ferentes agmi-
na quadrata legiones.* Ergo si iustè propemodum quadratos manipulos
volumus; fuerint in quaque lineâ deni milites in latum, duodeni in lon-
gum. Ita legio Polybiana in fronte habuerit *centum* viros: in profun-
dum *triginta* quatuor, sic ut Triarios (ij dimidiati sunt) diuidas in senos
& denos. Senos in latum, denos in profundum. Haud longè à meo
calculo acies & phalanx Antiochi regis abiit: *quæ à fronte introitus in
duos & triginta armorum ordines patebat.* Ita Livius describit: qui non
alibi (quod sciam) tenuit ita de ipsis Romanis. Nisi quis tamen huc
ducit, quod est in pugna cum Latinis: *Aciem in plures ordines instru-
ctam,*

Lib. XXXII

Examina-
ta Livij
scriptio.

Etam, ordinem sexagintaduos milites habuisse: ita inquam, vt quisque manipulus diuisus in duas partes, in fronte duos viros habuerit, introrsus *sexaginta duos.* Ita legio vna Polybiana in profundum habuisset viros *centum quinquaginta:* in latum, non nisi *viginti.* Quod fortasse sub initia haud absurdum sic fuisse: & inde *Ordines* dictos, quia duplex ira series esset in Manipulo vno. Cogitetur. At postea, non mihi dubium manipulos ratos, densos, factos pro tempore & arbitrio ducum, & legionem tamen in latum magis extensam. Id cò, quò plures in fronte pugnatores essent, nec tot oriosa manus; tum etiam, vt Principes pila sua possent permittere ad hostem. Quod identidem fastitatum legimus, haud commodè si prior acies tam profunda. Huic rei etiam inuentum reperio, vt in genua primi subsiderent donec posterii emisissent. Appianus norat de Sulpicio Dictatore in Gallos: *Εκείλους τὸς ἐπὶ τῷ μετώπῳ τε ἀρχόμενος ἑκατοντίωντας οὐκ ἐπὶ χεῖρας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ποταμούς, καὶ τὰς ὁδοὺς, καὶ τὰς ἀφ' ἑνὸς αἰὲτος σιμίζεν, ἵνα μὴ κατ' αὐτῶν ἐπεχθῇ τὰ δόρατα:* iussit eos qui in fronte erant cum iecissent, simul inclinare & subsidere, donec secundi & tertij & quartj iecissent. Vt autem quisque emisisset, subsidere, ne in ipsos tela inferrentur. Hoc etsi ibi factum Appianus velut singulariter norat; tamen credo & aliàs, atque hunc fuisse communem morem. Quomodo efficaci er alioqui tot tela emissà? De ordinibus hoc possum dicere. quos tamen valdè interdum amistos, & * *ἐς βάθος* ductos non nego, cum locus arctus ita vellet. Liuius appellat *Multiplicare ordines.* Quæres, inquit, & paucitatem eorum insignem, & multitudinem Etruscorum, multiplicatu in arcto ordinibus faciebat. Ad quem locum Glareanus subsistere & caligare se faretur, Sigonius & Robortellus digladiantur: sententia autem planissima videtur & facilis transitu, cum pauci in arcto loco sunt, è propinquo numerari & conspici, quod in Romanis ibi: cum multi, magis etiam apparere, tergo retrosum diffuso & vasto, quod in Etruscis. Multiplicantur igitur ordines siue in profundum, siue etiam in latum. vt in Curtio: *Triginta & duo armatorum ordines ibant. neque enim latius extendi aciem patiebantur angustia. paullatim deinde laxare se sinus montium & maius aperire spatium cæperant, ita ut non pedes solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam lateribus circumfundi posset equitatus.* Ordines enim singuli viri, quos alij vel ponè sequuntur, vel ad latus adhærent: pro duplici aspectu. Vegetium video & *Acies* hoc sensu dixisse, libro 11. cap. xv. Sed enim vt quanto loco quanti milites ordinari possint & solcant videamus, opus prænoscere spatium quod inter eos fuit. Id Polybius noster expressit, cum Romana arma & miliciam componit cum Macedonicis: *Ἰστανται μὲν ἐν τρισὶ ποσὶ μετὰ τοῦ ὀπλῶν καὶ ῥωμαιοί:* Consistant igitur in tribus pedibus vnà cum armis etià Romani. Significat tam Romanos quàm Macedonas tres pedes spatij habuisse: idque vtrimque, à latere & à tergo. Ita enim addit: *ὁβ γλαδij* scutique vsus commodum, debere eos habere spatium, vt minimum, tres pedes,

Ordo in manipulo:

Ratio miscendi pila.

In Gallic,

* in profundum.

Lib. 11.

Multiplicatio ordinum.

Lib. 111.

Spatium inter singulos.

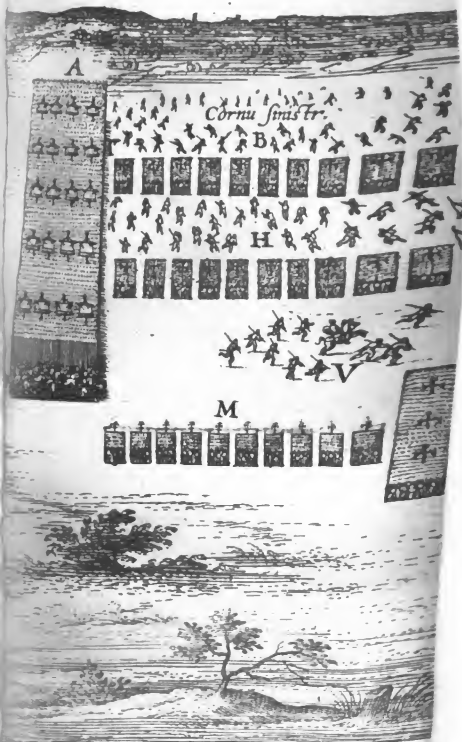
Lib. xv 11.

Dissensio
Vegetij &
Polybio.
Lib. III.
cap. XLIII.

des, *κατ' ὄψιν* & *κατὰ πλάγιν*, vt loquitur: *inter substitem, & inter adstitem*: quod est, à tergo & ad latus. Vegetius paullum diuersè. *Singuli armati*, inquit, *in directum ternos pedes inter se occupare consueuerunt, hoc est in mille passibus, mille sexcenti sexaginta sex ped. tes ordinantur in longum: vt nec acies interluceat, & spatium sit arma tractandi. Inter ordinem autem & ordinem à tergo in latum sex pedes distare voluerunt, vt haberent pugnantes spatium accedendi & recedendi. Vehementius enim cum saltu cursuque tela mittuntur. Ecce in directum, vt ipse ait, siue *κατὰ πλάγιν* cum Polybio, pedes dat ternos, & in hoc consentiant: inter ordines, id est inter præstites & substites, duplicat & facit *sex pedes*. Atqui Polybius & hic non nisi *ternos*. Concilies, quòd Polybius de pugna propinquà & in manibus loquitur; Vegetius aspicit magis longinquam, & cum iacula emittuntur. Hic autem plusculo spatio opus: sed postea coeunt & se densant. Semel hæc dicta ad vniuersam instructionem sunt: & Imaginem tibi communis huius pugnae pingo, sed ad numeros Polybianos.*

*Inseratur Iconismus Aciei
vulgata.*

DECLA-

A. Equites sociorum, utriusque
cornu viginti Turmae.	F. Equi
viginti
B. Hastati sociorum Alae sinistrae.	G. Equi
centum
C. Hastati legionis secundae.	H. Primi
D. Hastati legionis primae.	I. Pedites
E. Hastati sociorum Alae dextrae.	

des, *re*adst *ie*arm *al*est *im*

gum:

ausen

pugn

cursu

carm

id est

lybiu

pinq

cum

coetu

to: &

Poly

Diffensio
Vegetij à
Polybio.
Lib. III.
cap. XLIII.

DECLARATIO ICONISMI.

ACIES media legiones duas habet: quarum honestior ad dexteram. Sic Hirtius, bello Hispaniensi: Hic Decumani suum locum, cornu dextrum tenebant; sinistrum tertia & quarta legio. Ipse Cæsar, acie Pharsalicâ: Cæsar superius institutum ser-
 uans, decimam legionem in dextro cornu collocauerat. *Institutum, id est morem* III. Ciuil.
in disponendo. Atque hoc eximia virtus eius legionis faciebat: alioqui vel dilectum ordine posita,
vt Prima, Secunda, Tertia: vel forte, ad vitandam emulationem. Tacitum: Dum legiones I. Hist.
de ordine agminis fortiuntur, equites prorupere.

SOCIJ, sunt in cornibus: siue per Manipulos, siue magis per Cohortes disponi. Ij nume-
 rum legionum (vb detractiones) non aquant: sed subueniunt ab Extraordinarijs, quos à tergo ijs
 iungam. Et sanè iunctim ita pugnasse lego. vt in Liuij xxvii. Cedere inde ab Romanis
 dextera Ala & Extraordinarij cœpere. Iterum xxxv. Sinistra Sociorum Ala & Ex-
 traordinarij in primâ acie pugnabant. Ista enim Ala de peditibus capienda.

EQVITES ad latera paulum prominentes, vt solent. Dinisi in turmas suas intellegi de-
 bent: & saepe seorsim Romani, seorsim Sociales. Extraordinarij equites tamen Romanu iun-
 gi potuerunt, quia bi pauciores, & Socij excedebant. Facile hac ἀναρχος diducere & partiri, si-
 qui intender.

INTERVALLA agminum aliqua, & aliâs alia, pro loci copijsque. In Cæsare obser-
 uo, vbi se atque Afranij aciem sub castrâ instruunt. hac verba: Non amplius pedum mil-
 libus duobus ab castris castra distabant. Hinc duas partes Acies occupabant duæ, I. Ciuil.
 tertia vocabatur ad incursum. Confidera, videlicet in quaque trium partium paulo plû quam
 stadium esse: ergo tota vna Acies, cum suis intervallis, interdum non plû occupauit. Simile ex al-
 tero eiu loco eruo. I. Ciuil. Pompeius, inquit, exercitum pro castris constituebat, sic vt
 tertia Acies vallum contingeret, omnisque eius exercitus telis ex vallo adiectis
 posset protegi. Atqui multi ibi legiones: nec tamen profunditas maior, quàm vt intra teli
 iactum essent. Ijs autem iactus, nec in sagittis quidem, Stadium: excedit, imò saepe nec pertingit.
 Ergo verè diximus, atque hic ostendimus, in longum magis quàm densum veterum Acies in-
 sistitas.

AQVILAS in Triarijs posui, & iuxta Imperatorem, Tribunorum quosdam, & Euocatos
 Abletibusque. Sinon omnia tam expresse; è verbis nostris hic aut alibi expleantur. Nam scul-
 ptiores (vt semel moneam) non semper pro nostrâ mentem suam & manum aptant. Quòd si
 Aquila etiam in Principibus ponenda; fiat, & mutanda mutantur. Omnia minuta, & quidquid
 tricarum occurrat, in scripto edisserere difficile est.

AT NOS pergamus porrò, & exemplum etiam pugnae vnus aut
 alterius ex inferiore æuo habe. Prius Cæsarianæ cum Afranio: cisi
 non pugnae propriè (nec enim ad manus ventum) sed instructionis ad
 pugnam, quæ sperabatur. Cæsar ipse sic describit:

Acies erat Afraniana duplex, legio v. & III. in sub- CÆS.
I. Ciuil.
sidijs locum alaria cohortis obtinebat. Cæsaris triplex, sed,
primam aciem quaternæ cohortes ex v. legione tenebant,
has subsidiaria ternæ, & rursus alia totidem suæ cuiusque
legionis subsequebantur. Sagittarij funditoresque mediâ,
continebantur acie, equitatus latera cingebat. ,,

Deprau-
am Caſar.

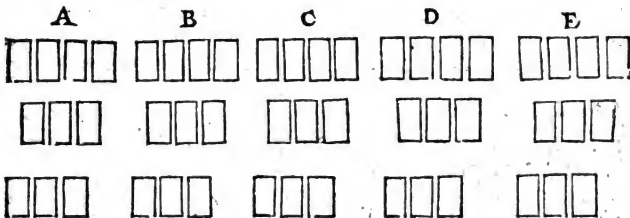
Res perobſcura videtur, & cō magis quia parum pura verba. Scribitur, *acies Afraniana duplex legio v. & 111. in ſubſidijs*. Quid? cōne ſenſu, vt vna legio quinta in fronte fuerit, altera in ſubſidijs vt ſolent alariæ cohortes? An magis placet cum Eaërno (viro & Critico bono, quod ſcripta mihi probant) reſcribere, *duplex ex legione primâ & tertiâ, in ſubſidijs locum alaria cohortes obtinebant*. In parte melius veriusque, fateor: ſed vt rouis modo, duæ tantum legiones Afranio tribuuntur, falſo. Ille verò quinque habuit, quod ex Cæſaris prior ſcriptione certum eſt: imò vel ſeptem, ſi emendata eſt epitoma Liuiana. Sed ſunto quinque: & legamus igitur, *Acies erat Afraniana duplex, legionum quinque; & in ſubſidijs l. a. cohortes obtinebant*. Iſte eſt ſenſus. Afranius duplicem aciem ſtruxit. prior fuit è quinque legionibus diſtincta, altera ſubſidiaria è cohortibus alariſibus ſiue ſocijs, nempe Hiſpanis. Hos enim grandi numero Afranius conſcripſerat, habebatque ad cohortes circiter octoginta, quod è prioribus item Cæſarianis conſtat. Ergo quia numero æquabat ſerè octo legiones, pro legionibus ijs eſt vſus in acie ſecundâ. Quid autem Cæſar? ipſe triplicem ita ſtruxit.

It corre-
am.

Ritica
vulgata
lectio.

Vera repo-
ſita.

„ *Primam aciem quaterna cohortes ex quintâ legione tenebant.*] Si hæc ſequeris, non niſi pauculæ cohortes in totâ acie erunt, impar valdè numerus pro Afranij: & falſus etiam pro copijs, quas Cæſar tunc habebat. Nam & ipſi legiones quinque fuerunt, nec eâ parte vincebatur: ſed auxilia exigua aut nulla habebat, eoque artiſcioſâ diuiſione ſe muniuit, & copias locauit. Lege igitur: *quaterna cohortes ex quinque legionibus*, & ſcito numerorum errorem eſſe. Diſpoſitio talis. In primâ acie quinquies quaternæ cohortes, in ſecundâ quinquies ternæ, in tertiâ totidem: atque addit, *ſua cuiusque legionis*. id eſt, quamque vnâ legiōnem ſic in tres partes diuiſam, vt primâ acie habuerit quattuor cohortes, ſecundâ & tertiâ ternas. Nihil verius aut clarius: & nōne bis ternæ, & ſemel quaternæ cohortes, legio vna ſunt? Diſpoſitio autem haud dubiè cohortium fuit obliqua, cum interuallis ſuis, & ad inſtar manipulorum. Addit de Sagittarijs, qui in mediâ acie: hoc eſt vel in medio totius, vel in Partium interuallis. Equites ad latera, de more. Ecce delineabo craſſè hanc Aciem, nequid erres.

A. ſignat legionem primam, cuius ſunt ſubſita cohortes: B. ſecundam, & ſic deinceps.

Altera explicanda mihi pugna & instructio eiusdem Cæsaris in Pompeium campis Pharsalicis. Ea pugna magna, inter magnos duces, vltima in libertate & pro libertate. Cæsaris verba plura sunt, excerpam quæ meæ rei.

Cæsar cum Pompeij castris appropinquasset, ad hunc modum aciem eius instructam animaduertit. Erant in sinistro cornu legiones duæ, traditæ à Cæsare ex Scº. initio diffensionis. quarum vna prima, altera tertia appellabatur. in eo loco ipse erat Pompeius. Mediam aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio coniuncta cum cohortibus Hispanis, quas traductas ab Afranio docuimus, in dextro cornu erant collocatæ. Has firmissimas se habere Pompeius existimabat. reliquas inter aciem mediam cornuæque interiecerat, numeroque cohortes centum decem expleuerat. hæc erant milia quinquagintaquinque. Euocatorum circiter duo millia, quæ totâ acie disperserat.

CÆS.
111. Ciuil.

Ipsa verba prius lustranda breuiter sunt, verè inquam lustranda alibi & purganda. Ait:

„ *Altera tertia appellabatur.*] Ineptè hoc, appellabatur: nec vnquam ita ipse Cæsar. Qui hoc fecit, quasi de æuo veteri locutus est, & cum iam non istæ appellationes. Sed hoc & alia vitia aut interpolationes crebrò nos in Cæsare deprehendimus, & protrahemus vnà cum ipso, si Deus volet. Nunc de re. *Tertia*, inquit. Imò *Quarta* est Lucano:

De cognomine legionis dubitatum.

— cornus tibi cura sinistri

Lentule cum primâ, quæ sum fuit optima bello,

Et quartâ legione datur.

Poëtam hoc ignorasse, aut neglexisse? non solet in his talibus, & historicâ fide agit. Ego verò numerum eius in Cæsarem admiserim: hoc magis, quòd Commentarij isti alibi in eodem numero vacillant. Nam quæ hic est *tertia*, ea scribitur in octauo Gallicorum, *decima quinta*. Ex suo numero, inquit Hirtius, *decimam quintam ex Sc. tradi iubet*.

„ *In eo loco ipse erat Pompeius.*] Dissentiunt Plutarchus, Appianus, Lucanus: quos vide. Cæsari in hac re cur non est creditum? an ipse mente totus in pugnam parum? certò hæc animaduertit? & vidit ibi fortasse Pompeium, sed non substitit & aliò mox iuit?

„ *Cum legionibus Syriacis.*] Quæ duæ. Initio huius libri: *Expectabat cum Scipione ex Syriâ legiones duas.*

„ *Cum cohortibus Hispanis.*] Caue imponat tibi, & putes Hispanos Cohortes Hispanas gentem

gente fuisset. Non. nec is honos vel fortissimis exteris, vt inter legiones locentur & pugnent. Intelligit Romanas cohortes, sed quæ in Hispaniâ fuerant cum Afranio, & ab eo traductæ ad Pompeium erant: aptiusque dixisset *Hispanienses*. Veteranus haud dubiè miles, & reliquæ illarum legionum, quæ partim Cæsari adhæserant, partim domum iuerant relictis signis.

„ *Traductas ab Afranio docuimus*] Nusquam in his libris doctum, qui & aliàs mutili.

„ *Has firmissimas se habere.*] Non ad cohortes tantum refert, sed ad legiones omnes dictas: quæ veteranæ scilicet fuerunt.

„ *Reliquas.*] Nempe quinque legiones tironum. Ex ipso Cæsare, qui Pompeio cohortes cx. tribuit: ergo legiones vndecim. De hac locaturâ Frontinus: *Legiones secundum virtutem cuiusque firmissimas in cornibus & in medio collocavit, spatia his interposita tironibus suppleuit.* Sed quo sensu *spatia interposita suppleta* dicit Frontinus; aut Cæsar, *legiones reliquas interiectas*? An vt in fronte simplici vndecim istæ legiones fuerint? an vt, more manipulari illo, istæ quinque introrsum paullo reductæ & ad spatia appositæ fuerint? Mihi hoc aptius videatur, & vt triplex illa acies maneat distincta, fortasse alioqui confundenda: ceteri verba tamen in priorem etiam mentem cunt.

„ *Hacerant millia quinquagintaquinque.*] Negant Plutarchus & Appianus, qui de *quadragintaquinque* millibus magis dicunt. Nam Plutarchus Cæsarem habuisse *xxi r. millia* scribit, Pompeium paullo *plus altero tanto*. Est etiam in optimo Torrentij (Antistitis nostri in religione & doctrinâ) libro, *xl v. millia* palàm scriptum. Atqui vndecim legiones fuisse diximus. Quid tum? sex veteranæ fuerunt, eoque parum plenæ: sed nec tironum illo æuo tam grandes. Argumentum è pluribus Cæsaris locis, sed & ex isto: cum suas copias scribit non nisi *xxi r. millium*, fuisse. Atquin habuit *octoginta cohortes*, id est legiones octo. Ergo *nec termillena* singulæ fuerunt, scilicet quia prælijs accisæ, & veteranæ.

Modica aut
parua le-
giones vete-
ni.

Euocatorum
loci.

„ *Totâ acie dispererat.*] Hoc verò notandum est. & colligas Euocatos in acie certum locum non habuisse, sed aut circa Imperatorem ætissime quosdam, aut maiorem partem per manipulos variè sparsos: idque in fronte iuxta Centuriones, reliquis regimen & exemplum. Nunc Cæsaris aciem videamus, & lege hæc verba:

CÆS. *Cæsar superius institutum seruans, decimam legionem, in dextro cornu, nonam in sinistro collocauerat, tamen si erat Dyrrhachinis prælijs vehementer attenuata. huic sic iunxit octauam, ut panem unam è duabus efficeret; atque alteram alteri presidio esse iusserat. cohortes in acie habebat*

aut legiones diuisam. A v d. Magister, hoc de Ordinibus in Frontino subobscurè à te dictum, recipe & edissere. L i p s. Dico, in quaque legione quinque cohortes stetit in fronte, & quinque alteras in subsidiis: cum autem duæ legiones in quaque acie, surgunt deni illi Ordines Frontini, id est cohortes. Nam lineas ipsas virorum singulas, Ordines si hic pro vulgato more appellem; valdè hæream, & omnes istæ legiones, non nisi triginta viros habuerint in fronte. Omnino molestus Frontini locus, an & suspectus? & fortassè, *in altitudinem* melius apud eum scribi. Et si nec ea profunditas magna, pro numero quidem copiarum. An nota numeralis praua est, & pro x. *denariâ* notâ, hæc finitima ∞, *mille-naria* substituenda est? Ita essent tria millia virorum in fronte. Heu tenebras meas, aut rerum veterum! quas reuera per leues coniecturas, & fallacia vestigia venamur.

D I A L O G. I X.

Allocutio exercitus ante pugnam, de suffragio & refragio militari.

A C iam absoluimus totum hoc de Acie: ipsa structa est, Signa disposita, Forma exposita: quid superest nisi pugna? quæ iam manuum est, non verborum. Ergo mittamus. A v d. Enimuerò frigida hæc tua pugna, & non in magnâ spe victoriæ. L i p s. Quid iam? A v d. Non enim vides? languent tui milites, non *Alloquio* non *Clasico* à te excitati. Et cur sollempnia omisisti militiæ Romanæ? L i p s. Homo audacule, & cur edictum à te spretum Dictatoris? quod pro numine semper obseruatum non ignoras. Nónne paulloantè vetui subicere aut interpellare? Age licet, stringe securim. A v d. Interritus exspecto, nec à Papirio hoc ego Fabius Romam fugero. Quid fugero? imò vt Diogenes olim Cynicus, cum affectaretur aliquid Aristhenem & vel inuito adhereret, atque ille tandem baculum etiam tolleret & minaretur, *Percede*, inquit, *vel sic maneo*: idem ego mi doctor, *Cede, non cedam*. L i p s. Tu quidem Canius mihi videris, & ludens ac cauillans ire ad morrem. A v d. Modò ne canis. L i p s. Imò & canis: vsque eò enim gannis aut latras, donec aufers. A v d. Ergo vnum hoc etiam sermonis frustulum, & das me in soporem. Spondeo, in hunc diem quiescam. L i p s. Faciendum est, vt video: sed cum tuâ lege. Attamen considera, an non ordine & orbitâ nos remoues crebrâ hac interpellatione? A v d. Imò in ipsam adeò repono. Nam profectò post structam aciem, aut sub id tempus, duo illa ferè secuta. L i p s. Ergo accipe ò auide Cerbere & hac offas: priorem de *Allocutione*. Sic appello, cum Imperator affatur publicè suos milites, & retinet aut impellit. Retinet, aliquando nimis aut properè gestientes; impellit, tardantes aut timentes. Ad summam, format in quacunque re & docet. Vtile haud dubiè vetus hoc institutum, hodie vt alia omisum, & cum licet illud Spartani cuiuspiam vsurpare, * *Ἐρμαι καλὰ*. Vtile inquam. cum Imperator consilio & sæpe eloquio validus, & semper auctoritate, suos compositâ oratione excitaret, & vel timidus robur ac vires

* Perierunt
homines.
Fructus
alloqui.

ac vires daret. Ab illo autem ardore ad pugnam recta ibant, cum præsentia Imperatoris adhuc in oculis, & verba in auribus versarentur. Mihi certum est, acies aliquor erectas, & ad victoriam firmatas solâ hac concione. Sed quâ ea formâ? videamus. Sæpe interequitans ordines, ita affatus eos est; sub ipsam pugnam: sæpe in castris & ante egressum. Aliquando etiam extra suspensionem omnem pugnae, si qua seditio aut querela, aut alius animorum morbus, cui sermone mederetur. Sed cum in castris, aut etiam in ipso campo interdum, fiebat in Tribunali, quod è cespite subito erigebant. Altior enim esse Imperator debebat, & ad audirum faciliorem ac latior, tum ad auctoritatem. E cespite dixi Tribunal fuisse, etsi in Hibernis fortasse etiam è lapide nihil vetat: sed illud ferè sollemne, & è militiæ ritu reperio. Tacitus de seditiosis: *Congernunt cespites, exstruunt Tribunal.* Lucanus de Cæsare:

*Allocutio
in Tribu-
nali.*

1. Annal.

Lib. v.

— *stetit aggere sulci
Cespitis intrepidus vulsu.*

Statius, de Bolano:

*Hic suetus dare iura pater, hoc cespite turmas
Affari.*

Dio, de Boundicâ reginâ Britanniae: *καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὸ βῆμα ἐκ γῆς ἐλωδὸς ἐς τοὺς βωμῶν τῶν ποταμῶν.* Et conscendit tribunal è terrâ palustris, Romanum in morem factum. Mulier scilicet illa plus cordis habuit, quàm multi viri: & militem suum non duxit solum, sed publicè affata est & instruxit. idque Romano ritu, in cespite, vt Dio notat. Circa autem hunc cespitem siue tribunal, milites dispositi non confusè nec vt quisque accurrerat, sed per manipulos & turmas. Germanicus Cæsar apud Tacitum, *Concionem, quia permittâ videbatur, discedere in manipulos iubet; vexilla præferri, vt id saltem discerneret cohortes.* Vbi & vexilla prælatanotes, id est Signa manipulorum turmarumque & ipsarum legionum. Plinius in laudatione Traiani: *Multa post sæcula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantum sed pilorum signorumque* honore circumdatum.* Laudat in Traiano, quod is quoque ritu prisco militem affatus sit: ritu, qui exoleuerat sub Domitiano & eiusmodi ignauis. Affatus autè, inquit, *in cespite*: quem non cum fascibus lictores solum adstant, sed circumstant milites cum Pilis & Signis. Ergo armati: & sic Claudianus:

*In Nero-
ne.*

*Milites or-
dinati in
audiendo.
1. Annal.*

*Nec malè
horrore.*

Dictu antè tamen Princeps confirmat iuros,

*De bell.
Gildon.*

Aggere conspicuus. stat circumfusa iuuentus

Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures.

Signa autem antestabant, & iuxta ea Centuriones & Duces: etsi Legati & Tribuni fortasse à lateribus illi aut tergo. In figurâ mox videbis. Ammianus de Constantio: *Tribunal insistsens, signisque ambitus & aquilis, & agmine multiplicium postestatum, his exercitum allocutus est.* Idem de Iuliano: *Ipse aggeræglebali assisistens, coronâque celsarum circumdatus postestatum, talia sereno ore disseruit.* Vides Aggerem, vides Signa, vides postestates

Lib. xviii.

Lib. xxi.

testates siue Duces. Et si legas etiam vocatos milites in concionem ad ipsa signa: id est ad Principia: cum nempe in castris affatio esset. Ibi quippe ante Prætorium, ut dicam in re castrensi, ipsum Tribunal. Hoc sensu Lucanus de Cæsare:

Lib. I.

Conuocat armatos ex templo ad signa maniplos.

Sed nota & inibi, cum armis conuenisse. Ista in Nummis & lapidibus sic expressa.

Tale

Clamor in
assensu.

Lib. vii.

Lib. ii.

Lib. vii.

Tale igitur alloquium : quid in eo amplius? approbatio aut improbatio, & vtrumque per sua signa. Veteri quidem ritu reperio clamorem in assensu, & dexteras sublatis : contrà, fremitum aut mæstam taciturnitatem. In Liuius : *Omniâque ea ingenti alacritate per clamorem militarem indicem omnium assensus agebantur.* Idem scriptor in ipsâ Ducis oratione : *Si iam satis animi est decernique placet, agitedum, clamorem qualem in acie sublatursi estis, hic tollite, indicem voluntatis virtutisque vestra.* Atque adeò appellat hunc communiter assensum militarem alibi : *Hoc silentium milites, omisso militari assensu, in me audiendo seruandum est. Vbi sententiam meam peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti transibitis.* Noluit enim Dux ibi clamorem, quia hostes fallendi erant, & pro militari Senatorium assensum usurpauit. Valerius Flaccus ad hunc ritum :

—— oritur clamor dextraq; sequentum

Verba ducis.

Item Dextera elata.

Lib. i.

Vbi & Dexteras elatas habes, vt in Lucano :

—— hu cuncta simul ad sensere cohortes,

Elatasque aliè, quacunque ad bella vocaret,

Promisere manus.

Vel arma
concussa.

Lib. xx.

Lib. xvi.

Lib. xv.

Apposito sanè signo : siquidem manibus peragendum plerumque erat quod incitabantur. Sed & tertium assensus genus exstat, Concussio armorum : sic, vt hastis ferirent scuta. Ammianus : *Hac fiducia miles, hastis feriendo clypeos, sonitu adsurgens ingenti, vno propemodum ore dictus favebat & capto.* Idem aliàs : *Nec finiri perpepsi qua dicebantur, stridore dentium infrendentes, ardoremque pugnandi hastis illidendo scuta monstrantes, in hostem duci exorabant.* Dissentire tamen idem & abire a se videtur, cum scribit : *Militares omnes horrendo fragore scuta genibus illidentes, quod est prosperitatis indicium plenum (nam contrà cum hastis clypei feriuntur, ira documentum est & doloris) immane quo quantoque gaudio Augustus probauere iudicium.* Satis palàm quidem dicit, hastis scuta ferire, in dissensu & irâ esse; in assensu & fauore, scuta genibus illidi. Sed credo conciliari si dixeris, assensum cum per iracundiam bonum optabilemque in hostem esse : itaq; accipi, cum Imperator de pugnâ aut acie affatur. At contrà infaustum hoc idem, cum aliâ de re allocutio, & in quâ animis irisque nihil opus. Inuenias & paullo aliter assensum hunc indicatum in eodem scriptore, videlicet sublati scutis. Vt libro xxi. *Conclusâ oratione præliator miles exsultans, sublatis aliis scutis, nihil periculosum fore vel arduum clamitabat sub Imperatore.* Quod simile est illi de sublati Dextris. Iterum etiam aliter, in crepitu armorum. *Hac modestâ Imperatoris oratione delinitus pro tempore miles, auctoritatem eius sublimitatemque cordis consensu extollebat in calum. quod cum verè atque ex animo dicitur, solet amor ex crepitu leui monstrari.* Sed hæc talia profectò non prisca nimis nec merè Romani ritus : ab exteris & barbaris censeo manasse. Germani quidem & Galli sic facitabant ab antiquo. Tacitus de illis : *Si displicuit sententia,*

Germanorum
hi ritus
proprii.

sententia, fremitu aspernantur, si placuit, frameas concutunt. Honoratissimum genus assensus est, armis laudare. Iterum de iisdem: Vbi sono armorum tripudis que (ita illis mos) approbata sunt dicta. At de Gallis Cæsar: Conclamat omnis multitudo, & suo more armis concrepat, quod facere in eo consueverunt, cuius orationem approbant.

De morib.
Germ.
v. Hist.
vii. Gallie.

DIALOG. X.

De Classico, de Tubâ, Lituo, Cornibus, Buccinâ, scorsim: item de Tympanu.

ALLOCVTIO finit, *Classicum* excipit. Id est, cum signa omnia pariter canunt, & militem vocant incitantque ad pugnam. Ducta vox à Classe, quod sono tali classes olim ad concionem vocabantur: siue etiam, ipsâ primitus à *calando* (quæ Isidori sententia est) *calastica*: Sanè vocari classico solere, verum est. & ita Linius: *Consul classico ad concionem vocat.* Simile in ipsâ vrbe olim. & in Lucillio lego:

*Classico
concio ad-
nucata.
Lib. vii.*

Rauco conuentionem sonitu & curuis cogant cornibus.

Velit fortasse aliquis, *Rauco concionem*, causâ versas: et si *conuentio* in hac quoque re bona. Ritus valde antiquus: & Propertio si fides,

Buccina cogebat priscos ad verba Quirites,

iam tum Romulæo illo æuo. Idem Dionysius: τὸς δημοκρῆς ὑπηρέταις. *Lib. i.*

νῆς χιόροι βοίοις ἐμυκάοντες ὅτι τὰς ἐκκλησίας συνῆγον: Plebem ministri

quidam cornibus bouillis, id est buccinis, insonantes ad concionem cogebant.

Vterque de Buccinâ, cui *Classici* nomen propriè etiam aptare Vegetius videtur. *Classicum*, inquit, appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt. *Lib. ii. cap. xxi.*

Sed & Seneca in Oedipo: *Sonuit reflexo classico cornu.*

Tamen contrâ, solietiam Tubæ Suetonius adscribit: *Raptâ ab uno tubâ;* *In Iul. cap. xxxii.*

ingenti spiritu classico exorsus est. Sed in his talibus non aliud est, quàm

τὸ πολεμικὸν siue τὸ ἐκκλητικὸν σημαίνει, bellicum & incitatorium cane-

re, certis videlicet modis. Quod in pugnâ quidem legitimâ fiebat om-

ni illo instrumento, & Cornuum & Tubarum. Fabius: Quid autem aliud

in nostris legionibus cornua ac tuba faciunt? quorum concentus quanto est

vehementior, tanto Romana in bellis gloria ceteris prestat. Vegetius: Quo-

ties pugnatur, & Tubicines & Cornicines pariter canunt. Video & Li-

uum misceri ab Horatio:

Iam iam minaci murmure cornuum

Præstringit aures, iam litui sonant.

*Ode. i.
lib. ii.*

Quid igitur isti? distincti à cornu? Horatius facit. à tubâ: Senecâ:

Sonuit reflexo classico cornu,

Lituusque adunco-stridulos cantus.

Elisit ære.

*Litui,
quid?
Diuersi à
tubâ.
In Oedi-
po.*

Nam facit adunco esse formâ, quæ vix in Tubâ. Et Lucanus apertè se-
iungit: ——— *stridor lituum clangorque tubarum.* *Lib. i.*

Dixeris à similitudine Auguralis litui appellatos, qui in extremo incur-

Sunt inter
cornua.

uus. Festus ita de nostro, etsi alio etymo: *Lituus*, quod *litus sit testis*. est enim genus buccina incurua, quo qui cecinerit, dicitur *Liticen*. Ennius: *In de loci Litum sonitus effudit acutos*. Dat acutum sonum, uti & Statius:

Lib. v. i.

Et Litum aures circumpulsi acutis.

Stridulum Seneca, in versibus datis. & alibi idem:

Iam tacet murmur graue classicorum,

Iam silet stridor Litui strepentis.

Lib. i.

E quibus colligimus grandem aut patulum canalem hunc non fuisse. Nec malè fortasse Charisius: *Liticen à Lituo, quod est genus tuba minoris*. Fuit igitur medium aliquid inter Tubam & Cornu: non rectum prorsus ut illa, nec totum incuruum, ut istud. Quin tamen confundant interim scriptores, haud abnuo. ut Ammianus: *Locum Lituorumque intonante fragore cohorrui*: de classico ipso, & laxè ac diffusè eà voce est usus. ut idem alibi: *Litui itinerarium sonant*, de tubis cornibúsque. sed & sæpius. In Scholiaste Horatii est, *Lituum equitum fuisse, ut peditum Tubam*: nescio an verè. A v. d. Sed ipsa igitur Tuba quæ, & cuiuscumodi? L. i. p. 5. Huiusce, cuius hodie apud Europæos ferè vides. Ære directo ducta est, canali ad exitum latiore. Itaque Ouidius discriminat à Cornibus:

Tuba for-
ma.

Non tuba directi, non aris cornua flexi.

Et Iuuenalis:

Cornicini, siue hic recto cantauerat ære.

Tuba æra.

Nescio, inquit, Cornicinem hunc an Tubicinem fuisse dicam. Ex ære igitur, & talis. Hac causâ in Propertij versu vidi qui mutarent,

Lib. iiii.

Et struxit querulas rauca per ossa tubas.

Fortasse ex
osse mulo.

Mutant, inquam, in *ara*: quod nolim nunc ego. potest enim laxè & *πομπῆς* per Tubam Cornu intellegere: potest dicere, primas Tubas ab exemplo cornuum structas: potest denique simpliciter capi, & asseri in ipsa tubâ osseum aliquid fuisse, quod insitum aut impactum ad sonorem. Artemidorus dicet, qui de iis qui in somnio tubâ canere visi, id tale somnium,

Lib. i. cap.
lviii.

inquit, *egrotantes tollis. σύγχειται γὰρ (ἡ σάλπιγξ) ἐξ ὅσων καὶ χαλκῶν: composita est enim tuba ex osse & ære*. Subtilis interpretatio. Mortem tuba præsignificat. quianam? quod ex ossibus facta, notat in cineres & ossa te iturum.

* Statim
docce.

Potuiſſet & alia addi, quod funera quædam * clara ad tubam, ut iam nunc dicam. Ista militaris tuba, est & alia sacrorum dispare vsu, nescio an formâ. Varro de eâ: *Tuba à tubis, quod etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum*. Deducit à tubo siue canali, quem referebat. De eâ Festus: *Armilustrum, festum quo res diuinas armati faciebant, ac dum sacrificant tubi caneant*. Ipse iterum Varro: *Tubilustrum appellatum, quod eo die sacrorum tuba lustrantur*. Calpurnius in Eclogis:

Tuba in sa-
cris.

Inter sacra tubas, non inter bella sonare.

Vbi supra.

Suidas: *Σάλπιγξ, ἱεροπικὸν τὸ το ὄργανον. ἱερεῖς γὰρ ἐχρῆτο τῇ σάλπιγι*: Tuba, sacrum hoc instrumentum. sacerdotes nam viebantur tubâ. Artemidorus, *Σάλπιγξ ἐν δοκεῖν σάλπιγγι τῇ ἱερᾷ, δ' ἄλλως καὶ πάντας ἐν ὑπηρεσίᾳ ὄντας τῆς δουλείας ἰδούσιν*. ἴδιον γὰρ ἰδούσιν τὸ ὄργανον: *Videri sacra tubâ canere, seruos & omnes*

omnes qui in ministerio aliquo, liberat & absoluit. proprium enim liberorum
hoc instrumentum. Discis hinc & vile nihil in hac re fuisse, imò summa-
tes viros exercuisse. vt in Dione Norbanus consul tubâ canere solitus & in
eâ re multus, prodigium tamen fecit, quòd ipsis Kalendis anni cecinit, quasi
belli signum dedisset. De Tubâ satis dictum, nisi vis me addere curiosâ
quzdam de genere Tubarum & discrimine, ex Eustathio petita. Ille ad-
notat, Homerum quidem Tubam nouisse, nusquam tamen heroibus tribuisse,
quia nondum tunc in vsu Græcorum. Facit autem sex eius genera. primam
quam Minerva inuenit, qua etiam Argiuis colitur hoc cognomento, Σάλ-
πηξ ἁδωνῆς. Alteram apud Aegyptios, quam Osiris repperit, qua *Chnone,
dicitur ipsis, vtunturque ad sacrificia. Tertiã, *Gallicam, constatilem,
haud nimis magnam, qua os habeat deformatum in bestias, & canalem ip-
sum plumbeum, in quem inspirant Tubicines: atque esse eam acuti soni. Vo-
catur autem ab ipsis Gallis Carnyx. Quartam, Paphlagonicam, cuius os effi-
gie bouis, graui mugitu, sursum instandam. Quintam, Medicam, è calamo
tubum habentem, graui sono. Sextam, Tyrrhenicam, cuius inuentores Tyr-
rheni, qua similis * tibia Phrygia, habens orificium scissum aut fractum. Ea
valde acuta est. Hæc ille Scholiastes. & notabis de Tyrrhenicâ, quam vo-
lunt esse hanc nostram & Romanam, atque ab ijs traductam. Volunt in-
quam Græci Latiniq; consensu. Diodorus Siculus de Tyrrhenis; τὴν
πυλῆα λαγυμῶνα ἔχει ὅσον, ἐν ἧς ποταμὸς τὴν μέν τις πόλις, ἀπὸ ἐκείνων
δὲ ὀνομαζέσθαι τυρρήνην. Et tubam dictam inuenerunt, vtilissimam ad bella,
qua ab ijs Tyrrhena appellatur. Athenæus Cornua etiam adiungit: τυρρή-
νη δὲ ἐστὶν ἔργον κίερα πικρὰ καὶ σάλπηγας: Tyrrhenorum inuentum sunt,
Cornua & Tubæ. Statius:

Horrent Tyrrhenos Heliconia pleetra tumultu.

Lib. vii.

quod valet, Musas abhorre (ô quàm verum!) à bellico tumultu & so-
no. Hyginus aliquid addit singulare: Tyrrhenus Hercules filius tubam in-
uenit. qui conchâ peritus à buccinauit, & pagum conuocauit, testatq; sunt
se mortuum sepultura dare. Vnde tuba Tyrrhenum melos dicitur. Quod
exemplum hodie Romani seruant, & cùm aliquis decedit, tubicines can-
tans, & amici conuocantur, testandi gratiâ eum neque veneno neque ferro
perijssæ. Notabis de tubâ ad mortuos: sed mortuos nobiliores. neque
enim vulgò ea, sed in funeribus, opinor, Indictiuis: scilicet ad populum
classico conuocandum. Propertius amolians illam pompam:

*Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno,
Nec tuba sit fati vana querela mei.*

Perfius de beatulo, qui calces porrexerat: *Hinc tuba, candela.* Quod ip-
sum in militibus decorè seruatum, vt ij sepelirentur ad bellicum hoc
instrumentum. Tertullianus de Coronâ Militis: *Et mortuus tubâ inque-
rabitur auctoritas?* Sed ne euager, de Tyrrhenicâ tubâ Suidæ locum ad-
do: καὶ δὲν καλεῖται τὸ πλάτυ τῆς σάλπηγος. σοφοκλῆς· χαλκός οὖμος καὶ δανός
ὡς τυροπηκῆς. πολλὰ δὲ εἰσι εἶδη σαλπῶγων, αἰγυῶπαι, βίβυσται, τυρρήνικαί.
πρῶτος δὲ ἀρχαῖος συμπαχὴν τοῖς ἡεκακλείδαις ἦσαν εἰς ἑλλήνας τὴν τυρρή-
νην

Tubâ dig-
niores etiam
videbantur.
Lib. lvi.

In Iliad. x.
Tuba pri-
scæ Græciæ
ignota.
Eius species
plures.
* χαλκόν
* Nota hoc
de Gallicâ.

• Obserua-
A Tyrrhe-
nâ Tubâ.
Lib. v.

Lib. xiii.

Fabulâ cc-
lxxiiii.
Vel à Tyr-
rheni Her-
culi.

Tuba ad
funera.

νικηὶ σάλπιγγα. δὲ τὸ τοιοῦτον νικηὶς: *Codon dicitur latior pars & os tubæ. Sophocles: Tāquam arei codonis ἐ Tyrrheniā. Sunt enim multa genera tubarum, Aegyptia, Libyca, Tyrrhenica. Primus porro Archondas * Heraclidis commilitans, adduxit in Graciam Tyrrhenicam tubam. Idē Sophocles dicit Tyrrhenicam.* Totidem ista in Scholiaste Sophoclis: & obserues tempus signatum, quo ad Græcos denique hæc tuba. An ergo eadem Græcanica cum Romanâ? siquidem ab eadem vterque populus gente desumpsit. Non vult Liuius, qui de caprâ per insidias Tarento: *Terrorem (potius errorem) & tuba audita ex theatro faciebat. nam & Romana erat à proditoribus ad hoc ipsum præparata, & inscien-ter à Graculo inflata, quis aut quibus signum daret, incertum faciebat.* Et sanè grandior rem fortiorisque soni Romanam fuisse, è Fabij suprà verbis discas. Dimitto Tubam, *Cornua* venite. De ijs Varro: *Cornua, quòd ea qua nūc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.* Nihil verius. & prima origo à boui cornibus, & pastorum instituto. Nam illi sic calabant pecus aut boues. Propertius. *Nunc intra muros pastoru buccina lentī Cantat.*

*Cornua
quid &
vnde.*

Lib. III.

*Discreta à
Buccinā.*

Lib. II.
cap. VII.

*Olim mi-
nimè.*

*Vegetius ex
vris facit.*
Lib. III.
cap. V.

Buccina.

Lib. V.

* An & à
Græco
βουκίνη?

Columella: Ad sonum buccina pecus septa repetere consuebat. Et in Dionysio suprà fuere, *κίερα ββεία, cornua bubula*, de conuocando populo per Buccinam. Ergo olim nihil discriminis inter Buccinam & Cornu: postea fuit, & Cornua ista ex ære facta grandiora, & magis reflexa. In lapidibus appàrent. Distinguit & Vegetius apertè, *Tubicines, Cornicines, Buccinatores: qui vel tubā, vel ære recuruo, vel buccinā committere prælium solent.* Artemidorus de Cornibus: *σεγγύλη δὲ σάλπιγγι σαλπίζων, ποτι-εόν. ἐστὶν ἐν τῷ ὄργανον, ἀλλὰ πολυμυχόν: Inflexā tubā (id est recuruo ære) canere, malum. non enim sacrum hoc organum, sed bellicum.* At olim, ut dixi, confundebant. nec aliter Dionysij hæc ex audio, in classium descriptione *σαλπικτὰς καὶ βουκινιστὰς* recensentis, qui Liuius sunt *Tubicines & Cornicines*: ipsi inquam Dionysio, *Tubicines & Buccinatores.* Confundere etiam postea Vegetius videtur: *Buccina*, inquit, *quæ in semes. areo circulo reflectitur.* Sed ut rem dicam, implexa ista in Vegetio. uti cum *Cornu* etiam facit, *quod ex vris agrestibus argento nexum, temperato arte spiritu, auditur.* Inconstans est, & antè ex ære recuruo id conflauit. Vnde autem Romanis vrorum ea copia? sed hæc inferioris æui sunt, & à barbaris fortasse desumpta. Ad *Buccinam* scorsim eo: quam seiunctam à prioribus fuisse, etiam Vigiliæ ostendunt. Nemo illic Cornu aut Tubam sonuisse dixerit, sed Buccinam signanter plerique omnes. Exempla audies in ipsis * Vigilijs. Nunc quid fuit? Cornu bouillum initio, ut dixi: nec à boue malè deriuus, ut instrumentum quod bubus canit, aut quod boues canit & vocat. Varro tamen *Buccinatorem à vocis similitudine & cantu dictum mauult, quia Bou Bou canit.* Quod Isidorus ineptè flexit, & *Buccinum à voce, quasi Vocinam* deriuat, quod *Pagani eā vocabantur.* Ut ut de * verbo est, rem in re Romanā teneo: an illud ipsum cornu? vix puto, sed & hanc ex ære factam, similitudine tamen retentā, & sono. Ouidius deformat:

— *caua buccina sumitur illi,*

Tortilis in latum que turbine crescit ab imo.

Suidam ride & reiice, qui in litterâ Iorâ initiali, *Ιεουνωρ* appellat, & ab *Suida* ver-
Ibyco deducit. Ride dico, & quæ citat ex Polybij libro secundo esse sci-
ro, ubi *βυχανιταλ*, non *Ιεουνιταλ* hodieque scriptum. A v d. Plura talia

& Suidas ille & Grammaticorum gens peccat, ter inepti sæpè aut stulti.

L I P S. fateor. sed admoneo, utcumque pecus Suidas est, auream ta-
men esse, & è meliore metallo vellus ferre. Carpsit & sumpsit ex opti-
mis qui fuerunt, & plerique non sunt; utinam iudicio & curâ, addo &
fide, meliori! Nam & nomina ferè supprimit, & intendere oportet quid
eius sit, quid alienum. Ceterum et si ille, ut dixi, Arcadicum & Midinum
sapit; alios ramen lectores suos facit, qui curiosi quidem sint & intenti.

Hoc in occasione volui: & peregi, opinor, de toto hoc genere quod in
Classica venit. Vniuersè appellabant *Aeneatores*, quia omnia ex ære. In

Glossis: *Aeneator*, *αυαντης*. In Ammiano: *Aeneatorum occensu signo dato*,
progreddendi ad pugnam. Idem iterum: *Dato aeneatorum occensu solemniter*
signo ad pugnandum. Et in Suetonio alijsque ea vox. A v d. Equidem

discrimina hæc habeo; numerum, si id potest, velim scire. L I P S. Ægrè
equidem diuino: suspicor tamen multos fuisse, & cuique manipulo aut
turmæ suos. Inducit Sallustius, de Mario: *Cohortium, turmarum, legio-*
num tubicines simul omnes canere iubet. Laxè Tubicines, & intellegit eâ
voce etiam qui cornu. Sed vides cohortibus, id est manipulis, nisi fallor,

& turmis, & legionibus ipsis distinctè assignari. Quomodo? ut singula-
rum partium sui fuerint & tot fortasse quot Signa: tum etiam commu-
nes legionis. Illi tempore pugnae, in suâ quisque parte steterunt; isti iuxta
aquilas & Imperatorem. Dionis locum considero, & huc apto, pugna
Philippensi inter Brutum & Octavianum: *Deinde Tubicen vnus vtrum-*
que insonuit, & mox alij pariter responderunt. Priores quidem ij qui rotun-
do quodam loco constituti, tubis certum aliquid modulabantur; quo ut con-
fisterent & prælio se pararent milites, admonebantur: tum deinde omnes
reliqui, qui animos irâsque militum acuebant, & ad pugnam excitabant.

Obserua triplicem tubæ sonum. Primum, vnius & singularis; qui pri-
mopili fortasse, haud longè ab Imperatore, eiusque nuru incinuit: se-
cundum, aliquot aliorum qui in loco quodam orbiculato & fortassis
editiore stabant, ad signa & aquilas, ut existimo: tertium, omnium alio-
rum per cohortes, per turmas, qui pauciter iam classicum canebant. Nam
duo priores soni non nisi expediendo militi videbantur, paullatimque
eius animi & iræ motæ. Facit enim profectò hoc sonus, & magnam vim
habet ad spiritus & sanguinem euocandum. Idem placent hic quoque
Romani, qui non in equitibus solum Tubas, ut nos, sed & peditibus ha-
bebant. Tubæ autem illius primæ exemplum fortasse in Apuleio, in

quo multi mores reconditi, paucis verbis aduclati: *Cum tuba bellicum ce-*
tinuit, milites clangore incensi, alius accingitur gladio, alius clypeum capit,
alius equum frenus temperat. Est enim adhuc non verum classicum, sed
præpara-

*De scriptis
eius iuda-
cum.*

*Aeneato-
res.*

*Quos in
exercitiis?*

*Non infra
Signorum
sortis nu-
merum.*

Lib. XLVII.

*Modus in-
cinendi
Classici.*

*De Mun-
do.
Apuleius
explicatus.*

Et Hir-
nus.In Centu-
rijs Gra-
corum Tu-
bicin.Tympana
an Roma-
nis?* σαλπιγγίς
τι καὶ τυμ-
πανισμός.* Simile in
Seneca &
Quintil.Dionysium
corrigen-
dum.Lib. 1.
Stat.Habuerūt
Indi.
Lib. viii.
Ibid.

Et Abari.

Tympana
Indorum
qualia.

præparatorium illud ad pugnam. Tangitur & totus iste mos ab Hirtio, bello Africano: Cùm, inquit, Cæsar deliberaret etiam de pugna; *subito dextro cornu tubicina iniussu Cæsaris canere cepit*. Ecce in cornibus etiam tubicines, & omnino sparsi per manipulos: sed ij signum à Primopilli Tubicine, aut Imperatoris, expectare debebant, tum succinere. Lego & in Græcorum militiâ: *ἑκατοπαρχίαν ἑκτακτύς ἔχεν ἑ. σημειοφόρον, ὑπαρχόν, σαλπιστήν, ὑπὲρ ἑπὶν, στρατοκλέα*: *Centuriam quamque habere supernumerarios, (aut extraordinarios) quinque, unum Signiferum, Vragum, Tubicinem, Ministrum, Praconem*. Itaque & hic per centurias: si idem in Romanis, numerum teneas. A v d. In peditibus etiam Tubas locasti aut Cornua: nihilne tympanorum, & cuiusmodi hodie vasa pulsamus? L i p s. In Romanis nihil: apud alias tamen gentes observitavi. A v d. Imò in Romanis, nisi aliud doces: & redeo in memoriam legere apud Lib. iiii. Dionysium, in classibus describendis sub Ser. Tullio, *duas centurias* * *Tubicinum & Tympanistarum, & qui alijs quibusdam organis ad bella vocabant*. Habes & alia etiam genera, nempe Cornua, præter Tympana & Tubas. L i p s. Loci commemini, sed semper mihi in suspitione. Quis enim umquam Tympana præterea Romanis assignavit? Imò in conuicio apud illos. * *Tympanotriba* (in Plauto) & Galli matrisdeum, id est effeminati pulsabant. Quid etiam ipse Dionysius non refellit? cùm dicta sua ibidem recolligens *σαλπιγγας καὶ βυκανισας* nominat, tympanorum nullâ mentione. Idem libro septimo facit, ubi de classibus hæc reperuntur: ibi quoque, inquam, *βυκανισαί* leguntur, nec dubito quin verbis illis tuis reponendi. Maximè cùm Liuius in eadem re, *Tubicines & Cornicines* vsurpet. Vetera tamen Tympana, & ab ipso Baccho, sed in eo ferè choro relicta & apud molles. Polyænus de Baccho, eiusque rebus: *καὶ κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις ἐσημαίνεν ἀντὶ σάλπιγγος*: *Et cymbalis & tympanis signum dedit, loco tube*. Et ab eo fortassis est, quod in bello vsi etiam Indi. Curtius: *Indi tympana suo more pulsantes*. Iterum: *Post elephantos Porus peditem posuerat ac sagittarios tympana pulsare solitos. id pro cantu tubarum Indus erat*. Scriptor quispiam apud Suidam: *Σαλπιγγὴν ἰνδοὶ ἡ χρῶνται, ἀλλ' ἀντὶ σαλπιγγῶν αὐτοῖς εἰσὶν αἱ μάστιγες, αἷς ἀποκτυπῶσιν εἰς τὸν αἴερα, καὶ τυμπανα φεραῶδη πνέει βόμβον ὅς ἐαυτῶν αἰνῶντα*: *Tubus Indis non vituntur, sed pro ijs sunt Flagella, quæ excutunt in aërem, & tympana item, horribilè quendam bombum emittentia*. Inuenio Abaros quoque, gentem barbaram (Hunos alij vocant) habuisse. Menander historicus: *Οἱ δι' ἄερα κατὰ τὴν τῆς πολέμου κίνησιν ἐβόωντο ἢ ὅσον ἐγείρει θυμῶν τὴν καὶ ἀγχιον, ἐπὶ τῇ ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ ἐπιθεπῆσαι τοῖς τυμπάνοις*: *Abari initio præly statuerant excitare mixtum quendam & ferum sonum, simulque cum barritu personare tympanis*. Cuiusmodi tamen hæc tympana, haud probè scioi & à nostris certè diuersa illa Indorum. Nam in Suidâ describuntur: *ex palma arboris cauato stipite, cui tintinnabula ex orichalco introrsus adariabant, & os deinde vasi taurino corio occludebant, atque id in altum ferebant, concutiebantque in acie*. *Tintinnabula igitur, quæ multa & magna*

inimæ

intus, inconditum quemdam sonum edebant. Plutarchus Parthos quoque facit non cornibus, aut subis incitare se ad pugnam: ἀλλὰ, inquit, ῥόπτει βυρσοπαγῇ καὶ κοῖλα περιτέμνους ἡ χεῖροις χαλκοῖς ἅμα πολλαχόθεν ἐπιδο-
 ωσι. τὰ δὲ φθέρη γὰρ βύπρον τι καὶ δένον, ὡρυγῇ θηριώδει καὶ τεραχύντη βεγ-
 τῆς μυμυμένον: sed stipites quosdam corio rectos & concavos tintinnabulis
 arcu circumpositis plurifariam simul pulsant. Illi verò obscurum aliquid
 & terribile resonant, ex ululatu ferino & tonitru commixtum. Hæc illi
 de Tympanis. etsi in marmoribus tamen Galli matris deum conspiciun-
 tur tympanum manu tenentes, rotundum infra, supra planum: atque
 ibi corium inductum, quod bacillis pulsant. cuiusmodi hodie equestris
 Germanorum vel Afriorum tympana. Plinius ab eâ formâ margarita-
 rum quoddam genus *Tympanium* vocat: quibus, inquit, *una tantum est
 facies, & ab eâ rotunditas, aversis planities. ob id Tympania nominantur.
 Describit Apollodorus hæc talia, & vult Salmonicum ijs tonitru imita-
 tum: καὶ βύρτας μὲν ἔξηρμημένας ἐξ ἄρματος κατὰ λεβήτων χαλκῶν σύρων, ἔλε-
 γε βεγτῶν: Et pelles detractas, in curru, cum aeneis lebetibus agitant, dicebat
 se tonare. Imò tales etiam pelles non in ære tantum, in ligno sic ca-
 uato & aptato, apud Isidorum: *Tympanum*, inquit, est pellis vel corium li-
 gno ex unâ parte extensum. Dimidiatum nostrate tympanum: iam ple-
 num in eodem, sed alio nomine. nam *Symphoniam* vocat. *Symphonia*,
 inquit, vulgò appellatur lignum cavum, ex utraque parte pelle extensâ,
 quam virgulis hinc & inde At usici feriunt.

Et Parthi-
 talia.
 In Crasso.

Diversa in
 lapidebus.

Lib. ix.
 Legoima.

Lib. i.
 Biblioth.

Tympana
 nostra li-
 gna.

DIALOG. XI.

Clamor militum sub pugnam & Baritus: concussio item armorum.

SED iam remos inhibeo, & demitto vela, portum attingi propositum in hodierno cursu. **A**V D. O si ausim! **L**I P S. Nouus hic pudor. eloquere. **A**V D. Imò verus mi præceptor, nec ille solum in animo isto habitat, sed in vultu sæpe rubor. Quod apud te excusserim, alia virtus fecit (sic interpretor) cupiditas discendi. Sed si vis, hanc omitto: illa seruo. **L**I P S. Serua, serua fili, gemmas pulcherrimas in iuuentute. Quod ad me, cum Plauto,

Ego illum periisse duco, cui quidem periit pudor.

Sed & rubor ille non improbus, quem scire aliquis dixit *Colorem virtutis*. Quid tamen vis? nam vel silentio & modestiâ istâ à me impetres, quod non verbis. **A**V D. Si vacat & commodum est, aliquid etiam de *Incitamento* in Acie aut *Signis*: quæ videntur his abesse. Nam de *Allo- cutione* dixisti, item de *Classico*: sed ego & *Clamore* legisse recordor, & *Signa* quædam pugnae. Si inquam vacat, doce. **L**I P S. Ego verò faciam. & ut vinitor in vindemiando minutos etiam racemos repetit & colligit: sic ego vel hæc tenuia, siquid omisi. Subiicis de *Clamore*: benè atque ordine, nam ille *Classicum* excepit. Itaque edebatur in ipsâ imminente iam coniunctione & conflictu, incitatio pariter animi & virium, atque hosti terror. Nam hos habebat fines. Itaque antè, & cum eminus, silentium vastum erat: idque Homericò versu Agellius approbat, apud quem *Græci taciti eunt, spirantes robur*: at Troiani contrà cum clamore, ut græves. Subiicit deinde, quod huc valdè facit, & ad litteram dabo: *Quid ergo ille vult ardentissimus clamor militum Romanorum, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores Annalium memorauerunt?* Et respondet, ac prudenter distinguit: *An tum etiam gradu clementi & silentio est opus, cum ad hostem itur, in conspectu longinquo procul distantem? Cum vero propè ad manus ventum est, tum iam è propinquo hostis & impetu propulsandus est, & clamore terrendus.* Ostendit incursum & impetum dumtaxat cum clamore factum. Atque ita etiam Vegetius: *Clamor autem, quem Barritum vocant, non antè debet attolli quàm utraque acies se iunxerit.* Verus herculè hoc institutum. & Cæsar ita memorat, cum caussis, ubi Pompeij consilium damnat, qui id omiserat: *Neque frustra antiquitus institutum est, ut signa undique concinerent, clamorèmq; vniuersi tollerent, quibus rebus & hostes terreri, & suos incitari existimauerunt.* Duplicem dat causam, à me tactam, Hostium terrorem, Sui incitamentum. Iam tum in Romuli rebus Liuius clamorem hunc agnoscit: *Fusi primo impetu & clamore hostes.* Et statim post reges: *Consul nec promouit aciem, nec clamorem reddi passus.* Et sparsa in omni historiâ exempla: omni, etiam Barbarorum. Velut enim naturâ duce hic clamor usurpatus: & facere hodie sollenniter lêgi noui orbis gentes. Quis autem clamor ille, aut in quæ verba, Græcorum siue Romanorum? nam probabile est cer-

Clamor post classicum.

Quando in idem?

Lib. 1. cap. 11.

Lib. 111. cap. xvi.

111. Ciuil.

Lib. 1.

Lib. 11.

Quis ille clamor?

ra & perpetua quædam fuisse. Equidem velim scire, & indago, sed vereor ut certò adipiscar. Arbitror vocem aliquam confusam, repetitam fuisse, nec quidem significantem: cuiusmodi subitæ & primi impetus esse solent, sillabæ potiùs quàm verba. Facit apud Græcos quidem ipsa vox, ἀλαλᾶζεν καὶ ἀλαλαγμός, assidua in istâ re: & quid aliud quàm formatæ & sillabâ istâ repetitâ, *Al al?* quæ vrebantur scilicet in prouocando. In Suidæ collectaneis hoc apertè satis dicitur: Οἱ πορούντες εἰς πόλεμον τὸ ἑλελεῦ ἐφώνησαν κατὰ πρὸς ἑμμελεῆς κινήσεως: *Euntes ad prælium illud Eleleu acclamabant, cum modulato quodam motu.* Ibi tenuius, & malo litteram tamen grandiore. Apud Romanos quid fuerit, planissimè ignoro: nisi quod *Baritum* vel *Barritum* posteriore æuo reperio, sed Germanorum verbum. Vsi tamen Romani, an quia sillaba illa repetita prior, ut hodie Germanis quibusdam, *Har har?* an à clamore ductum? quoniam **Bæren* vel *Bèren* hodieque sublatè & ferociter clamare nobis signat. An denique ab vrsis formatum? qui *Bèren* item nobis: & haud absurdè ab iis peritum, quòd quasi vocem illam imitantur. Vox quidem nostras,

Alalagmus
Græcorum.

Baritus.

*Vnde &
fluctibus
marinis a-
pud nos no-
menq.

De morib.
Germ.

*Quæ est
in litterâ R.

Lupinus
ululatus.

Lib. xx.

Baritus &
Romanorū.

Lib. xxi.

Lib. xxii.

Lib. xvi.

Arma isem
concrepita.
Lib. i.

Lib. xii.

Tacito teste: *Sunt illis (Germanis) hæc quoque carmina, quorum relatu, quem Baritum vocant, accendunt animos, futuræq; pugne fortunam ipso cantu augurantur. Affectatur præcipuè *asperitas soni, & fractum murmur obiectus ad os sentis, quo plenior & grauior vox percussa intumescat.* Nec absonum quod de vrsis dixi, cum & λυκηθμὸν legam, quasi dicas *Lupinum sonum*, in re eadem, & qui lupos ululantes imitabantur. Scriptor apud Suidam: καὶ ἔνοι ἄβαεσι τὴν ἀλλασιν ἀθεσῶς, χρητὰρ μοι τὰ συνήθει λυκηθμοῖ. φίλη δὲ αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ἀρυσή: *Igitur Abari ingruunt conferti, utentes consueti suo lupino sono. gratus autem & solens ijs talis ululatus.* Credo & Gallos vfos, ex Liuiο: *Galli occurrant in ripam, cum variâ ululatibus cantuque moris sui.* Sed Germanorum igitur Baritus, quem & Romani inferiores assumpsere, nec vno loco iis tribuit, & describit Ammianus. Ut in concione Constantij Inip. ad milites: *Vt nec oculorum vestrorum vibrata lucis ardorem, nec baritus sonum perferant primam.* Ali-
bi: *Et Romani quidem vece undique Martiâ concinentes, à minore solitâ ad maiorem protolli, quam gentilitate appellant Baritum.* Vbi describitur in parte etiam Baritus: clariùsque eidem, de Germanis ipsis: *Gesturientes Baritum ciere vel maximum, qui clamor ipso feruore certaminum à tenui susurro exoriente, paulatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cantibus illis form.* Hic Baritus igitur, qui in Festo etiam *Barbaricum* dictus: *Barbaricum* appellatur clamor exercitus, quòdeo genere barbari videntur. At Romani non clamore solùm vfi, sed strepitu etiam & concussione armorum. Polybius in pugna Regulicū Xantippo: κατὰ τὰ παρ' αὐτοῖς ἔστι συνεφόρηται τοῖς ὁπλοῖς καὶ συναλαλάζοντες ὥρμησαι ἐπὶ τὰς πολεμίας: *Ex more ijs consueti armis concrepuerunt, & unâ clamantes inuaserunt hostem.* Idem in pugna Scipionis cum Annibale: Οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὰ πά-
ρεια συναλαλάξαντες καὶ συμφόρησαντες τοῖς ἔξωσι τὰς θυρίδας, προσέβαλον τοῖς ἑαυτοῖς: *Romani, iuxta morem patrum, clamore sublato, & gladijs ad-*
fusi.

scuta conueperantes, inuaserunt oppositos. Dio Cassius in pugna Pompeij nocturnâ cum Mithridate: *ᾠρῶν μὲν οἱ σαλπικταὶ πάντες ἅμα τὸ πολεμικὸν ἔχοντες σιωπῆματος ἔβησαν. ἔπειτα δὲ οἱ τι στρατῶται καὶ ὁλοιπὸς ὄχλος πᾶς ἐπηλάληξεν. καὶ οἱ μὲν τὰ δόρατα πρὸς τὰς ἀσπίδας, οἱ δὲ καὶ λίθους πρὸς τὰ χαλκᾶ σκεύη ᾠρῶσιν ἑκαστὸν ἑκαστος:* *Primum tubicines omnes ex composito si- mul bellicum cecinerunt: tum milites & reliqua turba omnium* (id est, calones & lixx) *conclamarunt. Et illi quidem hastas aut pila ad scuta concutie- bant, isti lapides etiam ad area vasa:* Quâ tamen narratione hoc de ca- lonibus nouum, & temporis illius modò fuit, nec trahendum ad mo- rem: tunc scilicet vsurpatum, quò maior sonus strepitusque esset terren- do hosti. At de militibus ipsis, iterùm Dio in pugna Philippenfi: *καὶ τὰ τε ἀλλοτρίων οἱ ὀπλῖται, τὰς τε ἀσπίδας τῆς δορατικῆς ἔκρυσαν, καὶ ἐκείνα ἐπ' ἀλλήλους ἔκχονόντων:* *Deinde* (post classicum) *clamantes milites, scuta sua pilis percusserunt, & ea ipsa in sese mutuo iecerunt.* Manfit mos Am- miani etiam nunc, atque ipse cum causâ additâ prodit: *Quibus occurre- re bene pertinax miles explicatis ordinibus parans, hastis que feriens scuta* (qui habitus iram pugnantium concitat & dolorem) *proximo iam gestu ter- rebat.* Quod ipsum vsurpabant etiam nondum vicino hoste, & cùm du- ci in eum vellent. Idem scriptor: *Nec finiri perperâ quâ dicebantur, stridore dentium insfrudentes, ardoremque pugnandi hastis illidendo scuta monstrantes.* Et meminisse huic rei oportet, quæ dixi in Assensu milita- ri, suprâ. Habes de clamore, qui tanti apud illos estimatus, vt ex eo dii- dicarent de euentu pugne. Liuius: *Clamor indicium primum fuit, quò res inclinatura esset. excitatior crebriorque ab hoste* (Volsco) *sublatus; ab Romanis dissonus, impar, segnis, saepe iteratus, prodidit pauorem animorum.* Simile Plutarchus in futurâ clade Crassianâ. *Cum is, inquit, suos clamorem tollere iussisset, maestitiam eorum accusauit, quò imbecillum & inae- qualem edidissent.* A v d. Hoc mihi mirum: & tantine ea res? an homi- nes, vt aues, olim clamore abigebantur? L i p s Ne illud. momentum habet ea res etiam à naturalibus causis. Quippe duo sensus in nobis per quos Timor maximè in animum penerat, Oculi & Aures. Alterutrum igitur illorum qui turbat, nã ille victoriæ suæ multum confert. Quid au- tem magis aures, quàm validus & magnus sonus? Itaque non iniuriâ Catoni prisco hoc adscribitur: *Verba plus quàm gladium, & voces quàm manum, hostes territare & in fugam vertere.* Sciuit Iosephus ille, & bo- nus dux, & scriptor. qui bello in Romanos, cùm morem eorum nosset occlamandi, metuens ne sui terrentur: *ἐκέλευσε πρὸς τὸν ἀλλοτρίων μὲν τῶν ἑργμάτων ἐπιφθεῖναι τὰς ἀκοὰς, ὥς μὴ καταπαλῆναι: iussit ad clamorem legio- num aures obstruere, ne percellerentur.* Idque illi vtiliter & suo bono fe- cerunt. Quid opus, si non violenta aliqua vis in istâ re? Itaque iam olim & alix vsu gentes: idque Panc inuentore, vt vult Polyænus. Is scribit, cùm Bacchus expeditione Indicâ in valle aliquâ cauâ cum copys esset, ex aduerso autem infinita hostium multitudo; nonnihil in animo pertimuisse. Tum Pana suasse, vt noctu Dionysij exercitus maximum clamorem tol- leret,

Lib. XXXVI.

Quod nō sic solet, vt ante mo- nui.

* Calones nempe.

Lib. XLVII.

Lib. XLIII.

Lib. XVI.

Clamor momenta habebat. Lib. I. III.

Catonis dictum.

Lib. III. cap. XLII.

Lib. I. Strab.

leret, quem cum & petra & valles exceptum referrent & auferent, hostes territos in fugam se dedisse. Inde natum ut terrores eiusmodi Panici appellantur. Imò verò Macedones & Persæ etiam vsi. de quibus ita Curtius:

Lib. III.

Iam in conspectu, sed extra teli iactum, utraque acies erat, cum priores Persæ inconditum & truce[m] suscitare clamorem. Reddiitur & à Macedonibus maior, exercitus impar numero, sed inguis montium vastis, que saltibus reper-

Pæan Graecorum.
Lib. I.

missus. Etiam Græci, quibus aut τὸ ἀγαλᾶζεν passim tribuitur, aut τὸ παιανίζειν. Thucydides: Ἐπιπαιώνισο ἀντίς ὡς ἐπὶ πόλιν: Pæan ius clamatus ad nautalem congressum. Ibi Scholiastes: Δύο παιᾶνας ἴδον οἱ Ἕλληνες, πρὸς μὲν τὸ πόλεμον, τὸς Ἀρεῖ μὲν δὲ τὸν πόλεμον, τὸς Ἀπόλλωνι: Duos Pæanas norunt Græci. unum ante prælium, Martis; alterum post prælium, Apollini. Illum priorem, εὐεαθήριον παιᾶνα, congressuum Pæana, Plutarchus in Lycurgo dixit: hunc alterum, ἐπὶ νίκῃον παιᾶνα, victorialem in Romuli rebus. Vi-

Christiano-
rum.

dentur cum cantu aut rythmo quodam fuisse, atque idcò Pæanes dicti. Mansit apud imos etiam Græcos, qui, tamen ut Christiani, Vicit crux, pro pæane habebant. Cedrenus hoc tradit in Basilio Imperatore, pugna cum Manichæis: Βοή σθεναρὰ παιανισαντες, καὶ τὸ (σταυρὸς τριώνυμος) συμβόησαντες, ἐπὶ τῇ στίχῃ τῆς ἐχθροῦς: Voce magnâ Pæanem canentes, & illud, Crux vicit, conclamantes, aggrediuntur hostes.

DIALOG. XII.

Signum pugnae, Tunica punicea: signum pugnae, vox & tessera.

DE Clamore habes: qui rarus apud nos, aut nullus, nisi quod Afiaticos & Tunicas audio seruire. Etiam Hiberni in Europâ suum Pharo ingeminant, & Hiberi interdum acclamant. Sed mos non in magno hodie, nec sollennis. Superest de Signo pugnae, quod ducisum à Clastico: quia istud mutum. Illud auribus, hoc oculis seruiit, & tempore Clasticum præiuit Nam Romani, cum decretum iam pugnare, tunicam rufam in Prætorij fastigio extendebant in ballâ, ut eo signo miles moneretur parare se & arma; tum etiam, ut siqui dispersi, conuenirent. Vtile fuit in re subitâ, & ut momento omnes monerentur. De hoc signo aut palam, re occultius, plures scriptores. Palam, ut Plutarchus: Τὸ τῆς μά-

Signum
mutum pu-
nica.

χης σμυκεῖον ὄψεσθαι. ἐστὶ δὲ χιτῶν κόκκινος ὑπὲρ τῆς σεραμικῆς σπινθῆς διατεινόμενος: Pugna signum proposuit. Est autem tunica coccinea super tabernaculum Imperatoris extensa. Idem iterum: Ἀμὰ δὲ ἡμέρα πρῶται ὁ μὲν τῶν βρεττῶ καὶ κασιῶν χάρακι σύμβολον ἀγῶνος, κοινικὸς χιτῶν: Vñ cum luce.

Tunica
ruffa.

propositum fuit Bruti & Cæsij castru pugna signum, punicea tunica. Isidorus: Russata, quam Græci phœniceam vocant, nos coccineam. Hac sub Consulibus Romani vsi sunt milites, unde etiam Russati vocabantur. Solebas enim pridie quàm dimicandum esset, ante Principia poni, admonitio & indicium futura pugna. Ait ante Principia, quod Plutarchus super tabernaculum Ducis: & benè, quia Prætorium ante ipsa Principia situm. Sed quod isti Tunicam, alij Vexillum appellant. ut Cæsar: Cæsari omnia uno tempore erant agenda. Vexillum proponendum, quod erat insigne cum ad ar-

In Fabio.

In Bruto.

Aut vexil-
lū ruffum.
II. Gallic.

ma: Vexillum proponendum, quod erat insigne cum ad ar-

ma concurrere oporteret. Hirtius: Cum iter facere Caesar vellet, renunciatum est a speculatoribus Pompeium de tertiâ vigiliâ in aciem stesisse. Hoc nuncio allato, vexillum proposuit. Ammianus: Signis illico fixis ex more, cum undique ad arma conclamaretur, stetit regibilis miles, vexillum operiens extol-
 lendum, quod erat opportunè subeunde indicium pugna. Et de hoc sanè Vexillo Glossas capio: Πόσον φάρος, vexillum. Fortasse & Tacitum: Vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt: quasi ius & arbitrium pugnae. Nisi magis ibi sensus, perisse Vexillum quasi ut em-
 riti essent, & sub vexillo Veterani. Notus enim & ille mos: sed ab hoc riu fuit, quod Scipio ad Numantiam, cum castella circa urbem plura struxisset; instituit, εἴη ἐροχλοῖεν οἱ πολέμοι, σημεῖον ἐξαίρετον, ἡμίεας μὲν, φοινικίδα ἐπὶ δεξιᾷ, ὑψηλῆς, νυκτὸς δὲ πῦρ: siquid hostes incurrerent aut molestarent, signum tollere, de die quidem puniceam vestem in hastâ altâ, de nocte ignem. Ita Appianus in Ibericis. Et hæc satis aperta sunt: tectè aut obscuriùs alij etiam tangunt. Ut Liuius: Poscunt pugnam, postulant ut signum desur. Quod tamen aliquis vel ad Clasticum, vel ad vocale signum etiam trahat. Firmiùs alibi: Latus ad milites iam arma: ad propositum pugna signum capientes processit. Nam ait propositum: quod non convenit nisi in istud. Iterùm: Varro nihil consulto collegâ signum pugna proposuit. Nec minùs apertè etiam Dionysius: Ἐπειδὴ δὲ τὰ σημεῖα ἦρθη παρ' ἐκατέ-
 ρων τῆς μάχης: Postquam utrimque signa sublata sunt pugna. Iterùm: Ἐπειδὴ δὲ τὰ σημεῖα ἐκείλυντο ἀρθῆναι τῆς μάχης: Postquam signa tolli iussit pugna. Mihi, inquam, apertè: etsi alij de Signis militaribus capiunt & vertunt. Ea quidem ipsa Græcanica phrasis in Thucydide est, & in similem huic meo sensum. Ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἐκατέρωθεν ἦρθη, ἐναυμάχουν: Postquam utriusque signa sublata sunt, navale prælium interunt. Et post: ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ τὰ σημεῖα ἦρθη, βραχὺ μὲν πωροῦντο ὡς βοοθήσαντες, ἐπειδὴ διατάχης ἡ τῆς μάχης ἀθροισμὸς ἐγένετο, καὶ τὰ σημεῖα καταπαύθη, πάλιν ἐπαυχεύοντες ἐς τὸ τεῖχος: Ut pugna facta est, & signa sublata, paulum quid progressi sunt ut auxilium laturi, postquam verò victoria Atheniensium celeriter fuit, & signa detracta sunt, iterùm ad præsidium suum rediēre. Ea Suidas & Scholiastes sic interpretantur: Σύμβολα παρ' ἑαυτῶν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μάχης ἐδείκνυντο. καὶ ὅτι μὴ ἀντεῖναι τὰ σύμβολα, ἦρχοντο τῆς μάχης, ὅτι δὲ καταπαύθη, ἐπαύοντο: Signa quædam habebant, quæ sub tempore pugna ostendebantur. & cum ea erigebantur, pugnam incipiebant, cum demittebantur, desinebant. Aliquid ad hunc morem, quod Dio Chrysostomus suo etiam ævo vsurparum ostendit, ut in muris Signum poneretur, instante hoste. Nam ita in Boristhenetico: Καὶ αἱ τὴν πύλαι συγκεκλυντο, καὶ τὸ σημεῖον ἦρτο ἐπὶ τῇ τεύχῃ τὸ πολεμικόν: Et portæ clausæ erant, & in muro signum sublatum bellum. Imò de istâ ipsâ russâ tunica reperio exempla. Plutarchus de pugna Antigoni cum Cleomencē, quiescere, inquit, quosdam iussit, ἀρχὴν αὖν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀρθῆναι φοινικὶς ὑπὲρ σιείας διατεταμένη: donec a rege sublata esset punicea vestis, super sarissam extensa. Quod ipsum & in Polybio ita leges. Simile, quod Polyænus de Conone: Ἐπὶ τῷ φοινικίδα. ἢν δὲ ἀεὶ μάχης σὺνέθηκα

Lib. xxi.

1. Annal.

Libio lux.
Lib. 11.

Lib. vi.

Lib. xxi.

Lib. v. 1.
Et Dionysio.
Lib. x.Lib. 1.
Græci talia
aliquid.Suid. in
σημείω.In Philo-
poui.

Lib. 11.

σωθημα πῆς κυβερνήταις: *Sustulit puniceam vestem. erat ea autem signum pugnae gubernatoribus nauium.* Est quidem in Homero etiam, de Agamemnone suos ad pugnam vocante:

Il. 9. vers.
221.

Πορφύρεον μέγα φάρος ἔχων ἐν χειρὶ παχεῖν.

Purpuream endo manu validā tollens sibi vestem.

Sed non nisi de propriā & regali eius veste Eustathius accipit, quam suspicari licet manu alleuatam ab eo, in festinatione & cursu. Sanè de tali aut alio signo vix mentio in Homero. Nec huic rei aliud legi, nisi si fortè

Signum ad
iter.
Lib. v.

in Curtio, de Alexandro. qui cū Tubæ sonus haud pariter ab omnibus exaudiretur, cū castra mouenda essent, *Perticam quæ undique conspici posset, supra Prætorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum.* Sed id quale fuerit, non dicit. Etiam Persas (in Ammiano) video ad oppugnationem vocari, *signo per flammam erecto vexillum.*

Lib. xx.

Et iam habes omnia Signa: an mentior? & vnum etiam superest, leue, facile, quod *pugna signum* item dicunt, aut simpliciter *Signum*. Illud

De Tesserā.

idem, *Tessera*: & Græcis *σωθημα*. quod datur in vno alteroque verbo sub ipsam pugnam ab Imperatore, vt eo symbolo commilitones inter se norint, & item hostem. Cuius vsus perit, cū iste quoque tenet. Tacitus

III. Hist.

Lib. vii.

in bello ciuili: *Crebris interrogationibus notum pugna signum.* In Thucydide simile, pugna inter Syracusios & Athenienses: *Καὶ τοῖς ἐροτήμασι τῷ ξυνοδηματικῷ πυκνοῖς χρόμοις, σφίσι τε αὐτοῖς δορυδὸν πολὺν παρέχον ἅμα πάντες ἐροτῶντες, καὶ τοῖς πολεμίοις σαφεῖς αὐτὸ κατίσθαι: Crebris interrogationibus signi videntes, sibiipsis tumultum creauerunt omnes simul interrogantes, & hostibus notum id fecerunt.* Remedium huic rei non absurdum in Polyæno, qui inter Stratagemata recenset quod *Acues* qui-

Actum.

Lib. i.

dum dux Arcadum τοῖς ἰσίοις ὀπλίταις ἰδὼν αὐτὸν σωθημα, κτείνεν τοὺς τὸ σωθημα ἐροτῶντας: suis militibus signum dedit, interficere eos qui signum interrogassent. Ita Arcades cū non rogarent tacitique essent, interrogantes Lacædæmonios (noctu autem hæc gesta) interimebant. De hoc signo

II. Gallic.

Cæsar capiendus, pugna subitariā in Neruios: *Cæsari omnia vno tempore erant agenda, vexillum proponendum, quod erat insigne cū ad arma concurrere oporteret: signum tubæ dandum, acies instruenda, milites cohortandi; signum dandum.* Tria hîc habes nostra signa: *Vexillum, Clasicum,*

Cæsar idem
stratagem.

Tesseram. de quâ postremā, nisi verba postrema capis, superflua videantur aut inculcata. De eodem Hirtius, bello Africo: *Cæsar signo Felicitatis dato, equo admissio in hostem ire cōtendit.* Fuit igitur ibi signum, *Felicitas*: vt Bruto *Liberitas*: & plerumque tale aliquid, breue, & ominis boni.

Lib. III.

cap. v.

Vegetius: *Vocalia signa dicuntur, quæ voce humanā pronunciantur. sicut in vigiliis, vel in prælio, pro signo dicitur: vt puta, Victoria, Palma, Virtus, Deus nobiscum, Triumphus Imperatoris, & alia quæcumque volueris dare is qui in exercitu habet maximam potestatem.* Veteres magis, nomina ferdè deorum dabant, quos aut patria, aut ipsi Duces colebant. Ita Cyro si-

III. Pæd.

II. Ciuili.

gnum erat, *Ζεύς σύμμαχος, ἡγεμὼν, σωτήρ: Iupiter socius, Dux, Seruator, &c.* Xenophon tradit: Cæsari *Venus genitrix*, vt Appianus: Augusto, *Apollō* -
vt Vale-

vt Valerius. Etſi alia quoque, imò & diſta & verſus: quæ longum ſit perſequi, & ſpontè occurrunt. Ego verò peregi iam plenè, tu abi, cura corporis me vocat. A V D. Nónne in craſſinum reuocas? L I P S. Sub lege, ſi illud nobis erit. Ego in tam tenui valerudine quid mihi pollicear? nec *multa* aut longè *iaculor*, vt poëta loquitur, tam imbecillus. A V D. O vtinam aliter ſit! vtinam de meis viribus, imò & annis, tibi addam! L I P S. Amanter hæc potiùs, quàm ſapienter: nec è medio ſpatio reuocari ad carceres velim, vtique in tam exercito curſu. Tu BREVIARIVM cape, & ſaluc.

BREVIARIVM LIBRI QVARTI.

IN ACIE quatuor diſta:	SIGNORVM locatio & DVCV	ORDO & DIVISIO IN GENERA	Hæſtatos, qui per manipulos diſpoſiti primi, cum interuallis.
			Principes ſecundi, pariter.
			Triarij tertij, pariter.
			Velites ſparſi in manipulos, in lateribus, in fronte.
			Equites, ad latera, aut interdum in rîs & à tergo.
			Hæc circa frontem, in quòque Genere. Vnde Antefignani & Poſtſignani.
			Ex his Tribuni, Primopili & Imperator, circa medium, circaque Aquilas: Centuriones in fronte, ad ſuos quiſque manipulos.
			De iſſis Signis & formâ, in occaſione additum.
			Quadrata plurimùm: eaque duplex, aut triplex.
			Aliter etiam duplex aut multiplex, cum Subſidijs.
			Variatur Schematiſmũ, Cuneo, Globo, Forcipe, Turribus, Serrâ.
			Allocutio.
			Clafſicum.
			Clamor.
			Signum pugna.

IVSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER V.

DIALOGISMVS I.

*Ad Disciplinam transitum, ac primò de sedecius, Castris. Ea lau-
data, diuisa, partes recensita.*

AVDITOR ad me solito maturior venit, & infir,
Amœnior hic, Lipsi, dies est,

Diffusumque nitet pacato lumine calum:

vt ait Lucretius: visne ambulemus? Aura prouocat,
tum etiam liberior sermo atque animus erit in spa-
tiis his camporum. L I P S. Non nolo: & scis me, cum
Cicerone olim, tueri valetudinem crebrâ istâ dome-

sticâ ambulatione: quidni magis amem & vsurpem, cum licet, illam sub-
diualem? Fiat heus puer, cedo calceos & pallium. Habeo. imus? quò?
A V D. Ad moenia hæc si voles, verè amœna. Aquam hinc vides, illinc
viridia, paullo longiùs agros & camporum spatia olim culta, nunc, heu,
deserta. L I P S. Deserta? imò excisa pleraque aut deiecta. En stirpes, en
arbores, quæ fuerunt! en domus & ædificia, quæ fuerunt! Ferum Mar-
tem, nec qui animata solum virâ deuoluit, sed euerit quidquid sterit.
O etiam ferini animi, qui cladibus his auctores! qui delectamini, qui
gaudetis, & per malam ambitionem fouetis. Meo voto, in vos & capita
vestra expectant primæ glandes emissæ aut prima tela. A V D. Tu ille mi-
tis sic loqueris? L I P S. Loquor. isti malorum fons & causâ, isti per pra-
uam cupidinem aut metum bella nobis suscitant, post ipsos mansura.
Iterum voueo. cadant, & his victimis Bellona placata abeat, & candida
Pax succedat. A V D. Pacem laudare tecum possumus, atque etiam ama-
re: sed te doctore didici, vt in aëre, sic in terrâ, suas esse bellorum tempe-
stares, & delicti istâ grandine atque atteri hominum aliquot stirpes.
Nónne ferre nostrum est? nónne iurare, vt sic dicam, in communem
istam legem?

Euripid.

Μοχθεῖν ἀνάγκη. τὰς δὲ δαιμόνων τύχας

Ὅστις φέρει καλῶς, ἀνὴρ ῥῆτος σοφός:

Dolere & affligi necesse. at qui Deum

Sortem optime fert, ille vir verè sapiens.

Aristot.

*Sapientem
mediocres
miseriam ha-*

L I P S. Scio, & à me fiet. qui noui nōn casus solum, sed ludibria rerum
humanarum. In eo tamen mancamus, * τὸν σόφον μεταποθεῖ μὲν εἶναι,

ἀπαθεῖ

ἀπαθῇ δὲ μὴ εἶναι. A V D. In istâc re maneo, in aliâ affectum vehementem *habe, nullo*
 habeo. L I P S. Quem, aut in quâ? A V D. Desiderij vel cupidinis potius *non habere.*
 peraudiendi de re institutâ. A D DISCIPLINAM ventum, quâ opus
 hodie maximè, & quæ non vsu solùm, sed notitiâ videtur mihi celsisse.
 Tu renouas? L I P S. Non mearum virium. Suggestere aliquid possum
 ex illâ veteri, capiat ex eâ aut hauriat si quis volet. Ambulemus, fabule-
 mur, Polybium habes? A V D. Ecce meâ præuisione puer habet. L I P S.
 Benè est, audi. Disciplinam comprehendi in definitionis meæ verbis, *Disciplina*
 SVB CERTA LEGE. Nec enim aliud ea est, quàm *descriptio.*
lex quadam militandi, & in militiâ segerendi. Itaque ea continet, *tempus,*
modum, munia, opera militiæ: & quæ pleraque Polybius exsequitur, etsi
 nec dispositè satis, nec plenè. Sed siquid ille omittit, aut alibi aut hîc di-
 cam. Politicis enim nostris Monitis siue Notis quædam reseruamus, an-
 tè etiam à nobis factum. Tu librum cape, & lege:

Τούτων δ' ὀψέπων ἡρομέ-
 των, πῶς λαβόντες ④ χιλίαρ-
 χοι τοὺ ῥωμαίους, ὁμῶς καὶ τοὺ
 συμμαχοὺς κατεσεταπέδου-
 σθω, ἐνὶς ὑπαρχόντες παρ' αὐ-
 τοῖς θεωρήματος ἀπλῶς ἐπὶ τὰς
 παρεμβολὰς, ὧς ἡρώται. πρὸς
 πάντα καιρὸν ἔς τὸν. διὸ καὶ δο-
 καῖ μοι πρέπειν τὰ καιρῶ, ἔπει-
 ραθῆναι καὶ τόσον ὅσον τε τὰ λό-
 γω τὸς ἀκρόντας εἰς ἐννοιαὶ ἀτα-
 γαῖν ἔκτ' τὰς πορείας ἔς σετα-
 πεδείας καὶ πῶς αὐτάξεις χειρ-
 σμοὺ τῶν διωάμεων. τίς γὰρ ἔ-
 τως ἐστὶν ἀπειοικὸς πρὸς τὰ κα-
 λὰ καὶ πονηρὰ τῶν ἔργων, ὃς
 οὐκ ἀν' βουληθεῖν μικρὸν ἐπι-
 μελέσεσθαι ἐπιστήσας. ἐπὶ τῶν
 τοῦτων, ὑπερὸν ἀπαξ ἀκρότας
 ἐπιστήμων ἐστὶ πρᾶγμα ἄλλος ἐνὸς
 τῶν ἀξίων λόγος καὶ γνώσεως.

His ita paratis, accipiunt POLYB.
 Tribuni Romanos unâ &
 Socios, & castrametantur:
 unâ quidem apud eos & pa-
 riformi metatione, quâ uti-
 tur in omni tempore & loco.
 Ideoq, & visum mihi nunc
 decorum, conari, quantum id
 verbis potest, audientes in-
 ducere in notitiam modi &
 ordinationis, circa itinera,
 circa metationes, circa in-
 struções copiarum. Quis
 autem adeò abhorret ab in-
 stis que est à pulchris & ho-
 nestis rebus, ut nolit paullo
 attentius hac inquirere, qua
 cum semel audierit, gnarus
 erit unius rei inter alias di-
 gnissima notitiâ, & conside-
 ratione?

Ad castra, ut vides, nos ducit : & Disciplinam ego istinc ordior, non quia sola ea pars, aut non ea alibi, sed quia hic præcipue. Nam Castra re ipsa gymnasium, palæstra, sedes imò & domicilium Disciplinæ. *Munus, Opera, Exercitia, Præmia, Pæna* sunt in castris : & vno verbo, hic regitur miles & formatur. Ipsa castra non sine Disciplinâ sunt, aut constant : quæ accuratissima sanè apud Romanos. Audi hoc à me. si in togâ aut sago pars alibi aut specimen Romanæ prudentiæ : hic reperies, imò sapientiæ, & iudicio eo verbo vtor. Non vanè aut leuiter Polybius hic attollit, & *rem unam omnium cognitione dignissimam* ait. Quis Polybius? quo vix alius scriptor iudicio firmior, & nemo certè vfu atque experientiâ doctior. Ergo verba cogitatè examinemus & pensiculemus.

Laudatio
Rom. ca-
strorum.

Vetera ca-
stra.

Frontinus
samen vult
à Pyrrho.
Lib. II. II.
cap. 1.

Non meo
assensu.

Lib. XXXI.

In Pyrrho.

„ *Castra metantur.*] Nam quamprimùm iuncti ciues & socij, non confident sine castris. Sed ea iunctio plerumque in locis hosti vicinis, aut certè extra Romanum solum. Nullam illi noctem (vide curam & prouidentiam) sine castris agebant, & semper ligneis terreisque istis mœnibus, ut in vrbe, cincti. Quando id institutum? ab antiquo, si Liuium & Dionysium interrogas, qui sub regibus & statim post eos, castra ponunt, vallo & fossâ cingunt. Pluries meminerunt. Eò mirer à Frontino hanc rem ad Pyrrhi tempora relata, & asseri ab eius exemplo, institutam. Nam ait : *Castra antiquitus Romani passim per corpora cohortium, velati mapalia, constituere soliti erant : Pyrrhus Epirotarum rex primus totum exercitum sub eodem vallo continere instituit. Romani deinde, victo eo in campis Arusinus, castris eius potiti & ordinatione notatâ, paulatim ad hanc usque metationem qua nunc est perueniunt.* Totâ in re dubito, & controuerto. Romani, inquit, antea per cohortes? atqui Manipulos fuisse docuimus, & eam olim diuisionem. Pyrrhus primus exercitum sub eodem vallo? nec apud Græcos quidem verum, & in Homero ipso exempla sunt quæ refellunt. Illud fortasse potuit, Pyrrhum (ut fuit diligens ordinis & instructionis) primum curiosius meliusque castra digestisse : & fortasse ad illud instar Romani. Fortasse inquit nam cur adiri nem? video in reliquo ordine omnia composita iam antè apud Romanos : potuit & debuit ἀναλόγως etiam in castris. Si aliter : cur Polybius, qui sic libens abit & trahit in laudem suæ gentis, imitationem hanc siluit? Imò cur diuersa rota & alia apud Græcos ratio? quod ipse infra dicet. Sed siue à se, siue ab aliis Romani : pulchra & admirabilis hæc facies ipsis etiam Græcis. Philippus Macedonum, narrante Liuius, *subiecta cernens Romana castra, admiratus esse dicitur & uniuersam speciem castrorum, & descripta suis quæque partibus, sum tendentium ordine, sum intervallis : & negasse Barbarorum ea castra ulli videri posse.* Idem hoc Pyrrho Plutarchus adscribit : illi, dico, Pyrrho Epirotæ : si verè, quomodo Frontinus verè? Sed Plutarchi verba hæc : *Τὰ ἐν τῇ καὶ φυλακὰς καὶ κόσμον Ῥωμαίων καὶ τὸ ἡῆμα τῆς στρατοπέδου ἐθαύμασε. καὶ ὅτι εἰλων ποροστροφῆς πρὸς ἐγγυτάτω, τάξεις μὲν, εἶπεν, ὃ μεγάλοις αὐτὴν ὅτι βαρβάρων ἐβαρβάρως. Ordinem, & stationes, & dispositionem Romanorum, & figuram ipsam castrorum admiratus est.*

est: & proximum amicorum affatus, O Megacles, inquit, hic ordo barbarorum, non est barbarus. Si ipse Pyrrhus metationi huic adstupuit: non ab eo profecto exemplum.

„ Vnâ quidem apud eos & pariformi metatione.] Aliter quàm apud Græcos aliosque, qui pro locis & temporibus murabant. Non sic Romani, simplex semper & eadem, excipio quòd minor vel auctior spatio, pro numero legionum. Sed quadrata semper, sed portæ & sectiones eadem, sed tabernacula ducum & militum eodem situ. Hinc vtilissima illa notitia castrorum, & præuisa & inuenienda militibus omnia, sicut ciuibus in aliquâ vrbe. Vniuscmodi igitur semper castra, si formam consideres: paullò alia, si apparatus totum & instructum. Nam moneo, duplicia Romanis castra fuisse, *Æstiuâ* & *Hiberna*. Illa, quæ mobilia, & æstatis siue expeditionis tempore, in vnâ sæpe noctem structa. Quæ iterum duplicia, à moræ mansionisque differentiâ. Si enim vnâ alteraque; aut omnino pauca noctes in iis agendæ: sine aliâ additione *Castra* dicebant; aut *Mansiones* etiam posteriore æuo. Si diutius subsistendum; ab ipsâ re *Statiua*, aut *Statiuis*. In Suetonio *Æstiuâ* habes: *Obiit in castris Æstiuus, quæ ex eo Scelerata sunt appellata*. *Statiua* in Liuiò, sub Rege Tarquinio: *In iis Statiuis, vt sit, longo magis quàm acri bello*. Cæsar: *Eodem die vterque eorum ex castris Statiuis, à flumine Apso, exercitum educunt*. Dixi & *Statinas* appellari, voce in postremis scriptoribus repetendâ, & intellegunt *Sedes*. Verba edicti Alexandri Imp. apud Lampridium: *Illâ die, illâ horâ, ab vrbe sum exiturus, & si dy voluerint, in primâ mansione mansurus*. Deinde per ordinem *mansiones*, deinde *Statiua*. *Sedes* dixi intellegi: & ipsa ea vox pro castris. Vegetius: *Eruditi in sedibus milites*. Ammianus: *Militares numeri destinatas remearunt sedes*. Et plura exempla. At *Hiberna* sunt, quæ per hiemem & in diurnâ mansione militibus receptaculum: ab ipso item sic tempore dicta. *Hiemalia* Vopiscus appellauit: *Tuum est illic Hiemalia & Æstiuâ disponere, ubi tuus nihil deerit*. Istorum origo in Liuiò, bello Veienti: *Hibernacula etiam, res noua Romano militi, edificari cæpta*. Annaus Florus: *Tunc primum hiematum sub pellibus, taxata stipendio hiberna*. Id fuit sub annum Urbis CCCLVIII. Et si Liuius & Cæsar, *Pelles* remouere & seiuungere ab *Hibernis* videntur, vt ille lib. xxxviii *Instare hiemem, aut sub pellibus milites habendos fore: aut si concedere in Hiberna vellent, differendum in astatem bellum*. Cæsar lib. iiii. *Huiusmodi tempestates consecuta sunt, vt continuatione imbrum, diutius sub pellibus milites contineri non possent*. Itaque exercitum Cæsar in *Hibernis* collocauit. Itaque, pro istorum mente, *Statiua* illa sint sub Pellibus: *Hiberna*, in opidis, aut castris, quæ tabernaculis & alio opere accuratiùs instructa. & meritò, tum contra cæli iniurias, tum quia vsui plura necessaria in diurnâ morâ. Itaque hæc talia, fortasse & *Statiua*, partes siue membra habebant magis distincta, vt *Armamentarium*, *Fabricam*, *Valitudinarium*, & siquid reperis tale. Imò reuera instar opidorum sæpe struebantur, præsertim in finibus imperij, & vbi perpetuæ stationes

Vniiformia
Romanis
castra.

Ducum
generum.
Æstiuâ.

Statiua.
Claud. ca. 1.
Lib. 1.

Sedes, pro
castris.

Hiberna.

In Aurel.
Lib. v.

Lib. 1.
cap. xii.

Membra
castrorum.

Procestria.

tiones & prætenturæ contra hostem. Tale in Euphratis, Danubij, Rheni nostri ripâ : & hæc ea origo & genitura nobilium aliquor hodie opidorum. Ad hæc etiam, ea quæ *Procestria* dicebant, nisi fallor. Festus enim in eâ voce explicandâ nutat : *Procestria, quò proceditur in muro. Aelius Procestria ædificia esse dixit extra portam. Artorius quæ sunt ante castra, etiam qui non habent castra, propugnacula quibus pro castris utuntur ædificant.* Sententiæ tamen haud nimis diuersæ, si attendis. Prima est, locum spatiumque sic dici processus in muro. quid vult ? ambulacra illic, à procedendo ? vix opinor, & malim scribi, *quò proceditur à muro.* ut sint *Procestria*, quidquid ante muros est. quomodo *Aelius, ædificia extra portam*: quasi suburbia aut *æγασεία*. At *Artorius*, vult ædificia esse ante castra: & si non sint castra, illa ipsa quæ loco castrorum sunt, *propugnacula ædificiæ*. Ita enim postremam vocem scripserim, & me capis.

Diminutio in Festo.

Et iterum.

* subtiliter vellere, spinas ablegere.

Tacito lux. 1111. Hist.

Duplex est sententia scilicet *Artorij*: aut ædificia ante castra esse, aut ipsa illa quæ vice castrorum vsurpantur. Sicut *Pro castris*, duo notat, & ante ea, & pro ipsis. Sed quid iuuat hæc * *ἔλαχαν διζέω*? tenuis fructus: magis noto, pro *Artorij* priore sententia morem castrensem esse, quem *Tacitus* notat. *Subuersa longæ pacis opera, haud procul castris in modum municipij exstructa.* Sunt profectò hæc *Procestria*: quæ adnexa ferè Hibernis aut *Statuiis*, ut eò reciperentur lixæ, aduenæ, & qui alij paganorum castra sequerentur. Miscei enim eos militibus, non *Romanus* vsus. Cæsar pro hac consuetudine, cum Germanos equites subito scribit ad castra aduolasse: *Nec prius sunt visi quàm castris appropinquarent, usque eò, ut qui sub vallo tenderent mercatores, recipiendi sui non haberent facultatem.* Manifestò dat intellegi, lixas, id est mercatores & id genus, sub castris retendisse, non in castris; & receptum denique in ea habuisse, hoste instante.
[Circa itinera, circa metationes, circa instructiones copiarum.] Tria polliceri videtur iam dicturus, *Agmen, Castra, Acies*. Priora duo excutit, etsi ordine alio: tertium desidero, si tamen id sensit. Vox Græca sanè eò ferè ducitur: & si ita est, absoluo culpæ *Polybium* cuius antè reum feci, quasi neglegenter de *Acie* omisisset. Fortasse nunc non ipse, sed exscriptorum aut temporum culpa hæc subduxit.

Lib. vi.

DIALOG. II.

Prætorij positura, eius magnitudo, & partes.

POLYB.

Εστὶ γὰρ τὸ ἄλλος αὐτῶν τὸ στρατοπέδεας τῶνδε. Ἐκλεθόντων αἰετῶν πρὸς στρατοπέδειαν, τὰ τὰ τὴν Ἀπιδεία τὰν εἰς σῶσιν αἶμα καὶ πᾶσι γελίδω, ἡ τοῦ στρατοῦ σκηνὴ καταλαμβάνει.

Est autem metatio castrorum eiusmodi. loci semper, quem castris dilegerint, apertissimam & commodissimam partem aspectui simul & insu-

torium.

εάνει. τεθείσης δὲ τῆς σημαίας, ὅτι torium. Signo autem posito,
 μέλλουσι πηγνύσκει τούτῳ, ὡς ubi id defixuri sunt, mensu-
 πομετρεῖται περίεξ τῆς σημαίας ra definitur circum id si-
 τετραγώνῳ ἑπτά. ὡς τε gnum quadratum spatium,
 πάσας τὰς πλευρὰς ἑκατὼν sic ut omnia latera à signo
 ἀπέχων πόδας τῆς σημαίας, centum pedes absint, fiat que
 τὸ δὲ ἑμβασὶν γίνεσθαι τετρα- tota ipsa area siue pedatura
 πλευρῶν. iugerum quaternum.

CVm laudauit Polybius castra, ponit & designat: sed Prætorium pri-
 mō. Quidni illud? honoris & decentiæ causâ primo Duci primus
 locus. Tamen Vegetius ipsa Signa militaria præmittit, atque ijs locum
 præmetatur. Prima, inquit, signa sui locū intracæstra ponuntur, quia nihil
 est venerabilius, eorum maiestate militibus. Deinde Duci Prætorium eiusq[ue]
 comitibus præparatur, ac Tribunis tabernacula collocantur. Et Polybius
 hîc quoque (& magis postea) Signa aut Vexilli meminit, primō positi:
 sed in alium sensum, nec illius militaris. Sanè Vegetij duo dixeris Signa
 in vno loco circa Principia constitisse: quod & ex Taciti scriptis liceat
 opinari. At Polybius Signorum mentionem haud aliter facit, videtur-
 que locare in Manipulis suis quodque, aut Turmis. Ista quidem Signa,
 quæ ad locum notificandum, metatorum sunt, vt postea dicam, non le-
 gionum aut manipulorum.

„ *Aspicißimam & commodißimam partem aspectui simul & iussioni.*
 Nempe eam partem quæ editior, aut cui aliunde nihil obstabat: quæ
 aspici vndique & aspicere poterat, æquâ dari mandata & audiri. Nam
 ecce Allocutio, Signi ad pugnam propositio, circa Prætorium aut super
 ipsum facta: quæ locum volebant liberum & conspectum. Ea ipsa res
 ad maiestatem aliquam & vim imperij faciebat, eminere loco qui digni-
 tate eminebat. Ipsum etiam Tabernaculum, nisi fallor, non latius so-
 lum ceteris, sed altius, & quasi in vrbe aliquâ templum.

„ *Prætorium.* Vna ista vox Latinis, quam duplici Polybius interpre-
 tatus est, τὸ στρατὸν σκηνήν: tabernaculum Prætoris. Etsi Græci quoque
 simpliciter στρατήριον, quali Imperatorium aut Prætorium dicunt Corrigi
 Siquidem ita censco: στρατήριον ὁ τόπος, τὸ στρατὸν: Strategium locus exercitus:
 in ὃ verò τὸ στρατηγεῖν, vel ex ijs quæ Suidas adtexit. Sed cur Latinis
 Prætorium? Festus audi: Initio Prætores erant, qui nunc Consules, & y bella
 administrabant, quorum tabernaculum quoque dicebatur Prætorium. Au-
 gustiæ ætas videtur & hoc Augustale dixisse: vt quidem in Fabio lego,
 sed solo: Carmen funebre, propriè Nenia; & tabernaculum ducis, Augusta-
 le. Potest ab Augustis ita dictum esse, qui in eo tendebant: sed exemplum
 tamen eius verbi aut usurpationem, mirum nusquam reperiri. Aliter
 autem

Signa pri-
mo locus
Vegetius.
Lib. III.
cap. VII.

Prætorium
in edito aut
conspicuo.

Ipsam ora-
tionem.

Strategiū.

Prætorium
vnde dictū.

Augustale.

Lib. VIII.

cap. II.

Sed sine ex-
emplo.

autem

Alio sensu
Prætorium.
Lib. xxx.
Lib. xxxvi.

autem etiam Latinis vox *Prætorij*: nec pro loco solum, sed pro conuentu & hominibus qui in eo loco. Hoc sensu *Prætorium dimittere* dicunt: quod est proinde, quasi *Curiam mittere, aut Senatam*. Lilius: *Tribunus edicit, ut ubi Prætorio dimisso signa concinnissent*. Idem iterum: *Prætorium dimitteret, denunciauit*. Iterumque: *Fulvius dimittens Prætorium Tribunum militum imperat*. Quæ missio semper ad horam & statutum tempus facta, scilicet vespere & luce abeunte, cum Vigiliæ mox constituendæ essent, & quisque ad corpora aut munia sua curanda abiret. Ideo mandata, si qua in noctem aut primam lucem Imperator vellet, tunc dabat: ne quies turbaretur castrorum. Dictio hæc restituenta Lilius, in rebus Annibalis. ubi acer ille Imperator & in dolos intentus, sub pugnam ad Trebiam, fratri suo Magoni in tabernaculo inquit:

Lib. xxi.

Delige centenos viros ex omni pedite atque equite, cum quibus ad me vigiliâ primâ venias: nunc corpora curare tempus est. Ita præconium missum.

Corrosum
Lilius.

Sic scribunt vsque adhuc, & explicant Præcones circummissos, qui edicerent corpora curare. Ego verò non admitto in Romanâ aut Punicâ militiâ *Præcones*: etsi Græcos habuisse probè scio: magisque accedo veteribus libris, in quibus constanter repperi, *Prætorium missum*: & quis

Principia
mittere.
Lib. iiii.
cap. i.

non probet? Simile est alterum illud è militiâ, *Mittere Principia*. In Frontino leges: *Perstare in principijs, donec ea mitterentur, præcepit*. Quod ille de militibus dixit ignominiam notatis, & oculis omnium in fœdo habitu ibi expositis. Tentanda non est aut immutanda ea scriptio (conati quidam:) firmaturque iterum à Frontino: *Tempus elegit quo missa*

Lib. ii.
cap. v.
Quo sensu
dictum.

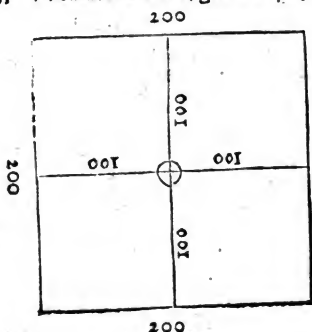
principia quietem omnibus castrensibus dabant. Quid igitur hoc est? pænè idem quod alterum prius: & dicuntur mitti aut dimitti Principia, cum Tribuni non ultra ibi præsident, ius aut mandata dispertiunt, sed sub noctem ad Prætorium eunt, mox ad se ituri. Id verò est *mittere principia*, & conuentum militum soluere qui ibi frequentes. Cum de Vigilijs agemus, capies hoc magis.

„ *Vt omnia latera à signo centum pedes absint.*] Signum hoc fuit vexillum album, ut infra dicam. Ab

eo remouet quaquauerus latera pedes centenos. Est igitur quadratum hoc iustum, cuius latera singula *pedum ducentenarum*. Nam vide in figurâ. Grandis igitur & capax hæc metatio, ac par (ut mox videbis) illi quattuor manipulorum, siue hominum *quadragintorum octoginta*. Ergo ne opus tantâ? opus. Primum, quia ipse Prætor pro se laxius paullo agere & tendere debuit, quàm caput aliquod è vulgo.

Deinde

Area Prætorij.

Cui tam
ampla.

Deinde, quia ministri aut comites illi plures, quos iuxta se habebat. Inter ministros, lictores erant primò, & peculiares deinde serui ad varios eius usus. Inter comites, honestiores multi, qui amicitia causa aut militia, sponte cum secuti. Hi è *contubernio Pratoris*, aut *Contubernales* eius dicebantur, quoniam eadem ista pedaturâ tendebant. Imò Senatorum filij, & tale nobiliora genus, comitari ita magistratus solebant. Atque ipse Iulius Cæsar, cum suâ quadam causa peregrinari nobiles noller, tamen hoc utiliter à maioribus institutum non abrogauit, & cum exceptione edixit: *Nem quis Senatoris filius, nisi contubernalis aut comes magistratus, peregrè proficisceretur*. Ita Suetonius in eius rebus. Et sanè utilitas hic clara, quòd iuuentus castè modesteque agebat, sub oculis & in latere ducis: quòd sermonibus sæpe militaribus, & interdum consilijs, intererat: denique *duces agere*, vt Plinius admonet, *parendo discebat*. Sed & laxitate Prætori opus, ad mûlos & iumenta quæ plura habebat, itemque ad supellectilem & vasa. Pecunia è publico ad *Mulos & tabernacula* dabatur: & altera ad *Vasa, Vasarium* appellata. In his quidem, ad eò non vsum sed delicias & luxum quidam spectabant, vt de Cæsare scripserit Suetonius: *In expeditionibus tessellata & sectilia pauimenta circumtulisse*. scilicet quibus Prætorij sui solum parte aliquâ tegeret, & sterneret in breuem vsum. Nec de Prætorio plus hauseris è Polybio: de meo aliquid addam? quoniam toto capite adnuis, fiat. Forma eius fuisse videtur rotunda, ex Varrone: *In cauedio si locus nullus relictus, sub diuo qui esset, testudo dicebatur, à testitudinis similitudine: ut est in Prætorio in castris*. Significat testudineâ formâ id fuisse, penè in rotundum. Hac causa fortasse Iosephus cum templo componit: τὸ *εσθήριον*, inquit, *ὡς τὸ ἱερόν*: *Prætorium templo simile*, quòd templa pleraque rotunda: aut etiam, quòd eminebat in medijs castris, vt in vrbe aliquâ templum. An & quia religio ibi, & pars sacrorum: certè *Augurale* fuit, vbi sacrificare & auspicari Imperator solet. Tacitus de Germanico: *Nocte capti egressus Augurali, per occulta & vigilibus ignara*. Meminit iterum: *Structam ante Augurale aram subdisâ face accendi*. Ita enim legerim magis, quàm vt vulgatur: *Structa ante Auguralem aram*. Quasi Ara aliqua cognomento *Auguralis* fuerit: quod non probo, nec etiam ante aram aliquid strui mos, sed in ipsâ, aut super ipsam. Itaque crediderim ante ipsum Augurale aram hanc fuisse, in quâ sollenniter libamenta aliqua illata & cremata, cotidiane religionis ergo. An non Dionysius hanc intellegit, cum inter prodigia scribit: *Τὸ ἱερεὺς τῶν ὑπατῶν γαίῃ πολλὰ κεραιὸς εἰς τὸ εσθήριον ἐμπύων, τὴν τε σκηνὴν διέπασσε, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀνέβησε*: In alterius Consulum, C. Manlij Prætorium fulmen incidens, & tabernaculum disiecit, & focum sine Aram euerit. Nisi si de Larum magis foco intellegit: quod in medio pono. At ipsum nostrum hoc est, quod *Auguratorium* Iulio Hygino dicitur (vir ille de Castris scripsit, & vidi in codice veteri ac libauit) *Auguratorium*, inquam, ipsi: qui & situm docet: *Auguratorium parte dextrâ Prætorij, Tribunal laudâ, ut accepto auxilio insuper ascendat*. Ecce duo membra

Ministri & appertio Prætorij.

Comites & Contubernales.

Cap. XLII.

Muli & vasa militaria. Iuliana delicia.

Cap. XLVI.

Forma Prætorij. IIII. de L.L.

Lib. III. Excid.

Cū templo comparatur. Augurale in eo.

II. Annal.

XV. Annal.

In Tacito nostra latitatio.

Ara ad Augurale.

Lib. IX.

Vbi situm.

Prætorij, Augurale & Tribunal, & vtrique suum locum. Quod autem *dextrâ* ait, aut *sinistrâ*: puto capiendum pro intrantium ratione, & aspectu venientium à Decumanâ. Sed & Stabula, Culinam, & eiusmodi partes seorsim in Prætorio fuisse, tu tibi subieceris me silente, nec longè à Prætorio *Armamentarium*, cum id fuit.

„ *Tota ipsa area siue pedatura iugerum quaternum.*] In Græco *Plethra quaterna* sunt: nos fecimus *iugera*, etsi plurimum opinione iugerum est paullo maius. Possis veriùs firmitusque, *Versus*. Varro: *Versum dicunt centum pedes quoquoersus quadratum*. Quod ipsum dimensum quater est in areâ Polybianâ. Sed Varro addit, in *Campaniâ* vulgò sic appellare & metiri: contrâ Hyginus in *Dalmatiâ*. *Iugerum*, inquit, in *Dalmatiâ*. *Versus* appellant, in prouinciâ *Narbonensi* alij *Libram*, alij *Parallēnam*. Sed in verbis quid insistant, cum rei adfati? A v d. Etiamnum insistes, & te

Versus,
quid.
3. de R. R.
cap. x.

Pedatura.

Podismus.

Lib. III.
cap. VII I.
v. Var. IX.

*Pro pro-
dum.*

Lib. III I.
cap. III I.

De Tranq.
cap. X.

rogo. L I P S. Quid illud? A v d. *Pedaturam* hîc quam appellas, ea firmat mihi pedem. Libera & expedi. L I P S. In facili est: quia tamen voce eâ sæpe & necessariò utar, audi. Quod Græcis *ποδισμός*, id Latinis *Pedatura*: etsi *Podismi* ipsâ Græcanicâ voce crebrò in hac tali re Vegetius vsus. *Podismus* autem, dimensio, aut & dimensum ipsum per pedes: sicut *στάδιος*, per stadia. Ad verbum est, *Pedatura*. Glossæ illæ fidæ: *ποδισμός*, *pedatura*. Vegetius: *Singule centuriæ accipiunt pedaturas*. Cassiodorus: *Pedaturas murorum omnes subeat*. Hyginus in istâ re castrorum: *Si strictior fuerit pedatura*. Et accipiunt, ut vides, non pro ipsâ mensurâ tantum, sed pro spatio-arcâque quam sic dimensi. Nescio an Frontinus magis nouè hoc ipsum non *pedem* dixerit: *Pomiferam arborem*, inquit, *quam in pede castrorum fuerat amplexa metatio*. Interpreter equidem, *pedaturâ* & *areâ*: nisi quis extremum & finem castrorum malit. Sed pro priore tamen sensu sciat & Senecam esse: *Exigua. sæpe areæ in multis vsus describentis arte patuerunt, & pedem quamuis angustum dispositio fecit habitabilem*.

D I A L O G. III.

Tribunorum metatura, Quæstoris, Euocatorum, Ablectorum, Extraordinariorum.

I A M perge sodes, & lege.

POLYB. Τὸτε δ' ἔ γήματος αἰὲν ὡς ἑ
μίαν Ἰπφάνειαν ἔ πλεονάζον, ἥ τις per unum ad spectum & la-
ἀν ἐπιποδιστῆν φανῇ πρὸς τε τὰς tus, quod optimum videat-
ὑδρείας ἔ πρὸς τοὺς παραβάλλ- tur aequationi & pabulatio-
λεῖται τὰ ῥωμαϊκὰ στρατῶν τε τῶν ni locantur Romana legio-
τέτρων τῶν. ἐξ ὑπαρχόντων nes hunc in modum. Cum
χιλιάρχων ἐν ἐκάστῳ στρατῶν sex Tribuni sint in legione,

ut

καὶ τὴν ἀρπὴν λόγον, δυνεῖν δὲ στρα-
 τὸν ἐδῶν ὄντων τῶν Ῥωμαίων αἰ-
 μεῖ ἑκατέρω τῶν ὑπ' αὐτῶν, φανε-
 ρὸν ὅτι δώδεκα χιλιάρχους αἰά-
 κη συστράθην ἑκατέρω τῶν ὑπ' αὐ-
 τῶν. πῦθιάσι δὲ τὰς τέτων σκηνὰς
 ὅτι μίαν διέβαν ἀπάσας, ἥ τις
 ἐστὶν ὡδὸν ἀλλήλος τῇ τῷ τετρα-
 γώνῳ προκειθείσῃ πλυσσᾷ. πε-
 τήκοντα δὲ ἀπέχει πόδας ἀπ'
 αὐτῆς, ἵπποισι αἶμα δ' ἵποζυ-
 γίοις καὶ τῇ λοιπῇ τῶν χιλιάρχων
 ἀποσκυθῆναι ἔπος. αἱ δὲ σκηναὶ δὲ
 περὶ φημιρὺν σχήματις εἰς τε-
 παλιν ἀπεστραμμέναι, πῆλυν-
 ται πρὸς ἡλὸς ἐκτὸς ὅτι φαίνεται,
 ἥ ὅτι ἐξω καὶ καλεῖται δὲ καθά-
 παξ ἡμῖν αἰεὶ δὲ πάντες σχήμα-
 τος καὶ πρόσωπον ἀφεστᾷ δ' ἀλ-
 λήλων μὴ ἴδον αἰτῶν χιλιάρχων
 σκηναί. τοῦτον δὲ ἔπον, ὥς παρ'
 ὅλον τὸ πλᾶθος αἰεὶ τῶν Ῥωμαί-
 ων στρατὸν ἐδῶν παρήκειν.

ut diximus, & duæ sint uti-
 que legiones ipsius Cōsulis, li-
 quet duodecim Tribunos al-
 teri Consulū in militiā ad-
 esse. Collocant horum taber-
 nacula ad unā rectam lineā
 omnia, quæ parallela sit &
 pari distans lateri Quadrati
 in hāc rem capto. Distet au-
 tem ab eo quinquaginta pe-
 des: equis scilicet, & iumen-
 tis, & reliquis Tribunorum
 impedimentis locandis. Ta-
 bernacula autem prædicta
 Figura auersa ponuntur, ut
 extrorsum spectent. quod sit,
 & appelletur semel à nobis
 totius figura castrensis frons
 & facies. Distant inter se
 Tribunorum tentoria aqua-
 liter, & eò producuntur, ut
 omne spatium attingant Ro-
 manarum Legionum.

Statuto Prætorio & sede Consulis, proximum est locate ab eo proximos.
 ij sunt Tribuni. Ponit: & indicat quā parte semper. Ait:

„ Ad huius figura semper unum aspectum & latius.] Serio hoc monet &
 præmittit, numquam variatum in hac positurā. Semper ad vnum latius
 idemque huius Quadrati Tribuni collocati; & infra eos, legiones. Quod
 autem latius id, inquit, quod aquando aptissimum sit & pabulando. Igi-
 tur aptabant ita castra, ut Prætoriam ferè porta hostem spectaret, Decuma-
 na auersissima ab illo. Et per hanc plurimum aquabantur & pabulaban-
 tur: ergo & facies castrorum tota versa in illam.

Prætorij
 ad aspectum
 Decuma-
 nam versus

„ Quinquaginta verò pedes ab eo distat.] Ritranti aut inquirenti om-
 nia hic

nia hîc satis clara. Linea ista, inquit, parallela distat à lineâ Quadrati quinquaginta pedes. Quo sine hoc spatium? ut tabernacula illic Tribunorum possint statui: atque ea ipsa laxiora, calonibus, equis, mulis. Quis nescit honestiùs paullo comitatos instructosque fuisse hos militum duces, & sæpe Senatores?

Frons castrorū, duplici consideratione.

„ *Totius figura castrensis frons & facies.*] Id eâ causâ, quòd omnia illic spectent & intendant. Hac igitur consideratione Prætoria porta, & quæ iuxta eam, tergum & posteriora castrorum sunt: Decumana & introsum alia, facies & pectus. Diuersa inspectio est, cùm Tacitus *auersa castrorum*, Decumanam appellat: & Liuius, *abs tergo castrorum* eam ponit: quod sit intuitu & relatione ad hostem. Nam hæc ferè semper illi auersa, & tum frons censetur pars ei proxima & opposita.

„ *Distant inter se Tribunorum tentoria equaliter.*] Nota non continua igitur fuisse, nec connexa. Cur autem separata? credo ad vsum militarem, & ut commeatus ac transitus vndique ad Forum vtrumque esset, per minutas illas vias & spatia interiecta. Sed & dignitas locationis maior, sic diuisæ & abiunctæ. Quanta autem illa interualla? in Tabulâ videbis. Nunc, si placet, lege non quæ sequuntur, sed paullo inferioris, quæ huc spectant. Et si enim Polybius ipse Principia & legiones hîc adtexit: tamen ordini meo & intellectui tuo aptius, totam *Superiorem* partem simul describi, & tum ad *Imam* iri. Ergo ista nunc lege:

POLYB. Ο' δ' ὑπὸ τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς ὁπιοῦν ἕπος ὑποπεπρωκώς, ἑξ ἑκατέρου τῶν μερῶν τῆς στρατῆς ὁδῶς ἀσείως παρακείμενος, ὁ μὲν εἰς ἀγορὰν γίνεσθαι ἕπος, ὁ δ' ἕτερος πρὸς τὰς ἀμύκας, ὅτι αἱ ἀμύκας τὴν χορηγίαν. ὑπὸ τῶν ἑκατέρου τελευταίας τῶν χιλιάρχων σκηνῶν, καὶ ὁπιοῦν Ἀπικάμποιον ἔχοντες τὰς ξινὺς πρὸς τὰς σκηνὰς, ὅτι τῶν Ἀπλέκτων ἰππέων ὑπόλεκτοι, καὶ πρὸς τῶν ἐδελοντιδῶν στρατονομῶν τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι. πάντες δ' οὖν στρατῆς πεδίουσι

As qui ponè Tribunorum tentoria locus iacet, & ex utraque parte Prætorio adiacet, eius una pars Foro destinatur, altera Quæstori eiusque apparatibus. Ab utroque verò extremo Tribunorum tabernaculo, retrò quasi inflexam metationem habent Extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex iis qui ultro ac sponte in gratiam Consulum militant. Hi omnes locantur

Et spectant transfversa la-
tera, alijs Quæstorium in-
tuentes, alijs Forum. Ple-
rumque autem euenit, istos
non modò metari circa Con-
sules, sed Et in agmine
Et viâ faciendâ, alijsque
administrationibus, cura-
re atque agere apud Con-
sulem Et Quæstorem. Op-
ponuntur istis in vallum
spectantes, consimilem pra-
dictis usum prabentes pe-
dites. Supra deinde utros-
que via relinquitur lata
pedes centum, parallela
Tribunorum tentoriis, ad
utrumque autem Fori la-
tus Et Pratorij Et Qua-
storij pertingens Et ad om-
nes dicti valli partes. Ad
superum huius via latus
sociorum equites Extraor-
dinarij metantur, Forum
versus aspicientes, Et Pra-
torium, Et Quæstorium.
Circa mediam horum me-
taturam, Et è regione ip-
sius Pratorij, via relinquitur
quingenta pedum,
qua fert ad postica castro-

Τεπεδείας, τῇ τ' αὖξ' αὐτὸς ὁρᾷς *rum, ordine autem et situ*
 κειμένη τῇ προειρημένη πλαταία. *rectangula est praedicta via*
 τοῖς δ' ἰπποσὶ τέττοις δυνάτωποι *lata. His demum equitibus*
 τίθεν' ἄλλιν οἱ τῶν συμμαχῶν *aversi locantur sociorum*
 Ἰππικῶν πεζοῖς, ἐλεποῖς αὐτὸς *Extraordinarij pedites, aspi-*
 τὸν χαρακὰ, ἐπὶ τὴν ὀπίσθεν Ἰπ- *cientes vallum et tergum*
 φάνειαν τ' ὅλης στρατεπιδείας. *castrorum. Quod autem su-*
 δ' ἀπληρόμενον ἕξ εκατέρω *perat vacuum ex utraque*
 μέγας τῶν κένωμα τῶν ἰσίων *harum partium ad latera*
 τῶν πλαγίων πλατὺς δίδοται *transversa, id datur extra-*
 τοῖς ἀλλοφύλοις, ἐπὶ τῶν ἑκα- *neis et si quis subito et ex*
 πρὸ αὐτοσγνωμένοις συμμαχοῖς. *tempore socius aduenerit.*

Tribunos cū locauimus, videamus ecquis alius è dignioribus in isto tractu? Ita, inquit, etiam Quaestor. Vbi? designat:

„ *Qui ponet Tribunorum tentoria locus iacet.*] Ille, qui ab vtraque parte Prætorij, vtrisque Tribunorum tentorijs respondet. Atque is duplici vsui. Nam

„ *Eius una pars Foro destinatur.*] Quod & rebus vānalibus, opinor, seruiit, & conuentibus, & Legationibus etiam audiendis. In Suidā reperio fragmentum: Ολίγον ἑξωτέρω τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς, χωρὶς πῶτερ ἀγορὰ ἀπιδίδετο. δὲ γὰρ γῶμα ποσειδηρόν. ἐκείνῳ δὲ αὖ ποσειδείῳ καὶ αὖ ἀγέλας καὶ ὅλα ἔγινοντο: Paulum vltra tabernaculum Prætorium, locus offensus fuit velus Forum, qui Gnoma appellabatur. Illic autem legationes & nuncij, & alia administrabantur. Sed nescio tamen an non de loco & Foro Quaestorio hoc accipi verius sit, quoniam ad eum veniebant & deducebantur primò legati. Ita sanè in Hygino scriptum: In Quaestorio maxime legati hostium & obsides, & si qua prada facta fuerit in quaestione (fortè Quaestorio) ponitur. Quod autem Suidas ait Gnomam appellari, mihi inauditum est: doceat qui nouit.

„ *Altera Quaestori, eiusque apparatus.*] Vtrumque hoc spatium grande fuit, & in omni latere circiter pedum trecentorum. Vnum igitur, atque id dexterum (respectu Prætoris in castra versi) Foro seruiit: alterum, de quo nunc, Quaestori. Sed itane Polybi ponis? palam, & mox responis. At nobis tamen dubitatio aut remora, ex Liuianis aliquot locis, qui in re pugnant. Narrat alibi, Samnites in castra Romana improuisos irrumpisse: & ab tergo, inquit, castrorum, portā Decumanā, impetus factus, isāque captum Quaestorium, Quaestorūque ibi L. Opimij Pansa occisus. Quid clarius, quàm haud longè à Decumanā Quaestorium fuisse? Sed & Qua-

„ *Lego ἄλ-
 γῶμα.*

Quaestorium
 ubi.
 Linum dis-
 sentire vi-
 detur.
 Lib. x.

Horiam

storiā portā idem nominar, & ponit à Prætorîâ longè. vt cūm de *Quæstoria*
 L. Emilio, qui suos instruit in castris aduersus Ligures. Is *M. Valerium*
erumpere extraordinariā portā iussit: ad dexteram principalem hastatos le-
gionis prima instruxit: tertia legio aduersus sinistram principalem, Q. Ful-
nius Flaccus cum dextera alā ad Quæstoriā portā positus. Pressius hæc
 considera. Ad quattuor portas exercitum instruxit, & orsus ab *Extraor-*
dinariā (ea est Prætorîâ) ad vtramque Principalem, & tum Quæstoriā
 descendit. Quæ hæc esse potest, nisi Decumanā ipsā? sic dicta scilicet, quia
 Quæstorio vicina. Indicat iterūm Lilius, cūm Galli Boij Sempronium
 in castris aggrediuntur. ac dum ille, inquit, suos disponit & duabus Prin- *Lib. xxxiv.*
cipalibus portis signa efferre iubet: alius tumultus ab aduersā parte castrorum
est exortus. In portā Quæstoriā irruerant Galli. Et mox addit:
tria prælia circa castra locis distantibus fuisse. Ecce duas principales por-
 tas abiungit à Quæstorîâ; & hanc ait in aduersā (sive magis placet auer-
 sâ, aut diuersâ) parte fuisse: item, prælia illa distantibus locis facta. At-
 quin profectò si Quæstorium, vbi Polybius ponit; nihil clarius, quàm ad
 alteram Principalem id fuisse. Hæc talia sunt mi Auditor, vt ego qui-
 dem sine calumniâ nihil iis obtendam. Descendo illuc, vt olim & veteri
 æuo Quæstorium fuerit è regione Decumanæ, viâ mediâ Quintanâ. *Conciliatio*
 Rationem ille situs habuit. Quòd in vtraque castrorum parte voluerunt *seniaria.*
 imperium aliquod & magistratum esse. Si ita est, tum & viam illam la-
 tiorem fecerim, & centum haud minus pedum. Argumentum aliquod
 pro hac re, quod etiam postea (Quæstorio iam translato) forum illud
 Quæstoris Quintana appellata: quid nisi prisco nomine, vt solet, reten- *Quintana.*
 to? Nam quod Isidorus ait: *Quintana, pars plateæ quinta est, quâ carpen-*
tum progredi potest: aut nec verum est, aut nihil ad nostram facit. De quâ
 Festus: *Quintana appellabatur in castris post Prætorium, vbi rerum uten-*
silium forum fuit. Etli in eo legitur: *Quintana appellabatur porta in ca-*
stru. Sed portæ profectò vox delenda (palàm enim falsâ) aut in partem
 commutanda est. Vnde enim in portâ forum? Sed etiam alibi sic appel-
 labant, exemplo castrensi. Suetonius de Nerone: *Quintanâ domi consti-*
tutâ, vbi pars præda & ad licitationem diuendenda presumpsit. *Cap. xxv.*
 Hæc olim dico sic fuisse: ante Polybij tamen æuum mutasse; & visum
 transferri Quæstorium in Prætorij latus, vt vicinior esset. Nescio an non
 huc Hygini nota faciat: *Quæstorium, inquit, dicitur quòd aliquando ibi*
Quæstores pedaturam acceperint, quod est supra Prætorium in rigore por-
tæ, quæ à cohortibus decimis ibi tendentibus Decimana est appellata. Vide-
 tur agnoscere veterem illum situm, & retentam etiam appellationem:
 etsi aliter ostendit nunc esse. Aliquando, inquit, ibi acceperunt pedaturam:
 nempe prisce temporibus. An magis est intellegi, quòd iam æuo Prin-
 cipum Quæstores non amplius in militiam irent: atque ita nomen loci
 sine re esset? Sed tamen situs quem tangit, non est profectò iste. Polybij
 & nouus: sed planè verus ille, è regione Decumanæ. Nisi quis alius in
 verbis iis sensus, quem scrutari magis periculatè haud possum: quo-
 niam

niam scriptus ille codex non vltà mihi ad manum, & paucula sunt excerpta. Siquis habet, & tanti est, videto, imò edito & videndum etiam aliis præbeto. Qualiacumque illa vetera, præ istis certè nouitiis ponenda quæ sic affatim Typographia, atque etiam *ἀνεκτύχως* nobis protrudit. Vis dicam tibi verum verbum? Ars ea quæ instaurandis litteris fuit, ea ipsa perdendis profligandisque erit, vt facilitatem hanc video imperitum quidquid aut ineptum diuulgandi. Sed ad meum Quæstorium. cénscio igitur variasse, quod ad locum: & occurrit Liiij testimonium, è quo colligas satis longulè antè Polybij ætatem pro eius situ fuisse. Ita enim libro xli: *Prætorio deiecto, direptis quæ ibi fuerant, ad Quæstorium, forum Quintanæque hostes peruenerunt.* Appàret ad Prætorium & Forum aditum tunc fuisse, vt verba hæc præferunt. Sed quid tam curiosè hæc persequor? & an non in ventum brachia iacto, aut cum Aristotele, *Τὰ πρὸ τοῦ πύλου δῖονκα? vereor: de modo Quæstorij magis addo: etsi nec id liquidò possum. Polybius siluit: credam dimidiatum ad Prætorij fuisse, id est *ducentos pedes* in longum, *centenos* in latum. Amplitudo quidem opus fuit, ad commæatus, vestes, pecuniam, prædam, aliâque reponenda. Sed in verborum textu pergamus.

* *Volentia
scilicet.*

•

*Supera
pars tota
Ducum.*

*Legatorum
imitatio.*

„ *Ab utroque extremo Tribunorum tabernaculo.*] Impleuit de præcipuis imperijs, transit ad milites qui vsui aut tutelæ eorum adiuncti. Nam Supera ista castrorum pars nihil habet præter duces, & eorum comites, aut administratos. Valdè hoc notandum, atque omne corpus legionum & sociorum infrà metationem habuit: eaque causâ ibi denique *Principiorum* nomen, & quasi hæc Supera, esset extrâ castra. Sed iam ad verba. A v d. Imò ad mea rogata. Nam dicebas, *impletse eum de imperijs*: itâne? Vbi ergo *Legati*, quos nusquam video locatos? L i p s. Benè hoc iniicis, dabo. Polybius quidem etsi Legatos in castris statim agnoscit, & excubias ijs assignat; tamen omisit & oblitus est Pedaturam. Quam apèrè videor ijs dare ad latus alterum Prætorij, & vbi Forum. Ita parte vnâ Quæstor sit, parte alterâ ipsi. Omnino ratio vult haud longè Prætozem eos tetendisse; quia & dignitate proximi, & ad eum sermonis consilijque causâ sæpe aduocati. Quid si plures iam Legati, & tot quot legiones, vt inferiore æuo factum? Credo, cum tunc Quæstor non ita vulgò comitaretur, eos vtrunque ad latus Prætorij fuisse, & sic medium habuisse suum Ducem. Iosephus hæc talia vult: *Μέσας δὲ τὰς τῶν ἡγεμόνων σκηνὰς τίθηται, καὶ αὐτὰς τὸν δὲ τῶν τὸ σπαθητῶν: Media tabernacula ducum suorum ponunt, maximè autem medium, & inter ista, Prætorium.* Quod veteri nouoque more verum est, & semper in medio Tribunorum aliorumque Ducum Prætoris locus. Profectò vt in ipsâ acie, Prætor siue Consul (confundimus ista, vt scis) post Hastatos & Principes, ante Triarios stabat, mediâ ferè acie; & ad latera Tribuni: ita hîc, nisi quòd pro Triarijs, Ablecti & Extraordinarij, & Euocati substituti. Quia igitur medium ita Prætorium, in Ammiano scriptum: *Alemannos adusque Primanorum legionem locatam in medio peruenisse, quæ confirma-*

Lib. iij.
Excid.
Dux summus
meus
dum Ducum.

Lib. xvj.

sio Castra Pratoria dicitur. Nempe à similitudine istà posituræ in castris. Sed ohe, iam ad verba. *Castra Pratoria.*

„ *Ab utroque extremo Tribunalorum tabernaculo.*] Intellegit extremum, versus portas Principales, & vbi desinunt legiones, socij excipiunt. Nec tamen ita accipio, quasi ab ipso tabernaculo metatio ista rigidè coeperit: imò interuallum decorè medium aliquod fuerit, separandis Tribunalis à Præfectis, vt mox dicam.

„ *Quasi inflexam metationem habent.*] Non incuruam aut lunaram, sed quæ in cubitum aut anconem. Figura castrensis, quam dabo, hæc & alia aperiet.

„ *Extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex ijs qui vltro ac sponte militant.*] Duo genera hic collocat, *Ablectos* equites & *Euocatos*. Vbi? & quo ordine? Vtrosque Forum aut Quæstorium intuentes: quod ex Tabulâ quoque clarum est: sed suprâ, nisi fallor, *Ablectos*, infrâ *Euocatos*. Istos enim digniores habeo, & idè iuxta Præfectos Tribunosque statim eos loco. De modo pedaturæ, nihil ipse dicit: & in *Euocatis* incertus fuit: nec in *Ablectis* quidem nimis certus. Suprà disputauì de eâ re, sed ratiunculas nondum dispuñxi: nec scio an vna in totum cohors, an duæ, id est è quoque cornu vna fuerit in hoc genus. Sed obserua etiam, quòd ait *quosdam* ex *Euocatis*. non enim *semper omnes*: & numerus si grandior, extra exiguam hanc arcolam iis locus, quem postea dicet. Nam tibi lectione & mente hæc coniungenda sunt, aut mihi superuacue multa iteranda, quod fugio, fugi, fugiam.

Incertum quot Ablecti.

„ *Euenit istos non modò metari circa Consulem, sed & in agmine & viâ aliisque administrationibus curare atque agere apud Consulem & Quæstorem.*] Clarè hic habes munia & vsum *Ablectorum* & *Euocatorum*, tam equitum quàm peditum: qui fuit, à custodiâ & velut satellitio Consulis esse. Plurimum ij iuxta eum, in castris, in agmine, puto & in acie ipsâ.

„ *Via relinquitur lata pedes centum.*] Pari igitur magnitudine, quâ via principiorum. Cur tanta? vt foro latitudo sua maior & Quæstorij aræ esset, ad res vanales, ad prædam, ad circulos etiam & sermones. Quid si & illa causâ, vt in necessitate commodè in isto vacuo copiarum instrui & educi in hostem possent: puta, cum eruptione pugnandum, aut tempore tali. Hæc est quam *Quintanam*, vt opinor; Hyginus appellat: *Lateribus Quæstorij tendere debet ad viam Quintanam centuria Statorum, vt posticum Prætorij tueantur.* Cum enim de *Postico Prætorij* exprimat, nō est intellegere aliam illam & inferiorem *Quintanam*. A quâ tamen & hanc ego censeo dictam, & quia Quæstor olim in verâ *Quintanâ* (à quintis cohortibus ibi tendentibus dicta, nunc eo translato, hæc quoque proximâ via, & quæ vsui vernalium, vt prior illa, seruebat, venit in idem nomen. Pars superior explicata est; quâ fini quidem opus. Nam verba Polybij singula timari, non est otium aut pretium: & quamuis obscura quædam aspicienti videantur, inspicienti minimè. & siquid erit, in lucem dabit Tabula subiicienda.

Quintana duplex.

*Inferior castrorum pars explicata, & deinde cum Declaratione & Po-
dis suis proposita.*

AD Inferiorem partem eamus, & tu (quod ille de viro magno olim)
Cedò magistrum. Polybij inquam hæc lege.

POLYB.

Ἀπομετρηθέντων δὲ πάλιν ἑκατὸν ποδῶν εἰς τὸ πρῶτον κατὰ πάσας τὰς σηνῶν, λοιπὸν διὰ τῆς τοῦ τοῦ πλατὺ οὐκ ὀριζούσης διττεύας, ἥ τις γίνεται ὡς ἀλλήληθ' αἰς τῶν χιλιάρχων σκηνῶν, διὰ ταύτης ἀρχόνται ποιεῖσθαι τὰς τῶν στραπέδων παρεμβολὰς, χειρίζοντες τὴν τρέπον τοῦτον. διχοτομήσαντες τὴν πρῶτην μετρημένην διττεύαν, διὰ τούτου τοῦ σημείου πρὸς ὁρτάσθαι τῇ γραμμῇ, ὅθεν ἵππεῖς ἀντίοις ἑαυτοῖς ἑκατέρω τοῦ στραπέδου παρεμβάλλουσι, πενήτηκοντα διέχοντας πόδας ἀλλήλων, μέσσην ποιοῦντες τὴν τοῦ τοῦ διαστήματος. ἐστὶ δ' ἡ τε τῶν ἵππεων καὶ τῶν πεζῶν σκηνωποία ὡς ἀπλήσιθ'. γίνεται γὰρ τὸ ὅλον ἡμίμα καὶ τῆς σημαίας καὶ τῶν οὐλαμῶν τετραγώνον. τοῦτο δὲ βλέπει μὲν εἰς τὰς διόδους, ἔχον δὲ τὸ μὲν μήκος ὡς ἰσόμενον,

Iterum cum dimensi fuerint centum pedes antrorsus legiones versus, tum à lineâ rectâ spatium hoc finiente (qualinea respondeat & parallela sit Tribunorum tentoriis) à lineâ illâ, dico, ordiuntur facere castra & domicilia legionum, hoc modo admissantes. Cum diuiserunt prædictam lineam rectam in duas partes, ab hac sectione & signo rectis ad lineam angulis equites utriusque legionis aduersos inter se locant, quinquaginta pedum intervallo: sic ut mediam faciant sectionem ipsam eius intervalli. Est autem metatio tentoriorum tam equitum quam peditum similis. Fit enim uniuersa figura & Manipuli & Turmae quadrata. Aspicit verò in vias siue exitus, & habet longitudinem definitam &

certain

τὸ πρῶτον διόδον. ἐστὶ γὰρ ἑκα-
 τὸν ποδῶν. ὡς δ' ἂν πολλὸν ἔσται
 βάθος ἵσον πειρᾶνται ποιεῖν,
 πλὴν τῶν συμμαχῶν. ὅταν δὲ
 τοῖς μείζοσι στρατοπέδοις χεῖνται
 τὸ καὶ λόγον καὶ τὴν μήκει καὶ τὴν
 βάθει θεωρηθῶσι. γενομένης ὅ
 τῆς τῶν ἱππέων παρεμβολῆς καὶ
 μέσας τὰς τῶν χιλιάρχων σκη-
 νὰς, οἷον ἐρύμης πρὸς ἑπικαρσίαν
 πρὸς τὴν ἀρπὴν ῥηθεῖσαν διθείαν,
 ἔσται πρὸς τῶν χιλιάρχων ἴσος.
 καὶ ὅτι ὅταν ῥύμαις πρὸς ἀπλήσιον
 ἀπολειπῶν τὸ τῶν διόδων χῆμα
 πασῶν, ὡς αὖ ἑξ ἑκατέρου ἑμέ-
 ρους, αἷς μὲν ταγματῶν, αἷς δ'
 ἑλαμῶν. ἑπὶ τὸ μήκει δὲ πα-
 ρεμβεβληκότων, πλὴν τοῖς προ-
 ερηφόροις ἱππῶσιν κατὰ πῖνόν
 ἑξ ἀμφοτέρων τῶν στραπέ-
 δων τεταγμένους κατ' ἑλαμὸν ἑκά-
 στῶν σημαῖαν ἐν ὁμοίῳ χῆματι
 ἡθέασιν. συμφανόντων μὲν τῶν
 σχημάτων ἀλλήλοις, βλε-
 πόντων δ' ἑμπαλιν πρὸς τὰς
 ὁρατίας τοῖς ἱππῶσιν ἑπὶ φα-
 νείας, ἡμῖς ποιοῦντες τὸ βά-
 θος τὸ μήκος ἑκάστης σημαί-
 ας, τὴν καὶ κατὰ τὸ πλῆθος
 ἡμῖς ὡς ἑπὶ πᾶσι εἶναι τοῦ-
 τοῖς τῶν ἄλλων μερῶν. διότι περ

certam illam qua ad viam.
 Est enim centum pedum.
 Plurimum verò & latitu-
 dinem adquare conantur,
 præterquam in Sociis. Quod
 si legionibus magis plenis &
 numerosis utantur, pro ratâ
 ad longitudinem & latitu-
 dinē adiciunt. Factâ igitur
 hac locatione Equitū ad me-
 dia tabernacula Tribunorū,
 quasi Strigâ aut Vico trans-
 uersario ad dictam rectam
 lineam (re enim ipsâ vicis af-
 similatur hac Figura viarū,
 ab utraque parte & Mani-
 pulorum & Turmarum, in
 longum se extendentium.)
 tum dictis equitibus à tergo
 Triarios utriusque legionis
 adponunt, quemque Mani-
 pulum cuique Turma, figurâ
 pari. Sic quidem ut figura se
 mutuò tangerent, sed Triarij
 in alteram partem aspiciant
 Equitibus obuersi. Faciunt
 etiam dimidium latitudinis
 pro longitudine in quoque
 Manipulo, quia Triarij
 numero dimidiati sunt ad
 Manipulos alios. Itaque

ἀνίστων ὄντων πολλάκις τῶν ἀν-
δρῶν, ἰσάζειν αἰὲν συμβαίνει
πρῶτα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆ-
κος, διὰ τὴν τοῦ βάθους δια-
φορὰν. αὐτίς δὲ πεντήκοντα
πόδας ἀφ' ἑκατέρων τούτων
ἀποστήσαντες, οὐτίσι παρεμ-
βάλλουσιν τοῖς τριακίοις οὖν πρί-
κιπας. ἰσθύντων δὲ καὶ τούτων εἰς
τὰ θεωρημένα διαστήματα,
δύο αὖται πάλιν ἀποτελοῦνται
ρύμαι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπὸ τῆς
αὐτῆς οὐθείας λαμβάνουσαι,
καὶ τὰς εἰσβολὰς ὁμοίως τοῖς
ἰππῶσιν, ἐν τῷ πρὸ τῶν χι-
λιάρχων ἑκατομπόδου διαστή-
ματι, λήγουσαι δὲ πρὸς τὴν
κατανίκην τῶν χιλιάρχων
πλευρὰν τοῦ χάρακος, ὡς
ἐξ ἀρχῆς ὑποθέμεθα κατὰ
πρῶτον εἶναι τὸ πᾶν τὸς χή-
ματι, μετὰ δὲ οὖν πρίγκι-
πας ὀπίσθεν τούτων ὁμοίως ἑμ-
παλιν βλέποντας συμβαίνον-
τα δὲ τὰ χήματα πενήκτες, οὖν
αἰσάτως παρεμβάλλουσι. δε-
κα δὲ σημαίας ἔχόντων ἀπάν-
των τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ-
αρχῆς διαίρεσιν, πάσας ἴσας
συμβαίνει γίνεσθαι τὰς ρύμας
καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὰς ἀποτομὰς

cum numero saepe impari sint
ipsi viri, tamen longitudo-
nem equalem esse contingit, quo-
niam latitudinem variant.
Atque iterum quinquagin-
ta pedes ab iis utrisque abs-
cedentes, oppositos et aduer-
sos Triariis locant Principes.
His ipsis spectantibus et
vergentibus in spatia atque
intervalla iam dicta, duo isti
iterum vici sunt, initium,
quidem capientes ab eadem
recta linea, et ingressus eos-
dem cum equis, ex spatio
illo centum pede quod ante
Tribunos est; desinentes por-
ro finientesque in partem la-
tusque castrorum Tribunis
oppositum, quod ab initio di-
ximus velut frontem esse fi-
guratotius. Secundum Prin-
cipes vero, iterum aversos lo-
cant Hastatos, figuris ta-
men et arcibus contingentibus
se et iunctis. Cum autem
decem Manipulos singulae
partes ac Striga habeant,
ex dicta divisione: efficitur
ut omnes vici aequales sint
longitudine, itemque fines
et de-

ισάζειν αὐτῶν τὰ πρὸς τῇ κτ' τὸ
 πρὸς ὥπλον πλῆρ᾽ ἔχαρακος,
 πρὸς ὡς τὰς τελευταίας ση-
 μαίας ὀπιστρέφοντες στραπε-
 δόουσιν. Διὸ τῶν ἀσάτων πεντή-
 κοντα πάλιν διαλειπόντες πό-
 δας, τὰς τῶν συμμαχῶν ἱππεῖς
 ἀντίοις παρεμβάλλουσιν τῆς,
 ποιέμενοι τὴν ἀρχὴν διὰ τὸ αὐτὸ
 δοθεῖσας, ἢ λήγοντες ὀπί τὴν αὐ-
 τήν. ἔστι δὲ τὸ πλῆθος τῶν συμμα-
 χῶν, ὥς ἐπάνω περ εἶπα, τὸ μὲν
 τῶν πεζῶν πᾶσι τοῖς ῥωμαῖ-
 οῖς στραπέδοις, λαίπονοις ἐπι-
 λέκτοισι. τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλα-
 σιον, ἀφηρημένον ἢ τέτων ἔτε-
 τα μέρες εἰς ἑὸν ἐπιλέκτας. διὸ
 ἢ τὸ βάθος αὐξοντες τῆς πρὸς
 λόγον ἢ τοῖς στραπεδοπολοῖς
 σχήμασι, πειράσκειν τὸ μῆκος
 ὅστις ἐν τοῖς τῶν ῥωμαίων στρα-
 πέδοις. Διὸ τελεθεῖσιν δὲ τῶν ἀ-
 πασῶν πέντε διόδων, αὐτῶν εἰς
 τέμπαλιν ἀπεσραμμένας, ὁ-
 μοῖως τοῖς ἱπποσυνθεταῖς τὰς
 τῶν συμμαχικῶν πεζῶν σημαί-
 ας, αὐξοντες τὸ βάθος πρὸς λό-
 γον, ἐλεπέσας δὲ πρὸς τὸν χάρα-
 κα. ἢ πρὸς τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
 ἐπιφωείας ἐκατέρας. καθ' ἐκά-
 στου δὲ σημαίῳ τὰς πρώτας ἀφ'

*Et desinentia pares in latere
 castrorum ad frontē. in quam
 versos etiam extremos Ma-
 nipulos locant. Ab Hastatis
 rursus quinquaginta pedum
 intervallo Sociorum equites
 ponunt, aduersos illis, ini-
 tium facientes ab eadem re-
 ctā lineā, Et desinentes in
 rectā. Est autem multitudo
 Sociorum, ut pradixi, pe-
 ditum quidem par Roma-
 nis legionibus, exceptis ta-
 men detractisque Extraor-
 dinariis; equitum verò du-
 pla, his quoque tamen ut de-
 trahas tertiam partem in E-
 lectos. Ideoque Et latitudi-
 nem istis augentes in figuris
 castrensibus, conantur lon-
 gitudine exaequare legioni-
 bus Romanis. Absolutis igitur
 omnibus quinque viis,
 iterum auersos ab Equitibus
 locant peditum socialium
 Manipulos, augentes lati-
 tudinem proportionē, aspe-
 ctum habentes vallē versus,
 Et utramque faciem aut la-
 tus transversum. In omni
 autem Manipulo, prima ab*

ἐκατέρου τοῦ μέρους σκηναὶς ὅ
 ταξίαρχοι λαμβάνουσιν. ἅμα
 δὲ τὸν θεωρημένον τρόπον
 παρεμβάλλοντες καὶ ἕκα-
 στον μέρῳ τὸν ἕκτον οὐλαμόν,
 διπλὸν τοῦ πέμπτου πεντήκοντα
 πόδας ἀφιστάσι. ὡς ἀπλησίως
 δὲ καὶ ταῖς τῶν πεζῶν τάξεσι,
 ὥστε γίνεσθαι καὶ ταύτῃ αὐ-
 λῷ διὰ μέσων τῶν στραπέδων
 δίοδον, ἐπικάρσιον μὲν πρὸς ταῖς
 ῥύμας, ὡς ἀλλήλην ἢ ταῖς τῶν
 χιλιάρχων σκηναῖς, ὡς καλεῖται
 πέμπτην, διὰ τὸ ὡς ἀπὸ τὰ πέντε
 τάγματα παρήκειν.

utraque partē tentoria Cen-
 turiones habent. Ad pradi-
 ctum verò modum locantes
 ad quodque latus Sextam
 Turmam, à Quintā pedi-
 bus quinquaginta eam ab-
 ducunt. similiter & peditum
 Manipulos, ut fiat alia via
 per medias legiones, trans-
 uersa quidem quòd ad Stri-
 gas, sed parallela tentoriis
 Tribunorum: quam appel-
 lant Quintanam, quòd
 quinque illos ordines secāt
 & peruadit.

Iam siste. Diutius passus sum te legere, ut semel liberarem. Nunc deni-
 que absolulisti totam Inferiorem partem, diuisam & ipsam in duas par-
 tes, sed conformes. Via enim media transuersa secāt disparatque quinos
 Manipulos à quinis: sed in locatione alià, nullum discrimen. Percurra-
 mus igitur Polybiana verba, quia hoc solum & fundamentum est cui
 inaedificamus: sed verè percurramus, Faciam breue, & scio te velle. Ait:

„ Iterum cum dimensi fuerint centum pedes antrorsus.] Vides hic spa-
 tium centenarium à Tribunis ad legiones: quid id fuit? Principia Roma-
 nis dicta. Etsi enim propriè sic appelles initium ipsum castrorum ubi
 legiones (inde enim vox) tamen totum hoc spatium medium constat
 sic esse dictum. Plutarchus in Galbà verbatim conuertens, ἀρχαῖα dixit,
 cum additione, ἀρχαῖα ῥωμαίων καλεῖται: *Archæ, sue Initia, quæ Ro-*
mani Principia appellant. Cicero ad Brutum: *Spes libertatis nusquam nisi*
in castrorum vestrorum principijs est. Cur non tota castra nominat? cur
 hæc eximiet? quia in Principijs, aut iuxta illa, Tribuni, Præfecti, honestissi-
 mi Decurionum, & Centurionum: quibus scilicet cura maior & amor
 reip. ac libertatis, quàm militari vulgo. Capita ergo intellegit & vertices
 castrorum, qui ibi metabantur. Lilius: *Tribunos iura reddere in princi-*
pijs sinebant. Credo sedisse eos, iuri dicundo, ante tentoria sua: non ad
 Signa aut Aquilas ipsas. Idem ibidem: *In Principijs Prætorioque, ubi*
sermones inter se ferentium circulos vidissent. Profectò viam & spatium
 ipsum intellegit, inter legiones medium & Tribunos. Etsi legas propriè
 & strictè

Principia
in castris.

Duplici
sensu.

Ciceroni
lux.

Lib. xxvii.

& strictè magis, ipsa initia castrorum militarium, & vbi Signa præcipua defixa, sic appellata. Suetonius: *Capite puniuit, & quidem ante principia castrorum.* Id valet, in viâ istâ & spatio ante signa. Simile in Quintiliani Declamatione pro Milite: *Sed neque hoc Mars parens, neque signa militaria aquilaq; victrices sinant, ut tuâ quoque sententiâ quisquam vir, & Romanus & miles, nimium pudicus sit, apud quem ante principia agendû est.* Sed hoc pro priore fortasse sententiâ, quia probabile causam hanc ad Tribunal dictam, & ante Prætorium ipsum. Potest & eò trahi Suetonianum scriptum: ut ille punitus sit viâ & vacuo eo quod Prætorio anteiaceret. E Quintiliani autem verbis colligas, sacra & casta hæc Principia habita, & fuisse in religione. Tacitus, ipsum indicat, cum de lasciuiente feminâ narrat: *In ipsis principijs struprum ausam.* Exaggerat flagitiû, à sanctimoniâ loci. Et ita fuit, ob præcipua signa quæ ordine illic antefixa. Tacitus de Seiano: *Tiberius colit effigies eius inter principia legionû sineres.* Nam primæ omnes Decuriæ & Manipuli metabantur illic, ut intelleges è Polybio: ergo & signa quæque prima, id est primi Hastati, primi Principis, & Primipili etiam, id est Aquilæ ipsæ. An & hoc verum, omnium cohortium signa ibi defixa, ante Prætores scilicet, & non mouenda nisi co sciente, iubente? nonnulla suadent, maximè quæ lego in historijs sequentis æui. Sed vt nunc hoc non definiam, constat sanctiorem hunc locum habitum: vbi legionum scilicet numina, & vbi aræ item atque altaria exstructa. Quod verum esse volo tamen non nisi in Statijs aut Hibernis. Tacitus de Planco: *Ac ni aquilifer Calpurnius vim extremâ arcuisset, rarum etiam inter hostes legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deûm commaculauisset.* Præmisit autem, Plancum in castris primæ legionis signa & aquilam amplexum, religione sese tutatum fuisse. De hisdem aris in Dione Cassio, qui inter signa Variarum cladis refert, quod *δεοῦ τὰ πᾶν ἀρχὴν προέβλεπε πρὸς τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα πορνεύσαντες* id est, μέλισσαι τε πρὸς τὴν βωμὸν αὐτῶν κηλὶ ἀνέπλασσαν: *Hæc à Septemtrione delata incidere in Romana castra videbantur, & apes circa altaria eorum cerificauerant.* Castrensia altaria, ista sunt: fortassis & Ara ante Augurale obuersa, de quâ supra. Equidem in Græcorum etiam rebus hunc morem & religionem recognosco. ut cum Homerus de Achæis suis scribit:

— ἵνα σφ' ἀγορήτε θεῖμιν τε

Ἡ' νη, τῇ δὴ καὶ σφί' θεῶν ἐπιτύχαιο βωμοί:

— vbi ijs Fora, iudiciûmq;

Atque inibi constructa deorum altaria sancta.

In Foro ille ponit, & vbi iudicia: Romani in Principijs, vbi item iudicia, præmia & pœnæ.

„ *Quinquaginta pedum internallo.* Ordinaria ista dimensio, & viæ sic grandes, non decoræ solum, sed viles ad equos & iumenta educenda, inducenda. Interdum tamen contractas reperio, ob aliquam causam. vt in Cæsare: *Castra celserrans exigua per se vix hominum millium septem.* v. Gallia. præsertim.

Othon.
cap. 1.

Principia
sacra.

1. Hist.

Signa præcipua ibi.

Ara in
Principijs.

1. Annal.

Ara in
Græcorum
castris.

Via castrorum.

praefertim nullis cum impedimentis; tamen angustijs viarum, quantum potest contrahit. Quin nomina sua Vijs istis fuerint, vix ambigo: nondum tamen mihi fuit reperire.

„ *Latitudinem adaequare conantur, praterquam in Socijs.]* Longitudo, inquit, arcularum semper pariat: non æquè latitudo. & causa est, quòd Turmæ quædam aut manus militares grandiores. Vt in Socijs ecce, equites quadraginta sunt in Turmam: at in ciuibus dumtaxat triginta. Ergo meritò iis spatium & pedatura amplior: sed id accedat in latum. Et Socios quidem excipit ipse tantum: tu potes & Triarios, qui angustius quàm longius (dimidiatus enim numerus) metantur. Obserua hic autem, longitudinem castrorum Polybio dici & censerì, à Prætoriâ ad Decumanam: latitudinem, à Principali Dextra ad Sinistram.

„ *Quasi Strigâ aut vico transversario.]* Póµν est in Græco, quod sulcum & tractum notat, ὁδὸς τὸ πύον. Iosèphus in castrorum re adhibet hoc quoque verbi: Πυροποµῆσι δὲ ὁδὸν θίπτας εἰστο τὸ σκεπτόµενον: *Diuidunt in strigas & ordines introrsus compositè admodum sua castra.* Latinam vocem *Striga* Hyginus præit: *Poterunt Singulares in strigâ Prætorianorum tendere.* In Festo, *Striges* sunt (fortassè *Striga*) *ordines rerum inter se coniunctè collocatarum à stringendo.* In arando quoque sulcum vno ductu peractum, *Strigam* vocabant. Sed verti & *Vicum*. nec malè: cùm in Glossis sit, πόµν, *vicus*: in Apostolorum Actis, πρὸς τὴν ἐπὶ τὴν πόµν τὴν καὶ λαοδρόν δὲ εἶναι: vbi bene interpres, *Vade in vicum qui vocatur rectus.* Vt

igitur *Vici* in vrbibus *id quod ex domibus constat*, ait Varro, id est medium illud inter vias: ita in castris manipulorum ordo cum tentorijs. quæ castra ipse Polybius cum vrbe confert.

„ *Figurâ pari.]* In longum, non in latum.

„ *Duo iterum vici fiunt.]* Scilicet in quaque legione vnus: an duo, quia *Quintanâ* mediâ secantur?

„ *Ingressus eosdem cum Equitibus]* Siue & Triarijs. Equites tamen nominat, quia illorum ἐξόχος hæc area, & Triarij additi ac subiuncti.

„ *In partem latiusque Tribunus oppositum.]* Nempe in decimo suo ordine desinunt, ad vallum & Decumanam.

„ *Figuræ tamen & areis contingentsibus se & iunctis.]* Vt lucris locus fiat, nec via interferatur non necessaria. Auerſi enim sic positi & tergis contingentes, vtriusque exitus suos habent, nec alteri alteris molesti.

„ *Ideoq̃ & latitudinem istis augentes.]* Scilicet Equitibus sociorum, qui Romanis plures.

„ *Omnibus quinque vijs.]* Haud plures agnoscit, directas quidem & in longum. Nam transversariæ tres sunt, vt in *Figurâ* vides.

„ *Iterum auersa locant ab equitibus peditum socialium signa.]* Hic dubitatio mihi iusta de sociorum locatione. Vtrumne vt Romani, per manipulos suos & vias distinctè locati? an coniunctim magis per cohortes? Illud prius similitudo suadere & ratio etiam videatur: quia sic cum equi-

Pedatura
diuersa.

Longitudo
castrorum
quali

Lib. III.

Striga.

De L. L.

Quæ via
castrorum.

Socij an
manipula-
rim distin-
cti.

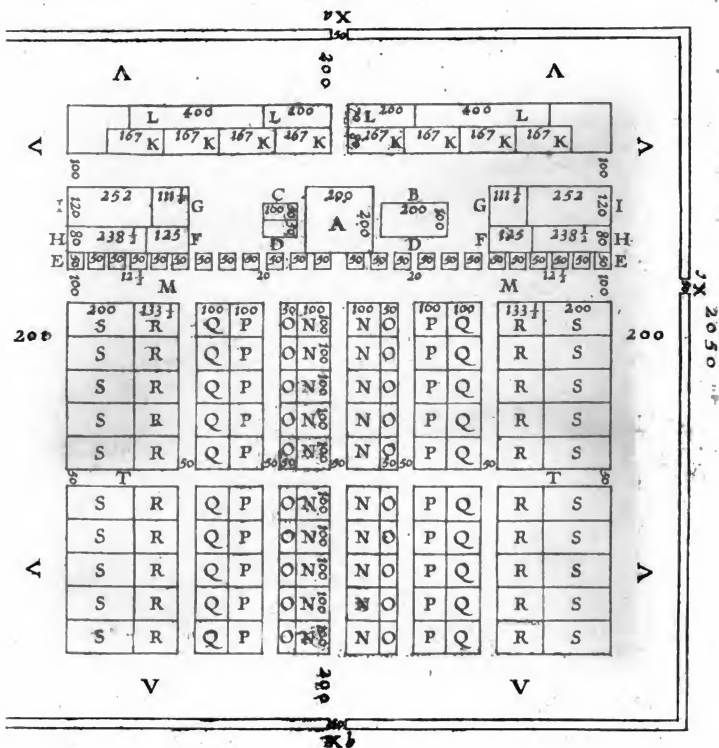
equitibus omnes iuncti ijsque appositi, conferti sint, nec commodè positi ad ingressus aut egressus. Hoc tamen alterum magis pro Polybij mète videtur, certè verbis, cum dicit: *Omnes quinque vias absolutas*: omnes inquam non ergo alix restant. Item cum addit, *auerfa equitibus locari peditum socialium signa*: non distinguit Triarios tantum, sed vniuersè profatur. Amplius, cum scribit *auctam latitudinem pro portione*. Itanc *auctam*? minutam oportuit, si manipulatim locati: quoniam minores & infrequentiores ij in socijs, quàm in Romanis. His inducor, cohortatim locatos socios, sed suâ quadam manipulorum fortasse diuisione. Dicam ad Tabulam.

*Cohortes
socio minores.*

„ *Aspectum habentes vallum versus, & utramque faciem aut latus transuersum.*] Triplex ergo ijs egressus: in vallum primò, & deinde ad Principia & ad Quintanam. Hoc appellat vtrumque latus transuersum. Etsi duplex etiam vallum est, quod spectant, in latum & in longum. Vt paullum diducam. vide quinque superiores cohortes, ex ijs prima in Principia, si voler, exit: tres mediæ in vallum oppositum: quinta, vel istuc, vel in Quintanam. Simile de quinque alijs: & iam ista intellegis? nam contractiore frôte te esse video. A V D. Mentiri non est meum. quod igitur apud te mi Magister liceat, totidem hæc ista, quot effatus es, perdidisti verba. In situ hoc toto nihilo sum tibi doctior. L I P S. Hem! te sic esse, quod non es? Nam acumen & sagacitatem tuam sæpe in experimento didici. Sed quod euēnit tamen, præuidi: & suspicabar auditum vnum fugitium, non esse combibendæ huic doctrinæ. Ad oculos me vertam, & Tabulam tibi habe, quam consultò attuli, depictam & descriptam. Intuere. A V D. O meum Solem! sic te appellem, imò & publicum: & proprium hoc tuum, quæ vis & concepisti, sermone aut stilo efferre atque illustrare super multos. L I P S. Ne blandire. haud magna laus est: & fortasse quia ego minùs acutus, diffusius alios docco, quæ ægrè fuerit cepisse mihi. Sed tu hoc age, & vide.

TABVLA ET FORMA CASTRORVM.

2017

2017

A. Prætorium.	K. Extraordinarij equites.	T. Quintana.
B. Quæstorium.	L. Extraordinarij pedites.	V. Spatium ad
vallum.
C. Legati duo.	M. Principia.	Xa. Porta Prætor.
D. Tribuni.	N. Equites Romani.	Xb. Porta Decum.
E. Præfecti socium.	O. Triarij legg.	Xc. Porta Princip.
dextra.
F. Evocati equites.	P. Principes legg.	Xd. Porta Princip.
sinistra.
G. Ableti equites.	Q. Hastati legg.	
H. Evocati pedites.	R. Equites socij.	
I. Ableti pedites.	S. Pedites socij.	

DECLARATIO ET DISQVI-

SITIO TABVLÆ.

IN TENTE aspicias. dic sodes, Tabula hæc te iuuat? A v d. Vel maxime, & ex veteri verbo, non solum oculis quam auribus plus credo, sed etiam plus disco. Utinam tu porro adiuues, & velut designator per singula loca me circumducas & illustres! L i p s. Comiter fiet: & tanquam ramulos omnes huius arboris excutiam ad tuum fructum. Prima est

P A R S S V P E R A , E T

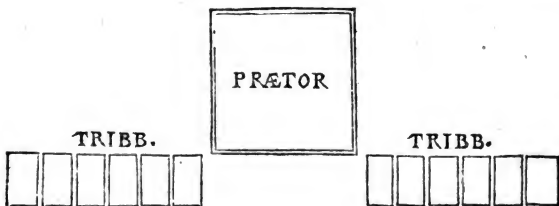
P R A T O R I V M in eâ. quod in medio situm vides, non quidem castrorum, sed aliorum Pratorum ducum. Magna rationis hic situs. Primum, non longe ab hoste, & ad Pratoriam portam, qua illud semper sere spectabat: nimirum ut obseruet siquid ille molitur aut moueat, & nuncios quocumque aut exploratores statim admittat. Causa altera, ut duces omnes circum se habeat, quorum consilio, cum opus, statim viatur: item iubeat aliquid aut mander. Tertia, ut in conspectu habeat subiecta castra & militem totum, videatque siquid peccent aut turbent. Ipse ille, aspectu comerebat milites, qui sibi bene semper sub oculis sui. Ducis se versari eoque in omnibus magis compositi se creabant. Nec Ducis tantum sed Ducum, quoniam Quaestor, Legati, Tribuni, omnes se res huc spectabant. Denique causa etiam hic, honor & dignitas quod media omnia honestiora, imo & iustiora. Atque ita in corpore etiam isto cor circa medium, & subiectas habet inferas illas partes. Ad Pratoriam situm est

Q V A E S T O R I V M, ad latum, dextrum dicam an sinistrum? Si Imperatorem aspicio in castra versum, sinistrum fuerit: si Aquilas & ipsa castra, magis dextrum. Eadem dubitatio in Dextrâ & Sinistrâ portâ Principali. Sed quod ad rem, hilum non interest vtrum latum sic appelles: teneas tamen Quaestorium ad dextram fuisse. cur? & quâ supra Legatos ita, quia ille magister populi Romani, alij non nisi in dignitate. Itaque supra Legatos Quaestor, dexter.

LEGATI, meridi iuxta Pratorium a nobis sita, est Polybius non se ita verbum. In istum tabernacula illorum produxit, ut ne Pratorium eiusque conspectum Ablectus & Euocati prorsus eriperent: quod idem in Quaestorio sum secutus. Alioqui si quis malis in longum ostendere, haud repugnem: nisi quid meum illud magis fortasse decorum. Alter eorum sacrum Ablectos spectauerit, alter in subiectos Tribunos. Viam inter ipsos & Pratorum mediam feci, sed exigua; quâ vel ad ipsum trent, & item qui in contubernio Pratorii illuc exierunt, adiungi enim prorsus & admedi haud placet.

T R I B U N I, sub ipsum Pratorium ordine sui. Diuisi in duas partes viâ mediâ, qua a legionibus ad Pratorium ducit: & ita collocati seni, & seni, ut quisque videret suam legionem habeat Situs Tribuni in conspectu. Exempli causa, si sex Tribuni prima legionum, huc sunt oppositi: sex senatus illi. Ordo etiam inter ipsos, ut primus Tribunus (nam seu dignitatem & ambitionem in eo fuisse) ad Pratorium primus esset, oppositus equitibus: secundus deinceps, & sic ad sextum. Tabernacula illorum secreta & disparata: siue quia dignitas in eo aliqua est, seorsim tendere: siue quia ratio voluit vias quasdam medias esse, per quas ad Forum vtrumque sine ambitu iretur. Ea via vires quatuor sunt in vitraque parte: quinta enim perit Pratorij obiectu. Caput tu moues quid displicet? Tribunos. A v d. Displicet, quod Pratorium totum non est liberum; & amplius, quod via illa duae inutiles, & cum loci iactura. L i p s. Me quoque aliquid mouit inuid. sed cum Polybij verba pensitavi, aliter non potui. Aut enim disere, Tribunorum tentoria aequaliter inter se distetisse: ergo via & intervalla fuerunt. Aut amplius cum equites locat, initium iis esse ad mediis Tribunorum tentoriis. Igitur palam locanda duo prima, id est media, ad via illi: vtrumque marginem, iuxta quam equites metantur. Nisi hac in Polybio essent: ego verò libens totum Pratorij spatium vacuum liberumque reliquisset, pulchre & vtiliter etiam ad commeariam. Idem ad al-

Id quia aut iudicia. & profectò cum hac confidero, inducor ut credam sic fuisse. Nam Tribunal ecce ad latum unum fuit: quomodo alloqui n. lites commodè illinc potuit, tentoriis obiectis? Jam iudicia si exercenda, cum consilio militari: videantur ea commodè in aditu & vestibulo Pratorij exercita, sed spatio vastiore. Quod si placeat, remoueantur vndique Tribuni à Pratorio, imò via etiam inter ipsos & illud media sit pedum viginti quinque: & pedes resultant ex quinquaginta pedum viâ Pratorio oppositâ: numera, & reperies) qua via seruiat pulchrè ad transitum in Forum vtrumque: tum Tribuni excipiant, & degant in spatio iusto pedum trecentorum. Ita singulis pedatura sua manebit pedum quinquaginta: & decore incipiet à pedibus ipsis, id est Triarijs: habebuntque equites (honestissimi ciuium) liberum in Pratorium aspectum & accessum. Ista placent: quid tamen Polybij verbu fiet de interuallis? Vide an non seruare ea possis, imò debeas, legionibus magis plenè. Nam cum ea essent quinque millium & ducentorum: palam est auctum modum in Principum & Hastatorum pedaturâ: ergo & in spatio opposito, ubi Tribuni. Commode igitur tunc & locesita, & exigua des interualla. Etiam ut id non sit, verba tamen Polybij & præcepta serues, si in latum tentoria Tribunicia facias pedum modò quadraginta. Nihil impedit, & via tunc fuerint media pedum duodenum. Alterum de equitibus, quod obstat: benignè intellegendum sit, opponi eos medijs Tribunorum tentorijs in parte. quod verum esse ex situ vides: & accipe, si vis, tabellam.

Præfecti
aquantur
Tribunis.

Examina-
sa eorum
pedatura.

Hæc nota-
da.

PRÆFECTI sociorum. quos Polybius (ò incuriam! nec aliter possum dicere, si scriptum hoc integrum) nusquam locat. Nos ad latera Tribunorum ponimus, seu & modulo paribus: quidni? cum pari munere & dignitate. Vtique eos Polybius equiparat: nisi quòd illi tam è beneficiis, quatenus ciues. Ratio etiam vult opponi eos suis Alijs sue Cornibus: sicuti legionibus Tribuni. Dimidantur ergo, & sint in quaque parte seni, eadem mensurâ quâ Tribuni, nisi quòd via aut interualla hic magis exigua, an potius nulla? Cui enim vsus? nec transitus hic aut commearus ulli, cum à tergo excipiant Euocati & Ablecti. Quid ergo fiet spatio grandiori, quod est ped. trecentorum sexaginta trium & semis? Nam triginta pedes ex ipsâ illâ viâ capimus quinquaginta pedum, quæ Socios à legionibus abiungit. Hoc ideo, quia Polybius scribit Ablectorum & Euocatorum tabernacula incipere obliquo flexu statim ab extremis Tribunorum. Igitur non tam grandi interuallo abiungenda videntur: aliquo tamen, ut & ipsi, & Præfecti etiam, distincti sint à Tribunis. Mæ istâ mentione sint interiecti pedes viginti. Illinc ergo si ordiari Præfectorum tabernacula, possis in longum minuire de mensurâ Tribunicia, nec dare his quinquaginta, sed quadraginta pedes tantum. Ita paribus, & reliquum supernè Euocatis addes. Imò si plures infra socij (quod sæpe, & non rarè duplici numero): tum profectò magis etiam minuenda illa mensura altior, aut ipsi Præfecti non producendi ad vltimos Sociorum. Vtrouis modo, vacuum accedes supernè aut ad latum vtiliter imò necessarè, quia tunc quoque Extraordinarij augendi, & Ablecti.

EVOCATI equites. quos hic colloco proximos à Præfectis, quia dignitate supra Ablectos sunt. Polybius tamen Ablectos priores nominat, & parum refert supernè an infernè ponas.

EVOCATI pedites. Horum omnium numerus incertus est, & sæpe plures quàm ut ista

area capiat. Sed Polybius quosdam Euocatorum modo hic ponit : ubi reliquos? Si plures fuerint, vel ad latera Praefectorum locandi, vel Extraordinariorum, supra in Vacuo: vel etiam moneta area ijs in foro transuerso. Nam hoc quoque interdum impleri, & tum Forum in Quastorium transferri Polybius infra dicit.

ABLECTI equites. Turma vna.

ABLECTI pedites. Cohors vna nunc esto.

EXTRAORDINARIJ equites. Sunt turma in vniuersum octo: vtrimque locatur quatuor. Eos infra ponimus, Pratorium & Fora spectantes (etsi quidam aliter:) quia Polybij verba volunt. Est quoque pro cetera locatur, ut pedites a tergo equitum sint (ut Triarij in legionibus) equum obseruandu.

EXTRAORDINARIÆ Cohortes. quas tres an quattuor faciam, nescio: sed tres ponamus nunc esse: & quomodo locamus, ut par vtrimque numerus? non potest sine diuisione. Eflo igitur vtrimlibet vna cum dimidia: sed dimidia dua viam aspiciant, atque ita iuncta quodammodo sint, nisi pedum aliquot intervallo. Si plures hic locas, & pauciores in Ablectu: facile è dictu pariare. Habes partem totam Superam, qua intricatior est, quia à Polybio minùs signatè descripta. Itaque variant positione alij & numerus: ego me spero, si non vera, verisimilia dixisse. Nunc considera, quod ad prudentiam Romanam, in omni hac parte vix cines illos esse. En custodiam primarij Ducis & Ducum, committere socijs voluerunt: quid nisi vi fide sic habita magis adstringent eorum fidem? Sed & caussa occultior altera, quod principes sociorum circa se & in ore atque oculis habebant, nequid clam consulerent aut innoauerent. Eisi autem isti vndique cingunt Imperatorem & in custodia habent; non tamen ita, ut non sit praesidium aliquod ciuile, si opus. Nam & Euocati vtrimque sunt, veterani milites: sunt in contubernio ciuium centeni aliquot homines: adsident cum suis Quastor & Legati: praesident Tribuni, ad quos eis semper receptus, & per eos in medias legiones. Consideratio altera, quod loca hic magna & vacua. quare? vel quia de corè ibi, vel quia vtiliter. Decorè, ut Forum vtrumque: ubi si quid litis aut iniuriæ, in propinquum soli soluunt aut vlciscantur. Utiliter, ut Quintana ibi magna; quia si opus instruere exercitum in castris, ibi & in Foro vti quoque facillimè fiat. Item si educendum; sublati Extraordinarijs & in laris sepeliri, grande spatium ad ordinandum. Sequitur nunc

Considerata positio superior.

Tota è Superior.

Cur ibi spatia vacua?

PARS INFERA.

EQUITES Romani. Hi, ut dignissimi, in medio locati, & liberrimos habent egressus. Tibi: & quamquam in acie alia dispositio; tamen recepti nunc inter pedites, quia in castris nullo eorum vsus.

TRIARIJ, honore & loco ab istis proximi, & conueniunt in vnam aream: tum ut vis compendisset, tum ut equos obseruent, ne in castris soluti aut vagi dent turbas. Hoc Polybius infra dicit.

PRINCIPES & HASTATI, in vna item area, & vides non manipulatim solum, sed cohortatim pulchre locatos. Triarij enim, Principes, Hastati, sic in vna linea faciunt quique suam cohortem. Sed ubi Velites igitur? inquires. hic verò dubitatio aut velitatio: & d Polybi cur siliisti? Per te sumus in errore aut tenebris, & verbo vno alteroque poteras illucere. Non fecisti. & idè ecce qui intentius hac scrutamur, sententijs dissidemus. Volunt quidam Velites mixtos manipulis fuisse, & areas satis esse capaces. Mouet eos, quod Polybius de ordine anè dixit, Velites per manipulos aequaliter esse distributos. Hic igitur, inquit, sunt. Sed quid dicunt? aequaliter? Iniuria Triariorum sit: quorum dimidiata pedatura habere & recipere tantos debeat, quantos in plenà sua Principes & Hastati. Subueniunt, & aliter diuidunt, ac Principibus & Hastatis duplum assignant, nempe quadraginta octo: Triarijs non nisi viginti quattuor, in manipulum quèque. Proportio est, fateor: sed quomodo Polybio igitur innituntur, qui de equali diuisione asseru? Ruit hoc fundamentum: sed nec aliàs firmum. Enimuerò si Velites mixti Triarijs: cur non ijs obseruationem equorum potius Polybius iniungit? certè minime. Ratio illi propiores. Amplius, cur tam distinctè Triarios, Principes, Hastatos collocat: nec

De Velitè metatur.

Aliorum sententia.

Eareffata.

αὐτῶν ὄντων πολλάκις τὰν ἀν-
 δρῶν, ἰσάζειν αἰεὶ συμβαίνει
 πρῶτα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆ-
 κος, διὰ τὴν τοῦ βάθους δια-
 φορῶν. αὐτῶν δὲ πεντήκοντα
 πόδας ἀφ' ἑκατέρων τούτων
 ληψήσαντες, αὐτοῖς παρεμ-
 βάλλουσι τοῖς τριαιετοῖς οὖν πρί-
 κιπας. ἰσθύνων δὲ καὶ τούτων εἰς
 τὰ θεωρημένα διαστήματα,
 δύο αὐταὶ πάλιν ληπτομέναι
 ῥύμαι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπὸ τῆς
 αὐτῆς εὐθείας λαμβάνουσαι,
 καὶ τὰς εἰσβολὰς ὁμοίως τοῖς
 ἱππέσιν, ἐν τῷ πρὸ τῶν χι-
 λιάρχων ἑκατομπόδου διαστή-
 ματι, λήγουσαι δὲ πρὸς τὴν
 κατανίκην τῶν χιλιάρχων
 πληθεῖν τοῦ χάρακος, ὡς
 ἐξ ἀρχῆς ὑπετέμεθα κατὰ
 πρῶτον πονεῖν αὐτῶν πάντες χή-
 ματι, μετὰ δὲ οὖν πρίγκι-
 πας ὀπίσθεν τούτων ὁμοίως ἐμ-
 παλιν βλέποντας συμψάλλον-
 τὰ δὲ τὰ χήματα πρὸς ἑαυτοὺς, οὖν
 ἀσάτως παρεμβάλλουσι. δέ-
 κα δὲ σημαίας ἔχοντων ἀπάν-
 των τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ-
 ἀρχῆς διαιρέσιν, πάσας ἵσας
 συμβαίνει γίνεσθαι τὰς ῥύμας
 καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν

*cum numero saepe impari sint
 ipsi viri, tamen longitudinem
 aequalem esse contingit, quo-
 niam latitudinem variant.
 Atque iterum quinquagin-
 ta pedes ab iis virisque abs-
 cedentes, oppositos & aduer-
 sos Triariis locant Principes.
 His ipsis spectantibus &
 vergentibus in spatia atque
 intervalla iam dicta, duo isti
 iterum vici sunt, initium,
 quidem capientes ab eadem
 recta linea, & ingressus eos-
 dem cum equitibus, ex spatio
 illo centum pede quod ante
 Tribunos est; desinentes por-
 ro finientesque in partem la-
 tisque castrorum Tribunis
 oppositum, quod ab initio di-
 ximus velut frontem esse fi-
 guratotius. Secundum Prin-
 cipes verò, iterum auersos lo-
 cant Hastatos, figuris ta-
 men & arcis contingentibus
 se & iunctis. Cum autem
 decem Manipulos singulae
 partes ac Strige habeant,
 ex dicta diuisione: efficitur
 ut omnes vici aequales sint
 longitudine, itemque fines
 & de-*

ιστάζειν αὐτῶν τὰ πρὸς τῇ κτ' ὅ
 πρὸς ὥστε τὰς τελευταίας ση-
 μαίας ὀπιστρέφοντες στρατοπέ-
 δοῦσιν. ὁπότε τῶν ἀσάτων πεντή-
 κοντα πάλιν διαλειπόντες πό-
 δας, τὰς τῶν συμμάχων ἱππεῖς
 ἀντίοις παρεμβάλλουσι τέτοις,
 ποιόμενοι τὴν ἀρχὴν ὁπότε αὐτῶν
 ὁθείας, ἢ λήγοντες ὅτι τὴν αὐ-
 τήν. ἐστὶ δὲ τὸ πλῆθος τῶν συμμά-
 χων, ὡς ἐπάνω περ εἶπα, τὸ μὲν
 τῶν πεζῶν πάλιν τοῖς Ῥωμαῖ-
 κοῖς στρατοπέδοις, λαττον τοῖς ἐπι-
 λέκτοις. τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλα-
 σιον, ἀφηρημένον ἑτέρων δὲ τρι-
 τεμέρας εἰς ὅσον ἐπιλέκτας. διὸ
 ἢ τὸ βάθος αὐξοντες τέτοις πρὸς
 λόγον ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῖς
 ὅμοιαις, πειράσκειν τὸ μῆκος
 ὅστις ἐν τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρα-
 τοπέδοις. ὁπότε τελεθῶσιν δὲ τῶν ἀ-
 πασῶν πέντε δόδων, αὐτίς εἰς
 τετραπλιν ἀπεσπαραμμένας, ὁ-
 μοίως τοῖς ἱπποσυνήθεσι τὰς
 τῶν συμμαχικῶν πεζῶν σημαί-
 ας, αὐξοντες τὸ βάθος πρὸς λό-
 γον, ἑλεπύσσας δὲ πρὸς τὸν χάρα-
 κα, ἢ πρὸς τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
 ἐπιφανείας ἑκατέρας. καθ' ἑκά-
 στεν δὲ σημαίαν τὰς πρώτας ἀφ'

ὅθεν desinentia pares in latere
 castrorum ad frontē. in quam
 versos etiam extremos Ma-
 nipulos locant. Ab Hastatis
 rursus quinquaginta pedum
 intervallo Sociorum equites
 ponunt, aduersos illis, ini-
 tium facientes ab eadem re-
 ctā lineā, ὅθεν desinentes in
 rectā. Est autem multitudo
 Sociorum, ut pradixi, pe-
 ditum quidem par Roma-
 nis legionibus, exceptis ta-
 men detractisque Extraor-
 dinariis; equitum verò du-
 pla, his quoque tamen ut de-
 trahas tertiam partem in E-
 lectos. Ideoque ὅθεν latitudi-
 nem istis augentes in figuris
 castrensibus, conantur lon-
 gitudine exaequare legioni-
 bus Romanis. Absolutis igitur
 omnibus quinque viis,
 iterum auersos ab Equitibus
 locant peditum socialium
 Manipulos, augentes lati-
 tudinem proportionē, aspe-
 ctum habentes vallū versus,
 ὅθεν utramque faciem aut la-
 tus transfuersum. In omni
 autem Manipulo, prima ab

ἐκατέρῳ τοῦ μέρους σηνὰς ὅ *utraque parte tentoria Cen-*
 ταξίαρχοι λαμβάνουσιν. ἅμα *turiones habent. Ad predi-*
 δὲ τὸν θεωρημένον τρόπον *etum verò modum locantes*
 παρεμβάλλοντες κατ' ἑκα- *ad quodque latus Sextam,*
 στον μέρῳ τὸν ἕκτον οὐλαμόν, *Turmam, à Quintà pedi-*
 ὑπὸ τοῦ πέμπτου πενήκοντα *bis quinquaginta eam ab-*
 πόδας ἀφισᾷσι. ὥσπερ πλυσίως *ducunt. similiter & peditum*
 δὲ καὶ τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, *Manipulos, ut fiat alia via*
 ὥστε γίνεσθαι καὶ ταύτῃ αὐτῶν *per medias legiones, trans-*
 ἄλλω διὰ μέσων τῶν στραπέδων *uersa quidem quòd ad Stri-*
 δίοδον, ἐπικάρσιον μὲν πρὸς τὰς *gas, sed parallela tentoriis*
 ῥύμας, ὥσπερ ἄλληλην ὅ ταις τῶν *Tribunorum: quam appel-*
 χιλιαρχῶν σκηναῖς, ὡς καλεῖσθαι *lant Quintanam, quòd*
 πέμπτην, διὰ τὸ ὥσπερ τὰ πέντε *quinque illos ordines secat*
 τάγματα παρήκειν. *& peruadit.*

Iam siste. Diutius passus sum te legere, vt semel liberarem. Nunc denique absoluiſti totam Inferiorem partem, diuisam & ipsam in duas partes, sed conformes. Via enim media transuersa secat disparatque quinos Manipulos à quinis: sed in locatione alià, nullum discrimen. Percurramus igitur Polybiana verba, quia hoc solum & fundamentum est cui inædificamus: sed verè percurramus, Faciam breue, & scio te velle. Ait:

„ Iterum cum dimensi fuerint centum pedes antrorsus. Vides hic spatium centenarium à Tribunis ad legiones: quid id fuit? *Principia* Romanis dicta. Etsi enim propriè sic appelles initium ipsum castrorum vbi legiones (inde enim vox) tamen totum hoc spatium medium constat sic esse dictum. Plutarchus in Galbà verbatim conuertens, ἀρχαῖα dixit, cum additione, ἀπὸ ἀρχῆς καὶ ῥωμαίων καλεῖσθαι: *Archea, sue Initia, quæ Romanæ Principia appellant.* Cicero ad Brutum: *Spes libertatis nusquam nisi in castrorum vestrorum principijs est.* Cur non tota castra nominat? cur hæc eximie? quia in Principijs, aut iuxta illa, Tribuni, Præfecti, honestissimi Decurionum & Centurionum: quibus scilicet cura maior & amor recipi ac libertatis, quàm militari vulgo. Capita ergo intellegit & vertices castrorum, qui ibi metabantur. Liuius: *Tribunos iura reddere in principijs sinebant.* Credo sedisse eos, iuri dicundo, ante tentoria sua; non ad Signa aut Aquilas ipsas. Idem ibidem: *In Principijs Prætorioque, vbi sermones inter se ferentium circulos vidissent.* Profectò viam & spatium ipsum intellegit, inter legiones medium & Tribunos. Etsi legas propriè & strictè

Principia
in castris.

Duplici
sensu.

Ciceroni
lux.

Lib. xxvii.

& strictè magis, ipsa initia castrorum militarium, & vbi Signa præcipua defixa, sic appellata. Suetonius: *Capite puniuit, & quidem ante principia castrorum.* Id valet, in viâ istâ & spatio ante signa. Simile in Quintiliani Declamatione pro Milite: *Sed neque hoc Mars parens, neque signa militaria aquilæq; victrices sinant, ut tuâ quoque sententiâ quisquam vir, & Romanus & miles, nimium pudicus sit, apud quem ante principia agendû est.* Sed hoc pro priore fortasse sententiâ, quia probabile causam hanc ad Tribunal dictam, & ante Prætorium ipsum. Potest & eò trahi Suetonianum scriptum: ut ille punitus sit viâ & vacuo eo quòd Prætorio antelaceret. E Quintiliani autem verbis colligas, sacra & casta hæc Principia habita, & fuisse in religione. Tacitus, ipsum indicat, cùm de lasciuiente feminâ narrat: *In ipsis principijs struprum ausam.* Exaggrat flagitiû, à sanctimoniâ loci. Et ita fuit, ob præcipua signa quæ ordine illic antefixa. Tacitus de Seiano: *Tiberius colæ effigies eius inter principia legionû sineres.* Nam primæ omnes Decuriæ & Manipuli metabantur illic, ut intelleges è Polybio: ergo & signa quæque prima, id est primi Hastati, primi Principis, & Primipili etiam, id est Aquilæ ipsæ. An & hoc verum, omnium cohortium signa ibi defixa, ante Prætozem scilicet, & non mouenda nisi eo sciente, iubente? nonnulla suadent, maximè quæ lego in historijs sequentis æui. Sed vt nunc hoc non definiam, constat sanctiorem hunc locum habitum: vbi legionum scilicet numina, & vbi aræ item atque altaria exstructa. Quod verum esse volo tamen non nisi in Statiuis aut Hibernis. Tacitus de Planco: *Ac ni aquilifer Calpurnius vim extremâ arcuisset, rarum etiam inter hostes legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deû commaculauisset.* Præmisit autem, Plancum in castris primæ legionis signa & aquilam amplexum, religione sese tutatum fuisse. De hisdem aris in Dione Cassio, qui inter signa Varianæ cladis refert, quòd *δοξαζὰ π' ἀρχῆς φερόμενα πρὸς τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα πρὸς αὐτὴν ἰδόμεν, μέλιος αἰτετο πρὸς τὴν βωμὸν αὐτῶν κηρία ἀνέπλαστον*: *Hæstia à Septemvione delata incidere in Romana castra videbantur, & apes circa altaria eorum cerificauerant.* Castrensia altaria, ista sunt: fortassis & Ara ante Augurale obuersa, de quâ suprà. Equidem in Græcorum etiam rebus hunc morem & religionem recognosco. vt cùm Homerus de Achæis suis scribit:

— ἵνα σφ' ἀγορήτε θεῖμιν τε

Ἡν, τῇ δὴ καὶ σφί θεῶν ἐπιτεύχεται βωμοί:

— vbi hys Fora, iudiciûmq;

Atque inibi constructa deorum altaria sancta.

In Foro ille ponit, & vbi iudicia: Romani in Principijs, vbi item iudicia, præmia & pœnæ.

„ *Quinquaginta pedum internallo.* Ordinaria ista dimensio, & viâ sic grandes, non decoræ solum, sed viles ad equos & iumenta educenda, inducenda. Interdum tamen contractas reperio, ob aliquam causam. vt in Cæsare: *Castra celserrans exigua per se vix hominum millium septem.* Gallia.

præsertim.

Othon.
cap. 1.

Principia
sacra.

1. Hist.

Signa præ-
cipua ibi.

Ara in
Principijs.

1. Annal.

Ara in
Græcorum
castris.

via castris.

praesertim nullis cum impedimentis; tamen angustis viarum, quantum potest contrahit. Quin nomina sua Vijs istis fuerint, vix ambigo: nondum tamen mihi fuit reperire.

*Pedatura
diuersa.*

„ *Latitudinem adaequare conantur, praterquam in Socijs.]* Longitudo, inquit, arcularum semper pariat: non æquè latitudo. & caussa est, quòd Turmæ quædam aut manus militares grandiores. Vt in Socijs ecce, equites quadraginta sunt in Turmam: at in ciuibus dumtaxat triginta. Ergo meritò iis spatium & pedatura amplior: sed id accedat in latum. Et Socios quidem excipit ipse tantum: tu potes & Triarios, qui angustius quàm longius (dimidiatus enim numerus) metantur. Obserua hinc autem, longitudinem castrorum Polybio dici & censerì, à Prætorià ad Decumanam: latitudinem, à Principali Dextra ad Sinistram.

*Longitudo
castrorum
qual'*

Lib. iiii.

„ *Quasi Strigà aut vico transuersario.]* Πύμν est in Græco, quod sulcum & tractum notat, & ὁ δὲ τὸ μέν. Iosephus in castrorum re adhibet hoc quoque verbi: Πυμοποιησὶ δὲ διὰ δίπας εἶπεν τὸ στρατόπεδον: *Diuidunt in strigas & ordines introrsus composiè admodum sua castra.* Latinam vocem *Strigà* Hyginus præit: *Poterunt Singulares in strigà Prætorianorum tendere.* In Festo, *Striges* sunt (fortasse *Strigæ*) ordines rerum inter se coniunctè collocatarum à stringendo. In arando quoque sulcum vno ductu peractum, *Strigam* vocabant. Sed verti & *Vicum* nec malè: cùm in Glosis sit, πύμν, *vicus*: in Apostolorum Actis, περὶ ὅντι ἐπὶ τὴν πύμν τὴν καλῶμεν δὲ εἶναι: vbi bene interpres, *Vade in vicum qui vocatur rectus.* Vt

Striga.

De L.L.

igitur Vici in vrbibus id quod ex domibus constat, ait Varro, id est medium illud intervias: ita in castris manipulorum ordo cum tentorijs. quæ castra ipse Polybius cum vrbe confert.

„ *Figurà pari.]* In longum, non in latum.

„ *Duo iterum vici sunt.]* Scilicet in quaque legione vnus: an duo, quia Quintanà medià secantur?

„ *Ingressus eosdem cum Equitibus]* Siue & Triarijs. Equites tamen nominat, quia illorum ἐξόχος hæc area, & Triarij additi ac subiuncti.

„ *In partem latúsque Tribunus oppositum.]* Nempe in decimo suo ordine desinunt, ad vallum & Decumanam.

„ *Figuræ tamen & areis contingentibus se & iunctis.]* Vt lucri locus fiat, nec via interferatur non necessaria. Auerfi enim sic positi & tergis contingentes, vtrunque exitus suos habent, nec alteri alteris molesti.

„ *Ideoque & latitudinem istis augentes.]* Scilicet Equitibus sociorum, qui Romanis plures.

*Quot via
castrorum.*

„ *Omnibus quinque vijs.]* Haud plures agnoscit, directas quidem & in longum. Nam transuersariae tres sunt, vt in Figurà vides.

*Socij an
manipula-
tim distin-
cti.*

„ *Iterum auersa locati ab equitibus peditum socialium signa.]* Hic dubitatio mihi iusta de sociorum locatione. Vtrumne vt Romani, per manipulos suos & vias distinctè locati? an coniunctim magis per cohortes? Illud prius similitudo suadere & ratio etiam videatur: quia sic cum equi-

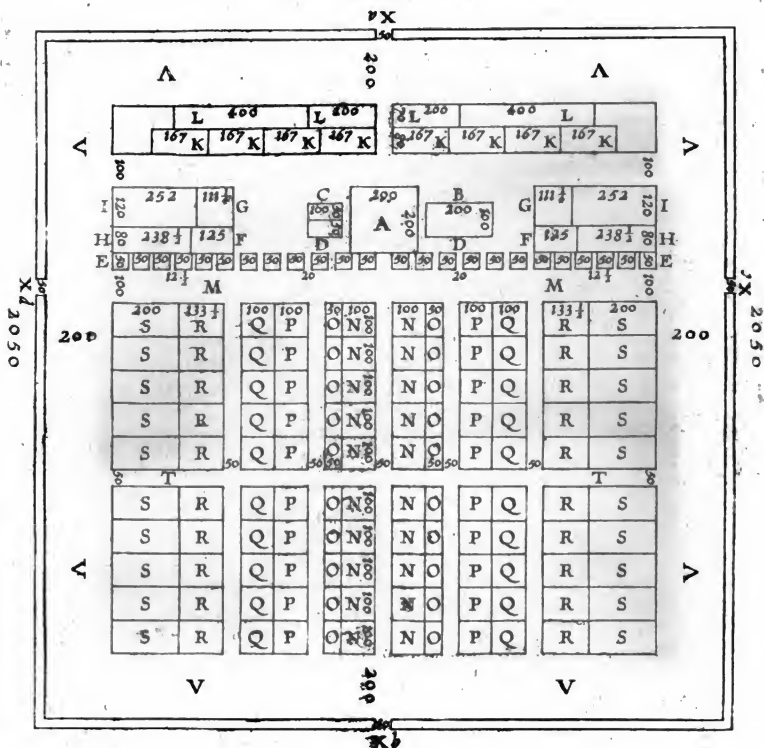
equitibus omnes iuncti ijsque appositi, conferti sint, nec commodè positi ad ingressus aut egressus. Hoc tamen alterum magis pro Polybij mète videretur, certè verbis, cum dicit: *Omnes quinque vias absolutas*: omnes inquam non ergo alix restant. Item cum addit, *auerfa equitibus locari pedisum sociorum signa*: non distinguit Triarios tantum, sed vniuersè profatur. Amplius, cum scribit *auctam latitudinem pro portione*. Itanc *auctam*? minutam oportuit, si manipulatim locati: quoniam minores & infrequentiores ij in socijs, quàm in Romanis. His inducor, cohortatim locatos socios, sed suâ quadam manipulorum fortasse diuisione. Dicam ad Tabulam.

*Cohortas
socio minores.*

„ *Aspectum habentes vallum versus, & utramque faciem aut latus transuersum.*] Triplex ergo ijs egressus: in vallum primò, & deinde ad Principia & ad Quintanam. Hoc appellat vtrumque latus transuersum. Et si duplex etiam vallum est, quod spectant, in latum & in longum. Vt paullum diducam. vide quinque superiores cohortes, ex ijs prima in Principia, si volet, exit: tres mediæ in vallum oppositum: quinta, vel istuc, vel in Quintanam. Simile de quinque alijs: & iam ista intellegis? nam contractiore frôte te esse video. A V D. Mentiri non est meum. quod igitur apud te mi Magister liceat, totidem hæc ista, quot effatus es, perdidisti verba. In situ hoc toto nihilo sum tibi doctior. L I P S. Hem! te sic esse, quod non es? Nam acumen & sagacitatem tuam sæpe in experimento didici. Sed quod euēnit tamen, præuidi: & suspicabar auditum vnum fugitium, non esse combibendæ huic doctrinæ. Ad oculos me vertam, & Tabulam tibi habe, quam consultò attuli, depictam & descriptam. Intuere. A V D. O meum Solem! sic te appellem, imò & publicum: & proprium hoc tuum, quæ vis & concepisti, sermone aut stilo efferre atque illustrare super multos. L I P S. Ne blandire. haud magna laus est: & fortasse quia ego minùs acutus, diffusius alios doceo, quæ ægrè fuerit cepisse mihi. Sed tu hoc age, & vide.

TABVLA ET FORMA CASTRORVM.

2017

2017

A. Praetorium.	K. Extraordinarij equites.	T. Quintana.
B. Quaestorium.	L. Extraordinarij pedites.	V. Spatium ad vallum.
C. Legati duo.	M. Principia.	Xa. Porta Praet.
D. Tribuni.	N. Equites Romani.	Xb. Porta Decum.
E. Praefecti socium.	O. Triarij legg.	Xc. Porta Princip.
F. Euocati equites.	P. Principes legg.	dextra.
G. Ableti equites.	Q. Hastati legg.	Xd. Porta Princip.
H. Euocati pedites.	R. Equites socij.	sinistra.
I. Ableti pedites.	S. Pedites socij.	

DECLARATIO ET DISQVI-

SITIO TABVLÆ.

INTEⁿTE aspicias. dic sodes, Tabula hæc te iuuat? A v d. Vel maxime, & ex veteri verbo, non solum oculis quàm auribus plus credo, sed etiam plus disco. Utinam tu porrò adiuues, & velut designator per singula loca me circumducas & illustres! L i p s. Comiter fiet: & tanquam ramulos omnes huius arboris excutiam ad tuum fructum. Prima est

PARS SVPERA, ET

PRÆTORIUM in eâ. quod in medio situm vides, non quidem castrorum, sed aliorum Prætorium ducum. Magna rationis hic situs. Primum, non longè ab hoste, & ad Prætoriam portam, qua il- lum semper serè spectabat: nimirum ut obseruet siquid ille molatur aut moueat, & nuncius quo- que aut exploratores statim adnitet. Causa altera, ut duces omnes circum se habeat, quorum consilio, cum opus, statim utatur: item iubent aliquid aut mandet. Tertia, ut in conspectu ha- beat subiecta castra & militum totum, videatque siquid percent aut irurent. Ipse ille, aspectus co- erebat milites, qui sicbant semper sub oculis sui Ducis se versari, eoque in omnibus magis com- positè se terebant. Nec Ducis tantum, sed Ducum, quoniam Quæstor, Legati, Tribuni, omnes se- re huc spectabant. Denique causa etiam hic, honor & dignitas: quod media omnia bonestiora, imp & iustiora. Atque ita in corpore etiam isto cor, circa medium, & subiectus habet inferas illas partes. Ad Prætoriam situm est

QVÆSTORIUM, ad latum, dextrum dicam an sinistrum? Si Imperatorem aspicio in castra versum, sinistrum fuerit: si Aquilas & ipsa castra, magis dextrum. Eadem dubitatio in Dextrâ & Sinistrâ portâ Principali. Sed quod ad rem, nihilum non interest virum latum sic appel- las: teneas tamen Quæstorium ad dextram fuisse, cur? & an supra Legatos? ita, quia ille ma- gistratus populi Romani, alij non nisi in dignitate. Itaque supra Legatos Quæstor.

Quæstor, dexter.

LEGATI, meridi iuxta Prætorium à nobis sita, est Polybius non se ita veritatem. In istum tabernacula illorum produxit, ut ne Prætorium eiusque conspectum Ablectis & Euocati prorsus eriperent: quodidem in Quæstorio sum secutus. Alioqui si quis malis in longum ostendere, haud repugnem: nisi quid meum illud magis fortasse decorum. Alter eorum factum Ablectos spectauit, alter in subiectos Tribunos. Viam inter ipsos & Prætorium mediam feci, sed exiguan; quâ vel ad ipsum tinent, & item qui in contubernio Prætorii illuc exirent, adiungi enim prorsus & ad- medi haud placet.

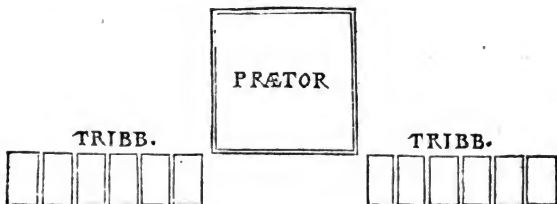
TRIBUNI, sub ipsum Prætorium ordine sui. Disti in duas partes viâ mediâ, quæ à le- gionibus ad Prætorium ducit: & ita collocati seni, & seni, ut quisque videret suam legionem habeat in conspectu. Exempli causa: sex Tribuni prima legionis, huc sunt oppositi: sex secunda illi. Ordo etiam inter ipsos, ut primus Tribunus (nam scis dignitatem & ambitionem in eo fuisse) ad Præ- torium primus esset, oppositus equitibus: secundus deinceps, & sic ad sextum. Tabernacula illorum secreta & disparata: siue quia dignitas in eo aliqua est, seorsim tendere: siue quia ratio voluit, vias quasdam medias esse, per quas ad Forum virumque sine ambitu iretur. Eæ via vitiles quæ- ritur sunt in vitæque parte: quinta enim prout Prætorij obiectu. Caput tu moues: quid displicet? A v d. Displicet, quod Prætorium totum non est liberum; & amplius, quod via ille due inutilis, & cum loci iactura. L i p s. Me quoque aliquid mouit inuid, sed cum Polybij verba pensitasti, aliter non potui. Aut enim diserte, Tribunorum tentoria æqualiter inter se distetisse: ergo via & intervalla fuerunt, aut amplius cum equites locat, initium iis esse à mediis Tribu- norum tentoriis. Igitur palam locanda duo prima, id est media, ad via illi virumque margi- nem, iuxta quam equites metantur. Nisi hac in Polybio essent: ego verò litens totum Prætorij spatium vacuum liberumque reliquisset, pulchre & vtiliter etiam ad comitatum. Idem ad al-

Situs Tri- bunorum distinctus.

Via inter Tribunos.

Ad dubita- ti in hac re.

loquia aut iudicia. & profectò cum hac considero, inducor ut credam sic fuisse. Nam Tribunal ecce ad latus unum fuit: quomodo alloqui milites commodè illinc potuit, tentoriis obiectis? Jam iudicia si exercenda, cum consilio militari: videantur ea commodè in aditum & vestibulo Prætorij exercita, sed spatio vastiore. Quod si placeat, remoueantur undique Tribuni à Prætorio, imò via etiam inter ipsos & illud media sui pedum vigintiquinque: (hij pedes resultant ex quinquaginta pedum viâ Prætorio oppositâ: numera, & reperies) qua via seruias pulchrè ad transitum in Forum utrumque: tum Tribuni excipiant, & degant in spatio iusto pedum trecentorum. Ita singulis pedatura sua manebit pedum quinquaginta: & decorè incipient à peditibus ipsis, id est Triarijs: habebuntque equites (honestissimi ciuium) liberum in Prætorium aspectum & accessum. Ista placent: quid tamen Polybij verbum fiet de intervallis? Vide an non seruare ea possis, imò debeas, legionibus magis plenè. Nam cum ea essent quinque millium & ducentorum: palàm est auctum modum in Principum & Hastatorum pedaturâ: ergo & in spatio opposito, vbi Tribuni. Commodè igitur tunc & loces ita, & exigua des intervalla. Etiam ut id non sit: verba tamen Polybij & præcepta serues, si in latum tentoria Tribunicia facias pedum modò quadraginta. Nihil impedit, & via tunc fuerint media pedum duodenum. Alterum de equitibus, quod obstat: benignè intellegendum sit, opponi eos medijs Tribunorum tentorijs in parte. quod verum esse ex situ vides: & accipe, si vis, tabellam.

P RÆ F E C T I sociorum, quos Polybius (ò incuriam! nec aliter possum dicere, si scriptum hoc integrum) nusquam locat. Nos ad latera Tribunorum ponimus, situ & modulo paribus: quidni? cum pari munere & dignitate. Vtique eos Polybius equiparat: nisi quòd illi tam honestiores, quatenus ciues. Ratio etiam vult opponi eos suis Alijs siue Cornibus: sicuti legionibus Tribuni. Diuidantur ergo, & sint in quaque parte sexi, eadèmet mensurâ quâ Tribuni, nisi quòd via aut intervalla hic magis exigua, an potius nulla? Cui enim vsus? nec transitus hic aut commensus ulli, cum à tergo excipiant Euocati & Ablecti. Quid ergo fiet spatio grandiori, quod est ped. trecentorum sexagintatrium & semis? Nam triginta pedes ex ipsâ illâ viâ capimus quinquaginta pedum, quæ Socios à legionibus abiungit. Hoc ideo, quia Polybius scribit Ablectorum & Euocatorum tabernacula incipere obliquo flexu statim ab extremis Tribunorum. Igitur non tam grandi intervallo abiungenda videntur: aliquo tamen, ut & ipsi, & Præfecti etiam, distincti sint à Tribuni. Medi istâ mensione sint interiecti pedes viginti. Illinc ergo si ordiari Præfectorum tabernacula, possis in longum minuire de mensurâ Tribunicia, nec dare ijs quinquaginta, sed quadraginta pedes tantum. Ita pariatibus, & reliquum supernè Euocatis addes. Imò si plures infra socij (quod sæpe, & non raro duplici numero:) tum profectò magis etiam minuenda illa mensura altior, aut ipsi Præfecti non producendi ad ultimos Sociorum. Vtrius modo, vacuum accedes supernè aut ad latus vtiliter imò necessariò, quia tunc quoque Extraordinarij augendi, & Ablecti.

E V O C A T I equites. quos hic colloco proximos à Præfectis, quia dignitate supra Ablectos sunt. Polybius tamen Ablectos priores nominat, & parum refert supernè an infernè ponas.

E V O C A T I pedites. Horum omnium numerum incertum est, & sæpe plures quàm vti ista

area capiat. Sed Polybius quosdam Euocatorum modo hic ponit: ubi reliquos? Si plures fuerint, vel ad latera Praefectorum locandi, vel Extraordinariorum, supra in Vacuo: vel etiam noua area ijs in foro transuerso. Nam hoc quoque interdum impleri, & tum Forum in Quastorium transferri Polybius infra dicit.

ABLECTI equites. Turma vna.

ABLECTI pedites. Cohors vna nunc esto.

EXTRAORDINARIÆ equites. Sunt turma in vniuersum octo: vtriusque locantur quatuor. Eos infra ponimus, Pratorium & Fora spectantes (eisi quidam aliter:) quia Polybius verba voluit. Est quoque pro cetera locatur, ut pedites a tergo equitum sint (ut Triarii in legionibus) equis obseruandu.

EXTRAORDINARIÆ Cohortes. quas tres an quattuor faciam, nescio: sed tres penam nunc esse: & quomodo locamus, ut par vtriusque numerus non potest sine diuisione. Ego igitur vtriusque vna cum dimidia: sed dimidia dua viam afficiant, atque ita iuncta quodammodo sint, nisi pedum aliquo intervallo. Si plures hic locas, & pauciores in Ablectu: facile est dictum pariare. Habes partem totam Superam, qua intricatior est, quia à Polybio minùs signatè descripta. Itaque variant positione alij & numerus: ego me spero, si non vera, verisimilia dixisse. Nunc considera, quod ad prudentiam Romanam, in omni hac parte vix (sues illos esse. En custodia primarij Ducis & Ducum, committere socijs voluerunt: quid nisi vi fide sic habitum magis adstringerent eorum fidem? Sed & caussa occultior altera, quod praecipuos sactorum circa se & in ore atque oculis habebant, nequid clam consulerent aut innotarent. Eisi autem isti vndique cingunt Imperatorem & in custodia habent; non tamen ita, ut non sit praesidium aliquod civile, si opus. Nam & Euocati vtriusque sunt, veterani milites: sunt in contubernio cum centeni aliquot homines: adsident cum suis Quastor & Legati: praesident Tribuni, ad quos eis semper receptus, & per eos in medias legiones. Consideratio altera, quod loca hic magna & vacua. quare? vel quia de corè ibi, vel quia vilius. Decorè, ut Forum vtriusque: ubi si quid litu aut iniuria, in propinquo soli solant aut vilescentur. Vtiliter, ut Quintana ibi magna; quia si opus instruere exercitum in castris, ibi & in Foro vtroque facillimè fiat. Item si educendus; sublati Extraordinarijs & in laeum sepositis, grande spatium ad ordinandum. Sequitur nunc

Considera-
ta positio
superior.

Tota à So-
cys ferè.

Cur ibi
spatia va-
cua?

PARS INFERA.

EQUITES Romani. Hi, ut dignissimi, in medio locati, & liberrimos habent egressus. Tibic: & quamquam in acie alia dispositio; tamen recepti nunc inter pedites, quia in castris nullo eorum usus.

TRIARIJ, honore & loco ab istis proximi, & conueniunt in vnam aream: tum ut vis compendiat, tum ut equos obseruent, ne in castris soluti aut vagi dent turbas. Hoc Polybius infra dicit.

PRINCIPES & HASTATI, in vna item area, & vides non manipulatim solum, sed cohortatim pulchre locatos. Triarii enim, Principes, Hastati, sic in vna lineam faciunt quique suam cohortem. Sed ubi Velites igitur? inquit. hic verò dubitatio aut velitatio: & o Polybi cur filisti? Per te sumus in errore aut tenebris, & verbo vno alteroque poteras illucere. Non fecisti. & idè ecce qui intentius hac scrutantur, sententijs disidemus. Voluit quidam Velites mixtos manipulis fuisse, & areas satis esse capaces. Mouet eos, quod Polybius de ordine antè dixit, Velites per manipulos aequaliter esse distributos. Hic igitur, inquit, sunt. Sed quid dicitur? aequaliter? Iniuria Triariorum sit: quorum dimidiata pedatura habere & recipere tantos debeat, quantos in plenam suam Principes & Hastati. Subueniunt, & aliter diuidunt, ac Principibus & Hastatis duplum assignant, nempe quadraginta octo: Triarijs non nisi viginti quattuor, in manipulum quæque. Proportio est, fateor: sed quomodo Polybius igitur innituntur, qui de aequali diuisione assensu? Ruit hoc fundamentum: sed nec aliud firmum. Enimvero si Velites mixti Triarijs: cur non ijs obseruationem equorum potius Polybius iniungit? certe minimè. Reuocis illi propiores. Amplius, cur tam distinctè Triarios, Principes, Hastatos collocat: nec

De Velitè
metatur.

Aliorum
sententiam.

Erat
tata.

verbum de istis adiungendum adiungit? At enim alibi non est eos collocare. Imò verò est, & fortassis Polybio præunte. Certè cum verba eius examino, quæ infra sunt de Excubijs, sedem videor Velitarem reperisse. At: Τὰ δὲ ἐκτὸς ὑπομέναν οἱ προπομπᾶς τε πληροὶ, πορ' ἑλόν καὶ ἡμέραν τὸν χόλον καὶ τοὺς κοίτας: Exteriores ambitum Velites noctu complent, de die ad totum vallum accubantes: sine vi alia lectio, παραμένοντες, adhabitates: quod magis etiam sit pro meâ mente. At clare Polybius noctu excubare Velites pro castris, & extra vallum: de die iuxta vallum (interius profectò) tendere & adiacere. Haud aliter acceperim, & sunt quæ inducunt. Illud maximè, quod sicut in acie, in agmine, & passim extra ordines Velites sunt: ita hic quoque, & ad latera sunt proieciti. Totâ etiam castrensis ratio sic vult, in quâ optimi quique medij, & paulatim veniunt ad extremos. Vigitur infini omnium sunt Velites, ita eximo ordine meridi locandi. Quis is est? ad vallum & spatium illud quod castra interiora ambit. Amplius, notat infra Polybius Velites ab excubijs & ministerijs diutius esse immunes: ergo, ne planè feristi, hic ad vallum sint, & obseruent, & ut in acie quoque, proximi sint hosti. Sanè incuslòdum hoc totum vallare spatium esse non convenit, aut leniter custoditum. Quid multa? considera, nihil aptius inuenies ad hos locandos. Partitio autem, cum duplices sint Velites, legionum & sociorum, ut illi sint ad superam inferamque partem; isti ad latum utrumque. Eadem enim partitio Polybij statim in opere castrorum, ut socij latera sua mutant: legiones quaque vnum, prima superum, & inferum secunda. Itaque mille ducenti Velites supra Prætorium tendent, totidem ad Decumanam: mille, ad quamque Principalem. Tendunt autem simplici ordine, nec multum spaij sument intorsum: quia scilicet grande vnumquodque latius est, & pedum bis mille ac supra. Sed nec impedimenta multa Velites habent aut arma, & minore pedis mojjs opus. Opponat aliquis. At enim sic laxè nimis Principes & Hastati tendent. Non est ita. nam ἀναλόως si equites triginta, & totidem equi, par spatium manipulo habent: cur non homines centum viginti? maximè cum centuriones, optiones, signiferi & honestiores illi militum, calones suos habuerint, & sarcinas, & iumenta. Nam cuique manipulo ego mulos suis arbitror ad tentoria, molas, & hæc talia ferenda: quæ non reperio gestasse milites ipsos. Cogitur etiam aliquid loci perisse in tabernaculi figendis, & singulorum intervalis. quoniam omnia sic iuncta fuisse, ut exitus aut transitus non esset, haud opinor, nec fuerit decorum. Ista in eâ re mihi videntur, sed non affirmatè; & hic illud locum habeat, imò in pleroque hoc antiquario studio.

Σὺ δὲ μὲν τὰ δὲ δοκῶν' ἐστίν, ἀλλ' ἔμοι τὰ δὲ.

Tibi illa sic videntur, alii isthæc mihi.

Pergeamus: sequuntur

ÆQVITES socij. vniuersum autem corpus sociale extorsum situm est, ut ferè in acie ipsâ. Nec imprudentia fuit eos diuidere, & vires sciungere: ut contrâ Romani medijs iuncti, & numero firmi.

PEDITES socij. quibus vias nullas dât aut intervalia, sed sic per cohortes locat. Cohortes autem ista, detractis Velitibus, modica sunt, nec nisi hominum ducentorum triginta sex. An autem consue locati? an per generâ sua diuisi? ponamus istud fuisse (et si supra disputant) & Triarios seorsum, Principes, ac Hastatos fuisse. Itâ du o seorsum, ut iuncti tamen lateribus essent, sicut Hastati & Principes tergi. Idè autem lateribus hic iungo: quia si Triarios iuxta equites in longum pono, profectò incommodissimo illi loco sint, & ad exitus inepto. Malim ergo aliter: & sic locare, ut omnes Centuriones Vallum spectent, aut Principia & Quintanam. Hoc ex dignitate eorum, & commodo: & facit, quod Polybius in capite utroque cuiusque manipuli ordinum ductores ponit. Hoc notare te volo in totâ metatione: & Decuriones aut Centuriones scire esse in capiti bus ad Vias; & iuxta eos Signiferos, ut opinor. Præcipua hæc sunt mōnenda: nisi quid tu suggeris. A V D. Suggesto. Prætoria cohors aut cohortes vbi sum? nusquam locasti. L 1 P S. Non enim Polybius, nec tunc adhuc vulgè erat. Cùm sit autem, omnino oportet iuxta Prætorium teneri esse, iuxta Legatos aut Quæstorem. Sed aliud mihi hic occurrit. Superior tota pars Socios ferè habet: quid ergo cùm Socij non fuerint? cùm omnes ciuitate donati & in legiones transfusi: quod haud longè nimî à Polybij auo fuit. Censeo partem eam tunc occupasse Prætorias cohortes, quæ in agmî caperant inualescere, itémque equitum aliquos selectos. Puta idem de Euocatis,

qui

quitane quoque plures. In Hygino ad hanc rem reperio, Prætorianos & Equites Singulares iuxta Prætorium retendisse, Principum scilicet auro. Nec ambigere oportet, quin tunc multa mutata, prout in superius. Si quis volet vexillarios quoque legionum, id est Veteranos, illi metatutam habuisse: meo animo haud aberret. Sed iam quoque dentur & declarentur Tabula nostra numeri &

PODISMI.

PODISMOS appello, ut dixi, Pedaturas siue mensiones pedales. Sed cum Pes duplex sit, Simplex & Magnus: utriusque nobis vsus erit. illius, in mensuris longitudinis aut latitudinis; huius in utroque. Nam pes magnus Varroni est, qui alius Planus aut Constratus, & vulgo nostro Quadratus aut Superficialis. Huius vsus in areis metiendis, & ut planities ac capacitas tota innotescat. Videamus.

PRÆTORIVM quadratum iustum est, ducentorum vndique pedum. Latere in latum ducto efficitur area ped. 40000. passuum 1600.

QUÆSTORIVM dimidiatum feci ad Prætorium, haud absurdâ causâ. Proximus ille dignitate est: dimidium ergo pedatura esto. & magis idcirco, quia ampla ei vasa, & instrumenta. Habet 200. ped. in latum, 100. in longum. Planities ped. 20000.

LEGATI iterum dimidiati ad Quæstorem. Ergo habent in longum singuli 50. ped. in latum 100. Ne aberret in lato aut longo: ex Polybij mente longum appello, spatium à Prætoriâ ad Decumanam, latum à Principali ad Principalem. Est area 5000.

TRIBUNI iterum dimidiati, & habent aequaliter in quadro 50. ped. Sunt in areâ 2500.

PRÆFECTI pares Tribunis, cum exceptiunculis quas dixi.

EVOCATI, quorum numerus incertus, & idcirco pedatura. Sunt tamen triginta, id est Turma vna Romana: habebunt 80. ped. in longum, 125. in latum. Area 10000. Super sunt inibi 238 $\frac{1}{2}$. Ea area esset pedum circiter 20000. Caperet igitur manipulos duos ciuiles pedum, id est homines 240.

ABLECTI, sint Turma vna socialis. ergo 40. equites: ergo area 1333 $\frac{1}{2}$. Efficiunt eam numeri à me notati, in longum 120. in latum 111 $\frac{1}{2}$. A tergo (item opinione meâ) cohors vna eiusdem nominis, 336. hominum. Area illi esse debet 28000. ergo essent in latum 233 $\frac{1}{2}$, circiter, in longum 120. Super sunt ped. 19. Ego eos in super habui notare in meâ Tabulâ, & plenos adnumeravi.

EXTRAORDINARIJ equites, Turma quattuor sociales. areola diuise ad modum diuise. Idem in Cohortibus supernè tribus, utrimque vna cum dimidiâ. Vacuum superest, palam à Polybio scriptum, socijs aduentantibus relinquendum. In

PARTE INFERA, primi EQVITES. Podismus è Polybio notus, est area ped. 70000. Ad passus si redigas, sunt 400. Hoc in omnibus manipulis aequaliter & turmis. An non grande spatium triginta equitibus, triginta equis? nec enim vnus plus vno militari equo, opinor, habuit. Dico non prae grande. nam cogitanti calones totidem, fortasse & Decurionibus ipsis aliqui honestiores comites aut ministri: item iumenta aut muli ad sarcinas, bordeum, frumentum. Nec enim ipsi equites onusti, aut eorum infessorij equi.

TRIARIJ. Dimidiati ad equites. liquet. Cetera paria, & ratio eadem podismorum etiam in legionibus auctu.

VIÆ definita à Polybio, suntque omnes aut quinquaginta, aut centum pedum. Ex incipio minuscule inter Tribunos aut Præfectos: exipio & semitas inter tabernacula, si quas fuerant.

PORTÆ singula 50. ped. meâ mensione. latiore enim ingressu opus rebusculis & iumentis.

VALLI *modus parte vna 2017. ped. altera plusculo maior 2050. Metatio superior vise mibi exigere: etsi potes aliquid recidere, si voles. Nam Polybius sanè æquilatera castra mox diceret: sed an capiendus sic rigidè? Ego verò scio Martiam hanc esse, non Mathematicam arenam. Illi ipsi qui aquare voluerunt, cum ad rem ventum, non fecerunt. Vides in toto ambitu esse milliare vnum & semis, & aliquot passus. In eo spatio pedium 16800. locarunt bellè & commodè, equitum 1800: præter comites Prætoris, Legatorum, Quæstoris Tribunorum, præter omne genus calonum, iumentorum & impedimentorum. An nosti sic bodiè? milites sciunt, & si viderint: ego non diutius hu immoror, ne tibi cum Claudio videat morari.*

D I A L O G. V.

De Tentoriis, Fossâ, Vallo, Portis.

AV D. Tenet me & oculos hæc species, tota pulchra, prudens, imò sapiens, quod initio dixisti. Vnde rusticulis ista mens? nam tales putantur præci Romani: etsi multa sub regibus, quæ & cor & elegantiam ostendunt. L I P S. Nobis sic videntur, fateor: sed velim examinari à peritis & Martialibus; quia, ut Fabius ait, *tum dignum opera presium venit, cum inter se congruunt præcepta & experimenta.* Sed examinari dico ab ijs, qui non omnium litterarum aut artium rudes: in quos profectò conuenit — * *νῆς ἕκ ἐν κενταύροισι.* At nos, si lubet, perigamus: enucleanda etiam quadam in his castris. Polybij ista lege:

* *Mens non inest Centauris.*

POLYB. Τῶτων δ' ὅτως ἐχόντων, τὸ μὲν *His ita constitutis, tota*
 σύμπαρχῆμα γίνεται στρατο- *figura castrorum fit qua-*
 πεδείας τετραγώνον ἰσόπλευρον. *drata, æquilatera. Partes*
 τὰ δ' ἡ καὶ μέγας ἢ ἡ τε ῥυμοτο- *autem eius est in strigarum*
 μίας ἐν αὐτῇ, & τ' ἄλλης οἰκονο- *sectione, & in alio ordi-*
 μίας, πολλὰ πλεονασίαν ἔχουσαν *ne, urbi similem locatio-*
 διάθεσιν. τὸν δ' χάρακα τῶν σκη- *nem habent. Vallum ve-*
 νῶν ἀφιστάσι καὶ πάσας τὰς διπ- *rò ipsum abiungunt à ten-*
 φανείας διακοσίου πόδας. ὅθεν *toris quaquaversus pedes*
 δ' τὸ κένωμα, πολλὰς & δοκίμους *ducentos. Id vacuum mul-*
 αὐτοῖς παρέχει χεῖρας. πρὸς τε *tas est spectabiles utilita-*
 γὰς εἰσαγωγὰς, & τὰς ἐξα- *tes iis præbet. quoniam est*
 γωγὰς τῶν στρατῶν διφυῶς *ad egressus ingressusque*
 ἔχει & δέοντως, ἕκαστοι γὰρ καὶ τὰς *copiarum conuenit (singuli*
 ἐαυτῶν ῥύμας εἰς τὸ κένωμα *enim iuxta Strigas suas*
 ποιεῖται τὴν ἑξοδον, ἀλλ' ἕκαστος *in hoc vacuum exeunt,*
 μὴδ' συμπύπτοντες ἀνατρέπουσι *nec confusi proterunt se*

ἔσμπαντα ἄλλήλοις, τὰς τε
πάντα παρεισάδουμένων θρεμμάτων,
ἔτας ἐκ τῶν πολεμίων λείας εἰς
τοῦτο ὡς αἰόντες ἀσφαλῶς τηρεῖσι
τὰς νύκτας. τὸ δὲ μέγιστον ἐν ταῖς
ἐπιθέσεσι ταῖς νυκτεριναῖς, οὔτε
πύρ, ὅτε βέλθῃ, ἔξι κινεῖται πρὸς
αὐτοῦ, πλὴν τελείως ὀλίγων γίνε-
ται τὸ ἔσθλα χερδὸν ἀβλαβῆ, διὰ
τε τὸ μέγεθος τὸ ἀποστάσεως, καὶ
διὰ τὴν τῶν σκηνῶν περίστασιν.

Et conculant:) Et pecudes
adductas aut pradas ex ho-
stico captas huc agunt ferunt-
que et noctibus seruat. Pra-
cipuum verò, quod in no-
cturnis assultibus, neque ignis,
neque telum ad eos perue-
nit, prater pauca: eaque ipsa
innoxia ferè fiunt, tum ob
interualli spatium, tum ob
tentoria circumposita.

Paullo post :

Τῆς δὲ ταφρέας ἔχοντες χαρρακο-
ποιίας, δύο μὲν ἐπιβάλλουσι πλευ-
ραι ταῖς συμμάχοις, παρ' αἷς καὶ
σερῶσι πεδύει τὸ κέρας αὐτῶν ἐ-
κάτερον. δύο δὲ ταῖς ῥωμαίοις, ἐ-
κατέρω τῷ σερῶσι πέδιμα μία. διαι-
ρεθείσης δὲ τῆς πλυθύνος ἐκάστης
καὶ σημαῖον, τὴν μὲν καὶ μέρους
ἐπιμέλειον ④ ταξίαρχοι ποι-
οῦνται παρεστώτες. τὴν δὲ καθό-
λῳν δοκιμασίαν τῆς πλυθύνος
δύο τῶν χιλιάρχων.

Fossa verò ac valli struen-
di duo latera incumbunt so-
ciis, ad quæ utrumque eo-
rum cornu metatur : duo
alia Romanis, cuique legio-
ni unum. Diuiso autem
latere unoquoque per ma-
nipulos, curam partium
Centuriones gerunt, iisque
assistunt : uniuersi autem
operis probationem duo
Tribunorum.

Hæc sola noster doctör de totâ facie Externâ : leuiter profectò
imò neglegenter, si fas hoc mihi dictu Nam cùm tres sint Externæ huius
partis partes : Fossa, Vallum, Porta : duas priores libat, tertiam nec ver-
bo tangit. Ait:

„ .. Figura castrorum fit quadrangula.] Hanc formam Romani amaue-
runt, & elegerunt præ Græcanicâ, quæ sæpe rotunda. Ita de Spartanis
quidem Xenophon: Εἰς δὲ καὶ ἡ σερῶσι πεδύει τὸ κέρας αὐτῶν ἐκάτερον. καὶ
μὴν τὸ τὰς γωνίας τὰ τετραγώνη ἀρχήσους εἶναι, εἰς κύκλον ἐσερῶσι πεδύει τὸ
εἰ μὴ οὐδὲς ἀσφαλές εἴη, ἢ τείχεα, ἢ ποταμοὶ ὁπότεν ἔχουσιν: Dicam et quomodo ci-

Gracorum
rotunda
castra.
De rep. La-
ced.

h:

hira:

*stra poni oportere censuerit Lycurgus. Quia enim angulos dispositi loci innu-
siles arbitrabatur, in orbem magis castra ponebat, nisi aut mons aliquis tu-
tamen daret, aut murus, aut fluvium à tergo haberent. Nec causa nulla
illa Lycurgi, quam in opidis ferè condendis secuti sunt: tamen Romanis
placuit aliter, & ex iustâ item causâ. Interior enim illorum tota disposi-
tio hanc talem formam cupit, aut potius poscit. Itaque Iosephus etiam*

Lib. III.

*sic describit: Διαμυξεται, inquit, παρεμπολὴν τετραγώνος αὐτοῖς: Ad men-
suram constituuntur ius castra quadrangula. Vegetius tamen & alias for-
mas suo ævo in vñ ostendit, & exemplo Græcorum ad locum ferè apta-
tas. Pro necessitate loci, inquit, vel Quadrata, vel Rotunda, vel Oblonga ca-*

Lib. III.

cap. VII.

*stra constitues. Vbi quæ sint Oblonga, ne addubites: non ouatâ sanè for-
mâ, sed quibus, vt mox ait, ultra latitudinis spatium tertia pars longitudi-
nis additur. Itaque ea quoque Quadra, sed non Quadrata, id est æquila-
tera, pro Vegetij sensu. Leo Imperator, cuius vtilem bonumque libel-
lum De militiâ habemus, is quoque duas hæc quadrangulas agnoscit:
Diuerfos situs & formas Fossatorum antiqui tradiderunt in castris ponen-
dis. Laudabilis autem Quadrata atque Oblonga est, tum quia ordinata, tum
quia necessaria. Sed in Vegetio etiam Rotunda ponitur, tunc recepta: &
exemplum eius in Ammiano: In valle graminèâ prope riuû, multiplicato
scutorum ordine, in orbiculatam figuram metatus tutius castris, quicquid.*

Lib. XXIV.

„ *Æquilatera.*] Exiguo quidem discrimine, vt ego suprà depinxi.

„ *Vrbi similem locationem habens.*] Iterat hoc infrâ vberius.

„ *Vallum verò ipsum abiungunt à tentorijs.*] Quod vacuum, si manere
in imagine istâ vbis lubet, haud absurdè *Pomærium* dicam, quia intror-
sum post muros est. Eius vñ triplicem Polybius promit. Primum,

„ *Ad egressus ingressû (que copiarum.)*] Nempe vt compositi incant,
atque in vacuo eo per Genera & Manipulos se disiungant: iterumque in
egressu, sic iungant. Quod vtile maxime, si eruptione pugnandum, &
inflat hostis. Secundum,

„ *Ad pecudes adductas aut pradâs.*] Mira prouidentia, & ne hoc quo-
que nomine confusio minima in castris. Nec tamen in longum ibi præ-
da seruata: sed ab ipsis, aut Quæstore, mox vendenda. Pecudes etiam in-
tellego, tam eas quæ ex hoste captæ, quàm has quæ in militarem cibum,
et si pauca, sequebantur. Nec enim tales multæ delicia. Tertium,

„ *In nocturnis assulibus.*] Si hostis, inquit, noctu assiliat, aut per insi-
dias & clam tela immittat, innoxia ferè sunt ob illud s. atrium interie-
ctum, & cum perueniunt, viribus defecta.

„ *Neque ignis, neque telum.*] Ignis voce, tela ignita siue faces intelle-
git, in crebro vñ veteribus ad pugnâs, vt * alibi scribo.

* In Face
Hist.Tentoria
eiusmodi:

„ *Tum ob tentoria circumposita.*] Nihil nobis vsquam de tentorijs di-
xit, cuiusmodi ea fuerint: firma tamè fuisse hinc discas. An igitur ex alle-
ribus aut tabulis, & ideo Tabernacula dicta? In hibernis. ortatè & per-
petuis

petuis illis castris nihil absonum: tamen vulgò minimè. & constat fuisse tentoria hæc è corio & pelle. Inde & nomen, quia funibus tendebant & detendebant. Cæsar: *Signo profectiois dato, tabernaculisque detentis*. Tacitus: *Inscis tabernaculorum funibus, suismet tentorijs coopertos trucidabant*. Isidorus: *Dicta Tabernacula, quod cortina funibus distenta tabulis interstantibus, appenderentur, qua tentoria sustinerent*. Et si ipse Cortinas dicit, & è lino fortasse intellegit, de quibus statim. Nec *Tabernaculorum* vox imponet cùm Festus monuerit, à *tabernus tecta castrensia, quamquam pellibus contegantur, Tabernacula dicta*. A formâ igitur aut vsu simili, non à materie: & istæc è pellibus corioque fuerunt. Iosephus de Romanis: *τὰς δ' ἵππευ αἰς ὑποκνήνας: pelles sub quibus tendebant*. In epistolâ Valeriani apud Trebellium: *Tribuno Claudio pellium tentoriarum decurias triginta dabis*. Adnota obiter, è publico etiam datas: sed Ducibus. Nam Tacitus contrâ, Tiberij ævo, *vestem & tentoria redimi* a militibus dicit. Sed de pellibus his & Tacitus, de Frisjijs: *Tributum ijs Drusus modicum iusserat pro angustia rerum, ut in vsu castrenses coria bouum penderent*. In tentoriorum scilicet vsu, atque etiam scutorum. In eiusdem Taciti suprà loco: *suismet corijs coopertos* (non autem *tentorijs*) scripta lectio probè ad hunc sensum refert. Ita igitur de more: interdum, vbi inopia, etiam stramentis, centunculis, aut vestibus vsi. Sic Cæsar cùm milites in Africam expeditos & nihil præter arma ferentes transuexisset: *Attenuati illi, opido perquam pauci sub pellibus acquiescebant; reliqui ex vestimentis tentoriolis factis, atque arundinibus corijsque contexti permanebant*. In Hirtio ita scriptum, nec sine vitio. Quomodo enim *arundinibus corijsque contexti*, illi negat pelles habuisse? Corij sanè vox falsâ: & puto *stratisque* verum esse. In vetustiore tamen libro, *arundinum copijs* lego: ex quo haud malè, *arundinum copulis*. Ergo pellibus sic vsi, & inde vulgata historicorum scriptio, *Sub pellibus esse*. Fecerunt & Græci, quibus Xenophon *συνάσματα δι' ὀρίων* adtribuit: *tentoria & tegmina, pelles*. Q. Curtius de Alexandro Macedone: *Pellibus sæpe tabernaculi allenatu, ut conspiceret hostium ignes*. Quod autem in Polyæno scriptum de Agefilao, cum iussisse milites castra bis ter in die mutare, atque ita necessario ligna multa incidisse, cùm tentoria erigerent (*τὰς χαλύβας ἐγείροντας*) eâque arte Bæotiam callidè vastam reddidisse & sine arboribus: id non eò facit, quasi tentoria tota è lignis, sed dumtaxat fulcra & rigilla lignea fuisse quibus erigerentur & sustinerentur. Quod ipsa eius verba significant. Et si tamen è ligno etiam reperio. vt in Procopio (versionem modò vidi) de Belisario: *Ipse subito tugurio ex crassis asseribus compacto, quod Papilionem* Lib. 11. vocant. Vocem & hanc notabis, quæ item in Trebellij triginta tyrannis, de Herode: *Homo Orientalis & Græca luxuria, cui erant sigillata tentoria, & aurati papiliones*. In Lampridij Alexandro: *Aperis papilionibus prandit atque cenauit*. Isidorus: *Papiliones, à similitudine parui animalis volantis*. Hæc ita prisca: etsi è lino etiam, nostrate ipso ritu, adnoto fuisse. Isidorus suprà indicat: & clarè Suidas: *Τένταρ ὡς ἡμῶν ὀκία ἐκ λίνου*.

E corio ang.
pelle.
VII. Gallic.
IIII. Hist.

In Claud.

De Bello
Afric.

Correçum
Hirtium.

1. Anabasi.
Lib. III.

Lib. II.
Stratag.

Lib. II.
Bell. Pers.

Quot ten-
toria in
Manipulū?
Contuber-
nium.
Lib. II.
cap. vlt.
Decani.
Lib. II.
cap. VIII.

*Tenda apud nos domus ex lino. Res & vox est hodierna. Talia igitur ten-
toria, sed quàm multa in Manipulum? lubet inquirere: & credam duo-
decim fuisse. Vegetius quidem auctor vndecim homines vnà tetendisse,
& id Contubernium appellatum. Singula, inquit, contubernia, hoc est vnde-
cim homines deputantur. Idem præsidem ijs dat Decanum, qui & ipse sci-
licet vndecimus: Decani decem militibus præsunt, qui nunc caput contuber-
nij vocantur. An ab isto capite Italīs hodie Caporales: etsi Corporales aliij
essent, & ad Anniani Concorporales nos remittunt. Hyginus porro
numerum hunc minuit, & octo in contubernio ponit. Centuria habet
milites octoginta, papiliones tendit decem, papilio tegit homines octo. Vege-
tij numerus magis pro Polybiano æuo, nec pro ipsâ arcâ ineptus, vt ter-
na & terna steterint tabernacula, ordine quaternio. Atque istæ sunt ve-
lut domus militares, cuique notæ, & sciebant quoto, & apud quem ma-
nerent. Itaque familiaritas quædam erat & nexus, Contubernalem esse:
sicut Adubernales Festo dicti, quorum tabernacula iuncta. Ipsi autem
Centuriones in capite cuiusque Manipuli ad exitum siti, vt Polybius
palàm scripsit: reliquos aditos probabile est, vt ætas aut dignitas cuius-
que erat. A v d. Sed enim hoc quoque auctore scire. nihil membrorum
aut discriminum in his tentorijs? non culina, non cubicula & lecti?*

Militem
fibadia.
Lib. XXI.

*L i p s. Rideo. & tu verò parùm cogitas strictam & duram militiam Ro-
manam. Quid culinâ opus? cùm panis cibus esset, & obsonia nulla aut
rara? de quibus postea ramen dicam. De cubiculis aut lectis, apage. Illi
verò aut humi iacebant, aut super gramen aliquod aut stramen. Liuius
de Annibale: Multis sæpe militari sagulo operum humi iacentem inter cu-
stodias stationesque militum conspexerunt. Et lego Scipionem Emilia-
num (cui comes noster Polybius) cùm solutam disciplinam corrigeret
ad Numantiam, lectos vetuisse habere, atque ipsum primum in stramento*

In Iberic.

*dormiuisse. Appiani verba: Κλῆας τε ἀπείκων ἔχον, καὶ πρῶτος ἐν τῷ σκάδω
ἀνενδύτο. Facit huc illud Plinij lib. VIII. Antiquis torus ē stramento erat,
qualiter nunc etiam in castris gausape: siue vt libri aliquot scripti, gausa-
pinis. Sed satis de Tentorijs, ad Polybij verba redeamus.*

Ordo in
munitione.

*„ Fossa autem ac valli struendi duo latera incumbunt socijs.] Vbique
providentiam videas & mireris. Ecce & in muniendis castris perpetuus
& certus ordo: & vt quisque in ijs locum & tentorium suum nouerat,
sic partem quoque operis, quæ obueniret. Nam Socij semper duo latera
habebant, vbi tendebant: & eo ordine etiam, nisi fallor, quo tendebant:
Romani duo reliqua, per manipulos sic diuisi. Quid autem, cùm desie-
runt iam esse Socij? tum per legiones diuisio facta, & si plures, singulis
suum latus. In Cæsare: Singula latera castrorum singulis adtribuit legio-
nibus munienda.*

III. Ciuil.

Lib. III.
cap. VIII.

*„ Curam partium Centuriones gerunt.] Quisque in suo manipulo. Ve-
getius: Opus Centuriones decempedis metiuntur, ne minus foderis aut erra-
ueris alicuius ignauia. Vbi velim legi, eruerit: sicut & Rura in hac re
legas,*

„ Operis

„ *Operū probationem duo Tribunorum.*] Centuriones quidem per partes intendunt : sed toti operi præsunt & curant duo Tribuni. vt scilicet vniuersè omnia aptè & cohærenter, & nequid ipsi Centuriones remittant. Vegetius idem : *Tribuni circumeunt, nec antè discedunt, quàm fuerint vniuersa perfectæ.* Qui sunt autem isti duo Tribuni? è quaque legione vnus, qui per menses suos imperium habeat, vt mox discēs. Nec plura nobis de Fossâ aut vallo Polybius: ego necessariò aliquid ad lucem tuam addam. Fossâ igitur exterius vallo præducta: præducta, inquam, & sic ab ipsâ re dicebant. Tibullus:

Tribuni intendunt munitioni.
Lib. i. r.
cap. viii.

Fossam præducere.

Quâ deceat tutam castris præducere fossam.

Vegetius : *Tunc opere tumultuario fossa præducitur.* Cæsar: *Fossas transversis vijs præducit.* etsi vulgò ibi *perducit*. In Silio:

— *fossas instant præducere muris.*

Dicebant & *Deprimere fossam*, itemque *Percutere*: ac notabis per te exempla. Ea fossâ lata plurimùm octo pedes, & toridem alta. Iosephum sic interpretor, vbi de castris: *Τάφος ἔχωθεν περιβάλλεται βάθος τετραμήχου, καὶ ὁ ἑρὸς ἵσσιν.* Fossa exterius circumycitur profunda quattuor cubitis, lata equaliter. Definit quattuor cubitis: sed cubitum illuc maiorem accipio & duorum pedum: etsi nec sic modus Fossæ nimis amplius. Nec abs re fortasse in Iosepho legi: *δωδεμήχου*, qui essent *quindecim pedes*: vt in Cæsare plus semel lego. Imò etiam alij adaugent. & Vegetius, etsi rebus labentibus, ac post Iosephum: *Milites*, inquit, *gladio cincti fossam aperiant, latam aut nouem aut undecim aut tredecim pedibus: vel si maior aduersariorum vis metuitur, pedibus decem & septem vel nouem.*

Magnitudo eius.
Lib. xii.

Lib. i. r.
cap. viii.

Imparem enim numerum seruari moris est. Ait primò, *accinctos fodisse*. quò facit hoc Taciti, inter Corbulonis seuera recensentis, *Militem quia val-*

ii. Annal.

lum non accinctus, atque alium quia pugione tantum accinctus foderet, morte punitis. Ponit deinde modum, sed varium, vt i reuera fuit, pro temporibus, pro arbitrio Ducis. Sed quod notat *imparem de more seruatum*:

ipse contrait, dum alibi scribit: *Vbi vis acrior imminet hostium, tunc legitimâ fossâ ambitum conuenit munire castrorum, ita vt duodecim pedes lata sit, & alta sub lineâ, sicut appellant, nonem.* En, facit legitimam fossam duodenum pedum: quem patrem numerum esse liquet. Sed quod dicitur hic *sub lineâ*: id ipsum Hirtio, nisi fallor, *directis lateribus. Fossam*

Lib. i. cap. xxiiii.
Vegetij à se dissensio.

viii. Gall.

duplicè, inquit, *pedum quindenum lateribus directis deprimi iubet.* Ita altitudo maior, quàm si iacētia latera facias & metiarc. Atque hoc de Fossâ: *Vallum* ipsum nunc describo, quod appello aggestum è terrâ & sudibus, ad labrum interius fossæ, velut murum. Duæ igitur eius partes (vt distinctè explicem) *Agger*, & *Sudes*. Agger est ipsa terra, de quâ Virgilius:

Quid Vallum?

In eo Agger.

Castrorum in morem prunis atque aggere cingunt.

Describit eum Vegetius: *Si nimia necessitas non premit, cespites circumcitantur è terrâ, & ex illis velut murus instruitur, alius tribus pedibus supra terram: sed vbi vis acrior imminet hostium, tunc crescit in alium quattuor pedes.* Ponit cespites ad hanc structuram: vt & Plinius. *Cespitum*, inquit,

Lib. i. cap. xiiii.

Modus eius

Lib. xxxv.
cap. xiiii.

Ibid.
Cepes ipsi
quantum.
Ibid.

Sepes ali-
quando cir-
cumposita.
Aut rami
interpositi.

III. Ciuit.
Valli alii-
tudo

Sudes, &
Valli, iudic

naturacastorum vallus accommodatus. Huius & modulum præscribit Vegetius: *Cepes fit alius scvissim, latus pedem, longus pedem semis.* Nam nec temerè aut pro arbitrio hunc excindere licuit, sed omnia ad normam. Quid autem si terra solutior fuerit (vt Vegetius loquitur) *vt ad similitudinem lateris, cepes non possit abscindi?* Tum sanè, vt inibi addit, aut fossa pradiçitur, cuius intrinsecus agger excrescit: aut vt postea, *sepibus ductus, vel interpositis stipitibus ramisq, arborum, ne terra facile delabatur, Agger erigitur.* Hoc ipsum Hygino monitum: *Ceruoli, trunci ramosi. ad hos decurritur, si soli natura, nimia teneritudine, cepes frangeretur.* Iste Agger est, qui sæpe, vt opinor, vltra Vegetianum modum. In Cæsare quidem lego: *Erat eo loco fossa pedum quindecim, & vallus contra hostem in altitudinem pedum decem, tantumdemque eius valli Agger in latitudinem patebat.* In Hirtio etiam: *Castra imperat vallo pedum duodecim muniri.* Pars altera, vt dixi, *Sudes*, qui propriè valli, & inde compositum ex vtroque, dixere *Vallum*, Virgilius priore & propriâ notatione:

Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos.

Ibi Seruius: *Bus idem dixit, nam & Valli & Sudes idem sunt.* Magis præfici dixere & *Suros*. *Surti, fustes*, ait Festus, vnde *ὑποστυλῶδες Surtuli*. Idem Ennii *Crebrisuro* notat: eaque voce notari *vallum crebris suris, id est palis munitum.* Sed Sudium vox creberrima. vt in Valerio: *Tragulis & pilis, quia robora fudes deerant, vallauit.* E robore eas fumit, ex acere Propertius:

Hunc Tattius fontem vallo praeingit acerno.

Sed non est dubium quin è quocunque & obuio ligno, robusto tamen, cum daretur. Iterum de Sudibus Ammianus: *Vallo sudibus fossaque firmato.* Idem: *Vallum sudibus desis & fossarum altitudine cautius adstruebatur.* sæpiusque. In Vegetio igitur cum legitur: *Quibus protecti bellatores, si lutum obfuerit, ciuitatis fossatum etiam comportatis lapidibus complent:* longè aliam lectionem scripti libri præeunt: in quibus ferè est, *bellatores sudatum auferunt.* ex quo illud natum: *si lutum obfuerit.* Atqui (vide & considera) *luto* non ibi locus. Equidem lego: *Sudetum auferunt.* Sub musculis, inquit, protecti bellatores detrahunt fudes mœniorum, & fossas complent. Nam & in opidis etiam istæ fudes. Sidonius ad Narbonem Martium:

*Non te fossa patens, nec hispidarum
Obiectu sudium coronat agger.*

Igitur quâ formâ *Vepres Vepresum* faciunt, *Salices Salicetum*, tali *Sudes*. *Sudetum*. In Suidâ est: *Σιδῆτον, τὸ φωσάτον: Sedetum, fossatum.* Vide nē Σιδῆτον vera lectio sit, *Sudetum*: nisi quis existimat à *Sedibus* dictum hoc *Sedetum*. Forma Sudium siue Vallorum quæ fuerit, diffusè in Polybio ipso nostro habes, de rebus Quintij Flamini in Graciâ. Ipsum vide. Lib. xvii. Inter alia ostendit, non *aquabili & simplici ligno fuisse, sed habuisse*, vt ipse appellat, *δύο νεαγίας ἢ τρεῖς ἢ τέτραγας*: duas eminentias & velut cornua, aut tres aut quatuor. Significat ramos in maiore stipite, qui recisi vt cornua eminebant. Tales præsertim in summo erant, eoque Varro, me iudice, aspexit cum scripsit: *Vallum, vel quòd ea varicare nemo possit, vel quòd*

Lib. vii.
cap. vii.
E quâ ar-
bore.
Lib. iiii.

Lib. xxi.

Lib. iiii.
cap. xvi.

Correctus
Vegetius.

Et Suidas.

Ipsi Valli
guales?

Lib. xvii.

Varro ex-
plicatus.
De L.L.

quòd singula ibi extrema bacilla furcillata figuram habeant litteræ V. Duplex etymon dat. sine quòd nemo ea varicando transcendat; siue quòd in capite & extremo bacillorum V. littera sit expressa. Ostendit amplius idem Polybius, Φιλοπόνως ἀπὸ ζυμίνας τὰς ἀεγίας: studiosè acutis fuisse valli super eminentias illas vallorum: & causam addit, nequis facile posset apprehendendo euellere, lubrico scilicet ligno. Causa etiam altera in promptu, contra transgressum aut transcendensum. Hæc acumina Ammianus ita exprimit: *Castra ponuntur, undique, in modum mucronum, præcutis sudibus fixis.* Isti sunt Valli aut Sudes: quas in Aggere illo terreo defixas satis liquet. Vegetius: *Super aggerem valli, hoc est sudes vel tribuli lignei, per ordinem digeruntur.* Itaque longiusculos fuisse oportuit hos vallos, cum pars in terram defigeretur, firmamenti causâ, & pars emineret. Et si implexos & deuinctos inter se etiam fuisse, ex Polybio discas. Hæc ratio tora vallandi nec antiquis Græcorum ignota, imò usurpata fuit, ex Homero. Nam ille Agamemnonem sic facit castra ædificare ad Troiam:

Καὶ δὴ τείχεος ἴδεμεν, καὶ ἤλασε τὰ φρονεῖν αὐτοῦ
Εὐρεῖαν, μεγάλην, ἐν δὲ σκόλοπας κατέπηξεν:

Et murum construxit, & hunc fodis prope fossam,

Latam atque ingentem, & vallos posuit quoque in ipsâ.

Satis de Vallo: pars tertia, Porta. Quot eas fuisse dicimus? quattuor. Ex Liuiο: *Ad quatuor portas exercitus instruxit.* Vbi autem? ad vnum quodque latus vnam, ex Iosepho: Πύλαι δὲ ἐποικοδομήντας τέσσαρες, καὶ ἕκαστον περὶ βόλῃ κλίμα: Porta inædificatur quattuor, ad vnamquamque ambitus partem. Atque inter eas prima Prætoria, quæ scilicet vicina & à Prætorio tergo Prætoris. Ammianus: *Ausi inter hac equitum cunei, portâ perterritâ Prætoriâ, prope ipsum tabernaculum Principis aduenire.* Festus: *Prætorîa portâ appellatur in castris, quâ exercitus in prælium educitur.* Et sanè solet ea plerumque obuerti hosti, vt Decumana auerti. Vegetius: *Porta Prætoris aut. Orientem spectat, aut illum locum qui ad hostes pertinet, aut illam partem ad quam exercitus est iturus.* Vbi igitur hostis in vicino, illum spectat: vbi minimè, alterutrum ex iis quæ dicit. Hæc ipsa Extraordinaria Liuiο dicta: *M. Valerium erumpere Extraordinariâ portâ iussit:* ab iis ipsis Tûrnis & Cohortibus, quæ illic tendunt. Duæ laterales & proximæ, Principales: è quibus *Laeva* altera ad discrimen, altera *Dextra*. Vnde nomen? Festus dicit: *Principalis castrorum porta nominatur, quòd in eo loco est, in quo Principes ordines tendunt.* Id est, primi ordines, capita & apices castrorum; vt Tribuni, Præfecti, primi quæ Centurionum. Bona deriuatio: alio, qui nec mala à Principiis ipsis: sed tum *Principalis* magis esset. mentio in Liuiο satis crebra: & loca alibi didici, aut tu excerpces. Quarta, *Decumana*, à cohortibus Decimis ibi tendentibus sic dicta. Ea est opposita Prætoriæ, & remota ab hoste. Tacitus: *Cancti ruebant ad portas, quarum Decumana maximè penebatur, auersa hosti & fugientibus intior.* Vegetius ostendit supplicia extra hanc sumpta: *Decumana quæ appellatur post Prætorium est, per quam delinquentes milites educuntur ad pœnam.*

Valli super.

nem auti.

Lib. xxv.

Lib. iiii.
cap. viii.Valli ratio
Græci no-
ta.Iliad. i.
vers. 349.Porta in
castris
Lib. xi.

Lib. iiii.

Prætorîa.

Lib. xxv.

Extraordi-
naria castr.

Lib. xi.

Principales
duæ.

Decumana.

Postea plu-
res portulae.

panam. Hæc eadem *Quæstoria* olim dicta, ut suprà dissertum. Ista olim: nec inferior ætas valde mutauit, nisi quod minores quasdam portulas interstruxit. Leo Imp. *Ambitus fossati Portas quattuor maiores & publicas habere debet, portulas autem paruas præterea complures.* Sed illas maiores quantas fuisse arbitramur? Iosephus grandes fuisse ostendit, Πέρι τῆ εἰσόδου τῶν ὑποζυγίων διαμαρῆς, καὶ πρὸς ἐκδεγµάς, εἰ κατὰ πείρους, πλατείαις: *ad introitus iumentorum faciles, & ad excursus, si opus sit, latas.* Ergo suprà, non minus paruissè quàm Vias censui, id est pedes quinquaginta. Fores & ianuæ etiam iis impositæ, ad serandum ac referandum. Virgilius indicauit, in castris Troianorum:

Fores in
portis.

Lib. IX.

*Portam, vi multâ, conuerso cardine torquet,
Obnixus latæ humeris.*

IX. Gallic.
Turres in
portis.
Et Vallo.

Lib. III.

Hirtius item expressè: *Portis fores altiorèsque turres imposuit.* Vbi & turres in portis ad defensionem notes: quod item sæpe in toto ambitu castrorum Iosephus: καὶ τὸ μὲν ἔσθον, εἰς σκηνὰς διαλαµβάνουσιν, ἔξωθεν δὲ ὁ κύκλος τείχεος ὁπλὴν ἐπέχει, πύργοις ἐξ ἰσοῦ διαστήµατος κακωσµινοῦς. ὅππῃ δὲ τῆς μεταπηγυρίων, τῆς τε ὀξυελεῖς, καὶ κατὰ πέλτας, καὶ λιθοβολῶν, καὶ πᾶν ἀφ' ἑαυτῶν ὄργανον πείσασιν, ἅπαντα πρὸς τὰς βολὰς ἔτιµα: *Et introsum quidem tabernaculus locum capiunt, extrorsum verò ambitus muri prabet speciem, turribus ex æquo spatio instructus. & per internalla ballistas, & catapultas, & aliud omne instrumentum missile disponunt, cuncta ad iactum parata.* Quæ talia tamen non nisi in Statiuis, & diuturnioribus sedibus, credendum est habuisse. In vnâ noctem, ne foribus quidem valde opus.

DIALOG. VI.

*De operibus, qui Immunes in iis, qui Munifices. Secordia posterio-
ris aui.*

HABES exteriorem quoque castrorum faciem: in quâ tamen scito variatum interim aliquid maioris firmitatis aut tutelæ causâ. Legas enim non rarò duplicem fossam, & duplex vallum: sed quæ scilicet eadem iam dictis. A V D. Linguam mihi soluis, quam ægrè coërcui: & rogare libido, an hæc talia & tot opera ipsi milites? L I P S. Ipsi. nec pro nostro more aut secordiâ, munitores quosdam scorsim cogita circumductos. A V D. Non cogito. sed calones, lixas, & id genus in mente habeo: & non an i potius ad seruilia hæc munera admoti? L I P S. Seruilia appellas? ad quæ ego reperio ipsos Imperatores manum interdum admouisse, in calcar & exemplum. Excute hæc nostri æui iudicia, & scito Romanos sociosque communiter & sollenniter in his operibus fuisse. Cottidiana erant; & si qua alia res, hæc militem firmabat & indurabat. Ut tamen semel tibi explicem, Polybio paulùm seposito, discẽ. Duo genera militum fuisse *Munifices* & *Immunes*. Illos, qui munus facerent: id est, fossas, vallum struerent, excubias stationesque obirent. Istos, qui his omnibus vacarent. De prioribus ira Festus: *Munifices, qui*

Ipsi milites
munierunt.

Munifices.

non

non vacabant, sed munus reip. faciebant. Vbi illud, *reipublica*, suspectum leuiter habeo, nec scio an non magis publice legendum, abiecto rei. Vegetius: *Munifices appellantur, qui munus facere coguntur.* In hoc genere omnes gregarii, & quibus honos aut gradus vacationem non dabat. Quidam enim, ut posui, *Immunes* erant, quos Festus *Beneficiarios* vocat. *Beneficiarij*, inquit, dicebantur qui vacabant munere beneficio. Et hic displicet *beneficium muneris*: illud verò onus est. Lego: *muneribus, beneficio.* Sensus, sic dictos qui beneficio Imperatorum, muneribus vacarent. Duo enim genera eiusmodi Immunitum: alij, qui ex lege & more vacabant; alij, qui ex beneficio. Ex lege, omnes Tribuni, Centurionesque, qui arbitri & exactores munerum erant, non actores. Item equites, ob dignitatem. Valerius me docuit in exemplo: *Equestris*, inquit, *ordinis bona magna que pars, quadringenti iuuenes, censoriam notam patiente animo sustinuerunt, quia in Sicilia ad munitionum opus expellendum ire iussi, facere id neglexerant.* Clarius ex Frontino, in eadem re: *Aurelius Cottæ Consul, cum ad opus equites necessitate cogente iussisset accedere, eorumque pars detractasset imperium, questus apud Censores effecit ut notarentur.* Ex quo liquet immunes eos vulgò fuisse, nec nisi in necessitate admotos: quod tunc quoque recusarunt in parte, ne ius scilicet suum remittere aut proicere viderentur. In eodem numero pono etiam Veteranos & Euocatos, quos omnino probabile est, cum sponte militiam sumerent, munerum hac necessitate non adstrictos, nisi item in necessitate. A quo exemplo exauctorati & qui sub vexillo habebantur temporibus Principum, *ceterorum immunes erant* (ait Tacitus) *nisi propulsandi hostis.* Atque isti tales lege vacabant: beneficio autem, quibus id indultum per gratiam, siue quia virtute meruissent. Tale cum Annibal Imperator Campanis concedit, apud Liuium, *Ne cuius Campanus inuitus militaret, munus sue faceret*: quod valet, nec ad militiam adigi debere; nec si in eâ sponte esset, ad munus. In eodem Liuius, octo cohortes Hernicorum scribuntur, *quæ duplex stipendium acciperent, immunes quoque operum militarium essent, in unum pugna laborem reservati.* Sed & apud eundem, Senatus inter cetera, quæ ignominiosè de Cannensibus reliquiis, censet: *Ne quis eorum munere vacaret, neu dono militari, virtutis ergo, donaretur.* Nec Imperatores solum ipsi dabant, sed indulgebant aut conuinebant etiam pro tempore Tribuni. In Quintilianii Declamatione, pro Milite: *Transco oblatam nolenti munus vacationem, & blandius adulatum militi. Tribunum.* Talia olim: at remissione iam & minùs intentâ militiâ, inualuit, Vacationes pretio etiam, idque à Centurionibus emi. Inter alia, quæ militiam & rem Romanam euerterunt, hanc scito esse inter occultas causas. Redimebant igitur, & iam per bella ciuilia cœptum mansit sub Augusto. Tacitus in seditione quæ statim ab eius morte, loqui milites facit: *Hinc* (è decem assium stipendio) *arma, vestem, tentoria, hinc subsidium Centurionum & vacationem munerum redimi.* Quomodo hic, seuitia, & Centurionum etiam auaritia aut fraus, declarat idem amplius

Immunes.

Tribuni,
Centuriones,
Equites
vacant.
Lib. 11.
cap. ix.Lib. 1111
cap. 1.Euocati
vacant.Item Venil-
larij.1. Annal.
Et quidam
beneficiarij.
Imperator
indulgebat.
Lib. xxi11.

Lib. vi11.

Lib. xxi11.

Et Tribu-
ni.Et Centu-
riones.Vacaciones
empra.

1. Annal.

1. Hist.

in rebus Othonis. *Flagitatum*, inquit, *ut vacationes præstari Centurionibus solita remitterentur*. Namque gregarius miles (nota gregarium tantum exprimi) *ut tributum annuum pendebat, pars manipulus, pars per comitatus aut in ipsis castris vaga; dum mercedem Centurioni exsolueres, neque modum oneris quisquam, neque genus quaestus, pensi habebat*. Per latrocinia aut raptus, aut seruilibus ministeriis, militare otium redimebat. Tum locupletissimus quisque miles labore ac sauitiâ fatigari, donec vacationem emeret. Vbi sumptibus exhaustus secordâ miser elanguerat, inops pro locuplete, & iners pro strenuo in manipulum redibat, ac rursus alius atque alius eadem egestate ac licentiâ corrupti, ad seditionem ac discordias, & ad extremum, bella ciuilia ruebant. Sed Otho, ne vulgi largitione Centurionum animos auerteret, ex fisco suo vacationes annuas exsolutorum promissit: rem haud dubiè vtilis, & à bonis postea Principibus perpetuitate disciplina firmatam. Tota res explicata, & seueriter etiam damnata: nisi quod postea remittit aliquid, & probat vacationes solui è fisco. Si te noui Tacite & rectum tuum sensum; non pro iudicio, sed pro tempore, & quia eò ventum ut foueri hæc vulnera possent non sanari. Quod autem ait, *rem eam à Principibus postea perpetuitate disciplina firmatam*: quid hoc est? an ut nemo postea munifex? omnes pretio è fisco soluto vacarent? Profectò non potuit, aut omnis iam munitio, & vigilæ, & munia, cessarunt. Non

In Tacito
scrupulum.

Is sublatum.

Lib. 11. 3
cap. VII.
Principales
militis.
Munifices
pro gregariis.
Lib. XVI.
Lib. XXV.
Lib. VIII.
tit. V. 11.

ea mens. sed certo aliquo numero vacationes Centurioni solutas; ceterum, militi nullam scuitiam vltra adhibitam, aut immodicè exagitatum; sed cum opus, fecisse opus. Spes enim cum recisa extorquendi, cessauit & tormentum. Sanè quin posteriore etiam æuo munierint opusque fecerint, dubitari non potest vel ex Vegetio, qui distinguit duo genera militum: *Principales, qui privilegiis muniuntur, Munifices, qui munus facere coguntur*. Ipse *Principales* appellat, illos eximios & in gradu: *Munifices*, viliores & gregales. Ita Ammianus: *Munificus militis vili & fortuito cibo contentus*: quod ita scribit in laudem & continentiam Iuliani Imperatoris. Iterumque: *Portio pulis parabatur exigua, etiam munifici fastidienda gregario*. In Codice Theodosij: *Qui contra hanc sanctionem fecerit, promotus regradationis humilitate plectetur, munifex pœnam deportationis excipiet*. Quibus locis *Munifices* salàm distinguuntur à Principalibus siue Promotis. Vides quid moris fuerit, quomodo minuerit & facit eò Dionis scriptio, qui Mæcenatem Augusto suadentem

Lib. 111.

inducit, *ut allegat in Senatum quosdam etiam ex Centurionibus, παλιν ἵππ' ἐν τῷ παγκλίῳ ἐστειμένων. τῶν μὲν γὰρ ἵππ' καὶ φορμοφορσάντων καὶ λακκοφορσάντων καὶ αἰχρῶν καὶ ἐπορείδων ὅτι ἐν τῷ βυλοπικρῷ πρὸς ἑταῖροις*: prater eos, qui aliquando inter gregarias militassent. Nam ex iis qui corbes aut sportulas tulissent, turpe & ignominiosum sit quosdam in Senatu

Dio expli-
catur.

censeri. Ita Dio, qui censet Centuriones quoque Senatores fieri, sed nempe qui ab initio tales, aut in gradu aliquo: nec qui vnquam, vilia ista obiissent. Vilia, ut ipse iudicat, pro suo iam æuo: an pro veteri? absit, aliter ostendimus. Et quid C. ille Marius, nonne à caligà ad Consulatum

perue-

peruenit? nonne munifex, & qui vitem capite sæpe exceperit & fregit,

Si lentus pigrâ muniret castra dolabrâ?

vt ait Satyricus. Sed molliore illo æuo, fracta & mollia etiam iudicia: puluerulenta virtus forduir, & iam panè dedecus, esse verè virum. Audi Tacitum de Syriacis legionibus, quas Corbulo desides & ignauas repperit: *Satis confisus*, inquit, *fuisse in eo exercitu veteranos, qui non stationem,*

1111. Ann.

non vigilas inissent, vallum fossâque quasi nona & mira viserent, sine

Mollius

sub Princi-

pibus.

galeis, sine lorice, nitidi & questuosi militiâ per opida expletâ. O milites, sed Nerone non Corbulone dignos! Et tale, quod de Prætorianis Spar-

tianus scribit: quos cum Iulianus, is qui Imperium ab iis emerat, in campum produceret & exercere militariter veller: *illi vicarios operis, quod*

In Iuliano,

caique præscribatur, mercede conduxerunt. Planè, vt de Aegyptiis Valerius: *qui ductu Archelai aduersus A. Gabinium manibus egressi, cum ca-*

Lib. 1. x.

cap. 1.

stra vallo atque fossâ cingere iuberentur, vniuersi suclamauerunt, vt id opus publicâ pecuniâ faciendum locaretur. Rides? qui magis quàm in nostris

hominibus & moribus, per quos certum est idem futurum si rogarentur? imò seditionem futuram, si iuberentur? Ista sunt quæ militiam per-

diderunt, & perdūt: vilia habere & seruilia, quæ domini vsurparunt orbis terræ. Romani enim certè tales: atque etiâ Macedones, de quibus apud

Macedonas

operari.

Lib. 1. 11. 1.

Curtium, obsidione Tyri: *Macedonas inelytos armis, dorso, sicut iumenta, onera portare.* Quod iis obiciunt obfessi, dum terram fodiunt & sportis egerunt: obiciunt, inquam, sed mox subiiciendi. Nec Flori sanè illud æquos oculis lego: qui de Scipione ad Numantiam, priscam disciplinam

reuocante: *Aspidis, & iniustis, & seruilibus maximè operibus attrinxisse*

Lib. 11.

cap. xviii.

milites suos scribit. Apage, seruilibus, numquam id in Romanis castris ferui: quos semel aut iterum dumtaxat lego manum his operibus ad-

Calones aut

ferui raro

inueniunt.

mouisse. In Hirtio de bello Alexandrino: Cum more operis cottidiani, magnam illam seruorum multitudinem quæ aggerem portabat, militem esse

credidisses. Nam Cæsar ibi seruos huic rei adstrinxit, quia militem paratum habere volebat in pugnam: atque id Pharnacem fefellit. Rarò aut

per rarò igitur, dico legisse me id expressim, & quod ferui soli: etsi quàm milites interdum iuuerint, cum opus subitum, haud negem. In Cæsare

etiam, obsidione Massiliensi, cum magnæ munitiones instituerentur, lego C. Trebonium ad efficienda opera magnam iumentorum atque homi-

11. Cioil.

Interdum

& Proni-

crates.

Munitio

desira.

Lib. 1. cap.

xxi.

num multitudinem ex omni prouinciâ euocasse. Sed rara hæc exempla olim: postea tota res abiit, & desierunt muniri etiam castra. Vegetius de

suo æuo: *Huius rei (metationis castrorum) scientia prorsus intercidit, nemo enim iamdiu ductis fossis fixis (que sudibus castra constituit).* Obserues

inde Valentiniani iunioris igitur tempore Vegetium vixisse: nam senioris, castra adhuc in vsu. Ammianus sanè aliquoties munit in Iuliani & Valentiniani rebus: & de huius fratre Valente in Alanos ducente, *Val-*

Lib. xxxi.

lo, inquit, sudibus fossâque firmato. Non ergo tunc scientia prorsus intercidit, aut vsus. Etsi iam aliud muniendi genus & leuius cœperat, vt non vallo sed scutis, id quæ multiplicatâ serie, cingerentur. Idem A. M-

Scutorum

munitio

- Lib. xviii. mianus in rebus Iuliani : *Quibus terminatus, remocatus inuictissimus miles, prope supercilia Rheni tendebat, scutorumque ordine multiplicato val-*
- Lib. xxiii. *latus, victu fruebatur & somno. Iterum, in eodem Principe : In valle gramineâ prope riuum, multiplicato scutorum ordine in orbiculatam figuram metatu tutius castris quieuius. Quod ipsum in obsidionibus opidorum aliquoties in eo scriptore factum aduertat. vñ libro xxi. Ordine itaque*
- Lib. xix. *scutorum gemino Aquileia circumsepta. Alibi de triplici ordine, imò & quintuplici legas. Quinquies ordine multiplicato scutorum cingitur ciuitas : quod de Persis Anmianus scripsit. Sed hæc scuta sola & sine vitis deposita non est arbitrandum: recta quidem sic & iuncta stetisse arbitror ad pila aut hastas acclinata, sed milites item appositos ad tuendum. Sed ad Vegetium quod facit, periisse hunc vñum : idem in fragmento Græcanici scriptoris apud Suidam mihi obseruatum: qui Mauricium quemdam diu desertam sepultamque hanc rem ait restituisse & eduxisse. Οἱ Ῥωμαῖοι γὰρ, inquit, τὸ πρῶτον ἐκ ἀπταφροδον, ὥτε μὴ ἐν ὁπισθίῃ παμπαν τὸ εἶος δι' εἶχον πρῶτον ἢ μαυρέλινον τὸν παύλου ἡγήσαντο τὰ εἶος πολέμου. ἔπειτα δὲ ὅτε τὴν ἑσπέρην εἶχε, τὸ εἶος δι' ῥαθυμίας ἀέροθεν ἐς τὸ δέον ἐπατήρησε. Ῥωμαῖοις γὰρ μὴ βυλομήνοις ἦν τὸ χεῖμα, καὶ ἐς λήθην κατῴλιον. πῶνος γὰρ ὄντος πολέμιος : Romani antea castra non muniebant, atque ad cōscientiam eius rei prorsus non habebant, priusquam Mauricius Pauli filius dux Orientali bello esset. Is postquam ducatum suscepit, hoc totum ignavia prioris correxist, & ad decorum atque vñile redegit. Romanis tamen ea res volentibus minimè erat, atque in obliuionem iam lapsa erat. Labor siquidem ignavia aduersarius. Habes adfirmatum hoc ipsum quod in Vegetio, sed auctorem etiam resuscitatæ artis, dignum quem norimus. Vir enim profectò fuit, quicumque iste Mauricius. Et sanè sub Græcis iterum vixisse ea videtur, si Leonis Imperatoris præcepta vñum habuerunt, quæ de Castris exstant. Ea ipse, voce eius sæculi, Ἀπλεκτα vocat: & interpretatur Ἀπλεκτων, τὸ φωσάτων. Suidas haud aliter: Ἀπληκτων, τόπος ἐνθα καταλύουσιν τῆς ὁδοπορίας τὰ στρατόπεδα: Aplectum, locus ubi à viâ quiescunt legiones. Quis alius ille locus, quàm castra? Est & in Constantino Porphyrogenetâ id verbi: ἔτοι, inquit, τὰ τῶν βασιλέων ἀπληκτα διδιδυθῆσι, καὶ τὰς ὁδοὺς ἐκκαθαίρουσι: Isti & castra Imperatorum disponunt ac dirigunt, & vias mendant: de officij certo genere.*

*Aplectum
pro castris.*

• D I A L O G. VII.

SE D excessimus, in viam redimus & ad Polybium nostram, cum quo Seriam ratiunculæ aliquid subducendum de castris. Nam quia mutari in iis solet pro numero militum maiore, imò sub duobus Ducibus geminati: hæc quoque addit, non aliâ in re, fateor, quàm in hac castrensi, serius magis & accuratus. Nec omnino de nihilo, qui hunc libellum *De metatione castrorum* inscripserunt: quia plurima certè pars de istis. Verba hæc lege:

Quod

Εὰν δὲ ποτε πλησύνῃ τὸ τῶν
 συμμαχῶν πλῆθος, ἢ τῶν ἐξ
 ἀρχῆς συστρατοιομένων, ἢ τῶν ἐν
 ἑκατέρῳ περὶ στρομῶν. τοῖς μὲν
 ἐν ἑκατέρῳ πρὸς τοῖς προσερχομέ-
 νοις, καὶ οὖν ὡς τὸ στρατήγιον ἀ-
 ναπληρῶσι τοῖς, τὴν ἀγορὰν ἐ-
 τὸ ταμῖον συναγαγοντες εἰς αὐ-
 τὴν τὴν κατεπέγοντα πρὸς τὴν
 χρεῖαν τὴν. τοῖς δ' ἐξ ἀρχῆς συ-
 εκπορευομένοις, ἐάν τῃ πλῆθος ἰκα-
 νώτερον, ῥύμιον μίαν ἐξ ἑκατέρῳ
 ἑμέρους τῶν ῥωμαϊκῶν στρα-
 τῶν πρὸς ταῖς ὑπαρχούσας πα-
 ρά ταῖς ἐν τῶν πλαγίων ἐπιφα-
 νείας ὡς παρὰ τὰς. πάντων δὲ τῶν
 ἱππῶν στρατῶν, ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐ-
 τῶν ἀμφοτέρων εἰς ὅσα χάρακα
 συναθροισάμενοι, ὅτε ἕτερον δεῖ
 τοῦ, πλὴν δύο στρατείας καὶ τὴν
 ἀπὸ λόγον παρεμβεβληκίας
 ἀντιστραμμένας αὐταῖς συνημιό-
 δῃ, συναπείσας καὶ τὰς τῶν ἑπι-
 λέκτων ἑκατέρῳ στρατῶν πα-
 ρεμβολαῖς. ὅτε ἐπ' αὐτὴν μὲν εἰς τὴν
 οὐκ ἐπὶ βλέποντες ἐπιφάνειαν ὅλης
 παρεμβολῆς, ὅτε δὲ συμβαίνει γί-
 νεσθαι τὴν μὲν χῆμα ὡς αὐτῆς, τὸ
 δὲ χωρίον διπλάσιον ἑξ ἑκαστοῦ, τὴν
 δὲ πρὸς μέτρον ἡμιόλιον. ὅταν μὲν ἔν-
 αμβάη οὖν ὑπάρχῃ ἀμφοτέ-

Quod si aliquando maior
 sit Sociorum multitudo vel
 ab initio comitantium, vel
 postea forte superuenien-
 tium: his quidem qui postea,
 prater loca dicta, etiam eum
 qui ad Pratorium est com-
 plent, Forum ipsum et Que-
 storii, si res exigat, in unum
 conferentes. His vero, qui
 ab initio simul egressi fue-
 runt, si iusta multitudo sit,
 Strigam unam parte alte-
 ra legionum addunt versus
 vallum. Omnibus autem
 quattuor legionibus, ab u-
 troque Consule, in una ca-
 stra conductis, non aliud men-
 te concipere oportet, quam
 duos exercitus, modo quem
 supra dixi, pariter metatos,
 atque inuicem sibi obuersos
 esse: iunctos et sese contin-
 gentes, quâ parte Extraordi-
 narij utriusque exercitus lo-
 cantur, quos feci scilicet me-
 tari ad castrorum tergum.
 Ita fiet, ut Figura quidem
 sit oblonga, locus priore duplo
 maior, ambitus sesquialter.
 Cum igitur Consules unâ

ῥες οὐκ ἐρετπεδδέν, ἔτως αἰ metantur, eiusmodi semper
 ἡδῶναι ταῖς ἐρετπεδείαις ὅταν utuntur metaturâ: cum se-
 ὃ χωρεῖ τ' ἄλλα μὲν ὡσαύτως, orsim, alia quidem sunt simi-
 τήν δ' ἀγορὰν, καὶ τὰ ταμειῖον, & lia, Forum verò, Quaestor-
 ῖον ἐρετπήιον, μέσαν τιθείαι τῶν rium, & Pratorium in medio
 δύνει ἐρετπέδων. utriusque exercitus ponunt.

Duo proponit, & exponit, quæ morari lectorem possint. Prius, de Sociis. Nam ij aliquando plures aut superueniunt (puta à regibus aut sociis gentibus missi:) aut simul lecti & egressi sunt. quod crebrum, cum è Latio aliquando duplicem numerum aut sesquialterum, ut docui, capere solerent. Quid tum igitur factum? ordine explicat. & pro aduentoribus quidem, inquit,

„ Præter loca dicta.] Quæ ista? Vacua, ut opinor, post Extraordinarios relicta. Nam hoc difertè dixit, spatij ibi aliquid redundare, aduenientibus implendum. Sed si ea non sufficiant; addit,

„ Etiam qui ad Pratorium est, complent.] Nimirum & atium illud centum pedum & viam latam, antea relictam. Quod si opus etiam sit, totum Forum ad Pratorium vsque complent. Dixeris, ubi tunc igitur Forum? respondet, in vnum locum solere cum Quaestorio conferri: id est, ut locus ille vacuus antea vsibus Quaestoris destinatus tantum, nunc etiam foro rerum vanalium seruiat. At verò si ab initio maior fuerit multitudo, & castris nondum positis aut vallatis: tum aliter & magis compositè rem expediunt. quomodo?

Forum &
 Quaestorium
 inuicem.

Castra in
 latum sem-
 per auiat.

„ Strigam vnam partem alteram legionum addunt.] Castra scilicet in latitudine augent, & ad socios alios socios ponunt, prorsus formam & modo dicto. Ita fit tunc via media, & alter Vicus. Sed hoc tantum, si iusta multitudo, inquit, ad locum implendum. Si non, superne scilicet locantur. Credo idem factum, si tres (quod tamen raro) sub vno Consule legiones: in latum, inquam, castra producta. Quid tamen si quattuor, & uterque ibi Consul: facilis ratio: & ait,

„ Non aliud mente concipere oportere, quam duos exercitus.] Sententia tota. Binas esse copias, & bina velut castra, vno saltem vallo clausa. Itaque dispositio tota eadem manet; dumtaxat notandum binos istos exercitus à tergo sibi iungi, & Extraordinarios limitem castrorum esse. Atque istud facile: aliud mouet, obscurius aut implexius nobis. Quid enim si vnà quidem, sed non misceri volunt castris? uterque Consul se iunctos habere suos? Tum, inquit,

„ Alia quidem sunt similia, Forum verò, Quaestorium & Pratorium in medio.] Videtur dicere (videtur. nam satis hæc ambigua.) quod ad legiones, omnia tunc fuisse eadem: dumtaxat Pratorium, Quaestorium & Forum admota vtriusque ad vallum, & sic communionem inter Consules

Partitio ca-
 strorum, ubi
 duo Imp.

sules fuisse: singulis tamen castris vallo suo discretis. Nam hoc nisi fuisset, iam non esset metatio, & castra diuersa. Hoc autem fieri potuit, vel in Oblongâ illâ figurâ iam dictâ: saltem vt Extraordinarij amouerentur, & ad latus locarentur: vel in figurâ aliâ, vt castra velut geminarentur, sed duplici vallo secreta: Prætorium autem & adiuncta, ad latus vtrumque circa portas Principales. Ista ex Polybio. etsi rarò aut non leges (in libris qui hodie) Consules sic iunctis castris, vallo tamen diuisos. Et quid opus? nisi si auctoritatis seruandæ gratiâ: etsi & aliter ea salua. Scipio Imp. ad Pompeium venit: & vt Cæsar narrat, *receptus omnibus in vna castra legionibus, ille suum cum Scipione honorem partitur, classicumque apud eum, cani, & alterum iubet Prætorium tendi.* Simile Augustus in Agrippâ. & vt Dio ait, *si quando simul ad bellum irent, tabernaculum sui simile dabat, & signum ab utroque peti iubebat.* Diuisa quidem castra etiam lego, sed loco etiam diuisa & abiuncta: idque vel ob numerum militum maiorem, vt apud Cannas maiora & minora fuerunt: vel ob alium vsum, vt Cæsar in Ariouistum: Illud rari exempli, vtrumque Consulem conuenisse, & in castris nil mutasse: sed Hastatos ab Hastatis, Principes à Principibus, & sic ordine; itemque Centurionem à Centurione, Tribunum à Tribuno receptos. Quod Claudius Nero & C. Linius vsurparunt, contra Asdrubalem: sed dumtaxat in vnam noctem, & ad fallendum hostem. Discas tamen ex eo, satis laxè metari solere, cum tot millia in iisdem locis possent recipere & inferere: expulsis, nisi fallor, & in vacuua ad valla redactis calombus & iumentis plerisque.

III. Ciuil.

Lib. XIII.

DIALOG. VII.

De ministeriis, quæ Tribunis & Equitibus & alibi præstantur, item de Excubis & Stationibus.

SED de Castris ipsis denique iam peregrimus, sermone & re haud illèpidâ, sed longâ: & subinde cum Pindaro vereor, *μη κέρος ἐλθὼν κρήνη.* **ne satietas veniens offendas.*
AV D. Harum quidem dapum haud satier, te condiente: & vetus illud verum didici.

Οὐ κέρος γὰ παντός ἐστιν ἀρτύσαι χαλῶς:
Condire scisè non cuilibet datum est.

LES. Fortasse nec mihi, nisi quia amor tuus ita vult, cui bella etiam non bella. Sed sedem igitur Disciplinæ quia vidimus, nunc ipsam. Tria ad eam spectant, *Munia, Exercitia, Leges.* Quædam ex his prompta nobis in Polybio; quædam non erunt. Ipsum primò excutiamus: si quid deerit, & tempus & hic animus ferent, post dabo. *Munia* appellamus excubias, ministeria, & hæc talia: quæ in his Polybij verbis habes. *Leges:*

Εξῆς δὲ τέτρως διέταξαν τὰς σωμαίας, ἑξ ἑκάστου στρατηγέδου manipulos ex vtraque legione,
Prin-

POLYB.

τὰν πρίκίπων, ἔ τὰν ἀσάτων, δύο
 μὲν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν ἔ τ' π' ἔ
 πρὸ τὰν χιλιάρχων, τὴν δ' δια-
 τριβὴν ἐν ταῖς καθημερίαις. ὧ
 πλείοι τὰν ῥωμαίων ἐν ταύτῃ
 ποιουῦται τῇ πλατείᾳ διότι αἰ
 σπεδάσαι περὶ ταύτης, ὡς ραίνη-
 ται ἔ καλλυῖται σφίσι ἐπιμε-
 λως. τῶν δ' λοιπῶν ὀκτωκαίδεκα,
 πρὶς ἑκάστος τῶν χιλιάρχων δια-
 λαγχάνει. ὅσωνται γάρ εἰσι τῶν
 ἀσάτων ἔ πρίκίπων ἐν ἑκάστῳ
 στρατοπέδῳ σημαῖαι, καὶ τὴν ἀρπ-
 ῖρηθεῖσαν διαίρεσιν. χιλιάρχοι δ'
 ἕξ. τῶν δ' τριῶν σημαῖων ἀναμέ-
 ρος ἑκάστῳ τῶν χιλιάρχων λειτερ-
 γεῖ λειτεργίαν τοιαύτην. ἐπιδὼν
 καλὰ στρατοπέδους, τὴν σκητὴν
 ἱστᾶσιν ἔτοι, ἔ τὸν περὶ τὴν σκηνὴν
 ῥποιήδαφισαν. καὶ π' ὡς φα-
 ξαι δὲ τῶν σκηνῶν ἀσφαλείας
 χάριν, ἔτοι φρονίζουσιν, διδῶσι δ'
 ἔ φυλακεῖα δύο. τὸ δ' φυλακεῖον
 ἐστὶν ἐκ τετάρων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν
 πρὸ τ' σκηνῆς, οἱ δ' κατέπιν. ὧς
 τὴν ἰππὴν ποιεῖ τὴν φυλακὴν.
 ἔσων δ' σημαῖων ἑκάστῳ χιλιάρχῳ
 τριῶν, ἐν ἑκάστῃ δὲ τῶν ἀνδρῶν
 ὑπερχοῖων ὑπὲρ ὧν ἑκατὸν, χω-
 ρεῖ τῶν τριῶν ἔ γρηγορομα-
 χων (ἔτοι γὰρ λειτεργαῖσι)

*Principum & Hastato-
 rum, duos ad curam loci qui
 ante Tribunos est. In hac
 enim latiore via plerumque
 diem plerique militum terunt:
 idcircoque cura iis est, ut asper-
 gatur verraturque diligen-
 ter. Reliquorum autem ma-
 nipulorum octodecim quis-
 que Tribunus tres sortitur.
 tot enim sunt Hastatorum
 ἑξ Principum in quaque le-
 gione manipuli, Tribuni au-
 tem ipsi sex. atque è tribus
 istis manipulis singuli & per
 vices Tribuno hoc ministe-
 rium ministrat. Cum castra
 metantur, tentorium eius
 statuit, ἔ locum circa com-
 planant: ἔ siquid sepiendum
 aut claudendum sit ad vaso-
 rum custodiam, id praestant.
 Dāt & duas excubias: excu-
 bia autē est è viris quattuor,
 quarum pars ante tentoriū,
 pars post illud iuxta equos
 agunt. Cum autem sint cuius
 Tribuno tres manipuli, ἔ in
 quoque istorum viri supra centū
 (Triarii exceptis & Veli-
 tibus. nam hi nō ministrant:)*

leue

τὸ μὲν ἔργον γίνεσθαι καὶ φρονέειν, διὰ τὸ
 ὡς αὐτὸν τὴν ἡμέραν ἐκάστη ση-
 μαία καθήκειν τὴν λειτουργίαν.
 τοῖς δὲ χιλιάρχοις ἅμα μὲν τὸ
 διχρησίας ἀναγκαῖον, ἅμα δὲ τὸ
 τῆς πμῆς, διὰ τῶν περιεργημένων
 δύποτελεῖται σεμνὸν καὶ περὶ
 ἡλικίαν αἰετῶν τελερίων σημαία,
 τῆς μὲν τῶν χιλιάρχων ὡς ἀλ-
 ονται λειτουργίας. εἰς δὲ οὗ τῶν
 ἰππέων ἑλαμὸς ἐκάστη σημαία,
 κατ' ἡμέραν δίδωσι φυλακίον
 αἰετῶν γετινῶν καὶ πνι τῶν ἑ-
 λαμῶν, οἱ πνι περὶ μὲν καὶ
 τὰλλα, μάλιστα δὲ οὗ ἰπποῖς,
 ἵνα μήτ' ἐμπλεκόμενοι τοῖς δέ-
 μασι, βλάπτονται πρὸς τὴν
 χρείαν, μὴ τελευτῶν καὶ προσ-
 πίπτοντες ἄλλοις τραχηλαῖς καὶ
 θορύβοις ἐμποκῶσι τῷ στρα-
 τῷ. μία δ' ἐξ ἀπασάντων κατ'
 ἡμέραν σημαία ἀναμέρεται τῷ
 στρατῷ ὡς ἀποκατεῖται, ἥ τις ἅμα
 μὲν ἀσφάλειαν ὡς ἀποκατεῖται
 τῷ στρατῷ πρὸς τὰς ἐπιβου-
 λὰς, ἅμα δὲ κοσμεῖ τὸ πρῶτον
 μα τῆς ἀρχῆς.

*leue munus sit, nec nisi in
 quartum quemque diem ad
 manipulum redit & incum-
 bit. Tribunis verò simul &
 commoditas ex hisce mini-
 steriis, simul & dignitas at-
 que honos imperio accedit.
 Triariorum porrò manipu-
 li liberi quidem sunt à mi-
 nisterio Tribunitio, sed
 Turmis equitum excubiam
 cottidie prabent, ut quisque
 manipulus à tergo Turma
 assidet. Atque hi curant,
 cum alia, tum equos maxi-
 mè, ne aut vinculis impediti
 inque ligati adantur, inuti-
 les futuri ad militiam; aut
 soluti & ruentes turbas ac
 consternationem excitent,
 in castris. Unus verò ex om-
 nibus manipulis in diem
 Imperatori excubat, qua
 res & tutum eum praestat
 ab insidiis, & ornatum
 speciemque magistratus
 addit.*

Positis castris, primum post iuramentum (de quo dicitur in Legibus)
 praestitum, quod curant Tribuni, est partitio manipulorum ad ministe-
 ria, & munia diurna. Attende, pulchra videbis & composita, haud aliter
 quam in familiâ boni Patris.

„ Ordinant manipulos, inquit, ex utraque legione Principum & Hast-
 atum. Qui verò ordinant? Tribuni: quomodo? sorte. Quos? non om-
 nes;

nes, sed Principum & Hastatorum ex vtraque legione. Triarios & Velites omittunt, quorum nullus hic usus. Et ex vtraque legione ita, ut tamen sex & sex Tribuni, quique nonnisi ex sua legione manipulos capiant: nec miles extra suam legionem ministerium Tribuno præster. Summatim hæc istis verbis primis dicuntur: quæ velim te libare oculis interdum, & eos tum ad me referre. Vix enim sermonem incum capias, nisi & Polybiana adiungas.

Quot manipuli ad primam curiam.

„ *Duos ad curiam loci.*] Isti duo manipuli in totum sunt: an duo ex quaque legione? nempe vnus Principum, vnus Hastatorum ex quaque? Sunt verò ex quaque, atque ita quattuor simul, argumento claro ex verbis infra, cum *ostendecimi manipulos* reliquos in legione dicit. Sunt autem in quaque ex vtroque hoc Genere viginti, decem Principum, decem hastatorum.

Frequentia Principum.

„ *Locis qui ante Tribunos est.*] Ea sunt Principia, celeberrimus & sacer-
rimus locus, ut supra dictum, & hic quoque clarè vides. Sermones enim ibi & conuentus in totum diem, atque etiam iudicia, & siquid aliud publice agendam.

Principia versus, et sa.

„ *Ut aspergatur verratæque diligenter.*] Heus tu Bataue, qui munditiâ & politia prouocatis aut vincitis omnes gentes, quid Romani tibi nostri videntur? non & ipsi politi, munduli, idque in ipsis castris? Noluerunt sordium hic aliquid: & quia frequenti ita & attritu necessum erat puluerem aut lutum fieri, iusserunt in dies viam hanc adspergi & mundari. Illud, cum puluis, hoc, cum lutum. Sed foras etiam non fallar, si cespitem hic dispositum tessellatim dicam, instar pavimenti. Sit pro reliquâ diligentia Romanâ: & Tribuniciiis tabernaculis ita factum mox dicet. Hoc magis adfirmem in Statiuis aut Hibernis, si ista quidem lapide aut glareâ etiam strata non fuerunt. A v d. O gratam mihi curam! & quæ alterum iniicit à te celatum. L i p s. Quid illud? profer. A v d. Verrecundor. L i p s. Quid tandem? impurum aut infandum aliquid in castris his castris? A v d. Non tale. à naturâ est, sed à naturâ duce silemus. L i p s. Dic clariùs. A v d. Ea inquam quæ natura requirit, cum tam mundi Romani tui, vbi deposuerunt? L i p s. Profectò in risum me das inopinato hoc & iocoso quæsito. Tamen certè necessaria res, videamus. Qui autem definiam? veteres silent, quod tu quoque nunc ægrè proferebas. Coniicio, extra castra & vallum hæc fecisse, cum liceret: id est, de die. Quod si noctu vrgerentur, in tentoriis & yasis, ac calones aut ipsos asportasse. Discursisse enim in tenebris per castra & excubias non opinor: & fraudi fuerit locus. Quid si etiam, ut Turcas hodie audio, in fossis quibusdam hæc excreuerint, iisque terrâ repletis, alias subinde novas foderint? Id poruit, & Turcæ maioribus tabernaculis tentoriola quædam coniuncta habent cum his scrobibus: quæ tentoriola scilicet crebrò mutant. Faciunt simile in extris aliisque relictamentis carniū, & ea defodiunt atque humo operiunt studiosè, contra foetores. Salubria haud dubiè causa per minutas has observationes. At enim Sparra-

Vbi sordes humanæ

Turcarum tabernaculis.

ni liberius aut inuerecundius se hinc gerebant. de quorum militiâ castris-
 que Xenophon hoc quoque narrat: Καὶ τὲς ἐπὶ τὰ ἀναγκαιὰ ἀπὸντας οὐ δεῖ *Spartano-
 τῶν τοι.*
 θαυμάζειν, ὅτι ἐπὶ ἀλλήλων, ἐπὶ τῶν ὀπλῶν πλέον, ἢ ὅσον μὴ λυπεῖν ἀλλήλους,
 ἀπέχονται καὶ γὰρ ταῦτα ἀσφαλείας ἕνεκα ποιεῖν: Atque eos qui ad necessa-
 ria secedunt, non oportet mirari quod haud longius ab alijs aut ab armis suis
 recedunt, quàm quod satis sit ne nares offendant. hoc enim securitatis causa
 faciunt, & ne excipiantur. Sed in ministeriis nostris pergamus.

„ Quisque Tribunus tres sortitur.] Hic de sorte, antè non dixit: sed
 antè quoque admisi à solenni militiâ, in quâ fors assidua aut certè cre-
 bra. Ait, quemque Tribunum tres habere: quid clarius? Sunt reliqui octo-
 decim manipuli, seni Tribuni: tres igitur in singulos. Quid autem isti fa-
 ciunt? sequitur,

„ Tentorium eius statuunt.] Non ergo lautioribus hisce Tribunis pro-
 prii ministri & serui? Fuerunt, sed visum tamen hæc omnia quæ mili-
 tiam tangunt per milites fieri, tum contra ignauiam & otium, tum causâ
 obsequij, & ut opportuni magis imperijs atque obnoxij essent. Hodie
 abnuant, per malum factum, qui in milite bonus, sed in hostem: apud
 Duces obsequiosi & flexi animi conueniunt.

„ Locum circa complanant.] In Græco, ἡδ' ὀφίον: pauimentabant. Nec
 tamen de vero lapideoque pauimento ceperim: vnde cottidiani & su-
 biri isti lapides: sed de cespiticio, & credo virides sic eos comportatos à
 milite & tessellatim dispositos: Si locus tamen vicinus præberet, aut
 diuturnior mora posceret (ut in Statiis aut Hibernis) non abnuam
 etiam de glareâ aut lapide, quia istos homines video omnia de facili
 præstitisse, quæ ardua nobis & onerosa. Iulius quidem Cæsar scetilia sua
 & tessellata in hunc vsum circumtulit, ut supra monui: sed Iulius ille,
 qui omnia supra vulgus, & ipse reuera non è vulgo. Hæc ministeria Ve-
 getius quoque tetigit: Ducum Prætorium præparatur, ac Tribunus taberna-
 cula collocantur, quibus per contubernales deputatos aqua, lignum, & pabu-
 lum ministrantur. Quæ postrema et si Polybius non expressit: tamen
 fuisse olim censeo, & aquatum, lignatum, pabulatum milites istos esse in
 vsum Tribunorum,

„ Dant & excubias duas.] Præter dicta, è ternis istis manipulis ordi-
 ne Tribunis sunt excubitores. Quid isti agant? velut custodes quidam
 sunt aut apparitores. Imò fallor, aut cum ipsis Tribunis, si exhibant, pars
 eorum exibat: ut honestè scilicet per castra & alibi incederent, militibus
 sic comitati. Hunc morem collapsum restituit Alexander Severus, Im-
 perator inter optimos, si quis facta & dicta eius iustâ trutinâ librat: Ap-
 paritores nullos esse passus est. (ita in vitâ eius Lampridius) Tribunis aut
 Ducibus nisi milites anteire noluit. insitque ut ante Tribunum quattuor
 milites ambularent, ante Ducem sex, ante Legatum decem. Ecce quattuor
 milites attribuit, quid nisi ipsam vnam Excubiam nostram? Duci sex.
 quis iste Dux, qui olim Legatus dictus, legioni nempe præpositus: ex
 quo colligas tres excubias cum habuisse. At ipsi Legato decem: id est, Le-

Spartano-
tῶν τοι.Tentoria
cessante strata.Cæsaria
splendor.Lib. III.
cap. VIII.
Ministeria
alia Tri-
bunus.Excubia
Tribunus.Comitatus
infans.

gato Consulari, aut exercitus primario Duci. Exhiscet Lampridij arbitror Trebellium Pollionem castigandum in triginta Tyrannis, Balistâ decimoseptimo: *Est Valeriani epistola, in quâ docet sibi præcepta gubernanda reip. ab eodem (Balistâ) data, gaudens quod eius consilio nullum adscriptitium, id est Vacantem haberet, & Tribunum nullum stipatorem, qui non verè pugnaret. Scribo, & Tribunus.* Est hoc ipsum quod Alexander sustulerat, sed postea iterum irruperat, ne Tribuni apparitores aut stipatores proprios haberent, qui annonas scilicet acciperent, & militum salaria absumerent: sed dumtaxat verè milites ante eos irent.

Trebellium
leuiter re-
scriptum.

Quot bo-
minum ex-
cubias

„ *Excubia est è viris quattuor.*] Notetur seriò excubiarum hic numerus. qui ipse fuit etiam Vegetij xuo: *De singulis, inquit, Centurijs quaterni equites, & quaterni pedues, excubium noctibus faciunt.* In Actis Apostolicis hoc sensu scribitur, cap. xii. de Petro: *Misit in carcerem, tradens quattuor quaternionibus militum custodiendum:* id est, adiungens ei excubias quattuor.

„ *Leue munus, quoniam in quartum quemque diem ad manipulum redit, & incumbit.*] Ita est. Sunt tres manipuli, ergo ad primum quarto die munus redit. Sed in ipso Manipulo quoque, quindecim duplices tales Excubiæ: ergo quadragintaquinque in tribus: atque ita non nisi tali die ad singulos venit.

„ *Triariorum Manipuli liberi sunt à ministerio Tribunicio.*] Atque etiam Velitum, vt præmisit: sed Triariorum, ob dignitatè, istorum ob vilitatem: & quia vtrique aliò vocantur. Quò Triarij? addit,

Equitibus
excubiam
vnam.

„ *Turmæ equitum excubiam cotidie præbent.*] Obserua & equitibus honorem habitum, qui primores ciuium & proximi à Tribunis. Sed nonne in vili, quòd illis ministrant Triarij? nonne dignius, si digniori? Non hic quidem, aspectus ad locum metationemque fuit: & quia Triarij post ipsos equites, per commodum visum vt ijs ministrarent, sine molestiâ vllâ suâ, & in suis tabernaculis manentes. Nam & hoc adiungit, quemque Manipulum Excubiam dedisse Turmæ præpositæ, & cui ipse subiunctus. Hoc leue, & amplius: dedere tantum excubiam vnam. Nam *πολυακρότων* hic singulari numero Polybius: conuenienter id ipsum, quoniam nec equitum tanta dignitas; & quia ipsi Triarij etiam non nisi dimidiati ad alios manipulos. Vide vbique, in minimis maximis, analogiam & circumspectionem.

1. Annal.

„ *Turbæ & consternationem excitent in castris.*] Cuius rei exemplum in Tacito: *Fortè equus abruptis vinculis vagus & clamore territus, quosdam occurrentium obsurbauit. Tanta inde consternatio in castris irrupisse Germanos credentium, vt cuncti ruerent ad portus.* Et addit, sisti non potuisse, nisi quòd ipse Legatus se proiecit in limine portæ, & pudore calcandi fugam repressit. Insigne exemplum etiam hæc talia minima cauenda, vicino maximè hoste: & vides Romanos veteres fecisse.

Excubia
Imperatoris

„ *Vnus verò ex omnibus manipulis in diem Imperatori excubat.*] Dubitare

tare

tare aliquis possit, vnũsne ex omnibus omnino manipulus, an tantũ ex triginta vnus legionis? Nihil enim definit, etsi hæcenus sermo de vnã legione fuit. Sed postea tamen etiã in Vigilijs vnus Manipuli accubantis Prætorio mentio tantũ fit. Ergo hoc non decido: magis quæro, Socijs quid factum? Quæro? imo quæror etiã de te Polybi qui siluisti. Certè inniũes & vacuos eos fuisse non ego opinor, nec ratio vlla suadet. Puto igitur tribuendos ad exemplum Legionis, vt quidam etiam Manipuli Principia munda habuerint in suã parte: aliæ excubiæ item Præfectis, exemplo Tribunicio: denique & Imperatori manipulus fortassis vnus. Fortassis. nam hic hæreo: sumam ex Cornibus, an ex ijs qui adiacent Prætorio Extraordinarijs ipsis? Posset non incommodè, aut indecorè sic fieri, vt Manipulus vnus ciuium excubuerit à fronte & à tergo diuisus: vnus Sociorum, ad vtrumque latus. Deinde ipsos etiam qui proximi Equitibus; siue in Cornibus siue in extraordinarijs, probabile est Excubiam vnã ijs dedisse, exemplo Triariorum. Quæro amplius, Cũ hæc ita in castris, quid ad portas & vallum, quis seruauit? nam aliquam ibi tutelam & custodiam fuisse ratio & testimonia euincunt. Passim lego de excubitu in portã, atque etiam ante portam. In Sallustio: *Neque secus atque si hostes adessent, iter facere, castra munire, excubitu in portã* (lego cum priscis libris, * *portas*) *cohortes ex legionibus, pro castris equites auxilios mittere.* Virgilius alludit de animalculo aëreo:

Sunt quibus ad portas cecidis custodia sorti.

Atque adẽ Romanus mos fuit totas Cohortes & Turmas habere & ponere quietas ante ipsas portas: non vnum aut alterum militem, vt hodie solet, quos à sentiendo *Sentinellas* vocamus. Illi plures, atque etiam cũ periculum esset, alios super alios, & longius abiunctos. Id vocabant ab ipsã re *Stationes*. Stabant enim. Cæsar: *Quæ in statione pro castris erant Afranij cohortes.* Palàm hic pedites habes: at equites in Sallustio suprà, & nunc in Liuius: *Manlius super castra hostium cum turmalibus suis euasit. ut vix teli iactu ab statione proximã abesset. Ibi Thusculani erant equites.* Hirtius: *Turma interim equitum, quæ pro vallo in stationibus esse solent.* Communiter & indistinctè Cæsar: *Ij qui pro portis in statione erant, Casari renunciarunt.* Iterũ: *Qui erant in statione pro castris collocati, acriter pugnaverunt.* Virgilius:

Tunc quoque communi portam statione tenebant.

Et distinguũt passim à Vigilijs, quod hæc diurnæ essent. Liuius: *In stationes ac vigilijs ordine ibant.* Tacitus: *Vigilijs, stationes, ac si qua alia præsens vsus indixerat.* Iterũ Liuius: *Muros aliãque loca, in quibus stationes vigilijsque esse placuerat.* Et sunt omnino istæ, quas Græci *ποφυλακὰς* benè & apè vocant, quasi dicas *Procustodius*. Dio Cassius: *Ἀντώνιος ἰππομαχία πνι πρὸς τοῖς τῷ καίσαρι ποφυλακῇς ἐπὶ τῇ θν: Antonius equestri quodam prælio à Caesaris stationibus est superatus.* Dionysius: *οἱ πρὸς τῷ στρατοῦ δὲ τὰς φυλακὰς φυλάττοντες*, suo more explicat & dilatat: *ij qui antecastra custodias agunt.* Ammianus *Stationes agrarias* aliquoties di-

Sociorum excubia.

Excubia ad portam.

In Iug.

plures enim in castris.

1111. Geor.

Stationes. 11. Ciuil.

E pedite.

Ex equite. Lib. vi 11.

1111. Gall.

v. Gallie.

Lib. ix.

Stationes alia à Vigilijs.

Lib. xxv 111

1. Annal.

Lib. 2.

Lib. xi.

Agraria. xit, quod in agris scilicet & sub diuo: Vegerius compendio, *Agrarius*,
 i. v. Aducr. quæ vox sæpe apud eum in *Angarius* mutauit, malè. Hadr. Turnebum
 cap. vii. vide. Atque hæ Stationes olim quidem totum diem habitæ: sed muta-
 uit Æmilius, ob causas. Liuius: *Stationum quoque morem mutauit, ar-*
Bina in diu. *mati omnes, & frænatis equis equites, diem totum perstabant. Id cum asti-*
uis diebus, urente asiduo sole fieret, tot horarum astu ac languore ipsos
equosque fessos, hostes integri sæpe adorti, vel pauci plures vexabant. Ita-
que ex matutina statione ad meridiem decedi, & in postmeridiem succede-
re alios iussit. Mansit in æuum Vegetij: *Castris*, inquit, *positis alij manè,*
 Lib. i. i. *alij post meridiem, propter fatigationem hominum equorumque agrarias*
 cap. vii. *faciunt.* Istæ igitur Stationes: & meo iudicio, vtilis, quod numquam ho-
 stis imparatos aut paucos deprehendebat, imò qui essent resistendo do-
 nec succurreretur. Anxiè autem seruata: & omnino capitale (nisi ma-
 gnâ vi abriperentur potius, quàm pellerentur) deseruisse. Polybius:
 Lib. i. *Περὶ τῶν ἐκ τῶν στασιῶν ἀναστῆναι τῶν πολεμικῶν τῶν τῶν, καὶ τῶν τῶν*
ἐκ τῶν στασιῶν ἐκ τῶν στασιῶν: Pæna mortis apud Romanos, illi qui locum deseruisset
aut omnino fugisset ex statione. Suidas ex hoc siue alio eius loco: *ἐκ*
τῶν στασιῶν ἀναστῆναι τῶν πολεμικῶν τῶν τῶν τῶν: Apud Roma-
 Lib. xxi. *nos mors pæna, si quis liquisset locum stationis.* Liuius: *Apud Romanos, præ-*
sidio decedere, capitale esse, & nec liberorum etiam suorum parentes eam
 cap. xxi. *legem sanxisse.* Suctonius de Augusto: *Centuriones statione deserti, i-*
dem ut manipulares, capitali animaduersione punit. Mitior postea militia
 Lib. i. i. *facta, & Modestinus de hoc delicto: Qui stationis munus relinquit, præ-*
 Dere mil. *quàm emansor est. Itaque pro ratione delicti castigatur, aut gradu militia*
deijcitur. Sed qui igitur istas, quo numero, quo ordine subierunt? Adse-
Modus Sta-
tionum. ueranter non dixero: sed ex omni genere militum (exceptis Vclitibus)
 suspicor obiiisse. Quot? ad singulas portas non minus Cohorte, & Tur-
 mæ vnâ: interdum & plures, cum iuxta hostis. Quattuor autem portæ,
 in vniuersum quadraginta cohortes, & totidem turmæ (exceptis iis qui
 ad Prætorium Extraordinarij aut Selecti:) ergo munus redijt decimo
 quoque die: imò quinto die, si illum medium diuidis (quod ab Æmilio
 institutum) & secas. Ab hac re Extraordinarij immunes? fortasse, quia
 Imperatorem exeuntem comitabantur, eique præsidio erant. Si non;
 tum Prætoria porta custodiæ illorum esto: sed non sine ciuibus. Dixi
 plures interdum aut geminatas cohortes fuisse: & verum est. In Hirtio,
 de bello Africo: *Opera interim ipse cotidie (de Cæsare) circumire, & al-*
ternas cohortes in statione habere, propter hostium multitudinem. Vbi ve-
 tus editio *alteras cohortes*: vt significet duas fuisse. Nam *alternas* profe-
 ctò non conuenit, & fuerit hoc releuandis militibus, at non pellendis
 magis hostibus. In libro autem scripto Torrentij, *ad terras compendio*
 quodam scriptum: è quo libens fecerim, *ad ternas.* Sed de *duabus*, ostendit
 Cæsar solenne fuisse, vicino præsertim hoste. *Cohortes, quæ in statio-*
nibus erant, secum in eam partem proficisci, ac duas ex reliquis in stationem
succedere iussit. Abduxit ab vnâ portâ duas, & duas iussit succedere.

Atque.

Atque ita in stationibus Romani: paullo aliter Spartani, bonæ & compositæ itē militiæ homines, de quibus Xenophon: Φυλακὰς γε μὴν ἐποίησε μὴθ' ἑαυτῶν, τὰς μὲν πρὸς τὰ ὅπλα εἶσθε βλέψασας, ἢ γὰρ πολεμίων ἐνεχέει, ἀλλὰ φίλων αὐταὶ καὶ θίσανται. τὰς γε μὴν πολεμίας, ἵππεῖς φυλάττεσι διὰ χειρὶν ὡς ἂν ἐκ πλείου θεωροῖεν: Diurnas custodias instituit (Lycurgus) illas quidem quæ in castra & suorum arma versa essent, non enim hostium causâ, sed sociorum & amicorum ea constituuntur, alteras quæ hostes observent, equitum, idque in locis è quibus longissimè sit prospectus. Spartani igitur allervabant federatos suos & armorum socios, unâ illâ custodiâ, præterâ hostes. Custodia in socios peditum fuit, in hostes equitum, atque ea, in locis ferè montanis, aut excelsis.

DIALOG. IX.

De Vigiljs. Tesseræ in hys, Tesserula, & Divisio, & Circuitio, omnia distinctè.

MINISTERIA dicta sunt & diurnæ Excubiæ, ad Vigiliæ transit, quæ propriè sunt noctis. Sed quia tria in his ordine dicir, de *Tesseræ* primò, tum de *Vigilijs* earumque numero, denique de *Circuitione*: hæc, inquam, omnia, quia ipse distinctè, ego quoque partiari & distinguam, & singillatim de his dicam: Da te mihi, quæso: verecorenim vt tenebrosum aliquid in his Vigilijs & ab ipsâ Nocte. Verba Polybij cedò:

Τὴν δ' ἑνὴν κλειρὸν πωθήμαχος ᾧ δ' ἀποσιν ἀσφαλίζονται τὸν πρὸ- πόν ἔρην καὶ ἑκάστον χρόνος ἔ τὴν ἵππεων ἔ τὴν πεζῶν ἐκ τ' δεκάτης σημαίας τοῖς τελευταίοις μέρεσι στρατοπέδουσιν κ' τὰς ρύμας. ἐκ τῶντων εἰς ἐκάστης ἀνὴρ λαμ- βάσεται καὶ ἐκλογὴν, οἱ τῶν μὲν κ' τὰς φυλακὰς λειτουργῶν ἀ- πολύεται. ᾧ δ' ἀγίνεται ἡ καὶ ἡ- μέραν δύνοντος ἡλίου πρὸς τὴν ἑ- χιδάρχου σκητὴν, καὶ λαβὼν τὸ σύνθημα (τὸ δ' ἐστὶ πλά- τῆος ἑπιγεγραμμένον) ἀπαλ- λάσσεται πάλιν. ὁ δ' ἀρχὴν	Nocturni signi traditio- POLYB. nem tutam securamque hoc modo reddunt. In quoque genere equitum & peditum, ex decimo signo, quod vlti- mum est & in strigarum. parte extremâ, vir unus quispiam eligitur, qui à reli- quo munere excubiarum immunis sit. Is cottidie, so- le iam inclinante, ad Tri- buni tentorium venit, ἑ- signum accipiens (id verò est tabella latiusculi, inscri- pta) iterum ab. t. Rediens autem
--	--

δι' ἧτις τὸ αὐτὸ σημαίαν τότε
 ξυλύφειον παρέδωκε, καὶ τὸ σὺν-
 θημα μετὰ μαρτύρων τὰ τῆς
 ἐχομένης σημαίας ἡγεμόνι, πα-
 ρεπλησιῶς ὃ πάλιν ἔως τὰ τῆς
 ἐχομένης, τὸ δ' ὁμοιον ἐξῆς ποιεῖ
 πάντες, ἕως ἂν ἧτις τὰς πρώτας,
 ἔσωεγῃς τοῖς χιλιάρχοις σεα-
 ὅπεδωστας σημαίας (ἑξικῆ).
 τέτρες ὃ δὲ τὸ πλατεῖον ἐπὶ φω-
 τὸς οἷος ἀναφέρειν πρὸς αὐτὸν χι-
 λιάρχους, καὶ μὲν ἀνερχομένη
 πάντα τὰ δοθέντα, γινώσκει,
 διότι τὸ σὺν θημα πᾶσι, καὶ διὰ
 πάντων εἰς αὐτὸν ἵκει. εἰάν δ'
 ἐλλείπη τι, πρὸς πόδας ζητᾷ
 τὸ γεγονός, εἰδὼς ἐκ τῆς ἧτις
 φῆς ἐκ ποίου μέρους οὐκ ἵκει τὸ
 πλατεῖον. οὗ δ' ἂν διρεθῇ τὸ
 κώλυμα, τυγχάνει τῆς καθε-
 κούσης ζημίας.

autem ad suum signum, ta-
leolam istam, siue ligellum,
tradit proximi signi duci,
atque ille similiter conse-
quentis; denique alij sic or-
dine, donec ad prima es pro-
pe Tribunos metata signa
perueniat. Hos oportet ta-
bellam, cum lux nondum oc-
cidit, referre ad Tribunos.
Quod si omnes relata sunt,
quæ data erant, cognoscit si-
gnum ad omnes, & per om-
nes ad se venisse. At si
quod desit, confestim inqui-
rit in factum, noscens ex in-
scriptione cuius partis si-
gnum non sit perlatum: &
cuius culpâ aut morâ id fa-
ctum, is subit convenientem
pœnam.

„ *In quoque genere equitum & peditum, ex Decimo signo.]* Dicturus de-
 Vigilijs, quia tota illarum ratio Tesseris constat, de his præmittit, & qui
 eas acceperint, dederintque. Ait igitur ex decimo quoque Signo (Mani-
 pulum, Cohortem, Turmam intellegit) vnum aliquem eligi qui à Tri-
 buno petat, auferat, diuidatque. Quare ex decimo & ultimo signo? quia
 commodum diuisionem illinc fieri, vt ita ordine redeant ad Tribunos.
 In textu verborum habes.

„ *Vir vnus quispiam eligitur.]* Et cui vnum hoc munus: vtque ei va-
 cet, est à reliquo munere immunis. Dictus ab ipsâ re *Tesserarius*, quod
 nomen in marmoribus, inter militares titulos, sæpius legitur: etiam in
 Tacito, *Tesserarius optio*: & in Vegetio, *Tesserarij qui tesseram per consu-*
bernia militum nunciant.

„ *Ad Tribuni tentorium venit.]* Ergo à Tribuno signum petitur?
 ita, sed non primò. Ille ab alio accipit, & acceptum transfundit. Nam
 summi

summi Ducis hoc est, & consensu refertur inter imperij notas. Scipio cum seditiosos increpat, hoc ijs obicit: *In Pratorio tetenderunt Albium & Atrium, signum ab ijs petatum est?* Tacitus de Tiberio verbis abnuente, re Principatum arripiente: *Signum tamen Imperatorij cohortibus, ut Imperator dederat.* Dio cum notat honorem Agrippæ habitum, & communicatum ab Augusto, ut Imperatori: *Τὸν αὐτὸν καὶ παρ' ἀμφοτέρων αὐτῶν, ἰδὶδόντες*: Et signum ab utroque eorum dabatur. Sed dabatur, nempe iplis Tribunis atque ita Suetonius Claudio: *Excubitori Tribuno signum, de more, petenti.* Idem Nerone: *Signum exhibenti Tribuno dedit, Optimum matrem.* Appianus de L. Antonio, qui se Octaviano submisit, & Tribunos, inquit, *misit tesseram militarem accepturos à Casare. Illi autem & numerum copiarum ei attulerunt: uti & nunc in more est, Tribunum petentem signum, dare Imperatori pugillares qui numerum contineant militum presentis.* Attende quod inibi est, de numero militum cotidie relato. Quis præter Appianum tradidit? nisi quod Seneca tamen tetigit, De Tranquillitate cap. viii. De Pompeij liberto Demetrio agit, eiusque opibus: *Numerus illi quotidie servorum, ut Imperatori exercitus referebatur, cui iam dudum diuitia esse debuerant duo vicarij & cella laxior.* Stomachatur in servum, ita servorum diuitem, ut ei, exemplo castrensi, cotidie referretur numerus superstitum. Vtile sanè hoc in militiâ, & omnino cauto Duci imitandum. ut quoniam multi per cōmeatus, aut quâ aliâ causâ, diffiunt; multi casu aut ferro pereunt: sciat cotidie suas vires, & quid militum ad manum. Ruunt multi in pericula, fiducia virum quas habere putant, nec habent: & fraudes quæ hîc hodie, non est ignotum, cum nomina magis Centuriarum quàm numeri constant. Ergo petebant & capiebant Tribuni ab ipso primo Duce: at à Tribunis deinde milites. Livi de seditione in Scipionem, quam tetigi: *Constabat tamen forma castrorum, quod Tribunos iura dare in Principijs sinebant, & signum ab ijs petebant.* Nec pugnat cum eo quod Scipio dixit, *Albium & Atrium dedisse:* quia id quoque, ut dixi, factum. Hæc ita olim: Vegetij tempore dabat Præfectus legionis. Scribit inter eius nomina: *Vigiliarum vel perfectionis tessera ab eodem petebatur.*

Signum à Duce, sed per Tribunos.
Lib. XXVIII
1. Annal.

Lib. LIII.

Cap. XLII.

Cap. IX.

v. Ciuil.

Mos de annuerande militie.

Valde laudabile.

Lib. XXVIII

Lib. I.
cap. IX.

„ Id verò est tabella latiuscula, inscripta.] Quia Synthemata nominavit, & sæpius iterandum est, quid & quale sit merito dicit. Est, inquit, *tabella paullo latior.* Græcè vno verbo, *πλεονέκτης*. Tabellam quidem & è ligno esse, ipse statim dicit, cum *ξύλινον* siue ligellum appellat Sed & Plinius: *Ligustrum tessera aptissimum.* In ambiguo tamen, an non lusorias intellegat. Sicut & in eodem, cum scribit, *Signi dationem, tesseras, vigilas, Palamedem inuenisse bello Troiano.* Dixeris quidem ex adiunctis, eum has nostras militares intellegere, sed suspendunt assertionem nostram Græci, qui Palamedem non nisi illas ad lusum assignant. Sophocles:

Signum aut tesseræ militariæ.

Lib. XVI.
cap. XVII.
Quis reperit?
Lib. VI.
cap. LVI.

Palamedes lusorias.

— ἄνευ τε διατίθεαι σωφράτας,
Πρωτὸς, κύβοις τε, περὶ πῶν ἀργίας ἄκος
ἐφαρμε.

— *catòsque temporis furunculos,*
Scrupòsque tesseràsque, fallendo otio,
Inuenit.

Gorgias in Oratione pro Palamede, inter alia quæ repperit, enumerat *πρασὲς χολῆς ἀλυποὶ δ' ἀγρίβιν*: calculos, otij sine fastidio transactionem. Alcidas contra Palamedem, *πρασὲς καὶ κλέους* inuenisse item tradit. Hoc Pausanias, & alij: sed de militari isto synthemate, quod sciam, nemo. Nam *φρυγῆς* siue ignes excubiales, quos ad eum quoque referunt, alij sunt ab isto signo. Quisquis tamen inuentor, res vetus, & historicis ac poetis nominata. Virgilius:

Lib. vii. *Classica tamque sonant, it bello tessera signum.*

Lib. x. Statius: — *das tessera signum*

Excubijs, positaq; vices.

Mandata per tessera.
 Lib. xxviii. Nec ad ipsas Vigilias solum, sed ad mandata adhibuerunt, quæ Tessæris sic inscripta. Liuius: *Scipio tesseram vesperi per castra dedit, ut ante lucem viri equique curati & pransi essent, armatus eques frangatos teneret equos.*

Cap. vi. Hirtius bello Hispanienfi: *Tessera data (à Cæsare) extra vallum omnes coacti sunt Mundenses duces.* Suetonius de Galbâ: *Sollenni spectaculo plaudentes milites inhibuit, tessera data, ut manus penulis cohiberent.* Atque ex his vides, Tessæras grandiusculas sæpe fuisse, & quibus inscribi

Cap. xviii. plura possent. Imò libellos Suetonius appellat in Tiberio: *Præcepta sequentis diei omnia, & siquid subiti muneris iniungendum esset, per libellos dabat, additâ monitione, ut de quo quisque dubitaret, se neque alio interprete, quacumque vel noctis horâ, viceretur.* Hoc ille in bello Germanico fecit, etsi reuera hæc talia Tessæra non semper erant, non propriè quidem illæ nostræ. Mandata potius, & securitatis causâ, nequis quid excusaret, data in scripto: quæ tamen cum omnes tangerent, sic vespere data & transmissa, isto Tessærarum exemplo, quid impediatur? quia nempe tutò sic data sub noctem, & sine periculo reuelationis, vigilijs iam ponendis. Denique & celeriter sic transmissa, ordine noto. Statius hac mente:

— *lango fugit ordine velox*

Tessera.

Velocem appellat, & Polybius mox ostendit. Sed mandata igitur: atque adeò sæpissimè quæ ad Iter. Ammianus:

Tessera ad iter.
 Lib. xxi. *Per tesseram edicto itinere.* Idem: *Tessera data sollenni, armatos omnes celerè duxere procursu.* Et idem: *Missa per Prouinciales numeros expeditionali tessera, cunctos transire iussit Euphratem.* Vides ad absentes etiam

Absentibus missa.
 Lib. xxi. missam: nec aliud, quàm mandatorium hunc libellum. Idem scriptor: *Missam ad se tesseram finxit, redeundi cum milite Gallicano.* Iterumque: *Militem diffusum per prouinciales tenui tessera colligere.* Sed de his viabilibus tessæris Sidonius etiam:

— *nec tessera castris*

In Ctesiphonta datur.

Dolet & tangit imminutas imperij vires, nec iam, inquit, tessera expectanda, *Pete Ctesiphonsem.* Silius de Asdrubale:

— *saci-*

— tacitum dat tessera signum,

Lib. xv.

*Dimissâ, in colles, pugnâ, siluâsque ferantur,
Dispersi.*

Quod ille Dux industriè fecit, & occultè præcepit ordinum ductoribus, ut ii vincerentur, dispersi quisque suos ducerent ad Pyrenæum. Allusit & Hegesippus: *Miles tesseram expectat, servus imperium. siquâ horum sine præcepto exierit, alter desertor, aliter fugitiuus est.* Atque addo, astutix vel cautioni potius, locum etiam hic fuisse. Dabant enim interdum signatas, nec nisi tempore & loco referendas. Cæsar in more habuit, ut magis celaret suum iter, auctore Hirtio: *Neque certum locum gubernatoribus quem peterent, neque ut mos ipsius consuetudoque superioribus temporibus fuerat, tabellas signatas dederat, ut in tempore ijs perlectis locum certum peterent universi.* Simile olim Hamilcar Ponorum dux: qui *ut in Siciliam inopinatus appelleret, non pronunciauit quò profiscisceretur, sed tabellas, in quibus scriptum erat quam partem peti vellet, signatas gubernatoribus tradidit, præcepitque ne quis legeret, nisi ut tempestatu à cursu Prætoris navis abductus esset.* Sed redeo ad verba Polybij, qui addit, *πατερον hoc inscriptum fuisse.* Nempe ipso nocturno signo aut dicto, quod esse vellet Imperator. Sæpe vnum, alterum verbum erat; interdum mandatum, aut sententiam habebat, aut versum. Claudius quidem à Suetonio, in coniuratione dedisse scribitur excubitori Tribuno haud semerè *sigillum aliud, quàm Ἀνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτι τις ἀετίες χαλκῶσιν.* Qui integer Homeri versus est. Et Imperator quidem ipse ore dabat & pronunciabat (in hoc, alijsque exemplis:) sed Tribuni tum inscribebant, & diuidebant. Modus diuidendi iam sequitur:

„ *Rediens ad suum Manipulum, ligellum istud siue taleam tradit proximi Manipuli duci.*] Tesserarius acceptâ tessera à Tribuno, non loci aut dignitatis ordine dabat, incipiens à primis manipulis: sed contrâ, redibat ad suum & vltimum Manipulum, & Centurioni dabat: ille acceptam proximi Manipuli Centurioni, iste iterum proximi: donec ad primos manipulos peruentum esset. Bonus hic ordo dupliciter. tum, ut Vigiliæ in vltimis castris & hosti propinquis statim constituerentur; tum ut tessera sic viâ rectâ, & sine flexu, ad Tribunos rediret.

Tessera ab
vltimo ab
nisa.

„ *Hos oportet tabellam, cum lux nondum occidit, referre ad Tribunos.*] Vides celeritatem. Luce ambigûâ, & sole occiduo, Tessera à Tribuno data; ante eundem occasum oportuit relatas. Quid si mora aut culpa? inquiritur, punitur. Et culpa quidem sic cognoscitur:

„ *Stiquid desit, confestim inquit in factum, noscens ex inscriptione, cuius partis tessera non sit perlata.*] Ecce, pono tesseram vnâ ad Tribunum non rediisse: inter plures, vnde sciet ipse cuius partis aut classis desit? Ait Polybius, *ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ex inscriptione.* Quid? nōne inscriptio eadem in omnibus? ita, quod ad symbolum aut signum nocturnum attinet; vnum & idem omnibus, in vnâ noctem: sed præter hoc, alia etiam inscriptio quæ notaret partem aut genus, Exempli causâ, tesse-

Inscriptio
generum id
Tesseræ.

ra ius Hastatorum, Principum, Triariorum, Equitum, quisque suam Tesseram accipiebat, cum notulâ H. P. T. E. aut tali, quæ initialibus aut pluribus litteris notaret genus. Quo fine? ne longè quærendum esset, si fraus aut delictum: sed statim constaret in tali parte peccatum. De ipsâ peculiari notâ, nihil certum habeo: sed probabile talem aliquam fuisse. Quæro amplius. in ipsâ illâ classe, ubi peccatum, quid si neget aliquis sibi datam? si Thulco quodam, ut dicitur, iurgio, aliter alterum culper? Non potuit. nam testibus adhibitis consignatam, hoc est præsumendum: exemplo à Circuitoribus, qui in exploratione idem faciebant, Polybio mox teste In re cuiusque capitali, credo hanc diligentiam & cautionem usurpatam. Facile id autem: quia Centurionibus in tabernaculo, præsentibus militibus data. Hæc ratio Tesserarum, mihi proba & firma, præ nostrâ & hodiernâ. In apres saltem insusurramus, quàm facili lapsu aut veniâ, si neges intellectam? Discursu datur: nihil hîc opus, & distribuitur in summâ quiete. Et ipsi quidem Centuriones legunt, & porro tradunt: sed lectam ijs enunciant, quorum sunt vigilandi vices. Ita omniâ ordine. à summo Imperatore Tribunus; ab isto Centurio; ab hoc miles in manipulo suo quisque accipit. Denique ratio sic imperitandi aliud etiam aliquid proba, & quæ ad omnes it sine tumultu. Sequitur de ipsis Vigilijs. Lege:

*Laudata
Tessera.*

POLYB. Τὰ δὲ ὡς αἱ τὰς νυκτερινὰς *Ea verò quæ ad vigi-*
 φυλακὰς ἔως οἰκονομεῖται παρ' *lias nocturnas spectant,*
 αὐτοῖς. ἐν μὲν στρατηγὸν, καὶ *sic ab iis administrantur.*
 τῷ τῷ τε πενιπλὺν ἢ ὡς αἰκοῖτα *Imperatorem & Præto-*
 σα σημαῖα φυλάττει. ὅν δὲ *rium accubans manipulus*
 τῶν χιλιάρχων καὶ ὅν τῶν ἰπ- *custodit; Tribunos & E-*
 πέων ἐλαμούς, & διατεταγ- *quitum turmas, ij qui è quo-*
 μῆροί, κατὰ τὴν ἀρπὴν λόγον, ἔξ *que manipulo constituti*
 ἑκάστης σημαίας. ὁμοίως δὲ καὶ *sunt, ut diximus. Similiter*
 παρ' ἑκάστον τάγμα πάντες ἔξ *etiam per singulos manipu-*
 ἑαυτῶν πτεῖας φυλακῶν, τὰς *los omnes ex seipsis Vigiliam*
 δὲ λοιπὰς ὁ στρατηγὸς ἀποτάτ- *disponunt, reliquas ipse Im-*
 τει. γίνονται δὲ ὡς ἑπτά *perator ordinat. Funt au-*
 πτεῖς φυλακαὶ παρὰ τὴν ταμίαν, *templerumque tres Vigilia*
 καὶ παρ' ἑκάστον τῶν πρεσ- *apud Quastorem, & apud*
 βυτῶν, καὶ συμβούλων δύο. *quemque Legatorum due.*

Exte-

τῶν δ' ἐκτὸς ἑπιφάνειαν ④ *Exteriorem verò aspectum*
 γενομαῖχοι πληροῖσι, παρ' *castrorum Velites com-*
 ὄλον καθημέραν τὴν χάρακα *plent, per totum vallum de*
 πρᾶκοι τῶντες. αὐτὴ γὰρ ἑπι- *die accubantes. Hoc enim*
 τέτακται τούτοις ἡ λειτουργία. *munus iis incumbit. In por-*
 ἑπὶ τῶν εἰσόδων αἰὰ δέκα ποι- *tis singula eorum decuria*
 οῦνται τούτων αὐτῶν τὰς πρᾶκοι- *excubant. Qui verò ad Vi-*
 τείας. τῶν δ' εἰς τὰς φυλα- *gillas destinati sunt, ex sin-*
 κὰς ἀποταχθέντων ἀφ' ἑκάστου *gulis eorum excubiis, unus*
 φυλακείου, τῶν τῶν πρῶτῶν *cuiusque manipuli Tergi-*
 μελλόντων πρῆν, εἰς ἑξ ἑκά- *ductor, ducit vespere ad*
 σης σημαίας οὐραγὸς ἀγὰ πρὸς *Tribunum qui primas sunt*
 τὴν χιλιάρχον ἐσπέρει. ὁ δὲ δι- *acturi. Is verò dat omnibus*
 δῶσι τούτοις πᾶσι ξυλήφια κατὰ *istis Tesserulas planè exi-*
 φυλακὴν, βραχέα τελέως, ἑ- *guas iuxta Vigiliam, ha-*
 χοντα χαρακτηρεῖ. *bentes characterem.*

Iam ipsas Vigilias enumerat atque ordinat, quas *nocturnas φυλακὰς no-* *Excubias*
eternas custodias dicit. Latini vno verbo *Vigilias*, & distinguunt ab *Ex-* *Vigilia*
cubiis, quæ diurnæ etiam sunt. Isidorus non malè: *Excubia autem diurna* *discreta*
sunt, Vigilia nocturna: et si illa quoque pro istis usurpatæ, & est generale *Lib. 12.*
 nomen; at non contrà. Ait:

„ *Prætorium accubans manipulus.*] Vti & in diurnis excubiis: & in nu-
 mero nihil, sed homines mutantur.

„ *Per singulos manipulos.*] Græcè est, παρ' ἑκάστου τάγμα. quod per quam- *Vigilia per*
que legionem sonare etiam potest: sed Polybius *Ordinem* & *Manipulum* *manipulos.*
 ferè sic appellat, & res vult de istis capi. Quantulum enim esset, vnam
 Vigiliam in quaque legione excubare? at illud bonum & ad securitatem
 dispositum, esse ordine per singulos manipulos, in longum latumque ca-
 strorum: atque ita nihil usquam incustoditum: Sunt autem in quaque
 legione manipuli triginta: ergo excubabant homines *centum viginti.*
 Quid in Turmis equitum? non ponit, nec credimus fuisse. Iuncti enim
 iis Triarii dabant, & ipsi equites districti in circuitione. Si tamen aliter,
 nihil mali. De Sociis, paria dicenda.

„ *Reliquas ipse Imperator ordinat.*] Quas reliquas? An omnes, præter
 eas quas ex se ipsi manipuli? vix apparet. nam de more & forte, vt in
 diurnis, probabile est in orbem iuisse. An istas reliquas quæ sequuntur,
 Quæstoris & Legatis? Haud absurdum sit, dignioribus illis Vigiles ab

ipso Imperatore adsignatos: & fortasse è superiori illo corpore Extraordinariorum, qui vicini. An reliquas etiam intellegere est, vt ista quidem manipulares tali numero manserint: alia variauerint pro libitu Imperatoris, & pro discrimine temporum? Considera. non iuvat me opinio-
num hanc? *χρῆται ποικίλιν.*

* eam de-
pingere.

Ambigua
Polybij sen-
tentia.

„ Tres vigilia apud Quastorem.] Versio & sententia nostra valde abeunt à Ioh. Lascaris qui sic reddidit: *Fiunt plerumque tres excubia, apud Quastorem vna, bina apud Legatos.* Quasi hoc vellet Polybius, reliquas excubias ab Imperatore disponi, atque eas ferè tres esse: vnam Quastori, duas duobus Legatis. Ego malim capi (& verba mecum Polybij) de numero excubiarum. vt tres ipsi Quastori fuerint, id est homines duodecim: cuique Legato binæ. Etsi suprà tamen suspicatus sum huic quoque tres fuisse. Sed reuera suspicionibus hæc constant: & cur tam curiosè rimamur nullâ industriâ fortassis indaganda?

Velites ubi?

„ Exteriorem aspectum Velites complent.] Ambigas quid velit. vtrum fuisse eos intra castra, medios inter vallū & milites, vacuo illo spatio: an extra ipsa castra, & ad fossas. Illud securitas eorum magis suaserit; istud Festus, qui ita scribit: *Procubitores dicuntur ferè Velites, qui noctu custodia causâ ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt. vt M. Cato in eo quem De re militari scripsit.* Notandus locus, & omnino hic facit. nam ait *noctu excubasse, & ante castra.* Sed fortasse hoc intellegit, quòd in portis, aut ante eas. Certè si ad ipsum vallum extrorsus, non absque periculo eorum fuerit: etsi video semper istos in leui habitos & in vili. Seneca: *Bona aduentitia eo nobis loco sint, quo in castrum auxilia & armatura leuè. Seruiant ista, non imperent.* Etiam de die Polybius eos ad vallum locat, & videntur illic sedes & tentoriola sua habuisse. Sed ait idem, *compleuisse exteriorem aspectum.* Ergo multos vigilasse oportet, in tantâ latitudine valli, quod fuit pedum supra *bus mille* in quoque latere, vt diximus. Sed intellego non confertim implese & iunctos: sed sparsim, & per excubias diuisos. Pone (vt in manipulis) singulis centenis pedibus excubiam vnam: tutelæ satis erit. nempe viginti excubiæ in latere, siue viri *octoginta.* Adde eos qui in portis.

Velites pro-
iecti & vi-
les.
De Vir.
bex. cap.
VIII.

Portarum
Vigilia.
Equites in
ibi.
Lib. III.
cap. VIII.

„ In portis singula eorum decuria excubant.] An soli Velites? an nulli è ciuibus aut socijs adiuncti? Equidem vercor, vt parum firma sit hæc custodia, & Vegetio libenter accesserim qui & equites apponit. *Equites,* inquit, *extra vallum nocturnas excubias facere debent.* Id esset ab exemplo diurno, quo Stationes posuimus ante portas. Certè firmiorem aliquam manum ad ipsos aditus vt locemus, ratio inducit: & puto etiam manipulos, an cohortes potius excubasse. Toties illud *Puto?* Quid enim faciam? vacillandum est, cum scipio noster Polybius deserit, ille qui olim ipsius Scipionis.

Diuisio Vi-
gilum.

„ Ducit vespere ad Tribunal qui primam sunt acturi.] Ex his alijsque certum est, Vigiles quaternos se diuissse in quattuor partes, ita vt sin-

guli vigiliam vnam noctis obirent, sorte diuidente. Ad quam sortem Virgilius aspexit:

Omnis per muros legio sortita periculum

Excubat, exercetque vices quod cuique tuendum est.

Ad vices autem & mutationem Vegetius: *Quia impossibile videbatur in speculis per totam noctem vigilantes singulos permanere, idcirco in quatuor partes ad clepsydram sunt diuise vigiliae, ut non amplius quam tribus horis nocturnis necesse sit vigilare.* Bona & commoda ratio. Erant quatuor vigiles, atque ij vnâ. sed vnus ex ijs suâ vigiliâ quisque perstabat intentus & verè vigil, alij adiacebant aut accubabant. Itaque his quies aliqua; & ille stans si auxilium posceret, ad manum habebat. Multo melior hæc ratio quàm nostrorum Sentinellarum, qui prorsus solitarij, aut cerè à suis abiuncti. Itaque faciliè interceptiuntur, imò & occiduntur, sine aliorum sensu. Sed iam ad Polybium, ait: Tergiductorem siue Optionem, ducere primos quosque Vigiles ad Tribunum, quis ergo secundos, tertios, quartos? Nemo, nec vllus vltra discursus in castris: sed probabile est, ipsos istos primos Tesserulas quoque eorum vicem accepisse. Castra quidem noctu omnino quæta: ideoque statuendum, Vigiles primos, etsi depenso suo penso, tamen non abiuisse ad tentoria, sed illuc reliquum noctis mansisse. Idem in secundis & tertijs, non possit venisse sub suam horam: sed illic eam otio, expectasse. Quærere lubet de Velitibus. an non ijs Tesserula? si fuerint, quis deduxit? Non enim ijs Optio aut Centurio. Fuisse Tesserâs tamen, necessarium videtur pro fide Vigiliarum: & arbitrari liceat Optionem deduxisse manipuli eius, cui pars quæque Velitum adtributa. In Ordine suprà declaratum.

„ *Dat omnibus tesserulas, planè exiguas, iuxta Vigiliam.* Vide ne te confundant aut turbent iteratæ istæ Tesseræ. Nunquid enim antea habuimus, & Tesserarius ipse eam à Tribuno accepit? Ita planissimè. sed nempe diuersam ab istis. Illa vniuersi modi fuit, & signum aut dictum nocturnum, quo sese ab hoste internoscerent: istæ diuersiformes, & propriè cuique Vigiliæ. Etiam in modulo discrimen. Illa *tabella latiuscula*, vt dixit: istæ *planè exigue*, & vt appellat, *καρπύα* aut velut *salcœle*. Omnia non aliud fuisse videntur quàm lignæ, cum notâ duplici impressa: alterâ manipuli, alterâ Vigiliæ ipsius. Id hoc fine, vt Tribunus eâ redditâ, statim conspiceret quis in quoque manipulo, & quorâ Vigiliâ, munus fecisset aut non fecisset. Puta igitur fuisse insculptum. H. P. T. cum numeris *primi, secundi, tertij, quarti* manipuli: itemque V. I. V. II. aut talia, id est, *Hæstati, Principis, Triarij* ille & ille manipulus: & *Vigilia prima, Vigilia secunda*, sic deinceps adiunctum. Sed iam de ipsâ Circumtione Polybium nobis lege:

H' δὲ τῆς ἐφοδείας πλῆρης, εἰς *Fides circumtitionis equitibus* POLYB.
 οὗτοι ἰππεὺς ἀνατίθεται. δὲ γὰρ *committitur. Oportet enim*
primum

Lib. III.
cap. VIII.

Per ternas
quique ho-
ras.

Tesserula à
prioribus
alia.

τὴν πρῶτον ἱλαρχίῳ καθ' ἑ-
 καστον στρατόπεδον οὗ τῶν
 οὐραγῶν τῶν αὐτῶ παραγ-
 γείλαι πρῶτὸν παραγγέλμα
 τοῦτον, ἵνα τέταρτον οὐτὶ
 ἐμφανίσῃ νεανίσκοις τῶν ἐκ
 τῆς ἰδίας ἱλῆς πρὸς ἀρίστου τοῖς
 μέλλουσιν ἐφοδῶν. μετὰ δὲ
 ταῦτα πρὸς τῆς ἐχομένης ἱλῆς
 ἡγεμόνι δεῖ τὸν αὐτὸν ἀφ' ἐ-
 σπέρας πρὸς παραγγείλαι, διότι
 τούτῳ καθήκει τὰ περὶ τῆς ἐ-
 φοδείας φροντίζειν εἰς τὴν
 αὔριον. τοῦτον δ' ἀκούσαν-
 τα πρὸς πλησίον ταῦτα δεῖ ποι-
 εῖν τοῖς περὶ τῆς ἐφοδείας εἰς τὴν
 ἑπομένην ἡμέραν· ὁμοίως δὲ
 καὶ οὗτοι οἷον. ὁ δὲ περὶ τῆς
 πέμψης τῶν οὐραγῶν, ἐκ
 τῆς πρώτης ἱλῆς τέταρτος, ἐπὶ
 δὲ διαλάχῃ τὰς φυλα-
 κας, πορεύονται πρὸς τὸν χι-
 λίαρχον, καὶ γραφὴν λαμ-
 βάνουσι, πόσῳ καὶ πόσας ἐφο-
 δῶσαι δεῖ φυλακάς. μετὰ δὲ
 ταῦτα πρὸς κοιτῶσιν οἱ τέταρτος,
 πρὸς τὴν πρώτην σημαίαν τῶν
 τριαρίων. ὁ γὰρ ταύτης ταξίαρ-
 χος τὴν ἑπόμεναιαν ποιεῖται
 ἔκαστα φυλακῶν βουκαλιῶν.
 συνάψαντες δὲ τὴν καιρὸν

*primum Turma Praefectum,
 aut Decurionem in quaque
 legione, uni Tergiductorum
 suorum praecipere manè pra-
 ceptum huiusmodi. ut quat-
 tuor iuuenibus Turma sua
 indicet atque edicat ante
 prandium, iis qui debebunt
 circuire. Deinde sequentis
 Turma Praefecto oportet eū-
 dem vespere indicare, quod
 ad eum sequentis diei cir-
 cuitationis cura pertineat.
 Qui cum audierit, oportet
 consimiliter iam dictis eum
 facere in sequentem diem:
 pariter et eos qui sequun-
 tur. Qui verò ordinati ab
 Tergiductoribus fuerint, ex
 primā Turmā quattuor, post-
 quam sortiti fuerint Vigi-
 lias, eunt ad Tribunum, et
 scriptum accipiunt, quotam
 et quot debeant obire. Post
 qua illi quattuor accubant,
 ad primum Manipulum
 Triariorum, siue Primum
 pilum. Eius enim Centurio
 curam habet ad quamque Vi-
 giliam buccinā signum dandi.
 Cum verò tempus appetierit,*

primam

τὴν πρώτην ἐφοδῶν φυλακὴν ὁ
 ταύτην λαχὼν, ἔχων μετ' αὐτὸν
 μαρτυρας τῶν φίλων. ἐπιπορεύ-
 ται ὅτι τὸς ῥηθέντας τόπους, ἢ μόνον
 τὸς περὶ τὴν χαρακὰ καὶ τὰς εἰσό-
 δους, ἀλλὰ καὶ τὸς κατὰ σημαίαν ἁ-
 παλίας, καὶ τὸς κατ' ἐλαμίον. καὶ
 μὲν ὅρη οὖν φυλάττοντας τὴν
 πρώτην ἐρηγοροῦσας, λαμβάνει
 παρὰ τῶν τὸ κάρφος. εἰ δ' ὅ-
 ρη κοιμώμενον, ἢ λελυπότα λυὰ
 τὸν τόπον, ἐπιμαρτυρούμενος τὸς
 σιῶγεις, ἀπαλλάττει. τὸ ὅτι πα-
 ραλήψιοι γίνεσθαι καὶ ὑπὸ τῶν τὰς
 ἐξῆς φυλακὰς ἐφοδούντων. τὴν
 δ' ἡμέραν τὴν κατὰ φυλα-
 κὴν βεβηκέναι, ὡς ἀρετίως εἶπον,
 ἵνα σύμφωνον ἢ τοῖς ἐφοδού-
 σιν πρὸς τὸς φυλάττοντας, οἱ τὴν
 πρώτης σημαίας τῶν τριαρίων, ἐξ ἑκα-
 τέρας ὅτι ἑκατὸν ἐξ ταξίαρχοι,
 καὶ ἡμέραν ποιοῦν. τῶν δ' ἐφο-
 δῶν ἑκάστος ἅμα τῷ φωτὶ πρὸς τὸν
 χιλιάρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα,
 καὶ μὲν ἢ πάντα δεδομένα χωρεῖς
 ἐγκλήμας, ἀπαλλάττει. πάλ-
 λιν αὖ δὲ πρὸς ἐλάττω φέρει ὅτι πλὴ-
 θες τῶν φυλακείων, ζητοῦν ἐκ
 χαρακίης, ποῖον ἐκ τῶν φυλα-
 κείων λελυ. τὰς δ' ὅτι γνωστὸς,
 καλεῖ τὸν ταξίαρχον, ὅτι δ' αἰ-

*primam Vigiliam circuit is
 qui eam sortitus est, habens
 apud se testes aliquos ex ami-
 cis. Perlustrat verò dictos
 locos, non solum circa val-
 lum & portas, sed etiam
 circa manipulos & turmas.
 Quod si reperit qui Pri-
 mam agunt vigilantes, ca-
 pit ab eis tesserulam. sin ali-
 quem dormientem, aut loci
 desertorem, testificatus pro-
 ximos abit. Idem fit & ab
 iis qui sequentes vigilias lu-
 strant. Curam verò bucci-
 nandi ad quamque Vigi-
 liam, ut circuitoribus conue-
 niat cum vigilibus, Cen-
 turiones primi manipuli
 Triariorum in quaque le-
 gione per dies curant. Quis-
 que autem circuitorum una
 cum luce ad Tribunum de-
 fert Tesseram. & si omnes
 redditae sint, sine culpâ ab-
 eunt. Quod si quis paucio-
 res fert quàm pro numero
 Vigiliarum, inquirunt ex
 caractere quamam Vigilia
 defecerit. Quo cognito, vo-
 cat Centurionem, qui ducit*

τῶν ἀπολαχθέντων εἰς τὴν φυλά- *eas quorum Vigilia fuerat.*
 κήν, ἔτι ὃ συλκείνον) πρὸς τὴν ἐ- *h̄ disceptant cum circuito-*
 ϕοδον. εἰάν μὲν ἐν τῷ φυλάξιν *re. Et si Vigilum delictum,*
 ἢ τὸ κακὸν, διθέως δηλὸς ἐστὶν ὁ τὴν *est, statim ostendit circuitor*
 ἐφοδείαν ἔχων, ἐπιμαρτυράμενος *adhibitis testibus è prox-*
 οῦ σώεγχις ὁφείλει γ' τὰ ποι- *mis. id enim facere tenetur.*
 εῖν. εἰάν ὃ μὴ ἐν τῷ φυλάξιν, εἰς *Si nihil horum, in ipsum ca-*
 τὴν ἐφοδον ἀναχωρεῖ τῷ γκλη- *dit culpa. Statimque consilio*
 μα καθίσαντος δὲ ᾤθαχῆμα *aduocato, Tribunus iudi-*
 σιμεδίου, τὰ χλιχρῶ καμῶ). *cat, & si damnatus fuerit,*
 καὶ καλαδικᾷ ἢ, ξυλοκοπεῖται. *fuste percussitur.*

Posuit Vigiliis, non est satis: firmandæ sunt, alioquin in noxam ituræ; adde non in bonum. Dum infidis aut incautis vigilibus fido, parum ipse caueo, & obijcior hosti. Absit, absit à Romanâ prudentiâ: bene & tuto muniemus. Ait ergo.

Circutio *Fraxare circutionis.* *Græcè ἐφοδεία, passim in reistâ: quod est, obitus*
aut lustrationis. Placet vox Circutionis, destinata in hanc rem olim, ut
cuincunt exempla. Magis tamen prisca aliter, dixeruntque (auctor Fel-
lus) Fraxare, vigiliam circuire.

Equites circummeunt. *Equitibus committitur.] Optimâ ratione, quiescant paulùm Tribu-*
ni & Centuriones, fessi diurnis curis: succedant isti, dignitate & fide pro-
ximi aut ares. Hoc ante Polybium obtinuisse, etiam Liviùs docet, qui
inter prodigia memorat bello p̄ximo Annibalico. Circummeuntis vigilias
equis scipionem, quem manu tenebat, arsisse. Quem scipionem? fortui-
tum, opinor, & per tenebras ad fulcrum, nisi quis signum aliquod impe-
rii fuisse vult, ritu Centurionum: quod non probo. Allusit ad hanc eque-
str. in circutionem & Statius:

Lib. xxi.
Livio lux.

Lib. x.

monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem vigilasque castra
Explorare datus.

Tribuni a-
liquando
idem.
Lib. xxviii
Et timbra-
tor aut Lo-
gati.

An & Cē-
suriones?
Et. Hist.

Hæc de more. nec tamen nescias ipsos interim Tribunos circummeuisse, si propius discrimen. Livius: *A custodibus probra in circummeuntis Vigiliis Tribunos iacta* Quin & ipse Imperator interdum, quod de Tito in obsidione Hierosolymorum, Iosephus prodit: & de Mario Sallustius: *Vigiliis ipse circuire.* Idem & Legatos iungit, de Metello: *Vigiliis crebras ponere, & eas ipse cum Legatis circuire.* Posteriore ævo dixeris hæc in re aliquid etiam Centurionibus fuisse, ex Tacito: *Desfrugant paulatim seditione addit consilium, vetitis obire vigilias Centurionibus, amissio tuba sono, quo miles ad belli munia citatur.* Sed hoc magis sit intellegi de

initijs vigiliarum, quæ Centuriones procurant: itemquæ de Tubâ, quâ solent Primipili singulas ordiri. Est etiam in eodem Tacito: *Initia vigiliarum per Centurionem nuntiarî*. Quod ille inter sollennia Romanæ militiæ refert, & ea quæ Teridates militabatur. Credo autem fuisse, vt Centurio (an non ille ipse Primipili?) nuntiaret Imperatori Vigilias iam positas, & castra in quiete esse. At sub Vegetij æuum *Circitores* proprium munus fuit, & vt ipse loquitur, *militia gradus*.

Circitores.
Lib. III.
cap. VIII.

„ *Primum Turma Præfectum.*] Turmæ, non *Alæ*, vt Lascaris vertit. In quaque Turmâ tres Præfecti siue Decuriones: nunc aut, hanc curam fuisse primi è tribus. Idquæ per vices iuisse in orbem: ergo vndecimo die redibat ad Turmam circumeundi munus. si tamen è quaque legione Circitores capti, quod Polybij verba hic ostendunt. Ergo octo fuerunt in vnâ noctem, & partiti sunt lustrationem, quod nunc dicet.

„ *Scriptum accipiunt, quosam, & quos debeant obire.*] Si quattuor modò Circitores fuissent, atque ij tota castra lustrassent: quid opus scripto, aut designatione? nullâ. Sed quia octo, & bipertitò obibant: ecce cuique parti assignant Tribuni Vigilias quas lustrant. Sed an per legiones? id est, vt cuiusque legionis equites, suos lustrauerint? hoc nescio. Sed siue illud, siue aliter, vile tamen scriptum. Si enim quique in suâ legione obibant, sciebant quidem Vigilias in manipulis: sed quis, cuius partis, ad Prætorium, Quæstorium, Legatos, portas excubarent, id haud certò sciebant. Optimè Tribunus, qui idè scribebat. Sin autem Tribunus ipse castra diuidebat, & partes lustrandas, ne certum esset vnde inciperent, aut quos obirent: multo magis sanè hoc opus. Sed dicet, cur *quotam* etiam scribit? Nam id iam constabat, & inter ipsos, vt Polybius dixit, sortiti erant. Maioris firmitatis causâ, & vt quisque cum notâ suæ Vigiliæ omnes eas haberet. In re, vnde salus castrorum pendebat, nolebant quæstioni aut excusationi locum vllum esse. Posses etiam in Græcis interpretari. & legere *πὸν καὶ πόσας*: *quantam & quàm multas*. Quod esset, vt non solum numerum Vigiliarum, sed modum & magnitudinem scirent. Nam hæc variabant: & alibi vna erat, alibi duplices, triplices, alibi manipulus totus. Hæc autem scienda, vt non de certitudine tantum, sed de numero quoque referrent.

„ *Accubant ad Primum pilum.*] Bonâ causâ, vt proximi sint ad audiendum Signum, atque ei ipsi attendendum vt in tempore detur. Sed & honestum decorumquæ id Aquilis; ante ipsas, velut equestres excubias illas esse. Vno enim abeunte, reliqui tres accubabant.

Circitores ad Aquilâ adiacent.

„ *Cuius Centurio curam habet.*] Cur ille? quia magna hæc res: & idè commissâ capiti Centurionum.

„ *Ad quamque Vigiliam.*] Quæ quattuor erant, & singulæ diuisæ in vigilia horas ternas. Lucanus clarè:

quarum.

— iam castra flebant,

Lib. v.

Tertia iam vigiles commouerat hora secundas.

m. 2

Quies, Digitized by Google

In Aufonio
sal-bra.
In Gritho
Ternario.

Quies, inquit, in castris erat, & tertiâ horâ parabant se Vigiles secundi.
In Aufonio hic Grithus:

— noctisque per umbram

Tergemini vigiles.

Mihi quidem grithus, & ipse carmen sic inscribit. Vir doctissimus explicat: *Cum sint quattuor Vigilia, in singulis ternos vigiles fuisse, quemque pro suâ horâ excubasse.* Id verò nunquam factum, vigilijs quas Polybius & nos hactenus explicamus. Sed nec Vegetij temporibus aliter, qui Vigilijs diserte *quattuor virorum* facit, & singulos *tribus horis* excubasse. Confusio fuisset illa * toties mutandi: & quo signo? quis de horâ indicasset? Nam buccina dumtaxat tertiâ quaque horâ sonabat. Aliud est in Aufonij versu, & nisi quis explicat, muto: *noctisque per umbram Tergeminam.* Umbra inquam *tergemina*, non ipsi vigiles: id est, horæ ternæ in vigilijs: quod clarum. Poëtica quidem illa phrasis, eoque audacior, cur offendar? Nisi quis censet tres propriè Noctis vigilijs hîc dici, & quartam relinqui adscribiq; dici. Siue quis etiam ad priscos Græcos referret, qui secuisse Noctem videntur non nisi in tres partes. In Homero & Theocrito sunt loca. Sed Romanis, & Aufonij ævo, tot, quot dixi, Vigiliæ: & Primpilus Clepsydris eas discernebat. Habebat vascula aquaria, siue *mensuras ex aquâ*, vt Cæsar appellat quibus quattuor illa tempora æqualiter distinguebant. Vegetius: *In quattuor partes ad clepsydram sunt diuisa vigilia.* Cæsar de Britannia: *Certis ex aquâ mensuris breuiores esse noctes quàm in continente videbamus.* Agnitum id & obseruatum è vigiliarijs hîc clepsydris significat, quæ castra comitabantur.

Lib. III.
Vigiles per
ternas ho-
ras.
* præsertim
breuioribus
horis æsti-
uis.

Clepsydra
ad Vigilijs.

Lib. V.

Buccina ad
Vigilijs.
Lib. VII.
Lib. XXVI.

,, *Signum buccinâ dandi.*] *Tubâ* dixit Lascaris: sed est in Græco clarè *βυκκινά*: nec aliter factum. Buccina huic rei seruiit. Liuius: *Vbi secunda Vigilia buccinâ signum datum esset.* Idem: *Vt ad tertiam buccinam præsto essent.* Propertius:

Lib. IIIII.

Et iam quarta canit venturam buccina lucem.

Lib. VII.

Silius:

— *mediam somni cum buccina noctem*

Dinideret, iamque excubias sortitus iniquas

Tertius abruptâ vigil iret ad arma quiete.

Vbi attende item de sorte ad vigilijs, & mediam noctem, id est tertiam iniquissimam habiram, quia turbaret totam quietem. Nam reliquis, bonam partem primæ aut sequentis noctis licebat dormire. Hauris etiam, dormisse Vigiles cum eorum fors & vices non essent. Sed de buccinâ, item Frontinus: *Sulla bello sociali nocte profectus, relicto buccinato, qui vigilias ad fidem remanentium diuideret, & quartâ vigiliâ commissâ cum sequeretur, incolumes suos perduxit.* Idem astus in Cæsare, quem Varus instituit contra Curionem, 11. Ciuil. *Buccinato in castris, & paucis ad speciem tabernaculis relictis, de tertiâ vigiliâ exercitum silentio in opidum reduxit.* Ad hunc morem Cicero aspexit: *Tegallarum, illum buccinarum cantus exsuscitat.* Sallustius communi verbo, & multitudinis numero, est vsus: *Marium quàm maximum silentium haberi iussit, ne signa quidem,*

Lib. I.
cap. V.

Orat. pro
Mur.

In log.

uti solent per vigiliis, canere. An quia reuera plura, an quia plures. Illud Aufonius significat:

— *ter clara instantis Eo*

Signa canis serus, depenso Marte, satelles.

At illud è Vegetio firmes: *A tubicine*, inquit, *omnes vigilia committuntur, & finitis horis à cornicine reuocantur.* Itaque tubam adhibet ad initia, Cornu siue buccinam ad finem. Tacitus quoque in verbis suprà datis tangit, *Omisso tubæ sonò, quo miles ad bellum munia cietur.* Tubà, dixerit. Sed & Iosephus: *Τὰς φυλάκας καὶ τὰς ἑξέρσεις * σάλπιγγας ἐπεσημαίνον: Vigiliis & excitationes, Tubæ præsignificant.* Et certum est iam olim signa omnia cecinisse initio Vigiliarum, aut potius paulò ante ipsas, cum scilicet Prætorium dimitteretur. Polybius, de Scipionis stragemate, quo castra Syphacis incendit: *Ἐστὶ δὲ ἴσως ῥωμαίοις κατὰ τὸν τὲ δέλιον καὶ τὸν τὲς βυχαῖτας καὶ σάλπιγγας πάντας σημαίνειν ὡς καὶ τὴν τὲ στρατὸν σκηνήν, καὶ οὕτως τὰς νυκτερινὰς φυλάκας κατὰ τὸν καμὲν τὸν Ἰσαδῶν: Est enim mos Romanis, sub tempore cana buccinatores & tubicines omnes canere ad Prætoris tabernaculum, ut tunc vigilia nocturna constituantur.* Liuius ipsum illud narrans: *Vbi Prætorio demisso signa concinuisent.* An & Lib. x. Lib. xxx.

Nil tibi sit rauco Prætoria classica cornu

Flare, nec Aonium cingere Marte nemus:

Nam Prætoria classica signatè appellat. Atque hoc est illud signum imperij, quod Cæsar tangit: *Pompeius receptis omnibus in una castra legionibus, suum cum Scipione honorè partitur, classicumque apud eum cani, & alteri illi iubet Prætorium tendi.* Haud dubiè hoc ipsum est: sed ambigo an Liuius item eò aspexerit, siue Asdrubal apud Liuium: qui suspitione iniectà de aduentu alterius Consulis in castra Liuij, *attendit iubet, semel bisque signum canat in castris.* Et statim addit: *Illud veterem ducem, & asuetum Romano hosti mouit, quòd semel in Prætorij castris signum, bis in Consularibus referebant cecinisse.* Duos profectò Consules esse. Putarem de ipso isto classico intellegendum: sed Liuius singulariè signum dicit: & Silius in eà re Buccinam nominat:

— *bis clarum buccina signum*

Præterea, gemino prodebat iuncta magistro

Castra regi.

Vt fortasse ad Vigiliis ipsas hæc sint referenda: & in vnis castris Buccinam vnā sonuisse: nisi cum duo Prætoria, & duo duces. In Tacito autem quod legitur, inter sollennes militiæ ritus: *Iniuncta vigiliarum per Centurionem denunciari, conuiuium buccinā dimitti:* referebam olim ad hoc classicum. Sed resisto: quia ante cænam videtur illud cecinisse: hæc Buccinā finit cænam. Sed & eā hîc solā; in Polybio omnia signa. An non magis hic mos & sensus? Ante cænam classicum cecinisse: eo signo Prætores aliosque cænasse: tum Centurionem nūciasse Vigiliis incipere: & mox ad primam Buccinam conuiuium dimissum. vt quic-

que scilicet ad se iret, nec ultra discursu villo castra inquietarentur. Hoc nunc placet.

„ *Testes aliquos ex amicis.*] Primum fidei causâ, vt si culpam alicui ingerat, non ille regetat aut abnuat: deinde decori etiam causâ & periculi, quia nec honestum, nec tutum fortasse, solos ita circuire. Ergo aliquem aut aliquos ex amicis assumebant: sæpe eiusdem illius ordinis, & quibus operam hanc in simili reddebant:

„ *Attestatus proximos abis.*] Tam illos, quos apud se amicos habet, quam Vigiles proximos.

„ *In quaque legione per dies curant.*] Hoc ille de Primopilo iterum, qui signum dat Vigilijs. Atque ait, *ex utraque legione Centuriones per dies fecisse.* Ita vertere malo illud Græcum *καὶ ἡμέραν*, quàm cum Lascari *cotidie*. Non enim, opinor, bis signum datum, & ab utroque Centurione, sed pervices id factitatum: & cum quattuor essent (duo in quoque Manipulo) munus haud graue fuisse in quintum quemque diem. Si vt Lascaris, profectò graue, & singulis, aut alternis noctibus peruigilandum ad curam, in qua nihil remitte aut otiosè agendum.

„ *Vocat Centurionem.*] Eius manipuli, in quo culpa. Cetera clara, utique si vnâ cum meis iungas: quod semel te hortor. Fnem Vigiliarum habes: nihil omisim? quædam. Primum de *Armâ* nihil dixit: sed sciri etiam eo silente potest, armatos vigilasse. Tacitus de inflauratâ disciplinâ à Corbulone: *Stationes, Vigilia, diurna nocturnaque munita in armis agitabantur.* Quod tunc omisim scilicet, per longam pacem. *Æmilius*

Vigiles cum
armis.

xi. Annal.

Scuti olim
ademptum.
Lib. xlii.

Epistol.
xxxvi.

Postea red-
ditum.

Cap. xi.

De Tranq.
cap. vit.

Voces Vigi-
lium.
i. Annal.
v. Hist.

Paulus tamen olim sine scuto ire eos censuit: & *no uo more*, ait *Liuius*, *scutum in vigiliam ferre vetuit.* Causam dedit: *Stare enim galeatos, deinde ubi sepsi sint innixos pilo, capite super marginem scuti posito, sopitos stare.* Seneca hoc ipsum euenisse testatur: *Vt si necesse fuerit, stans etiam aliquando saucius pro vallo peruigilet, & ne pilo quidem incumbat, quia solet obrepere interim somnus in aliquod adminiculum reclinatis.* Et si hoc de scuto non mansisse arbitramur: & in monumentis lapideis Vigiles cum scuto ante se depositò stare cerno. Sed de pilo aut lanceâ, cum eo sterif. se etiam Tertullianus approbat, qui sic de milite Christiano, libro De Coronâ: *Et excubabis pro templis, quibus renunciauit, incumbens & requiescens super lunculo, quo perfossus est latus Christi?* In eodem etiam Seneca lectum moneo, qui illo die in expeditione fuissent, ne vicibus quidem suis vigilasse. *Miles*, inquit, *vigilias diuidit: at nox immunis est ab expeditione redeuntium.* Causa ab humanitate, & quia tales egent quiete. Secundum. Nihil de *Vigilum* vocibus in Polybio: at Tacitus iniecit. *Inualidi ignes, interrupta voces:* de nocte quam Romani egerunt in angore, obidentibus Germanis. Iterum clarius: *Vigiles flagitium suum dicu dedecore excusabant, tamquam iussi filere, ne quietem eius turbarent. Ita inermis signo & vocibus, se quoque in somnum lapsos.* Duo adhibita ostendit ad excitandum, *Signum* siue buccinam, & *Voces.* Et de his Dionysius iam olim. cum Sabini castra Romana tentarent noctu,

& illi

& illi de composito neglegentiam & somnum præferrent: δι' ὧν ποτὶ ποτὶ Lib. v.
 ῥόμῳ, inquit, ἔτι φησὶν λαμπρὸν ἰώεον, ἔτι φωνὰς φιλάκων κητήκων:

Qui primi (Sabinorum) progressi sunt, neque splendores facium videbant, neque voces vigilum audiebant. Nota ibi & Faces, de quibus statim.

Lego & in Polyano, Clearchum cum timeret incurfuros noctu hostes, iussisse suis ἐν τοῖς ὅποις διαπλεῖν, καὶ τὰς ἐγέρσεις ποιεῖν πικράς: in armis Lib. vi.
 permanere, & excitationes crebras facere. Ad voces has referendum vi-
 deretur, quibus Vigiles cum clamore proximos & successuros excita-

bant. Ambrosius & cō respicit de gruibus: *Post ubi vigiliarum munus fuerit completum, perfuncta munere in somnum se, prauio clangere compo-* Lib. v.
nit, ut excites dormientem, cui vices muneris traditura est. Et quæ autem Hexæmetra
 cap. xv.
Quæ es

voces? opinor, ex ipsâ re: *Vigila, vigila.* Tale aliquid in Scruio, qui sa-
 cerdotes ad templum Martis iussit, instante bello, & motu ancilibus di-
 xisse, *Mars vigila*, scriptum reliquit: quasi illum, more militiæ, ad excu-

bandum prouocantes. Facit magis, quod hodie apud Turcas ille mos, & in arcibus opidisque excubias ita agunt, ut altâ voce inuicem appel-
 lent se & respondent. Petrus Bellonius diligens vtiliq; obseruator mo-
 nuit: itemque amicus noster Carolus Clusius, Pannonios idem facitare,

qui clarè & mutuò sibi accinunt. *Σχολαὶ Σχολαὶ virratζο, Σχολαῖ*, id est, *Vigila vigila vigit, vigila.* Et cum sub auroram se recipiunt, canunt: *Haynal. wagyon* (zeppyrus; haynal. haynal. wagyon, hoc est, *Erumpit iam*

elegans rubens (scilicet aurora aut dies) *erumpit iam.* Sed & Persæ cantita-
 re soliti in. Vigiliis laudes sui regis *. Ammianus: *Nostri abtruncarunt*
vigiles omnes, ex usu moris gentis iustitiam felicitatemque regu sui cano-
ru vocibus extollentes. Quæ omnia bona & vtilia contra somnum nemo

neget. Atque istæ olim voces. Græcis etiam Tintinnabula siue Campa-
 nule, ad excitandum. In Thucydide: τὰ δὲ καὶ δῶνος παρὲν δὲν τὸς ἑταίρους
 πὶ δὲ ἀκρον, ἀπὸ τῶν ἀνελθόντων τὸ δὲ δίδου ἀκρον, ἢ τοῦ δίδου ἐξ ἑαυτοῦ: *Tin-*
tinnabulo enim prælo, priusquam rediret is qui tradiderat, ita in vacuum

losum, scilicet ad morsio facta. De Brasidâ loquitur, qui Potidæam cona-
 tus capere noctu, dum is qui circuit tintinnabulum porrigit, atque ita
 locum paullisper deferit. Ibi Scholiastes: Ἐως δὲ ὁ πειρὼν μετὰ τὸ καὶ δῶ-

νος ἄλλος παρὲν δὲ τὸν καὶ δῶνα, χεῖρας ἐγνομένης, ἔλαθε τοῦ εἰς τὴν κλίμακα:
Interea dum is, qui circuibat cum tintinnabulo, alteri illud traderet, tempore
aliquo medio, fefellit (calas admouens. Hoc ipsum tempus (apud Plutar-

chum) Aratus in fidiis legit, cum Sicyonem caperet: *Αναβαινόντων δὲ τὰν*
πρωτῶν, ὁ τῶν ἰωδίων φυλάκων ὡς δὲ δίδου καὶ δῶνα, καὶ τὰ πολλὰ καὶ
δυρδὸς ἦν τῶν ἐπὶ τοῦ καὶ δῶν: Ascendentibus primis, is qui matutinam vi-

giliam tradebat, transibat cum tintinnabulo, erantque lumina multa &
strepitus ingredientium. Dio Cassius Romanis Vigilibus in urbe videtur
 ea dare, cum scribit Augustum somnio monitum, locum Tonantem qua-

si τοῦ ῥάχα, procubito rem Iouis Capitolini fecisse, eoque tintinnabulum
 ei appendisse δι' ὃ, addit, τὰς συνοικίας νύκταρ φυλάσσοντες, καὶ δῶνα χεῖρας
 ὁπλῶν, ἀπὸ τῶν σφίον ὁπλῶν βυλῆς, δῶναι: qui enim vicos noctu cu-

pfodiunt,

Lib. vi.
Stratag.

Lib. v.
Hexæmetra
cap. xv.
Quæ es
fustini?

Turcas hic
vocibus
utuntur:

Et Panno-
nes.

Et Persæ.
Idem hoc
in Zosimo,
Lib. iiii.

Tintinna-
bula Gra-
cu
Lib. iiii.

Lib. lxxx

In uide-
re.

Hodiunt, campanulâ uiuntur, ut significare inter se, cum uoluerint, possint.
 Et si haud prorsus eadem ibi causâ. Sed Suidas de illo ritu: Οἱ *ῥεῖ πολλοὶ*
οἱ τὰς φυλακὰς περιπαλῶντες καὶ περισκοπῶντες ἐρχόμενοι ἐπὶ τὰς φυλακὰς,
κώδωνας εἶχον, καὶ τοῖς ἐφόρῳ παρὰ τοὺς τοὺς κατὰ δόξαν, καὶ ἵνα οἱ φυλάσ-
σοντες ἀντιφθέρωνται: Circuitores, qui vigilias circuibant & explorabant,
euntes ad Vigiles, tintinnabula habebant, atque ea concutiebant exploran-
tes si quis dormiret, & ut vigilantes voce responderent. Quod nec hodie
 prorsus exoleuit, & in arcibus plerisque ad campanulam Vigilæ ex-
 citantur. Satis de istis: addo aliquid & de *Ignibus*, quos reperio crebrò.
 In Propertio:

Ignes Vig-
ilium.

Ignes castrorum, & Tasia pratoria surma.

Lib. III.

Lib. III.

In Statio:

— *noctisque per umbras*

Nunciat excubiis vigilas arsisse plateas.

x. Annal.

Lib. XXI.

In Tacito: *Apud Romanos inualidi ignes.* In Liuiο: *Pluribus ignibus,*
quàm pro numero manentium, in speciem factis. Ac. possis ad ignes referre,
 quibus cænæ & corporum curandorum causâ utebantur. quò Diodo-
 rus ducit, de Eumene: *Insisse suos luculentam flammam facere, per inter-*
ualla circiter viginti cubitorum, tamquam ad canam curamque corporis, se-
cundâ vigiliâ minorem, tertiâ minimam; ut procul spectantibus vera ca-
stra viderentur. Quos scilicet ignes ita structos, in noctem & Vigilias
 producebant, donec paulatim exstinguerentur. Et si tamen de *Facibus*
 propriè ad Vigilias, aliquid ex Dionysio suspicere, qui suprâ *φῆγν λαμ-*
πτήρων signanter dixit, id est *Facium lumina*. Item Statio, qui & ipse ver-
 bo *Facium* vsus:

Et sub canâ
struisti.

Lib. XIX.

Tamen &
Facies alia.

Lib. VIII.

Incertæq; faces, & iam male peruigil ignis.

de languidis excubiis & remissis, uti Tacitus *inualidos ignes.* Atque
 idem Statius, ubi crebras excubias & densas notat,

Lib. XII.

Contractæq; vices, & crebrior excubas ignis.

Quin & in Columnâ Traiani, ubi Vigiles ponuntur, video super eos in
 turris fenestrâ exsertam faciem: quid? ad illudendum, & ut accedentes
 noscerent? opinor.

Et si

Et si alio etiam fine ignes in turribus aut speculis fuisse, probè scio: nempe ad indicandum aliquid aut significandum. Cæsar: *Ignibus significatione facta, ex proximo castellis eò concursus est.* Tale hoc genus Græci dicunt *φρυκτῆς*. Suidas inter alios: *Phrycti, faces quadam è ligno factæ, quas super muros ferentes significant vicinis aut sociis cum vident hostes aduentantes.* Atque etiam cum socios vel auxilium vident: sed cum istos, gestant faces quietas; cum hostes, quatiunt & mouent. Talia Scholiastes Thucydidis: & res ab ipso Thucydide aliquoties memorata, & crebrò alibi in Græcorum actis. Conuenit quod Polybius *ὅτι τὰ ὑποσώων σημάειον*, per faces significare dicit: & varium vsum eius rei explicat, & posse pro litteris etiam esse. Cur hodie ignorant aut neglegunt? & alia vsurpant magis molesta, & minùs certa. Sed ille scriptor diffusè exsequitur Decimi libri fine, quem vide. Inuentum hoc Sinoni adtribuit Plinius: *Specularem significationem Troiano bello Sinon inuenit.* An verius de Palamede? cui plerique Græci, vt Sophocles:

— ὅς σε αὖ φρυκτῆρας,
 Ἰώντι φυλάξεις, τὰ δὲ δὸς σηματούχια
 ἔδειξας.

Vt Alcidas in Oratione in Palamedem: Πυρρὸς αὖ ἐσφίσσεται, ἀλλ' ἐφ' ἡμετέρῳ κακῷ: *Faces inuenit, sed in nostrum malum.* Ipse Palamedes apud Gorgiam ait, ἔξωρνήσθαι πυρρὸς, κατ' ἰσχύς καὶ ταχέως ἀγγίλους: *inuenisse faces, optimos & celerrimos nuncios.* Et quod tamen Plinius de Sinone, causam habet, quod illum volunt sustulisse facem quā Græcos aduocabat.

Q. Calaber:

Δὴ τὸτ' ἀρ' αἰθαλόεσσι τὴν αἰά πυρρὸν ἄρρε
Δεικνὺς ἀργείισι πυρρὸς σέλας:

*Tunc Sino flagrantem faculam sublime lenauit,
Ostendens Græcis ignis decus.*

Romani in-
serdum vsq.

In Iberic.

11. Gallie.

Romani etiam vsurparunt, vt Scipio apud Numantiam, quem Appianus scribit *diuississe castra & per partes assignasse Tribunis, cum precepto, ut si impeterentur ab hoste, de die panno rubro in hastā sublato significarent; de nocte, igne.* Vt Cæsar: *Celeriter, vt antè imperauerat, ignibus significatione factā, ex proximis castris eò concursum est.* Vegetius inter vsitata refert: *Si diuisa sint copia, per noctem flammis, per diem fumo significari facijs.*

DIALOG. X.

De imperiis castrorum, & administratione in his talibus. Tribuni per vices faciunt. Et Salutationes ducum.

TA NDEM, tandem, de Vigilijs absoluimus, & ad *Exercitia* imus.

A V D. Nec nunc quidem plenè. L I P S. Quid autem abest? A V D. De Tribuno siue Tribunis, quos crebro Polybius & tu nominastis, & ferè duos, aut vnum. Quis igitur iste? certus, an quem casus dabat? L I P S. Ille verò certus, & nihil hic à casu. Commodè autem petis: & dabo. quia facit non ad dicta solùm, sed dicenda. Ordo in hac administratione certus fuit, nec omnes Tribuni simul imperitarunt, nequa confusio aut dissensio etiam, esset. Scis illud vetus, * Οὐκ ἀγαθὸν πολὺν κοίτην. Quā serie & discretione, ista Polybij verba dicent: recita.

* Multorum
imperium
non utile.

POLYB.

Τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῶν
πλευρῶν, δύο τῶν χιλιάρχων ὁ-
μοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τὴν κατὰ
τὴν στρατιωτικὴν ἀπὸ τῆς ἐπιμέλειαν οὗτοι
ποιοῦνται. κατὰ δύο γὰρ σφῆρες
αὐτοὶ διελόντες ἀνὰ μέρους τῶν
ἐκ μέρους τῶν δίμηνων ἀρχον-
σι, καὶ πάσης ὁμαχίας τῆς
ἐν τοῖς παίδεσι περὶ τῶν

*Vniuersam lateris pro-
bationem duo Tribuni fa-
ciunt. Similiter aliam etiam
castrissem curam hi sunt qui
gerunt. Nam in binos &
binos se diuidentes, semestris
spatij duos menses impe-
rant, & quos ea sors tan-
git, vniuersæ administrationi
castrensis*

χερίας. δι' αὐτὸς τρέπος τῆς ἀρ-
χῆς μὲν ἐ τῶν πραιφέκτων ὡς
ἐστὶν συμμάχοις. οἱ δ' ἰππεῖς καὶ
ταξιάρχοι, πάντες ἅμα τῇ φω-
τὶ ὡδραγίνονται ὡρὸς τὰς τῶν
χιλιάρχων σκηνάς. οἱ ὃ χιλίαρ-
χοι ὡρὸς τὸν ὑπατον, καὶ ἐν
μὲν τὸ κατεπεύγον αἱ ὡδραγέ-
λαι τοῖς χιλιάρχοις, οἱ ὃ χιλίαρ-
χοι τοῖς ἰππῶσι καὶ ταξιάρχοις.
ὡτοὶ δὲ τοῖς πολλοῖς, ὅταν ἐκά-
στων ὁ καιρὸς ᾖ.

castrensitunc praesunt. Idem
imperitandi modus Praefe-
ctorum in socios. Equites ve-
rò ex Centuriones cum primâ
luce veniunt ad tentoria Tri-
bunorum, Tribuni ad Con-
sulis : atque ille quidquid
agendum Tribunis edicit :
Tribuni equitibus Centu-
rionibusque : isti vulgo mi-
litum, cum tempus cuique
rei venit.

„ *Vniuersam lateris probationem.*] Hoc ad castrorum munitionem
spectat, de quâ dictum.

„ *Duo Tribuni.*] E quaque legione vnus, vt iam audies.

„ *Aliam etiam castrensem curam.*] Nempe vigilias disponere, circui-
re; tesseras & signum dare; denique, quidquid ad vsum, imperare. Sed Munera
Tribunorū.
inprimis etiam ius dicebant, & causas siue lites militares cognoscebant.
Luius: *Tribunos & iura reddere in principiis sinebant, & signum ab eis* Lib. xxxiii
petebant. Imò puniebant etiam, & de capite cognoscebant. in Poly-
bio infra.

„ *In binos & binos se diuidentes.*] Totum hoc ita ex audio, vt velit
vnius legionis sex Tribunos in tres se partes diuississe, & binos imperasse
per binos menses. Ita, cum duæ legiones in castris, quattuor erant qui
imperabant: sed nec ij continuò, diebusque, nisi fallor, alternis. Id à Con-
sulibus quoque factum, cum vterque in vnis castris, vt imperia in dies
demutarent. Causâ sic censendi non vno loco Polybius (in totâ hac re
castrensi :) qui ferè ad vnum Tribunum omnia refert. Ad vnum dico,
cum de vnâ legione; ad duos, cum de duabus. Nisi obseruas, hærebis sæ-
pè in eius verbis. Ista diuisio commoda fuit & prudens : commoda ad
alternam requiem; prudens ad concordiam. Quisque enim suis diebus
& mensibus; in suâ legione, imperium inhibebat. Ad hanc diuisionem
spectauit Luius : *Secunda legionis Fuluius Tribunus militum erat, is suis* Diuisio
Tribunorū.
mensibus dimisit legionem. Difertè ait *menses*, multitudinis numero : &
Polybius hic *duos menses*. Alioqui potuisset diuisio institui, vt è quaque
legione vnus in mensem Sed non est ita. & quæ ratio in Centurionibus
duobus valuit, ea hic : vt altero ægro aut impedito, alter nihilominus
munia obiret. Libet etiam quærere, cur in *semitre* tantum; cur non dif-
creti sic in totum annum? Ratio fuit, quòd annus a legionibus & negotijs

*A Consulū
exemplo.*

*Vnus in diē
imperabat.*

Lib. xxxv.

*Alia diui-
sio cetera.*

*Cur seme-
stris ea fuit.*

inæqualis. Æstas tota in expeditione & opere; hiems pigra & otiosa. Nequis ergo queri posset, aut honoratum se parum, aut nimis oneratum; omnes ad res aut otium admittebant, prout tempora erant. Cogitandum etiam, an non hæc semestris diuifio occasionem dederit *Tribunus Semestribus*, de quibus dixi.

„ *Idem imperitandi modus Præfectorum in socios.*] Qui Præfecti Tribunis vbique adæquantur.

Equitum nomina Decuriones. „ *Equites verò & Centuriones.*] Omnesne equites? indefinite dicit: sed Decuriones intellegi tantum, ratio & exemplum dicere videntur: vt iuerint modò ij, qui in imperio. Certè alius ille numerus prægrandis.

Centuriones & Decuriones ad Tribunos. „ *Cum primâ luce veniunt ad tentoria Tribunorum.*] Ita me Deus, hoc pulchrum. Ecce sexaginta Centuriones, triginta Decuriones (in vnâ legione supputo.) veniunt agmine, & compositè, ad Tribunos: (omnesne? an eos modò, quorum illis mensibus imperium? hoc verius.) veniunt, inquam, ad Tribunos, per speciem officij, vt saluent & vt deducant. Quid tum? ipsi Tribuni cum hoc comitatu ad Imperatorem summum. Nonne decorè omnia & vtiliter, ad dignitatem imperantium augendam? ad imprimendam subditis venerationem? Iosephus de totâ istâ

Iib. iiii. Excid.

ic: Ὅτι δὲ τὸ πρῶτον, τὸ στρατιωτικὸν μὴ ὅτι τὰς εκατοντάρχας ἕκαστοι, πρὸς δὲ τὰς χιλιάρχας ἑποιοῦσι τὰς ἀσπίδας, μὲν δ' ὦν πρὸς τὴν ἡγεμονίαν τῶν ὅλων οἱ ἑκατάρχαι πάντες: *Manè & sub auroram, milites quidem singuli ad Centuriones, ad Tribunos porro isti conueniunt salutatari: cum quibus ad Ducem primum omnes deinde ordinum duces.* Eadem dicit quæ Polybius: sed hoc amplius de militibus, quod ij quoque venerint è suâ quisque centuriâ salutatari ducem. Iam addit noster:

isignum manè datum Tribuni.
Lib. iiii.

„ *Ille quidquid agendum, Tribunis edicit.*] Non otiosa hæc aut honoraria tantum salutatio, sed visio, *Numquid vellent?* Itaque Imperator tunc ijs *Signum dabat*, atque alia pro tempore edicebat agenda. De Signo, clarè ita Iosephus: Ὅτι δὲ αὐτοῖς τὸ πρῶτον ἡδὺς σημεῖον, καὶ τὰ ἄλλα παραγγέλματα δίδωσι διαφέροντες τὰς ὑποταγμένους: *Ipsè verò (Imp.) inquit illis ex more Signum dat & alia mandata perferenda ad subiectos.* Cur tam

• Nisi & in diurnis excubijs velimus fuisse.

Ordo in imperijs.

Lib. v.

men tam manè signum? nam illud * nocturnum opinor intellegi, & vigiliarum. Ideò, quia & Tribuni plerumque diem occupati; & ipse Imperator huc illuc distrahi poterat, & abire. Prouidè igitur & maturè: atque ipsi tamen apud se habebant, donec promendi tempus, & vespere peterent Centuriones. Sed vide mihi etiam pulcherrimum imperandi modum. Imperator Tribunis edicit; isti Centurionibus; Centuriones suis. Qui ipse apud Spartanos, vt scribit Thucydides: βασιλεὺς ἀρχὸς ὧν ἐκείνῃ πάντα ἀρχεται, καὶ τοῖς μὴ πολεμάρχους αὐτὸς φέρει τὸ δῖον, οἱ δὲ τοῖς λοχαγοῖς, ἐκείνοι δὲ τοῖς πεντηκοντατῆρσι, αὐτὸς δὲ ἑπὶ τοῖς ἐνωμοτάρχεσι, καὶ ἑποὶ τῇ ζωοπορίᾳ: *Rex cùm ducit, ab eo omne imperium. & ipse quidem Polemarchus (velut Tribuni sunt) quod opus est edicit; isti Centurionibus, hi Quinquagenarijs; hi Decanis; hi Decuriæ.* Profsus idem ordo, nisi quod plusculum etiam sectus. At in illo Romano leuiter innouasse Paullos

Ami-

Æmilius videtur, de quo ita Lilius: Vt ordine ac sine tumultu omnia in agmine, ad nutum imperiūque Ducis fierent, prouidit. Vbi omnibus simul pronuntiaretur quid fieret, neque omnes exaudirent, incerto imperio accepto, alios ab se adijcientes plus eo quod imperatum sit, alios minus facere. clamores deinde dissonos oriri omnibus locis, & prius hostes quam ipsos quid pareretur scire. Placere igitur Tribunum militum Primopilo legionis secretum edere imperium, illum & dein singulos proximo cuique in ordine Centurioni dicere quid opus factū sit: siue à primis signis ad nouissimum agmen, siue ab extremis ad primos perferendum sit. Seneca huc spectauit, Epist. LX. Quod in exercitiis his, quos magni Imperatores ordinant, fieri videmus, ut imperium duci simul omnes copia sentiant, sic disposita ut signum ab vno datum peditem simul equitemque percurrat: hoc aliquanto magis necessarium esse nobis. Orthonis etiam illud apud Tacitum huc refero: Ita se Ducum auctoritas, & sic rigor disciplina habet, ut multa Centuriones Tribunūsq̃ tantū iuberi expedias. Sic enim rectè scripsimus, cum antea vulgatum esset; multa per Centuriones. Quis nescit autem per Centuriones omnia iuberi? sed hoc Otho ait, quædam secreta imperia esse, & ipsis tantum Tribunis Centurionibusq̃ edita: quicū opus, promant.

1. Hist.

Tacitus explicatum.

DIALOG. XI.

Ad Exercitia transitum. Ea diuisa, & primò dictum de Oneris exercitiis. Tulisse cibos, vallos, sarcinas, præter arma.

SED heus, vel nunc denique Labyrinthum hunc euasimus, & ventum ad Exercitia, alteram Disciplinæ partem. Absoluimus, an producimus? Longiuscula enim est, & licebit Augurum verbo, *Alio die.* Hoc magis, quod dum castra & Vigiliis ambimus, urbem ambiuimus, & ad locum venimus vnde digressi. Ergo ne domum? Quid rides? **A** V D. Nam tu mihi facere, quod fæminæ in amantes, videris. **L** I P S. Quâ causâ? **A** V D. Subducere te paullum, ut magis incites. Quid autem opus? famem meam vides, quæ ipsâ auditione crescit. Res enim magis magisque allicit. & ut in puteis quod plus sumitur, melior dulciorque aqua euadit: sic in hac militari re, ad meum quidem gustum. Perge, & suggere. **L** I P S. Sed enim ipse puteus noster deficit, Polybius inquam: nec ille de Exercitiis verbum. **A** V D. Tu Polybius esto, & è pectore isto prome. Ibi quoque Musarum fontes saliant. **L** I P S. Theatrum hoc, ut video, iterum referandum est, & fabella tota pergenda. Ergo porro ambulemus paullum, vel extra hanc urbem. De Exercitiis autem ut ordine dicam, triplicia ea facio: *Oneris, Operis, Armorum.* De primis, succurrit **M.** Tullium aliquid scripsisse, quod vsui erit, & pro Polybio vicarium hunc dabo. Verba sunt è Tusculanâ secundâ, cum laborem dilaudat & commendat ab exemplo militari.

Nostri exercitus primū, unde nomen habeant, vides. CICERO.

„ deinde quis labor & quantus Agminis? Ferre plus dimidiati mensis cibaria, ferre siquid ad usum velint, ferre val-
 „ lum. Nam scutum, gladium, galeam nostri milites in onere
 „ non plus numerant, quàm humeros, lacertos, manus. Arma
 „ enim membra esse militis dicunt, quæ quidem ita geruntur
 „ aptè, ut si usus foret, abiectis oneribus, expeditis armis ut
 „ membris pugnare possint.

Romanila
boriosissimi
Fabii tole-
rare.
In Mario.
 Pleraque hic omnia, quæ ad *Oneris* exercitia spectant; v'surpata Romanis præter & supra pleraque gentes. Quid simile vsquam, quale hic legis, & audies? Atque eius rei fructus, indurescere, & corpus habere cuique labori ferendo. Plutarchus quidem de Romanis nostris tradidit, eos sic fuisse laboribus suetos factosque (διακονῶντες vno verbo) ut nec sudantem, nec suffirantem quemquam cerneret: idque in diuturnâ illâ pugna cum Cimbris magno assu & acri concursu, Q. Catulum notasse, & ad Senatum sic scripsisse.

„ *Nostris exercitus unde nomen.*] Clarum, quod ab exercendo. Vegetius: *Exercitus ex re ipsâ atque opere exercitiij nomen accepit.* Varro: *Exercitus, quod exercitando fit melior.* Planè melior, fortiorque. Hippocrates: οἱ γὰρ ἀγυμναστοὶ ὥς ἀνδραγατῶν τὸ πᾶν τὸς κοινῶσι πόνοι: *In exercitati homines ab omni labore fatigantur.* Et idem generatim prolocutus: Παύρην ἐν γυμνασίῳ, καὶ ἀνδρῶν τὸ σῶμα πόνοις. πόνοις δὲ ἐν γυμνασίῳ, καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρὸν πύει: *Desidia humectat, & imbecillum corpus fluidumque reddit; labor siccit, & robustum strictumque corpus facit.*

„ *Qui labor & quantus agminis.*] Alia enim exercitia omittit, illa sola agminis, id est *Oneris* diducit. Quæ profectò magna, & Virgilij verbo, panè iniusta. Ille sic de istâ re:

„ *Non secus ac patris acer Romanus in armis*
Iniusto sub fasce viam dum carpit, & ante
Hosti expectatum positus stat in ordine castris.

Lib. xi.
cap. 117.
Onera in
Fasce.
 Eius exemplo Fabius: *Assueta gymnasio & oleo corpora, quamlibet sint in suis certaminibus speciosa atque robusta, si militare iter fascisque & vigiliis imperes, deficient & quarant victores suos.* Fasces & ipse dixit, quia sic alligatas ferebant velut in fascem farcinas: & malè atque imperitè, qui hic *Falces*.

„ *Ferre plus dimidiati mensis cibaria.*] Quattuor *Oneris* genera militibus imponit, *Cibum, Vtensilia, Vallum, Arma.* De cibo, ait, *Ferre plus dimidiati mensis.* Omnino plus: & saepe etiam totius mensis. Liuius: *Præ-tore dimisso Consul, menstruum iusso milite secum ferre, profectus est.* Idem in Epitoma, de Scipione Numantino: *Militem triginta dierum frumentum ferre cogebat.* Paullò minus in Cæfare de Afranianis: *Frumenti copiam legionary nonnullam habebant, quod dierum vigintiduum ab Herda-*
frumen-

frumentum iussu erant efferre: cetrati auxiliariésque nullam, quorum erant & facultates ad parandum exigua, & corpora insueta ad onera portanda. Tot dierum portasse legionarios vides, sed solos. Auxiliares, inquit, insoliti erant & rudes ferendi. Mansit hæc durities etiam molliore ævo, & in Principum inferiorum rebus onera ista legis. In Alexandro Lampridii: *Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut in mansionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & septem, ut solent, diernam, nisi in barbarico: quamvis & illic mulus eos & camelus adiuuerit.* En illo quoque ævo septemdecim dierum (id est, plus dimidiatum mensis, ut in Cicerone) cibaria ferebant: idque etiam inter socios & amicos, nisi quod remisit & laxauit paullum Alexander. Remisit, sed non dissoluit, nam & postea dierum hunc numerum reperio in Ammiano: *Tantum ex annona decem & septem dierum, quam in expeditionem pergens veherebat cervicibus miles.* Sed an isto ævo frumentum ipsum datum & latum, an vero panis excoctus, quem Buccellatum (quia sectus in buccas) vocabant, ambigo: imò potius iste. Spartianus in Pescennio: *Pistorum sequi expeditionem prohibuit, buccellato iubens milites, & omnes, contentos esse.* Dat intellegi, Buccellatum communem cibum fuisse: sed delicatesiores quosdam asperitatem illam aut siccitatem refugisse, & habuisse in exercitu pectores ad panem recentem. Ille vetuit, & iussit milites, imò & omnes (Legatos, Duces, honestiores) eo cum alijs uti. Ammianus in Iuliani rebus: *Viginti dierum frumentum ad usus diuturnitatem excoctum, Buccellatum, ut vulgò appellant, humeris imposuit libentium militum.* Atque ut verum fatear, posterior ista ratio veteri utilior & prior: quia ponderis minus, in mensurâ & modo eodem frumenti. Præcopius de Iohanne quodam Præfecto Prætorij sub Iustiniano: *Panem qui in exercitu fertur, his est consuetudo in clibanum ponere, ut diligenter coctus diu duret, ne citò corrumpi posset: verum eundem pondere à primo desiccare, pro quarta minimum parte, necessum est.* Addit deinde, varum & vastrum illum Iohannem, ut pondus hoc lucris sibi faceret, nec sumptus tamen ad ignem adderet, panem hunc in blaneis iussisse siccari, ut in speciem coctus videretur: sed eundem in naues illatum (maritima tunc fortè expeditio erat) statim in farinam solutum, eamque olidam & rancidam, cuius esu milites inciderunt in morbos. Sed panis igitur talis, his inquam coctus: quod nomen hodie

Auxiliares non ferunt.

Lib. xvii.

Buccellatum ferunt.

Lib. i. Bell. Wandal.

Biscoctus panis.

Cap. x.

Cibi in partibus aut facie.

Mind

Μὴδ' ὅτι ὑποζύγιον, ἀλλ' ἐν πάρεσι δέχ' ἡμερῶν ἔχεν ἰσθδία: *Neque in iumentis, sed in saccis decem dierum habere cibaria.* Atque habes de onere frumenti. A v d. *Quæro.* ipsius olim frumenti an farinæ? L i p s. De frumento memini legere tantum. A v d. Vnde igitur panis, cum opus, & qui comminuebant? L i p s. Aut tundeant pinsciantque, aut molis manuariis frangebant. Certè istas quoque inter instrumenta militaria fuisse, & comitatas castra, dicas ex Livio. apud quem varij Italiæ populi Scipioni ituro in Africam conferunt, *scuta, galeas, hastas, secures, rutra, falces, alveolos, molas.* Sed & Plutarchus auctor, Antonij exercitum è Parthiâ reducem, fame tentatum, *quodd' agrè frumentari liceret, & deficeretur molis: quæ relicta ommissaq; fuerant, iumentis partim mortuis, partim ad agros ferendos translatis.* Ergo & in lumentis hæc ferebantur.

Mola in exercitu.

Lib. xxj x.

Vtenilia Romanorū.

„ *Ferre siquid ad usum velint.* Hæc sunt, quæ Vtenilia dixi. quæ illa? Partem eorum Iosephus dat: *Ferunt,* inquit, *Romani pedites hastam & scutum:* Περὶ δὲ τούτοις, ὁπίονα καὶ κόρπον, ἄμυντα καὶ πέλεκυν. περὶ δὲ ἵματια καὶ ὀρέπανον καὶ ἄλυσιν: *Præter ista, ferram, & corbem, rutrum, & securim; amplius, lorum, falcem, & catenam.* Multa sanè hæc onera, & pertinent pleraque ad lignandum, pabulandum, muniendum: postremum, id est *Catena*, ad captiuos vinciendos. Sed tu me respicis, & vultu rogas an hæc tulerint omnia? Ista, & plura etiam. nam vbi olla, veru, & talia ad victum? Atqui tulisse ista cum Appianus in Ibericis dicit, rum ipsa res vult & monumenta antiqua ostendunt. In columnâ Traiani militem sic videas:

„ *Ferre vallum.*] Tertium id onus. Sed vallum, an vallos tulere? Sæpe & plurimum vallos. In Liuius de septenis, vbi Scipio disciplinam reformabat ad Numantiam: *Triginta dierum frumentum ac septenos vallos ferre cogebat.* In eodem de duodenis. *Armati cum cibariis in quinque dies, vallisque duodenis Martio in campo adessent.* Sed hæc rationa ex vsu & more fuit, ferre ternos aut quaternos. Ipse Polybius, vbi ex professo de Vallis, libro xv. *Ἐξὰντις πέρι τρεῖς καὶ τέτταρες συνθεῖς τῶ ἀλλήλοις: Vnus vir fert tres aut quattuor, simul eos componens.* Isti autem ferebantur, vt statim liceret vallare se & munire, si castra subito locanda, aut alia necessitas esset. Cogita numerum militum, qui fuere in Consulari exercitu supra *sedecim milia*: ter aut quater tot vallos: profecto densa & firma munio statim strui potuit, contra equitem peditemque. Ita nec in agmine facile fuit eos opprimere aut dissipare.

„ *Ngm scutum, galeam.*] Quartum onus, Arma. Imò non onus, ait Cicero, & habent milites quasi sua membra. Tale de Annibalis veterano milite Silius, aspectu & imitatione non dubiâ Ciceronis:

Ac ne nocte quidem clypeus ensesue repositi,

Non pharetra aut iscula, & pro membris arma fuere.

Simile Hegesippus, apud quem sic Romani: *Alis arma oneri sunt, nobis integumento quia vsu lenantur.* Sed addit Cicero, aptè gesta fuisse. quod videre est in imagine supra positâ à columnâ Traiani. Pender galea ab dextro humero ad pectus; scutum in sinistra; in eadem, pertica cum sarcinis. Polybius tamen ait, *scutum ab humeris loro reuinctum pendisse, manibus tulisse pila & vallos.* Sed Galea cur non in capite? id quoque ad duriciam, vt incederent eo nudo. Sed tu, quid ad ista? files? A v d. Strupore quidem defixus. Tot & talia vt vir vnus tulerit? mihi non vir, sed iumentum. L i p s. Rectissime dicis, & sic Iosephus comparat, qui scribit *ὁλίγον ὀπίσθεν τῶν ἀχθοφόρων ὄρεον τὸν πεζόν*: Parum abesse à mulis *sarcinarijs* peditem Romanum. Itaque & *Mulos* ioco etiam vocabant, an ipsos milites, an Furculas eorum? Festus: *Muli Mariani dici solebant*

C. Marij instituto, cuius milites in furcâ interpositâ tabellâ, varicosius onera sua portare adfuerant. Frontinus: *C. Marius recidendorum impedimentorum gratiâ, quibus maxime agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facili requies esset.* Vnde & in prouerbiū tractum est, *Muli Mariani*. Tales istas Furculas appellarunt *Aerumnulas*: quod Festus in eâ voce notat. Et sic quidem onusti milites, quod admirationem tuam intendar, iter grande sæpe conficiebant. Vegetius tirones suos adfuefacit, *pondus baiulare usque ad sexaginta libras, & iter facere gradu militari: quibus in arduis expeditionibus, necefitas imminet, annonam pariter & arma portandi.* Ait *grada militari*: qui scilicet grandior, atque ita quasi prouerbialiter

Plantus: *Quin hinc metimur gradibus militaris?* Sed quod istud iter & quantum, dignum sit inquiri Vegetius ita definit: *Hoc quinque astinis, viginti quinque millia passuum, militari gradu confici.*

Vallorum numerus.

Epist. viii. Lib. iiii.

Eorum utilitas.

Arma pro membris.

Lib. xi.

Lib. iiii.

Ratio ferendorum.

Lib. xvii.

Romani muli.

Lib. iiii. cap. i.

Onusti diu ambulans.

Lib. i.

cap. xix.

Credo in veteri onere plus fuisse.

Cæsaris ca-
luriam.

fici. Et sunt pro hoc modo, aut supra eum (vbi celeritate opus) exempla. Vt in Hirtio, de Cæsare, bello Africo: *Tertiâ vigiliâ egressus ab Agar, sedecim millia passuum nocte progressus, ad Thapsum castra ponit.* En tor illa millia conficit nec sex totis horis, idque nocturnis, & (quod notes) æstiuus. Eæ autem sanè noctu breuiores, pro more Romano : atque hæc sub Iunium mensẽ gesta. In ipso Cæsare, ad Gergouiam nuncio accepto de Æduorum defectione, post mediam noctem *legiones quattuor expeditas, & equitatum educit: passuum millia xx v. progressus, agmen Æduorum conspicit, moratur, in deditiõem accipit: tribusque horis, nocturnis exercitus ad quietem datu: summo studio militum, ante ortum solis, in castra redit.* Ita quinquaginta millia conficit à mediâ nocte ad diei alterius initium: sed, quod sanè mirum, rebus gerendis & hoste impeditus. Sed & idem Cæsar, periclitante Q Cicerone, cum M. Crassus horâ tertiâ diei aduenisset, *eo die circiter viginti millia passuum progreditur.* Nec longè

Macedones
ad Romanâ
militiam.

aliter Macedones, de quibus Polyænus: *Philippus exercebat unâ cum armis trecenta fape stadia ambulare, ferentes galeas, peltas, pcreas, sarissas, & præterea comæatum, & quæcumque vasa cossidiani vsus.* Reddidi fideliter ipsa verba: & nōne hæc sunt milliaria triginta septem amplius? Vide & sarcinas, & arma, haud longè abeunt à duritiâ Romanâ. Imò verò in frumenti modo paria fecisse etiam lego, & menstruum tulisse. Frontinus:

Lib 14116
capit. n

Philippus cum primùm exercitum constitueret, vehiculorum vsum omnibus interdixit. equitibus non amplius quàm singulos calones habere permisit, pedibus autem denis singulos, qui & molas & funes ferrent. In æstina excubitibus triginta dierum farinam collo portari imperauit. O eximium regem, & dignum filio Alexandro! cuius felicitas tamen & magnitudo fuit à virtutē & seminibus paternis. Nec Macedones ista solum, sed de Cartis

Etiam Cat-
si præci.

Tacitus: *Omne robur in pedite, quẽ super arma ferramentis quoque & copis onerant.* Quin & Turcas hodie, *ollam aneam, scutellam, securim, igniarium, sacculum cum annonâ, & talia quædam ferre, scimus per eos qui videre.* Quid nostra ad hæc ignauia? refragatur, aut ridet: & tantum ab onere ferendo absunt, vt vix sua arma. quid arma? imò. vix sese ferunt, & pedites etiam videas in equo vehi. Quam malè memores dicti illius Scipionis! qui tales quosdam ignauos cum in agmine suo vidisset, equis iussit detrahi, & addidit: *Nihil ab eo milite boni expectandum, qui pedibus suis ambulare non posset.* Appianus in Ibericis: A v d. Quidquid adfers, non desino admirationis, nec video qui tot onera iis lata. L i p s. Commodè & facilè, sed doctore vsu. Nam à primo tirocinio discifabant, & assiduò deinde vsurpabant. *Nihil autem est, ait verè Vegetius, quod non assidua meditatio facillimum reddat.* A v d. Sed quæro tamen, an non Serui iis & iumenta? Si hæc fuerunt, quid opus illa ipsos ferre?

Calones
etiã pauci.

L i p s. Respondebo distinctè. Habuere seruos, sed nec multos, nec vulgò. Tribuni, Centuriones, & digniores militum habebant: gregarij non habebant. Sallustius, de Metello: *Ne lix exercitum sequerentur. ne miles gregarius in castris, nèc in agmine, seruum aut iumentum haberet.* Vides ampu-

In Iug.

amputata hæc adiumenta inertæ, & neutrum gregariis licuisse. Sed addit idem etiam Sallustius: ceteris arctè modum statuisse. id est, dignioribus quoque præfuisse, ultra quos & quot non haberent. Nec aliter in veteri militia; in sequenti, hoc & alia solutiora. Tacitus de Vitelliano exercitu: *Sexaginta millia armatorum sequebantur licentiâ corruptâ. Calonus numerus amplior.* Grandis numerus, & supra ipsum militum: quod probò nostro Censori non probum, & inter corruptelas militia; habet. Iosephus tamen aliter, qui de numerosis istis calonibus recenset, & parte aliquâ probat. *Erât, inquit, Vespasiano, ad sexaginta millia militum, præter calones, qui multis admodum sequebantur, usu & peritiâ militari vix infra dominos ponendi. Nam & in pace, assidue exercitijs eorum intersunt, & in bello cum ijs versantur & periclitantur. adeo ut nec peritiâ nec robore à quoquam, nisi à solis dominis vincantur. In quo admirari est Romanorum prudentiam, qui famulos ita assuefaciunt & instituunt, ut non solum ad vite officia, sed ab belli munia sint apti.* Discis ex eo Calones istos grandiores fuisse, & bello quoque bonos quod Iosephus laudat & prudentiæ ascribit; me dissentiente, qui puto turbam hæc semper corrumpendæ disciplinæ esse. Sed de Seruis rârùm est: à quibus *Lixæ* diuersi, qui velut negotiatores, quæstus sui causâ castra sequebantur. De quibus aliàs. Nunc de Iumentis, dico. ea quoque in castris plura fuisse, sed gregarijs militibus non nisi ad vsum communem: nempe vt tentoria, vt molas, & siquid tale ferrent. Digniores sibi quædam habuere & ad proprium vsum. Reperies & his & vehiculis modum etiam positum: imò rarenter vehiculis eos vsos. quia hæc scilicet impediunt aut morantur iter, præsertim per angusta aut confragosa. Mei iudicii siquid est, malim & in nostrâ militiâ frequentiora iumenta *Sagmaria* esse, quàm currus: excipio quod ad Tormentorum vesturam.

Postea increbuerunt.

11. Hist.

Calones illi militares plane.

Iumenta multa publica.

DIALOG. XII.

De Agmine toto, tum de metatione castrorum, & metatoribus.

SEd illud etiam opportunè hic monebo (non enim ad lancem aut dimensum verba damus) compositos & ordinatos sub his oneribus iuisse, nec viæ tantum sed pugnæ aptos. Mira eorum hic prouidentia & dispositio, quam licet è Polybio cognoscas. Puér librum reddito, & tu legito: ego paullum hic confido.

Τὰς δ' ἐκ τῆς παρεμβολῆς *E castris suis discedunt* POLYB.
ἀναστραφέντας ποιεῖν τὴν *hunc in modum.* *Cum pri-*
πρόπον τῶτον ὅταν τὸ πρῶτον ση- *num signum datum est, ta-*
μὴν, καὶ ἀλούσι τὰς σκηνάς, *bernacula sua detendunt, &*
καὶ συνπθέσι τὰ φορτία πάντες. *sarcinas componunt omnes.*

οὔτε δὲ καθελὲν ἔξῃσι, ἕτ' ἀναστῆσαι πρότερον οὐδὲν αὐτῆς τῶν χιλιάρχων καὶ τῶ στρατοῦ σκευῆς. ὅταν δὲ τὸ δεύτερον, ἀναπείσῃ τὰ σκευοφόρα τοῖς ὑποζυγίοις. ἐπὶ δὲ τὸ τρίτον σημεῖον, παραγεῖν δεῖ τοὺς πρώτους, καὶ κινεῖν τὴν ὅλην παρεμβολὴν. εἰς μὲν οὖν τὴν πρώτην πορείαν, ὡς ἐπὶ πρῶτον, ταῦτα τοῖς τοῦ ἀπὸ πλάτους. τοῖς δὲ τὸ τῶν συμμάχων δεξιὸν ἀπὸ βάλλει κέρως. ἐξῆς δὲ τοῖς ἐπὶ τὰ τῶν παρασημεϊσμένων ὑποζυγίοις. καὶ δὲ τούτων πορεία τὸ πρῶτον τῶν ῥωμαίων ἀκολουθεῖ στρατόπεδον, ἔχον ὅππῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀποσκευῇ. ἐπὶ τὰ κατὰ τοῦ δεξιὸν τὸ δεύτερον στρατόπεδον, ἐπομμένων αὐτῶν τῶν ἰδίων ὑποζυγίων, ἔτ' τῶν συμμάχων ἀποσκευῆς, τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τεταγμένων. τελευταῖον γὰρ ἐν τῇ πορείᾳ τάσσει τὸ τῶν συμμάχων διώνυμον κέρως. οἱ δ' ἐπὶ πλείους μὲν ἀποσκευῆς τοῖς αὐτῶν ἑκάστος μέρεσι, ποτὲ δὲ πρὸς τὰ ὑποζύγια πλάγιοι πρὸς ἀπορρίπτονται, σιμῶντες ταῦτα, ἔτι δὲ ἀσφαλῆς τῶν τοῖς ἀσφαλιζόντες. παραδοχίας δ' ἔτις καὶ τὴν ἐργασίαν, τὰ μὲν ἄλλα

Sed nec detrachere, nec cōstituerē cuiquam tabernaculū fas, priusquam Tribunorum ἑῷ Imperatoris erigatur deponaturue. Cū verò secundū signum sonuit, imponunt sarcinas iumentis. Cū tertium, procedere oportet primos ἔτ' mouere tota castra. Ad primū autem agmē plerūque ponunt Extraordinariis. his succedit sociorū cornu Dexterum. Post istos sequuntur iumenta predictorū. Horum agmini succedit ἔτ' consequitur Roma in prima legio, à tergo habēs vasa sua ἔτ' impedimenta: tum secunda legio, cui subsequuntur iumenta sua, ἔτ' sociorum itē impedimenta, qui ad tergum locati sunt. Ultimum enim in agmine est sociorum cornu Sinistrum. Equites porrò interdum à tergo sunt quisque suae parti, interdum ad latera iumentis adequant, continentes ἔτ' coercentes ea ἔτ' securitatem item praestātes. Cū autē suspicio à tergo est, reliqua quidem

eodem

παρ' αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἔχει τσό-
πον. καὶ δ' ὁ παῖς συμμάχων
Ἰππότες, τὴν ἑραγίαν ἀντὶ
τῆς πρωτοπορείας μέγαλα μ-
βάνουσι. ὥστε ἡ μίαν ἡμέραν τὰ
μὲν ἦγείναι τῶν στρατοπέδων καὶ
τῶν κερμάτων, τὰ δὲ αὐτὰ πα-
λιν ἔπεται τὰ κατόπιν, ἵνα
τῆς περὶ τὰς ὑδρείας καὶ στω-
λογίας ἀπεραϊόμηται πάντες
Ἰππότες κοινωνῶσι, μέγαλα μ-
βάνοντες αἱ τὴν Ἰππὶ τῆς πρω-
τοπορείας ἐναλλαγὴ τάξιν.
ῥαίνονται δὲ καὶ ἐτέρω ῥύει πο-
ρείας ἐν τοῖς Ἰπποφάλεσι τῶν
κυρῶν, εἰάν ἀναπεπλημένους
ἔχωσι ῥόποις. ἄγουσι γὰρ τρι-
φάλαγγιν ὡς ἄλληλον τῶν
ἀσάτων ἢ περικύβιν καὶ τρια-
ρίων, τάξιοντες τὰ τῶν ἡγεμένων
σημαίων ὑποζύγια πρὸ πάντων.
Ἰππὶ δὲ ταῖς πρώταις σημαίαις
τὰ τῶν δουρίων, Ἰππὶ ὅ ταῖς δου-
τέραις τὰ τῶν τρίτων. ἢ καὶ λό-
γον αὐτῶς ἐναλλαγὴ αἱ πρῶτες
τὰ ὑποζύγια ταῖς σημαίαις. ἔ-
τι ὅ συντάξωσι τὴν προέαν,
ἐπὶ δὲ ὡς ὁρατὴ πῃ τῶν δεινῶν.
ποτὲ μὲν παρ' ἀσπίδα κλίνου-
τες, ποτὲ δ' Ἰππὶ δόρυ ὡς ἄγουσι
τὰς σημαίας ἐν τῶν ὑποζύ-

eodem modo atq; ordine ma-
nent, ipsi tantum Extraordi-
narij pro fronte tergum curāt,
eoque traducuntur: alternis
autem diebus altera legio et
alterum cornu praeceunt, ea-
demque rursum sequuntur. ut
commodi scilicet, quod ex a-
quatione aut pabulatione
integrā et illibatā evenit,
aqualiter omnes participes
fiant, mutantes semper ordi-
nem, ut alternatim primi in-
cedant. Viuntur et alio ge-
nere agminis temporibus intu-
tis, cum patētes habent locos.
Ducunt enim triplicem pha-
langem siue aciem equidistā-
tem, Hastatorum, Princi-
pum, Triariorum, iumenta
primorum manipulorum om-
nibus praeponentes, post autem
primos manipulos, iumenta
secundorum, post secundos, ter-
tiorum: atque hoc modo sem-
per alternatim iumenta col-
locantes. Ita agmine consti-
tuto, siquid hostile incidit, a-
liās ad scutum inclinantes,
aliās ad hastam, producunt
manipulos ex iumentis et im-

γίων πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπι-
φάνειαν. λοιπὸν ἐν βραχείᾳ χρόνῳ
ἔμια κινήσει τὸ μὲν τῶν ὀπλιτῶν
σύστημα λαμβάνει πρὸς ἀλάξεως
διάθεσιν, ἐὰν μήποτε προσεξελί-
ξαι δέησιν ἄσάτους, τότε τῶν ὑ-
ποζυγίων καὶ τῶν παρεποδρίων
τούτοις πληθὺς ὑπὸ τὰς πρὸς ἀ-
λαγμένους ὑπεσφαλκὸς ἔχει τὴν
καθήκοντος διὰ χῶρον πρὸς τὴν
κίνδυνον. ὅταν ὅ κτ' τὰς πορείας
ἐγίγνωσι στρατοπέδου, πρὸς πο-
ρῶσιν αἱ χιλιάρχους ἔ τῶν ταξι-
άρχων οἱ πρὸς τὸ τὸ μέρος αἰ-
πρωτάτω ὄντες. οἱ πρὸς ἐπειδὴν
συνθεάσων τὸν ὅλον τόπον, ὃ δὲ
στρατοπέδου, ἐν αὐτῷ ἰσὺ πρῶ-
τον μὲν διέλαν τὴν ἑστρατηγί-
α σκηνὴν, ὃ δὲ θέσει θείναι κτ' τὴν ἀρι-
στερόν, καὶ πρὸς πρὸς ἐπιφάνειαν ἔ
πλευρὰν τὴν περὶ τὴν σκηνὴν πρῶ-
τάσεως παρεμβάλλειν τὰ στρα-
τοπέδα. τῶν ὅ προκρίβειν, δια-
μετροῦν τὴν πρὸς τὴν σκηνήν.
μὲν ὅ τὰ τὴν διθείαν ἐφ' ἧς αἱ
σκηνὴν τίθενται τῶν χιλιάρχων.
ἐξ ἧς ὅ τὴν ταύτης παρὰ ἄλληλων,
ἀφ' ἧς ἀρχὴ τὰ στρατοπέδα πα-
ρεμβάλλειν. ὁμοίως ὅ ἔ τὰ πρὸς
βάτεροι μέρη ταῖς τὴν σκηνήν κα-
τεμερίσται ὁ γραμμαῖς, περὶ ὧν

pedimentis in hostium aspe-
ctum. Ceterum brevi tempo-
re armorum corpus accipit
pugna ordinem: nisi quod e-
uoluere Hastatos oporteat,
et iumenta ac subsequentem
iis multitudinem * habere
conuenientem locum ad dis-
crimen. Cum verò appropin-
quauerint ubi castra ponen-
da, praecunt Tribunus et
Centurionum illi, qui ad hoc
munus semper electi sunt. Hi
cum totum locum conspexe-
rint ubi metari oportet, in eo
primum capiunt et designat
Pratorium, ubi id ponere
oportebit iuxta ea qua dixi-
mus: et ad quod latus aspe-
ctumque loci Pratorio adia-
centis ponere legiones. His e-
lectis et captis, dimetiuntur
Pratorii ambitum: deinde
lineam rectam, ad quam ta-
bernacula Tribunorum lo-
cantur: tum aliam lineam,
aequidistantem, à quâ inci-
piunt metari legiones. Consi-
militer et latera utrimque
ad Pratorium dimetiuntur
et describunt lineis, de qui-
bus

* In Graeco
lego ἔχων.

ὑπεδείξαμεν ἄρτι διὰ πλείονων κτ'
μέρος. ἡγομένων ὅτι τῶν ἐν θρα-
χέϊ χερσὶν, διὰ τὸ ῥαδίαν εἶναι τὴν
καταμέτρησιν, ὡς ἀπάντων ὠρισ-
μένων ἐ συγῆθων ὄντων διασημά-
των. μὲν ὅτι ταῦτα σημαίαν ἐπεξου-
μίαν μὲν ἐ πρώτῃ, ἐν ᾗ δὲ τῷ
ἡθεὺς τὴν ἔσρατηγῶ σκηνὴν, δευ-
τέραν ὅτι τὴν ἐπὶ τῷ περικριθείσης
πλευρᾷ, τρίτην ἐπὶ μέσῃς τῷ τρα-
μῆς, ἐφ' ἧς οἱ χιλιάρχοι σκηνῶσι,
τετάρτην παροντίσιν τὰ στρα-
τόπεδα. ἐ ταύτας μὲν ποιῶσι φοι-
νικᾶς, τὴν ὅτι ἔσρατηγῶ λουκήν,
τὰ δ' ἐπὶ θάτερα ποτὲ μὲν ψιλὰ
δόρατα πηγύουσι, ποτὲ ὅτι σημαίας
ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων. γενομέ-
νων ὅτι τέτων, ἐξ ἧς τὰς ῥύμας διε-
μέτρησαν, ἐ δόρατα κατέπηξαν
ἐφ' ἐκάστης ῥύμης, ἐξ ὧν εἰκότως ὀ-
ταὶ ἐγγίστη τὰ στρατόπεδα καὶ τὰς
πορείας, ἐ γίνετ' αἰσύνος οὗτος ὁ τό-
πος τῷ παρεμβολῆς, αἰθέως ἅπαν-
τα γίνετ' ἡ πᾶσι γνώριμα, τεκμαι-
ρομένοις ἐ συλλογίζομένοις ἀπὸ τῷ
ἔσρατηγῶ σημαίας. λοιπὸν ἐκά-
στη σαφῶς γινώσκοντες ἐν ποίᾳ
ῥύμῃ, καὶ ποίῳ τόπῳ τῷ ῥύμης σκη-
νοῦν, διὰ τὸ πάντας αἰετὴν αὐτὴν τό-
πον ἐπέχειν τῷ στρατοπέδῳ. γί-
νεται τὸ πᾶσι γνώριμον οἷον τὰν οὐρανὸν

bus diximus ubertim & distinctè. His in breui absolutis, quoniam facilis dimensio, omnibus interuallis definitis iamantè & consuetis: tum Vexillum designunt, unum quidem & primum in loco ubi Pratorium ponendum; secundum in latere electo; tertium in mediâ lineâ ubi Tribuni tendunt; quartum, ubi legiones. Et hæc quidem faciunt punicea, illud autem Imperatoris album: ad latera porrò interdum tennes hastas designunt, interdum vexilla coloris alterius. His factis, Strigas dimetiuntur, & hastas in quaque eâ designunt: è quibus, cum appropinquarunt copie & in conspectu habent castra, statim omnia omnibus innotescunt, indicio & ratiocinio vsis à Pratorij signo. Et cum quisque sciat in quâ Strigâ, & quâ parte tendat, (semper enim in eâdem:) fit quiddam simile, ut si exercitus in notam & suam urbem

πόλιν εἰσὶν στρατὸν πεδονεῖν χωρὶς. *urbem ingrediatur. Illic*
 ἔνθεν ἐκεῖ διακλίναντας ἀπὸ τῶν *enim statim à portis decli-*
 πυλῶν, διθῶς ἑκάστοις προάγει, *nantes procedunt, & quisq;*
 ἔκαστος πρὸς τὰς ἰδίας οἰ- *veniūt ad suas edes sine am-*
 κήσεις ἀδιαπύτως, διὰ τὸ καθόλου *bage aut errore: quoniam &*
 ἔκαστος μέρος γνωσκειν, ποῦ τὸ πό- *uniuersè & in parte cogno-*
 λεῖός ἐστιν αὐτοῖς ἢ κατὰ λυσις, τὸ δὲ *scunt, quā regione urbis iis*
 πρὸς πλησίον τοῖς καὶ περὶ τὰς *diuertendum. Simile igitur*
 ῥωμαϊκὰς συμβαίνει στρατὸν πεδεί- *& in Romanis metationi-*
 ας, ἢ ἔδοκεσι ῥωμαῖοι καταδιώ- *bis euenit: eoque videntur*
 κοντες τὴν ἐν τοῖς διχρήρειαν, τὴν *Romani, facilitatem hanc*
 ἐναντίαν ὁδὸν πορεύεσθαι τοῖς ἐλ- *spectantes, contrariam Gra-*
 λησι κατὰ τὸ μέρος. οἱ μὲν γὰρ *cis hac in parte viam insti-*
 Ἕλληνες ἐν τῇ στρατὸν πεδονεῖν ἡτοῦν- *tisse. Graci enim in metatio-*
 ται κυριώτατον τὸ κατακολληθῆναι *ne praeipuum censent, sequi*
 ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ὁχυρότη- *& captare ex ipsis locis fir-*
 σιν, ἀλλὰ μὲν ἐκκλίνοντες τὴν περὶ *mitatem: simul & labo-*
 τὰς ταφρέας ταλαιπωρεῖαν, ἀλ- *rem muniendi detractan-*
 λὰ δὲ νομίζοντες ἔχει ὁμοίαν εἶναι *tes, tum & censentes haud*
 ταῖς χροποιήτας ἀσφαλείας, ταῖς *pares esse naturalibus ma-*
 δὲ αὐτῆς τὸ φύσεως ὅτι τῶν τό- *nufactas munitiones. Ita-*
 πων ὑπαρχούσας ὁχυρότησιν. διὸ *que & in uniuersâ castro-*
 ἔκαστος τε τὸν τὸ ὅλης παρεμβο- *rum positurâ, quamlibet*
 λῆς θέσει, πάναντα κάλῳ) χῆμα *formam assumunt necessa-*
 μεταλαμβάνειν, ἐπόμενοι τοῖς *riò, locis obsequentes, &*
 τόποις, τότε μέρη μεταλλάττειν *partes ipsas commutare*
 ἄλλοτε πρὸς ἀλλήλους ἔκαστος ἀλ- *aliter atque aliter pro si-*
 λήλους τόπους. ὅς ὢν ἀνάστατον *tu: E quibus incertum*
 ὑπαρχειν συμβαίνει καὶ τὸν κατὰ *accidit locum esse & pri-*
 ἰδίαν καὶ τὸν ἑκαστος μέρος ἐκαστοῦ τό- *uatim cuique & in parti-*
 πον τῆς στρατὸν πεδείας. ῥωμαῖοι *bis assignandum. Romani*

verò

δὲ τὴν περὶ τὰς τάφους τα- *verò illam quæ circa fossas est*
 λαιπωρίδην, καὶ τὰλλα τὰ *arumnâ ex laborem, quæque*
 παρεπόμενα τοῖς ὑπομέ- *alia adherent, subire eligunt,*
 νει αἰσθύνονται χάριν τῆς διχ- *causâ facilitatis & aptitudi-*
 ρείας, καὶ τοῦ γνώριμον ἑ μίαν *nis, & ut notam atque uni-*
 ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν αἰ πα- *cam eandemque semper ha-*
 ρεμβολῶν. *beant metationem.*

Pluscula hæc verba sunt, & idèò in plerisque clara. Summa eorum est (vtiliter enim contraham:) duplex genus agminis esse. Prius commu-
 ne, & cùm sine motu incedunt; quod est tale. Præeunt & exeunt Ex-
 traordinarij, & agmen ducunt. Cur illi? quia portæ Prætorię vicini, per
 quam ferè egressus; atque etiani quia ordine prænè illo exeunt, quo me-
 tati. Secundi, Cornu Dextrum Sociorum: tertij, prima legio: quarti, secun-
 da; vltimi, leuum cornu. Ad latera equites, aut quisque post suorum
 agmen: id est, Sociorum post socios, Romani post legiones. Habet enim
 quæque legio suam Alam, & item Cornu. Media his singulis ordinibus
 sunt impedimenta. Si consideras, pulcher est, & prænè idem qui castro-
 rum ordo: præsertim cùm equites medij incedunt. Alterum genus non
 ita commune, & cùm in hostico, & vicino periculo incedunt. Id tale.
 Præeunt impedimenta Hastatorum, ipsi sequuntur: tum iterùm impe-
 dimenta Principum, & mox ipsi: idem in Triarijs. Est igitur tum quasi
 composita ad pugnam acies, nisi quòd euoluere se oportet ab impedi-
 mentis: quod fit, ad latus alterum declinando, & in hostem eundo, illis
 subsistentibus, aut retrò subductis. Summatim hæc sententia: nisi quòd
 adtexit de ratione metandi & delineandi castra. Nunc verba lustre-
 mus. Ait:

„ Cùm primum signum datum est.] Id Itinerarium sonare Ammianus
 dixit: *Extracta à quiete nocturnâ, itinerarium sonare lituos iubet.* Ad pri-
 mum autem hoc signum vasa colligantur, & ad secundum mulis impo-
 nuntur, vt mox in Iosepho. Inde serui apud Plautum didici: *Cor colliga-*
tis vasis expectat meum.

Duplex
agmen.

Classicum
ad iter.
Lib. XXI III

„ Cùm tertium.] Nota ergo ter sonuisse signum, vt nihil trepidè aut
 confusè: & cuique signo actionem suam adnexam. Iosephus ira prorsus:
 Εξείναι δὲ τὰ στρατῶν διόν, ὑποσημαίνει μὲν ἡ σάλπιγξ, ἡρμενεῖ δὲ ἐδ εἰς, ἀλλὰ
 ἀμα νόμιμα τὰς μὲν σκηνὰς ἀναιρῶσιν, πάντα δὲ ἔξαστύνονται πρὸς τὴν ἐξο-
 δόν. πάλιν δὲ αἱ σάλπιγγες ὑποσημαίνουσιν παρσκευάσθαι. οἱ δὲ ἐν τὰ χειρὶς τῆς
 ὀρέουσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἐπιπιδέντες τὴν ὑποσκήνην, ἐς ἃ σὺν ὡσπερ ἐφ' ὑαλινῆς
 ἔξορμα ἔτοιμοι, ὑποπιπρῶσιν τὴν ἡδὴ τὴν παρεμβολὴν, ὡς αὐτοῖς μὲν ῥάδιον
 ἐκεῖ πάλιν τειχίσασθαι, μὴ γένοιτο δὲ ἐκείνο ποτὲ πῶς πολεμίοις χρῆσιμον. καὶ τὴν
 δὲ ὁμῶς αἱ σάλπιγγες πρὸς σημαίνουσιν τὴν ἐξοδόν, ἐπισπέρχοντες τὰς δι' αἰ-

Ter signum
sonuit.

τίαι παρὰ βασιλείου, ὡς μή τις ἀπολειφθεῖν τάξεις. ὅτι κήρυξ διέδωκε τῷ πο-
 λεμαρχῷ φέρας, εἰ φέρε πόλις εἰς ἱπποὺς τῇ παρὶν γλῶσση τοῖς ἀνα-
 ποιῶνται, καὶ κείνοι βασιλείᾳ ἀντιποῶσι μέγα τι καὶ φέρονται, ἔτι μοι λέγον-
 τες. φθάνουσιν τὸν ἵππον πῶτα, καὶ πρὸς ἀρτίε πνεύματος ὑποπιμπάμενοι, τῷ
 βοῇ συνιγαίρουσι τὰς δυνάεις. ἔπειτα φέροντες ὁ δὲ ὑπὸν ἡνιόχη, καὶ μετὰ κόσμου
 πάντες, ὡς περ ἐν πολέμῳ τὴν ἰδίαν τάξιν ἕκαστος φυλάσσων: Cum castris egre-
 diendum est, significat quidem id Tuba, nemo autem quiescit, sed vel solo
 nutu moniti (fortassis in Græco melius αὐτὸν ἀνδραγαθῶς, quod esset, una
 cum tuba statu & spiritu) tabernacula tollunt, atque omnia ad exitum aptan-
 tur. Iterum verò tuba significant paratos esse, atque illi mulis & vehiculis
 imponentes impedimenta, stant velut in carceribus exire parati & avidi:
 incendunt verò tunc sua castra, ut quibus facile est iterum ea construere, &
 ne hostibus quandoque ea usui sint. Et simul tertio tuba dant signum, qua ur-
 gent & excitant ob causam aliquā tardantes, nequis ordinē deserat. At pra-
 co dexter Imperatori adstans, an ad bellū parati sint, patrio sermone ter per-
 cunctatur: atque illi toties contrā acclamant, aliā & alacri voce, paratos se
 esse. Occupant autem & praeueniunt interrogantem, & Martiali quodam
 spiritu repleti unā cum voce dexteras attollunt. Tum progredientes viam fa-
 ciunt, silentio & quietē, decenter omnes, tamquam in bello, proprium ordi-
 nem asseruantes. Pulchrè ista narrat & explicat; ut pleraque ille scriptor
 mente & iudicio bonus. Sed ait in primo signo σάλπιγξ, siue Tubam sin-
 gulariter sonuisse: in altero tertioque, σάλπιγξ, Tubas. Et credo sic fuisse:
 ac secundo tertioque classicum cecinisse. Nam etsi in Iosepho σάλπιγξ
 dicuntur siue tubæ, totū genus tamen intellegit: ut & Ammianus in
 verbis datis *Lituorum* voce. Liuius 11. *Classico signum profectiois dedit.*
 Singulare autem hoc, quod adnotat *Praconem* ter interrogasse, *An pa-*
rati ad bellum? mos quem non alibi ego lēgi: sed nec temerē de Pracone
 in Romanis castris. Sed etsi κήρυξ illi est, tamen licet intellegere & ver-
 tere, *Accensum*, aut *Apparitorem*: & de ipso ritu, censeo rogasse, *An in*
procinctu essent? Et fortassis hic ille clamor est respondentium, quem
 Cæsar aliique tangunt, cū *Vasa* aiunt *clamari*: & id inter sollennia
 ponunt. Signum nempe alacritatis ac fiduciæ erat, nec clam se subdu-
 centium. Cæsar 111. Ciuil. *Scipio, ne conclamatis quidem vasis flumen*
transys. Idem: *Caesar legiones pramissit, paruoque intermisso spatio, ut &*
militare institutum seruaretur, & ne citissime eius profectio cognoscere-
tur, conclamari iussit. Porro quod ad tria signa, simile à Clearcho factum
 11. Anabaf. iussumque Græcis, cū ierit in Persas, de quo Xenophon: *Επειδὴ δὲ σι-*
μῆνι τῷ κλέπτι ὡς ἀπαπαιδευταί, οὐδὲ αὖτε διδιδόναι, ἀντιδιδόναι
δὴ τὰ ὑποζύγια. ὅτι δὲ τῶν ἵππων, ἔπειδὴ τῶν ἡνιόχων: Cum signum cornu da-
 tum fuerit, ut solet ad quietem, tum vasa colligisse; cū secundo, imponente
 iumentis; cū tertio, sequimini vestrum Ducem.

Mos singu-
 laris.

11. Anabaf.

Ad scutum
 inclinatio.

„ Alias ad scutum inclinantes.] Id verò non aliud est, militari Græ-
 canicā phrasi, quàm ad sinistram deflectere & sese obuertere: sicut con-
 trā, ad dextram, valet ad dextram. Ratio sermonis, quia in alterutrā cā

manu

manu Scutum vel Hasta. Phrasis, quâ creberrimè Polybius, Diodorus, Xenophon vsi. qui etiam dicunt ἐπιστάται ἐπὶ δόρυ, ἀμύλαν ἐπὶ δόρυ: item ἐπὶ δόρυ, παρὰ μάχην, & talia quæ nihil opus subtiliùs hîc explicare.

„ Romana prima legio, à tergo habens vasa sua & impedimenta.] Hæc est consuetudo, de quâ Cæsar 11. Gallic. Quidam ex Belgis, eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspectâ, nocte ad Nervios pervenerunt, atque hîs demonstrarunt, inter singulas legiones impedimentorum magnum numerum intercedere: neque esse quidquam negotij, cum prima legio in castra venisset, reliquaq; legiones magnum spatium abessent, hanc sub sarcinis adoriri. Hæc ita Belgæ haud vanè observarant, & retulerant: sed fefellerat, quod Cæsar mox mutavit, vicinus hosti: & Agmen instituit alterum, de quo Polybius addit.

„ Evolvere Hastatos oporteat.] Ita accipio (et si obscura vel ambigua) Evolutio quid? ut velit nihil rei aut operæ esse; nisi ut conspecto hoste, subsistant impedimenta, & ad latus explicent se, & libero loco statuant Hastati: quod idem Principes deinde ac Triarii: & sic pugna legitima instructa. Sed ubi, inquires, Velites? ego verò miror Polybium in neutro genere Agminis meminisse. Credibile est locum iis fuisse qui in Acie, id est in fronte aut lateribus iuxta equites ipsos. Malim tamen nunc in fronte, & præmissos ad explendum hostem: quod factitatum aliâs legi. Ad hæc porro duplicia Agmina pertinet, quod Seruius ex Varrone notat: Velites à Polybio neglecti. Duo sunt genera agminum: Quadratum, quod immixtū etiam iumentis incedit, ut ubi vis possit considerare: Pilatum alterum, quod sine iumentis incedit, sed inter se densum est, quò facilius per iniqua loca tramissatur. Scaurus de vitâ suâ: In agrum hostium veni, pilasim exercitum duxi, id est, strictim & dense. Ita quidem Seruius. & videtur in altero genere nulla prorsus interponere iumenta: quod haud video quî verum esse possit. Nam ut Polybius quidem describit, non immixta iumenta fuerunt, sed tamen interrita: sic ut ordines non turbarent, & triplex modò agmen omnium copiarum esset: haud aliter quàm in acie structâ suprâ à me est ostensum. Nam cum dixit Hastatos præiuisse, capere non Legionarios tantum, sed & Socios debes: idemque in Principibus & Triariis: Imperatorem deinde & Extraordinarios cum Ablectis agmen clausisse, aut loco suo (si mauis) ante Triarios incessisse. Vera igitur hæc acies, nisi quòd interposita iumenta, in fronte & grandioribus illis transuersis intervallis. Dubitatio superor. Amoveantur: ad manus imus. Habet me & hoc dubium, quòd idem Seruius prius agmen Quadratum appellat: non magis alterum? imò hoc verius. Certè de isto in hostili agro Sallustius sensit, cum de Mario scripsit: Neque tamen victoriâ secors aut insolens factus, sed pariter atque in conspectu hostium, quadrato agmine incedere. Item Seneca epist. LX. Ire quadrato agmine exercitum, ubi hostis ab omni parte suspectus est, pugna paratum. Prius quidem illud quadrum est, sed in longum magis magisque extensum. Itaque Appianus cum laterculo comparat, in Iberico: Lucullus, inquit, metu hostium, τετραγωνον ἐν πλιν θίω πέν σεαπέν ἄγων: qua-

Variatū in
Agmine.

dratum, informam interculi, agmen ducens. Monco etiam, etsi hæc sola duo Seruius cum Polybio commemorat: tamen aliter atque aliter agmina sæpe incesse. A lectione & obseruatione res pender, ad quam te remitto. Vnde omnia mihi prompta sic ambulanti & fabulanti? Occurrit tamen Ammiani de Iuliano Imperatore, qui in Perside, haud malo consilio, *sarcinas & calones & apparitionem imbellem, impedimentorumque genus omne, inter utrumque latus instituit procedentium ordinum, nequā vi subitā raperentur, ut sæpe contigit, improfecta.* Quæ dispositio fuit, ut utrumque à lateribus miles esset, in mediā serie atque ordine iumenta.

Iuliani
agmen.
Lib. xxi

Iosephi or-
do diuersus
a diſſis.
Lib. vi.
Excid.

At verò in Iosepho ordo totus alius, quem ille bis, ut sollennem, pariformiter describit. Brevius de Tito, qui Hierosolyma ibat: *Progredientē in hostilem terram Titum præbant regia auxilia & omnes sociales copia: post quos Munitores viarum, & metatores castrorum: deinde Ducum iumenta: ac post eorum armatos ipse Titus, cum alios selectos tum lancearios. (sive Speculatores) habens. Post ipsum equites legionum, qui machinas anticebant: & post has, una cum selectis Tribuni & cohortium Præfeti. Secundum istos, circa Aquilam signa, & ante eam Aneatores. Post istos ipsa phalanx (sive legionum agmen) senum virorum ordinibus dilatata. Seruitia autem & calones cuiusque legionis retro eam, & ante ipsa iumenta. Vltimi verò omnium, Mercenarij, eorumque custodes. * Vragi, sive agminis coactores.* Diffusius de Vespasiano: sed quid verba adnumerem? quin tu è libro tertio eius pete. Ego pergo in reliquis quæ Polybius addit. Nam in occasione redit ad figenda castra, quod solet scilicet post iter: atque ita dicit vtiliter quædam antea non dicta.

*Hic enim
Vragi eā
notione.

Tribuni ad
castra me-
tanda.
Vel Legati.

„ *Præcunt Tribuni & Centuriones.*] Vnusne Tribunus, an duos ex quaque scilicet legione vnus, ut antè dictum in administratione totā castris? istud opinor. Hoc etiam, Legatum aliquando aut tales adiunctos, cum periculum maius esset & diligentius ponenda castra. Ita Statius in Bolani laudibus ponit, qui Legatus, quòd cum Corbulo sæpe dilegerit ad hanc curam:

v. Silu.

—— *Bolanus iter prænosse timendum,
Bolanus tutis iuga commoda quærere castris,
Metari Bolanus agros.*

Metatores.

Metari.

„ *Centurionum illi, qui ad hoc munus electi sunt.*] Ostendit munus fuisse in hominibus certis, quod & Vegetius ostendit: qui appellat eos *Metatores*. Sed credo eius xuo distinctos à Centurionibus fuisse. Ipse describit *Metatores, qui præcedentes locum castris idoneum eligunt.* Metari sanè non aliud, quàm diuidere, secare suis finibus & metis, *Vincas metari*, in Columella: *agros metari* in Virgilio leges, ad sationem: *Metata porticus* in Horatio, *mensurata, disposita* explicatur à Scholiaste. Tertullianus ita vocat *Tempus, arbitrum & metatorem initij & finis.* Separat enim & abiungit. Ipse *metator agrorum*, Ciceroni in Agrariā est *Finitor*. Huic rei *Groma & Decempeda* seruibat. Vnde in Lucilliano versu veteri: — *viāque Vus degrumari, ut castris mensor facit olim.* In

Groma
quid.

Glossis: *Grumia* (nam & sic scribitur) *γνώμων, βασιλική γνώμη, σύνθεσις*. Eadem: *Grumai, μετρί, ἐξισοῦ*: *metitur, exaquat*. Festus: *Grōma, genus machinulae quā regiones agri cuiusque cognosci possunt, quod Græci dicunt γνώμωνα*. Est scilicet *ὅπτεα τετραγωνική*, quadratum duabus rectis se interfecantibus scitum: cuius forma suprà, in Prætoria sede. At Decempedam Ci-

Et Decempeda.

Philip. xiv.

Phil. xiii.

Metari, de hospitiiis.

cero etiam huc aduocat: *Peritus metator & callidus decempeda suā Saxa diuiserat*. Inde pro Metatore *Decempedor*, in eodem: *Aequissimus agri priuati & publici decempedor*. Porro Metandi vox, ut solet, fusa latius, & à castris in urbem iit. Hospitia, mansiones, & quidquid tale adsignatum, *Metari* dicunt, & *Metata*. Primò quidem ipsorum militum, aut Palatinorum: sed mox & aliorum. In libris legum hæc exstant, & iam olim tibi innotuere. In Cedreno est, *Theodosij milites turbasse Theſſalonica ὅς μετατά, ob* metata*. Latinam ipsam vocem Græculus non insolens usurpat. Sic in Suidà, *μετάταρ, ὁ wegαποσελλόμενος ἀγγελος πρὸς τὸ ἀρχαῖος*: Metator, *præmissus nuncius à Principe*, nempe ad loca designanda: *Forerius* nostro verbo. Cyprianus honestè tranſtulit, ad Martyres: *Hospitium vobis in carcere præparauit, & metator quodammodo vester nunc quoque vos antecedit*. Et Sidonius: *Metatorium paginam, quasi cum Musâ præuiâ, misi*. Metator Musa fuit, & charta eius rei index. In Isidoro est vniuersè: *Hospitium, ubi quis ad tempus inhabitat, unde & Metatum, quia mutatur*. In re nihil peccat, in etymo pueriliter, ut sæpe. Tertullianus: *Nostri metatio, totum versiforme est*. Id est, mundus in quo hospitamur assidue mutatur. Sic *Metatura* Nouatiano: *Eius metatura regio ad meridianam respicit plagam*. *Metatorium* in Ecclesiæ historijs, pro domo aduentoribus paratâ. *Metacula* deorum, Marciano Capellæ, domicilia & sedes ab Astrologis datæ. Simili sensu, idem, *Apollinem Zodiaci hospitium præmetari*, id est Solem. In eadem cælesti re Ouidius:

Nos quoque sub ducibus celum metabimur illis.

Diuidemus, & domos suas diis adtribuemus. Obscurius in Ammiano. *Ammianus* qui de mollibus & ad ostentationem diuitibus, cum anulis depositis *forte explicatum*. in balneo, eisdem abituri resumunt, scribit: *digitis ut metatis abire*. Quāne loca sua & sedes cuique anulo in digitis certæ? Sed ad rem meam redeo. Metator in militiâ, qui vel castra vel hospitia designat. Ille apud Lucanum ferox ad Cæsarem:

Signa super Thusciſi ponere Tibridos undas,

Audax Hesperios veniam metator in agros.

Si in ipsâ Italiâ, imò ad vibem matrem ponere me, inquit, signa iubeas & castra: en ego metator. Optatus Mileuitanus: *Cum ante venturos milites, metatores, ut fieri solet, mitterentur*.

Lib. iiii.

Vexillum unum statuunt.] Græcè est *σημαῖα*: sed ita verti, quia vela quædam & pannulos paruos fuisse diuersicolores ad indicium, ex Polybio ipso discis. In militum tamen metaturis nudæ Hastæ. Suntne hæc quæ *Metas* vocat Festus? *Metari* dicuntur castra, quia *metis* diriguntur. Et si ad lineas aliasque partitiones potes ducere.

„ *Quartum in eâ, ad quam ponunt legiones.*] Hoc obscure, imò prauè in Græco, nec Lascaris expediuit. Emendo: Παρ' ἡ τὴν ἐκτατα τὰ στρατόνδω: sensu quem Latine expressi, & res ipsa præfert.

Lib. I.
cap. XXI.
Castrum in
statu urbis.

„ *Ut si exercitus in notam & patriam urbem ingreditur.*] Pulchra imago & apta, quæ sic etiam in Vegetio: *Si rectè constituta sunt castra, quasi ciuitatem muratam videntur secum portare.* Et res ipsa est. Adeste omnes non periti solùm, sed sapientes: nego aliquid aptius, & per omnes partes effectius, cogitari à vobis posse. Xenophon vt magnum in Cyricastris laudat, quod εἰχον καὶ σπηῖα ὀδῶντες οἱ ἀρχόντες ἐπὶ ταῖς σπηαῖς, habebant signa quadam omnes Duces in suis tabernaculis. Ex quo efficiebatur, inquit, vt quemadmodum in opidis industriosi magis serui variorum domicilia norunt, & eorum maximè quorum opera crebra aut opportuna: ita in Cyricastris ministri eius & signa Ducum nossent, & signo eorum conuentio opus esset, nihil quærerent, sed rectè statim ad eum irent. At enim hic non Duces solùm noti aut nobiles, & perpetuæ eorum sedes: sed singuli prænè milites, in quâ classe aut manipulo quisque esset. Polybij igitur comparatio verissima. Sunt hic portæ, sunt directæ viæ, sunt fora, sunt omnia dimensa & disposita, vt in ordinatissimâ ciuitate solent.

Lib. VIII.
Pæd.

DIALOG. XIII.

De Exercitio Operû. Exempla aliquot eiusmodi illustria.

ET de Agmine quidem ista in occasione, vtiliter an necessariò, dicta sunt: ad *Opera* vocamur, secundam Exercitij partem. Quis ea quocunque suggeret? quis Theseus filum sermonis huius diriget? non reperiò, nisi quod sparsim tangunt & vniuersè. Vniuersè quidem ita Liuius: *Iam in Opere quis par Romano miles? quis ad tolerandum laborem melior?* Atque hoc ille, vbi Romanos cum Macedonibus comparat, & hac parte longè antecuisse adfirmat. Tamen & illi profectò hic laudabiles. & Polybius eos describit λειτεργὲς, αὐτὰς τὰς ταφρείας καὶ χερσικοποίας, καὶ ἄλλας τὴν τοιαύτην ἀλατρωσίαν φιλοποιῶντας: operarios, & circa fossiones & castrorum munitiones, & omnem eiusmodi ærurnam, laboriosissimos. Sed haud dubiè superarunt Romani: nec fuerunt, aut erunt, istâ re iis milites comparandi. Horrescit mihi animus (vero verbo vtor) cùm opera illorum video, nec à magnâ manu, nec in magno tempore facta. Gygantes fabulata est vetustas, & Persicos quosdam reges, qui montes struxerunt, aut complanarunt? hic veros eos habes. Isti patrarunt, quidquid fidem superat, & fieri humanâ manu vix posse videatur. Longus aut superfluës sim, si omnia colligam: rem asseram in paucis & illustribus exemplis. Cæsar dum in Galliâ est, præter alia, Atuaticorum opidum obsidens, vallo pedum duodecim, in circuitu quindecim millium passuum, crebrisque castellis circummuniuit. Vide & spatium, quod est quindecim miliarium, & valli continui altitudinem pedum x i i. & pro ratâ latitudinem: amplius tot turres ligneas in ambitu exstructas: admiratio te tanget in pau-

Lib. IX.
Macedonibus
operarij.

Lib. V.

Cæsar
opus in
Atuaticis.

eisdiebus, solâ militari manu hæc confecta. Quid idem Cæsar, ingressu Heluetiorum in Provinciâ excitatus? is verò cum una legione quam secum habebat, militibusque qui ex provinciâ conuenerant, à lacu Lemano ad montem Iuram, millia passuum nouemdecim, murum in altitudinem pedum sedecim, fossâque perducit. Eo opere perfectò, prasidia disponit, castella communit, quò facilius, si se inuito transire conarentur, prohibere posset. Id quoque opus non multis diebus confecit, & Heluetios consilio & adiutu deiecit. Grande mehercules spatium nouemdecim miliarium: non tam grandis munitio quæ ad Alethiam eiusdem Cæsaris, sed operosa magis & multiplex. Ipsa enim in circuitu undecim millia passuum tenebat: sed (postea addit) fossa fuit pedum viginti directè lateribus ducta. Iterum ab eâ fossâ pedes quadringentos recedens, reliquas munitiones instruxit. Eæ erant, duæ fossæ quindecim pedes latæ, eadem altitudine: quarum interiorem aquâ ex flumine deriuatâ impleuit. Post istas, aggerem & vallum pedum duodecim exstruxit: siue lorica pinnasque adiecit, grandibus ceruis eminentibus, qui adscensum hostium tardarent. Et turres toto opere circumdedit, quæ pedes octoginta inter se distarent. Omittas alias minores fossas, Cippiis confitas; & scrobes Stimulis repletas. Quid amplius? certè amplius. Nam iterum, *Hu rebus perfectis, præ loci naturâ quattuordecim millia passuum complexus, pares eiusdem generis munitiones, diuersas ab his contra exteriorem hostem fecit.* Vides duplicatum totum opus, & post tot illas moles contra opidanos, alteras tantas adiectas contra externum hostem si adueniret. Ita inclusus utrimque Cæsar opidum clausit, & vini sustinuit ducentorum quadraginta millium peditum, equitum octo millium, qui subsidio veniebant: & erant in ipso opido hominum millia ad octoginta. Adde eiusdem Cæsaris munitiorem, quâ Pompeium ad Dyrrhachium clausit, omnia omnium opera superantem: quâ millia passuum octodecim in circuitu erat complexus. Ita enim in Cæsare ipso scribitur; etsi in Floro paullo minus, & sedecim millia reperies. Sed fas mihi dubitare in his numeris, & ex Appiano valdè etiam augere. Nam ille de hac re. *Cæsar, inquit, aggressus est difficile & inopinatum opus, ut uno muro omnes Pompei copias circumplexus, à mari ad mare cum duceret: etiam si captis excideret, magnam apud posteros super hac audaciâ gloriam laturus. Erant enim stadia ducenta & mille.* Hæc ita verbatim ex Appiano. Quæ si vera, abesse non potest quin ambitus operis fuerit, non octodecim aut sedecim, sed ad centum quinquaginta circiter miliarium. O rem incredibilem! sed vix mihi, præsertim cum verba Appiani attendo τάλμνα, magnum facinus: itemque δὲ ἄρδαν, arduum & supra fidem atque opinionem: denique tanta gloria apud posteros appellantis & afferentis. Quorum nihil est, si non nisi inuulgata illa magnitudo: quæ in eodem Cæsare, & ab eodem, alibi maior. Lucanum etiam qui inspicit, (poëtam in his talibus non poëtam, fideliter agit.) iudicabit pro numero illo maiore. Nam ipse grandi ore hoc opus attollit:

Franguntur montes, planumque per ardua Cæsar

Ducit

Eiusdem in Heluetios. 1. Gallie.

Item ad Alethiam vii. Gallie.

Item contra Pompeium. 111. Ciuil.

Ambigui numeri.

11. Ciuil.

Auctore Appiano.

Item ex Lucano.

*Ducit opus, pandit fossas, turritaque summis.
 Disponit castella iugis, magnoque recessu
 Amplexus fines, saltus nemorosaque tesqua,
 Et silvas, vastaque feras indagine claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castraque Casareo circumdatus aggere mutas.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
 Illic mersa suos: operumque vi summa venisat,
 Defessus Caesar, medijs intermanes agris.
 Nunc versus Iliacos attollat fabula muros,
 Adscribatque Deis: fragili circumdata testa
 Mania mirentur refugii Babylonia Parshi:
 En, quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyrijs quantum populis telluris Eöæ.
 Sufficit in regnum, subitum bellique tumultu
 Raptum clausit opus. quanti perire labores!*

Et alia etiam præmisit & subserit, eiusdem admirationis & magnificentia: frustra, si non nisi vulgare aliquod in obsidiis opidorum opus. Considera verò quod ait, *magno recessu saltus, tesqua, silvas* inclusisse: & Magnum sic clausum *castra* tamen *mutasse*, pabuli copiam habuisse. Qui potuerunt hæc à tot legionibus in vulgato illo spatio? Amplius, *Flumina* in eo spatio *oriri & desinere* dicit: ridiculè, in eo minuto. Etiam *Cæsar* vno die extrema & *summa operis* sui non videt: mansio nocturna interponi debet: nec id potest, nisi in numeris Appiani. Denique extra controuersiam, comparat hoc spatium cum terris quas *Orontes* aut *Tigris* ambit: quâ non dicam fide, sed fronte, si tam exiguum? Imò tota regnâ, inquit, in Oriente vix sunt maiora. Hæc nisi ad vastum illud spatium refers, non ineptè solùm dicta, sed stultè. A v d. Heu, res miras & nouas! alia iudicia induere cogor & sensus. L I p s. Quidni in rebus veteribus? quas ab ignauia aut impotentia nostrâ metiri, desipere est. Sed tu iam Appiano accedis? A v d. Pede timido. & Orosius etiam retinet, in quo (si commemini) *quindecim milliaria* legi. L I p s. Vt voles, non te *vltà impello: sed hoc superaddo, nihil magni miri in istis octodècim fore, cùm *Licinius Crassus* opus struxerit altero tanto maius. Leges in Plutarcho, bello Spartacio, cùm fugitiui peninsulam Brutiorum in sedissent qua circa Regsum, Crassum insecutum assediisse, & eum in breui tempore (verba & hæc nota) fossam à mari ad mare duxisse, per ceruicem peninsula, stadiorum trecentorum, latitudine & altitudine quindecim pedum. Super fossam verò vallum struxisse altitudine & firmitate mirandum. Sunt totidem in Græco pænè Plutarcho verba. Atque ecce, si hæc fossa trecentorum stadiorum: ergo milliarium triginta septem cum dimidio: duplo maius Cæsariano illo opus, præsertim cum vallo tam firmo & alto. A v d. Eia, iam credo, manum tollo. Sed addoce, postea etiam in vsu hæc Opera? L I p s. Postea. Augustus certè aut eius Legati vsurparunt: vt bello

* Vide A-
nalecta.

Crassus opus
in Sparta-
cum.

vt bello in Cantabros Florus auctor, *Medullum montem perpetuâ quin-*
decim milliarium fossâ obsidione cinctum. Magis magna Appianus de co-
 dem isto Octauiano, ciuili bello ad Perusiam. Facit eam urbem cir-
 cumuallatam ab eo primùm *quinquagintasex stadiorum spatio*, nec lon-
 giore ob tumulos qui impediabant: sed brachia inde ducta ad Tiberim,
 quæ vsùm fluminis eriperent: postea alias fossas vallumque structum, *ad-*
ditis mille quingentis ligneis turribus, quæ sexaginta pedes inter se dista-
rent. Ex hac turrium distantia, valli vtriusque (duplex enim fuit) magni-
 tudinem dimetiare. Quid Hadrianus Imp. & Seuerus, qui vallo & fossâ
 Britannos per multa milliaria à barbaris seiunxerunt? Plura etiam ex-
 empla: atque ea operæ & structuræ melioris: vt pontium, basilicarum,
 theatrorum, aquæductuum: & quæ talia perire & adfabrè facta. Non
 quia olim in ipsis legionibus seorsum fabri: sed quia ipsi milites, aut ali-
 qui inter eos, longo vsu sic docti, & mixti fortassis aliqui ex professio-
 nes, denique præerat & dirigebat Præfectus fabrûm. At tempore Vege-
 tij & suprâ, quæque iam legio habebat *fabros lignarios, structores carpen-*
tarios, ferrarios, reliquosque artifices ad hos vsus. Itaque etiam in pace &
 otio, sed contra otium, militari manu mansura multa struebant. Flami-
 nius Consul apud Liuium, *ne in otio militem haberet, viam à Bononiâ*
perduxit Aretium. Apud Frontinum: P. Nasica in hibernis, *quamvis classis*
vsus necessarius non esset, ne tamen desidiâ miles corrumpetur, naues edi-
ficare instituit. Augustus in Suetonio, *Fossas Nili manu militari deterfit.*
 Domitius Corbulo apud Tacitû, *ne segnem militem attineret, inchoatum*
à Druso aggerem, Rheno cœercendo, absoluit. Vopiscus de Probo Imp. *Mi-*
lites otiosos esse numquam est passus. Exstant apud Aegyptum eius opera,
 quæ per milites struxit in plurimis ciuitatibus. Pontes, templa, porticus, ba-
 silicæ, labore militum struxit, ora fluminum multa patefecit, paludes mul-
 tas siccauit, atque in his segetes agrôsque constituit. Varia, imò omnis ge-
 neris, opera vides à manu militum: quid si opida etiam tota? Dio Cas-
 sius Lugdunum illud hodie nobile à militibus structum in otio testatur:
 & quid si pleræque colonie ab iis qui in eas deductæ? ego nihil ambigo.
 O pulchras, ô salutares has curas! & quibus haud vanè adscripserim
 cultum & politum nostrum hunc orbem. Maiores nostri imitari in bel-
 lo cœperant. & de Neruijs Cæsar: *Vallo pedum undecim, & fossâ pedum*
quindecim: hiberna cingunt. hac superiorum annorum consuetudine à no-
stris didicerant. Sed mox desierunt, & nostro æuo quod specimen? Guic-
 ciardinus prudens ille ab Italiâ historicus; pro magno & mirando re-
 fert, *Prosperum Columnam, obsidione arcis Mediolanensis, fossas duas duxis-*
se, ad intercludendum hostem, spatio milliariis unius. Ridco. & quid hîc
 noui? certum est, Romana castra cottidie latius & operosius munita.

Lib. 1111.
cap. vii.Octauiani
opera.Et varia
passim.Fabri in le-
gionibus.
Lib. 11.
cap. xi.

Lib. xxxix.

Lib. 1111.
cap. 1.

xlii. Ann.

v. Gallie

Armorum exercitia, quàm crebra, & quàm passim? Tum ordine quadam data.

AT de Operibus satis esto: ego exsurgō, & porrò ambulo, & simul ad Exercitia venio *Armorum*. Diligenter hæc quoque pars ab ijs habita: & est sanè proprium militis, arma peritè tractare & habere, ad defendendum aut offendendum. Quid in hac re Romani, memoriâ-
 neo Iosephum, & narrare & laudare. Eius sensus, & fortasse verba:

Lib. iii.
 Eccl.

IOSEPH.

*Quòd si quis alium Romanorum ordinem in militiâ in-
 „ spexerit, videbit hoc grande imperium eos habere virtutis
 „ meritum, non fortuna beneficium. Non enim initium illis
 „ armorum ipsum bellum est, nec solum cum usus aut necessi-
 „ tas est manus mouent, in pace feriati: sed tamquam congeni-
 „ ti armis, numquam pausam Exercitij faciunt, nec exspe-
 „ ctant occasiones. Meditationes autem illis siue exercitia ni-
 „ hil à vero usu fortitudinis & audacia abeunt, sed quisque
 „ cottidie miles omni alacritate tamquam à bello exercetur.
 „ Quo fit ut facillimè & panè sine laboris sensu pugnas tole-
 „ rent. Neque enim vel confusio eos à consuetò ordine amouet
 „ & dissipat, vel motus reddit attonitos, vel labor fatigatos.
 „ Sequitur verò victoria semper eos, cum in hos pugnent qui
 „ non pariter confirmati. Nec sanè errauerit qui dixerit, Ex-
 „ ercitia eorum pugnas sine sanguine, Pugnas exercitia cum
 „ sanguine esse.*

Prædum magnificat Romanos, & iudicat eos Orbem terræ habere non
 Fortune beneficium, sed Virtutis meritum. idque maximè docet ab
 exercitiis, quæ tam assidua, ut necessariò robur & peritia, ideoque & Vi-
 ctoriae us adliant. Dicit:

*Non enim illi iustitiam armorum, bellum est. Non hercules, sed ante
 „ cogitant & preparantur ad bellum. Pulchrè Seneca: In ipsâ se-
 „ ne animus ad aspicenda se præparet, & contra iniurias fortune, inter
 „ „ prometur. Miles in mediâ pace sine ullo hoste decurrit, vallum ia-
 „ „ teruacuo labore lassatur, ut sufficere necessario possit. Quem in
 „ „ videre volueris, ante rem exerceas. Ita sapiens noster scriptor,
 „ „ la omnes Socratas veneror & nitor. A. V. D. Indignantibus*

multis,

multis, & Agellios aut Diones tibi opponentibus. *L I V S.* Nunc ista & istos mitte. ego ex animo ita cenfeo, qui cum scriptorem non amant, non ipsam Virtutem. De nostrâ re, Theodericus rex apud Cassiodorum: *Disceat miles in otio, quod proficere possit in bello. Animos subito ad arma non erigunt, nisi qui se ad ipsa idoneos, pramissa exercitatione confidunt.* Hæc mera oracula sunt. & miror acutum illum doctorem ab Etruriâ noluisse artem esse militiam, idque ob causas quasdam: sed leues aut nullas, præter est utilitas ab usu, & per eum arte.

„ Numquam pausam exercitiij faciunt.] Toto die exercentur, omni ætate exercentur. Vegetius: *Iuniores & noui milites, mane & post meridiem, ad omne genus exercebantur armorum: veteres autem & eruditi, semel in die exercebantur.* En discrimen. Tirones bis die, Veterani semel. Quid de militibus dicam? Ipsi duces faciebant, vt scientiam ostentarent, *Ipsi Imperatores.* & in exemplum. Talis Scipio, qui post Africanus, describitur à Sillo: *Lib. viii.*

*Ipse inter medios ventura ingentia laudis
Signabat, vibrare sudem, transmittere saltu
Muralis fossas, undosum frangere mædo
Indutus thoraca vadum, spectacula tanta
Ante acies virtutis erant. saepe alite plantâ
Ilia perfossam & campi per aperta volanssem
Ipse pedes prauertit equum. saepe arduus idem
Castrorum spatium & saxo transmisit, & hastâ.*

Laudat & P. Valerium Consulem Liuius: *Non alius militi familiarior* *Vt Valerius.*
dux fuit, omnia inter infimos militum munia haud grauiter obeundo. In la- *Lib. viii.*
do præterea militari, cum velocitatis viriumque inter se aequales certami-
na ineunt, comiter facili, vincere ac vinci vultu eodem, nec quemquam
aspernari parem qui se efferret. Et de Pompeio Sallustius: Cum alacri- *Vt Pompeius.*
bus saltu, cum velocibus cursu, cum validis veste certabat. De eodem Plu- *In Pompeio.*
tarchus: in bello ciuili iam senem & duodesexaginta annos natum, pedi- *Et Traianus.*
tem atque equitem, se inter suos assidue exercuisse. Ipsi Imperatores po- *In Panegy.*
stet fecerunt, & de Traiano Plinius: Quid apud milites? quam admiratio-
nem, quemadmodum comparasti? cum tecum in ediam, tecum ferrens sisim,
cum in illâ meditatione campestri militaribus turmis Imperatorum pulu-
rem sudoremque misceres, nihil à ceteris nisi robore ac præstantiâ differens.
cum libero Marte nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata susciperes, ala-
cer virtute militum, & letum quoties aut cassidi tuae aut clypeo grauior ictus
incideret. Laudas quippe ferientes, hortabarisque ut auderent: & iam
audebant. Cum spectator moderatorque ineuntium certamina virorum, ar-
ma componeres, tela tentares, ac si quod durius accipienti videretur, ipse
vibrares. Ergo omnes exercebantur, atque etiam in dies. Quo sensu
additur.

„ Quisque cottidie miles. Iam diximus, quod in dies. sed addo, quod *In quiete*
id maxime in Statiuis aut Hibernis, cum quies scilicet à vero certamine *exercitio*
& ab hoste. Ideo in Plinio ad Traianum: *Cum die Statiuorum proximum* *maximè.*

ταὶ πρὸ βασιλεύοντες, ὡς μή τις ἀπολείψῃ τὰς τάξεις. ὅτι κήρυξ διζίδε τῶν πολυαρχῶν φθασάς, εἰ πρὸς πόλεμον εἰσὶ ἱππιοὶ τῇ παρῇ γλώσῃ τείεσ ἀναπαύονται, καὶ εἰνοὶ βασιλεύοντες ἀντιπροσώπῳ μύρα πῶς καὶ πρὸ θυμοῖ, ἔτι μοι λέγοντες. φθάνουσιν τὸν ἱππευτῆντα, καὶ πῶς ἀρτίως πνέματος ὑποπνιπιδάμωμοι, τῷ βοῇ σωφειάεσθαι τὰς διζίδας, ἔπειτα πρὸς τοὺς ὁ δὲ θυμὸς ἡσυχῇ, καὶ μετὰ χάσμα πάντες, ὡς περὶ ἐν πολέμῳ τῶν ἰδίων τὰς ἐν ἑκάστῳ φυλάσσων: Cum castris egrediendum est, significat quidem id Tuba, nemo autem quiescit, sed vel solo nutu maniti (fortasse in Græco melius αὐτὰ πνέματι, quod esset, una cum tuba statu & spiritu) tabernacula tollunt, atque omnia ad exitum aptantur. Iterum verò tuba significant paratos esse, atque illi mulis & vehiculis imponentes impedimenta, stant velut in carceribus exire parati & avidi: incendunt verò tunc sua castra, ut quibus facile est iterum ea construere, & ne hostibus quandoque ea usui sint. Et simul iterum tuba dant signum, quia urgent & excitant ob causam aliquā tardantes, nequis ordinē deserat. At praeco dexter Imperatori adstans, an ad bellum parati sint, patrio sermone ter percutitur: atque illi toties contrā acclamant aliā & alacri voce, paratos se esse. Occupant autem & praeueniunt interrogantem, & Martiali quodam spiritu repleti unā cum voce dextras attollunt. Tum progredientes viam faciunt, silentio & quietē, decenter omnes, tamquam in bello, proprium ordinem asseruantes. Pulchrē ista narrat & explicatē, ut pleraque ille scriptor mente & iudicio bonus. Sed ait in primo signo σάλπιγξ siue Tubam singulariter sonuisse: in altero tertioque, σάλπιγξ, Tubas. Et credo sic fuisse: ac secundo tertioque classicum cecinisse. Nam etsi in Iosepho σάλπιγξ dicuntur siue tubæ, totū genus tamen intellegit: ut & Ammianus in verbis datis Lituum voce. Liuius 11. Claſſico signum profectionis dedit. Singulare autem hoc, quod adnotat Praeconem ter interrogasse, An parati ad bellum? mos quem non alibi ego lēgi: sed nec temerē de Pracone in Romanis castris. Sed etsi κήρυξ illi est, tamen licet intellegere & vertere, Accensum, aut Apparitorem: & de ipso ritu, censeo rogasse, An in procinctu essent? Et fortassis hic ille clamor est respondentium, quem Caesar aliique tangunt, cum Vasa aiunt clamari: & id inter sollemnia ponunt. Signum nempe alacritatis ac fiduciae erat, nec clam se subducentium. Caesar 111. Ciuil. Scipio, ne conclamatiū quidem vasis flumen transiit. Idem: Caesar legiones praemisit, paruoque intermisso spatio, ut & militare institutum seruaretur, & ne citissime eius profectione cognoscere-tur, conclamari iussit. Porro quod ad tria signa, simile à Clearcho factum iussuque Graecis, cum iret in Perfas, de quo Xenophon: Επειδὴ δὲ στήμνην τῶν κλέων ὡς ἀναπάντα, σκόδαζ' ἰδοι. ἰπειδὴ δὲ τὸ δ' ἀπὸ πρὸς ἀντιπρὸς ἐπὶ τὰ ὑποκύματα, ἐπὶ δὲ τῶν ἑπτῶ, ἔπειθ' ἐπὶ τῶν ἡμῶν: Cum signum cornu datum fuerit, ut solet ad quietem, tum vasa colligite: cum secundo, imponente iumentis: cum tertio, sequimini vestrum Ducem.

Ad singularem.

11. Anabaf.

Ad scutum inclinare.

„ Aliās ad scutum inclinantes.] Id verò non aliud est, militari Græcanicā phrasi, quàm ad sinistram deflectere & sese obuertere: sicut contra, ad dextram, valet ad dextram. Ratio sermonis, quia in alterutram cā

manu

manu Scutum vel Hasta. Phrasis, quâ creberrimè Polybius, Diodorus, Xenophon vsi. qui etiam dicunt *ἐπιστάται ἐπὶ ὄρου, καὶ ἐπὶ ὄρου*: item *ἐν δὲ βέλτε παρὰ μὲν ἀλλήλων*, & talia quæ nihil opus subtiliùs hîc explicare.

„ Romana prima legio, à tergo habens vasa sua & impedimenta.] Hæc est consuetudo, de quâ Cæsar II. Gallic. *Quidam ex Belgis, eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspectâ, nocte ad Nervios pervenerunt, atque his demonstrarunt, inter singulas legiones impedimentorum magnum numerum intercedere: neque esse quidquam negotij, cum prima legio in castra venisset, reliquæq; legiones magnum spatium abessent, hanc sub sarcinis adoriri.* Hæc ita Belgæ haud vanè observarant, & retulerant: sed fecellerat, quod Cæsar mox mutavit, vicinus hosti: & Agmen instituit alterum, de quo Polybius addit.

„ *Evolvere Hastatos oporteat.*] Ita accipio (etsi obscura vel ambigua) Evolutio quid?
 vt velit nihil rei aut operæ esse; nisi vt inspecto hoste, subsistant impedimenta, & ad latus explicant se, & libero loco statuant Hastati: quod idem Principes deinde ac Triarii: & sic pugna legitima instructa. Sed ubi, inquires, Velites? ego verò miror Polybium in neutro genere Agminis meminisse. Credibile est locum iis fuisse qui in Acie, id est in fronte aut lateribus iuxta equites ipsos. Malim tamen nunc in fronte, & præmissos ad explorandum hostem: quod factitatum aliàs legi. Ad hæc porro duplicia Agmina pertinet, quod Servius ex Varrone notat: *Duo sunt genera agminum: Quadratum, quod immixtum etiam iumentis incedit, ut ubi vis possit considerare: Pilatum alterum, quod sine iumentis incedit, sed inter se densum est, quò facilius per iniqua loca tramittatur.* Velites à Polybio negligiti.
Scaurus de vita sua: In agrum hostium veni, pilatim exercitum duxi, id est, strictim & dense. Ita quidem Servius, & videtur in altero genere nulla prorsus interponere iumenta: quod haud video quâ verum esse possit. Nam vt Polybius quidem describit, non immixta iumenta fuerunt, sed tamen interstita: sic vt ordines non turbarent, & triplex modò agmen omnium copiarum esset: haud aliter quàm in acie structâ suprâ à me est ostensum. Nam cum dixit Hastatos præiuisse, capere non Legionarios tantum, sed & Socios debes: idemque in Principibus & Triariis: Imperatorem deinde & Extraordinarios cum Ablectis agmen clausisse, aut loco suo (si mauis) ante Triarios incessisse. Vera igitur hæc acies, nisi quòd interposita iumenta, in fronte & grandioribus illis transuersis intervallis. Servij locus ad Agmina.
 Amoveantur: ad manus imus. Habet me & hoc dubium, quòd idem Servius prius agmen *Quadratum* appellat: non magis alterum? imò hoc verius. Certè de isto in hostili agro Sallustius sensit, cum de Mario scripsit: *Neque tamen victoriâ secors aut insolens factus, sed pariter atque in conspectu hostium, quadrato agmine incedere.* Item Seneca epist. LX. *Ire quadrato agmine exercitum, ubi hostis ab omni parte suspectus est, pugna paratum.* Prius quidem illud quadrum est, sed in longum magis magisque extensum. Iraque Appianus cum laterculo comparat, in Iberico: Lucullus, inquit, *metu hostium, περὶ ἄγωνος ἐν πλὴν θύω τὴν στρατὸν ἀγων.* Dubitatio superor.
Quadrati agmen.

*Variatū in
Agmine.*

dratum, informam laterculi, agmen ducens. Monco etiam, etsi hæc sola duo Seruius cum Polybio commemorat: tamen aliter atque aliter agmina sæpè incesse. A lectione & obseruatione res pender, ad quam te remitto. Vnde omnia mihi prompta sic ambulanti & fabulanti? Occurrit tamen Ammiani de Iuliano Imperatore, qui in Perside, haud malo consilio, *sarcinas & calones & apparitionem imbellem, impedimentorumque genus omne, inter utrumque latus instituit procedentium ordinum, nequã vi subitã raperentur, ut sæpe contigit, improsecta.* Quæ dispositio fuit, ut utrimque à lateribus miles esset, in mediâ serie atque ordine iumenta.

*Iuliani
agmen.
Lib. xxiiii*

*Iosephi or-
do diuersus
a distū.
Lib. vi.
Excid.*

At verò in Iosepho ordo totus alius, quem ille bis, ut sollennem, pariformiter describit. Brevius de Tito, qui Hierosolyma ibat: *Progredientē in hostilem terram Titum praibant regia auxilia & omnes sociales copia: post quos Munitores viarum, & metatores castrorum: deinde Ducum iumenta: ac post eorum armatos ipse Titus, cum alios selectos tum lancearios (sive Speculatores) habens.* Post ipsum equites legionum, qui machinas anteibant: & post has, una cum selectis Tribuni & cohortium Praefecti. Secundum istos, circa Aquilam signa, & ante eam Aneatores. Post istos ipsa phalanx (sive legionum agmen) senum virorum ordinibus dilatata. *Servitia autem & calones cuiusque legionis retro eam, & ante ipsa iumenta. Vltimi verò omnium, Mercenarij, eorumque custodes.* * *Vragi, sive agminis coactores.* Diffusius de Vespasiano: sed quid verba adnumerem? quin tu è libro tertio eius pete. Ego pergo in reliquis quæ Polybius addit. Nam in occasione redit ad figenda castra, quod solet scilicet post iter: atque ita dicit vtiliter quædam antea non dicta.

*Hic enim
Vragi cã
notione.

*Tribuni ad
castra me-
tanda.
Vel Legati.*

„ *Præeunt Tribunus & Centuriones.*] Unusne Tribunus, an duo? ex quaque scilicet legione vnus, ut antè dictum in administratione totâ castrensi? istud opinor. Hoc etiam, Legatum aliquando aut tales adiunctos, cum periculum maius esset & diligentius ponenda castra. Ira Statius in Bolani laudibus ponit, qui Legatus, quòd eum Corbulo sæpe dilegerit ad hanc curam:

v. Silu.

—— *Bolanus iter prænosse timendum,
Bolanus tutis iuga commoda querere castris,
Metari Bolanus agros.*

Metatores.

Metari.

„ *Centurionum illi, qui ad hoc munus electi sunt.*] Ostendit munus fuisse in hominibus certis, quod & Vegetius ostendit: qui appellat eos *Metatores*. Sed credo eius ævo distinctos à Centurionibus fuisse. Ipse describit *Metatores, qui præcedentes locum castris idoneum eligunt.* Metari sanè non aliud, quàm diuidere, secare suis finibus & metis, *Vineas metari*, in Columella: *agros metari* in Virgilio leges, ad sationem: *Metata porticus* in Horatio, *mensurata, disposita* explicatur à Scholiaste. Tertullianus ita vocat *Tempus, arbitrum & metatorem inisy & finis.* Separat enim & abiungit. Ipse *metator agrorum*, Ciceroni in Agrariâ est *Finitor*. Huic rei *Groma & Decempeda* seruiebat. Vnde in Lucilliano versu veteri: — *viãque Vis degrumari, ut castris mensor facis olim.* In

*Groma
quid.*

Glossis: *Gruma* (nam & sic scribitur) *γρῶμων, βασιλικὴ γρῶμων, δρόπλεα*. Eadem: *Grumat, μαγεῖ, ἐξισοῖ*: metitur, exaequat. Festus: *Groma, genus machinulae quae regiones agri cuiusque cognosci possunt, quod Graeci dicunt γρῶμωνα*. Est scilicet *δρόπλεα πικτυκὴ*, quadratum duabus rectis se interfecantibus sectum: cuius forma supra, in Pratoria sede. At Decempedam Ci-

Et Decempeda.

Philip. xiv.

Phil. xiii.

cero etiam huc aduocat: *Perius metator & callidus decempeda suā Saxa diuiserat*. Inde pro Metatore *Decempedator*, in eodem: *Aequissimus agri*

Metari, de hospitium.

privati & publici decempedator. Porro Metandi vox, ut solet, fusa latius, & a castris in urbem iit. Hospitia, mansiones, & quidquid tale assignatum, *Metari* dicunt, & *Metata*. Primò quidem ipsorum militum, aut Palatinorum: sed mox & aliorum. In libris legum haec exstant, & iam olim tibi innotuere. In Cedreno est, *Theodosij milites turbasse Thessalonica*

*ὅτε μῆτάτα, ob * metata*. Latinam ipsam vocem Græculus non insolens usurpat. Sic in Suidà, *μῆτάτωρ, ὁ πρεσβυτέρου ἀγγέλος πρὸς τὸ ἀρχιεπίσκοπον*. Metator, *præmissus nuncius à Principe*, nempe ad loca designanda:

* ob hospitium.

Forrerius nostro verbo. Cyprianus honestè transtulit, ad Martyres: *Hospitium vobis in carcere preparavit, & metator quodammodo vester nunc*

Lib. iiii.

Epist. i.

quoque vos antecedit. Et Sidonius: *Metatoriam paginam, quasi cum Musâ præviâ, misi*. Metator Musa fuit, & charta eius rei index. In Isidoro est

Lib. vii.

epist. xi.

Isidori nomenclaturum.

uniuersè: Hospitium, ubi quis ad tempus inhabitat, unde & Metatum, quia

mutatur. In re nihil peccat, in etymo pueriliter, ut sæpe. Tertullianus:

De Pace.

cap. ii.

Nostra metatio, totum versiforme est. Id est, mundus in quo hospitamur

assiduè mutat. Sic *Metatura* Nouatiano: *Eius metatura regio ad meridianam respicit plagam*. *Metatorium* in Ecclesiæ historijs, pro domo aduentoribus paratâ. *Metacula* deorum, Marciano Capellæ, domicilia & sedes

De Trinir.

cap. xi.

ab Astrologis datæ. Simili sensu, idem, *Apollinem Zodiaci hospitium pra-*

metari, id est Solem. In eadem cælesti re Ouidius:

Nos quoque sub ducibus calum metabimur illis.

Diuidemus, & domos suas diis adtribuemus. Obscurius in Ammiano.

Ammianus

foris explicatus.

qui de mollibus & ad ostentationem diuitibus, cum anulis depositis in balneo, eosdem abituri resumunt, scribit: *digitis ut metatus abire*.

Quinæ loca sua & sedes cuique anulo in digitis certæ? Sed ad rem meam redeo. Metator in militiâ, qui vel castra vel hospitia designat. Ille

apud Lucanum ferox ad Cæsarem:

Signa super Thuscisci ponere Tibridos undas,

Audax Hesperios veniam metator in agros.

Si in ipsâ Italiâ, imò ad urbem matrem ponere me, inquit, signa iubeas

& castra: en ego metator. Optatus Mileuitanus: *Cum ante venturos mi-*

Lib. iiii.

lites, metatores, ut fieri solet, mitterentur.

Vexillum unum statuunt.] Græcè est *σημαῖα*: sed ita verti, quia vela

quædam & pannulos paruos fuisse diuersicolores ad indicium, ex Polybio ipso discis. In militum tamen metaturis nudæ Hastæ. Sunt nē hæc

quæ *Metas* vocat Festus? *Metari* dicuntur castra, quia *metis* diriguntur.

Eni ad lineas aliasque partitiones potes ducere.

„ *Quartum in eâ, ad quam ponunt legiones.*] Hoc obscure, imò præuè in Græco, nec Lascaris expediuit. Emendo: Παρ' ἧς τίθεται τὰ στρατώματα: sensu quem Latine expressi, & res ipsa præfert.

Lib. I.
cap. XXI.
*Castrorum
stratagemæ.*

Lib. VIII.
Pæd.

„ *Vt si exercitus in notam & patriam urbem ingreditur.*] Pulchra imago & apta, quæ sic etiam in Vegetio: *Si rectè constituta sunt castra, quasi ciuitatem muratam videntur secum portare.* Et res ipsa est. Adeste omnes non periti solum, sed sapientes: nego aliquid aptius, & per omnes partes effectius, cogitari à vobis posse. Xenophon ut magnum in Cyri castris laudat, quod εἰς ἕνα καὶ ὅμοιον οἱ ἀρχόντες ἐπὶ ταῖς οὐκ αἰσῶν, habebant signa quadam omnes Duces in suis tabernaculis. Ex quo efficiebatur, inquit, ut quemadmodum in opidis industrii magis serui variorum domicilia norunt, & eorum maxime quorum opera crebra aut opportuna: ita in Cyri castris ministri eius & signa Ducum nossent, & si quo eorum conuento opus esset, nihil quaerent, sed rectè statim ad eum irent. At enim hic non Duces solum noti aut nobiles, & perpetuæ eorum sedes: sed singuli præuè milites, in quâ classe aut manipulo quisque esset. Polybij igitur comparatio verissima. Sunt hic portæ, sunt directæ viæ, sunt fora, sunt omnia dimensa & disposita, ut in ordinatissimâ ciuitate solent.

DIALOG. XIII.

De Exercitio Operis. Exempla aliquot eiusmodi illustria.

Lib. IX.

*Macedones
operarij.*

Lib. V.

ET de Agmine quidem ista in occasione, vtiliter an necessario, dicta sunt: ad Opera vocamur, secundam Exercitij partem. Quis ea quoque suggeret? quis Theseus filium sermonis huius dirigeret? non reperio, nisi quod sparsim tangunt & vniuersè. Vniuersè quidem ita Liuius: *Iam in Opere quis par Romano miles? quis ad tolerandum laborem melior?* Atque hoc ille, ubi Romanos cum Macedonibus comparat, & hac parte longè anteuissè adfirmat. Tamen & illi profectò hic laudabiles, & Polybius eos describit λειτουργες, αὐτὰς τὰς ταφρείας καὶ χαρακοπίτας, καὶ παύσαι τὴν τοιαύτην ἀλαστωρίαν φιλοπονωτάτοις: operarios, & circa fossiones & castrorum munitiones, & omnem eiusmodi arumnam, laboriosissimos. Sed haud dubiè superarunt Romani: nec fuerunt, aut erunt, istâ re iis milites comparandi. Horrescit mihi animus (vero verbo vtor) cum opera illorum video, nec à magnâ manu, nec in magno tempore facta. Gygantes fabulata est vetustas, & Persicos quosdam reges, qui montes struxerunt, aut complanarunt? hic veros eos habes. Isti patrarunt, quidquid fidem superat, & fieri humanâ manu vix posse videatur. Longus aut superfluës sim, si omnia colligam: rem asseram in paucis & illustribus exemplis. Cæsar dum in Galliâ est, præter alia, Atuaticorum opidum obsidens, vallo pedum duodecim, in circuitu quindecim millium passuum, crebrisque castris circummuniuit. Vide & spatium, quod est quindecim miliarium, & valli continui altitudinem pedum x i i. & pro ratâ latitudinem: amplius tot turres ligneas in ambitu exstructas: admiratio te tanger in pau-

Cæsar
opus in
Atuaticis.

cis diebus, solâ militari manu hæc confecta. Quid idem Cæsar, ingressu Heluetiorum in Prouinciâ excitatus? is verò cum una legione quam secum habebat, militibusque qui ex prouinciâ conuenerant, à lacu Lemano ad montem Turam, millia passuum nouemdecim, murum in altitudinem pedum sedecim, fossamque perducit. Eo opere perfectò, prasidia disponit, castella communis, quò facilius, si se inuito transire conarentur, prohibere posset. Id quoque opus non multis diebus confecit, & Heluetios consilio & aditu deiecit. Grande mehercules spatium nouemdecim milliarium: non tam grandis munitio quæ ad Alesiam eiusdem Cæsaris, sed operosa magis & multiplex. Ipsa enim in circuitu undecim millia passuum tenebat: sed (postea addit) fossa fuit pedum viginti directè lateribus ducta. Iterum ab eâ fossâ pedes quadringentos recedens, reliquas munitiones instruxit. Erant, dua fossa quindecim pedes lata, eadem altitudine: quarum interiorem aquâ ex flumine deriuatâ impleuit. Post istas, aggerem & vallum pedum duodecim extruxit: siue lorica pinnasque adiecit, grandibus ceruis eminentibus, qui adscensum hostium tardarent. Et turres toto opere circumdedit, quæ pedes octoginta inter se distarent. Omittas alias minores fossas, Cippiis confitas; & scrobes Stimulis repletas. Quid amplius? certè amplius. Nam iterum, *His rebus perfectis, præ loci naturâ quattuordecim millia passuum complexus, pares eiusdem generis munitiones, diuersas ab his contra exteriorē hostem fecit.* Vides duplicatum totum opus, & post tot illas moles contra opidanos, alteras tantas adiectas contra externum hostem si adueniret. Ita inclusus vtrisque Cæsar opidum clausit, & vim sustinuit ducentorum quadraginta millium peditum, equitum octo milium, qui subsidio veniebant: & erant in ipso opido hominum millia ad octoginta. Adde eiusdem Cæsaris munitiōem, quâ Pompeium ad Dyrrhachium clausu, omnia omnium opera superantem: quâ millia passuum octodecim in circuitu eras complexus. Ita enim in Cæsare ipso scribitur; etsi in Floro paullo minus, & sedecim millia reperies. Sed fas mihi dubitare in his numeris, & ex Appiano valdè etiam augere. Nam ille de hac re. *Cæsar, inquit, aggressus est difficile & inopinatum opus, ut uno muro omnes Pompeij copias circumplexus, a mari ad mare cum duceret: etiam si captis excideret, magnam apud posteros super hac audaciâ gloriam laturus. Erant enim stadia ducenta & mille. Hæc ita verbatim ex Appiano. Quæ si vera, abesse non potest quin ambitus operis fuerit, non octodecim aut sedecim, sed ad centum quinquaginta circiter milliarium. O rem incredibilem! sed vix mihi, præsertim cum verba Appiani attendo τὸ λυμνὸν, magnum facinus: itemque δὲ ξηρὸς καὶ ὠδύνητος, arduum & supra fidem atque opinionem: denique tanta gloria apud posteros appellantis & asserentis. Quorum nihil est, si non nisi inuulgata illa magnitudo: quæ in eodem Cæsare, & ab eodem, alibi maior. Lucanum etiam qui inspicit, (poëtam in his talibus non poëtam, fideliter agit.) iudicabit pro numero illo maiore. Nam ipse grandi ore hoc opus attollit:*

Franguntur montes, planumque per ardua Cæsar

Ducit

Eiusdem in Heluetios. I. Gallic.

Item ad Alesiam VII. Gall.

Item contra Pompeium. III. Ciuil.

Ambigui numeri.

II. Ciuil.

Aucti ex Appiano.

Item ex Lucano.

*Ducit opus, pandit fossas, turritaque summâ
 Disponit castella iugis, magnôque recessu
 Amplexus fines, saltus nemorosâque tesqua,
 Et silvas, vastâque feras indagine claudis.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castrâque Casareo circumdatus aggere mutas.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
 Illic mersa suos: operumque vi summa renisat,
 Defessus Casar, medijs intermanet agris.
 Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
 Adscribâtque Deis: fragili circumdata testâ
 Mania mirentur refugii Babylonia Parthi:
 En, quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyrys quantum populis telluris Eöæ.
 Sufficit in regnum, subitum bellique tumultu
 Raptum clausit opus. quanti perire labores!*

Et alia etiam præmisit & subserit, eiusdem admirationis & magnificentiæ: frustra, si non nisi vulgare aliquod in obsidiis opidorum opus. Considera verò quod ait, *magno recessu saltus, tesqua, silvas* inclusisse: & Magnum sic clausum *castra* tamen *mutasse*, pabuli copiam habuisse. Qui potuerunt hæc à tot legionibus in vulgato illo spatio? Amplius, *Flumina* in eo spatio *oriri & desinere* dicit: ridiculè, in eo minuto. Etiam Cæsar vno die extrema & *summa operis* sui non videt: mansio nocturna interponi debet: nec id potest, nisi in numeris Appiani. Denique extra controuersiam, comparat hoc spatium cum terris quas Orontes aut Tigris ambit: quâ non dicam fide, sed fronte, si tam exiguum? Imò tota regnâ, inquit, in Oriente vix sunt maiora. Hæc nisi ad vastum illud spatium refers, non ineptè solum dicta, sed stultè. A v d. Heu, res miras & nouas! alia iudicia induere cogor & sensus. L I p s. Quidni in rebus veteribus? quas ab ignauia aut impotentia nostra metiri, desipere est. Sed tu iam Appiano accedis? A v d. Pede timido. & Orosius etiam retinet, in quo (si commemini) *quindecim miliaria* legi. L I p s. Vt voles, non te vltra impello: sed hoc superaddo, nihil magni miri in istis octodecim fore, cum Licinius Crassus opus struxerit altero tanto maius. Leges in Plutarcho, bello Spartacio, *cum fugitini peninsulam Brutiorum in sedissent qua circa Regium, Crassum insecutum assedis, & cum in breui tempore* (verba & hæc nota) *fossam à mari ad mare duxisse, per ceruicem peninsule, stadiorum trecentorum, latitudine & altitudine quindecim pedum. Super fossam verò vallum struxisse altitudine & firmitate mirandum.* Sunt rotidem in Græco pænè Plutarcho verba. Atque ecce, si hæc fossa *trecentorum stadiorum*: ergo miliarium *triginta septem cum dimidio*: duplo maius Cæsariano illo opus, præsertim cum vallo tam firmo & alto. A v d. Eia, iam credo, manum tollo. Sed addoce, postea etiam in vsu hæc Opera? L I p s. Postea. Augustus certè aut eius Legati vsurparunt:

vt bello

* Vide A-
 nalecta.

Crassi opus
 in Sparta-
 cum.

vt bello in Cantabros Florus auctor, *Medullum montem perpetuâ quin-* Lib. I. II. I.
decim milliarium fossâ obsidione cinctum. Magis magna Appianus de co- cap. vii.
 dem isto Octauiano, ciuili bello ad Perusiam. Facit eam urbem cir- *Octauiani*
 cumuallatam ab eo primum *quinquaginta sex stadiorum spatio*, nec lon- *opera.*
 giore ob tumulos qui impediabant: sed brachia inde ducta ad Tiberim,
 quæ vsum fluminis eriperent: postea alias fossas vallumque structum, *ad-*
ditis mille quingentis ligneis turribus, quæ sexaginta pedes inter se dista-
rent. Ex hac turrium distantia, valli vtriusque (duplex enim fuit) magni-
 tudinem dimetiare. Quid Hadrianus Imp. & Seuerus, qui vallo & fossâ
 Britannos per multa millia à barbaris seiunxerunt? Plura etiam ex-
 empla: atque ea operæ & structuræ melioris: vt pontium, basilicarum, *Et varia*
 theatrorum, aquæductuum: & quæ talia peritè & adfabrè facta. Non *passim.*
 quia olim in ipsis legionibus seorsum fabri: sed quia ipsi milites, aut ali-
 qui inter eos, longo vsu sic docti, & mixti fortassis aliqui ex professio ta-
 les, denique præerat & dirigebat Præfectus fabrûm. At tempore Vege- *Fabri in le-*
 tij & suprâ, quæque iam legio habebat *fabros lignarios, structores carpen-* *gionibus.*
tarios, ferrarios, reliquosque artifices ad hos vsus. Itaque etiam in pace & *Lib. II.*
 otio, sed contra otium, militari manu mansura multa struebant. Flami- *cap. xi.*
 nius Consul apud Liuium, *ne in otio militem haberet, viam à Bononiâ* Lib. xxxix.
perduxit Aresium. Apud Frontinum: *P. Nasica in hibernis, quamuis classis* Lib. I. II. I.
vsus necessarius non esset, ne tamen desidiâ miles corrumpetur, naues edi- *cap. i.*
ficare instituit. Augustus in Suetonio, *Fossas Nili manu militari deserisit.*
 Domitius Corbulo apud Tacitû, *ne segnem militem attineret, inchoatum* xlii. Ann.
 à Druso aggerem, Rheno coercendo, absoluit. Vopiscus de Probo Imp. Mi-
 lites otiosos esse numquam est passus. Exstant apud Aegyptum eius opera,
 quæ per milites struxit in plurimâ ciuitatibus. Pontes, templa, porticus, ba-
 silicæ, labore militum struxit, ora fluminum multa patefecit, paludes mul-
 tas siccauit, atque in his segetes agrôsque constituit. Varia, imò omnis ge-
 neris, opera vides à manu militum: quid si opida etiam tota? Dio Cas-
 sius Lugdunum illud hodie nobile à militibus structum in otio testatur:
 & quid si pleræque colonie ab iis qui in eas deductæ? ego nihil ambigo.
 O pulchras, ô salutares has curas! & quibus haud vanè adscripserim
 cultum & politum nostrum hunc orbem. Maiores nostri imitari in bel-
 lo cœperant. & de Neruiis Cæsar: *Vallo pedum undecim, & fossâ pedum* v. Gallie
quindecim; hiberna cingunt. hæc superiorum annorum consuetudine à no-
stris didicerant. Sed mox desierunt, & nostro æuo quod specimen? Guic-
 ciardinus prudens ille ab Italiâ historicus; pro magno & mirando re-
 fect, *Prosperum Columnam, obsidione arcis Mediolanensis, fossas duas duxis-*
se, ad intercludendum hostem, spatio milliaris unius. Rideo. & quid hîc
 noui? certum est, Romana castra cortidie latius & operosius munita.

Armorum exercitia, quàm crebra, & quàm passim? Tum ordine quadam data.

Lib. III.
Excid.

AT de Operibus fatis esto: ego exsurgō, & porrò ambulo, & simul ad Exercitia venio *Armorum*. Diligenter hæc quoque pars ab ijs habita: & est sanè proprium militis, arma peritè tractare & habere, ad defendendum aut offendendum. Quid in hac re Romani, memoriâ teneo Iosephum, & narrare, & laudare. Eius sensus, & fortasse verba:

IOSEPH.

Quòd si quis alium Romanorum ordinem in militiâ inspexerit, videbit hoc grande imperium eos habere virtutis meritum, non fortuna beneficium. Non enim initium illis armorum ipsum bellum est, nec solum cum usus aut necessitas est manus mouent, in pace feriat: sed tamquam congeniti armis, numquam pausam Exercitiij faciunt, nec exspectant occasiones. Meditationes autem illis siue exercitia nihil à vero usu fortitudinis & audacia abeunt, sed quisque cottidie miles omni alacritate tamquam à bello exercetur. Quo fit ut facillimè & penè sine laboris sensu pugnas tolerant. Neque enim vel confusio eos à consuetō ordine amouet, & dissipat, vel metus reddit attonitos, vel labor fatigatos. Sequitur verò victoria semper eos, cum in hos pugnent qui non pariter confirmati. Nec sanè errauerit qui dixerit, Exercitia eorum pugnas sine sanguine, Pugnas exercitia cum sanguine esse.

Primum magnificat Romanos, & iudicat eos Orbem terræ habere non Fortunæ beneficium, sed Virtutis meritum. idque maximè docet ab exercitijs, quæ tam assidua, ut necessariò robur & peritia, ideoque & Victorix ijs adsint. Dicit:

In pace exercitia.
Epist.
XVIII.

Non enim illis initium armorum, bellum est. Non hercules, sed ante bellum cogitant & præparantur ad bellum. Pulchrè Seneca: In ipsâ securitate animus ad difficilia se præparet, & contra inturias fortune, inter beneficia firmetur. Miles in mediâ pace sine ullo hoste decurrit, vallum iacit, & supernaculo labore lassatur, ut sufficere necessario possit. Quem in ipsâ re trepidare nolueris, ante rem exerceas. Ita sapiens noster scriptor, quem supra omnes Socratas veneror & miror. A. V. D. Indignantibus multis,

multis, & Agellios aut Diones tibi opponentibus. *L I R S.* Nunc ista & istos mitte. ego ex animo ita censeo, qui cum scriptorem non amat, non ipsam Virtutem. De nostrâ re, Theodericus rex apud Cassiodorum: *Discat miles in otio, quod proficere possit in bello. Animos subito ad arma non erigunt, nisi qui se ad ipsa idoneos, præmissâ exercitatione confidunt.* Hæc mera oracula sunt. & miror acutum illum doctorem ab Etruriâ noluisse artem esse militiam, idque ob causas quasdam: sed leues aut nullas, præut est utilitas ab usu, & per eum arte.

„ Numquam pausam exercitiij faciunt.] Toto die exercentur, omni ætate exercentur. Vegetius: *Iuniores & novi milites, mane & post meridiem, ad omne genus exercebantur armorum: veteres autem & eruditi, semel in die exercebantur.* En discrimen. Tirones bis die, Veterani semel. Quid de militibus dicam? Ipsi duces faciebant, vt scientiam ostentarent, *Ipsi Imperatores.* & in exemplum. Talis Scipio, qui post Africanus; describitur à Silio: *Lib. VII.*

*Ipsæ inter medios ventura ingentia laudis
Signa dabat, vibrare sudem, transmissere saltu
Muralis fossas, vndosum frangere nando
Indutus thoraca vadum, spectacula tanta
Ante acies virtutis erant. sæpe alite plantâ
Ilia perfossum & campi per aperta volantem
Ipse pedes prauertit equum. sæpe arduus idem
Castroꝝ spatium & saxo transmisit, & hastâ.*

Eaudat & P. Valerium Consulem Liuius: *Non alius militi familiarior* *Vt Valerius.*
dux fuit, omnia inter infirmos militum munia haud grauatè obeundo. In *Lib. VII.*
do præterea militari, cum velocitatis viriûmque inter se aequales certami-
na ineunt, comiter facilis, vincere ac vinci vultu eodem, nec quemquam
aspernari parem qui se effertes. Et de Pompeio Sallustius: Cum alacri- *Vt Pompeius.*
bis saltu, cum velocibus cursu, cum validus veste certabat. De eodem Plu-
tarchus: in bello ciuili iam senem & duode sexaginta annos natum, pedi- *In Pompeio.*
tem atque equitem, se inter suos assidue exercuisse. Ipsi Imperatores po- *Et Traianus.*
stea fecerunt, & de Traiano Plinius: Quid apud milites? quam admiratio- *In Panegy.*
nem, quemadmodum comparasti? cum tecum in ediam, tecum ferrens sisim,
cum in illâ meditatione campestri militaribus turmis Imperatorium pulu-
rem sudorêque misceres, nihil à ceteris nisi robore ac præstantiâ differens.
cum libero Marte nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata susciperes, ala-
cer virtute militum, & lætus quoties aut cassidi tua aut clypeo grauior ictus
incideret. Laudas quippe ferientes, hortabarisque ut auderent: & iam
audebant. Cum spectator moderatôrque ineuntium certamina virorum, ar-
ma componeres, tela tentares, ac si quod durius accipienti videretur, ipse
vibrares. Ergo omnes exercebantur, atque etiam in dies. Quo sensu
additur.

„ *Quisque cotidie miles.* Iam diximus, quod in dies. sed addo, quod id maxime in Statiuis aut Hibernis, cum quies scilicet à vero certamine & ab hoste. Idco in Plinio ad Traianum: *Cum die Statianorum proximum* *In quiete exercituum maximè.*

Lib. II.
cap. XXIII.

Sub tecto
hiems:
Serenus, in
campo.
Campido-
lor.

campum alacritate, discursu, pulvere attolleret. Vegetius notat, nec plu-
uiis & hiemantibus diebus cessasse: sed ei rei porticus quasdam & basi-
licas leuiter cannâ aut stramine tectas habuisse, in quibus equites pedites-
que exercerentur. Alias, in campo. Inde *Campestres exercitationes* in
Suetonio: *Meditatio campestris* suprâ in Plinio: *Campidoctor* ipse ὁ ἀ-
διδασκτικὸς (ita Glossæ reddunt) siue *Doctor armorum*, vt Vegetius. Cer-
tum hoc officium inferiore æuo: non certum veteri. sed tunc Centurio
aliquis aut miles annorum armorumque vetus docebat. Plinius Pane-
gyrico: *Postquam exercitationibus nostris non veteranorum aliquis, cui de-
cus muralis aut ciuica, sed Græculus magister adfuit.* Ego verò talem ele-
gissimè, præ omnibus iis qui officio doctores. Vniuersè de Exercitio di-
ctum: licuisset & decuisset forsitan partitè adiungere eius species & ge-
nera. sed quæ sermonum finis? & vt ij qui opido aut metæ accedunt
quam destinant, magis propere properant: sic ego, mi Auditor, præcep-
tâ iam quiete festino. A v d. At ne nimis. Ego ex meo & militari vsu
cenſeo paullum te illa saltem libare. L i p s. Libare igitur. cape. Exerci-
tia pleraque omnia Vegetius suppeditat, etſi haud vno loco. Ex ipſo
aliisque colligam, & disposita (ita amo) subiecta oculis tuis sunt. Pri-
mum, ad Ordinem facit, & gradum sub signis: dicebatur

Lib. I.
cap. XI.

AMBVLATIO. Vegetius: *Nihil magis in itinere vel in acie custo-
diendum est, quàm vt omnes milites incedendi ordinem seruent. Quod ali-
ter non potest, nisi vt assiduo exercitio Ambulare celeriter & equaliter di-
ſcant.* Ecce, duo in hoc Exercitio spectantur, *Celeritas* in ordinato inces-
su, sub signis & sub armis; tum etiam *Aequalitas*, vt suis iustisque inter-
uallis. Idem alibi ostendit curæ hanc rem fuisse bonis Imperatoribus: &
Vetus, inquit, *consuetudo permansit, & D. Augusti atque Hadriani consti-
tutionibus præcauetur, vt ter in mense, tam equites quam pedites educantur
Ambulatum.* hoc enim verbo hoc exercitiij genus nominant. *Decem millia
passuum armati instructi, omnibus telis pedites, militari gradu ire, ac red-
ire in castra iubeantur. ita vt aliquam itineris partem cursu alacriore con-
ficerent.* Inſigne & vtile factum. & in quo notes *decem millia passuum*:

Lib. I.
cap. XXVII.

Vegetius il-
lustratus.

quæ tamen vereor vt accipienda sint *viginti*. A v d. Corrigas igitur
L i p s. Minimè. non dixi: sed accipienda, nec inuitis Vegetij verbis, vt
ego distinxî. Sic enim sonare ea volo, vt iuerint decem millia, eademque
redierint: fiunt viginti. A v d. Nam quo argumento? valde ad laborem
addis. L i p s. Ex ipſo Vegetio, qui libro primo, capite illo ipſo de Am-
bulatione: *Militari gradu viginti millia passuum horis quinque, dumtaxat
astiuis, conficienda sunt. Pleno autem gradu, qui citatior est, totidem horis
viginti quattuor.* Hæc seriò notanda, vt ſcias quid in Cæsare aliisque sit,

Inſtrum ier
diuturnum.

Eo die inſtrum ier confectum: quod est, quantum militari gradu vulgò so-
let, aut certè circà: sic tamen, vt horas semper aliquot ſumas ad quietem.
Ad Ambulationem hanc pertinet Spartiani locus in Hadriano: *Exemplo
virtutis suæ ceteros adhortatus, cum etiam vicena millia pedibus armatus
Ambularet.* Vtitur enim & Ambulandi verbo, & totidem illa millia vi-
cena

eena exprimit. In Tertulliano item obferuo: *In pace, labore & incommodis bellum pati iam ediscant, in armis Deambulando, campum Decurrendo, fossam molienda, testudinem desudando.* Legerim hoc vltimum, *desidendo.* In Tertulliano notula. quia is habitus muliorum in testudine, inclinantium se & subsidentium, vt fiat imbricatum illud decliue tectum. Alibi explicandum. Nunc secundum inter exercitia,

DECVRSIO. Haud longè ab Ambulatione est, & fit in armis, & sub signis. Finem & fructum Vegetius pandit: *Ad cursum præcipue assuescendi sunt milites, vt maiore impetu in hostem procurrant; vt loca opportuna celeriter occupent; vt ad explorandum alacriter pergant; vt fugientium terga facilius comprehendant.* Nominauit Tertullianus suprà: & Seneca: *Miles in mediâ pace decurrit sine vlllo hoste, & vallum iacit, & supernuacuo labore lassatur, vt sufficere necessario possit.* Item Liuius inter militaria exercitia ludosque quos Scipio instituit: *Primo die Legiones in armis quatuor millium spatio decurrerunt.* Spatium & illic habes, grande profectò si attendis cursum non itum fuisse. Capitolinus de hac ipsâ, in Maximinis: *Quintâ quaque die iubebat milites decurrere.* Suetonius Nerone: *Indictâ decursione Prætorianis, scutum suâ manu prætulit.* Idem in Galbâ: *Ipse maxime insignis, quod campestem decursionem scuto moderatus, etiam ad essedum Imperatoris per viginti millia passuum cucurrit.* Notanda hæc exempla, & rimanda vt admiremur. Cucurrit, inquit, viginti milliaria ad essedum, nempe incitarius: idque cum iam prælato scuto etiam decurrisset. Magnum robur, & spiritus Galbæ, fateri oportet. Sed quid de scuto ibi laudatur? Puto tale esse, quod viri Principes & Duces armigeros haberent, qui scuta ferrent: & quamquam in exemplum decurrerent, tamen plerumque sine onere scuti. At Nero & Galba contrâ. & vterque scutum suâ manu prætulit, sic extensum. Hæc Decursio ad Tubam facta, & ad eandem reuocata, quod Vegetio scriptum libro 11. cap. xxxi. Tertium

SALTVS. Eius utilitas in Vegetio: *Ad saltum etiam exercendus est miles, quo vel fossa transfiliuntur, vel impediens aliqua altitudo superatur. vt cum eiusmodi difficultates venerint, possit sine labore transire.* Silius suprà de Scipione: — *transcendere saltu Murales fossas.* Et Sallustius de Pompeio: *Cum alacribus saltu certare.* Quartum

NATATIO. Aperta utilitas. Vegetius de ipsâ re: *Seu mare seu fluminis vicinus est* sedibus, æstiuo tempore ad natandum cogendi sunt omnes.* In ipsâ vrbe, aut ad urbem, hoc olim factum. & Romani veteres (ait alio loco idem Vegetius) *Campum Martium vicinum Tiberi ideo delegerant, in quo inuentus post exercitium armorum, sudorem pulueremque dilueret, ac cursus lassitudinem natandi labore deponeret.* An non lauore deponeret? nec labor sanè lassitudinem sedet. Fuit & Piscina huic rei, in Festo: *Piscina publica hodieque nomen manet, ipsa non exstat, ad quam & natatum & exercitationis aliqui causâ veniebat populus.* Cum curâ res habita, imò patentes quidam ipsi liberos suos docebant, vt Cato Priscus apud Plutarchum,

ta Caton. tarchum, *Filium suum praeiuit & docuit ipse, non solum iaculari, aut armis depugnare, & equitare, sed & pugillatum exercere, & assum ac figus ferre, ac fluminum vorticosa aut rapida natando superare ac transmittere. Ergo iam fero in Suetonio legi, de Augusto: Nepotes & litteras, & natusse, & alia rudimenta per se pleraque docuit. Et si notare ibi aliquando arrisit: nec nunc prorsus aspernor. Cogito enim Augustum splendore & aetificatione sui supra Catonem fuisse, & vix illum iam senem ad haec externa se demisisse. Tamen esto. errauerim: quid noui aut mali in his talibus? Peruicacia aut assertio odio esto; aberratio risui, aut veniae. Vetus est:*

Αν πολλὰ βάλλης, ἄλλοτ' ἄλλοιόν βαλεῖς.

Si multa iacias, aliter aliis ieceris.

Quintum in exercitiis,

PALARIA. Ampliter de his Vegetius lib. i. cap. xi. quem lege. Quid fuere? non aliud quam armorum exercitium & pugnae, quae in manibus esset. Statuebatur palus in terram rectus & fixus, qui sex pedes eminere ad modum hominis: cumque hinc illinc tyro assiliebat, & variis ictibus, astute magistro, petebat. *In qua exercitatione, ait Vegetius, seruabatur illa cautela, ut ita tiro ad inferendum vulnus insurgeret, neque ex parte ipse patere ad plagam. Meminit huius exercitij Seneca: Exerceamur ad palum, & ne fortuna imparatos deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris.* In Spartiani Hadriano legitur: *Equitauit ambulauitque* (nota de Ambulatione) *plurimum, armisque & pilo se semper exercuit.* At ego verò palo mauelim & duplex genus exercitij intellegi, *Armaturam, & Palaria.* Est tamen iterum in Vopisci Aureliano: *Nullum pratermisit diem, quamuis festum, quamuis vacantem, quo non se pilo & sagittis ceterisque armorum exerceret officij.* Sed nec ibi religio mihi sit in vicinam vocem *Pali* demutare. Sanè Pilon & Iacula aliorum pertinuerunt, nempe ad id quod subiungam. Nunc de Palo, etiam in Iuuenali (o Venus spectata & ride) cum de feminis:

Quis nescit aut quis non vidit vulnera palis?

Quem cauat assiduus sudibus scutoque lacebit.

Pro *Sudibus*, *Rudes* ibi mallem, & mecum vetus interpres, qui *Ferulae* interpretatur. *Quae* in Saturnalibus scripsi, huc adtexe. Sextum,

ARMATURA. quod leuium fuit, uti *Palaria* grauium. De eo Vegetius: *Illo exercitij genere quod Armaturam vocant, & à Campidoctoribus traditur, imbuendus est tiro.* Adde sequentia capita: discas, non aliud quam hastilium, iaculorum pilorum, sagittarum missionem sub hoc nomen venisse. Causa, quod ipsi leues milites dicti tunc. *Armatura.* Olim quidem, iuncto nomine altero *Leues armatura*, Liuius atque alii: sed compendio postea, sic ut posui. Vegetius: *Post hos erant ferentarii & leues armatura, quos nunc Excusatores & Armaturas dicimus.* Alii sunt ab istis, de quibus Graecorum scholia: *Ὀπλορῆσαι, ἑς καλὸν Ἀρματῆρας, εἰς οἱ παρ' εἰς οἱ μὲν ὀπλων ὀρχεῖσθαι: Ἀρμισαί, quos dicunt Armaturas, quales sunt qui*

Lib. i.
cap. xlii.

Armatura
de Leuium.

Lib. i.
cap. xv.

De saltatoribus
armis.

qui cum armis saltant. Credo hoc intellegi ab Artemidoro, & ὁπλον simpliciter dici: τὸ δὲ ὅπλον τὸ λεγόμενον, παρελκὰς σημαίνει. τὰ δὲ ταῖον γὰρ ἐπὶ τοῦ ὅπλου: *Quod Arma dicunt, dilaciones & moras significat, est enim ultimum & post alia premiū.* Inter Agones ponit, siue ludos Gymnicos; & Plato recēset lib. viii. De Legibus. Non id ad nos, & est Pyrrhica quædam, aliena à seriâ militiâ: ad nostram Seneca: *Iuuentutem maiores nostri rectam exercuerunt, hastilia iacere, sudem torquere, equum agitare, arma tractare.* In Silio, suprâ: — *vibrare sudē.* Fortasse & hoc Festi: *Sub vineam iacere dicuntur milites, cum adstantibus Centurionibus iacere coguntur sudes.* Item istud priori explicando: *Sub visem hastas iacere dicitur veles, cum eas sub manu sursum mittit.* Nota autē & hîc adlittisse Centuriones (in Festi verbis) quasi arbitros & doctores. An nō huc propriē faciunt Iuuenalis versus isti? *Tu scabies frueris mali, quod in aggere rodīs*
Qui tegitur parmâ & galeâ, metuentisque flagelli
Disceit ab hirsutâ iaculum torquere capellâ.

De Iuuenalis versibus discipatio.

Quidam, imò plerique volunt: etsi iam diu litigatur super germanâ sententiâ in Senatu nostro litteratorum. Nuper consularis vnus censuit, legendum in postremo versu, *hirsuto Capellâ*: vt viri nomen sit, nempe Centurionis alicuius aut armorum doctoris. Ille hirsutus & pilosus, vt solent, fortes & minimè molles. Fundus & auctor huic sententiæ Scholiastes, verus, in quo est: *Capellâ, sene magistro, campi doctore.* Sed nulla inuidia sit censere aut sapere aliquid etiam præter veteres: ego hîc facio, & aliorum totam rem traho. Primum, si de tirone ij versus: cur illum maximè in exemplum aduocat vilium ciborum? cur parmâ tegit, quæ iam desierat? cur poma in castra transfert, quæ ibi rarissima? Sed respondent de pomis Plinio, & stabiliunt sententiam eo fulcro. Nam ille sic de Ziziphis & Tuberibus: *Sex. Papinij, quem Consulem vidimus primum utraque attulit (in Italiam) Diui Augusti temporibus, in castrorum aggeribus sata, bacca similia quàm malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in secâ iam silua scandunt.* Vbi nihil equidem pro hac re video, imò contrâ Plinius ait seriâ & arbores in aggeribus castrorum: tūc quas? peregrinas, & quæ in deliciis: atque ipse in eâ re indignatur. Quid censet igitur vilia illa poma hîc intellegi à poetâ? Imò in pretio fuerunt: etsi reuera vix poma, & similia baccis, vt ait Plinius: sed exotica erant, & vmbra ac decori magis causâ. in castris hibernis sata. Quin istæ aut similes erant *Trichila* & vmbacula castrorū, de quibus * postea monbo. Tamen demus etiam de vilibus ibi pomis: an quod sequitur cadere in tironem potest? Ait, *metuentem flagelli.* Nemo liberi subiectus, aut eius metuens, nedum miles. Vitis aut fustis eos punit, non flagrum. Quid ergo est pro meo sensu, Venator hîc describitur & bestiarius, qui feras iaculâri condiscit in capellâ. Quod talis, omnia addocent. Tegitur parmâ & galeâ; vt solent iaculatores isti & leues. metuit flagellum; sub eo enim arenarij & totum hoc genus erat, infimæ conditionis serui. Vocui in Saturnalibus nostris: & addeis propriē de Venatoribus locum

Lib. xv. cap. xlii.

** Dial. xvi.*

Ad Mart.

locum Tertulliani: *Alij inter venatorum tauras patientissimè scapulis inambulauerunt.* De Christianis loquitur, qui damnati ad bestias, fortes & alacres sustinuerant verberari taurinis istis tergis, id est flagellis. Claudianus etiam de hisce ludis:

— insonuit cum verbere signa magister.

& noti sunt Mastigophori, Græcis in hac re dicti. Iam de vilitate cibi, in tenues istos & inopes conuenit, famelicos semper, nec in gladiatoria faginâ. Leuc enim hoc genus & strictum esse debebat. Denique in Aggere conuenit, quod non illo castrensi, ne errent: sed urbano, & qui Romæ. Illinc vicinum & in oculis exemplum Satyricus mutuatur. Nam fuit à Tarquinio rege structus agger, opere imprimis mirabili, ait Plinius. quem magis explicat Dionysius: *Urbs, inquit, ab Esquilinâ portâ Collinam usque opere munita est. nam fossâ cingitur latâ centum pedes, & supra fossam muro sine aggere alto & lato.* Strabo item libro v. in descriptione Romæ: ubi Aggerem hunc in sex stadia producit. Scholiastes Iuuenalis nominat: *Iuxta Aggerem primis castra posuit Seianus, id est iuxta Diocletianas.* Ipse Iuuenalis alibi:

Plebeium in Circo positum est & in Aggere satum.

Sat. x.

Iterumque: *Aut quæ ventosa conductâ sub Aggere textis.*

Utrobique ostendit viliores & paupertinos illic egisse. Nominat & Victor, ac ponit, *Campum Viminalem sub Aggere.* Plures alij. sed signanter Horatius:

Nunc licet Esquilis habitare salubribus, atque Aggere in aprico spatari.

* Suet. in Calig. l. 1.
p. 10. in Eligab.
Lib. 1. Sat.
v. 112.

Et ostendit ambulationes illic & circulos fuisse. Idem Fabius de Voce: *Adducit animos naturali voluptate vox omnis, neque aliunde illi per fora atque Aggerem circuli.* Scito igitur & iuniores nouitiosque Bestiarios illic exercitos & à magistris doctos. A v d. Mihi verò in fronte sententia tua ridet: à tergo est quod displicet. Quomodo enim didicit à Capellâ iaculari? nisi tu explicas. L i p s. Iam explicaui, sed breuiter, & te fugit. Ecce, discere debebat rectâ ferire feram aut bestiam currentem, emissio iaculo. itaque discere & experiebatur in capellâ. Nam in leone aut urso periculum facere: id verò periculum. nec aut soluere feras istas expediebat, aut lædere, imò nec laceßere: denique integræ seruabantur ad ipsos ludos. Ne ultra de istis, tepidi iecoris es, si hæc non capis. A v d. Capio. sed de Capellâ argutum est, fateor: etiâ nec omnibus probandum? L i p s. Ut volet quisque. & si *hirsutum Capellam* aliquis mauult, facito: sed cum sensu ramen à me dicto. Superest inter Exercitia

SALUTIO. Ea ad equites spectat: discabantque celeriter & expedite, ab vtrauis parte, gladiis etiam strictis, aut contum tenentes saltare in ligneum equum. Res tota descripta Vegetio lib. 1. cap. xviii. quem vide. Necessarium hoc illi auro, quod adiumenta ad scandendum in equis nulla habuit. A v d. Non aliud in exercitio equitum? L i p s. Imò verò, cursus, flexus, orbis, aliæque didicere: ceterum scorsim Vegetius non dixit.

dixit. Nostri equites tenuère concursus quosdam ludicros, quos * *Torneamenta* & *Giostra* vocant: sed ij ad delicias ferè versi & oblectamenta aulæ. Si vis de iis iam ante sæcula aliquot videre quid fuerit; lege Nicephorum Gregoram, & Niceram Choniatem in Græcorum rebus. sed hunc maximè, qui floridè & vbertim descripsit, an depinxit?

*Otto Frising. *Torneamenta* vocat

DIALOG. XV.

Ad leges itum, ac primò de eà quæ Furta tangit, tum quæ prædam.

MEseria nostra vocant, & veni ad vltimam Disciplinæ partem **LEGES**. Euge, recreor, aurâ à terrâ adflat. Dico Leges, *instituta militaria scripta aut non scripta*. Ea multa & varia fuisse scio, sed pauca Polybius suppeditat, quæ persequamur. Primum est, quod *Furta* tangit. Eorum quia magna occasio & materies in castris, vbi pleraque aperta & incustodita; placuit scuerè cohibere & punire. Verba in hanc rem Polybij habes:

Μετὰ δὲ τὴν στραπεδείαν *Post metationem castrorum* **POLYB.**
 συναθροισθέντες ὁ χιλιάρχος, *Tribuni conuocantes*
 οὗτοι ἐν τῇ στραπέδι πάντας *omnem copiam, tam liberos*
 ἐλευθέρους ὁμοῦ καὶ δούλους ὁρ- *quàm seruos, iuramento adi-*
 κίζουσι, καὶ ἕνα ποιεῖν τοὺς *gunt viritim, quod tale est:*
 ὅρκισμὸν. ὃ δ' ὅρκος ἐστίν, μηδὲν *Nihil è castris furto tol-*
 ἐκ τῆ παρεμβολῆς κλέψαι, ἀλλ- *lere, imò si quis inuenerit*
 λά καὶ ὅρη πῶς τῶν ἀνοίσαι ἐπὶ *quidpiam, id ad Tribunum*
 οὗτοι χιλιάρχους. *relaturos.*

„ *Post metationem castrorum.*] Intellege, primam: & statim vt Dilatus habitus est, & educi sunt in campos.

„ *Tam liberos quàm seruos.*] Valde notandum, hoc iuramentum calones & seruitia etiam astrinxisse, & quidquid humanorum capitum in castris.

„ *Adigunt viritim.*] Quò maior religio & firmior, nec per centurias aut manipulos hic iuratur.

„ *Quod tale est.*] An ipsa igitur illa verba quæ ponit? Sed Cincius **Lib. xvi. cap. lxxl.**
 apud Agellium plenius & distinctius reponit, quæ antiquæ prouidentia
 causâ opus est recitari: *Cum dilectus, inquit, antiquitus fieret, & milites*
scriberentur, iussurandum eos Tribunus militaris adigebat in verba hæc:
IN MAGISTRATV C. Lelij C. F. Consul, L. Cornelij P. F. Consul,
in exercitu decemque millia passuum prope, furtum non facies dolo malo, so-
lum neque cum pluribus, pluris nummi argentei in dies singulos, extrâque ha-

stam, hostile, ligna, pomum, pabulum, vitrem, follem, faculam, siquid ibi inueneris sustuleris, quod tuum non erit, quod plurius nummi argentei erit, uti tu ad C. Lalium C. F. Consulem, L. ue Cornelium P. F. Consulem, siue quem ad vitrum eorum ius erit, proferes aut proficere in triduo proximo, quidquid inueneris sustuleris, sine dolo malo, aut domino suo, cuius id esse censibus, reddes, uti quod rectum factum esse voles. Accurata & pulchra formula, digna examinari, si otium nunc esset. Sed ad Polybium me recipio. & quæ autem poena, si quis in hac culpâ? neuter hic expressit: sed Polybius infra clarè dicit; *Fuisse percussum qui furto aliquid abstulisset à castris.* Hem? nō hic quadrupli, aut alia minor poena? nulla, sed abscissa omnia, ut in cetero delicto militari. Exempla hercules etiam posteriore æuo reperio. ut in Suetonij. Tiberio: *Is, inquit, militem Prætorianum ob surreptum à viridario pauonem, capite puniuit.* Esto de pauone, quid in villi

*Furti sceleris puni-
ta.*

Cap. IX.

In Pescennio.

* Nota tot in Contubernio fuisse, ut dixi.
* antiqua moneta.

Prædatio non libera.

In Iug.

Præda publica erat.

Lib. VII.

Præda aqualiter iniusta.

vno gallinaco? Spartianus auctor, *Pescennium Nigrum ob unius gallinacei direptionem, * decem manipulos, qui raptum ab uno comederant, securi percusi iussisse.* Ista nostris moribus miracula & mera: monstrant, sed, Deus bone, pulchra: & laudare liceat, si non lubet imitari. A V D. Ista profectò sunt * *παραὺν κέρμας*, ut Græci dicunt: eiusmodi nummos non cudit nostra Moneta. Sed auco quærese. furti si sic vetita, an etiam in hostico? non licuit prædari, rapere, res hostiles? L I P S. Dubito, an sic passim, & sparsim. In Sallustio lego inter flagitia militiæ relatum, quod Albiniani milites *ab signis aberant, lixa permiscum militibus diu nocturne vagabantur, & palantes agros vastarent, villas expugnarent, pecoris & mancipiorum prædas certantes agerent.* Hæc, inquam, inter turpia & dedecora, quæque adueniens Metellus recidit. Non ergo liberum ius sic prædari: sed credo per manipulos, cohortes, legiones sæpe missos milites, ut agerent ex hostili terrâ & ferrent: sed cum lege, quam ex Polybio iam dicam, ut communis nempe ea præda esset. Sæpè dico, non semper: nec istud studium bonos vniquam milites aut fecerit, aut seruauit. Romani igitur auaritiæ huic, & quæ assita est, iniustitiæ coercendæ, Prædam omnem in publicum ferè vindicabant, & ad Quæstorem iubebant deferri. Plautus alludens: *Nunc hanc prædam omnem iam ad Quæstorem deferam.* Atque is diuendebat. & ex pecuniâ militi persoluebat. Decius quidam in accusatione M. Coriolani, apud Dionysium hoc sic exprimit: *Scitis omnes, quod spolia & præda ex hostibus, quamcumque nostrâ virtute adipiscimur, eam lex iubet publicam omnem esse. Nec solum gregarius miles aut priuatus aliquis ius in hanc non habet, imò nec ipse Imperator. Sed Quæstor eam accipiens diuendit, & pecuniam in ararium publicum refert. Quam legem, ex quo urbem hanc incolimus, nemo non dicam soluit, sed nec culpauit.* Pulchrè & clarè Dionysius: & in eius verba passim in historiis sunt exempla. Præda igitur plurimum relata in publicum: & siquando militi concessa, ad excitandum eum in re aliquâ arduâ, id quoque sub lege & diuisionis normâ. Siqua res, prudenter & hæc à Romanis aduersa, prudentissimè cauta. Quot victores exer-

citur.

citus prædæ sceleratio hæc afflixit : illâ & victoriâ simul exiit : nota & assidua exempla sunt. Cauerunt Romani hæc lege vel instituto, quod ipsis Polybij verbis dicam. Ille in libro Historiæ suæ decimo, cum Carthago Noua capta à Scipione esset, & in eâ magna præda.

Est Romanis eiusmodi mos & administratio in expugnationibus opidorum. Aliâs enim singulis diebus diuidunt copias iuxta urbis magnitudinem; aliâs per manipulos distribuunt. sed sic, ut numquam plus dimidiâ parte ad hanc rem adsument. Reliqui in ordinibus suis manentes sunt in subsidiis, interdum extra urbem, interdum in ipsâ, ita ut semper tamen se ostendant. Copiis verò plurimum diuisis in duas legiones Romanas, in duas alas Sociales (rarò enim omnes quattuor legiones simul conueniunt) omnes qui ad prædam & raptus destinati sunt, ferunt quisque ea qua ceperint ad suas Legiones vel Alas. Quo factò, Tribuni aequaliter omnibus diuidunt, non solum iis qui in prædiis, aut subsidiis fuerunt, sed & qui castra seruauerunt: itemque agris, fauciis, aut ad munus aliquod aliò missis. Quòd verò nihil fraudaturi sint aut subducturi è prædâ, id omnes iurant cum primum in castra veniunt ituri ad bellum. quâ de re pluribus dictum est nobis in iis qua De republicâ scripsimus. Ceterum, cum sic dimidia militum pars ad prædam discurret, dimidia, seruatis ordinibus, iis curat & subsidia- tur; numquam euenit periclitari Romanos de summâ rerum. Spe enim lucri certâ inter omnes, siue maneat siue prædas agant, nemo locum ordinemque deserit. qua res saepe noxâ aliis solet esse.

Vides Romanum laudabile institutum, perpetuum in omni prædâ. Imò verba paullum scrutemur. Ait:

„ Aliâs singulis diebus diuidunt copias.] Id est, interdum cottidie permutari milites qui maneat, qui rapiant : interdum minimè, sed semel per manipulos seponi & secerni. Puta, ex quaque legione vel alâ, quinque cohortes mitti, quinque ad signa retineri.

„ *Numquam plus dimidiâ parte.*] Prouidè & ex tuto. in hostem profi-
garum quidni dimidia pars victorum sufficiat? abundè.

„ *Copijs plurimum diuisis in duas legiones Romanas.*] Sententia est.
cùm duæ sint partes totius exercitus, Ciues & Socij: horum iterùm
duæ, Legio duplex, A la duplex: seruari, vt qui ad raptus missi, quisque
sua ad suos ferat, ciues ad ciues, socij ad socios. nec id tantùm, sed ad ta-
lem legionem suam, ad talem alam: omnia confusioni vitandæ, & vt

Socij aquam
partes ca-
piunt.

Lib. vi.

CCLXI. *Auxilia inuicem sibi ferunt* (Romani & Latini) *siqui bello pe-
tantur, totis viribus. Spoliorum & praeda ex bello aquam partem sorte vtri-
que accipiunt.* Nota etiam de sorte, quam interuenisse vbi res diuidebant
intellegimus, non vbi manubias siue pecuniam ipsam. Hæc res vna est
inter præcipuas, quæ Socios tot sæculis tenuit in fide, lucellum, & glo-
ria, ex assidujs & felicibus bellis.

„ *Quod verò nihil fraudaturi sint.*] Memorat iuramentum nunc con-
tra subtractiones aut fraudes: iuramentum illud ipsum, quod iam expli-
catum. Et nota, quod hoc scriptum suum (quod nunc commentamur)
adiocat, & germanum suum ostendit. De Furtis satis esto, à quibus
quàm casti Romani, & quam manus eorum continentes, exemplo illu-
stri docuerit Frontinus; *Vniuersi quoque exercitus notabilis saepe fuit con-
tinentia: sicuti eius qui sub M. Scauro meruit. Nam memoria tradidit Scäu-
rus pomiferam arborem, quam in pede castrorum amplexa fuerat metatio,
postero die abeunte exercitu, intactis fructibus relictam.* Iustitia vbi es? ride
è cælo, & si terras iterùm inhabitares, non aliter fiat.

Lib. iiii.

cap. iiii.

Mira absti-

nentia Ro-

manorum.

DIALOG. XVI.

*De stipendio militum, eius origine & auctu. De Frumenti modo, & hordei.
de iis qua ad victum.*

AVD. Stipes sit, qui non stupeat, fateor: sed tamen, si hic ita conti-
nentes, an igitur aliunde lucra magna quæ implerent? an non sti-
pendium pingue & largum? L I P S. Ducis me quò iter affectabam. Nam
id quoque mirabile, quàm exiguo ære meruerint; etiam tunc cùm publi-
cè diuites, priuatim in re angustâ. Et ego Philosophis seriò hoc assentior,
opes esse quæ vitiant, quæ effæminant, de quarum capite semina malo-
rum orta. Vide igitur de Stipendijs, quod doctor noster ita dicit:

POLYB.

Ο'ψώνιον δ' ὁ μὲν πεζοὶ *Stipendium pedites acci-
λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο πῦνται in diem duos obulos;*
ὁ βολὰς, οἱ δ' ἑξάριχοι διπλοῦν, *ductores Ordinum duplum,*
equites

④ δὲ ἰπῶεις δραχμῆν. σιτομε- *equites drachmam, id est tri-*
 τρηῶται δ' ④ μὲν πεζοὶ πυ- *plum. Frumenti modū acci-*
 ρῶν ἄλλοι μὲδιμνου δύο μέρη, *piunt pedites Attici medimni*
 μάλις ἅπας. ④ δὲ ἰπῶεις κε- *duas partes admodum; equi-*
 ρῶν μὲν ἑπταμεδίμνους εἰς τὸν *tes hordei septem medimnos*
 μῶνα, πυρῶν δὲ δύο. τῶν δὲ *in mensēm, frumenti duos.*
 συμμάχων ④ μὲν πεζοὶ τ' ἴσον, *Socij, pedites capiunt par Ro-*
 ④ δὲ ἰπῶεις πυρῶν μὲν μέδιμ- *manis, equites verò frumētī*
 νον ἓνα καὶ τρίτου μέρος, κε- *medimnum unum & trien-*
 ρῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς *tem, hordei quinque. Datur*
 μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωδεκά, *hoc autem sociis muneri, Ro-*
 τοῖς δὲ ῥωμαίοις τοῦ τεσάρτου καὶ *manis verò & frumētī &*
 τῆς ἐκάτης, καὶ πνὸ ὅπλου *vestium, & si quibus armis*
 ἀποδοθέντι, παύτων τούτων ὁ *egeant, omnium horum no-*
 ταμίας τῷ τεταγμένῳ π- *mine Questor certam defini-*
 μῶν ἐκ τῶν ὀφωνίων ὑπολο- *tāque pecuniam de Stipen-*
 γίζεται. *dio deducit.*

Stipendium triplex, in Pecuniā, Frumento, Veste: quæ omnia aut tractat, aut tangit. Primum de Pecuniā, Accipiunt, inquit,

„ Stipendium pedites in diem duos obolos.] Quod nos Stipendium, ipse ὀφώνιον dixit. Sed certum est pecuniam tamen hic signari, sicut à Thu- *ὀφώνιον*
 cydide aliquoties & Dionysio Halicarnassæo, qui & ὀφωνιασµὸν appellat: *pro mercede*
 credo idcirco, quod velut in obsonium pecunia ea primò data. Est etiā *Gracii.*
 in laudatissimis illis Glossis: Stipendium, ὀφώνιον & ἐκπιωτικόν. Simile quod
 Latini inferiores dixere *Annōnas*. nec enim ipsum quod esui modò, sed
 mercedem militarem & pecuniam intellexerunt. Video Græcos infi-
 mos ῥόγας, *rogas* appellare: an ab *erogando*? Nam & ipsam rem ῥογήσις *Rogæ.*
 etiam dicunt. Leges in Cedreno plus semel, atque etiam Suidā: qui ta-
 men pro Donatiō Principis capit & interpretatur.

„ In diem duos obolos.] Modum habes diurni stipendij antiqui, de cu-
 ius origine & progressu in Ekdētis scripsi. Scis me non amare ταυτέωνων:
 addam aliquid non ibi scriptum, aut non sic scriptum. Olim certum est *Sine stipen-*
 Romanos nullo publico ære militasse, idque annis plus trecentis. Festus *dio olim*
 ita adnotat: *Privato sumptu se alebant milites Romani, penè ad id tem-*
 pus quo Roma capta est à Gallis. Ait penè, & iure addit, quia Stipendium *Romani.*
 institutum septemdecim circiter annis ante urbem captam. Liuius hoc *Quando*
 docet *capessit?*

docet libro quarto, statim post Anxur captum: *Additum*, inquit, ut stipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus de suo quisque functus co munere esset. Liuius dicit de suo militasse, Festus priuato sumptu: quid clarius? Et tamen hic quæro & initio, an igitur nihil è publico?

An non arma
et frumentum?
Lib. v.

non arma, non frumentum? Ambigo, & sunt quæ inducunt accepisse. Dionysij ista in bello cum Sabinis: Τάτων δὲ παραδόντων δημοσίᾳ, τὰς κατ' ἀνδρα γανόμενας εἰσφορὰς αἰς ἑσάλας τὰς στρατώνας, ἀπαρτες ἐκομίσαντο: *is diuendis* (prædâ scilicet) publice, collationes quæ viritim factæ erant in milites, eas omnes receperunt. Nōnne clarè satis collatum aliquid in milites dicit? & quo sine aliâs tributa, quæ Romani ex censu dabant?

Lib. ix.

Amplius, in eodem Dionysio, cum Veientes pacem petrent, scribitur frumentum eos obtulisse exercitui in duos menses, pecuniam in stipendium sex mensium, uti victor imperarat. Hic verò & frumentum in menses datum habes, sed & pecuniam in stipendium (Græcè *χρηματὶς ὀφονιασµὸς*) definitam. Etsi de pecuniâ, non opinor sed scio, oblatam eam non ad modum stipendij viritim capri (nullum enim fuit) sed in belli sumptus & militum singulorum, pro æstimatione victoris. Atque hæc talia aliquoties in Dionysio leges, sed benignè semper & æquiter capienda, stipendio nondum constituto. Idipsum cum fuit, sanè exiguum, & duo oboli etiam Polybiano æuo: id est **tres asses*. Haud aliter Latine extuleris: cum duo oboli sint tertia pars Drachmæ. At Drachma vincitur leuiter à Denario Romano: etsi alternant hæc & confundunt scriptores. Quantulum istud est? in mensem decem denarj, id est Philippæus noster.

Modus pri-
mi stipendij.
• Aut utiu-
stissimè,
cum triente.

Vetus re-
strixisse &
frugalitas.

Lib. i.
initio.

En lucrum, quo obiecto tanto opere gauisi milites (in Liuiο habes) & viderent suam stabiliuissè. Sed ita tunc scilicet parcimonia & mores, quibus magis quàm opibus res Romana stetit. Lubet Liuianum elogium opportune addere: *Nulla vniquam respuitur nec maior* (quàm Romana) *nec sanctior, nec bonus exemplis ditior fuit; nec in quam tam seuerè auaritia luxuriâque immigrauerint, nec vbi tantus ac tam diu paupertati ac parcimonia honos fuerit*. Benè & verè Liuius: ista res docet, & in tot victorijs ac triumphis, imperio tam latè propagato, nihil additum ad stipendij modum reperio ante Iulianum æuū.

Cæsar sti-
pendium
auxit.
Cap. xxvi.

Item Au-
gustus.
Cap. xliix.

Vel potius
firmavit.

Quis non miretur? vbi tot Tribuni populares, & per publica damna ad priuatam gratiam aut com-
moda grassantes, nullum ex iis auxisse, aut (quod proditum exstet) co-
natum augere? Iulius ille fuit, qui per milites magnus, hic quoque leges
fregit, & *legionibus stipendium*, ait Suetonius, *in perpetuum duplicauit*.
Res semel mota non hic stetit, sed magis Augustus auxit, qui *omnes ubi-
que milites ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxit*,
ut in vitâ eius Tranquillus. Eum modum fuisse, decem diurnos asses,
ex Tacito liquet. Hæc ita scripta: etsi suspicio mihi est, per bella illa
diuturna ciuilia, magis etiam auxisse stipendia: sed, recisa, rebus iam
tranquillis, ab Augusto, & in summam eam firmiter redacta. Mansit ta-
men non diu. sed siue Nero siue Claudius, siue potius Otho aut Virel-
lius, aliquid imò multum addidit: & iam Domitiani æuo, stipendium

men-

menstruum erant *aurei terni*. Ij essent in diem *viginti quinque asses*: qui-
bus ipse Domitianus iterum addidit menstruum *aureum unum*, id est
denarios *viginti quinque*. Tanti enim Romanus aureus, & res hec tota è
Iohanne Zonarà ad liquidum à nobis reducta. Ille sic de Domitiano:
*Καὶ ὅς ἐπαύτως τὴν μισθοφορὰν ἐπαύξηνεν τὰ χαρὰ δὲ τὴν εἰρήνην. πάντες γὰρ ἡ ἐβ-
δομήκοστα δραχμαὶ ἐκαστοῦ λαμβάνοντες, ἐκατὸν ἐκέλευσε δοῖσθαι. μετὰ μάλη-
θεις δὲ, τὸ πλεονέκτημα ἐκ ἐμείωσεν, τὸ δὲ πλεονέκτημα τῶν στρατοκλήρων συνείσελε:*
Militibus stipendium auxit, scilicet ob victoriam. nam cum septuaginta
quinque drachmas singuli acciperent, ipse iussit centenas dari. Paucitens
verò postea summam non imminuit, sed multitudinem militantium recit-
dit. Ex quibus certum, in Suetonio rectè nos olim emendasse: Addidit
*& quartum stipendium militi, * aureis ternu.* Inferiore ævo quid fuerit,
non vltra repperi, nec dicam. A v d. Ista quidem Domitiani summa pin-
guiscula, sed & Augusti tolerabilis: illa Polybiana quid habuit *Cur*
quisquam caput unctius referret? vt iocer cum poetà. Nam certè exigua:
& cur tam multi tamen ad militiam prompti? L i s. Ipsa illa summa
exigua, non nego: sed frumentum additum cogita, tum crebras etiam in
triumphis donationes. Liuius hoc te docuerit, quoties & in quo modo,
donati. Amplius, cogita promotiones, & quòd per virtutem ad altiores
ordines venirent; ergo & ad stipendia meliora. Multi enim duplicarij, vt
audiemus: & addit,

Domitia-
nim auxit.

Domit.
cap. vii.
• Aut si ve-
lis, inferrà
vocali ad
aureos ter-
nos.

Alia com-
moda mili-
tari

„ *Ductores ordinum duplum.*] Ταξάρχαι sunt in Græco, quos licet Cen-
turiões etiam reddere: sed hic conspectè *Ductores* magis feci. Non
enim solos Centuriones opinor intellegi, sed & Succenturiones siue
optiones, fortasse & Signiferos ipsos. In Liuiò quidem lego, cum Ap-
pius in fugacem suum exercitum animaduertit: *Ad hoc Centuriones du-*
plicarijque, qui reliquerant ordines, virgis cascos securi percussis. Ergo du-
plicarij aliqui præter ipsos Centuriones, vt palàm vides. Sed vnde, in-
quies, iam tum illo ævo, haud longè à regibus exactis? cum stipendium
nondum institutum esset. Ergo memento quorum diximus, frumentum
videri è publico militibus iam olim datum. Varronem aduoco: *Duplica-*
ry, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur institutum. Ostendit
quoddam etiam è grege milites fuisse, sic honestatos ob egregia facta.
Et tate in Liuiò: *Milites qui in presidio simul fuerant, duplici frumento in*
perpetuum, in præsentia singulis bobus donati. Quod factum etiam diu
post stipendium pecuniæ institutum. Mansit hic vsus, & in Cæsare le-
gas: *Cohortem postea duplici stipendio frumentoque, speciaris, militaribus*
donis amplissimè donauit. In Vegetio: *Armatura duplæres, quæ binas con-*
sequuntur annonas. Sed & *Sesquiplæres* in eodem, qui unam semis.

Duplicarij.

Lib. ii.

Nodus in
Liuiò ex-
positus.
III. de
L. L.

Lib. vii.

III. Ciuil.

Lib. ii.
cap. vii.

„ *Equites drachmam.*] Id est, stipendium triplex. Itaque super Centu-
riones erant; tum quia genere digniores, tum quia onerum plus fere-
bant. Ipse hic modus in Liuiò: *Equè impudens postulatum fuit, vt de*
stipendio equitum (merebant autem eà tempestate triplex) era demerentur.
Hoc ille aliquot annis post stipendia instituta: & vides vulgò inuidia.

Equiti tri-
plex in sti-
pendio.
Lib. vii.

fam.

*Pensitata
Luij ver-
ba.*

sam hanc summam fuisse. Postularunt igitur minui, sed non impetrarunt: an non factum postea? sed diu, inquam, postea? Ex Liuji conuictio suspicor, quod hic inserit, *ea tempestate meruisse*: non ergo tuo æuo? Apparet: frustra alioqui submonuisset. Et hercules cum recogito, stipendia à Iulio ab aliis aucta; ingens hæc summa & prægrandis in equitum fuisse, si pariter creuissent. Accedit, quod dignitas equitum non iam tanta, post Socios ciuitate donatos. Illi enim cum equitatu abundarent, ferè ad bellum ibant, paucioribus paullatim è digniori & ciuili illà stirpe. Sed suspiciuncula est, quam sperni tam facile à te volo, quàm à me prodi. Ista Polybius de discrimine stipendiorum. Sed heus in Tribunis quid fuit? cur ij omissi? Magna eorum salaria, vt video, & sic celebrantur à Iuuenali:

*Tribunorū
stipendia.*

— *alter enim quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donas Caluina vel Catiena.*

*Lib. xxxiv.
cap. 111.*

A Plinio: *Nec pudet Tribunorum militarium salarijs emere*. Vterque de productiore summâ, & velut per adagionem vsurpat. Quanta igitur? Appiani locus est, nisi erro, qui scitiores noscitur faciat, iste. De Cæsare scribit, eiusque triumpho quadruplici. Καὶ δένεμα, inquit, σεαυῶτη μὴ ἀνὰ πενταχιλίῃς δραχμαῖς ἀτρεῖας, λοχαγῶ δὲ αὐτῷ διπλάσιον, καὶ χιλιάρχῳ καὶ ἑπταρχῳ τὸ ἐπὶ διπλάσιον: *Diuisit dedisti, militi super quinque mille drachmas; Ducitori ordinum eius duplum; Tribuno militum & Præfecto equitum, iterum eius duplum*. Ex analogiâ hac donorum, iussè & probabiliter inferas de Stipendiorum tali modo. Ergo Tribunus & Præfectus alia quadruplum salarij vulgaris habuit, & alia vberiora in veste, frumento, speciebus. Hæc talia in Lampridio, Capitolino, Vopisco videre tibi fas: vbi epistolæ aliquot Principum ad litteram posuæ, cum Tribunicij istis commodis aut donis. Haud dissimile apud Græcos. & scribit Xenophon, *Seuthen regem Thracia, cum Græcos mercede innegere sibi vellet, obtulisse & pollicisum*, τὰ μὲν σεαυῶτη κυζικηνὸν, τὰ δὲ λοχαγῶ διμοιρία, τὰ δὲ σεπτῶν πρῶμοιρία: *militi Cyzicenum, Cæsurioni duplum, Prætori quadruplum*. Hi Prætores, velut Tribuni Romano:um erant, aut nostri Colonelli. Fecerunt idem Lacedæmonij in iisdem copiis (quarum laus inclyta, & propagata per inclytum scriptorem) alliciendis, & inter promissa, hæc sunt: *Δαρικὸν ἕκαστος οἷσει τὰ μηνὸς ὕμῳ, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλὸν, σεπτῶν δὲ τὸ πρῶτον*: *Daricum feret quisque vestrum in mensem, Centurio duplum, Prætor quadruplum*. Vbi pariter obserues, in ipso stipendio

*Græcorum
stipendia.
vii. Ana-
bal.*

Ibid. infra.

*A Romanis
vix diuisa*

Lib. vii.

Lib. 111.

haud longè à Romanis abire, præsertim sub Augusti æuum. Nam etsi Daricus non nisi viginti drachmis aestimabatur; tamen alibi lego plusculum etiam accepisse, & Drachmam habuisse diurnam. Thucydides de Atheniensibus: *Δραχμὴν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἕκαστος ἐλάμβανεν*: *Drachmam in diem quisque accipiebat*. Iterum idē *διδράχμοις ὀπῆτας* nominat in custodia Potidæ: *qui binas drachmas ferrent*, sed (ne dissimulem) extra ordinem & solitum morem. Idem censeo suprâ. Paullum igitur infra drachmam meruerunt vulgò. A v d. Contra te censere Demosthenes

me hic iubet. Ille in Philippicarum primâ definit quæ opus sunt militi: *Στρατιώταις διχίλοις τριτάτοις τε τάλαντα, ἢ δέκα ἑκάστου μηνὸς ὁ στρατιώτης δραχμαὶς σιτηρέσιον λαμβάνη. τοῖς δὲ ἰπποῦσι διακοσίαις ἔσι, ἐν τεράκοντα δραχμαῖς ἑκάστου λαμβάνη τοῦ μηνὸς, δ' ὅδεκα τάλαντα: Bis mille militibus talenta sunt quadraginta, ita ut quisque decem drachmas in mensem accipiat: equisibus vero ducentis talenta duodecim, si quisque triginta accipiat in mensem.* Alia hic definitio, minor tuo dicto. L. I. P. S. Particulam verborum affers, plura inspexisse oportuit. Redeo autem in memoriam, Oratorem illic suadere & dicere, ut dumtaxat in annonam (Græcè *σιτηρέσιον*) tot talenta & menstruas drachmas dent: at reliquam pecuniam in stipendium, bellum ipsum suppeditaturum. Hæc ibi postea, atque ita nihil dissentit. Imò, quod valdè notes, in triplici equitum Annonâ cum Romanis consentit.

*Demonstrat.
nes expli-
catum.*

„ *Fruventi modum accipiant.*] Cuius distributi sæpè mentio. ut in Cæsare: *Diem instare, quo die militibus frumentum metiri oporteret.* Iterum: *Post diem septimum se reuersurum confirmat, quam ad diem legioni, quam in prasidio relinquebat, deberi frumentum sciebat.* Ac vides etiam certo die datum, & cum curâ ne is laberetur. Bonum & utile institutum, militi semper vitum esse, nec inopiâ cogi ad rapiendum, aut deferendum. Si pecunia in hunc vsum, potuisset ire in alium vsum: igitur maluerunt rem dare ipsam. Atque ita, ut nefas etiam haberetur vendere. Sallustius inter militaria probra recenset: *Fruventum publicè datum vendere, panem in dies mercari.* Irâne culpa mercari, aut vendere? hodie nec rapere, & Vis aut Iniuria ferè est quæ militem alat. Sed quis finis, si nostra incomposita cum illo ordine componam? & verbo fortasse lædam, qui ferro possunt. At in ipsâ re, exemplum severitatis quâ Galba vsum, apud Suetonium: *Militi, inquit, qui per expeditionem annonâ artissimâ, residuum cabariorum tritici modium centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit simulatque indigere cibo capisset, à quoquam opem ferri. atque is fame extabuit.*

*Fruventi
datio.
1. Gallic.
VII. Gallic.*

*Et laudan-
ta.*

*Non vende-
bant.*

Cap. VII.

„ *Attici medimni duas partes.*] Suidas, & Nepos vitâ Attici, sex modios in Medimnò ponunt: & ita est: ergo nunc militi, Romano modo & sermone, damus Modios quaternos. Quidni tantum, cum ipsi serui eos acceperint in Dimenso? Donatus in Terentium: *Serui quaternos modios accipiebant frumenti in mensem, & id Dimensum dicebatur.* Liceret & de quini suspicari ex Senecâ: *Servus est, quinque modios accipit, & quinque denarios.* Sed arbitror hoc ita ibi in vtiliore & honestiore seruo fuisse, nempe actore scænico: cui & pecuniola præter morem accessit. Aut si modij etiam quini dati? Sallustius rangere videtur Oratione Marcij Tribuniplexis: *Nisi fortè Frumentariâ istâ lege munia vestra pensantur, cum tamen quini modijs libertatem omnium æstimauere.* Dicis alludere ad seruile dimensum, & idè indignari libertatem sic taxatam. Sed hoc incertum: de militibus nostris, à Polybio firmum. Magno & multo igitur frumento opus ad plures legiones: & vnde hæc copia? Nam eguisse

*Militi di-
mensum, vs
seruorum.*

*Epistol.
LXXX.*

Roma-

Vnde Fru-
menta Ro-
manu.

Romanos, aut per hanc inopiam ab incepto aliquo destituisse, raro aut non leges. Censeo è prouincialibus frumenta hæc coacta, & è Decimis quas hoc sine aratoribus imponebant. Quid si ergo in hostili? etiam tum è vicinis prouinciis, aut ex ipso hostico: sed sic, vt non in commune & sibi miles raperet, sed defecta aut inuenta frumenta deferret ad Quæstorem, In publicum omnia seposira, & tum cum modo & ordine distributa. Magnæ considerationis res, & summi ad bellum vsus, de quo Politici vidento.

Frumentum
triplex e-
quit.

„ Equites hordei septem medimnos, frumenti duos.] De hordeo, peculiare hoc equiti ad iumenta: pro quo & æs aliquando accepere, quod *Hordearium* appellat Festus. Sed in frumento, inquires, cur tanto plus accipit? Nam duo medimni sunt modij duodeni. Triplo igitur peditem excedit: quid miraris? sit idem quod in pecuniâ, quod in donatiuis, & tripulum vbique capit. Neque ambigo in Ordinum ductoribus simile fuisse, & semel dictâ analogiâ duplum quoque frumenti eos cepisse. Cui tamen vsui equites tantum? vtne venderent? negauimus. vt absumerent? quî potuere soli? Ne censeas: non enim soli. Seruû aut seruos potius habuere, & iustum est hoc Dimensum in capita terna. De hordeo, satis etiam largiter: sed certum est, præter equum militarem, iumenta alia habuisse. Est in Plutarchi Catone Censorio, quod huc faciat, & illustretur aut illu-

Catonis
abstinentia.

stret. Narrat in ceterâ abstinentiâ eius, ὅτι τρεῖς ἀνὰ ἑκάμβαρος αὐτοῦ καὶ καὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν, ἢ πλείοις εἰς τὸν μήνα πικρὰν, ἢ ῥεῖς ἀττικὰς μεδίμνους, εἰς δὲ τὴν ἡμέραν κελεύει τοῖς ὑποζυγίοις ἑκάστων ῥεῖαν ἡμισυμεδίμνον: quod etiam in imperijs & Prætoris accipiebat sibi, & ijs qui apud se, frumenti in mensem non plus tribus medimnis Atticus, in diem verò hordei iumentis suis minus sesquimedimno. Si cõstaret de numero familiæ Catonianæ, facile esset aptare modum. etsi penè etiam constat, & in eodem Plutarcho lego quinque eum seruos in Hispaniam duxisse. Ipse ergo sextus: & habuere singuli modios non nisi ternos. Hoc ad astruendam frugalitatem Catonis recenset: & idè certum, accepisse eum intra legitimum modum. Sed, inquires, licitoribus suis & apparitoribus nihil accepit? Discas hinc eos sibi & in capita seorsim è publico accepisse. Addo, quosdam Imperatores laxius hic se gessisse. quod de Cæsare quidem lego: qui (ait Suetonius) frumentum quoties copia esset, etiam sine modo mensurâque præbuit militibus, & singula interdum mancipia & prædia viritim dedit. O virum magni benignique animi, sed non nati ad præsam & strictam Disciplinam! quæ ab illo profectò magis magisque est lapsa.

Cæsar ex
tradiscipli-
nam.

„ Socij pedites capiunt par Romanis.] Meritissimò, nam & tantum capiebat eorum venter. At non tamen equites, de quibus subdit:

„ Equites verò frumenti medimnum vnum & trientem.] Isti enim uerò minus quàm Romani, ab hac causâ quòd minus digni aut opulenti: coque nec à familiâ sic instructi. Singulis ergo famulus vnus suffecerit: & est mensura hæc in duo capita, modiorum scilicet octo. Simile in hordeo, & habuere pauciora impedimenta. A v. d. Delectantia verò ista, &

miliâ

mihi non nisi confusè adhuc audita aut nota. Sed volo tamen in animo, an frumento tantum ad cibos vsi? Nihil adiungis obsoniorum, aut alijs alimentis? **L I P S.** Adiungam, etsi Polybius non fecit. Primum dico, sale & leguminum aliquid militibus etiam datum, atque hæc fortassis venisse in frumenti dictum illum modum. In Plutarchi Crasso huic rei scriptum, inter omnia tristitia : *Συνίπνεσεν μὲν τὴν δόξαν μετὰ τοὺς ποταμούς, ὥστε πάντων δοθῆναι φακὰς καὶ ἄλαι, ἃ νομίζουσιν πένεσθαι ῥωμαῖοι: Simul euenit, ut post transitum fluminis, cum emitterentur necessaria exercitui, primum omnium darent lentem & sale, quæ Romani habent funebria.* De sale quidem vix ambigi potest, sine quo vira non est. Sed & legumina aut pisa reperio. vt in Cæsare: *Non illi hordeum cum daretur, non legumina recusabant: quæ tunc scilicet pro frumento, in illâ necessitate.* Alijs, pro obsonio. vt in Synesio, de Caro Imp. militari-
*ter canante: Τὸ δὲ δεῖπνον ἦν, πρὸς τὸν ἑωλὸν ἔτνος, καὶ ἐν αὐτῷ τιμμάχα ἄτ-
 τα παρὲν κρεῖον υἱών: Cena autem erat, è pisif pulmentum pridianum. & in
 ipso frusta aliquot salita suilla carnis.* Atque amplius, in eodem habes &
 Suillam: an ex vsu castrensi? prorsus, illius quidem, & superioris etiam, xui.
 Nam Spartianus de Hadriano ita scribit: *Cibus etiam castrensis in propatulo libenter utens, hoc est larido, caseo, & poscâ.* Nominat & Vulcatius in Auidio, inter legitimos cibos: *Præter laridum, ac buccellatum, atque acetum, militem in expeditione quidquam portare prohibuit.* Vbi acetum scilicet ad potum militarem conficiendum, & iam dictam poscam. At de larido, mirum ni Polybij etiam tempore fuerit in hos vsus. Scribit certè inter Gallia Cispalinæ laudes, glandes & porcos in eâ abundare, & dat argumentum: *quod cum plurimi in Italiâ cadantur, tum ad vsus Lib. II.*
vitæque priuatæ, tum ad ea quæ in exercitus legionisque præbentur, his tamen omnibus sufficere Gallia illam regionem. Quid aliud intellegas, tæc eis τὰ σεργήματα (ita verba eius sunt) ὡς δέ τις: quàm reposita & salita in militares vsus? Atque hi tales sunt, quos *Militares cibos* scriptores ap-
 pellant. Vt Spartianus in Pescennio: *In omni expeditione militarem cibum sumpsit ante papilionem.* Lampridius de Alexandro: *Apertis papilionibus prandit atque canauit, cum militarem cibum cunctis videntibus atque gaudentibus sumeret.* En virum, dignum titulo & loco Principali! Et obserua indidem, bis eos die cibum sumpsisse, suâ horâ quemque, & addo etiam suo cibo. Prandium enim tenuius, & sine vlllo apparatu. Didici è Polyæno, qui partitè describit restitutam disciplinam militarem à Scipione ad Numantiam, atque inter alia: *ἐκέλευεν αὐτὸν ὁρθεὶς ἀπυγεῖν ὄψον, δεῖπναι δὲ πρὸς φέρεσθαι καὶ κρέας ὁπλῶν καὶ ἰψδόν: Iussit prandere Lib. VIII.*
stantes sine igne cibum (id est, incoctum); in cenam verò proferre & addere carnem assam vel elixam. A v d. Heus tu, mira hæc correctio, & satis equidem benigna, cum delicias etiam præscribit carnis assæ aut elixæ. Atquin ego longè secius opinabar, & in Sallustio legeram Merellum edixisse, *Ne quisquam castris panem, aut quem alium cibum coctum venderet.* Ecce, alius iste Censor, qui arceret ab omni cibo cocto. **L I P S.** A doles-

* Ne propere,
neque enim igni
tangetur.

cens, cum Theocrito: * μή ποδὶ δ' ἔγάρ τοι πορὶ θάλαττα. Aliorū & mea & Sallustiana illa trahis. Intellege. Iussit Scipio in prandio leuiter stantes cibum capere: at in cænâ indulſit (non sanè iussit, ne sic accipe) si copia eſſet, carnem aſſam addere aut elixam. Metellus non in hæc, sed pro his pugnat. Nam ipſe lixas, coquos, & totum id genus caſtris ciecit:

Cibos coſtos
vendi non
ſui.

vetuitque, non *ſumere* cibum coſtum (verba notabis) ſed *vendere*. Hoc nempe fuit, noluit proſtare cibos tales, & facilitare parandi gulam irritari: ſed ſi quis haberet, è prædâ aut pecuniâ, ipſe pararet & veſceretur. Germana ea ſententia, coque intentius Frontini hæc conſideranda ſuper eadem re & viro: *Q. Metellus bello Iugurthino ſimiliter lapſam diſciplinam pari ſeueritate reſtituit, cum inſuper prohibuiſſet aliâ carne, quàm aſſâ elixâque, milites vti.* O riſu rem dignam! & ô cumulum ſeueritatis, ſi inſuper prohibiti aliâ quàm aſſâ aut elixâ carne uſi! Quid, malum, igitur crudis antea uſi? Conſiderare te iuſſi, imò nunc emendare (nec aliter

Frontinus
forſitan
correciſſum.

euoluo:) *aliâ carne quàm a ſe aſſâ elixâque.* Vox aut uoculæ duæ inſerenda, quas eduxi è conſimili verbo. Id planè iam conſonat uero, & Salluſtianiſ item illis: *Nequis cibum coſtum venderet.* Itaque coſtis vti licuit,

Militi uern
æ olla.
Lib. viii.

vendere aut emere non licuit. Hoc ſine, inter inſtrumenta militis *Verna & olla* inuenio. ut in Polyano, de eodem Scipione: *Προέταξε δὲ ὑποπίμασθαι καὶ αἰνὰς τετραῖτας, ἐκπώματα καὶ οὐδὴν πάντα, πλὴν χύτρας καὶ ὀβελίσκου καὶ ποτηρίου:* Iuſſit amplius, amoueri nouas menſas, ſcyphos & uafa omnia, præter ollam, & uernu, & pocillum. Atque ipſum eſt, quod Appia-

In Iberic.

nus de hoc Scipione: *καὶ οὐδὲν ἐκ ἑξῆς ἐς διαίταν ἔχειν ἐδόν, πλὴν ὀβελῶ καὶ χύτρας χαλκῆς, καὶ ἐκπώματος ἑνός:* Et uafum non licuit militi ullum haberi ad uictum, præter uernu, & ollam aeneam, & poculum unum. Et iam hæc credo tenes. A v d. Non elabentur. adde, ſodes, de Pane etiam quem vetuit Metellus vendi coſtum. Quid ergo? ſinguli ipſi piſtores, & è proſapiâ atque artificio Plauti? L i p s. Ita uerò, & hic ſua ratio. Nole-

Miles ipſe
piſtor ſibi.

bant curioſè & ab profeſſo opifice panem coſtum edi, ſed ſubitarium & quem ſuâ manu miles paſſer. Scio me omnia mira loqui: ſed quid faciam, ſi in tantum mores noſtri & priſci diuertunt? Suâ manu, dico, coquebant illi ingenui, illi ciues. quid? imò ipſe aliqui Imperator, nec ex Curiis aut Fabriciis, ſed nouitiis Antoninis. Herodianus nobis auctor. Antoninum Caracallam, cum duritiem & robur præferret, omnia militariſter egiſſe. atque etiam, inquit, *ἄρτον ποροποιεῖν αὐτοχτίδου, σίτην δὲ ἀλκισαὶ τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, ὅ ἥκει μόνον, μάλα τι ποιήσας καὶ ἐπ' ἀνδραγῶν ὀπλήσας, ἵσταντο:* Panem addebat ſubitarium & negligenter factum. Triticum enim ſuâ manu molens, quod ipſi ſatis eſſet, maſſamque ex eo conficiens & in carbonibus coquens, eo veſcebatur. Singularem huic rei locum, & ad molendum & ad coquendum, ſæpe apud me quæſitum. Ergo manuiarias quafdam molas circumferebant, ut tetigi antea, aut in lapide tunde-
bant ſine furni aut clibani operâ, ſubitò ſic in carbonibus aut ſub cinere coquebant. Panis igitur ille grauis, madidus ideoque Plinio ſcriptum:

Panis mili-
tariſ.

Lib. xviij.
cap. ix.

Legem certam naturæ eſſe, ut in quocumque genere pani militari terſa por-

tio.

tio ad grani pondus accedat. Militarem, talem subitum & subcineritium appellat, nec bene aut diu excoctum. Sed & sine pane, frumento suo sæpe vsi in pulte. Notum à Plauto *pultifagos* Romanos appellari: & in Ammiano est, de Iuliano Imperatore, iam in castris: *Et Imperatori non cupedia ciborum ex regio more, sed sub columellis tabernaculi canaturo pulvis portio parabatur exigua, etiam munifici fastidienda gregario.* Ita ille Imperator militariter cænatus, inter bonos aut potius optimos, si non abiisset à pietate. Et dic tu meus, iam expleui te tam lautis epulis? A v d. Prope modum, sed lubet interbibere. Sine potu hoc conuiuium: quis is fuit? L i p s. Terigi verò antea. & quid censes, vinum aliquod Chium aut Falernum edentulum fuisse? Imò is pro cibo reliquo fuit, Aqua. *Aqua militibus.* Spartianus de Pescennio: *Cum apud Aegyptum ab eolimitanei milites vinum peterent, respondit, Nilum habetis, & vinum quaritis?* Plutarchus de Catone Censorio: *Τὸ δὴ ἐπὶ τῆς στρατίας, πλεὺς εἶπον διψήσας διεφλεγας, ὅσος ἦσαν, ἡ ἰχθυὸς ἐν δὶδύσκῃς ἀπλάβοι μὲν ἐν δὲ λειῶν: Aquam bibis in militia, nisi si in acris siti & calore acetum posceret, aut viribus defectus exiguum aliquod villum sumeret.* Hæc Cato, inter equites, inter nobiles, inter duces. Benè, quod signatis tabulis ago; vt vultus tuus est, vix nunc mihi habes fidem. Sed Cato igitur aquâ merâ vulgò vsus; interdum aceto, non solo, sed cum aquâ scilicet mixto, quod suprà diximus. *Poscam, vel vt quidam scribunt Puscam.* Eâ sententiâ Spartianus iterum, *Aut posca, in Pescennio: Iussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto vniuersos esse contentos.* Vniuersos, inquit, etiam igitur ipsos Duces. Seruorum hic potus olim, vt id quoque commune cum iis habeant, sicut Dimensum. Plautus:

Sed hic rex cum aceto pransurus est & sale.

Rudente,

Iocosè, vt assolet. cum rex diceretur seruus; ô bone, inquit, hic rex poscam biber, & salem pro obsonio delinget. In eodem Plauto reponendum hoc verbi olim mihi visum:

Alij ebrj sunt, alij poscam potitant.

Milite.

Constat ita versus, & sententia. Alij seruorum, ait, vino ebrj, alij miscelli poscam bibunt. A v d. Fateri volo, non ad meum gustum hîc Romani: & si ego Imperator, vinum non exulet è meis castris. Nónne viribus & animo addit? L i p s. Nouitium sapis, alia mens iis, à quibus cottidie discimus sapere. Aristoteles te reformet: *Καὶ ἡ καὶ ἐν τῇ τῶν ὀνιπύσας καὶ τὰς ἐλδύσας ὕβρις αὐτοῖς ποιεῖ, καὶ πολλὰ ἐστὶν ἀπώχεται καὶ τὰν ἐλδύσων ὅσων κερχρόνοιοι ἐπὶ στρατίας φανεροὶ ὄντες ἢ μηδὲν, ἢ ὀλίγον μὲν ἔσονται. Ac quoniam vini potio etiam liberos homines ad ferociam & iniuriam propellit, & multa gentes etiam libera eo abstinent (vt belli tempore Carthaginenses) palàm est, quod eius nihil aut parum seruus dandum. Vini maliciam vniuersè notes; & propriè ad rem nostram, Carthaginenses, bonam & compositam olim rempublicam, eo per militiam abstinuissè. Habes cibos, habes potus: vis instrumentum fortasse & apparatus mensalem? condigna omnia epulis. Mensæ an fuerint, vix scio. imò in*

I. Oecon. cap. v.

Polyæni verbis suprà, ubi est Scipionem remouisse *καὶ τὰς τραπεζὰς, novas mensas*: aliter ac veriùs scribitur, *καὶ τὰς ἐστῆδας*. vt mensas dicat prorsus remoras è castris. Nam *novæ* illæ quæ essent? & pro mensis plurimumque iis elatior cespes. Lucanus, cum Afranij & Cæsaris milites colloqui & concanare facit:

Lib. i. iiii. *Pax erat, & castris miles permistus utrisque
Errabat, duro concordēs cespitè mensas
Instituunt.*

Cap. xviii. Suetonius de Tiberio, exercitus ductore: *Trans Rhenum eum ordinem vite tenuit, vt sedens, in cespitè nudo cibum caperes.* Ad has mensas Varro respicit: *Mensam escariam Cibillam appellabant. ea erat quadrata, vt etiam nunc in castris.* Cespes enim iste aut cespites, quadri. Sed est etiam in Suetonio, *sedentem eum cibum cepisse.* Non scilicet iacentem delicate aut recubantem, ciuili illo promiscuo ritu. Imò stetisse, præsertim in prandio, suprà. adnotauit. & ita de Iuliano Principe Ammianus: *Stans interdum, more militia, cibum breuem vilèmq; sumere viscebatur.* Mamertinus in Panegyrico, quem Iuliano dixit: *Qui sapius statarium prandium ad necessitatem humani corporis capiat, gaudens castrensi cibo, ministro obuiò, & poculo fortuito.* Nullæ igitur hic mensæ meliores, aut triclinia. atque ita Hadrianus Imp. cum iam irrupissent (narrante Spartiano) *Triclinia de castris, & porticus & cryptas, & topia diruit.* Quæ scilicet ille ferre nec in Hibernis castris voluit: de quibus hic sermo. Est & in Cæsare, cum exprobatione Pompeianæ luxuriæ, scriptum: *In castris Pompeij videre licuit triclinia strata, magnum argenti pondus expositum, recentibus cespitibus tabernacula constrata.* Et si veteres ibi libri (inter hos Torrentij) *trichilas stratas* habent. Ac sunt Latinis Trichilæ, vmbrosæ illæ pergulæ, Græcis οὐσάδες. In Virgilianâ Copâ:

Et trichila vmbiferis frigida arundinibus.

Vsus & Columella sic eâ vocè:

At qui sub trichilâ manantem repit in undam.

Significabit ergo tunc Cæsar passim vmbacula ista (æstiuo tempore) ad canationem instrata fuisse, lectos dispositos, argentum expositum: omnia cum certâ victoriæ fiduciâ, & quasi in reditum dominorum. Est ibidem, *tabernacula cespitibus constrata*: quod refer ad dicta suprà, de paupimentando. Nec id damnat Cæsar (in usu fuit) sed quod *recentibus cespitibus*, quasi in lætum & festum apparatus. Carpit etiam *argentum expositum*. id meritissimò, nec olim admittebat frugalitas castrensis. Certè non copiosum. In Liuius pro hac re, de Annibale spolia & prædam Cannensem colligente: *Præter equos virosque, & siquid argenti, quod plurimum in phaleris equorum erat (nam ad vestiendum factò perexiguo, utique militantes, utebantur) omnis cetera prada diripienda militi data est.* Legito cum libris, *ad vescendum factò.* & notat Liuius, iis temporibus & moribus rarum fuisse mensarium argentum, præsertim in castris. Scipionem sanè, edixisse ad Numantiam video, *ἀφ' ὑπάρχοντων* (Polyæni verba)

Argentum
rarum in
castris.

Lib. xxii.

Liuius e-
mendatum.

Lib. viii.

verba) μή ἐχεν πλεονεκτημα, καὶ λέγει μὴ εἶναι: *argentum vas maius duabus cotylis neminem habere, isēque neminem lauare, siue balneis vri.* P. Scennius simile, apud Spartianum: *Cum milites quosdam in caueo argenteo, expeditionis tempore, bibere vidisset, iussit omne argentum submoueri de castris, addito eo ut ligneis vasis vterentur.* Sed & Plinius de Spartaco, *interdixisse castris suis nequis aurum haberet vel argentum.* additque: *Tanto plus animi fuit fugitiui nostris:* significans iam irrupisse, & à diuitibus ac mollibus illis haberi. Quæ igitur vulgò pocula? lignea, quod ex Spartiano iam obseruaueris. & ex Herodiano, qui de Caracallâ Antonino militem imitante: *Τετρατάει τι ὀπιλὴν παρατίθειτο, ἐστ' ὅπη καὶ θυλίνοις πότεν καὶ ἐδίσματα χρώμενος σκεύειν:* *Mensam vilem apponebat.* atque etiam interdum ligneis vasis ad potum cibumque utebatur. Omnia ad victum dedi: pro clausulâ, etiam de Horâ. Nemi fas prandium aut cœnam sumere, nisi ad signum. Iosephus: *Οὐτε δειπνον ἢ ἀριστον ὁπότε θύλασται, ἀπὸ τῶν ἐκείνων: πᾶσι δὲ ὅμῳ:* *Nec cœna aut prandium, cum visum, cuique libera: sed omnibus ea simul.* Sed nos libero pede vagati per stipendia sumus, & per hæc frumenta: in quibus tamen pars etiam lustranda in agro Polybiano. Addebat:

„ *Datur autem hoc socijs muneri.* Benè & ratione factum. Cum enim pecuniæ stipendium à suis acciperent, quid minus à Romanis debuere quàm victum? illorum certè vsum & gloriæ militabant.

„ *Romanis verò & frumenti, & vestium, & siquibus armis egeant.* Contrà ait fuisse in Romanis, & iis nec muneri frumentum quidem datum: minus arma aut vestem. Sed pro his omnibus, inquit, certa aliqua pecuniâ de stipendio detracta. In quò ego resisto leuiter, & miror. Miror, an & vicem militum iudignor? Nam agè, stipendij exiguum aliquid in diem mihi porrigis, pretium sanguinis & forsitan vitæ: de coipso in victum, vestitum, arma, detrahis: dic sodes, quid apud me reliquum? Ludis, & ianuâ datum, quod dicitur, postico ad te redit. Non ita est, & placat nos Polybius consideratè lectus. nam scribit *certum definitumque pretium deductum.* Certus igitur esto, paucillum aliquid, nec pro arbitrio Quæstorum, aut grauitate annonæ, sed semper idem & semel definitum decessisse. In exemplum. Ecce vel Romæ & apud otiosos, plebs frumentum habuit aliàs *in modias assibus æstimatum;* aliàs (vt Gracchi lege) *se-misse & triente:* cur non magis simile in laborioso milite? Omnino hoc fuit: nec aliter in veste aut armis, quæ ipsa clementi pretio addita. Ego arbitror, militem vix dici vnus stipendium, in menstruum frumentum impendisse. At de veste, fortasse iam nec impendisse:

& miror à Polybio sic scriptum. Nónne, tu, ó noster, Gracchorum æuo vixisti? imò sub illud ipsum tempus & annos scripsisti? certum est. Atqui C. Gracchus legem tulit, quâ iussit *ἐξ ἑαται δημοσία χορηγεῖσθαι, καὶ μὴ εἰς τὸ τῆς μεταπολεως ὑφαιρέσθαι τῶν στρατομένων:* *vt hæc publico suppeditari, & nihil hoc nomine de stipendio militantium deduci.* Ita Plutarchus in Gracchis: palàm contrà hîc à te scripta. Quid ergo est?

Lib. xxxiii
cap. iiii.

Pocula à
ligno.

Lib. iiii.

Cibi tempo-
ra certa.

Lib. iiii.

Dubitatio
in Polybio.

Exsoluto.

Interdum dis-
bitatio.

Responsio.

1. Annal.

est? an nondum tulerat legem hanc Gracchus? an iam lata, sublata iterum fuit? Alterum dicendum est, & fortasse posterius, præsertim cum in Tacito milites querantur, de stipendio suo & *decem assibus, vestem, arma, tentoria redimenda esse. Quæ* consentanea sunt iam dictis. De Frumento tamen inibi non queruntur, & dixeris publicè datum postea, ac verè datum: utique post institutas etiam in vrbe Frumentationes, de quibus nos in Electis. A v d. Multa hercules & varia à te dicta, atque etiam recondita: Plutarchi locum tamen cur omisisti, qui eximè huc facit? L i p s. Quis is est? prome. nec ego profectò omnia habeo in numerato. A v d. Est in eius Pompeio, hac sententià & pænè verbis: *Pompeius duas provincias habebat, Hispaniam & Africam, quas absens gubernabat, mittens eò Legatos, & Legiones inibi alens. quibus accipiebas è publico arario mille talenta quot annus.* L i p s. Quid efficis? obscurus is locus est huic rei, & inualidus. A v d. Clarissimus. Numerum dumtaxat legionum quas Pompeius habuit si inuenio & addo; nōne palàm impensa annua in quamque vnam legionem? L i p s. Eìà, rectè hoc insistis: perge. A v d. Atquin decretæ tunc Pompeio (eodem Plutarcho auctore) legiones *quattuor*: absumpta igitur in singulas talenta *ducenta quinquaginta*. L i p s. Iustissimè. & ij essent nostrates Philippici *centum quinquaginta millia*. Cùm examino, magna sit hæc summa in militaria nuda stipendia: sed frumēti & vestis nomine aliquid detrahatur, & armorum: tum in Tribunos, Legatos, ipsū Imperatorem satis largiter: denique in mulos, vasa, & talia quæ exercitui adhærebant. Benè profectò monuisti, opportunus locus est: & ô nostri Reges, quanto plus impenditis in legiunculas incompolitas vestras? Sed vestra hæc cura, mea nec monitio: & in re pergo.

Plutarchi
locus ad
stipendia.

D I A L O G. X V I I.

Pramia militaria, Hasta, Armilla, Torques, Phalera, Spolia.

DE Stipendiis peregrinus, consequēter de Præmiis subtextam. Nam hæc pars quæ omnem vitam & societatem continet, vinculum & coagulū rerum publicarum, inprimis studiosè à Romanis habita fuit: *Pramia* dico & *Pæna*. Sed de illis lætioribus præmitto, & adhærent, vt lacinia, Stipendiis: quia & hæc militiæ aliqua commoda aut honos. Polybius sic exsequitur:

POLYB.

Καλῶς δὲ καὶ οἱ Πυλχρὲ autem iuvenes ex-
νέοις ἐγκαλοῦνται πρὸς τὸ citant ac promocant ad pericu-
κινδυνεύειν. ἐπειδὴν γὰρ γέ- la subeūda. Cū enim occasio
νηταί τις χρεία, καὶ πῶς se dat, & aliqui eorum forti-
αὐτῶν ἀνδραγαθήσῳσι, ter aut animosè fecerunt,

conuo-

σωαγαγών ὁ στρατηγὸς ἐκκλη-
 σίαν τῶ στρατπέδου, καὶ παρ-
 ησαύδῃ· ὃ δὲ δόξαν τὰς π
 πεπραχέναι διαφέρειν, πρώτῳ
 μὲν ἐγκώμιον ὑπερέκαστο λέ-
 γει, περὶ τε τῆς δούραγαθίας,
 καὶ π καὶ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο
 σωυπαρχῇ τῆς ἐπ' ἀθανάτων
 μὴς ἄξιον. μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ
 μὲν τρώσῃ πολέμιον· αὐτὸν δὲ
 ρεῖται. τῷ δὲ καταβάλλοντι, καὶ
 σκυλδύσαντι, τῷ μὲν περὶ φιά-
 λῃ, τῷ δ' ἰπποῖ φάλαρα. ὅξ
 ἀρχῆς δὲ γαῖαν μόνον. τυγχάνει
 δὲ τῶτων· ἐκ· ἐὰν ἐν παρταξίς
 ἢ πόλεως καταλήψῃ τρώσῃ π-
 νας, ἢ σκυλδύσῃ τῶν πολεμίων,
 ἀλλ' ἐὰν ἐν ἀκροβολισμοῖς, ἢ
 ὕπνῳ ἄλλοις τοῖς καὶ καὶ, ἐν
 οἷς μηδεμιᾶς ἀνάγκης ὕπνῳ καὶ
 δούρα κινδυνεύειν, αὐτοῖς πνὲς ἐ-
 κσώως· ὃ καὶ παρταξάντων αὐτῶν
 εἰς τῶ διδόναι. τῆς δὲ πόλεως
 καὶ λαμβανόμενης, πρώτοις ἐ-
 πὶ τὸ τεῖχος δούρασσι, χρυσουῶ
 δίδωσι σέφλους. ὁμοίως δὲ ὃ δὲ
 ὑπεραπίσαντας καὶ σώσαντάς
 ὕπνῳ τῶν πολιτῶν, ἢ συμμάχων,
 ὅτε στρατηγὸς ἐπισημαίνεται
 δώροις, οἱ τε χεῖρες καὶ σω-
 ζέντας, ἐὰν μὲν ἐκόντες ποιεῖν,

conuocans Imperator in
 concionem omnes copias, et
 circumponens sibi eos qui
 auctores egregij facinoris,
 primum quidem laudes eo-
 rum edisserit, et super hoc
 facto, et siquid aliud in om-
 ni vitâ gesserint, laude et
 memoriâ dignum. Posthac ei
 quidem qui hostem percussit,
 hastam donat; qui verò
 deiecerit et spoliauerit, pedi-
 ti quidem phialâ, equiti pha-
 leras, olim autem hastâ tan-
 tum. Ista verò consequitur,
 non qui iustâ acie, aut urbis
 expugnatione percussit aut
 spoliauerit hostem, sed qui in
 excursionem aut velitationem,
 aut tali tempore in quo nulla
 necessitas fuerit virisim pe-
 riclitandi, qui tunc, inquit, se
 sponte et ultro eò dederint.
 Urbe autem captâ, primis qui
 murum conscenderint, donat
 aureâ coronam. Similiter et
 qui ciuem aut socium defende-
 rit ac seruauerit, eum et Im-
 perator donis honestat, et
 Tribunico eum seruatos (ni-
 si id quidem ultro faciant)

et seruâ-

εἰ δὲ μὴ, κελύοντες σιωνα ἀγα-
 ζῶσι τὸν σῶσαντα σεφανῶν. σέ-
 βεται δὲ ὅτι καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον
 ὁ σωθεὶς, ὡς παλίστα, καὶ πάντα
 δεῖ τάτω ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τὰ γο-
 νεῖ. ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παρορμήσεως,
 καὶ μόνον οὐκ ἀκούσας καὶ παρόν-
 τας ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν
 τοῖς κινδύοις ἀμιλλαν καὶ ζήλον,
 ἀλλὰ καὶ οὐκ ἐν οἴκῳ μόνον. οἱ
 γὰρ τυγχόντες τῶν τοιαύτων δωρεῶν,
 χωρὶς τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις
 δολιχείας, καὶ τῆς ἐν οἴκῳ παρὰ χεῖ-
 μα φήμης, καὶ μὴ ἐπαύουσι τὴν
 εἰς τὴν πατρίδα, τὰς τε πομπὰς
 ἐπισήμως πομπόδουσι, διὰ τὸ
 μόνον εἶναι περιλιθεῖν κόσμον
 τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀν-
 δραγαδία τε πεμνημόνις, καὶ τε
 τοῖς οἰκίαις καὶ οὐκ ἐπιφανέσαι-
 τοῖς ἴππευσι πᾶσι τὰ σκύλα, σι-
 μεῖα ποιέμενοι καὶ μαρτύρια
 τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς. τοιαύτης δὲ
 ἐπιμελείας ὅσης καὶ ἀσπιδῆς, πε-
 εἰ τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας
 τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις, εἰκότως
 καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν
 πρᾶξεων ἐπιτυχῇ καὶ λαμπρῇ
 γίνεσθαι δι' αὐτῶν.

seruatorem suum coronare.
Colit autem hunc qui serua-
tus est per omnem uitam, ut
parentem, & omnia ei con-
ferre ac deferre debet ut si
genuisset. Hac tali incitatio-
ne porro non solum praesentes
sed coram audientes prouo-
cant ad certamen & amula-
tionem in periculis, sed & eos
qui domi herent. Nam qui
adepti eiusmodi dona, pra-
ter gloriam in exercitu &
domi etiam famam, cum re-
dierint in patriam, ludos
pompasque conspiciui ineunt.
quoniam solis iis licet orna-
menta haec gestare sed impo-
nere, qui ab Imperatore, vir-
tutis causa, donati sunt. In
adibus vero, conspectissimam
earum parte, ponunt Spolia,
indicia & testimonia sua
virtutis. Itaque tali cura sed
diligentia cum circa praemia,
tum circa pœnas in castris,
merito etiam successus mili-
tia apud eos felices sed illu-
sires existunt.

Ita Polybius. & diuidit, si attendisti, Præmia in duo genera, *Minora &*
maiora. *Minora* sunt, quæ præmiser, ob læsum aut deiectum hostem, Ha-
 siz, Phaleræ, & talia: *Maiores*, quæ seruatum ciuem, ut Coronæ, & quæ in

sermone dilatabo. Noster enim, vt solet, carpit, & res velut per transennam ostendit. Ait:

„ *Pulchrè iuuenes excitant.*] Nulla res magis quàm isthæc. & vis bonum, fortem, ex voto militem? præmiare: sed & eundem, cum opus, puni. Vt in equo regendo calcaribus vtendum, sed & freno: sic in milite, imò omni ciue, præmiis ad virtutem incitandi, pœnis à vitijs reuocandi. Lycurgus hoc pulchrè, Oratione in Leocratem: *Δύο γὰρ ἐστὶ τὰ παυδύοντα τῆς ἥβης, ἢ τὸ τῶν ἀδικούντων πικρῶς, ἢ τῶν ἀνδρῶν πῶς ἀγαθοῖς διδωμένη δωρεά. πρὸς ἐκάτερον δὲ τῶν βλεπόντων, τὴν μὲν δὲ τὸν φόβον φόβουσι, τῆς δὲ δὲ τὴν δόξαν ἐπιθυμοῦσι*: Duo sunt qua iuuentutem instrunt ac formant, delinquentium castigatio, & bonorum præmiatio. Ad utrumque enim horum aspicientes, illam quidem ob metum fugiunt: hanc ob gloria studium concupiscunt.

„ *Conuocans Imperator in concionem omnes copias.*] Cogita cum animo tuo ipsam hanc scenam rerum. stare Imperatorem in tribunali, loco edito, te iuxta illum; à tergo, à latere, duces; antè & circà immensam multitudinem, notos ignotosque. vnum te illic conspicuum voce Imperatoriâ laudari, mox donari: cuius animus non crescat? cuius pectus ad virtutem non incaleseat, cui modò scintilla sit à meliori igne? Hæc igitur ita fiebant, & in historiis exempla leges.

„ *Ei quidem qui hostem percusserit, hastam donat.*] Quid? omnibus, qui hostem? infinitum sit. Sed statim restringit, & addit, hæc talia non dari ob facinus in legitimâ & communi pugnâ (cuius manus ibi torpeant?) sed si quis extra ordinem, aut in singulari pugnâ eiusmodi facinus ediderit, cum donari hastâ. *Hastâ* dico & verito: etsi in Græco est *χαίσιω*. quod iaculi genus esse scimus: sed hic communiter sumit pro Hastâ. Latini quidem præmium hoc non aliter efferunt. vt Festus: *Romani viros fortes sæpè hastâ donarunt*. Cato apud eundem: *Hastas donaticas, aliòsque honores*. Istæ sine ferro erant, eoque *Pura* Latinis dictæ: sicut *Argentum purum*, cui nihil inculptum; *Vestis pura*, cui nihil è purpurâ adtextum. Suetonius Claudius: *Quem Britannico triumpho inter militares viros hastâ purâ donauit*. Propertius:

Sed tua sic, domitis Parthæ telluris alumnis,

Pura triumphantes hastâ sequatur equos.

Lib. 1111.

Virgilius: *Ille, vides, purâ iuuenis qui mittitur hastâ.*

Ibi Seruius: *sine ferro*. Zonaras *δὲ ἄρα ἀσίδνεα*. rectè conuertit.

„ *Qui verò deiecerit & spoliauerit.*] Obserua gradus in rebus, & præmiis. Qui læserit, Hastâ donatur: qui hoc amplius, deiecerit & spolia legerit, duplex iam hic præmium, diuersum pro genere militiæ. Nam pediti, inquit, *Phiala* datur, equiti *Phalera*. Sed de phialâ siue paterâ, etsi palam ita scriptum, dubium animi & assensus me esse non nego. Consulo te & tuam memoriam, sicubi inter omnia dona militaria de *Pateris* legisti? Exstat eorum longus & multiplex index in Valerio & Plinio, de his quæ Sicinio Dentato olim data. Omnia ille vir meruit, verus non

Phiala in præmio.

fabulosus Hercules, & pleraque iteratò & sæpè. At in eâ omni congerie non est patella vna. Dunitaxat inferiore tuo in Probo Vopisci lego, donatum cum post alia dona, *paterâ sacrificali quinquelibri vnâ*. Sed hoc & semel legas, & inter grandiora dona, non hæc tralaticia & minora. Quid igitur adfero? audaciam, & telum quo multa concutimus aut eucertimus, Correctionem. Vide num legendum: * *ἄλιν*, quod esset *Armillam*. Valdè mihi placet (sic solent nouitiæ inuentiunculæ) & est sanè pro re ipsâ, & creberrima hæc inter dona. Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis Armos vocabant*. Tertullianus: *Armillas ex virorum fortium donu*. Plinius: *Armillas ciuibus dedere, quas non habent externi*: & nota ciuibus proprium fuisse hoc donum. Denique aureas & argenteas armillas reperies passim. Sistit tamen leuiter & coërceat, quod in Polybio hic est, *peditu* proprium fuisse: at ego etiam equiti reperio. vt in Liuiò: *Equites omnes, ob insignem pluribus locu operam, corniculis armillisque argenteis donat*. Sed sistit, vt dixi, leuiter. quia Polybius quod plurimum factum, id inspexit: negatum non voluit, quin aliter liceret aut soleret. Ipsum quod de Phaleris subiungit, equiti tantum: falsum rigidè ita sit. cùm *L. Sicinius*, vel *Sicius* in Dionysio, simul vtrasque acceperit, & *phaleras*, & *armillas*. Et sæpe misceri deprehendes. vt in lapide præfco: C. GAVIO. L. F. DONATO. A. DIVO. CLAUDIO. BELLO. BRITANNICO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CORONA. AVREA. Nec puto militiam tamen mutasse, aut à pedite ad equitem transisse, aut contrà. Sed pergo:

Diminatio
in nostro.

* Scribebāt
& ἄλιν.

Armilla in
gramm.

Obex ali-
quis.

Lib. x.
Sed is re-
motus.

Phalera in
donis.

Lib. xv.

Sat. vii.

Diffinitio à
Torquibus.

Lib. x.

¶ *Ps* scem-
la. vide

Suidam in
ῥάλια.

Catella.

Lib. xxxix.

Torques.

l. Annal.

Bello Hisp.

Lib. xxxix.

„ *Equiti phaleras.*] Silius inter dona Scipionis:

———— *Phaleris hic pectora fulget,*

Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Iuuenalis: *Vt lati phaleris omnes, & torquibus omnes.*

Et distinguit vterque à Torquibus: sicut & Dionysius in Siccijs donis discretè posuit, *ἑπέντες καὶ τὰ ῥάλια*: torques & phalera. Quod ergo discrimen? nam Polybius miscuisse videtur, & de Torque certè non fecit verbum. Sed discrimen aliquod, è Silijs suprâ versibus hauriendum: quòd Phalera demissæ ad pectus pendebant, Torques stringebant magis & ambibant ipsum collum. Diuersitas etiam in formâ, quòd illæ * planiores & magis iacentes; istæ contortæ (vox Latina & Græca indicat) & ex anulis aut catellis plexæ. An non ipsæ, *Catella* dictæ? In Liuiò est: *C. Calpurnium donasse equites suos phaleris, Quintium alterum Pratorem, suas catellis ac fibulis*. Postponit Catellas Phaleris, & minoris habet: quia, quod ex narratione videas, minùs laudabilis opera Quintianorum. Idem iudicium de Torque, si tamen est idem. Frequens eius mentio. vt in Tacito, Flavius Arminij frater iactat *aucta stipendia, torquem, & coronam, aliâque militaria dona*. In Hirtio: *Casar ob virtutem turma Cassiana donauit millia tredecim, & Prefecto torques aureos duos*. Credo hunc inter ciues fuisse. etsi tamè Plinius prodidit, *Auxiliares & externos torquibus*

torquibus aureis donatos, at ciues non nisi argenteis. Aliter Augustus, qui C. Asprenatem (in Suetonio) lapsu equi debilitatum aureo torque donauit. cap. 11.
 Ille verò ciuis. In Vegetio etiam: Torquati simplices, quibus torques aurei solidus virtutis premium fuit. Mansit ad infimum æuum hoc premium, & in Suidâ scriptor, de Belisario, sub Iustiniano: Ες ὧν τὸς σεαυτοῦ φιλοδωρεῖται τοῖς ἐγκαθήμεν ἀνθρώποις ἀπάντων. ὅς τε τὸ ἐν συμβολῇ πτωχῶν κόπων χρήμασι μάλα τοῖς παρεμυθεῖτο τὰ θαύματα, καὶ τοῖς ἀδικήμασι. Ἡ δὲ τὴ καὶ σπέρπυς ἀδελφὴ παρὲν χεῖρ. In milites omnium mortalium beneficentissimus fuit. nam & eorum, qui infeliciter pugnauerant, vulnera multis pecunia solabatur; & qui prosperè, armillas & torques premia donabat. Et quamquam non nesciam, Torques Gallorum iam olim gestamina propria & patria fuisse; tamen ab hoc militiæ ritu manasse magis arbitror, quòd hodie nobilitas Europæa tam passim sibi vindicat torques. Nec aliud de Minoribus donis Polybius: qui siluit etiam de Vexillis. Quid? an veteri illo æuo non fuerunt? in Siccijs profectò donis non recensentur, qui vir tamen omnia adeptus quæ mereri virtus potuit. At ipsius Polybij æuo fuisse, vincam ex ipso. qui apud Suidam scribit: τὸς δὲ ἐτίμησαν χρυσοῖς ὑφάσμασιν καὶ λόγχοις, βελόιδρος ἀκόλουθον εἶναι τοῖς ἔργοις τῶν δὲ τῶν λόγων ἐπαργαλίαν. Istos verò donauit aureis Vexillis & Hastis, cum velles facta respondere promissioni verbum concepta. Sed & Marius apud Sallustium inter vñitata recenset: Hastas, vexillum, phaleras; & se ea accepisse. Marmor antiquum: DONATO. HASTIS. PVRIS. V. VEXILLIS. VII. In Vopisco dantur Aureliano: Hasta pura decem, vexilla bicolora quattuor. In eodem, Probus bello Sarmatico, donatur vexillum purum quattuor, armillis aureis duabus. Pura appellat, quæ vniufmodi & fortasse albi coloris, nec tincta. At illa Aureliani bicolora fuerunt: vtra honestiora? Augustus verò, Agrippæ post naualem victoriam, caruleum vexillum donauit, ait Suetonius: qui color maris Fuisse autem vulgò argenteis vel aureis filis & textu dixim, ex Polybio, qui ὑφάσματα χρυσῶν expressit: vexilla aurea. Item ex Aiconio. Quadam, inquit, premia & honori & lucro sunt, ut hasta, vexilla, phalera, corona ciuica; at anuli aurei ingenuitatis signa. Nisi & hoc pro lucro deputat, quòd sic donati, stipendiis etiam fuerint aucti. quod sæpe euenisse scio, nec puto tamen semper.

„ Similiter ei qui ciuem aut socium defenderit.] Tangit Maiora dona, sed verè tangit. Ea sunt coronæ, atque cæ plures, ob plures causas. Ipse duas modò nominat Muralem & Ciuicam: ego & has, & alias, breuiter recensebo & illustrabo. Sit prima Ciuica: quæ data illi, qui ciuem seruauerat, & eodem tempore etiam hostem occiderat. Quod ita ex Massurij sententiâ Agellius putat addendum. E quercu siue ilice fuisse idem norat, & Festus: Ciuicam coronam ciuis salutis sue causâ seruatus in prælio dabat, quæ erat lignea frondem habens perennem. Claudianus:

Mos erat in veterum castris, ut tempora quercum
 Velaret, validis fuso qui viribus hoste,

Corona ciuica.

Lib. v.
 cap. vi.

De laud.
 Sullæ. 111.

Inde Augusti locus apud Frontinum: Cum ei Galli torquem aureum centum pondis dedit, & Dalmata per locum, tentans tamen ioci sui eventum dixi, si, in perierit aut me dimitte, Alas te, inquit, ciuicâ donare. Cetera quæ de coronâ hanc perueniunt, in Polybio habes, Causas cur è quercu, apud Iulianum, dicitur, dicitur, vide. Plinius cetera quæ ad hanc coronam spectant, quæ exequitur curiosè. Sed ait: *Auxilia, quâvis rebus, uti solent, autem, uti non solent.* Quippini ciuica est, & dicitur, ab ciue nō ab ciuicis. Tamen Polybius comprehendit πολίτας καὶ συμμάχους, ciues & socios, ut nō p̄ncipales illos Latini nominis, qui cum ciuibus tantum erant. Tamen autem non de hisce Socijs, sed de *Auxiliaribus* exte-
rioribus, & tam altera vel potius prima est (superat enim dignitate
Ciuica, & dicitur, quâvis, qui liberati sunt, ait Agellius, dant ei duci
tam honoris. Nihil est hac nobilior, ut inquit Plinius: & meritò, cum
de hisce, & plures ciuium morte crepti. E gramine hæc fuit, decerpro
quæ nunc quæ obliuiscantur: quia summum victoria indicium erat,
quæ nunc quæ obliuiscantur. Causam eam dat Plinius: & Festus etymon
Ciuicâ quidam ait petere, quia gramine sit ortus, quod interpretantur,
quia gramina in re militari maxima est honorationis. Hanc ipsi
quæ nunc quæ obliuiscantur, ut in Ciuicâ factum: Lilius de P. Decio
quæ nunc quæ obliuiscantur, Decio imponunt. Eadem Q. Fabio Maximo à Senatu
quæ nunc quæ obliuiscantur, & aliis paucis quos in Plinio vide. Non omitto, & abu-
sive, ut nouiter vsus; hoc nomine Ammianum, qui cum opidum
quæ nunc quæ obliuiscantur, Petricum captum à Romanis scribit, addit deinde, eos qui fe-
re, & obliuiscantur, oblidionalibus coronis donatos, & pro concione laudatos ve-
re, & obliuiscantur. Nouiter hoc profectò, nec ista *Obsidionalis* sed *Muralis* fuit,
quæ nunc quæ obliuiscantur, in Polybio hic, nec est ignora. Agellius: *Muralis est, quâ donatur
de, & obliuiscantur, qui primus murum subiit, inque opidum hostium per vim
de, & obliuiscantur.* Vicina est *Castrensis*, quæ eius, qui primus hostium castra pu-
gnans introiuit. Vtraque hæc aurea fuit. & de illâ Polybius, cum Scipio
quæ nunc quæ obliuiscantur, ad oppugnandam Carthaginem Hispanicam: Λοιπὸν
quæ nunc quæ obliuiscantur, & τῶν πρώτων ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντων: Deinde coro-
nas aureas pollicitus est eis, qui primum murum conscendissent. Festus de
alterâ: *Castrensi coronâ donabatur, qui primus hostium castra pugnando in-
troiisset, cui insigne erat ex auro vallum.* Vallis igitur distincta ista fuit, &
ideo *Vallis* quoque dicta: sicut illa prior habuit & prætulit murorum
pinnas. Adfirmat de auro etiam Agellius: *Et Muralis autem, & Castren-
& Navalis, fieri ex auro solent.* Eò mirum, quid Suetonius sibi velit
verbis, de Augusto: *Dona militaria aliquanto facilius, phaleras &
is, quidquid auro argentòque constaret, quàm vallares ac murales co-
is, quæ honore præcellerent, dabat.* Nam omnia hæc profectò auro con-
quid ergo mirum minus indulsisse, quod & pretio & honore
Haud faciliè expedio, nisi si sic: quidquid auro argentòque con-
staret,

*flaret, vallares ac murales coronas, quàm quæ honore præcellerent, dabat. Retrahenda particula illa videtur, & anthesis facienda ubi posui. Libentius dabat, inquit, inter minora præmia phaleras & torques & quidquid è metallo; itemque inter maiora coronas vallares ac murales, quàm ciuicas, aut si fortè obsidionales. Sed, inquires, ergo Imperator etiam istas? * antea dictum, seruatum seruatori imposuisse. Imposuisse, an obtulisse? nec id sine cognitione & decreto Imperatoris. Atque adeò in Tacito lego, ne Proconsulem quidem ius sibi vindicasse donandi, sed Principi (vt vnico & summo tunc Imperatori) seruasse. *Rufus Heluius gregarius miles seruati cuius decus rettulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hastâ. Caesar addidit ciuicam coronam, quod non eam quoque Apronius iure Proconsulis tribuisset, questus magis quàm offensus.* Speciat huc illud Suetonij in Tiberio: *Corripuit Consulares exercitiis præpositos, quod de tribuendis quibusdam militariibus donis ad se referrent, quasi non omnium tribuendorum ius ipsi haberent.* Fortassis autem inter eas, quæ honore præcellerent, Suetonius etiam oleagineas intellexit: quas, inter magna præmia, comperior illo æuo datas. Nam etsi Agellius scripserit: *Postremam coronam esse Oleagineam, quâ uti solent, qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant:* etsi inquam ille (quos auctores aut quod æuum aspiciens, nescio:) tamen contrà, virtutis causâ inuenio militibus donatam. Dio Cassius de Augusto præmia tribuente in Siciliâ. Sex. Pompeio victo: *Καὶ πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ δὴ ναυεργήσασσι καὶ σέφαρον ἑλαίαις ἔδωκε:* Et omnibus quidem (militibus) quingentæ drachmæ, iis verò qui nauali certamine vicissent, etiam coronam oleagineam dedit. Et antea à Senatu ipso id factum tradit, bello & victoriâ Mutinensi: qui cum noller omnes milites Octauiani præmiis afficere, ne efferrerentur superbiâ, nec omnes prætermittere posset, auderetur: *δὲ μὲν τε,* inquit, *ἐποίησαν, τὰς μὲν ἐπαιέσαντες αὐτῶν, τὰς δὲ ἑ: καὶ τοῖς μὲν σέφαρον ἑλαίαις ἐν ταῖς παινήρεσι φορεῖν δόντες, τοῖς δὲ ἑ: μετὰ τὴν νῆα ingressi sunt, hos laudantes, illos minime: hos coronis oleæ donantes uti per ludos ferrent, illos nequaquam.* Hæc de Oleagineâ: cui tamen quis locus aut pretium fuerit, non assigno. & suspicor in locum *Aurearum communium* venisse, de quibus mox addam. Sed est & *Navalis* corona ex auro, vt terigi. eius, qui primus in hostium nauem armatus vi transiit. Re igitur & materie non abit à Murali aut Castrensi. Nominatur in Vopiscæ Aureliano, quem facit accepisse *duas coronas navales*. Rostrois nantium hanc distinctionem non equidem opinor, & diuersam facio à *Rostratâ*. Nam ecce hæc in summo pretio, & non iis data qui in nauim aliquam transcendissent (sepe id factum) sed qui nauale aliquod magnum decus, magnâ industriâ peperissent. Data dico Ducibus ipsis, & assimilanda aliquatenus Obsidionali. Plinius cedere eam soli Ciuicæ facit: *Cedunt huic & Rostrota, quamuis in duobus maxime ad hoc æui celebres, M. Varrone, piraticus bellis, dante Magno Pompeio: itemque M. Agrippâ, tribuente Cesare, Siculis.* Hinc clarus Dionis lapsus & improuida affirmatio: *Τῶ**

* In ipso Polybij textu.

Imperator coronas imponerat.

111. Annot.

Cap. xxxii

Oleaginea corona.

Lib. xlii.

Lib. xlii.

Navalis corona. Agell.

Distinctio à Rostrota.

Lib. xvi. cap. 111.

Agrippa

Polyæni verbis suprà, ubi est Scipionem remouisse *καὶ τὰς τραπεζὰς*, *novas mensas*: aliter ac veriùs scribitur, καὶ τὰς *τραπέζας*, ut mensas dicat

Cespites pro mensis. prorsus remoras è castris. Nam *nova* illæ quæ essent? & pro mensis plerumque iis elatior cespes. Lucanus, cum Afranij & Cæsaris milites colloqui & concanare facit:

Lib. III. *Pax erat, & castris miles permixtus utrisque
Errabat, duro concordēs cespites mensas
Instituunt.*

Cap. XVII. Suetonius de Tiberio, exercitus ductore: *Trans Rhenum eum ordinem vite tenuit, ut sedens, in cespite nudo cibum caperes.* Ad has mensas Varro respicit: *Mensam escariam Cibillam appellabant. ea erat quadrata, ut etiam nunc in castris.* Cespes enim iste aut cespites, quadri. Sed est etiam in Suetonio, *sedentem eum cibum cepisse.* Non scilicet iacentem delicatè aut recubantem, ciuili illo promiscuo ritu. Imò stetisse, præsertim in

Lib. XXV. prandio, suprà adnotauimus. & ita de Iuliano Principe Ammianus: *Stans interdum, more militia, cibum breuem vilèmq; sumere viscebatur.* Mamer-tinus in Panegyrico, quem Iuliano dixit: *Qui sapius statarium prandium ad necessitatem humani corporis capiat, gaudens castrensi cibo, ministro obuius, & poculo fortuito.* Nullæ igitur hîc mensæ meliores, aut triclinia. atque ita Hadrianus Imp. cum iam irrupissent (narrante Spartiano) *Triclinia de castris, & porticus & cryptas, & topia diruit.* Quæ scilicet ille ferre nec in Hibernis castris voluit: de quibus hîc sermo. Est & in Cæsare, cum

III. Ciuil. exprobatōe Pompeianæ luxuriæ, scriptum: *In castris Pompeij videre licuit triclinia strata, magnum argenti pondus expositum, recentibus cespitibus tabernacula constrata.* Et si veteres ibi libri (inter hos Torrentij) *trichilas stratas* habent. Ac sunt Latinis Trichilæ, umbrosæ illæ pergulæ, Græcis *οὐράδες*. In Virgilianâ Copâ:

Et trichila umbriferis frigida arundinibus.

Vsus & Columella sic eâ voce:

At qui sub trichila manantem repit in undam.

Significabit ergo tunc Cæsar passim vmbracula ista (æstiuo tempore) ad cænationem instrata fuisse, lectos dispositos, argentum expositum: omnia cum certâ victoriæ fiduciâ, & quasi in reditum dominorum. Est ibidem, *tabernacula cespitibus constrata*: quod refer ad dicta suprà, de pauiementando. Nec id damnat Cæsar (in vsu fuit) sed quod *recentibus cespitibus*, quasi in latum & festum apparatus. Carpit etiam *argentum expositum*, id meritissimò, nec olim admittebat frugalitas castrensis. Certè non copiosum. In Liuius pro hac re, de Annibale spolia & prædam

Argentum rarum in castris. Cannensem colligente: *Præter equos viròsque, & siquid argenti, quod plurimum in phaleris equorum erat (nam ad vestiendum factò perexiguo, utique militantes, utebantur) omnis cetera præda diripienda militi data est.*

Lib. XXI. Legito cum libris, *ad vescendum factò.* & notat Liuius, iis temporibus & moribus rarum fuisse mensarium argentum, præsertim in castris. Scipionem sanè, edixisse ad Numantiam video, *ἀπορῆναι τοῦ φαγοῦ* (Polyæni

Lib. VIII. verba)

verba) μὴ ἔχειν πλείον δικούλη, καὶ λέγει μὴ εἶναι: *argenteum vas maius duabus cotylis neminem habere, isētiq̄ue neminem lauare, siue balneis vti.* P. scennius simile, apud Spartianum: *Cū milites quosdam in caueo argenteo, expeditionis tempore, bibere vidisset, iussit omne argentum submoueri de castris, addito eo ut ligneis vasis vterentur.* Sed & Plinius de Spartaco, *interdixisse castris suis nequis aurum haberet vel argentum.* additque: *Tanto plus animi fuit fugitiui nostris:* significans iam irrupisse, & à diuitibus ac mollibus illis haberi. Quæ igitur vulgò pocula? lignea; quod ex Spartiano iam obseruaueris. & ex Herodiano, qui de Caracallâ Antonino militem imitante: *Τετραγὰν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀπαιτῆτο, ἐστὶ ὅση καὶ ἐξυλίσκοις πότε καὶ ἐδίσματα χρωμῆος σκεύησι:* *Mensam vilem apponebat.* atque etiam interdum ligneis vasis ad potum cibumque utebatur. Omnia ad victum dedi: pro clausulâ, etiam de Horâ. Nemini fas prandium aut cœnam sumere, nisi ad signum. Iosephus: *Οὐτε δειπνον ἢ ἀριστον ὅπουτι δολήσεται, αὐτῶς οἱ ἐκείνῳ: πᾶσι δὲ ὁμῶς:* *Nec cena aut prandium, cū visum, cuique libera; sed omnibus ea simul.* Sed nos hberio pede vagati per stipendia sumus, & per hæc frumenta: in quibus tamen pars etiam lustranda in agro Polybiano. Addebat:

„ *Datur autem hoc socijs muneri.*] Benè & ratione factum. Cū enim pecuniæ stipendium à suis acciperent, quid minus à Romanis debuere quàm victum? illorum certè vsui & gloriæ militabant.

„ *Romanis verò & frumenti, & vestium, & si quibus armis egeant.*] Contrà ait fuisse in Romanis, & iis nec muneri frumentum quidem datum: minus arma aut vestem. Sed pro his omnibus, inquit, certa aliqua pecunia de stipendio detracta. In quò ego resisto leuiter, & miror. Miror, an & vicem militum iudignor? Nam age, stipendij exiguum aliquid in diem mihi porrigis, pretij sanguinis & forsitan vitæ: de coipso in victum, vestitum, arma, detrahis: dic sodes, quid apud me reliquum? Ludis, & ianuâ datum, quod dicitur, postico ad te redit. Non ita est, & placat nos Polybius consideratè lectus. nam scribit *certum definitumque pretium deductum.* Certus igitur esto, paucillum aliquid, nec pro arbitrio Quæstorum, aut grauitate annonæ, sed semper idem & semel definitum decessisse. In exemplum. Ecce vel Romæ & apud otiosos, plebs frumentum habuit aliàs *in modios assibus æstimatum;* aliàs (vt Græchi lege) *se-misse & triente:* cur non magis simile in laborioso milite? Omnino hoc fuit: nec aliter in veste aut armis, quæ ipsa clementi pretio addita. Ego arbitror, militem vix dici vnus stipendium, in menstruum frumentum impendisse. At de veste, fortasse iam nec impendisse: & miror à Polybio sic scriptum. Nōne tu, ô noster, Græchorum zuo vixisti? imò sub illud ipsum tempus & annos scripisti? certum est. Atqui C. Græchus legem tulit, quâ iussit ἐνθάδε τὴν δημοσίαν πομπήν, καὶ μὴ εἰς τὸ τοῦ μισθοφόρου ὀφαιρῆσαι τὴν στρατονομίαν: *vt semē publico suppeditari, & nihil hoc nomine de stipendio militantium deduci.* Ita Plutarchus in Græchis: palàm contrà hîc à te scripta. Quid ergo

Lib. xxxiii
cap. i. i.

Pocula à
ligno.

Lib. i. i. i.

Cibi tempo-
ra certa.
Lib. i. i. i.

Dubitatio
in Polybio.

Exsoluto.

Inuam dis-
bitatio.

Responsio
est?

r. Annal.

est? an nondum tulerat legem hanc Gracchus? an iam lata, sublata iterum fuit? Alterum dicendum est, & fortasse posterius, præsertim cum in Tacito milites querantur, de stipendio suo & *decem asibus, vestem, arma, tentoria redimenda esse*. Quæ consentanea sunt iam dictis. De Frumento tamen inibi non queruntur, & dixeris publicè datum postea, ac verè datum: utique post institutas etiam in vrbe Frumentationes, de quibus nos in Electis. A v d. Multa hercules & varia à te dicta, atque etiam recondita: Plutarchi locum tamen cur omisisti, qui eximiè huc facit? L i p s. Quis is est? prome. nec ego profectò omnia habeo in numerato. A v d. Est in eius Pompeio, hac sententià & pænè verbis: *Pompeius duas provincias habebat, Hispaniam & Africam, quas absens gubernabat, mittens eò Legatos, & Legiones inibi alens. quibus accipiebat è publico arario mille talenta quot annis*. L i p s. Quid efficit? obscurus is locus est huic rei, & inualidus. A v d. Clarissimus. Numerum dumtaxat legionum quas Pompeius habuit si inuenio & addo; nōne palàm impensā annua in quamque vnam legionem? L i p s. Eia, rectè hoc insistis: perge. A v d. Atquin decretæ tunc Pompeio (eodem Plutarcho auctore) legiones *quattuor*: absumpta igitur in singulas talenta *ducenta quinquaginta*. L i p s. Iustissimè. & ij essent nostrates Philippici *centum quinquaginta millia*. Cùm examino, magna sit hæc summa in militaria nuda stipendia: sed frumētī & vestis nomine aliquid detrahatur, & armorum: tum in Tribunos, Legatos, ipsum Imperatorem satis largiter: denique in mulos, vasa, & talia quæ exercitui adhærebant. Benè profectò monuisti, opportunus locus est: & ô nostri Reges, quanto plus impenditis in legiunculas incompositas vestras? Sed vestra hæc cura, mea nec monitio: & in re pergo.

Plutarchi
locus ad sti-
pendia.

D I A L O G. X V I I.

Pramia militaria, Hasta, Armilla, Torques, Phalera, Spolia.

DE Stipendiis peregrimus, consequenter de Præmiis subtextam. Nam hæc pars quæ omnem vitam & societatem continet, vinculum & coagulū rerum publicarum, inprimis studiosè à Romanis habita fuit: *Pramia* dico & *Pæna*. Sed de illis lætioribus præmitto, & adhærent, vt lacinia, Stipendiis: quia & hæc militiæ aliqua commoda aut honos. Polybius sic exsequitur:

POLYB.

Καλῶς δὲ καὶ οὗτοί τε *Pulchrè autem iuuenes ex-
νέοις ἐγκαλοῦνται πρὸς τὸ citant ac prouocant ad pericu-
κινδυνεύειν. ἐπειδὴν γὰρ γέ- la subeūda. Cùm enim occasio
νηταί τις χρεία, καὶ πυνε se dat, & aliqui eorum fortis-
αὐτῶν ἀνδραγαθήσῳσι, ter aut animosè fecerunt,*

CONUO-

σιωπαγαγών ὁ στρατηγὸς ἐκκλη-
 σίαν τῆ στρατιάς, καὶ παρὰ
 τῆς ἀρχῆς τοῦ στρατοῦ δόξαν τὰς π
 περὶ τὰς ἀφ' ἑαυτῶν διαφέρειν, πρῶτον
 μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἐκάστου λέ-
 γει, περὶ τε τῆς δυνάμεως, καὶ π
 καὶ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο
 σιωπαρχὴ τῆς ἐπ' ἀθανάτη-
 μιν ἀξίον. μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ
 μὲν τρώαντι πολέμιον γαῖον δω-
 ρεῖται. τῷ δὲ καταβάλλοντι, καὶ
 σκυλεύσαντι, τῷ μὲν περὶ φιά-
 λην, τῷ δ' ἰππεὶ φάλαρα. ὅς
 ἀρχῆς δὲ γαῖον μόνον. τυγχάνει
 δὲ τῶν ἐκ. εἰάν ἐν παρὰ τῆς
 πόλεως καταλήψει τρώσῃ π
 νας, ἢ σκυλεύσῃ τῶν πολεμίων,
 ἀλλ' εἰάν ἐν ἀκροβολισμοῖς, ἢ
 ἡσυχίᾳ ἄλλοις τοῖς καὶ τοῖς, ἐν
 οἷς μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἔσῃ καὶ
 δυνάμει κινδυνεύειν, αὐτοῖς τινὲς ἐ-
 κασίως ἢ καὶ παρὰ τῆς ἀρχῆς
 εἰς τῆς δὲ δόξας. τῆς δὲ πόλεως
 καὶ λαμβανόμενης, πρῶτοις ἐ-
 πι τὸ τεῖχος δυνάσασθαι, χερσὶν
 δίδωσι σέφλουον. ὁμοίως δὲ καὶ
 ὑπὲρ ἐκαστοῦ καὶ σώσαντάς
 ἡσυχίας τῶν πολιτῶν, ἢ συμμάχων,
 ὅτε στρατηγὸς ἐπισημαίνεται
 δόξας. οἱ τε χιλιάρχοι καὶ σω-
 φέστες, εἰάν μὲν ἐκούσας ποιῶσιν,

conuocans Imperator in
 concionem omnes copias, et
 circumponens sibi eos qui
 auctores egregij facinoris,
 primum quidem laudes eo-
 rum edisserit, et super hoc
 facto, et siquid aliud in om-
 ni vitâ gesserint, laude et
 memoria dignum. Posthac ei
 quidem qui hostem percussit
 rit, hastam donat; qui verò
 deiecerit et spoliauerit, pedi-
 ti quidem phialâ, equiti pha-
 leras, olim autem hastâ tan-
 tium. Ista verò consequitur,
 non qui iustâ acie, aut urbis
 expugnatione percussit aut
 spoliauerit hostem, sed qui in
 excursione aut velitatione,
 aut tali tempore in quo nulla
 necessitas fuerit virisim pe-
 riclitandi, qui tunc, inquâ, se
 sponte et vltro eò dederint.
 Urbe autē captâ, primis qui
 murum conscenderint, donat
 aureâ coronam. Similiter et
 qui ciuem aut socium defende-
 rit ac seruauerit, eum et Im-
 perator donis honestat, et
 Tribunicogunt seruatos (ni-
 si id quidem vltro faciant)

et seruau-

εἰ δὲ μὴ, κελώναντες σιωναναγά-
 ζεσι τὸν σώσαντα σεφανῶν. σέ-
 βεται δὲ ὅτι καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον
 ὁ σώθεις, ὡς παλίσρα, καὶ πάντα
 δεῖ τὰ τῶ ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τῇ γο-
 νεῖ. ἐκ δὲ τῆ Τριώτης παρορμήσεως,
 ἔ μόνον ὁδὸν ἀκρόβιας ἔ παρόν-
 τας ἐγκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν
 τοῖς κινδύοις ἀμιλλαν ἔ ζῆλον,
 ἀλλὰ ἔ ὁδὸν ἐν οἴκῳ μόνον. οἱ
 γὰρ τυχοῦντες τῶν Τριώτων δωρεῶν,
 χωρὶς τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις
 δολκείας, καὶ τῇ ἐν οἴκῳ πῶρα χεῖ-
 μα φήμης, καὶ μὲν ἐπαύροδον τὴν
 εἰς τὴν πατρίδα, τὰς τε πομπὰς
 ἐπιστήμης πομπόδοι, διὰ τὸ
 μόνον ἔξῃ περιλιθεῶς κόσμον
 τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀν-
 δραγαθία τε πεμνηδίοις, εἴ τε
 τοῖς οἰκίαις καὶ ὁδὸν ἐπιφανέσα-
 τοῖς ἑπὶ πρὸς τὰ σκῦλα, σι-
 μεῖα ποιέμενοι καὶ μαρτύρια
 τῆς αὐτῶν ἀρετῆς. Τριώτης δὲ
 ἐπιμελείας ὅσης ἔ ποδοῖς, πε-
 εἰ τε τὰς πρὸς καὶ πρὸς
 τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις, εἰκότως
 καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν
 πράξεων ἐπιτυχῇ ἔ λαμπρῇ
 γίνεσθαι δι' αὐτῶν.

seruatorem suum coronare.
Colit autem hunc qui serua-
tus est per omnem vitam, ut
parentem, & omnia ei con-
ferre ac deferre debet ut si
genuisset. Hac tali incitatio-
ne porrò non solum praesentes
& coram audientes prouo-
cant ad certamen & amula-
tionem in periculis, sed & eos
qui domi herent. Nam qui
adepti eiusmodi dona, pra-
ter gloriam in exercitu &
domi etiam famam, cum re-
dierint in patriam, ludos
pompasque conspicui ineunt.
quoniam solis iis licet orna-
menta hac gestare & impo-
nere, qui ab Imperatore, vir-
tutis causa, donati sunt. In
adibus verò, conspectissimâ
earum parte, ponunt Spolia,
indicia & testimonia sua
virtutis. Itaque tali curâ &
diligentiâ cum circa praemia,
tum circa pœnas in castris,
meritò etiam successus mili-
tia apud eos felices & illu-
stres existunt.

Ista Polybius. & diuidit, si attendisti, Præmia in duo genera, *Minora & maiora.* *Minora* sunt, quæ præmisit, ob læsum aut deiectum hostem, *Ha-*
liz, Phaleræ, & talia: *Maiora*, quæ seruatum ciuem, ut *Coronæ,* & quæ in

sermone dilatabo. Noster enim, vt solet, carpit, & res velut per transennam ostendit. Ait:

„ *Pulchrè iuuenes excitant.*] Nulla res magis quàm isthæc. & vis bonum, fortem, ex voto militem? præmiare: sed & eundem, cum opus, puni. Vt in equo regendo calcaribus vtendum, sed & freno: sic in milite, inò omni ciue, præmiis ad virtutem incitandi, pœnis à vitijs reuocandi. Lycurgus hoc pulchrè, Oratione in Leocrateni: *Δύο γὰρ ἐστὶ τὰ παρὰ δὲ ὅν τε τῆς νέου, ἢ τῶν ἀδικούντων πικρὰ, καὶ ἡ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεὰ. ὡς ἐκάτεροι δὲ τέτων βλέποντες, τὴν μὴ δὲ τὸν φόβον φεύγουσι, τῆς δὲ δὲ τὴν δόξαν ἐκινδυνάουσι*: Duo sunt qua iuuentutem instrunt ac formant, delinquentium castigatio, & bonorum præmiatio. Ad utrumque enim horum aspicientes, illam quidem ob metum fugiunt: hanc ob gloria studium concupiscunt.

*Præmiū
& Pœna
opm.*

„ *Conuocans Imperator in concionem omnes copias.*] Cogita cum animo tuo ipsam hanc scenam rerum. stare Imperatorem in tribunali, loco edito, te iuxta illum; à tergo, à latere, duces; antè & circà immensam multitudinem, notos ignotosque. vnum te illic conspicuum voce Imperatoriâ laudari, mox donari: cuius animus non crescat? cuius pectus ad virtutem non incalescat, cui modò scintilla sit à meliori igne? Hæc igitur ita fiebant, & in historiis exempla leges.

*Forma &
pompa in
donando.*

„ *Ei quidem qui hostem percusserit, hastam donat.*] Quid? omnibus, qui hostem? infinitum sit. Sed statim restringit, & addit, hæc talia non dari ob facinus in legitimâ & communi pugnâ (cuius manus ibi torpeant?) sed si quis extra ordinem, aut in singulari pugnâ eiusmodi facinus ediderit, cum donari hastâ. *Hastâ* dico & verto: etsi in Græco est *χαίρω*. *Hastâ in præmio.* quod iaculi genus esse scimus: sed hîc communiter sumit pro Hastâ. Latini quidem præmium hoc non aliter efferunt. vt Festus: *Romani viros fortes sæpè hastâ donarunt.* Cato apud eundem: *Hastas donaticas, aliòsque honores.* Istæ sine ferro erant, eoque *Pura* Latinis dictæ: sicut *Argentum purum*, cui nihil insculptum; *Vestis pura*, cui nihil è purpurâ adtextum. Suetonius Claudio: *Quem Britannico triumpho inter militares viros hastâ purâ donauit.* Propertius:

Sed tua sic, domitus Parthæ telluris alumnis,

Pura triumphantes hastâ sequatur equos.

Lib. 1111.

Virgilius: *Ille, vides, purâ iuuenis qui nititur hastâ.*

Ibi Seruius: *sine ferro.* Zonaras δὲ *ἐκ τῆς ἀσίδνης*. rectè conuertit.

„ *Qui verò deiecerit & spoliauerit.*] Obserua gradus in rebus, & præmiis. Qui læserit, Hastâ donatur: qui hoc amplius, deiecerit & spolia legerit, duplex iam hîc præmium, diuersum pro genere militiæ. Nam pediti, inquit, *Phiala* datur, equiti *Phalera*. Sed de phialâ siue paterâ, etsi paulam ira scriptum, dubium animi & assensus me esse non nego. Consulo te & tuam memoriam, sicubi inter omnia dona militaria de *Pateris* legisti? Exstat eorum longus & multiplex index in Valerio & Plinio, de his quæ Sicinio Dentato olim data. Omnia ille vir meruit, verus non

*Phiala in
præmio.*

fabulosus Hercules, & pleraque iteratò & sæpè. At in eâ omni congerie non est patella vna. Dumtaxat inferiore æuo in Probo Vopisci lego, donatum cum post alia dona, *paterâ sacrificali quinquelibri vnâ*. Sed hoc & semel legas, & inter grandiora dona, non hæc tralatitia & minora. Quid igitur adfero? audaciam, & telum quo multa concutimus aut cuertimus, Correctionem. Vide num legendum: * *Ἐπίλοιον*, quod esset *Armilla*. Valdè mihi placet (sic solent nouitiæ inuentiunculæ) & est sanè pro re ipsâ, & creberrima hæc inter dona. Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis Armos vocabant*. Tertullianus: *Armillas ex visorum fortium donu*. Plinius: *Armillas ciuibus dedere, quas non habent externi*: & nota ciuibus proprium fuisse hoc donum. Denique aureas & argenteas armillas reperies passim. Sistit tamen leuiter & coercet, quod in Polybio hic est, *peditu* proprium fuisse: at ego etiam equiti reperio. vt in Liuiò: *Equites omnes, ob insignem pluribus locis operam, corniculis armillisque argenteis donas*. Sed sistit, vt dixi, leuiter, quia Polybius quod plurimum factum, id inspexit: negatum non voluit, quin aliter liceret aut soleret. Ipsum quod de Phaleris subiungit, equiti tantum: falsum rigidè ita sit. cum *L. Sicinius*, vel *Sicius* in Dionysio, simul vtrasque acceperit, & *phaleras, & armillas*. Et sæpe misceri deprehendes. vt in lapide præfco: C. GAVIO. L. F. DONATO. A. DIVO. CLAUDIO. BELLO. BRITANNICO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CORONA. AVREA. Nec putò militiam tamen mutasse, aut à pedite ad equitem transisse, aut contrà. Sed pergo:

Diuiniatio
in nostro.
* Scribebāt
& *Ἐπίλοιον*.
Armilla in
grammæ.

Obex ali-
quis.

Lib. x.
Sed is re-
motus.

Phaleræ in
donis.
Lib. xv.

„ *Equiti phaleras.*] Silius inter dona Scipionis:

———— *Phaleris hic pectora fulget,*

Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Iuuenalis: *Vt lati phaleris omnes, & torquibus omnes.*

Sat. vii.
Distingua à
Torquibus.
Lib. x.

Et distinguit vterque à Torquibus: sicut & Dionysius in Siccijs donis discretè posuit, *ἑπέντες καὶ τὰ φάλαρα: torques & phaleras*. Quod ergo discrimen? nam Polybius miscuisse videtur, & de Torque certè non fecit verbum. Sed discrimen aliquod, è Silijs suprà versibus hauriendum: quòd Phaleræ demissæ ad pectus pendebant, Torques stringebant magis & ambibant ipsum collum. Diuersitas etiam in formâ, quòd illæ * planiores & magis iacentes, istæ contortæ (vox Latina & Græca indicat) & ex anulis aut catellis plexæ. An non ipsæ, *Catella* dictæ? In Liuiò est: *C. Calpurnium donasse equites suos phaleris, Quintium alterum Pratorem, suas catellis ac fibulis*. Postponit Catellas Phaleris, & minoris habet: quia, quod ex narratione videas, minùs laudabilis opera Quintianorum. Idem iudicium de Torque, si tamen est idem. Frequens eius mentio. vt in Tacito, Flavius Arminij frater iactat *aucta stipendia, torque, & coronam, aliâque militaria dona*. In Hirtio: *Caesar ob virtutem turma Cassiana donauit millia tredecim, & Præfecto torques aureos duos*. Credo hunc inter ciues fuisse. etsi tamè Plinius prodidit, *Auxiliares & externos torquibus*

* *Ἐπέντες*.
la. vide
Suidam in
φάλαρα.
Catella.
Lib. xxxix.

Torques.
I. Annal.
Bello Hisp.
Lib. xxxiii

torquibus aureis donatos, at ciues non nisi argenteis. Aliter Augustus, qui C. Asprenatem (in Suetonio) lapsu equi debilitatum aureo torque donauit. ^{cap. 14.}
 Ille verò ciuis. In Vegetio etiam: *Torquati simplares, quibus torquibus aureis solidus virtutis premium fuit.* Mansit ad infimum æuum hoc præmium, & in Suidâ scriptor, de Belisario, sub Iustiniano: *Ες ὧν τὰς σεπτότας φιλοδωρεῖται τοῖς ἐγγράφοις ἀνθρώπων ἀπάντων. ὧν τὸ γὰρ ἐν ἑξυμβολῇ ἡνυχμότων χρήματα μεγάλοις παρεμυθεῖτο τὰ φαύματα, καὶ τοῖς ἀδικομήτοισι. Ἡλιά τε καὶ εὐρεπὺς ἀθλα παρείχετο:* *In milites omnium mortalium beneficentissimus fuit. nam & eorum, qui infelicitèr pugnauerant, vulnera multis pecuniis solabatur; & qui prosperè, armillas & torques præmia donabat.* ^{Lib. 11. cap. 11. Belisarij laudatio.}
 Et quamquam non nesciam, Torques Gallorum iam olim gestamina propria & patria fuisse; tamen ab hoc militiæ ritu manasse magis arbitror, quòd hodie nobilitas Europæa tam passim sibi vindicat torques. Nec aliud de *Minoribus* donis Polybius: qui siluit etiam de *Vexillis*. Quid? an veteri illo æuo non fuerunt? in Siccij profectò donis non recensentur, qui vir tamen omnia adeptus quæ mereri virtus potuit. At ipsius Polybij æuo fuisse, vincam ex ipso. qui apud Suidam scribit: *τὰς δὲ ἐτίμησαν ἡγεῖσσι τοῖς ὑφ' αὐσμάτων καὶ λόγχοις, βελόωνος ἀνδράσιν εἶναι τοῖς ἔργοις τῶν δὲ καλῶν τῶν λόγων ἐπαργαλίας:* *I Hos verò donauit aureis Vexillis & Hastis, cum vellet facta respondere promissioni verbis concepta.* Sed & Marius apud Sallustium inter vñitata recenset: *Hastas, vexillum, phaleras;* & se ea accepisse. ^{In Iug.}
Marmor antiquum: DONATO. HASTIS. PVRIS. V. VEXILLIS. VII. In Vopisco dantur Aureliano: *Hasta pura decem, vexilla bicolora quattuor.* ^{In Aurel.}
 In eodem, Probus bello Sarmatico, donatur *vexillus purus quattuor, armillis aureis duabus.* ^{In Probo.}
 Pura appellat, quæ vniufmodi & fortasse albi coloris, nec tincta. At illa Aureliani *bicolora* fuerunt: vtra honestiora? Augustus verò, Agrippæ post naualem victoriam, *caruleum vexillum donauit*, ait Suetonius: qui color maris. Fuisse autem vulgò argenteis vel aureis filis & textu dixerim, ex Polybio, qui ὑφ' αὐσμάτων χρυσῶν expressit: *vexilla aurea.* Item ex Asconio. *Quadam, inquit, præmia & honori & lucro sunt, ut hasta, vexilla, phalera, corona ciuica; at anuli aurei ingenuitatis signa.* Nisi & hoc pro lucro deputat, quòd sic donati, stipendiis etiam fuerint audi. quod sæpe euenisse scio, nec puto tamen semper.

„ *Similiter ei qui ciuem aut socium defenderit.*] Tangit *Maiores* dona, sed verè tangit. Ea sunt coronæ, atque cæ plures, ob plures causas. Ipse duas modò nominat *Muralem* & *Ciuicam*: ego & has, & alias, breuiter recensèbo & illustrabo. Sit prima *Ciuica*: quæ data illi, qui ciuem seruauerat, & eodem tempore etiam hostem occiderat. Quod ita ex Massurij sententiâ Agellius putat addendum. E quercu siue ilice fuisse idem notat, & Festus: *Ciuicam coronam ciuis salutis suæ causâ seruatus in prælio dabat, quæ erat lignea frondem habens perennem.* Claudianus:

*Mos erat in veterum castris, ut tempora quercu
 Velares, validis fuso qui viribus hoste,*

Corona ciuica.

Lib. v. cap. vi.

De Laud. Scilicet. 117.

Casurnum potuit morti subducere ciuem.

Lib. vi.

Inde Augusti iocus apud Fabium : *Cum ei Galli torquem aureum centum pondo dedissent, & Dolabella per iocum, tensans tamen ioci sui euentum dixisset, Imperator torque me dona. Malo te, inquit, ciuicâ donare.* Cetera quæ ad coronam hanc pertinent, in Polybio habes, Causas cur è quercu, apud Plutarchum etiam, si lubet, vide. Plinius cetera quæ ad hanc coronam suppeditabit, qui exequitur curiosè. Sed ait: *Auxilia, quâuis rege seruato, decus hoc non dant.* Quippini ciuica est, & dicitur, ab ciue nō ab extero seruato. Tamen Polybius comprehendit *πολίτας καὶ συμμάχους*, ciues & socios: sed nempe prius illos Latini nominis, qui cum ciuibus tunc æquati. Plinius autem non de hisce *Socijs*, sed de *Auxiliaribus* exterrisque definit. Iam altera vel potius prima est (superat enim dignitate Ciuicam) *Obsidionalis*. *quam y qui liberati sunt*, ait Agellius, *dant ei duci qui liberauit.* Nulla est hac nobilior, ut inquit Plinius: & meritò, cum non vnus, sed plures ciuium morte cepti. E gramine hæc fuit, decerpto è loco intra quem obsidebantur: *quia summum victoria indicium erat, herbam porrigere victos.* Causam eam dat Plinius: & Festus etymon Gradiui quosdam ait petere, *quia gramine sit ortus, quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maxima est honorationis.* Hanc ipsi quoque dant qui seruati sunt, ut in Ciuicâ factum: Liuius de P. Decio Tribunomilitum: *Legiones gramineam coronam obsidionalem, clamore donum approbantes, Decio imponunt.* Eadem Q. Fabio Maximo à Senatu populoque data, & aliis paucis quos in Plinio vide. Non omitto, abusum, aut nouiter usum; hoc nomine Ammianum. qui cum opidum quoddam Persicum captum à Romanis scribit, addit deinde, *eos qui fecere fortissimè, obsidionalibus coronis donatos, & pro concione laudatos veterum more.* Nouiter hoc profectò, nec ista *Obsidionalis* sed *Muralis* fuit, de quâ in Polybio hic, nec est ignora. Agellius: *Muralis est, quâ donatur ab Imperatore, qui primus murum subiit, inque opidum hostium per vim ascendit.* Vicina est *Castrensis*, quæ eius, qui primus hostium castra pugnans introiuit. Vtraque hæc aurea fuit. & de illâ Polybius, cum Scipio suos adhortatur ad oppugnandam Carthaginem Hispanicam: *Λοιπὸν χρυσὸς στεφάνους ἐπιτείλειτο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβαῖν*: Deinde coronas aureas pollicitus est eis, qui primum murum conscendissent. Festus de alterâ: *Castrensi coronâ donabatur, qui primus hostium castra pugnando introisset. cui insigne erat ex auro vallum.* Vallis igitur distincta ista fuit, & ideo *Vallaris* quoque dicta: sicut illa prior habuit & prætulit murorum pinnas. Adfirmat de auro etiam Agellius: *Et Muralis autem, & Castrensis, & Naualis, fieri ex auro solent.* Eò mirum, quid Suetonius sibi velit in his verbis, de Augusto: *Dona militaria aliquanto facilius, phaleras & torques, quidquid auro argentoque constaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Nam omnia hæc profectò auro constabant: quid ergo mirum minus indulsisse, quod & pretio & honore anteibat? Haud faciliè expedio, nisi si sic: *quidquid auro argentoque constaret,*

Quæst.

Rom. xcii

Lib. xvi.

cap. lxxx.

Corona obsidionalis.

Lib. xxi.

cap. lxxx.

Lib. vii.

Obsidionalis, aliter in Ammiano.

Lib. xxi.

Muralis corona.

Castrensis.

Lib. x.

Vallaris eadem.

Cap. xxv.

In Suetonio coniectura.

*flaret, vallares ac murales coronas, quam quæ honore præcellerent, dabat. Retrahenda particula illa videtur, & antithesis facienda ubi posui. Libentius dabat, inquit, inter minora præmia phaleras & torques & quidquid è metallo; itemque inter maiora coronas vallares ac murales, quam ciuicas, aut si fortè obsidionales. Sed, inquires, ergo Imperator etiam istas? * antea dictum, seruatum seruatori imposuisse. Imposuisse, an obtulisse? nec id sine cognitione & decreto Imperatoris. Atque adeò in Tacito lego, ne Proconsulem quidem ius sibi vindicasse donandi, sed Principi (vt vnico & summo tunc Imperatori) seruasse. Rufus Heluius gregarius miles seruati ciuis decus rettulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hastâ. Caesar addidit ciuicam coronam, quod non eam quæ Apronius iure Proconsulis tribuisset, questus magis quam offensus. Spectat huc illud Suetonij in Tiberio: Corripuit Consulares exercitiis præpositos, quod de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent, quasi non omnium tribuendorum ius ipsi haberent. Fortassis autem inter eas, quæ honore præcellerent, Suetonius etiam oleagineas intellexit: quas, inter magna præmia, comperior illo æuo datas. Nam etsi Agellius scripserit: Postremam coronam esse Oleagineam, quâ uti solent, qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant: etsi inquam ille (quos auctores aut quod æuum aspiciens, nescio:) tamen contrâ, virtutis causâ inuenio militibus donatam. Dio Cassius de Augusto præmia tribuente in Sicilia. Sex. Pompeio victo: Καὶ πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ δὴ ναυκροῦσιν καὶ σέφαρον ἑλαιάς, ἔδωκε: Et omnibus quidem (militibus) quingentas drachmas, eis verò qui nauali certamine vicissent, etiam coronam oleagineam dedit. Et antea à Senatu ipso id factum tradit, bello & victoriâ Mutinensi: qui cum noller omnes milites Octauiani præmiis afficere, ne efferrerentur superbiâ, nec omnes prætermittere posset, auderetur: δὲ μὲν, inquit, ἐποῖσαν, τοὺς μὲν ἐπανέταπτε αὐτῶν, τοὺς δὲ ἔ: καὶ τοὺς μὲν σέφαρον ἑλαιάς ἐν ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες, τοῖς δὲ ἔ: μετὰ τὴν ὁδὸν ingressi sunt, hos laudantes, illos minime: hos coronis olea donantes uti per ludos ferrent, illos nequaquam. Hæc de Oleagineâ: cui tamen quis locus aut pretium fuerit, non assigno. & suspicor in locum Aurearum communium venisse, de quibus mox addam. Sed est & Naualis corona ex auro, vt tetigi. eius, qui primus in hostium nauem armatus vi transiit. Re igitur & materie non abit à Murali aut Castrensi. Nominatur in Vopisci Aureliano, quem facit accepisse duas coronas nauales. Rostris navium hanc distinctam non equidem opinor, & diuersam facio à Rostratâ. Nam ecce hæc in summo pretio, & non iis data qui in nauim aliquam transcendissent (æpe id factum) sed qui nauale aliquod magnum decus, magnâ industriâ peperissent. Data dico Ducibus ipsis, & assimilanda aliquatenus Obsidionali. Plinius cedere eam soli Ciuicæ facit: Cedunt huic & Rostratæ, quamuis in duobus maxime ad hoc æui celebres, M. Varrone, piraticus bellum, dante Magno Pompeio: itemque M. Agrippâ, tribuente Cesare, Siculis. Hinc clarus Dionis lapsus & improvida affirmatio: Τῷ*

* In ipso Polybij rectu. Imperator coronas imponerat. 111. Annal.

Cap. xxxii

Oleaginea corona.

Lib. xlii.

Lib. xlv.

Naualis corona. Agell.

Distincta à Rostratâ.

Lib. xvi. cap. 111.

- Lib. XLIX. Ἀγρίππᾳ σέφανον χρυσῶν ἐμβόλοις ἡκομηδύρον ἐδωρήσατο. ὃ μὴ *desperet*, μήτ' αὐτῇ, ἀλλ' ὡ τῷ ἐγένετο: *Agrippa coronam auream rostris distinctam addit, quod nec antea nec postea alij cuiquam contigit.* Ista de Coronis, dictu quidem digna, habeo. nisi quodd addo, communiter sæpe donatam *Coronam auream* sine alio agnomine, virtutis ergo. De Sicciy donis *Valerius*, & alij: *Praeferebantur aurea corona octo, ciuica quattuordecim, muralis tres, obsidionalis una.* De Manlio, postea Torquato, cum Gallum occidisset, *Liuius*: *Dictator coronam auream addidit donum, mirisque eam pugnam laudibus tulit.* De Lælio, idem: *Ante omnes Scipio C. Lælium, Praefectum classis, & omni genere laudis sibi metipse aequauit, & coronam auream ac triginta bubus donauit.* Idemque à Marcello factum *Sofidi & Merico*, etsi exteris, quorum opera *Syracusæ* maximè captæ. De triumpho *Liuius*: *Non minimum fuere spectaculum, cum coronam auream praecedentes, Sofis Syracusanus & Mericus Hispanus.* Sed & exercitus obsidione à *L. Quinctio* creptus, coronam ei auream libra pondo decreuit: in eodem *Liuiio* scriptum. Vt communis ea fuisse videatur, in quocumque egregio facto. A Græcis hoc manasse videtur, & maximè Atheniensibus, qui viritim & populariter sic donabant. Ita *Demosthenes* coronam auream insignitus: ita *Rhodiorum* populus (in *Liuiio*) coronam auream virtutis ergo donatus: & quæ plura talia legas. Illud non omittendum, *Pœnos* quoque videri hoc de Coronis vsurpasse. *Liuius* quidem, vbi *Annibal*
- Lib. XXI. *Caesilium* oppugnat, ita suggerit: *Postero die omnium animi ad oppugandum accenduntur, utique posteaquam corona aurea muralis proposita est.* Etsi factum id esse potuit exemplo & imitatione Romanam. Quæ singillatim de Donis dixi, pleraque ea iunctim *Zonaras* alicunde transcripsit, & operæ est audire. De triumpho narrat, & qui in eorum ritus, atque inter plura, ait: Καὶ ἐπαινέσας τὰς συσεχάτοισα μένους αὐτῶν, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ πᾶσι, ἐδωρέτο μὲν σφίσι χιτῶνας. ἰτῆμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβεβηκόσι περὶ τοὺς, καὶ δόρατα ἀσιδήνα παρείχε, καὶ σέφανος τοῖς μὲν χρυσῶς, τοῖς δὲ ἀργυρῶς ἐδίδου, ἑνομά τι ἑκάστου καὶ τῆς ἀρετῆς φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ πύχους τις περὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ, καὶ τείχους ὁ σέφανος εἶδος ἐφέρετο. ἢ καὶ ὀξυπολιόρκησιν, καὶ τοῦτο κακῆνους εἰκόνοισιν. ἐναυκρατίᾳς τις, ναυσὶν ὁ σέφανος ἐκαστοῦ ἐκαστοῦ. ἰπποκρατίᾳς τις, ἰππικόν τι ὀξυπολιόρκησιν. ὃ δὲ πολέμῳ πᾶσι, ἐκ μάχης, ἢ ἐν ἐρευνῇ κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστον τι εἶχε τὸν ἐπαινον, καὶ ἐλάμβανον σέφανον γυμνῶν ἐκ σπυγῶν, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐρημότερος θεωρεῖται. καὶ ἢ κατ' ἀνδραμόνον ἀρετῶν ταῦτα ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοῖσιν ὅλοις παρέχοντο. Et is qui triumphaturus erat, cum laudasset communiter, & viritim quosdam, dabat iis pecunias. Honestabat etiam ornamentis & donis; & Armillas quibusdam, & Haestis puras dabat; & Coronas aliis aureas, aliis argenteas, nomen cuiusque & strenni facti specimen imaginem referentes. Si enim murum aliquem primus ascendis, & muri speciem corona ferebat. Siquid expugnasset, (puta castrum aut vallum) id quoque corona assimilabatur. Si mari vicisset, aut nauim scandisset, navibus corona ornabatur. Si equo vicisset, eque stre

*Zonara lo-
quitur de donis
pluribus
omnibus.*
Tom. II.
Annal.

equestre aliquid insculpebatur. Qui verò ciuem in prælio, aut alio periculo, siue & obsidione liberasset, maximâ in laude erat, donabaturque coronâ de quercu factâ, quâ longè & aureis & argenteis honoratior digniorque habebatur. Atque hac non singillatim modò & viritim conferebant, sed in manipulos aut legiones totas. Hæc ista Zonaras, qui tamen Ciuicam largè satis donat, & qui ciuem non solùm in prælio, sed & alio periculo aut obsidione seruasset: præter alios, qui de solo prælio adfirmant, & leges addunt satis arctas, Ciuem seruare, hostem occidere: vig. eum locum, in quo sit actum, hostis obtineat eo die: vig. seruatus faseatur, aliàs testes nihil profunt. Quæ sic in Plinio scripta, & consimilia in Agellio quædam. Ostendit amplius Zonaras, imaginem facti insculptam fuisse, aut expressam coronis. Expressam interdum ipsâ formâ, vt in Vallari, Muralli, Rostrarâ: interdum in auro ipso insculptum aliquid & depictum, sicuti siquis in equo strenuum aliquid fecisset (quod hîc ait) equestre aliquid exignatum. Sed & addit Zonaras, hæc præmia totis manipulis aut legionibus etiam data. Verus in Liuiο exemplum de Papirio Cursore, qui quattuor Centuriones, manipulûmque hastatorum, armillis aureisque coronis donat. Armillas ad totum manipulum, coronas ad Centuriones putem referendas. Atque hîc mihi nota Armillas discretè pedibus datas, ad superiorem nostram emendationem, an coniecturam?

Lib. xv.
cap. lxxx.

Lib. x.

„ *Ludos pompasque conspiciunt.*] Comoda sunt adiuncta his donis, sed quæ honore ferè constant. Vt primum istud, quòd ludos ita in eunt. Quo exemplo, Pompeio etiam lege concessum, vt is ludus Circensibus (Velleius tradidit) coronâ laureâ & omni cultu triumphantium vteretur. Et supra in Dionis verbis, aliquid in hanc rem dictum. Secundum (quod tempore tamen primum) vt in triumpho ornati sic incedant. Liuius de Papirij triumpho: *Pedites, equitesque insignes donis transire, ac transuecti sunt: multa ciuica corona, vallarésque, ac murales conspectæ.* Idem de triumpho Manlij: *Multi omnium ordinum, donati militaribus donis, currum secuti sunt.* Quòd si plures etiam aliquis coronas aut dona meruisset, tulissetque: caipia præterri moris fuisse videtur. Valerius de Siccio, vel Sicinio (variè scribunt:) *Novem triumphales Imperatorum currus secutus, totius ciuitatis oculos in se numerosâ donorum pompâ conuertit. Præferebantur enim aurea corona octo, ciuica quattuordecim, murales tres, obsidionalis vna, torques centum octogintatre, armilla centum sexaginta, hasta octodecim, phalera vigintiquinque: ornamenta etiam legionum, necdum militi satis multa.* Tertio, equites equo publico in Transuersione annuâ donis istis vti: in verbis Dionysij, suo loco datis. Quarto, solent in iudicium quoque aut discrimen hæc introducere interdum, virtuti ostendendæ. Liuius de Manlio Capitolino: *Decora quoque belli non commemorasse tantum, sed protulisse etiam conspicienda, spolia hostium caesorum ad triginta, dona Imperatorum ad quadraginta, in quibus insignes duas murales coronas, ciuicas octo.* Opportunè ibi de spoliis, de quibus iam Polybius:

Ludos spectant cum coronis.
Lib. ii.In triumpho transuecti.
Lib. x.

Lib. xxxix.

Lib. lxx.
cap. ii.In Transuersione.
In iudicio.

Lib. vi.

spolia hostilia. „ *In atriis verò, conspectissimâ earum parte, ponunt Spolia.* Appellante Spolia, arma & exuvias detractas caeso hosti. Nam id iam olim, apud Græcos etiam solent, & ostendit monumentum virtutis. Honor earum apud Romanos & apud Valerium legas, de militibus ignominia notatis: *Recursum autem ius ad pristinum militiæ ordinem proposuerunt, si quis bina spolia ex hostibus tulisset.* Apud Liuium, cum Senatum legeret & suppleret M. Fabius Dictator: *legit qui Aediles, Tribuni, Quæstoræ fuerant, tum ex iis qui spolia ex hoste fixa domi haberent aut ciuicam coronam acceperant.* Aduerte, pænè pro magistratu hæc decora fuisse, & lectos è priuatis quique honorem nullum cepissent, eos eximie quibus spolia, aut corona. At autem domi fixa. Rectè. nam solent postibus ipsis & foribus suspendi, in transeuntium aspectum. Id est, quod Polybius dicit, *in conspectissimo adium loco posita*: ceteri poëta Silius in atriis etiam locat:

Lib. II.
cap. VII.

Lib. XXIII.

Suspensa in
atriis.

Lib. VI.

Nudate, & clypeos in bella refigite captos.

Lib. XXX.
VIII.
Etiam à
triumpha-
libus.
Lib. VI.

Sed in postibus magis, & exempla cuiuncunt. Festus: *Antipagmenta, valuarum ornamenta, quæ antiâ adpanguntur, id est adfiguntur.* Antas autem idem explicat latera ostiorum, siue postes. Liuius: *Spolia eius urbis ante currum laturus, & fixurus in postibus suis.* Vides triumphales quoque vsurpassè, atque eos in primis. Silius de Regulo:

*Affixi clypei, currusque, & spicula nota
Aedibus in paruis, magni monumenta triumphis.*

Tibullus ita ad Messallam:

Lib. I.

*Te bellare decet terrâ Messalla marique,
Vt domus hostiles præferat exuvias.*

Propertius ad Mæcenatem:

Lib. I.

*Cum tibi Romano dominas in honore secures,
Et liceat medio ponere iura foro,
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hostes,
Atque onerare suam fixa per arma domum.*

Virgilius aspexit:

Iterum:

*Barbarico postes auro spoliisque superbi.
Multiæque præterea sacris in postibus arma,
Capiti pendens curru, curuæque, secures,
Et crista capiti, & portarum ingentia claustra,
Spiculaque, clypei, ereptæque rostra carinæ.*

Epistol.
LXXXV.
Rostri in
atriis.

Nec aliter Seneca interpretabere: *Præteri istos gradus diuitum, & magno aggestu suspensa vestibula.* Vides etiam in Virgilij postremis versibus. Rostri suspensa fuisse, id est spolia marina. Quod facit hoc Tullij in Antonium: *An tu illa in vestibulo rostra & hostium spolia cum aspexisti, domum tuam introire te putas?* Pompeij enim domum ille possidebat, in quâ hæc insignia purgati maris. Ipsa illa est, quam Capitolinus in Gordianis intellegit: *Exstat silua eius memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quæ ipsius, & patris eius, & proauis fuit.* Nam Gordiani

ex Antoniis, & habuêre à M. illo Antonio. Nacta autem nomen à Ro-
stris, quæ etiam tunc exstitisse si dicam, quid mirum? Certè ex ære fuerunt,
quod ferè ætatem, & illa lex in Spoliis, quam Plinius memorat, *ut nec*
adibus abalienatis liceret emptoribus reficere ea aut tollere. Tempore labi
debant iterumque alia lex, siue obseruatio, vt nefascerent sic col-
lapsa reficere aut instaurare. Plutarchus hoc docebit in Causis. Hic
Spoliorum honos, & quia magnus, multi ambitiosè, nec meriti affecta-
bant. Cautum Cato Priscus olim iuit, & Orationem scripsit cui titulus,
De spoliis, ne figerentur nisi qua de hoste capta essent. In Festo reperies,
verbo *Resignare.*

*Spolia non
sua remelle-
re*
Lib. XXXV.
cap. 11.

Quæst.
XXXVII.

DIALOG. XVIII.

De Panis, quæ inflixerit, & quas: tum etiam de varijs Ignominijs.

A PRÆMIIS ad *Panas* ordo ducit, & quia hæc vnà semper in bo-
nâ rep. et si in diuersos. De iis Polybij ista leguntur:

Δεῖ δὲ προσέχειν ὅτῳ μὴ *Oportet attendere ὅτῳ au-* POLYB.
στρατώτας τοῖς χιλιάρχοις, τοῖς δὲ ἐπὶ τοῖς ὑπαίοις. κί- *scutare milites Tribunis,*
εἰ δὲ μὴ καὶ ζημιῶν ὁ χι- *Tribunos Consulibus. Ta-*
λίάρχῳ, καὶ ἐνεχυραίων *men ὁ Tribunus ius habet*
καὶ μασιγῶν: ὅτῳ δὲ συμμά- *potensque est multandi, pi-*
χας ὁ περιφεκτοῖ. ξυλοκο- *gnoris capiendi, & verberan-*
πεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας π πάν *di. Idem in socios Praefecti.*
ἐκ τοῦ στρατοῦ. καὶ μὴ ὁ *Fuste autem percutitur, ὅς*
μαρτυρήσας ψευδῆ, πῶς πη- *qui furto aliquid abstulit è*
σίως. καὶ ἐπὶ πς πάν ἐν ἀκ- *castris, & qui falsum testi-*
μῇ πῶς πησάμῳς διρεθῇ π *monium dixit, ὅς qui in flore*
σώματι πρὸς ὃ τῶς, ὁ τῶς πρὶ *atatis, corpore suo deprehen-*
τῶς αἰτίας ζημιωδῆς. ταῦτα *ditur abusus, itemq, qui ter*
μὴ ἔνως ἀδικήματα κολάζουσιν. *ob eandem culpam multa-*
εἰς δὲ δυνάστωσι πθέσσι χὲ στρα- *tus fuerit. Hac talia vt cri-*
τιολογῇ αἰχμῶν ταῖς ταῦτα π *mina puniunt: at ignaviae*
ἐκκλημάτων ἐάν πνεῖ ψευδῆ πρὶ *militari probro adscribunt.*
αὐτῶν δυνάστωσι πταγείλωσι *ista. Siqui falsò strenuum a-*
liquod factum suum referunt

τοῖς χιλιάρχοις, ἵνα κεν τὸ π-
μας λαβείν. ὁμοίως δὲ πινε-
ς ἐφεδρείαν ταχθεῖτες, φόβος
χάριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον.
ὡς ἀπλησίως ἐδῶ τις ἀπερρίψῃ ἢ
τῶν ὀπλων καὶ αὐτὸν τὸν κίνδυνον
διὰ φόβον. διὸ καὶ ἴνες μὲν ἐν ταῖς
ἐφεδρείαις προδήλως ἀπολλύονται,
πολλαπλασίῳ αὐτοῖς ἴσχυον-
μῶν, ἢ θέλοντες λιπεῖν τὴν τά-
ξιν, δεδιότες τὴν οἰκίαν ἡμῶν.
οἷοι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκ-
βαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἢ
ἢ τῶν ἄλλων ὀπλων ὡς ἀλόγως,
ρίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς οὐδὲν πολεμίας,
ἢ κυριδίῳ ἐλπίζοντες ὡς ἀπέ-
βαλον, ἢ παθόντες π, τὴν πρῶ-
την αἰχμὴν διαφύξασθαι, ἢ
τὴν οἰκίαν ὑβρίν.

ad Tribunos, honoris pra-
miique causâ. Siqui in prae-
sidio aut statione positi, per
metum deseruerunt locum.
Siquis abiecerit armorum,
aliquid in ipso discrimine per
metum. Eoque fit, ut quidam
in praesidiis certi perirent, plu-
ribus ingruentibus, dum lo-
cum verentur deserere metui
huiusce pœnae. Quidam etiam
in ipso conspectu, excusso scu-
to aut gladio, aliove ex ar-
mis, casu fortuito, iaciunt se.
ipsi in hostes certi aut recu-
perare quod amiserint, aut
occumbentes effugere mani-
festam ignominiam & op-
probria suorum.

Pœnas dicturus præmittit de iis qui irrogant, & ostendit Tribunorum
id fuisse.

„ *Tribunus ius habet, potén (que est multandi).*] Tria recenset quæ im-
perij eorum & iuris. quod multam dicunt, quod pignus capiunt, quod
verberibus castigant. An & capite puniunt? non hic addit. Suprà tamen,
vbi de Vigiliis, scribit: *Si nihil tale factum, redit in circitorem culpa, sta-
tímque aduocato consilio à Tribuno causâ cognoscitur, & si damnatus fue-
rit, fustuarium subit.* Ex quo dixeris, etiam capitis causas Tribunum
cognouisse, atque adeò in equites Romanos (tales Circitores) animadu-
uertisse, si ij in culpâ. Neque nimis id negauerim, cum lege, si Consilium
adiunctum, & vnâ cognoscant. At ea quæ hic recenset, videntur fuisse
in arbitrio Tribuni vnus. Tamen, cum res capitis, sæpius legas ipsum
Ducem cognouisse, damnasse. Sallustius ira de Turpilio; qui opidi Præ-
fectus turpiter amiserat: *Iussus à Metello causam dicere, postquam sese
parum expurgat, condemnatus, verberatus, atque capite pœnas soluit.* Me-
tellus ibi Consul, & primus Dux, cui etiam sine causâ ditione (nempe
vbi res liquida) fas condemnare. Dionysius me docuit & exempla. Ille

*Tribuni ius
in castigan-
do.*

*Quatenus
capite puni-
unt.*

*Dux sum-
mus capitis
inquirat.*
In Iug.

*Etiā so-
lus.*

sic: Οὐ πρόμος ἴδαναι δαποκτείνειν τοῖς ἡγεμόσιν ἑξήστιαν, τὰς ἀπειθῶντας, ἢ ὅτι
 σημεῖα καταλιπόντας, ἀκρίτως: *Lex dedit Ducibus facultatem interficiendi*
eos qui non obediunt, aut signa deserunt, idque causâ indictâ. Exempla
 etiam, vt in Florode Atilio Regulo: *Nec deerant qui ipso Punici maris*
nomine deficerent, augente in super metum Tribuno Nannio. in quem, ni-
si paruisset, securi districtâ Imperator metum mortis nauigandi fecit auda-
ciam. In Liuiode Papirio Cursore, qui in Prætozem Prænestinum: *Lictorē*
expedire securim iussit, sed metu vltimi supplicij perfusum, multâ dictâ,
dimisist. Sed & Torquatus Imp. apud eundem, filium suum, qui inter
 equites merebat, statim & sine consilij aduocatione vllâ, capite punit.
 Plura exempla. atque adeò rigidum hic ius, vt prouocatio etiam nulla
 esset. Cicero: *Militia, ab eo qui imperabit, prouocatio ne esto: quòdque is qui*
bellum geris imperasset, ius ratumque esto è more veteri lex, vt eius pleræ-
 que. quem morem & Liuius tangit: *Neque enim prouocationem esse lon-*
gius ab vrbe mille passuum. Significat in vrbe, etiam militem lectum, pro-
 uocare potuisse, & Tribunos auxilio fuisse: at tanto illo spatio extra vr-
 bem, minimè, & fuisse omnia in manu imperantis. Hoc tam libeum ius
 valde submilit, & ad omnia promptum volentemque fecit.
 Sed tamen ambigi potest, an post legem Porciam non aliquà id immi-
 nutum, nec capite sed exilio in ciuem animaduersum. Constat legem
 sic fuisse: sed an militiæ etiam valuerit, quæro. Valuisse, argumentum
 aliquod è Sallustio. qui post damnationem illam Turpilij, & cùm ver-
 beratum & capite pænâ dedisse scripssisset, statim addidit: *Nam is ciuis ex*
Latio erat. quasi in veteres verosque ciues non idem ius. Sed Polybij ta-
 men tempore aliter fuisse videmus, & de morte hic passim, atque alij
 etiam scriptores. Illud fateor, à Principibus nouatum, quibus non ex
 vsu aut dignitate suâ visa tam libera hæc potestas, & circumciderunt.
 Gregales puniri à Ducibus permiserunt, Centuriones aliosque primo-
 res sibi adseruarunt. Dio Cassius Mæcenatem ita suadere facit Augu-
 sto: *Legatum Prætorium militibus præsicito, exceptis iis qui mortem aut*
ignominiam spectant. Hac enim ad solum Consularem Legatum pertine-
bunt, exceptis etiam Centurionibus & primariis militibus aliis. Hos enim
utrosque nulli permittere debes puniendos, ne quemquam istorum sic me-
tuant, ut & contra te aliquid ausint. Rem & vnâ causâ habes. Duplices
 Legati exercituum illo æuo, Prætorij & Consulares. Illi ius in vitam non
 habent; isti habent, sed cum exceptione, vt ne in digniores. Iterat hoc
 ipsum in fine Suasionis: *De his causis, & equitum, Centurionumque è le-*
gionibus, & priuatorum primariorum, tu ipse cognosces, ubi caput aut infam-
ia agatur. nam hac ad te solum debent referri, ac nemo alius de iis iudica-
re. Quin idem scriptor postea tradit, *Legatis Casareis concessum, vt*
plus quam annum in imperio essent, & militarem habitum (Paludamen-
tum) gestarent, gladiūque & ius capitaliter animaduertendi militis ha-
berent. Neque enim aliter vlli Proconsuli aut Præsidi gladio se accingere li-
cebat, quo ipso ius necandi militis negabatur. Atque hæc haud dubiè value-
 runt.

Lib. xi.

Lib. i i.
cap. ii.

Lib. viii.

Et sine pro-
uocatione.
iii. de
legibus.

Lib. i i i.

An idem
post legem
Porciam?Principes
minuerunt.

Lib. l i i.

Lib. l i i i.

Suet. cap.
xxx.Lib. vi.
epist. xxxi.

tunt. eoq̃ue exemplo ad Tiberium missus fuit *Præfectus ala, de vi & rapinis reus*. quem tamen ille, vt quasi maiestatem Curia: attolleret, *causam in Senatu dicere coegit*. Sic Centurio adulterij reus apud Plinium memoratur, in vxore Tribuni. Ille *Legato Consulari, ille Casari scripserat. Casar excusis probationibus centurionem exauكتورauit, atque etiam relegauit. Casar & nomen Centurionis, & commemorationem disciplina militaris sententiæ adiecit, ne omnes eiusmodi causas reuocare ad se videretur*. Considera. Adulterij causa erat, apud ordinarium tribunal merito disceptanda: sed reus Centurio erat. accusatus ergo apud Legatum Consularem, sed ille gnarus suæ potestatis, Cæsaris sententiam exposcit. Hic damnat, & adiecit in sententiâ disertè, *Centurionem*, & memorat institutum militiæ: nec de gregatibus aut talibus velle cognoscere. Sed vt ad Polybium redeamus, dat igitur ille Tribunis ipsis potestatem *Mulctandi, &*

„ *Pignoris capiendi.*] Nisi multam scilicet soluerent. An facit eò hoc Festi? *Censio hastaria dicebatur, cum militi multa nomine, ob delictum militare, indicebatur, quòd hastas daret.* Priuabatur igitur parte armorum, eaque pecuniâ debebat luere.

„ *Verberandi.*] Ad castigationem, vitibus aut virgis. Sed & ad mortem, fuste: de consilij tamen sententiâ.

„ *Fuste autem percussus.*] Intellegit *Fustuarium*, Latinis ita dictum, quod ipse Polybius paullo ante descripsit. Nam vigiliis aut circuitioni neglectæ poenam fuisse tradidit *ξυλονομία, fustuarium*: & addit, *Eapena est talis. Fustem capiens Tribunus condemnatum leniter tangit & delibat. quo facto, omnes qui in castris sunt, ferientes alius fustibus, alius lapidibus, plerosque in ipsis castris* (nota ibi supplicium sumptum, & opinor in ipsis Principiis) *occidunt. Quòd si quis euaserit, nec sic saluus eris. quomodo enim? cui nec in patriam reditus, nec quisquam è necessariis testis eum receperit. Itaque planissime pereunt, quos ea calamitas attingit.* Vides modum sumpti eius supplicij, & effectum. Neque hic lictores vlli administri, aut carnifex, sed Tribunus signum modò dat, & obiiicit multitudini militari. An quia honestior illa mors? an quia tristior, & magis in animos penetrabat id exemplum? Profectò enim triste, commilitonum & commanipularium manibus interfici. Seruatum postea, & bello Hispaniensi (Hirtius tradit) *miles qui fratrem suum in castris ingulasset, interceptus est à nostris, & fuste percussus*. Apud Tacitum, Dolabella

Sine carni-
fici oporè.111. Annal.
Gladii ob-
ijci.
1. Annal.

Lib. xxi.

sub Tiberio, *Decimum quemque ignominiosa cohortis fuste percussit*. Et si alia etiam tunc ratio, nec absimilis puniendi. Obiciebant enim & militum gladiis. In Tacito: *Stabant legiones pro concione districtis gladijs, reus in suggestu per Tribunum ostendebatur. si nocentem adclamauerant, præceptus datus trucidabatur. & gaudebat cadibus miles tanquam semet ab-solueret*. Ammianus: *Quid de istis nefarijs proditoribus fieri oportere contubernales deuoti censetis? secutusque adclamationem rogantium sanguine vindicari, eos qui inter Constantianos merebant, prisco more, militi-*
bus

bus dedit occidendos. Simile apud Macedonas. Curtius: *Omnes à Nicomacho nominati, more patrio, dato signo saxu obruti sunt.* Arrianus in aliâ coniuratione: *Τῶν μὲν δὴ αὐτὸν καὶ τὰς ἑὸν αὐτῶς ἑλληνοφόντας καταλάβειναι πρὸς ἧς παρόπων:* Hunc (Hermolaum) & reliquos cum eo comprehensos lapidibus obrutos ab iis qui aderant. Vt videatur lapidatio Macedonum hac in re fuisse, quam & Romani adhibuerunt, Polybio hîc indicante. Sed quæres, solum Fustuarium tunc inter poenas quæ ad mortem? Polybius non aliam recenset: sed alibi inuenio. Tu quoque notari, non dubito. nam quid promptius, quàm etiam securi percussos, aut gladio? De securi, Liuius, statim liberâ republicâ: *Appius Consul Centuriones duplicariosque, qui reliquerant ordines, virgis casos securi percussit.* Apud eundem, seditione ad Suconem, auctores eius *deligati ad palam, virgisque cæsi, & securi percussi sunt.* Quinetiam *legio vniuersa* (in Epitomâ Liuij) *quæ Rhegium occupauerat, obfessa, deditione factâ, securi percussa est.* At Securi Gladium sub Principum tempora, successisse, ad Tacitum memini me notare. Quæ causâ tamen discriminis? an arbitrarium fuit? an de more Consul & supremus Dux securi puniebat, cum ipse iudicabat, quia liâtores scilicet habebat & securim & fasces? Tribuni autem aliter, quibus nulli tales administri nec instrumenta: eoque fuste puniebat, peculiari castrensi poenâ? De Tribunis autem, eorumque ordinariis iudiciis, Polybius hîc agit. Adiungo, *Fustuarium* hoc nominari Ciceroni. *Nam si ille Consul, Fustuarium meruerunt legiones, quæ Consulem reliquerunt.* Liuius: *Fustuarium meretur, qui signa reliquit, aut presidio decedit.* Est & alia Fustium poena, castigando, non occidendo, (caue misceas) de quâ statim.

„ *Et is qui furto aliquid abstulit.*] Vigiliæ aut excubiæ neglectæ aut perperam habitæ Fustem merentur: sed præter ea, inquit, etiam ista dicenda. Sunt autem quattuor: primò *Furtum*, quod Polybius palam dicit: at Catoni non ea, sed manuum resectio est poena. Ita enim in Frontino: *M. Cato memoria prodidit in furto comprehensis, inter commilitones dextras esse præcisas, aut si lenius animaduerrere voluissent in principes, sanguinem missum.* Emenda, *in principijs sanguinem missum.* Nam ibi exactæ pleræque poenæ, vt dixi. Quod autem ait de sanguine missio, id. ita in Agellio legitur: *Fuit hæc quoque antiquitus militaris animaduorsio, iubere ignominia causâ militi venam solui & sanguinem dimitti, cuius rei ratio in litteris veteribus, quas quidem inuenire potui, non exstat: sed opinor factum hoc primitus in militibus stupentis animi, & à naturali habitu declinatis, vt non tam poena, quàm medicina videretur.* Postea tamen ob pleraque alia delicta idem factitasam esse credo per consuetudinem, quasi minus sani viderentur omnes qui delinquerent. Ita: Agellius cum causâ subtilius quæritâ, & quæ M. Antonio Mureto non proba. Ipse magis censet factum, vt sanguinem quem cum gloriâ fundere pro patriâ noluerant, cum cum ignominia amitterent. Sed rogo te Marce, in furto sic castigato (Cato dixit) quis sanguis pro patriâ fundendus fuit? *Quin ego*

etiam.

Securi percussi.
Lib. II.

Lib. XXV.

Lib. XV.

Gladio percussi.

Phil. I.

Lib. V.

Catoni, vt videtur, à Polybio diffusum.

Sanguis missus.
Lib. X.
cap. VII.

Lib. XII.
Var. cap. VI.

etiam seorsum cenſeo , id fuiſſe notam meritæ ſummæ & vltimæ ani-
maduerſionis; quam cùm clementia remiſiſſet, ſpeciem tamen eius vſur-
pabat in pauculo ſanguine fundendo.

*Falſum te-
ſtimonium
fuſto puni-
tum.*

„ *Qui falſum teſtimonium dixit.*] Amo vos Romani ob cultam etiam
inter arma pietatem. Cur hoc capitale? quia religio mixta , & læſum aut
ſpretum potiùs (læ ſere quis poteſt?) periurio ſupremum numen. Supre-
mà igitur pœnà luant.

*Corruptela
innum
capitalis.*

„ *Qui in flore ætatis corpore ſuo abuſus.*] Nec id crimen olim capitale
in togâ ante Scantinium : fuit tamen in caſtris. Quid ita? quia occaſio
eius magna, nullo famineo ſexu, & multis iuuenibus in ipſo vigore for-
mæ, ſub annum decimum ſeptimum. Cauent igitur, puniunt: ſed in libe-
ris maximè, vix arbitror in ſeruis. Notum illud ſub Mario factum. cum
Tribunus militum blanditiâ & mixto imperio iuniorem militem ten-
taſſet, ille generoſi ſanguinis, Tribunum ſtriçto gladio interfecit, *Virum*,
inquiens, *me ſcito*. Cauſâ dictâ & probatâ, Marius iuuenem collauda-
tum abſoluit. A v d. Moram tibi inieciſti vno alteroq; verbo, quod
non demitto. Peto? annuis. Dixi *nullum femineum ſexum* in caſtris
fuiſſe: poſſum credere? L I P S. Debes. poëtam Vmbrum non memini-
ſti ſcribere?

*Famina ex-
ſules à ca-
ſtris.*

Romanis utinam patuiſſent caſtra puellis.

III. Annal.

Atqui non parebant, nec de amicis aut ſcortis loquor : apage has turpi-
tudines: nego ius fuiſſe habendi ibi vel vxores, idque etiam primâriis vi-
ris. Tacito nòſtro voto te hoc accredere , apud quem Sæuerus Cæcina
cenſuit, *Ne quem magiſtratam, cui provincia obueniſſet, vxor comitaretur*.
Veteres mores aduocat, & ait, *Haud fruſtrâ placitum olim ne famina in
ſocios aut gentes exterâs traherentur*. Dat & rationem mihi probiſſimam:
*Ineſſe enim mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine moren-
tur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant*.

*Etiam
ſcorta.*

Epit. LVII.

Lib. II.

ca. XVIII.

Oracula ille vir loquitur, nec vltrâ opus firmari. A v d. Non de vxori-
bus, id fateor: ſed de ſcortis etiamnum hæreo, & en Liuium in Epitomâ,
qui admisceat. Nam ſcribit Scipionem ad Numantiam, *duo miſſa ſcortio-
rum è caſtris reueciſſe*. Simile in Floro hac in re & viro: *Scorta, calones, ſar-
cina niſi ad uſum neceſſaria amputantur*. Vt ergo dixeris in ſtriçtâ Diſci-
plinâ non fuiſſe; tamen vides in laxiore, nec tam nouum id crimen.
L I P S. Nouum, nouum, inauditum, nec parior vltrâ te errare (etiſ pû-
dor prohibet: jilla ſcorta, non mulieres ſed mulieroſi fuerunt. Nec vltrâ
reuelo. Enimuerò non Romani ſolùm hîc ita caſti, ſed Macedones &
Græci: ac de Philippo rege. proditum, *quòd u bello in Thebanos, cùm
duo iuuenes pſaltriam mercede conductam in caſtra induxiſſent, re cognitâ,
ambos extra fines regni ſui relegariſ*. Totidem hæc pænè verbis reperire
eſt in Polyæno Iterum ad noſtra iudicia & mores prouocabis: quis ve-
tat? non imitari hoc licet, non licet negare. Etſi qui hîc mores nuperi, &
non ante multa ſæcula ipſa Germanorum natio, quæ maximè nunc iſtic
peccat, morem aut legem hanc habuit in caſtris. Exſtat in Ligurino

*Simile in
Græci.*

Gunthe-

Guntheri poetæ, qui tum vixit, inter res Friderici primi Imperatoris in Italiâ gestas, exstat inquam ista lex:

Friderici
Imp. in hac
ve lex.

*Non eris in nostris nobiscum femina castris,
Qui reus existeris, spolijs nudatus abibis
Turpiter, & naso mutilabitur illa refecto.*

Res ita fuit, non verba. & quicumque vir in culpâ, nudus cinctus militiâ & castris; quæ mulier, facie perpetuûm dehonestata. Abi nunc, & mores prætende. A V D. Sileo. nec vltiâ iam Isidorum sub anno aut rideo, qui *Castra dicta vult quasi casta, quod castraretur in ijs libido.* Olim verum, nunc exserto cachinno rideamus. L I P S. Sequitur in Polybio:

„ *Qui ter ob eamdem culpam multatus.*] Videlicet & nota. Etiam leuiiores & pecuniariæ culpæ, capitales fiunt, si ter repetitæ. Causa. quod talem prauo ingenio censebant, & factum ad peccandum. Fortasse & contumacia iis visâ puniendâ, & quod quasi per contemptum ludibriumque legis peccaret. Hæc & talia sunt illa leuia, de quibus Iosephus: *Ποιναισονται δὲ καὶ τῆς φύσεως. διὰ τὸ ἰσχυρὸν παρ' αὐτοῖς ἡ μόνον λεπτοχρῆσις, ἀλλὰ καὶ βαρύνουσιν ὀλίγης θανάτοις.* Prædocentur & metu, nam leges apud eos non solum defensionis, sed etiam leuicula negligentiæ capitales sunt. Benè factum. nihil satis adstricti aut seueri inter armatos, & terrent nisi timent.

Tergemina
pœna capi-
talis.

„ *Hæc talia ut crimina puniunt.*] Videatur alicui hæc à sequentibus pœnâ distinguere: quod non ita est, sed genere & colore. Quæ nunc dixi, inquit, crimina apud omnes sunt, etsi non sic punita: quæ addam, propria militiæ, atque illi adhærent. Omnia tamen pariter capite sancita. Est ipsa distinctio, quæ in Arrio Menandro I. C^{to}: *Militem delicta sue admissa, aut propria sunt, aut cum ceteris communia. Proprium militare delictum est, quod quis uti miles admittit.* Hæc igitur posteriora nunc adiungit, & enumerat quattuor. Primò,

Culpa mi-
litares, pro-
pria.

l. II. De re
milit.

„ *Siqui falsò strenuum aliquod factum referunt.*] Cû hoc iterat, & an non antè in Falso testimonio dictum? Non. discrimen aliquod: quia illic perituriûm & impietas est; hic non nisi mendacium & praua ambitio, quam tamen morte castigant. Ratio fuit. quod in militiâ eorum varia & multa præmia virtuti posita (audiuisti:) ad quæ ne indigni aspirarent & decus hoc polluerent, rigidè fraus punita. Eò magis hoc factum, quod nuda professio præmium capiebat. Exemplum illustre in Liuiο, cuius hic sensus si non verba. Scipio Carthaginem nouam ceperat suâ fortunâ pariter & militum virtute. Sedit pro tribunali, ut mos, præmia cuiusque operæ daturus. Coronam muralem proposuit ei, qui primus murum ascendisset. *Duo professi sunt, Q. Trebellius Centurio, & Sex. Digitius socius naualis.* Magno certamine res gerebatur, cû sui cuique corporis fautores & suffragatores adgregarentur. Scipio ut litem decideret, tres recuperatores dedit, qui testibus auditis cognoscerent statuerentque. Id verò non remedium, sed augmentum motus fuit. Strabant utrimque per omnes deos parati inire, magis quæ mullent quàm quæ scirent

Pramiū sal-
sa petiit.

Lib. xxvi.

vera esse; per signa, per aquilas, & per quidquid esset religionis. Lælius ille Sapiens, mali exempli rem censens, & non longè à seditione: ad Scipionem venit, prospicere monuit & temperare. Ille igitur pio tribunali sic pronunciat, *Se satis comperit habere, L. Trebellium & Sex. Digitium pariter in murum ascendisse, sequere eos ambos, virtutis causâ, coronis muralibus donare.* Ita finem ea res habuit, & dissimulata alterius fraus siue error (nam & is potuit) pacis causâ.

„ *Siqui in presidio aut statione positi.*] * Suprà huic rei aliquid dictum, & quàm nefas deserere stationem, ordinem, locum. Licet addere hoc Suidæ: Φυρεθι, ταξις ἐν ἐκ διαδοχῆς ἰσμενὴν πρὸς τὰ στρατιῶν μετὰ τῶν ὀπλῶν, καὶ δευρὸς ἐπ' αὐτὴν ῥωμαίων νόμος τὸν ὑποχωρήματα καὶ ἠνδιποτῶν αἰτίαν θνήσκειν. οἱ δὲ μετὰ πολέμου τὸν μετ' ἀρετῆς θάνατον θεωρεῖσθαι ἴσασθαι: Statio, ordo est per vias ante castra stantium in armis. Et seueram eo lex est Romanorum, ut moriatur qui causâ quacumque excesserit. At illi praecipiantes per virtutem, quàm per supplicium mori, persistunt. In quo tamen est, quacumque causâ deserentes puniri: in Polybio arctius, qui ob metum. Arctius, & nisi fallor, verius. Quid enim si impetus hostilis populi, & vis violenta? omnis ratio est ignosci.

„ *Siqui abiecerit armorum aliquid in ipso discrimine, per metum.*] Miles vitam amittit, si sua arma: cum duplici restrictione, si in acie, si per metum. Idem in Significis, qui signa. Liuius de Appio: *Vbi arma, ubi signa essent: singulos rogans, inermes milites, signo amisso signiferos, virgis casus securi percussit.* Modestinus: *Miles qui in bello arma amisit vel alienauit, capite punitur humanè, militiam mutat.* Huc spectat factum Scæpæ, qui contra Britannos in scopulo solus relictus, diu vniuersis resistens; ad extremum impar, galeâ discussâ, scuto absumpto, *profundo se credit,* & (verba Valerij) *viso Imperatore, armis non amissis, sed bene impensis, cum laudem mereretur, veniam petiuit:* legem scilicet hanc in oculis habens militarem. Quæ ipsa, aut similis, apud quasdam gentes. Græcis *ῥιψάσθαι* prouerbio infames sunt: & apud Germanos, ait Tacitus, *scutum reliquisse præcipuum flagitium, nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominioso fas.*

„ *Quidam in ipso conflictu.*] Credo inter hos intellegi Catenis Censorij filium, qui in prælio cum Persæ Macedonum, equo delapsus, dum se recolligit, gladium amisit: ad quem recipiendum inter medios mucrones hostium se immerfit, & multis vulneribus acceptis ad suos retulit. Hoc Plutarchus, Valerius, Iustinus, Frontinus inter insignia facta prodiderunt. Hactenus de singulorum poenis Polybius, & quæ ad eas culpæ: nunc adiungit, de plurium peccatis, & quæ ratio puniendi, si exercitus aut pars eius deliquisset. Vide verba:

POLYB. Εἰ δὲ πόλε ταῦτά τ' αὐτὰ περὶ *Quod si plures peccasse*
 πλείους συμμέλῃ γινέσθαι, & σημάδια *contingat, & manipulos*
 aliquot

πινὰς ὁλοχερῶς παιδείας λι-
πὲν οὖν ῥποις, τὸ μὲν ἅπαντας
ξύλοκοπεῖν ἢ φονδίῃ ἀποδοκιμά-
ζουσι, λῦσιν δ' ὅτι πρᾶγμα τὸς διεί-
σκονται, συμφέρονται ἅμα ἔκα-
ταπληκτικῶ. σωμαθεοῖσας γὰρ τὸ
στρατόπεδον ὁ χιλιάρχος, ἔπροα-
γαγὼν εἰς οὖν λελοιπότας, κα-
τηγορεῖ πικρῶς. ἔτ' τέλει, ποτὲ
μὲν πύτε, ποτὲ ὀλίω, ποτὲ δ' εἰκο-
σι, τὸ δ' ὅλον ποτὲ τὸ πλῆθος αἰ-
σοχαζόμενος, ὥστε δέκατον μᾶ-
λιστα γίνεσθαι τῶν ἡμαρτηκόντων.
τάς τας ἐκ πάντων κληρῶται τῶν
ἀποδεδέξατόων, ἔσθ' μὲν λα-
χόντας ξύλοκοπεῖ καὶ τὸν ἀρπὴ ρη-
θὲντα λόγον ἀποδιδέχεται. τοῖς δ'
λοιποῖς τὸ μέγεθος κελύρας δὲς
ἀντὶ πυρῶν, ἐξω κελύρας δ' χάρα-
κος ἔτ' ἀσφαλείας ποιεῖται τὴν
παρεμβολῶ. λοιπὸν δ' μὲν κιν-
δυῶς ἔφύλαξ, δ' καὶ τὸν κληρὸν,
ἐπ' ἵδον ὁπλίσματα μὲν παῖσι, ὡς
ἀνδράσι δ' συνεπιώματος ὑπαρ-
χοῖς, δ' ὅτι ἀσφαλείας ποιεῖται μὲν
τὴν κελύρας ὁμοίως συ-
βαίνοντες καὶ πᾶντας, τὸ δὲ κατὰ
ἐκ τῶν ἐπιστῶν εἰληπταί, καὶ
ποτὲ κατὰ πλῆθος, καὶ διόρθω-
σιν τῶν συμπλημάτων.

*aliquot simul locum desere-
re: omnes quidem fuisse
percutere aut occidere no-
lunt, modum autem ratio-
nemq; reppererunt et com-
modam pariter, et terribi-
lem. Exercitum enim ad-
uocans Tribunus, et in
medium noxiis productis,
acriter eos incusat, et in-
terdum quinque, aliàs octo
aut viginti, et ut semel di-
cam, ad multitudinem sem-
per respiciens, ut decima fe-
rè pars delinquentium sit,
hos ex omnibus ignavis sor-
titur: et in quos ea fors ce-
cidit, sine ullâ deprecatione,
fuisse percutit ad modum
iam dictum. Reliquis hor-
deum pro tritico admetiens,
iubet extra vallum tende-
re et tutelam castrorum.
Ita periculo et metu à sor-
te aqualiter omnibus im-
pendente, et exemplo item
dati hordei ad omnes perue-
niente, plurimum ex eo mo-
re capitur et terroris et
correctionis.*

„ *Rationem reppererunt & commodam pariter & terribilem.*] Pulcherrimum non dubiè inuentum, quicumque eius auctor. Vetussum ego video, & an non ab regibus ipsis? Enimuerò statim post exactos eos in Lib. 11. Liuio lego (nec antea) de Appio Consule, cuius exercitus eùm fugisset, capita capite puniit, sed *Cetera*, inquit, *multitudo sorte decimus quisque ad supplicium lecti*. Propria Romanis ista lex, & *Patria* à Dionysio dicta. Ex δὲ τῆς ἀλλῆς πλῆθους διὰ δικάδος ἰκάζεσθαι εἰς αὐτὸν λαχὼν κλήρω πρὸς τῷ ἀλλοτρίῳ ἀπέθνησκεν. αὕτη ῥωμαίοις παῖσιος ὅστις κατὰ τῷ λιπὼνται τὰς τάξεις ἢ πρὸς μὲν τὰς συμμέτας ἢ κόλασας: Ex alià *multitudine*, cuiusque *decuria vir unus quem fors designasset, ante ceteros perijt*. Ea Romanis patria quadam *punitio est in eos, qui ordines reliquerunt aut signa deseruerunt*. Etiam Appiano, vt ego velim scribi. cùm Cæsarem alloquentem turbidos milites facit: *ῥησόμεαι τὸς παῖξίω νόμῳ, καὶ τὸ ἐνάπτω τέλος, ἐπειδὴ μάλιστα τῆς σάσεως κατῆρξε, τὸν δίκαιον διακληρώσω θάλαιν*: *Vt ar lege patriâ, & Nonæ legionis, quoniam ea seditionem maximè cepit, decimum quemque sorte ad mortem ducam*. Vulgò tamen ibi, τὸς παῖξίω νόμῳ: quasi *Petrei*us aliquis eius auctor, veteri illo æuo nusquam notus. Sed & Plutarchus in Crasso: *παῖξιόν τι κόλασμα*, patriam punitiōem hoc ipsum appellat. Vides rationem totam, & decimum quemque sorte captum. decimum dico: nec fallent Polybij mox verba, qui ait *interdum quinque, aliàs octo aut viginti periiſſe*. non quasi quintus aut octauus interfecti: sed pro numero delinquentium, vult ex iis interdum tot & tot occisos. Pone quinque decurias peccasse: quinque punientur; pone octo, octo; viginti, viginti: atque hic est sensus. Non tamen nego etiam *Vicesimationem* interdum adhibitam, imò & *Centesiimationem*: cuius vtriusque rei in posteriore historiâ exemplum. Capirolinus in Opilio Macrino: *Cùm seditiones militares pateretur, multo sapius decimauit, aliquando etiam centesimauit, quod verbum proprium ipsius est, cùm se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decimatione atque vicesimatione*. Discis & ex Macrini, & suprà ex Cæsaris facto, sic quoque de more punitos qui turbidi aut seditionis in ducem essent. Quid si hodie? an hæc fieret, quæ videmus? Sed profectò periit ducum auctoritas, quia seueritas: nec alia res militem in turbas & scelera soluit, quàm solutæ leges. In sanguine & cæde qui versantur, ferociam & contemptum induunt; nec nisi sanguine & cæde coercantur.

„ *Ita periculo & metu à sorte equaliter omnibus impendente.*] Utilitatem huius supplicij, & quæ eò duxit rationem, exponit. Periculum, inquit, omnibus super caput est, atque imminet ob incertam sortem: atque inde metus. qui ferè inhærerè solet iis, qui semel seriò admoti ad extremam illam metam. Cicero causam hanc ipsam expressit: *Statuerunt maiores nostri, ut si à nullis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduertereitur, ut metus videlicet ad omnes, pæna ad paucos perueniret*. Plutarchus, præter hoc, considerat & scenam ipsam. In Crasso. faciemque terribilem, cum ignominia adiuncta. Καὶ γὰρ, inquit, αἰχμὴν τὴν

ἰανά τε ῥέπω πρὸς ὅσον, καὶ δεῖται πολλὰ φεικῶν καὶ σὺνθροαὶ φεῖ τι τὸ
 κόλπον ἀπάντων θωροφῶν: Nam & dedecus tali morti inest, & sunt multa,
 qua errorem & tristitiam gignant, circa ipsam punitionem, in omnium
 aspectu. Indubiè ira est. Stant sub ictu mortis omnes, suspensi & anxij,
 quæ tamen paucos tangit & excipit: atque ij mox ipsi manibus suorum
 perituri. Adde increpationem ducis, & publicam mæstitiam, & nihil so-
 latij, vix miserationis. imò occulti aliquid gaudij, dum quæ sibi quisque
 rimuit, conuersa vident in capita paucorum. Nec plura de Poenis Poly-
 bius. A v d. Non tu etiam? L i p s. Non ego. A v d. Sed certum & ob-
 uium est plura esse, & Vires, Fustes, Ignominias passim legi. L i p s. Si
 obuia & passim, quid me poscis aut aspicias? à te & industriâ tuâ pete.
 A v d. Imò dum in sermone es, exsequere. Mihi colligenda, tibi colle-
 cta: & valet in te illud verus:

* Οὐδὲ φρονῶν ὅτι πάντα συλλαβὼν ἔχει.

L i p s. In fine haud difficilem aut tenacem me præstabo, ne priorum
 etiam beneficiorum (ita homines sumus) gratia pereat. Accipe, & aperi-
 sinum. Duo sunt hic etiam consideranda, *Castigatio* & *Ignominia*. Illa
 verberibus facta, & Polybio quoque tacta cum scripsit Tribunum ius
 habuisse verberandi. Ipse *μαστιγῶν* dixit, quod etiam *flagellare* reddas: sed
 caue nunc feceris, nec seruilia Flagella admoueris ad corpus ingenuum
 & militare. Fuerunt in hac re *Fustes* aut *Virga*: illi honestiores, ista: acer-
 biores. Sed Fustes iterum duplices, è Vite aut aliâ materie. E vite, ciui-
 bus reseruati. & hac mente Plinius: *Vitis in delictis pœnam ipsam hono-
 rat*. Liuius discrimen apertius ingerit, aut eius epitoma de Scipione ad
 Numantiam: *Quem militem extra ordinem deprehendis, si Romanus esset,*
visibus; si extraneus, fustibus cecidit. Sic Catilina apud Q. Tullium milita-
 riter: *M. Marium, inspectante populo Romano, per totam urbem visibus ce-
 cidit*. Ita enim libri verustiores, non vt editi, *virgis*. Ex hoc ritu Tacitus:
Centurio Lucillius intersecitur, cui militaribus facetiis vocabulum, Cedò
alteram, indiderant, quia fractâ vite in tergo militis, alteram & alteram
poscebat. Et Iuuenalis de Mario:

Nodosam posthac frangebat vertice vitem.

Significat gregalem fuisse, & vite Centurionis inter operandum sæpè
 percussum. Appellat inibi *nodosam*: quia talem eligebant ad validiorem
 ictum. Apuleius: *Miles è legione obuius, inuersâ vite, deuassiore nodulo ce-
 rebrum diffindere conatus*. Militem appellat, sed oportuit aut Centurio-
 nem fuisse, aut Euocatam, quorum hoc gestamen & insigne. Eusebius
 in Ecclesiasticâ historiâ: *Τιμὴ τις ἐστὶν ὅσα ῥωμαίοις τὴν κλῆμα, καὶ τὰς τυ-
 χόντας φασὶν ἐκ τοῦ τάρχους*: Honos quidam Romanis est gestare vitem; & qui
 adepti, dicunt Centuriones. A Libero patre Scholiastes vetus Iuuenalis
 hoc petit, in versum — *aut vitem posce libello*. Vt Centurio fias, inquit.
Vitis nam insigne Centurionum est, à Libero patre inuentum, qui primus
triumphauit, & inuentor vitis est. Plura de hac vite exempla: atque ad-
 in lapidibus passim Centurionum dignitas notatur biturcatâ aut in-

* Nam qui
 bene sapit,
 omnia in
 collecto ha-
 bet.

*Vitis in ca-
 stigations.*
 Lib. xii. l. i.
 cap. 1.

Lib. xvi. l. i.
 Libello de
 petit. cons.

1. Annal.

Lib. ix.
 Centurio-
 ni Vitu.

Lib. vi. l. 2.

Gracia ba-
culus.

curuâ vite. Addo, Græcorum quoque ducibus baculum in manu (sed de vite non arbitror) gestamen & insigne fuisse. Clearchus à Xenophonte ita describitur, *ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακμέλας*: in manu sinistra hastam tenens, in dextra scipionem. Astyochus

Lib. VII.

etiam dux apud Thucydidem, dum Hermocrati minatur, *ἵππεσσι τὸν βακμέλας*: sustulerat scipionem. De Vite tantum. de communibus

Fustes ad
castigandū.

Fustibus, Isidorus: Fustes quibus iuvenes pro criminibus feriuntur, dicti ab eo quod præfixi in fossis stent, quos palos rustici vocant. Iuvenes, sæculi illius more, appellat milites ipsos. Lampridius in Alexandro: *Siquis militum de viâ in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci, aut fustibus subijciebatur, aut virgis, aut condemnationi*. Vbi Fustium poena (per gradus enim scandit) leuior illâ Virgarum: Valerius quidem appellat, *Virgarum contumeliosa verbera*: & rarò etiam in militiâ legas: rarò inquam, nisi vbi mors consecuta, & hæc sollenniter tunc præuerunt. Tamen in eodem Valerio est, de P. Aurelio: quem

Lib. I. I.
cap. VI. I.

C. Cottæ virgibus casum gregalis militia munere inter pedites fangi coëgit: sed hoc ob atrocem & capitalem pænæ culpam, atque inibi vide. Fustes crebriores, & inferiore ævo ubique leges. Retinuerunt & nunc Turcæ ac plerique Orientales, in publicâ cottidianâ castigatione. Transeo

Ignominia
militares.
Hordeum
in cibum.

ad Ignominias, quibus boni honestique animi haud minùs coerciti, quàm pænis. Ex multiplices Romanis fuere, & ordine dabo. Primum, quod in Polybio hic est, pono, *Hordeum pro tritico datum*. In Liuiio exemplum: *Cohortibus qua signa amiserant, hordeum Marcellus dari iussit*.

Lib. XXVII

Lib. XLIX.

In Dione: *Antonius legionibus suis, cum Partho cessissent, καὶ δὴν ἀρτί τῷ σίτῳ ἰδῶνα, καὶ ἰδὲ χιτῶνας*: hordeum pro frumento dedit, & quosdam

Cap. XLIII

decimauit. Suetonius de Augusto: *Cohortes, si qua cessissent loco, decimauit*.

Lib. XLIX.

Hordeo pauit. Quod usurpasset cum bello Dalmatico in Dione leges.

Lib. I.

cap. XLII.

Sed & Vegetius notat, *sirones si parum in prolusione & exercitio profecissent, pro frumento hordeum coactos accipere*. Causa huic rei, ut indigni viderentur communi militum cibo, sed reicerentur potius iungerentur

Aere diruti

turque cum iumentis. Alterum, cum aere priuantur, & stipendium non procedit. Valerius: *Age, quàm grauer Senatus tulit, quod Q. Petillium Consulem fortissimè aduersus Ligures pugnantes occidere milites passi essent! Legioni enim neque stipendium anni procedere, neque ara dari voluit*. Duplex hic ignominia, quòd annuum cum militiæ nolunt in numerum venire, ad emeritum; & quòd æs dari vetant. Festus: *Resignatum as dicitur militi, cum ob delictum aliquod iussu Tribunum militum, ne stipendium ei detur, in tabulis refertur*. Resignare enim antiqui pro rescribere interdum dicebant. Varro in Fragmentis: *Stipendium appellatur, quod as militi, semestree aut annuum dabatur, cui datum non sit propter ignominiam, Aere dirutus est*. Ad Varronis mentem Ausonius: *Procedere mihi inter frequentes stipendium iubebis, sin aliter, Aere dirutum facies*. Benè, inter frequentes. nam qui Infrequens, patiebatur hanc poenam. Frontinus: *Decreuit Senatus uti callegio tota infrequens referretur, stipendium ei an-*

Lib. II.

cap. VII.

In Cento-
nis præfat.

Lib. III.
cap. I.

ei an-

ei annum non daretur, arâque rescinderentur. Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosium: Gothus ille & Hunnus, & Alanus, respondebat ad nonen, & alternabat excubias, & notari infrequens ferebat. Seu potius, ut Cuspianus edidit, notari infrequens verebatur. Quam sententiam ipsam versibus ita Sidonius expressit:

*Ibans pellisa per classica Romula Turma,
Ad nomen currense Getâ. timet Aere vocari*

Panegyrr.
ad Socer.

Dirutus, opprobrium non damnum barbarus horrens.

Infrequens autem, ait Festus; appellabatur miles, qui abesse ab suis à signis. *Infrequens miles.* Cornificius ad Herennium: Prætereo quod militia te infrequentem tradidisti. Plautus alibi: Hunc pro infrequente mittas militiâ domum. Tertium, cum extra vallum & castra iubentur tendere. Caussam habuit, quasi indigni essent qui inter verè milites agerent, proiecti & obiecti hosti: id- *Extra castra tendere.* que interdum sine tentoriis. Liuius: Cohortes, quæ signa amiserant, extra vallum sine tentoriis destitutas inuenit. Valerius de iis qui capti, remissi à *Lib. x.* Pyrrho fuerant: Decreuerunt ne quis eorum intra castra tenderet; nèue locum extra assignatum vallo aut fossâ cingeret, nèue tentorium ex* pelli- *Lib. 12. cap. vii.* bus haberet. Recursum autem iis ad pristinum militia ordinem proposue- ** Licuit igitur è cænis aut stramine. Puto hoc ipsum in Veltibus fuisse.* runt, si quis bina spolia ex hostibus tulisset. Fecit & Corbulo apud Taci- *Discingi.* tum, xlii. Annal. qui Pactium & Præfectos, militis que tendere omnes ex- *Lib. xxvii.* tra vallum iussit: quia fugerant hostem. Quartum, Discinctos & turpi ha- *cap. xxiv.* bitu prostitui, nempe ut parum viros. Liuius de Marcello: Centuriones manipulorum, quorum signa amissa fuerant, discinctis gladijs, discinctos des- *Lib. 11. cap. vii.* tituit. Suetonius de Augusto: Pro cetero delictorum genere varijs igno- *Lib. 112.* minijs affecti, ut stare per totum diem suberet ante Prætorium, interdum tunicatos, discinctosque. Valerius de Calpurnio Pisone, qui iussit Ti- *Militiam mutare.* tium togâ lacinijs abscessis amictum, decinctaque tunicâ indutum, à mane in noctem usque ad Principia adesse. Plutarchus de Lucullo: quos- *Lib. 11.* dam notauit, ut discincti fossam foderent, reliquo exercitu spectante. *Lib. 22v* Zosimus denique de Iuliano Cæsare: Amictos veste muliebri per castra duxit, ratus militibus, qui viri essent, eam pœnam grauiorem morte futuram. Quintum, Mutare militiam. quod est ab honestiori genere in humiliter transcribi. Valerius de captiuis à Pyrrho redditis: Decreuerunt ut ex ijs qui equo meruerant, peditum numero militarent; qui pedites fuerant, in funditorum auxilia transcriberentur. Ad hoc ipsum factum fugitiui Cannenses respexerunt, oratione ad Marcellum (in Liuius): Nunc desersore conditione sumus, quam apud patres nostros fuerant captiui. quippe illis arma tantum, atque ordo militandi, locusque in quo tenderent in castris est mutatus. Iterum Valerius de Pisone, qui turmas equitum ademptis equis, in funditorum alas transcripsit. longius etiam eos abiiciens, quam ad ordinem secundum. Tale in Ammiano: Reliquos ex eâ cohorte ad pedestrem compegit militiam, qua aërosior est, dignitatibus imminutus. Iterumque: Equites quarta Sagittariorum cohortis omnes contrusit ad infimum militia gradum. *Lib. 22111* *Lib. 2212.*

Imò

Lib. XIV.

Lib. XXI.

* In cenā
nōpe aliā
vſitatum.
Gracorum
ignominia.

Imò aliquando extra omnem ordinem proieci. vt Iulianus (in Am-
miano) *Tertiacorum equeſtrem numerum , adeptus ſignū haſiſq. diffra-
ctus , inter impedimenta & ſarcinas & captiuos agere iter impoſuit.* Sunt &
alia quædam minora , vt * *Stantes cibum potumque capere :* quòd Grac-
chus impoſuit Volonum parti : & ſiquid tale , per te obſeruandum. At-
que hæc in Romano ritu , ſimilia quædam in Græco. Charondæ lex de
iis qui arma pro patriâ non cepiſſent , aut in bello ordines deſeruiſſent :
*οερόταται τῆς βιαιότητος ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφ' ἡμέρας ἑξῆς καθεῖναι ἐν ἐσθῆτι γυναι-
κεύας :* ſtatuit hos tales in foro per tres dies ſedere in veſtibus muliebribus.
Diodorus Siculus hoc tradidit , & ſubiunxit : *humaniorem eam legem
aliis , qua mortem inferunt ; ſed occultâ vi panē validiorem eſſe , cū metu
tanta infamia viros abſterret , quibus mors optatior.* Et quĩ ſcimus an non
* vicino populo mutuati hoc Romani ? Iam Spartani eos qui ignauix
in bellis comperti eſſent , variè notabant. ὃ γὰρ μύθον (ait Plutarchus in
Ageſilao) ἀρχῆς ἀπεύροχται πάσης , ἀλλὰ καὶ δυνάμει τῶν γυναικῶν καὶ
λαβὼν ἀδελφὸν ἐστὶ παιδὲς δ' ὁ βολόμωρος αὐτῆς ἧδ' ἐντυγχαιόντων. οἱ δὲ καρτε-
ροὺσι φεικτόντες αὐχμηροὶ καὶ ταπεινοὶ , ζῶντας τε περὶ γεραμυδῶν χροῶμα-
τος βαπτῶ φοροῦσι. καὶ ἑυρῶνται μέγας τῆς ἐπὶ πῆνης , μέγας δὲ ζῆφουσι : Non enim
ſolū arcenſur omni magiſtratu & imperio , ſed & dare alicui horum uxo-
rem , aut ab eo accipere , infame eſt. Percutit autem & cadit eos , ſiquis vult ,
obuiorum : at illi ferunt , ſqualidi & humiles , palliæque geſtant colore aliquo
tincta & inſcripta. Partem etiam barba , qua eſt ad labrum ſuperius , ſive
muſſaca , radunt ; partem verò alunt. Ecce hi & tales ſtimuli , apud varias
gentes , excitandæ Virtuti , Secordix comprimendæ. A v d. Multi , &
duri quidem apud Romanos : & quæ patientia ferre potuit ? L i p s. Sem-
per tu mirator ; & plures , credo , tecum , quia reuera multa in totâ hac
militiâ , de quibus cum Mercurio Termaximo dixerim : *ταῦτα μὲν ἐνοῦν-
τι ἀληθῆ ὁδοίετα , ἀγροῦντι δὲ ἀπίστα :* Hac ſcienti quidem vera videantur , igno-
ranti incredibilia. Sed tu iam ſcis , & paulatim ad fidem te ipſe forma.

* Locrenſiū
quibus ille
dedit leges.
Spartano-
rum noſa.

D I A L O G. XIX.

*De Miſſione quadruplici , Honeſtâ , Cauſſariâ , Gratiôſâ , Ignominioſâ :
& de Commodis miſſorum.*

NAM ego quidem te dimitto , & vnâ meos milites. *Quirites* , quò
lubet , abite. A v d. Quid autem facis ? L i p s. Quod res iam po-
ſcit , ſinem ſermoni toti impono , & ad *Miſſionem* venio ; quæ labore mi-
litem & me ſoluet , ad quietem ducet humanarum aſſionum ſinem.
Nam poſt conſecta ſtipendia , mittebatur miles , liber deinceps & immu-
nis. Dixi *conſecta ſtipendia* , quia lege certus annorum numerus definitus ,
nec ſumere aut ponere militiam volentibus erat. *Ealegitima ſtipendia*
vocat Liuius , de milite ex Cannenſi fugâ : *Nullo praſtituto militiæ tem-
pore , niſi quod legitimorum ſtipendiorum eſſet.* Ea viginti annorum in pe-
dire fuiſſe , decem in equite , ſuprà in Dilectu verè definiui. Perpetuum
id man-

Legitima
ſtipendia.
Lib. XXI.

id manſit: et ſi ſub bellum Cimbricum aliquid immutatum (credo per Tribunos) ſed mox antiquatum. Cicero tetigit in eâ pro Cornelio: *Vt Q. Caciſio M. Iunio Conſulibus, quæ leges rem militarem impedirent, ut abrogarentur.* Ad ea verba Aſconius: *Ipſe quoque hic Iunius aduerſus Cimbroſ malè rem geſſit, ac plures leges quæ per eos annos, quibus hæc ſic gerebantur, populo lata erant, quibus militia ſtipendia minuebantur, abrogauit.* Sanè viginti iſti anni ad Imperatores vſque venerunt, & ſub iis quoque (excipio Prætorianos, quibus ſedecim) manſerunt. Nauticos etiam milites deteriore conditione fuiſſe, & annos vinti quinque militaſſe, è lapidibus Domitiani æuo dicas. Atque hiſ conſectis mittebantur: ſi quis aliter ſe ſubduxifſet, mors aut ſeruitus pœna. In Liuij epitomâ: *C. Matienus, quod exercitum in Hiſpaniâ deſeruiſſet, damnatus, ſub furcâ diu virgû caſus eſt, & ſeſtertio nummo vaniit.* Ad hoc ipſum factum, fragmentum refero (Polybij, niſi fallor) in Suidâ: *Εμπαρῶτο ῥα βόδις, εἴτα ἐπ' ἑξαγῶν ἑπιπράπτει, δειλίας καὶ ἀποδράσεως τίμημα φερόμενος δῦλος ἐννύ: Virgû caſus eſt, deinde ſub educationis lege (id eſt, vt foris ſeruiret) veniit, timoris & fuga pœnam hanc ferens, vt ſeruus eſſet.* Nec dubium quin pro Deſertore puniretur, ſiquis ſine iuſtâ miſſione reſceſſiſſet. De quâ ipſâ Cenſores etiam Romæ cognoſcebant, ex Liuij: *In cenſu accipiendopopuli, milites ex Macedonico exercitu, qui quàm multi abeſſent ab ſignis cenſus docuit, in prouinciâ cogebant, cauſas ſtipendiû miſſorum cognoſcebant, & cuius nondum iuſta miſſio viſa eſſet, ita iuriurandum adigebant: Ex tui animi ſententiâ, ex edicto C. Claudij, Ti. Sempronij Cenſorum, in prouinciâ Macedoniam redibû, quod ſine dolo malo facere poteris?* Iuſta autem Miſſio duplex: *Honeſta, Cauſſaria.* Honeſta, quæ emeritiſ ſtipendiis datur: Cauſſaria, quæ ob vitium, defectum, morbum. Puta aliquem manu truncatum, oculis captum, valetudine aut aliter inutilem militiæ factum, mittebatur. Suprà tetigi. & A pulcius ad hanc aſpexit: *Rebar enim me iam prorsus exanimatum ac debilem mereri cauſſariam miſſionem.* Hæc quia iuſtam cauſſam habebat, etiam præmiis interdum *Honeſta* æquata. Vt in lege Valentiniani & Valentis: *Alij verò qui honeſtas miſſiones ſiue cauſſarias conſequuntur, ſingula patia boum & quinquaginta modios vtriuſque frugis accipiant.* In aliâ Conſtantini: *Intra viginti etiam ſtipendia dimiſſus, quoniam imbecilli & debiles cenſibus non dedicantur, eodem beneficio vſantur.* Iniuſta item miſſio duplex: *Gratioſa, & Ignominioſa.* Gratioſa, quam Liuius ita nominat, per gratiam aut ambitum ab Imperatoribus impetratâ: ſed ſæpe inualida, & Cenſores reſcindebant. Liuius: *Miſſorum quoque cauſſas ſeſe cognituros eſſe, & quorum ante emerita ſtipendia gratioſa miſſio ſibi viſa eſſet, eos milites fieri iuſſuros.* At Ignominioſa eſt, quâ ob delictum aut crimen militiâ quis ſolutus. Et ideo ſic dicta, quia nominis noram & infamiam adferebat. Iuriſconſulti quoque hoc teſtati: & exemplum huius elegans, atque ipſa formula, in Hirtij, de bello Africano: *Cæſar poſtero die de ſuggeſtu,*

Pœna rei
merè ab-
emittitur.
L. V.

De miſſio-
ne cenſorâ
notio.
Lib. XLIII.

Honeſta
miſſio.
Cauſſaria.

Lib. IIII.

Lib. VII.
cod. Th.
tit. XX.

Gratioſa.

Lib. XLIII.

Ignominio-
ſa.

convocatis omnium legionum Tribunū, Centurionibusque, C. Auiene, inquit, quod in Italiā milites populi R. castra temp. instigasti, rapināsque per municipia fecisti, quodque mihi rei que publica inutilis fuisti: ob eas res, ignominia causā, ab exercitu meo te remoueo, hodieque ex Africā abesse, & quantum potest, proficisci iubeo. itēque te A. Fonteii, quod Tribunus militum seditiosus, malusque ciuis fuisti, ab exercitu dimitto. Ipsa verba sic cum dignitate in aspectu omnium de Tribunali prolata, æterno vulnere eos sauciabant. Atque hæc ira olim: sub Augusto duplex

Exhaustora
imp.

Missiois genus factum, Exhaustoratio & Missio. Illa fuit, cum expletis stipendiis soluebantur onere omni militiæ, nisi pugna in hostem. Nec iam sub signis aut aquilis erant, vt alij milites, sed sub vno Vexillo habebantur seorsim: dicebanturque Veterani. Id repertum, quia plena Missio commoda & præmia sua habebat, instituta ab Augusto, quæ non statim solui & representari à rep. poterant: atque idē expectabant ea sub Vexillis, vnde & Vexillarij dicti. Sed fraus sæpē in hac re, & de

cap. xliii.

industriā protrahabantur. Ita Suetonius de Tiberio: *Missiones veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, ex morte compendium capians.* Bono enim fisci id fiebat. & inde querelæ sub eodem Tiberio ipso militum, apud Tacitum: *Quod tricena aut quadragena stipendia senes tolerent.* Item: *Ne dimissus quidem finem esse militia, sed alio vocabulo eosdem labores perferre.* Ideoque petunt à Principe: *Ne ultra sub vexillis tenerentur, sed iisdem in castris præmium pecuniā solueretur.* Volunt in pecuniā præmium, quia specie agrorum, & vt ij adsignarentur, eludebantur. Tota hæc ratio, vt dixi, ab Augusto. & docet

Cap. xlix.

Suetonius: *Quidquid ubique militum esset, ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxit: definitū, pro gradu cuiusque, & temporibus militia, & commodis missionum: ne aut. etate aut inopiā, post missionem sollicitari ad res nouas possent.* Ecce duo instituit, & Stipendia, & Præmia: atque hoc de præmiis, ostendit missioni adhæsisse, alioque verbo commoda missionum dicit. Ita Ouidius:

Commoda
missionum.
Lib. i. de
arte.

Romule militibus scisti dare commoda salus,
Hac mihi si dederis commoda, miles era.

Cap. xxxii

Suetonius Nerone: *Ita exhaustus & egens, vt stipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri necesse esset.* In libris legum, *Commoda primipili.* & alibi pluries. Miror quid ita in Suidā: *Κόμωδα, δόσις δὲ τῷ σενομῷ παροχομένη:* *Commoda, donatio in terramotu facta.* Equidem scio, & memini, liberalitate Principum opida quassa interdum sustentata: sed id *Commoda* dictum peculiariter, haud legi. Vide an non aptius: *δὲ τῷ σενομῷ, in annonā:* & vt huc trahamus. Ista *Commoda*

Lib. lv.

Quanta ea
fuerint.

quanta fuerint, expressum à Dione: *Quoniam, inquit, milites agrē tunc ob præmiorum paruitatem ad bella irent, extra tempus definitum: factum decretum à Senatu, vt Prætoriani post sedecim annos quinque millia drachmarum caperent, alij post viginti annos, tria millia.* Id sub Augusto institutum.

tum. & conatus minuere Caligula: qui, vt Suetonius ait, *Commoda emerita militia ad sexcentorum millium summam recidit*. Sed immanis & falsa illa *sexcentorum millium* summa, recidatur, fiatque *senum millium*: quæ scriptio fortassis errori fuit. Id verissimum, & conuenienter ad Dionem, qui vult Commoda sub Augusto *trium millium* drachmarum fuisse, siue *duodecim mille sesterium*: at à Caligulâ accisa & ad medium reducta. Medietas autem quam dixi, *senæ milia*. Nec plura de omni Militiâ, in cuius fine esto finis.

Corroborat Suetonius.

DIALOG. XX.

Conclusio sermonum quinque, & militia veteris cum nostrâ brevis comparatio.

AV D. O quæ gratia condigna tibi à me erit? nisi vt olim Socrati Æschines, me tibi donem. L I P S. Accipio, & æternum meus esto. Nunc in urbem rectâ & domum. Sol deserit. A V D. Inter eundem hoc vnum, nisi graue est, sermonis totius fastigium & culmen. L I P S. Quid amplius? A V D. Summatim vt conferas, veterem illam cum hac nostrâ, & vtra atque vbi præponderet, dicas. L I P S. * *Ἀρχαίαν μὲ αἰτεῖς*. Egónē? ab umbrâ & rogâ?

* *Arcadiæ me poscū, id est, diffici-
cilia.*

Οὐκ ἔς' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαίρω:

Non est meum negotium, faciescas hinc.

Sagati nostri non ferant, & vocibus aut manibus me tangant. A V D. Meliora. non sic periit pudor. Atque ego commemini, quod Michael Montanus ille, quem æstimas, de Hadriano Turnebo scripsit: virum fuisse rerum ciuiliū aut militariū, tractatione & vsu rudem, tamen bonitate quadam & rectitudine iudicij, de his quoque optimè & peritissimè censuisse. Cur non idem de te sperem, qui instituto & professione iuxta Turnebum es? L I P S. O bone, sed aliis impar. In illum conuenit:

* *αἰὲρ ὁδεῶσα εἰδῶς,*

Ὅς δὴ μάλιστα παραπιδὼν ἐκτίσται πλῆτοι:

in nos, quid nisi optimarum rerum amor & studium? A V D. Imò. L I P S. Sile, sile. tu, quod audicitar, claudus pilam retines: & mos tibi iterum gerendus, nec aliter eludam. Ergo audi à capite, sed calculus albus aut niger penes milites aut duces potius esto. Quinque in Militiâ Romanâ, toridem diebus, consideraui: *Dilectum, Ordinem, Arma, Aciem, Disciplinam*. De Dilectu, non videtur ambigendum quin optimus ille ex optimis honestissimisque apud eos fuerit: hodie tamen, vt mores & instituta sunt, ægrè imitandus. Nisi si fortè in aliquâ republicâ. Sed apud nos ex paucis, aut impotentes: & vna Venetorum quæ potest pollet, ob causas quasdam suas, à militiâ ferè suos arcer. excipio naualem. Principes aut reges, ad hanc Romanam formulam ægrè adstringantur:

* *— vir qui compluria nouit, Et qui diuitiarum mentem con-
gesserat anaplas.*
Enipedod. de Pythag.

De Dilectu indicium. Vix remocari possis.

ij quoque ob causas. Difficile sit, non aliâ descriptione aut censu: vix etiam tutum, promiscua sic esse arma. Sed hæc talia in Politicis. Nunc illud tamen teneo, vtiliter à quocunque Principe rationem aliquam Dilectuum instituendam, aliam à vulgatâ. Quid Turca in Ianizaris suis faciat, non est ignotum: ego velim legiones plures aut paucas; (vt opes cuiusque sunt aut regna) conscribi ex idoneis, & ab adolescentiâ in certum tempus Militiæ obstringi & formari. Ars quædam est tractandorum armorum, nec professio nominis, & vultus aut cultus immutata, militem statim reddunt. Sed iterum remitto te ad Politica nostra, & quas dabo Notas. Alterum est *Ordo*: ô ille bonus in re Romanâ, quacunque consideres! Sectio partium apta, corpus legionum grandius, membra cohortes, artus manipuli ipsi. Vide Duces & Centuriones dispositos, Signiferos, Optiones: nihil abest, nihil superat: sic vt vsui omnia, non vt oneri sint aut pompæ Considerentur quæ dixi: multa cum bono totius militiæ, cum * bono etiam ærarij vsurpanda. Tertium *Arma*: & hæc, inquirunt, iacemus. Irrident cum ventum est ad hos sermones, & Fundas, Iacula, Sagittas pedibus calcant & trahunt, præ vnis nostris Bombardis. Hoc fulmen & tonitru nullam Romanam aciem sustinere potuisse: vti que si grandiora illa accederent, & quasiatoria tormenta. Hæc & plura ira differunt: quid rerum veterum aliquis benè gnarus? Habeat fortasse quod reponat, & quo refellat. Primum, quod insillia illa omnia eleuant, vereor vt vim eorum benè norint. Fundæ, quantum à nostris bombardis vi & effectu (nam forma diuersissima) abierunt? Ridiculum hoc in primo auditu: sed necum examina. E plumbò vtrumque retum est, nec magnitudine aut modo glandes valdè dispares: nec impetu aut violentiâ valdè vincantur Fundæ. Credere me iis oportet, qui viderunt, qui interfuerunt militiæ præcæ, & cum hæc arte & vsu valebant: ij ergo scribunt, quæ componant cum bombardis eas, aut anteponant. De impetu, is tantus in emissâ petire fundâ, vt glans sæpe liquefceret in medio cursu, concepto igne. Lucretius:

Lib. vi.

— plumbea verò.

*Glans etiam longo cursu voluenda liquefit.*Ovidius: *Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum.**Funda iacit, volat illud, & incandescit eundo,**Et quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.*Lucanus: *Inde facies & saxa volant, spatioque soluta**Aëru, & calido liquefacta pondere glandes.*Statius: — *arsuras cali per inania glandes.*

Imò idem cum fulmine comparat:

— *volucres imitantur fulgur a glandes.*Nat. quest.
II. cap. lvi.

Poëtis fortasse fidem non habes? Philosophus accedat, noster Seneca: *Aëra motus extenuat, & extenuatio accendit. Sic liquefit excussa glans fundâ, & attritu aëru velut igne distillas.* Et tale in Aristotele alibi scriptum.

prum. Nec id tamen perdit vim teli, sed sic igneum veniebat in cor-
pus. Virgilius:

Vis Fun-
da.

*Et media aduersi liquefacto tempora plumbo
Diffidit, ac multâ porrectum extendit arenâ.*

Vno ictu ecce, interficit. nec miror de Dauide, qui iuuenis & inter fun-
ditores, hoc telo immanem Goliathum deiecit. Atque vt semel & plenè
vim eius noris, accipe Diodori Siculi ista, de Balearibus: Βαλῆσαι λίθους
πολὺ μείζους τῶν ἄλλων, ἕως αὐτόνως, ὥστε δοκεῖν τὸ βληθὲν ἀπὸ τινος κατα-
πέλτε φέρεσθαι: *iaciunt lapides* (scis enim & hos, nec solum plumbum
fundâ missum) *multo maiores quàm alij, ita intente & robuste, vt videa-*
sur ictus à catapulta quapiam deferri. Cum tormento, vt vidēs, comparat.

Inftar cor-
mēti venit.

atque addit: Τῆς τι θυρεὺς καὶ τὰ κεῖν καὶ πᾶν σκεπας ἡλίου ὅπλον συζέουσιν. *Et*
scuta, & galeas, & omne armorum tegumentum perfringunt. Nego, nego
bombardis his nostris maiorem vim esse posse, fortasse nec tantam: ex-

Arma om-
nia tunc per-

cipio *Musquetta* quæ vocant. Iam parte vnâ certò vincunt Fundæ,
quòd multò longinquius ferantur & lædant. Quæ nostra bombardæ vl-

Cursus eius
longinquus.

tra ducentos aut vrecentos pedes tenorem & vim seruat? languescit aut
aberrat, si protendis. At Fundæ telum ad sexcentos pedes vim pertulit &

permisit. quod ita in Vegetio clarè scriptum. *Sagittarij vel funditores, in-*
quit, scopas hoc est fruticum vel graminum fascies pro signo ponebant, ita vt

Lib. I. I.
cap. XXIII.

sexcentos pedes remouerentur à signo, vt sagitta vel certè lapidibus ex fusti-
balo destinatis signum sapius tangerent. Augit hic cum sagittis, & spatium

Vel sagittæ
superat.

utrisque dar, quod dixi: at alij ante sagittas etiam ponunt, & longius vo-
lunt permeare. In Strabone leges, μακροβολώτερον τῶν σφενδόνων τὰ πῆγαι.

Lib. VIII.

Longinquius iacere fundam, quàm arcu. In Dione: οἱ σφενδονῆται μακροτέρως
τῶν πῆγων ἔντες, πᾶντα καὶ τὸν κατάφρακτον ἰχυρῶς ἰλυμαίνοντο: *Funditores lon-*

Lib. XLII.

gius quàm sagittarij iaculantes, omnes etiam cataphractos lædebant. Hoc ille
in rebus M. Antonij contra Parthos: quos tamē benè armatos fuisse con-

stat, & eisdem sagittis scientissimè vltos. Sed præualebant tamen iis fun-
dæ. quod & Xenophon disertè scribit in Græcorum suorum rebus: κα-

Lib. V.
Anabaf.

κείμενοι γὰρ οἱ τῶν πόδιοι τῶν πρῶτων ἰσφενδόνων, καὶ τῶν πλείων πῆγων: *Longius*
enim Rhodij quàm Persæ funditores eiaculabantur, atque adeo quàm pleriq;

Reclissimè
iacis.

sagittariorum. Longè igitur iaculantur: an & certò? Omnes adfirmant,
præsertim de Balearibus, & ab infantia didicisse destinatos istos ictus.

Lib. Indic.
cap. XX.

Quinetiam in Bibliis sacris lectum: *Habitatores Gabaa ad septingentos,*
sic fundus lapides ad certum iecisse, vt capillum quoque possent percutere. De

fundis satis, & tu nobis credis? A v d. Debeo. quæ frons contra tot ta-

lesque testes? tamen præter fidem opinionemque meam hætenus id
esse non nego. At terrore nihilominus & sonitu Bombardæ vincunt,

L I P S. Hoc damus. quid? vt aues terreant? Nam veros milites aut sono
aut aspectu illo igneo motum iri, non opinamur: nisi fortè in nouitate.

Et sanè existimò, si Romani primò cum nostris conflixissent, terrendos
sub initia specie & strepitu fuisse: sed sub initia dumtaxat. re perspectâ,

futuros qui fuissent. Præsertim qui sic armati, scuto projecto, leues aut vanos reddidissent istos ictus. A v d. Quid ramen de maioribus tormentis? totas legiones nonne prosternimus? L i p s. Scilicet vt hodie. & periti narrant, nullam aciem vidisse hoc telo solutam. Leuis colliculus, agger aut margo fossæ interiaccens, vim elidit aut directionem terribilis machinamenti. Nota hæc militaribus: & excipio oppugnationes oppidorum; plus in speciem quàm in summam belli confert hoc tormentum. Incommoda autem quæ adiuncta, omitto: nec machinas Romanorum parte alterà oppono aut libro: longior sit ille sermo, & aliò reseruatur. Transeo ad iacula, quæ item elidunt. Atqui bonitas in iis hæc, quod facile & citò mitterentur, quod in omni tempore & loco. Non ita in Bombardis, quæ & moram aliquam habent vt impleantur, trepidationem vt emittantur, impedimentum, à pluuiâ aut quo alio casu. An non & iacula longius permeant? Obseruo sagittarum cursui æquari ab Homero; apud quem de se Vlysses:

*Tormenta
nostra sepe
inuisibilia.*

*In iaculis
& missili-
bus quid
boni.*

Longe eunt.

Odys. 9.

Δαει δ' ἀκοντιζῶ, ὅπου ἐκ ἄλλοιων οἶσ' ἄν:

Hastâ autem iaculor, quantum vel nemo sagittâ.

Et si hoc in Vlyse dictum, non communiter tamen verum, & præuolabat Sagittâ. Quanto? ipse modus expressus in Statio:

*Quam longe
get
Lib. vi.*

Quale quater iaculo spatium, ter arundine vincas.

Circum metitur ad ludos & describit. & is fuit tantus, inquit, quantum vel quater iaculo transmittas, vel ter sagittâ. Ergo parte cursus quartâ Sagittâ vincebat. & si illa sexcentos pedes ibat, vt vidimus: ista suprâ quadringentos. Vt ridere meritò debeam in affirmatione scriptoris Itali, harum rerum tamen periti, qui constanter negat, lacertum vllum tam validum, vt saxum aut telum aliud iaciat, ad quadragesima passus. Desine homo, & in vulgatâ tunc re veteribus crede. Atqui iacula ista vim etiam habuerunt? vidisti in Pilo, de quo *diximus: vis & in alio? Tragula in vsu fuit Hispanis & Gallis, & aliquando Romanis. De eâ sic in Suidâ scriptor aliquis: Κόττας ἐχέσαστο τὸ ὄπλ' ὃ τ' ἄγ' ὅλαι ἐλέγαντο, μεθ' ἑστῶτα βίαιαι ἀφ' ἧς πληγὴν, ὥς τε τὴν βληθῆντα διὰ τὴν τῆς θώρακος καὶ τῆς πλευρῶν διαπύρσαι καὶ τῆς γῆς περὶ τοὺς ποταμούς: Cotta utebatur telo quod Tragula dicitur. quo ille tam validam plagam infligebat, vti eo percussum per lorica, per latera, terræ velus clauo affigeret. Sed & in Plutarcho scriptum, Philopæmenem per utrumque femur simul, iaculo amensato transfixum. Per Deum, quæ istæ manus? aut viribus aut peritiâ validæ, quam assiduum exercitium dabat. Aliquid de Sagittis dicam? & patrum æuo in pretio fuerunt, & fortasse non bono consilio prorsus sic omittæ. Reperio Parthorum sagittas arma omnia penetrasse, in Plutarchi Crasso. In Agathiâ Historico, *Aligerni Gotthi manu sagittas emissas, statim totum hominem per scutum & lorica traiecisse.* & quod mireris, si in saxum aut aliud quiddam durum fradûque difficile incidissent, totum illud impetus violentiâ diffregisse. Quæ Procopius de sui æui Sagittariis diffu-

**Lib. III.
Cap. pro-
prio.
Vt iaculo-
tum.*

*Vt sagitta-
um.
ib. x.*

sè scri-

se scribat, apud ipsum, si vis, vide. hoc tantum exerceo, tanta vi emissam sagittam, ut ei neque thorax ullus neque scutum posset resistere. Satis de leuibus armis: quæ tamen præcipua in nostrâ militiâ sunt: & quàm raro aliter pugnatur? Illa pugnam omnem decernunt, capiunt victoriam statim, aut cedunt: veræ & statariæ pugnæ, tantum nunc leguntur. A V D. Sed tuo iudicio igitur, vetera illa tela meliora, aut vsurpâda? L I P S. Meo, non spernenda prorsus: imò & quædam assumenda, ac cum nostris istis miscenda. Pulchrè & vtiliter fieret, sed à præexercitatis. Alioqui tela futilia. Iam grâuis armatura Romanorum, quid dici potest quin optima? Panoplia Romanorū. Homo à capite ad calcem in armis, ipsa crura non intacta: & præcipuum munimentum, pediti atque equiti prægrande scutum. Aio vtilius non esse inter arma: sed nostra ignauia, an audacia, è militiâ omni eiecit. Scutum optimū armorum. Viciui aliquot retinent, ut Patnonij equites, & Turcæ: nos, ut dixi, ignauè remisimus, vel etiam confidenter, quasi vel sic tuti. Nec hic insisto: video qui nostro æuo de Militiâ scripsere, culpam agnoscere, & hortari ad emendandum. Certè nostri isti plerique omnes inermes, & quid nisi cum Velitari manu componendi? expositi ad ictus, & idcò trepidi, quod natura sui anxia cogit. A V D. Mi doctor, bonæ fidei esto, ut soles. Nostri omnes Velites? quid ergo Hastarii aut Sarissophori, quos laudabili Macedonum ritu habemus? L I P S. Paucos habemus, nos quidem Belgæ aut Galli. Plures Hispani, fateor, qui Hastam etiam prouerbio appellant, reginam armorum: plurimos Heluetij, qui olim hac pugna clari, & veri phalangitæ. Sed & nunc coeperunt rarefcere, & alia arma leuia miscere. Quæ autem nostra hic sententia? omisi, quia Polybius pro me adfatim dixerat, ubi Romana arma cum Macedonicis ex professo confert. Lib. xviii. vide. Quid prudentius aut firmitus illo possim? Tamen sententia mea hæc est. Romanos, etsi bonos & faciles bona imitari, non vsurpassè Hastas, imò quas Triarii olim habuerint, sub Marij & Cæsaris æuum omisisse. Causæ, quòd non conueniens hoc telum distinctæ & diuisæ per manipulos aciei. Grande & cohærens debet esse corpus, ubi vim hastæ habeant: sparsæ sunt inutiles. Item, pauci in magno corpore qui habent viles: cum primi modò ordines eas possint exferre, reliqui non nisi nixu & corporibus iuuare. Amplius immobilis ferè & vniformis est talis acies, in frontem valida: subitò vertere se & stabilire, ægrè potest. Postremò, qui habet eam, vnum modò id telum efficax ferè habet (etsi Macedones tamen iaculatoriam etiam hastam:) & in primis scutum grandius gestare aut vti aptè non potest. Hæc, & forsan plura, Romani considerauere, & quamquam sæpe phalangis periculum fecissent, atque etiam cum suo interdum periculo (vti Paullus Aemilius scribitur exhorruisse ad confer- A Plurimò in Aemilio. tam & hastis presentis irruentē phalangem:) tamen suâ pluris fecere, & putarunt in totam rationem belli meliora. Ipsi enim quocumq; loco pugnare viles, quacumq; formâ, à fronte, à lateribus, à tergo: & omnes viles, cum res ferret. Vt in corpore hoc optimum, omnia membra agilia esse & implere:

Lib. 1.
Bell. Perf.Leues ple-
raque no-
stra pugna.Panoplia
Romanorū.Scutum op-
timū ar-
morum.Contrà bo-
dis.De Sarissis
iudicium.Lib. xviii.
vide.Romani
spreuerunt.

Ob causam.

Lib. ix.

implere suum munus: sic in acie. Enimvero, ait Liuius, *Ita phalanx immobilis, & vnius generis; Romana acies distinctior, ex pluribus partibus constans, facilis partienti quacumque opus esset, facilis iungenti.* Adde, quod in locis salubrosis aut inæqualibus, instruere se Romanus potest: phalanx cum fructu vix potest. quæ densitate & connexione constar: coque si fossa, cliuus, sepes, aut aliud medium sit, facile diducitur, & manipularis illa acies insinuat se per abrupta. Tum actum. Nec tamen negem, nostris moribus & pugnis perutiles esse hastas, præsertim contra equitem, cuius vim & impetum sistunt egregiè aut repellunt. At in Romanâ armaturâ quid opus: cum Velites in fronte ferè procurrebant, & telis suis equitem arcerent: ac si non ipsi, legionarius facile tardaret aut fugaret coniectis pilis. Graue & efficax hoc telum, & quod singuli duplex gestabant; vt vel incurrentem etiam equitem obiectu scuti maioris, itemque protensione pili alterius facile (vt meus est sensus) resurarent: præsertim firmi sic & densati. Illud quidem certè scio, rarò ab incur-

* Imò soli ipsi equitè pellebāt, vt Cæsar pugnā cū Pōrcio, sex illè cohortes.

Conclusio
dissertatiō-
nāl.

* It est Mar-
chiaeuellus.

De Acie
iudicium.

Romana
adproba.

Intervalla
laudatissi-
ma.

Accessus &
recessus per
ea.

su * equitis solius Romanam aciem dissipatam, quod hodie est crebrum. An non, inquires, à Parthis? Ita, sed obserua quod *incursum* dixi: Parthi autem sagittis eminus ferè obruebant Romanos, in manus aut propius non succedebant. Itaque non proterebant eos, sed lentè conficiebant & vulnerabant, more suo scilicet refugientes & accedentes. Idem Sarisophoris nostris accideret per Bombardarios, si à simili auxilio aut equite destituerentur. De Hastis igitur sic sentio. Romanis non necessarias; nobis haud inutiles esse, nec fore, etiam si Romana in parte arma assumantur. Vidi qui * misceri veller, & manipulos partim gladiis scutisque instrui, partim Hastis. Ipsi Duces, & vsu callidi, talia vidento. Quartum in Militiâ *Acies*. quam si quindique tutam & compositam in Romanâ instructione dixerò, ratio mihi addicet. In fronte Hastati, imbecilliores; post Principes, robustiores; tum Triarii, robustissimi, vt per gradus fatigaretur hostis. Iam ad latera equites, qui circumueniri verent aut cingi: & si à fronte hostium equites inuadant, ipsi ab aperto latere eos incurrant. Multa, quæ ex prioribus meis haurire liceat, nec opus repetere: sed illud pulcherrimum, & victoriæ patranda: quod diuisi per intervalla, & in iis aut ante ea Veles. ita vt statarius miles receptui iis sit, & ipsi securè aut desinant pugnam, aut resumant. Age, profligata aut inutilis iam omnis Velitum manus: quid mali? Constant ordines: & callido consilio, cum mixti aut inserti iis non sunt, nihil isti putant sibi periisse. Itaque quasi integri pugnam incunt, animis & corporibus nihil imminuti: denique cum tuto & certo semper receptu in sua intervalla Considerate Duces, magnum hoc arcanum est, fidere militem, pugnare cum spe victoriæ, cedere sine metu ignominia aut periculi, si res cogat. In Romanis ita factum, triplici istâ acie per Hastatos, Principes, & Triarios: qui vltimi, molem totam excipiebant, & sustinebant validis præsidis fulti. Ibi Duces, ibi Signa præcipua, ibi veteranus miles: & in summâ,

summâ, ibi Victoria quia Virtus. Abite Turcæ, cum Ianizaris vestris: qui imaginem aliquam vsurpatis militiæ priscæ, sed falsam. vera illa si sit, nos iam non sumus. Nam illud pro certo habeo, si cum nostris istis novitiis armis vetera iungantur, & simul Ordo & Acies: orbis vetus & novus eat breui sub vnius leges. Sed diuina illa dispositio supra nostram est, & aut non dici hæc vult aut non credi, cum intempestiuum. O arcum verè cælestes! quod suspicamur magis homines, quàm intellegimus, & quod mirâ temperie mundum hunc gubernas! Frænas impios, aut prouehis: & bonos attollis, deicis, vt ad te, aut à te ierunt. Non pando pennas propius ad hunc Solem, nè liqueſcam aut amburam: sed libero ore clamo, qui gloriam aut imperium vult, flectendum ad antiqua. Enimverò si nostri isti Leutes (Bombardarios sic appello) mixti per manipulos & ante manipulos grauium sint, cum interuallis & receptu: id quæ contra equitem, contra grauiorem peditem: quæ acies inuadat, imò quæ resistat? Nam nostri aptissimi sic impetere, & resilire ad iterum impetendum: quæ omnia tamen consuetudine & longo exercitio faciendâ sunt, nè in re tui beat. Vos, vos appello Duces, me vera dicere: per Fidem imitâmini, sed contra eos, qui oppugnant Fidem. Iam in particulari instructione multa sunt, sed gustum dare potuimus, præcepta non potuimus, & pendent ab ingenio verè Martiali, id est igneo & excelso. Qui capit, capiat; qui non, succumbat & vapulet. Illud moneo, Straragematum hic satum campum esse: & non aliâ re plures victorias aut trophæa parat. Quidquid inopinatum est, hostem turbat: modò tale sit, vt non tuos turbet. Ea sit cautio: nec quælibet inuentiuncula frutuosa statim aut efficax est, sed cui circumspectio & lustratio adiuncta. Argum esse oportet, qui Dux est, in tergo, in fronte, in capite, in pedibus oculos habere: & tamen omnia facilia dispositu, vbi semel proba communis illa dispositio præcessit. Da cohortes, da manipulos, sic subditos, sic dissitos, sic solitos iungi aut disiungi: præstabo tibi in omni occasione velut corpus Aciei, quale tu aut res volet. Vltimum, *Disciplina*. Me miserum, quid componam! vti nam color aut species sit, quâ possim! Sed qualisqualis illa veterum; hodie nulla est, & fatebuntur ipsi qui militiæ se dederunt. O pudor, ô dedecus! Barbari & Scythæ hac parte nos superant, & leges ij aliquas habent, nos nullas. Quid ergo comparem? *Disciplinam* Romanam laudem, aut suadeam? illa verò non bona, sed optima est, quot fuerunt, quot erunt: data diuinitus in exemplum. Conueniant & consideant aliquot sapientes, mente & scripto non concipient plenior, melior. Hanc igitur suadeo? vt nostri mores & homines sunt, vix ausim. Satis si vniuersè *Disciplinam* aliquam, sine quâ Militiæ non dicam bonitas aut felicitas non constat, sed vix nomen. Latrocinia ista sunt, quæ sine lege, iure, modo exercentur: nec velim appellare equidem talia hæc nostra (nec debeo, causâ cum bona est:) sed bonâ fide, lineam eorum tangunt. Medere, medere tu aliquis Princeps,

*Temperan-
dam militiam
vtraque.
Prouidentia
hac dirigit.*

*Mixtio
vtriusque
armaturæ.*

*Stratagemata præ-
cipua ad
victoriam.*

*De Disci-
plinâ militi-
um.*

Id dilatum.

*Disciplina
necessitas.*

ceps, tu qui in anilino mihi es, quom̃ magnum & ad magna genuit Deus. Exemplo aliis præi, qui opibus præes. Nec plura de Disciplinâ, in quâ perdidisse me cenſeo hæc pauca ipſa verba. A v d. Siccine deſperas? an ars hæc rûa eſt, vt ſermoſnem facias compendi? Quin tu exſequere, de effectu in aliorum manu eſto. L i p s. Quid ſi offendam, aut vapulem? tu ſuccidancum tuum tergum dabis? A v d. *Adidas idos adit*, vt cum Græcis hoc dicam. Noui modeſtiam & prouidentiam tuam. Denique eſto, aliquid quod improbetur dixeris: quis mali conſilij penas vnu quam luit, ſi ipſe non malus? Eides vbi conſtat, caligo & imbecillitas ingenij excuſanda ſunt. L i p s. Impellis, permittam me vel cum me: tu lapſus. Tres igitur partes fecimus Disciplinæ veteris, *Munia, Exercitia, Leges*. Singulæ videndæ ſunt, & ſiquid in iis nobis boni. *Munia* ſunt, *Excubie, Miniſteria, Opera*, & hæc quæ diſſuſe ſum exſecutus. Et de *excubiis* quidem, aliqua nec improba apud nos ſpecies: credo tamen quædam meliora aut iutiora olim fuiſſe. Vt de Stationibus ante portas, vt de Teſſeris, de Circuitione aſſiduâ, de interpolatis Vigiliis & diſſimine horarum: & talia, quæ induſtrius Dux animaduertat & excerpatur. *Miniſteria* aut ceſſant apud nos, aut voluntaria ſunt, & ſine lege. Tamen decorẽ (quis neget?) Tribunis & Ducibus talia quædam præſentur, ſine incommodo aut vexatione militum, cum res it in orbem. At *Opera* præcipua & vtiliſſima, imò neceſſaria pars, nec ad victoriam ſolum, ſed ad ſalutem. Caſtrorum tamen munitio cur tota omiſſa eſt? apertiſſe conſidemus, & ſine certo ordine: ac ſiquando cauſionibus eſſe viſum eſt, *Carrago* vſurpatur & voce Barbarorum. At vide mihi illa Romana caſtra ſic digeſta, ſic compoſita: quàm pulchra aſpectui, apta vſui, tuta ab incurſu omni & vi hoſtili? Quot exercitus noſtri, aut alieni, per hanc incurſiam caſi aut fugati ſunt? & iam nunc pulcherrimus ille ad Danubium, cum inopinato tranſitu ſuperueniſſet, immanis ille hoſtis. Dic ſoldes, ſi Romana ibi caſtra & cuſtodia, hæc eueniſſent? At qui non lubet, imò pudet, operariis eſſe. Miles manum ad ligonem ignominia ſit, apage, mercede conducantur qui id præſtent. Hæ voces: & quorum? credas regali ſtemmate & opibus eſſe: tamen inſpice, mendicabula ſerè hominum ſunt, quos inopia & deſperatio ad militiam redegit. Homuncio, te pudeat facere, quod tor inclyti olim viri, imò Senatores? Opiniuncula eſt quâ ignauiam ſuam regunt, depellenda vnâ admonitiuncula Principis aut edicto. Nemo turpe habebit, quod in commune fiet, quod à melioribus fiet, & interdum à Ducibus iſtis in exemplum. Polybius mihi in mente eſt, qui alibi ſcripſit, *Hominem cenſeri prudentiſſimum animalium, at ſibi ſtuliſſimum videri*, quid ira? Nam cereræ animantes vbi ſemel offenderint, cauere non vulpes ad laqueum, lupo ad foueam, canis ad fuſtem temerè redibunt: ſolus homo ab æuo in æuum peccat ſerè in iſdem. Ad nos & noſtra hæc nunc accommodem. quæ clarior quàm operum hæc utilitas? quid magis expoſitum

* Times
inane
morem.

Reſumptū
hoc iudiciū.

Imitanda
quædam in
excubiis
vſique.

* Ex iis que
prædicta.
Miniſteria
commendata.

Opera ma-
ximè
Caſtra mu-
nenda.

Obiectian-
cula noſtro
vnu.

Opinio vi-
litiſ de
trahenda.

Homo per-
tinax, aut
ſaturnus.

positum in scriptis & libris? Neglegimus, & salutem abiicere malumus, quàm opinionem. Atque ipsa Opera, quàm extra castra vtilia etiam sunt? ad oppugnandum è tuto, contra nostra hæc Tormenta vnicum remedium & certum? Ad opida ipsa claudenda, ad hostem à nobis, ab illis arcendum, Opera eximia sunt, & quibus præstes quod nec magnâ manu militari. Iam in ipsâ Acie iis locus, vel vt parte aliquâ subito munias te contra hostem, vel vt ipsum inducas, aut te subducas. Fossas à Sullâ contra Mithridatis copias & amplissimum equiratum subito ductas leges, ne circumueniri posset: & simile à Cæsare, in aliâ occasione aut re factum. Quid verbis opus? Domitij Corbulonis dictum res probabit: *Dolabrâ* (id est operibus) *vincendum hostem esse*. Vtinam animus sit experiundi, & militem leuiter huc ducendi, nec alij alienæ ignauiae exemplo peccemus! Sed alterum in Disciplinâ, *Exercitium*, id quoque neglectum nobis. Vbi campidoctores nostri sunt? vbi cortidianæ meditationes armorum? Quin cum nemo artem profiteatur quam non didicerit, sola hæc militaris est, quam vnâ sumere & scire se arbitrantur. Tympanum sonuit, concurrunt: nomen apud scribam professi sunt, in veste aliquid mutant, ferocius incedunt, bacchantur, potitant: ecce iam miles. Hæc ridenda, an miseranda sunt? sed fiunt. Ito, ito, qui sapis, ad illos veteres, & eorum exemplo milites tuos in omni genere armorum forma: & assiduò forma: *Neque enim*, vt ait Vegetius, *longitudo ætatis, aut annorum numerus, artem bellicam tradit, sed continua exercitatio meditatio*. *Post quantavolueris stipendia, in exercitatus miles semper est tiro*. Vltimum, *Leges*. Adeste mei Duces, date vestras: examinem paullum cuiusmodi sint, & componam cum Romanis. Quid mussatis? an nullæ, an paucae sunt? illæ ipse quæ sunt, irritæ & pro nullis? Profectò ita viuunt: libido pro lege est, — *iurisque locum sibi vindicat ensis*. Furta quis hodie punit? imò quis raptus? imò quis cades? Nam stupra & adulteria, iam inter facinorosa militaria censentur, & quæ poscant aliquam coronam. Scilicet de abstinentiâ aut frugalitate in victu agam: exertis linguis irridebor. de iuramento aut periurio: manibus propellat. O pudor, ô honos, quò iustis! quàm exules facti estis militiæ pleræque in Europâ! Iterum testor, querela aut accusatio mea in bonos non conuenit: gaudeant hæc dici, qui non sunt tales. Vos flagitia hominum insequor, vos maculæ & vibices generosi Martis: qui scelorum confugium & asyllum bella habetis. Quàm aliter apud Romanos nostros, satis dixi. vbi iustitia, Castitas, Innocentia habebat in castris: & nusquam violenti aut feroces, nisi in hostem, erant. Non deduco quæ in recenti memoriâ habes: sed profectò sunt talia, quæ in animo suo tacitus lauder, qui linguâ etiam culpet. Quis tamen ille furiosus, qui vel hoc ausit? Non dicunt, sed abuisse illa tempora, alios mores aliud hoc æuûm velle. O boni & suaves! quasi alij nunc homines, aut alia quæ gubernet ratio: & non omni æuo iustum, iustum sit; tale iniustum.

Vtilitas operum.

* Decipias, paucis fixis, villo cæco structo, aut talibus.

Nota.

Exercitiij hodie neglectum.

At cortidia vsurpandum.

De Legibus iurium.

Nobis pauca, & vana.

Scelerum impenia.

Temperies mea serua.

Romani boni & modesti.

Vox vulgi.

Virtus volenti facilis.

Ratio adseruandi stipendia.
Lib. II.
cap. II.

Dupliciter vitium.

Iphicratii factum.
Lib. III.

De Præmiis & Poenis.
Promotio reuocanda.

Insignia virtutis usurpada.
Poenam in primis.

Licentia militis corruptrix.

Finis comparationis, etiam sermo.

Nempe ad difficilia vocantur. abstinere à vi & vitiiis; manus in hostes, non in ciues vertere; vires non Veneri sed Marti reseruare: denique stipendia sua non prodigere, alcâ, pene, ventre. De quibus sanè Stipendiis incidit opportunè hic monendum. veteribus cautionem fuisse, ne tota ea essent in manu militari. sed, vt ait Vegetius, *diuinitus hoc institutum, vt dimidia pars sequestraretur apud Signa, & ibidem ipsis militibus seruaretur, ne per luxum aut inanium rerum comparisonem à consue-
nalibus posset absumi.* O verè præclarum, & vt ipse vult, diuinum institutum! cum duplici eoque aperto fructu. vt & continentior restrictior. que miles esset, minus in lasciuia, epulas, & denique turbas pronus: & vt maiore animo pro Signis suis dimiceret, *more humani ingenij*, ait idem scriptor, *vt pro illis habeas maximam curam, in quibus suam vides positam esse substantiam.* Quod equidem à Græco etiam Imperatore vsurpatum video, Iphicrate. De illo Polyænus: *Ἐν τῇ δ' ὥσει τῆ μυθικῆς ἔχασον μῆνα ὑφαίρων τὸ τέταρτον μέρος, ὥσπερ ἐπέχον ἐκαστοὺς κατέχον, ἵνα μὴ λίποιεν τὸ τεταρτὸν μέρος, ὅπως ἀεὶ καὶ πολλὰς εἶχον ἀεὶ τὰς τεταρτομυρίους καὶ δωδεκάς: In mercedis ac stipendij solutione, quoque mense subducens quartam partem, velut pignus militum retinebat, ne faciliè desererent exercitum. atque ita & multos semper frequentēsque habuit milites, & eosdem diuites.* Quis non videt hoc etiam in solutis istis moribus posse, aut potius debere fieri? cum alioqui miles, velut per gloriam prodigus, post quantauis stipendia pauper & egenus semper est? imò, nisi rapto viuatur, victus diurni expers? Talia atque alia quàm facile, quàm laudabile imitari, si mens altior nobis sit, & vt poeta loquitur, *incoctum generoso pectus honesto*? Iam *Premia & Pæna* notum est quàm excitem, aut reprimant: per malam secordiam & indulgentiam omnia nunc omiſſa. Præmia Promotionum si reperantur, bonum mirificè sit, & sine ætarii vilo sumptu. Ea dico; cum miles gradatim per virtutem ascendit, & in ipsis ordinibus Centurionum (id enim quoque debet) est discrimen. Exiguum aliquod lucellum ad hos locos adiunctum, quàm inferiores milites inflammet? ista perueniendi spes, quàm multos trahat ad militiam, & in eâ libentes teneat? Denique ipsæ coronæ, aut torques, & à me singillarim dicta, cum laudationibus publicis, ingenuos animos non ad discrimina solum impellant, sed ad ipsas mortes. Poenas tamen etiam adiungo. Virtus assurgere non potest, vbi vitium libero passu comitatur: & absciso ac seucro castigationis genere turba militaris coercenda. Vnde tot rebelliones hodie ac tumultus? minæ aut arma in suos duces? ab impunitate & licentiâ: & quamquam aliæ causæ prætexantur, istæ veræ & intimæ sunt. Coerceantur, & vno verbo; plus ducem suum miles timeat quàm hostem: Satis composui, præsertim tam inæqualia. iterum hortor, vt adsumantur: quem? vtinam ad sit & audiat, cuius interest, quem animi istis oculis iam diu designo. Sed in cælesti Providentiâ hoc est: audiat non audiat, Ius Fasque hæc audiet, & comprobabit

in iis

in iis qui facient, vindicabit qui contemnent. At ecce mea domus, intro, & iam spatium omne de Militiâ decurri. Non quin aliquid supersit dicendum alibi, sed in FACE HISTORICA, si Deus volet, hoc fiet. Omnia simul, nec potuit, nec oportuit, vitandæ confusioni. A V D. O illa Fax quando lucebis! * *ἔτι χ' ὠφείλητε*. L I P S. Breui. & si non toto vultu & corpore, at per partes & velut radios emicabit. Sed quod dicebam, *De militiâ ad Polybium* iam decurri: in quo salebras aut cliueos complures fuisse, vt cum Platone loquar, * *ἐκδορακε, ἀλλ' οὐκ οἶδα*. Si peruali aut complanari pleraque, gratia mihi esto: si quædam minime, venia. & illud vetus cogiteretur,

* Exorere
o care Sol.

* Nō puto,
sed scio.

* *Καλὸς θεὸς κείνος ὁ μόνος ἀνθρώπων ὄρα:*

* Pulcher
Theocritus
haud solus
hominum
videt.

Sed nec omnia videt. & idcō si quis post me aliquid (nec dubito) moneat, vel ipse diuulget, Nihil æmiulor aut inuideo, imò vtrō excito & adhortor. Quid sibi volunt ij, qui velut locum in balneis, sic scriptorem aliquem occupant? iniuriam suam putant, ab alio tangi? Abite. mihi alia mēns: & quicumquē es, doce, dirige, corrige, audis auribus & supinis manibus accipiam facientem. Liuior tantum aut conuicia absint, ad quæ ferri video hodie scribentium mētes. Pudet, pudet, & Senecam nostrum sæpè ruminor, qui dictum hoc protulit, *Postquam docti prodierunt, boni esse desierunt*: hætenus dictum, vereor vt mox oraculum, vti sunt mores. At ipsi viderint. ego de me testor, pacis mihi ingenium esse, & cum Hestodo,

* *Μηδὲ κακῶν ἔα εἶναι, μηδ' ἐσθλῶν νικητῆρα.*

* Nec pra-
ui socium,
obstrictio-
nem uo-
notum.

& in hoc ipso sermone bellico, nihil tamen spirare bellicum. Tu Deus, qui Pax & amores, da consentire & conspirare in commune bonum; da te, virtutes, honesta studia amare; & hæc iuuare pro viribus & copiâ, quam dedisti: aut dabis. Nos quid sumus? humiles, imò humus: tu super omnes, tu omnia; & à te, quidquid boni est, Summo bono. Hoc ama, me dilige, mi A V D I T O R, & vale. A V D. O tu quoque longum mi doctor, mi parens, nec aliter te appellem.

B R E V I A R I V M

LIBRI VLTIMI.

DISCIPLINÆ
sedes sunt

{ CAstra. Ea disposita, & dimensa:
Prætorii, Quæstorii, Legatorum, Tribunorum, & Militum
mensura.
Valli & Portarum descriptio, & enumeratio.

Partes sunt

{ MVNIA. qua continent Ministeria, Excubias, Circuio-
nes, & alia in castris.
EXERCITIA. qua sunt Oneru, vt in Agmine (& per
occasionem Agmen descriptum:) aut Operu, aut deni-
que Armorum.
LEGES. qua varia sunt. nos è Polybio explicauimus eas
qua tangunt Furta, Stipendia, Præmia, Pœnas,
Missionem.
In clausulâ, Comparata milicia nostra cum præcæ.

F I N I S.

